LIETUVOS KOVŲ IR KANČIŲ ISTORIJA

Lietuvos gyventojų trėmimai 1940 - 1941, 1944 - 1953 metais sovietinės okupacinės valdžios dokumentuose

LIETUVOS KOVŲ IR KANČIŲ ISTORIJOS RUOŠIMO
IR LEIDIMO KOORDINACINIS KOMITETAS

PIRMININKAI:
ANTANAS STASIŠKIS (LIETUVOJE)
DR. PETRAS KISIELIUS (IŠEIVIJOJE)

NARIAI:
KUNIGAS DR. JONAS BORUTA S.J.
BALYS GAJAUSKAS
NIJOLĖ GAŠKAITĖ
DR. KĘSTUTIS GIRNIUS
PROF. HABIL. DR. VYTAUTAS LANDSBERGIS
PROF. DR. BENEDIKTAS MAČIUIKA
PROF. HABIL. DR. ANTANAS TYLA
PROF. HABIL. DR. ZIGMAS ZINKEVIČIUS

Lietuvos gyventojų trėmimai 1940 - 1941, 1944 - 1953 metais sovietinės okupacinės valdžios dokumentuose

Dokumentų rinkinys
/pataisytas ir papildytas leidimas/

Atsakingasis redaktorius
Prof. habil. dr. ANTANAS TYLA

www.atmintiesvaldymas.lt

UDK 947.45.08
Li285

Lietuvos gyventojų trėmimai 1940 - 1941, 1944 - 1953 metais sovietinės okupacinės valdžios dokumentuose

Lietuvos
istorijos institutas
VILNIUS 1995

Sudarė:
EUGENIJUS GRUNSKIS
VANDA KAŠAUSKIENĖ
HENRIKAS ŠADŽIUS

1939

LGGRT
CENTRO
BIBLIOTEKA

ISBN-9986-577-11-X

© Lietuvos
istorijos institutas, 1995
© Pasaulio
lietuvių bendruomenė, 1995

LIETUVOS GYVENTOJŲ TRĖMIMAI
SOVIETINĖS OKUPACINĖS VALDŽIOS DOKUMENTUOSE
1940-1941, 1945-1953 m.

TURINYS

B.Nainys. Lietuvos kovų ir kančių istorija 7
A.Tyla. Pratarmė 12
E.Grunskis. Lietuvos gyventojų trėmimai 14
E.Grunskis. Paaiškinimai 127
Atsiminimai apie tremtį: Bibliografija /sudarė *E. Grunskis*/ ... 132
Sovietinės administracijos, komunistų partijos,
ir čekistų dokumentuose vartojamų terminų žodynėlis 134
Trumpinimai 136
Dokumentų sąrašas 138
Dokumentai 151
Geografinių vardų rodyklė 613

LIETUVOS KOVŲ IR KANČIŲ ISTORIJA

Bronius NAINYS
Pasaulio Lietuvių Bendruomenės
Valdybos pirmininkas

Per visą savo ilgą istoriją nedaug laimingų dienų matė lietuvių tauta. Nepavydėtinas buvo nė pastarasis šimtmetis, kai vos po 22 metus trukusio nepriklausomo gyvenimo prasidėjo šiurpi sovietinė vergija, atnešdama Lietuvai patį skaudžiausią pussimčio metų okupacijos laikotarpį. Sovietų imperija pavergė Lietuvą ir, pasitelkusi šlykščiausiai žmogų nuvertinančią bei niekinančią komunistinę ideologiją, penkiasdešimt metų brutaliausiai Lietuvą kankino. Buvo įprastas dalykas NKVD, MVD, KGB kratos, suėmimai, kalėjimai, kankinimų kameros, tariami teismai, konslageriai, sušaudymai, masiniai trėmimai į Sibirą mirčiai, dėl laisvės kovojančių tauriausių Lietuvos vaikų žudymas. Įsakinėjimai vieni kitus sekti, skųsti, išdavinėti, persekioti naikino įgimtas dorybes ir vertė žmones išmokti meluoti, sukčiauti, vogti. Per mokyklas ir universitetus rovė iš širdžių tikėjimą, žalojo dvasią, neigė įgimtą asmeninę laisvę. Begales skriaudų pridarė ir trejus metus trukusi Hitlerio nacių okupacija.

Kas galėtų įsivaizduoti didesnes kančias?

Bet apie tai žino tik pati lietuvių tauta, tas kančias patyrę Lietuvos žmonės. Nuo pasaulio ji buvo skurpulingai slepiama. Per visą penkiasdešimt okupacijos metų pasauliui buvo meluojama. Lietuva ir išeivija žinojo, išgyveno, jaudinosi ir ieškojo būdų, kaip apie tai pranešti pasauliui, bet Lietuvos žmonių burnos buvo užrištos. Tačiau atsirado drąsuolių, kurie visomis galimomis priemonėmis gabeno į užsienį pogrindžio spaudą, slaptus dokumentus, susitikinėjo asmeniškai su laisvame pasaulyje gyvenančiais lietuviais, o išeiviai bent dalelytę to melo bandė atskleisti komunistinių lopšinių liūliuojamai žmonijai ir laukė tos dienos ir progos, kada galės pasakyti visą tiesą apie patį šiurpiausią Lietuvos istorijos laikotarpį, iškelti į šviesą lietuvių tautos kančią ir paro-

www.atmin.lt

dyti ją tokią, kokia ji iš tikrųjų buvo.

Okupacijos sąlygomis toks užmojis tegalėjo būti tik svajonė. Bet dabar okupacija pasibaigė. Lietuva laisva ir nepriklausoma valstybė. Atsivėrė durys į archyvus, tapo prieinami kiti šaltiniai, nuo sovietinių sargų priežiūros išsilaisvino istorikai Lietuvoje ir nevaržomi galėjo bendradarbiauti bei kartu dirbti su užsienio lietuviais istorikais. Taip prasiplėtė laisvai galinčių bendrauti specialistų laukas. Niekas nebegalėjo užčiaupti burnų ir gyviems mūsų tautos kovų bei kančių liudininkams tremtiniams, politiniams kaliniams, partizanams. Iš slėptuvių jie galėjo ištraukti daug metų saugotus užrašus ir jais viešai naudotis. Pasidarė palankios sąlygos sakyti pasauliui teisybę apie lietuvių tautos kovas ir kančias. Tokį darbą buvo galima pradėti.

Tačiau tai buvo ir nepaprastai sunkus bei rizikingas uždavinys, nes dar nebuvo galima žvelgti iš toliau, taigi ir ramesniu, jau blaivesniu istoriniu žvilgsniu. Todėl rašantiems apie šį šiurpų laikotarpį, neiškreipiant autentiškos tikrovės ir nenusidedant istorijos dėsniams, reikia atsižvelgti ir į daug iškentėjusiųjų jausmus, ir ypač atsargiai naudotis sovietiniais šaltiniais bei sugebėti juose atskirti tikrovę nuo melo. Bet darbo nebebuvo galima atidėlioti. Ypač dėl gyvųjų liudininkų, nes jie jau garbingo amžiaus, ir metai po metų traukiasi Anapilin.

Kas turėjo tokio didelio darbo imtis?

Turbūt kas nors Lietuvoje, nes čia buvo ir žinių šaltiniai, ir specialistai, ir pagalbiniai darbininkai.

Pradžia jau buvo padaryta- parašyta ir išleista ne viena istorinė knyga. Dažniausiai buvo leidžiami tremtinių bei politinių kalinių atsiminimai, daugiau tinkantys supažindinti skaitytojus su pavienių asmenų arba šeimų išgyventomis kančiomis. Tai, žinoma, labai svarbus mūsų tautos istorijos šaltinis.Tačiau viso laikotarpio istorinio vaizdo jie sudaryti negali. Didesniam koordinuotam darbui pradininkų Lietuvoje neatsirado dėl lėšų stokos.

Seniai tokią mintį brandindamas galvoje, vos tik pradėjęs eiti PLB valdybos pirmininko pareigas, pasiūliau savo bendradarbiams įgyvendinti ją užsienyje. Ypač, kai prieš akis atsirado ir dar viena priežastis, toks svarbus Lietuvos istorijos laikotarpis.

Tas laikotarpis – Lietuvai ypatingi 1993 metai. Tai Lietuvos valstybės atkūrimo deimantinės sukaktuvės – 75-eri metai nuo 1918m. vasario 16-osios, kai buvo paskelbta Lietuvos Nepriklausomybė. Ši sukaktis labai iškilmingai buvo paminėta Lietuvoje. Ypatingiau ją reikėjo minėti ir užsienio lietuviams. Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Valdyba, priimdama mano pasiūlymą, kaip tik ir ryžosi sukakčiai suteikti tą ypatingą prasmę, užsimodama įvykdyti seniai mano puoselėjamą mintį: iš Lietuvoje ir užsienyje gyvenančių istorikų bei kitų specialistų suorganizuoti profesionalų talką, sutelkti lėšas ir išleisti kaip galima pilnesnę Lietuvos kovų ir kančių istoriją ir visų užsienio lietuvių vardu padovanoti Lietuvai.

Tardamasis su keliais užsienio lietuvių istorikais bei specialistais, parengiau 16 tomų leidinio planą, lėšų sąmatą, apytikrį darbų kalendorių. PLB valdyba planą apsvarstė, priėmė, paskelbė visuomenei, ir bendromis pastangomis pradėjome jį vykdyti.

Darbas vyks Lietuvoje ir užsienyje, ir jam atlikti bus pakviesta daug specialistų: istorijos mokslininkų, medžiagos teikėjų, administratorių, techninių darbininkų. Istorija apims lietuvių tautos kančias, išgyventas Lietuvoje, tremtyje Sibire, ir užsienyje per laikotarpį nuo Klaipėdos atplėšimo 1939m. iki žudynių Medininkuose 1991m. Istorija bus leidžiama atskiromis knygomis lietuvių ir anglų kalbomis, o kai kurie tomai bus išleisti dar rusų kalba.

Dėl susiklosčiusių aplinkybių darbą pradėjome ne nuo pradžių. Pagal planą šis dokumentų rinkinys turėjo būti iš eilės bent ketvirta knyga. Paskubėjome, nes Lietuvos istorijos institute dokumentai buvo sukaupti, ir tik tereikėjo juos išversti į lietuvių kalbą, suredaguoti, sutvarkyti, parengti tinkamus paaiškinimus, nes visi dokumentai buvo rašyti trėmimus planavusių bei vykdžiusių NKVD, MVD, KGB pareigūnų specifine terminologija.

Rinkinys pasirodė 1994m. kovo mėnesį. Tačiau dėl reikiamų paaiškinimų stokos, knyga visuomenėje sukėlė prieštaringų nuomonių ir iš apyvartos turėjo būti išimta, jos platinimas sustabdytas. PLB valdyba, atkreipdama dėmesį į visam šiam darbui lėšas aukojančios visuomenės pastabas, nutarė rinkinį pertvarkyti. Lietuvos istorijos instituto bendradarbį, vieną iš dokumentų rinkinio, istoriką Eugenijų Grunskį pakvietė parengti paaiškinimus-papildymus naujam leidimui, sudarė bendrą Lietuvos ir užsienio lietuvių patariamąją komisiją leidiniui peržiūrėti. Visas pertvarkymo darbas, užsitęsęs beveik pusantrų metų, šį rudenį

buvo baigtas, ir Lietuvos kovų ir kančių istorijos prenumeratoriams, rėmėjams, aukotojams, būsimiems skaitytojams pateikiame iš naujo perspausdintą leidimą.

Atsiprašome už visuomenei sudarytus nepatogumus ir užtęstą laiką. Dėkojame už kantrybę, pasitikėjimą, kad klaida bus ištaisyta. Darbą tęsime ir ateityje stengsimės Jūsų nebenuvilti. Toliau bus rengiami kiti tomai, parodantys įvairius kančių laikotarpius, vietoves, ypač išryškinant kankintojus bei jų naudotas kankinimo priemones taip, kad pasauliui būtų parodyti visų okupantų bei jų valią vykdžiusių parsidavėlių tikrieji darbai. Tuose tomuose bus aprašomas lietuvių tautos pasipriešinimas, pogrindis, ypač partizanų kovos, vėliausioji rezistencija. Šiuo metu dar sunku numatyti, kiek tomų tam darbui prireiks. Tai priklausys nuo surinktos medžiagos gausumo bei jos autentiškumo, tačiau leidėjams rūpi, kad būtų parodyta visa to laikotarpio lietuvių tautos kova bei viltis, nepaliekant spragų. Lėšos bus telkiamos iš užsienio lietuvių dosnių aukotojų. Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Valdyba tikisi, kad šiam reikalui jie plačiai pravers pinigines ir aukų nepagailės. Klaidos atitaisymas tebūna laidas, garantuojantis PLB Valdybos pasiryžimą darbą atlikti iki pabaigos. Taip pat leidėjai tikisi pakankamai paramos bei talkos susilaukti ir iš užsienio lietuvių fondų, specialistų bei kitų talkininkų ir darbą baigti kaip galima greičiau.

Darbą pradėdama Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Valdyba nuoširdžiai dėkoja istorikui ambasadoriui dr. Alfonsui Eidintui už pačius pirmuosius žingsnius, dr. Gediminui Rudžiui už šio dokumentų rinkinio pirmojo leidimo redagavimą bei parengimą spaudai. Dėkojame istorikui Eugenijui Grunskiui už pataisymų parengimą ir Lietuvos istorijos instituto direktoriui prof.dr. Antanui Tylai, kad sutiko būti naujo leidimo atsakinguoju redaktoriumi. Dėkojame PLB Valdybos atstovybės organizatoriui ir pirmuosius ryšius su Lietuvos istorikais užmezgusiam dr. Petrui Lukoševičiui, dabartiniam atstovui Juozui Gailai, skyrusiam labai daug laiko pataisymų organizavimui ir pasirūpinusiam šio pataisyto leidinio išspausdinimu. Dėkojame patariamajai komisijai už pataisymų peržiūrėjimą ir Laisvės Kovų Archyvo redaktorei Daliai Kuodytei už pagalbą rinkinį perrenkant bei perspausdinant. Taip pat iš anksto dėkojame buvusiems, esamiems ir būsimiems talkininkams ir užsienio lietuvių dosniems tautiečiams, ypač JAV Lietuvių fondui, už aukas, tarp jų ir uoliam visuomenininkui Lietuvių fondo steigėjui, buvusiam JAV Lietuvių Bendruomenės pirmininkui dr. Antanui Razmai, kad sutiko vadovauti lėšų rinkimui, bei jam talkinantiems PLB fondo pirmininkui Vytautui Kamantui ir PLB valdybos vicepirmininkei Mildai Lenkauskienei.

Tikimės, kad bendrai dirbdami Lietuvos ir užsienio lietuviai sutelktinėmis jėgomis šį prasmingą uždavinį atliks kuo geriausiai, atskleis iki šiol okupanto bei jo pataikūnų slėptą tiesą ir parodys pasauliui patį tragiškiausią ilgos ir garbingos Lietuvos istorijos laikotarpį taip, kad tos šiurpios mūsų skriaudos niekada nebūtų užmirštos.

PRATARMĖ

Antanas TYLA

Šis leidinys yra skirtas visiems besidomintiems naujausiųjų laikų Lietuvos istorija ir konkrečiai lietuvių tautos likimu sovietinės okupacijos metais. Šioje knygoje pateikiami sovietinių okupacinių institucijų dokumentai apie Lietuvos gyventojų trėmimą 1940-1953m. iš Lietuvos į Sibirą ir atšiaurias Sovietinės imperijos vietoves.

Istorija yra negailestinga, nepavargstanti ir jai nėra paslapčių. Ji laikui bėgant atskleidžia visus nusikaltimus ir nusikaltėlius. Sovietinio genocido kaltininkai turbūt niekada nepagalvojo, kad visi jų nežmogiški, prieš Lietuvos valstybę ir lietuvių tautą nukreipti veiksmai taps vieši, visiems prieinami ir suprantami tiesiogine, o ne sovietine prasme, kad jie bus smerkiami. O galbūt ir suprato, kad reikės už tai atsakyti ir visą nusikalstamą veiklą, tremiant okupuotos Lietuvos žmones į sovietinės ekonomikos nuskurdintus kraštus, apkaišiojo lyg ir žmogiškais nurodymais dėl nelaimingų tremiamųjų "aprūpinimo" pienu, pinigais, medicinos personalu. Trėmimas yra pats didžiausias pasityčiojimas iš žmogaus teisių, o to nusikaltimo pagražinimas yra dar bjauresnis pasityčiojimas. Tai sovietinės teroristinės valstybės politinės antikultūros integrali norma. Ji labiau skaudina, negu pats trėmimas, nors ji yra tik tos tragedijos sudėtinė dalis. Galima tokių dokumentų neskelbti ir neskaudinti tremtinių širdies, bet tai būtų tendencinga ir mes iš tikrųjų tik sumažintume genocido vykdytojų dviveidiškumo mastą.

Atsižvelgiant į pirmajam šio leidinio variantui pareikštas pastabas ir kritiką, ši knyga yra papildyta istoriko Eugenijaus Grunskio plačiu įvadu, kuriame paaiškinama trėmimų iš Lietuvos organizavimas, jų vykdymas, mastas ir viso to santykis su skelbiamais dokumentais. Be to, pridėtas sovietinių okupantų vartotų terminų žodynėlis, tremtinių išleistų atsiminimų sąrašas. Papildomai įdėta pirmajame variante nebuvusių dokumentų. Tačiau ir šie papildymai toli gražu neatspindi visos trėmimų epochos tragiškumo, nes dokumentus rašė patys to nusikaltimo vykdytojai. Jiems visai nerūpėjo tremtinių pergyvenimai, jų nevil-

tis, vargai prigrūstuose vagonuose, jų apiplėšimas, atimant visą turtą ir paskui išskirstant bei išdalinant ar išsidalinant. Skelbiami dokumentai akivaizdžiausiai parodo, kaip okupacinė valdžia tiesiog apvogdavo tremiamuosius, savavališkai atimdama jų kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turtą.

Be abejo, šis dokumentų rinkinys yra tik pradžia skelbiamų dokumentų apie trėmimą. Ateityje turėtų būti ruošiami ir skelbiami nauji rinkiniai, kuriuose būtų dokumentai apie bylų numatytiems ištremti gyventojams rengimą, apie sovietinės valdžios represinių organų, sekusių ir persekiojusių tremtinius, veiklą ir rezultatus. Tuo tikslu dar reikia atlikti didelį darbą tremties vietų archyvuose. Gyvenimas tremtyje taip pat yra mūsų tautos istorijos dalis ir ji turi atsispindėti kovos ir kančių istorijos leidinių serijoje.

Tikime, kad šis leidinys padės suprasti, kokioje padėtyje buvo lietuvių tauta sovietinės okupacijos metais, kaip buvo ruošiamas ir vykdomas jos fizinis ir dvasinis sunaikinimas ir kaip sovietinis teroras atsiliepė jos tolimesnei raidai iki šių dienų imtinai.

LIETUVOS GYVENTOJŲ TRĖMIMAI

Eugenijus GRUNSKIS

1940 m. birželio mėn. Lietuvos Respubliką okupavo Sovietų Sąjunga. Prasidėjo pusę amžiaus trukusi aneksija. Pirmieji okupacinio režimo metai ir dešimtmečiai buvo Lietuvos gyventojų beatodairiško naikinimo laikotarpis.

Su žmonių grobimu, išsivarymu į nelaisvę lietuvių tauta susidūrė dar karų su kryžiuočiais laikais. Cariniai satrapai į Sibirą trėmė lietuvių šeimas ir net ištisus kaimus. Bolševizmas, paveldėjęs rusų monarchijos imperinius užmojus, panaudojo ir ištobulino šimtmečius siekiantį carizmo patyrimą deportuojant kitataučius, kitatikius ir kitaminčius.

Tarp įvairių sovietinio režimo represijų prieš Lietuvos gyventojus žmonių trėmimai užėmė svarbiausią vietą. Jie buvo sovietų valdžios vykdyto lietuvių tautos fizinio ir dvasinio genocido sudėtinė dalis. Didžiausios pasaulyje valstybės kariuomenė ir represinės struktūros daugiau kaip dešimtį metų fiziškai naikino lietuvius: laisvės kovotojus šaudė jų pačių Tėvynėje, tremtinius marino badu ir nepakeliamu darbu, išvežtus kalinius pūdė kalėjimuose ir lageriuose. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos priimtame (1992.IV.9 d.) įstatyme "Dėl atsakomybės už Lietuvos gyventojų genocidą" buvo nurodyta: "Lietuvos žmonių žudymas ar kankinimas, jos gyventojų deportavimas, padaryti nacistinės Vokietijos ar SSRS okupacijos ir aneksijos Lietuvoje metais, atitinka tarptautinės teisės normose numatyto genocido nusikaltimo požymius".

Per ilgus sovietinės okupacijos (1940-1990) dešimtmečius iš Lietuvos kalėjimų į daugybę Sovietų Sąjungos kalėjimų, pataisos darbų lagerių ir kolonijų buvo išvežta daugiau kaip šimtas tūkstančių politinių kalinių, o taip pat ir kai kurie kriminaliniai nusikaltėliai. 1941 m. vasarą, kilus Vokietijos ir SSRS karui, į Sovietų Sąjungos gilumą buvo išvežti

ir tūkstančiai Raudonosios armijos šaulių korpusuose tarnavusių lietuvių karėvių ir karininkų. Daugelis išeivijos ir kai kurie Lietuvos mokslininkai bei politologai visus juos laiko tremtiniais. Šioje istorinėje apybraižoje mes kalbėsime apie tremtinius siauresne prasme.

Tremtinių turtinė, šeimyninė padėtis, gyvenimo sąlygos skyrėsi nuo kalinių. Pastarųjų padėtį reguliavo SSRS baudžiamoji teisė – Rusijos sovietų federatyvinės socialistinės respublikos baudžiamasis bei pataisos darbų kodeksai. (Žinoma, šiuo atveju sunku kalbėti apie kokią nors teisę, turint galvoje, kad SSRS tautos daugiau kaip septynis dešimtmečius, o inkorporuotos Baltijos šalių tautos – apie penkiasdešimt metų gyveno neteisinėje valstybėje). Kaliniai buvo laikomi izoliuotose patalpose (kamerose) nuolatinėje priežiūroje, pastoviai kratomi. Jie negalėjo turėti pinigų, kokio nors turto. J.Stalino laikais (4-ajame ir 5-ajame dešimtmečiais) politiniams kaliniams buvo uždrausta susirašinėti, gauti siuntinius.

Tremtiniai – žmonės administracine tvarka (aukščiausių SSKP ir sovietinių žinybų nutarimais bei ypatingojo pasitarimo prie SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro arba SSRS valstybės saugumo ministro sprendimais) ištremti iš savo nuolatinės gyvenamosios vietos ir priverstinai apgyvendinti bei įdarbinti sovietų valdžios arba represinių žinybų nustatytose vietose, vadinamosiose specialiosiose gyvenvietėse. Formaliai kartais tremties laikas būdavo ribojamas (10-20 metų), tačiau dažniausiai buvo tremiama visam laikui. Ištremtųjų nekilnojamas ir bevcik visas kitas turtas buvo konfiskuojamas SSRS naudai.

Tremtinių gyvenimo ir darbo sąlygas reglamentavo SSRS vyriausybės nutarimai bei represinių žinybų (SSRS NKVD ir MGB) įsakymai, potvarkiai ir kiti administraciniai aktai. Ištremtai šeimai po 1945 m. buvo leidžiama gyventi kartu. (Per 1941 m. trėmimą dauguma vyrų buvo atskirti nuo šeimų ir išvežti į lagerius, o šeimos – į tremties vietas). Skirtingai nuo kalinių, tremtiniai už darbą gaudavo, tiesa, elgetišką, užmokestį. Jie galėjo įsigyti kokį nors turtą, turėti asmeninį ūkį. Tremtiniams buvo leidžiama susirašinėti, gauti siuntinius. Kas 2-4 savaites jie turėjo registruotis specialiosios gyvenvietės NKVD komendatūroje. Tremtiniai turėjo teisę vaikščioti tik specialiosios gyvenvietės teritorijoje, tačiau be gyvenvietės komendanto leidimo negalėjo keisti gyvenamosios bei darbo vietos ir išvykti iš gyvenvietės. Trumpai tariant, kali-

niams laisvė buvo atimta, o tremtiniams labai suvaržyta. Suprantama, čia turimos galvoje "pirmosios pasaulyje darbininkų ir valstiečių valstybės" gyventojų "laisvės", o ne demokratinių šalių gyventojų teisės ir laisvės.

SSRS represinės įstaigos jau buvo sukaupusios didelį "patyrimą" tremiant atskirus gyventojų sluoksnius ir ištisas tautas. 1920-1938 m. iš Europinės Rusijos, Ukrainos, Baltarusijos, Šiaurės Kaukazo į atšiaurius Tolimųjų Rytų, Tolimosios Šiaurės, Rytų Sibiro, Vidurinės Azijos ir Kazachstano kraštus buvo ištremti milijonai nepaklusnių kazokų, valstiečių. 1937 m. buvo įvykdyta pirmoji ištisos tautybės deportacija – sovietiniai korėjiečiai iš Paamūrės ir Primorjės prievarta perkelti į Vidurinę Aziją ir Kazachstaną. 1940 m. iš SSRS aneksuotų Vakarų Ukrainos ir Vakarų Baltarusijos sričių šimtai tūkstančių lenkų, ukrainiečių, baltarusių, lietuvių, rusų buvo išvežti į Sibirą ir Kazachstaną.

Lietuvos, kaip ir kaimyninių kraštų, gyventojų trėmimai turėjo politines bei ideologines ir ekonomines priežastis. Bolševikai teoriškai ir praktiškai neigė privačią nuosavybę, laisvąją rinką, nepriklausomą spaudą. Tik formaliai, veidmainiškai buvo skelbiama nuomonių ir pažiūrų laisvė. Visos politinės partijos, išskyrus VKP(b), buvo uždraustos. Visuomeninės organizacijos buvo priverstos nutraukti veiklą. Jų vietoje buvo kuriamos tik bolševikų valdomos ir kontroliuojamos organizacijos. Katalikų bažnyčios veikla buvo smarkiai varžoma, siekiant ją visiškai išstumti iš visuomeninio gyvenimo.

1940 metais, jėga okupavusi Lietuvą, SSRS valdžia siekė užgniaužti bet kokį pasipriešinimą sovietiniam režimui. Bolševikai nepasitikėjo lietuvių tauta, pirmiausia inteligentija, buvusiais Lietuvos Respublikos politiniais ir visuomenės veikėjais, karininkais, mokytojais, teisininkais, dvasininkais, ūkininkais, verslininkais, tai yra tais žmonėmis, kurie sudaro bet kurios civilizuotos tautos žiedą. Sovietiniai okupantai ir jų sudaryta vietinė administracija negalėjo remtis šiais gyventojų sluoksniais.

Bolševikinės imperijos vadai demagogiškai tvirtino, kad, "įsijungus į sovietinių respublikų šeimą", nebus imtasi represijų prieš Lietuvos gyventojus. Kalbėdamasis (1940.VI.30) Kremliuje su Lietuvos Respublikos ministro pirmininko pavaduotoju ir užsienio reikalų ministru Vincu Krėve-Mickevičiumi, SSRS LKT pirmininkas ir užsienio

reikalų liaudies komisaras Viačeslav Molotov prisiekinėjo: "Žodis "prievarta" išimtas iš mūsų žodyno. Prievartos nenaudosime, bet mokėsime jūsų liaudį įtikinti, kad josios labas to įjungimo reikalauja, nes tik tokiu būdu ji galės visos Tarybinės Sąjungos priglobstyje gyventi ramų gyvenimą, nebijodama pavojaus, kad bus įtraukta į karo skerdynes"[1]. Tačiau Lietuvoje, kaip ir Rusijoje, Ukrainoje bei kituose bolševikų valdomuose kraštuose, okupantai uoliai stengėsi įgyvendinti marksistines ir leninines dogmas ir, pirmiausia, vadinamąją klasių kovos teoriją.

1939

Laikantis tuo metu priimtos bolševikinės ir čekistinės terminijos, sukurtos Spalio perversmo ir Rusijos pilietinio karo laikais, pasiturintys gyventojai buvo vadinami "kontrrevoliuciniais", "antisovietiniais", "socialiai pavojingais elementais", "liaudies priešais", "tėvynės išdavikais", "banditais", "nacionalistais", "buožėmis" ir todėl turėjo būti sunaikinti arba izoliuoti (įkalinti arba ištremti) nuo "socializmą statančios liaudies". Šie terminai buvo vartojami persekiojant sovietų okupacijos aktyvius ir potencialius priešininkus.

Sovietų Sąjungoje propagandiniais sumetimais, prisidengiant tariamo socialistinio arba sovietinio humanizmo skraiste, dažnai buvo iškreipiama tikroji žodžių ir terminų prasmė ir turinys. Bolševikų partijos ir sovietų valstybės vadovai, jų statytiniai okupuotuose kraštuose ir represijų vykdytojai oficialiuose nutarimuose, tarnybiniuose raštuose, viešose kalbose žmonių trėmimus įvardindavo kaip "socialiai pavojingų elementų", "banditų, banditų pagalbininkų – buožių šeimų iškeldinimą" arba "specialų perkeldinimą į kitus Sovietų Sąjungos rajonus". Verta prisiminti, kad ir vokiečių nacistai, taip pat labai didelį dėmesį skirdami demagogijai ir propagandai, suteikdavo žodžiams kitą prasmę. Saugumo tarnybos arba slaptosios policijos (gestapo) dokumentuose žmonių žudymas buvo vadinamas "ypatingu sutvarkymu" arba "nukenksminimu", o masinės žmonių gaudynės darbams į reichą – "akcijomis" arba "operacijomis" (pastarąjį terminą labai mėgo ir enkavedistai).

SSRS valdžios ir jai paklusnių Lietuvos komunistų vadų, sovietinių pareigūnų ir čekistų nutarimai, įsakymai ir ataskaitos neatspindi nė mažos dalelės trėmimų tragizmo ir šiurpumo, baudėjų žiaurumo ir nežmoniškumo. Nerealu būtų tikėtis, kad genocido planuotojai arba vykdytojai sielotųsi dėl žmonių kančių, patys būdami dėl to kalti. Okupantams nerūpėjo Lietuvos žmonių kančios ir aukos. Jie žiūrėjo tik savo

LGGRT CENTRO BIBLIOTEKA

bolševikinės imperijos didžiavalstybinių interesų ir vadovavosi marksizmo ideologinėmis dogmomis.

Aukščiausių sovietų valdžios įstaigų ir enkavedistų viršininkų išleistuose dokumentuose buvo duodami formalūs, nevykdytini "nurodymai" pareigūnams leisti vežamiems žmonėms pasiimti šimtus ar tūkstančius kilogramų turto, aprūpinti juos maistu, teikti medicininę pagalbą, tremties vietose statyti senelių ir invalidų namus, suteikti paskolas pasistatyti nuosavus namus ir panašiai.

Nebuvo "pamiršti" ir tremiami vaikai. Vaikams turėjo būti duodama ir pieno, ir cukraus, ir kitų produktų, sunkiai prieinamų net ir laisvėje gyvenantiems SSRS piliečiams.

Įbauginti ir beteisiai tremtiniai nieko nežinojo apie minėtas ir kitokias "lengvatas", kurias jiems neva teikė okupantai. Tiek kelionėje, tiek ir tremties vietose jie visiškai priklausė nuo enkavedistų malonės.

Sovietų Sąjungoje ūkis buvo tvarkomas centralizuotai, pagal bolševikų suvažiavimuose patvirtintus planus. Iš anksto Maskvoje buvo nustatomas okupaciniam režimui pavojingų, o tuo pačiu ir tremtinų žmonių kiekis, tam reikalui skiriamas reikiamas kariuomenės ir čekistų skaičius, apskaičiuojamas reikalingas vagonų ir automašinų, degalų ir tepalų kiekis, taip pat minimalus tremtiniams skirto maisto davinys arba jų maitinimui skirtų lėšų suma. Kad ir koks žiaurus ir nežmoniškas buvo sovietinis režimas, tačiau jo viršūnės suprato, kad netikslinga, beprasmiška ir tiesiog neekonomiška tūkstančius lavonų vežti į Sibirą.

Tremtinius kelionėje enkavedistai maitino, tačiau kol lietuviai turėjo savo pasiimtų dešrų, skilandžių, lašinių ar sūrių, tol į rusiškas sūdytas žuveles, kepeninę dešrą, apdegusią sorų košę mažai kas žiūrėjo. Labiausiai žmonės kentėjo dėl šalto ir karšto vandens trūkumo. Žymiai sunkesnėje padėtyje atsidūrė žmonės, kuriuos 1941 metų karo pradžia užklupo trėmimo kelionėje. Dabar jų maitinimas niekam neberūpėjo, iš ešelonų buvo atšaukti ir tie keliolika felčerių ar daktarų, kurie SSRS NKVD vadovo L.Berijos įsakymu turėjo lydėti tremtinius. Tačiau tikras badas ir neviltis išvežtuosius užklupo tremties vietose, kai pasibaigė iš namų atsivežtos atsargos ir už kriaukšlelę duonos reikėjo atiduoti dar čekistų nespėtas pavogti brangiausias šeimos relikvijas, drabužius ir kitą turtą.

Proletariato diktatūros šalyje klestėjo valstybinio turto grobstymas

ir vogimas, kyšininkavimas ir akių dūmimas. Sovietų Sąjungoje, kaip ir kitose diktatorinių režimų valdomose šalyse, pareigūnų žodžiai skyrėsi nuo darbų. Skurdžias tremtiniams skirtas lėšas ir maistą dažnai savinosi ir įvairiausi sovietiniai valdininkai, ir čekistai su savo draugužėmis. Panašus likimas ištiko ir J.Stalin'o pasirašytus dekretus dėl senelių ir invalidų namų tremtiniams statybos, dėl kreditų skyrimo išvežtiems žmonėms namų statybai.

Ataskaitose vadovybei apie tremtinių pervežimą, įdarbinimą ir įkurdinimą čekistai dažnai neatskleisdavo visos žiaurios tikrovės, pagražindavo tragišką žmonių padėtį. Buvo nutylimi arba smarkiai sumažinami mirties atvejai ešelonuose. Lydėdami ir saugodami dešimtis tūkstančių žmonių, enkavedistai nekreipė dėmesio į šimtų žmonių mirtį kelionėje ar tūkstančius aukų tremtyje. Apie tai, kokiomis iš tikrųjų nežmoniškomis sąlygomis buvo vežami sausakimšuose vagonuose žmonės, sunkią jų dalia tremtyje teisingai aprašyta ir nušviesta pačių tremtinių atsiminimuose ir pasakojimuose. Rinkinyje skelbiamas tremtinių atsiminimų (išleistų iki 1995 m. pradžios) sąrašas.

Trėmimai buvo planuojami iš anksto, slaptai rengiami pagal Visasąjunginės komunistų partijos (bolševikų) centro komiteto ir Sovietų Sąjungos valdžios nutarimus bei SSRS vidaus reikalų ir valstybės saugumo struktūrų parengtas instrukcijas. Okupantų nurodymus paklusniai ir uoliai vykdė Lietuvos komunistų viršūnės, partijos miestų, apskričių ir valsčių komitetai, marionetinė Lietuvos SSR vyriausybė, vietos enkavedistai, stribai, partiniai ir sovietiniai aktyvistai.

Trėmimais buvo siekiama pašalinti iš Lietuvos okupantams opozicines gyventojų grupes bei ištisus sluoksnius, atimti jų turtą, įbauginti tautą ir priversti ją paklusti bolševikinei diktatūrai. Pokario trėmimų įbaugintus ūkininkus okupantai suvarė į kolūkius. Kartu okupantai siekė pakeisti krašto gyventojų sudėtį, o tuo pačiu nutautinti ir sovietizuoti Lietuvą. Į išvežtųjų vietą buvo pradėti kelti tūkstančiai įvairių tautybių partinių, ūkinių ir sovietinių darbuotojų, kariškių, represinio aparato (vidaus reikalų, valstybės saugumo, prokuratūros) pareigūnų. Ieškodami geresnio gyvenimo iš Rytų į Lietuvą vyko ir darbininkai, palikę karo nusiaubtus gimtuosius kaimus ir miestus. Šie "tikrieji sovietiniai žmonės" turėjo tapti bolševikinio režimo atrama Lietuvoje. Kartu verta pažymėti, kad kultūros, švietimo, mokslo darbuotojų, ūkio specialistų pokario

metais į Lietuvą buvo pasiųsta gana nedaug.

Be politinių, buvo ir ekonominių trėmimų priežasčių. Atsilikusiais, neracionaliais komandiniais metodais tvarkomam SSRS ūkiui nuolat trūko naujų darbo rankų. Labiausiai jų stigo negyvenamuose ar mažai apgyvendintuose SSRS regionuose – Sibire, Tolimuosiuose Rytuose, Tolimojoje Šiaurėje. Darbo jėgos trūkumu buvo susirūpinęs ir pats bolševikinės imperijos diktatorius Josif Stalin. Šiuo atžvilgiu įdomus yra buvusio Lietuvos Respublikos Užsienio Reikalų Ministerijos Politikos departamento direktoriaus Edvardo Turausko atsiminimuose minimas faktas. Sugrįžusi po derybų (1939.X. 7-10) Maskvoje, kur Lietuva buvo priversta priimti SSRS padiktuotas sąlygas, Lietuvos valstybinė delegacija atvyko (1939.X.12) pas Respublikos Prezidentą Antaną Smetoną. Ilgai trukusio posėdžio, kurį protokolavo E.Turauskas, metu, ministro pirmininko pavaduotojas Kazimieras Bizauskas pareiškė, kad baigiantis Maskvos deryboms J.Stalin Lietuvos atstovų paklausęs: "Ar turite rusų kolonistų – "osadniki". Išgirdęs, kad esama, jis pasakęs: "mums darbininkų stinga, visus juos paimsim. O jūs ką norėsit, tą darysit su jų žemėmis..." Tačiau, "po kelių mėnesių, – kaip taikliai pastebėjo E.Turauskas, – okupavę visą Lietuvą, /sovietai/ prisiuntė pačių pikčiausių "osadnikų" minias – enkavedistų"[2]. Šimtai tūkstančių ir milijonai žmonių iš sovietų imperijos 1939-1945 m. okupuotų kraštų tapo beveik nemokama darbo jėga, įsisavinant negyvenamus ir tolimus SSRS šiaurės ir rytų rajonus.

Lietuvių trėmimai tęsėsi daugiau kaip dešimtmetį, kartais po kelis kartus per metus. Suaugusieji ir kūdikiai, nėščios moterys ir vaikai, seneliai ir ligoniai karštą vasarą ar šaltą žiemą gyvuliniuose (prekiniuose) vagonuose prievarta buvo vežami iš savo gimtinės už dešimčių tūkstančių kilometrų į tolimiausius ir atšiaurius kraštus. Už nebūtas kaltes prieš "sovietinę liaudį" ar "socialistinę tėvynę" buvo išskirtos šeimos, atimtas turtas, o žmonės pasmerkti amžinai tremčiai ir nutautėjimui svetimuose kraštuose, vergiškam darbui ir kančioms, lėtai mirčiai iš bado, nuo šalčio ir ligų toli nuo savo Tėvynės, nuo giminių ir artimųjų. Apie baisius naktinių vežimų košmarus, kūdikių ir motinų kančias ilgoje kelionėje, nepakeliamą troškulį, mirtį sniegynuose, taigoje ar jurtoje byloja gausūs tremtinių atsiminimai, tremtyje jų sukurtos dainos ir eilėraščiai, laiškai.

Pirmieji tremtiniai

Jau 1940 m. liepos 7 d. Vidaus reikalų ministerijos valstybės saugumo departamento direktorius Antanas Sniečkus (paskirtas SSRS vyriausybės ypatingojo įgaliotinio Lietuvoje Vladimir'o Dekanozov'o nurodymu) patvirtino "priešvalstybinių partijų: tautininkų, voldemarininkų, liaudininkų, krikščionių demokratų, jaunalietuvių, trockistų, socialdemokratų, eserų, šaulių ir kt. vadovaujančio sąstato likvidacijos paruošiamųjų darbų ir operatyvinės likvidacijos planą"[3]. Naktį iš liepos 11 į 12 d. visoje Lietuvoje buvo suimta pagal įvairius šaltinius nuo 500 iki 2000 Nepriklausomos Lietuvos politinių ir visuomenės veikėjų, inteligentų, pramonininkų, administracijos pareigūnų[4]. Kai kurie iš jų – ministrai, valstybės saugumo ir žvalgybos pareigūnai – greitai buvo išvežti į Butyrkų, Lubiankos ir kitus kalėjimus. Suėmimai tęsėsi ir vėliau iki pat Vokietijos ir SSRS karo pradžios. Kai kuriuos iš suimtųjų Raudonosios armijos bei SSRS vidaus reikalų liaudies komisariato (NKVD) kariniai tribunolai nuteisė sušaudyti. Daugelis kalinių už akių buvo nuteisti (ypatingojo pasitarimo prie SSRS NKVD) 5,8,10 metų pataisos darbų lagerių. Juose karo metais iš bado ir nuo šalčio išmirė daug lietuvių. Atbuvę okupantų paskirtas "bausmes" ir likę gyvi, nebuvo paleisti. Remiantis SSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo 1948 m. vasario 21 d. įsaku, atlikę bausmę "ypatingai pavojingi valstybiniai nusikaltėliai", turėjo būti nutremti į "tolimas SSRS vietoves".

Verta pažymėti, kad minėtos neteisėtos represinės okupantų akcijos prasidėjo dar iki vadinamojo "liaudies seimo" rinkimų (1940.VII.14-15), sovietų valdžios paskelbimo (1940.VII.21) bei tariamo Lietuvos "priėmimo" į Sovietų Sąjungą (1940.VIII.3) "tryliktąja sąjunginę respublika".

Iš karto po Lietuvos okupavimo prasidėjo pavienių politinių veikėjų deportacijos. 1940 m. birželio 19 d. Virbalyje buvo suimtas tik ką iš užsienio į Lietuvą sugrįžęs buvęs Lietuvos Respublikos ministras pirmininkas Augustinas Voldemaras su žmona. Po trijų dienų jis buvo išvežtas į Maskvą, o iš ten į Ordžonikidzę (dabar – Vladikaukazas, Šiaurės Osetija). 1940 m. liepos 16 d. marionetinis vidaus reikalų ministras Mečislovas Gedvilas pasirašė potvarkį ištremti iš Lietuvos buvusį ministrą pirmininką Antaną Merkį ir buvusį užsienio reikalų ministrą Juozą

Urbšį su šeimomis. Tą pačią dieną šį aktą parašu patvirtino ir "Respublikos prezidentas" Justas Paleckis[5]. Kitą dieną (1940.VII.17) A.Merkys su šeima buvo išvežtas į Saratovą, o J.Urbšys – į Tambovą (RSFSR). Tą patį mėnesį buvo suimtas ir įkalintas buvęs ministras pirmininkas Leonas Bistras. 1941 m. jis buvo išvežtas į Kotlaso (Archangelsko sr.) lagerį, o 1943 m. ištremtas į Kazachstaną.

Be to, 1940 m. liepos 10-13 d. į Kozelsko ir Juchnovsko (Kalūgos sritis) lagerius buvo išvežti 4376 lenkų karininkai ir kareiviai, kurie buvo internuoti Lietuvoje prasidėjus Vokietijos ir Lenkijos karui[6].

Juodasis birželis

Nors krašte nuolat vyko įtariamųjų žmonių suėmimai, SSRS valdžia ir represinės struktūros siekė likviduoti visus joms neįtikinančius asmenis. Todėl ir Lietuvoje buvo nuspresta organizuoti jau ne kartą kitose sovietinėse respublikose vykdomą masinę akciją – vienu metu suimti ir ištremti tūkstančius žmonių.

Trėmimas buvo rengiamas visame Pabaltijyje, Vakarų Baltarusijoje ir Ukrainoje bei Moldavijoje. Lietuvoje pasiruošimas trėmimui prasidėjo greitai po krašto įjungimo į SSRS. Nežiūrint to, kad dar nebuvo formalaus SSRS valdžios nutarimo dėl žmonių ištrėmimo, pasirengimas jam vyko pagal NKVD direktyvas. 1940 m. rudens pradžioje LSSR vidaus reikalų liaudies komisaras valstybės saugumo majoras Aleksandras Guzevičius gavo SSRS NKVD 1939 m. spalio 11 d. įsakymą Nr.001223 ir prie jo pridėtą instrukciją dėl antisovietinių, socialiai pavojingų ir kriminalinių elementų apskaitos tvarkos. Joje buvo smulkiai nurodyta, kaip ir apie kokias žmonių kategorijas rinkti žinias, užvesti asmens ir agentūrines bylas, sudaryti pavardžių sąrašus ir kartotekas. Į apskaitą turėjo būti įtraukti visi nurodytų kategorijų asmenys, nepriklausomai nuo to, ar yra "konkrečių duomenų apie jų antisovietinę veiklą".

Lietuvos enkavedistams tai buvo naujas, neįprastas dalykas. Žinoma, jiems padėjo ir vadovavo šimtai ir tūkstančiai iš visos Sovietų Sąjungos siųstų čekistų. Tačiau jie nemokėjo lietuvių kalbos, nežinojo vietos sąlygų. Todėl iš pradžių "liaudies priešų" ieškojimas vyko lėtai.

1940 m. lapkričio 28 d. A.Guzevičius išleido įsakymą Nr.0054 "Apie apsileidimą antisovietinio ir socialiniai svetimo elemento ataskaitoje"[7], kuriuo NKVD apskričių skyrių viršininkus įpareigojo paspartinti ir sustiprinti šį darbą. Pasak jo, "operatyviniam darbui yra svarbu žinoti, kiek yra Lietuvos teritorijoje buvusių policininkų, baltagvardiečių, buv. karininkų, antisovietinių polit. partijų bei organizacijų narių ir pan. ir kame tasai elementas yra sukoncentruotas.

Tas yra reikalinga žinoti todėl, kad nustatyti kontrrevoliucijos jėgas ir nukreipti mūsų operatyvinį agentūrinį aparatą joms apdirbti ir likviduoti".

Remdamasis SSRS NKVD įsakymu Nr.001223, A.Guzevičius suklasifikavo "antisovietinius ir socialiniai pavojingus elementus" į 14 grupių ir pareikalavo iš savo pavaldinių sudaryti pavardžių sąrašus, kartotekas, užvesti bylas ir formuliarus. Prie bolševikams pavojingų, o tuo pačiu ir tremtinų žmonių, buvo priskirti nekomunistinių partijų ir organizacijų nariai, policijos ir kalėjimų tarnautojai, Lietuvos ir kitų šalių karininkai, savanoriai, asmenys, pašalinti iš komunistų partijos, netgi esperantininkai, filatelistai, religinių bendruomenių aktyvistai, Raudonojo Kryžiaus darbuotojai. Pasak buvusio LSSR socialinio aprūpinimo (1940-1941) ir miškų pramonės liaudies komisaro (1941) Jurgio Glušausko, pagal minėtą įsakymą buvo numatyta suimti, sunaikinti arba deportuoti 70-80% Lietuvos gyventojų arba 1,5-2 mln. žmonių[8].

1941 m. okupacinei valdžiai nepatinkančių "liaudies priešų" ir "kontrrevoliucionierių" sekimas, registravimas ir apskaita buvo tęsiama ir tobulinama. 1941 m. kovo 8 d. LSSR NKVD buvo pertvarkytas į du liaudies komisariatus, – valstybės saugumo (NKGB) ir vidaus reikalų. Kartu buvo pasiskirstyta ir darbo funkcijomis. NKGB buvo pavesta sekti, registruoti ir suiminėti "antisovietinį ir kontrrevoliucinį elementą", o NKVD – "kriminalinį ir antisovietinį elementą".

1941 m. balandžio 25 d. LSSR valstybės saugumo liaudies komisaras valstybės saugumo vyresnysis majoras Piotr Gladkov pasirašė įsakymą Nr.0023 "Dėl operatyvinės apskaitos organizavimo NKGB apskričių skyriuose"[9]. Įsakyme ir pridėtose instrukcijose buvo nurodyta visose apskrityse organizuoti tikslią ir smulkią "antisovietinio ir kontrrevoliucinio elemento" apskaitą pagal aštuonis didelius skyrius. Kiekviename skyriuje buvo smulkiai išvardinta, kokias pareigas užėmusius

asmenis, kokių partijų arba visuomeninių organizacijų vadovus ir narius, taip pat kokių tautinių mažumų organizacijų narius reikia įtraukti į apskaitą, užvesti formuliarines, įskaitines ar paieškos bylas. Pirmas skyrius vadinosi "buvusieji vadovaujantys valstybės tarnautojai". Jį sudarė 26 pareigybių grupės (departamentų direktoriai, prokurorai, apskričių komendantai ir viršininkai, policininkai, teismo, saugumo (žvalgybos) pareigūnai, didelių įmonių savininkai, stambūs prekybininkai ir žemės savininkai. Turėjo būti užvedamos bylos J.Stalin'o priešo L.Trockij pasekėjams (trockininkams), Rusijos socialistų revoliucionierių (eserų) partijos nariams, o taip represuotojų asmenų šeimoms.

Antrasis skyrius "Lietuvos tautinė kontrrevoliucija" apėmė 19 pareigybinių grupių (tautininkus, pradedant apylinkių padalinių vadovais, jaunalietuvių, studentų korporacijų "Neo-Lithuania" ir "Filiae Lithuania", taip pat "Geležinio vilko", "Romuvos" ir kitų organizacijų vadovus, daugelio žurnalų ir laikraščių redaktorius). Kituose skyriuose buvo nurodyta, kokių lenkų, žydų, baltarusių, ukrainiečių, "tautinių kontrrevoliucinių organizacijų", taip pat rusų "baltųjų emigrantų" formuočių vadovus ir narius bei užsienio ambasadų ir užsienio firmų tarnautojus būtina suregistruoti ir sekti.

Šias suvestines (vadinamas penkiadienėmis) NKGB apskričių skyriai privalėjo kas penkios dienos (pradedant 1941 m. gegužės 5 d.) pristatyti į Kauną, kur buvo LSSR valstybės saugumo liaudies komisariatas. Kiek vėliau LSSR NKGB įvedė dar vieną ataskaitos formą – kasdieninę "antisovietinio, kriminalinio ir socialiai pavojingo elemento" apskaitos kiekvienoje apskrityje suvestinę. Ši apskaitos forma buvo žymiai smulkesnė ir apėmė platesnį įtariamųjų asmenų ratą. Jiems turėjo būti užvestos įskaitinės bylos. Vienus buvo numatyta suimti, o kitus – ištremti. Sovietų valdžiai neįtikę žmonės ("antisovietiniai ir kitokie elementai") buvo suskirstyti į devynias grupes (skyrius). Į pirmą skyrių ("aktyvūs kontrrevoliucinių partijų nariai ir antisovietinių, nacionalistų, baltagvardiečių organizacijų dalyviai") buvo įrašyti tautininkų, krikščionių demokratų, socialdemokratų, sionistų socialistų partijų, valstiečių liaudininkų sąjungos vadovai ir aktyvistai. Nebuvo užmiršti Šaulių sąjungos pareigūnai, Lietuvių verslininkų sąjungos, Lietuvos Darbo Rūmų veikėjai. Į apskaitą buvo nurodyta įtraukti ir užvesti bylas katalikiškų organizacijų veikėjams – Katalikų Veikimo Centro nariams, Lietuvių

katalikų jaunimo federacijos "Pavasaris" bei darbininkų katalikų organizacijos – Lietuvos darbo federacijos – vadovams, katalikiškų laikraščių redaktoriams. Į antrą skyrių buvo įtraukti buvę žvalgybos, policijos ir kalėjimų vadovai ir tarnautojai, į trečią skyrių – buvę stambūs žemės ir įmonių savininkai bei Lietuvos Respublikos valstybės tarnautojai, į ketvirtą skyrių – buvę Lietuvos ir Lenkijos kariuomenių karininkai. Į penktą skyrių reikėjo surašyti kriminalinius nusikaltėlius, į šeštą – prostitutes, buvusias Lenkijos bei Lietuvos policijos įskaitoje. Septintą grupę sudarė asmenys, atvykę iš Vokietijos kaip repatrijantai, taip pat vokiečiai, užsirašę repatrijuoti į Vokietiją ir atsisakę išvykti. Į aštuntą grupę turėjo būti įtraukti 1-4 skyriuose nurodytų asmenų šeimų nariai, suėmimo metu kartu su jais gyvenę ar buvę jų išlaikomi. Pagaliau į paskutinę, devintą, grupę turėjo būti įrašyti pabėgėliai iš Lenkijos.

Panašų savo turiniu įsakymą Nr.0050 "Dėl kriminalinių ir antisovietinių elementų operatyvinės apskaitos organizavimo" ir analogišką instrukciją 1941 m. balandžio 29 d. išleido LSSR vidaus reikalų liaudies komisaras A.Guzevičius[10]. Jis nurodė sudaryti "kriminalinio ir antisovietinio elemento" sąrašus ir užvesti bylas. Šis "elementas", remiantis čekistine terminologija, buvo suskirstytas į 10 kategorijų (ginklų, antspaudų, dokumentų, dauginimo aparatų gamintojai ir supirkinėtojai, stambūs išeikvotojai, spekuliantai ir kt.).

1941 m. gegužės mėn. LSSR NKGB pateikė SSRS NKGB 3-iajai valdybai pažymą apie "antisovietinio elemento skaičių. Tokio "elemento" Lietuvoje buvo priskaičiuota 9924 žm. (Dok. Nr.7). Pusę iš jų (4247) sudarė buvę tautininkų, krikščionių demokratų, socialdemokratų ir kitų partijų, jaunalietuvių, šaulių, studentų korporacijų "Neo-Lithuania" ir "Filiae Lithuaniae", inteligentų klubo "Romuva", Lietuvių katalikų moksleivių ateitininkų sąjungos ir kitų organizacijų vadovai ir aktyvistai, karininkai, policininkai, valdininkai, įmonininkai, ūkininkai, o 3,6 tūkst. – jų šeimų nariai. Trėmimų išvakarėse (1941.VI.11) numatytų ištremti žmonių buvo suregistruota jau 22252, iš jų 8598 turėjo būti suimti, o 13654 – ištremti (dok. Nr.12). Prie tremtinų žmonių represijų vykdytojai priskyrė ir Lietuvos policijos įskaitoje buvusias prostitutes. Jų, o taip pat vadinamųjų "kriminalinių elementų", apskaitą vedė LSSR NKVD. Buvusių Lietuvos Respublikos politinių veikėjų, karininkų,

policininkų, valdininkų, mokytojų, įmonininkų, pabėgėlių iš Lenkijos ir jų šeimų sąrašus sudarinėjo valstybės saugumo apskričių ir miestų skyriai. LSSR NKGB tokių žmonių priskaičiavo (1941.VI.11) 19528, iš jų 6302 turėjo būti suimti, o 13226 – ištremti (dok. Nr.13).

Po kelių dienų tremtinų žmonių sąrašai bei įskaitinės bylos buvo vėl peržiūrėtos. Atsijoti tie asmenys, apie kuriuos nebuvo, enkavedistų požiūriu, kompromituojančių duomenų.

LSSR NKGB ir NKVD pažymoje (1941.VI.16) nurodyta, kad numatyta išvežti 4491 šeimą, turinčią 14637 asmenis (pagal NKGB apskaitą). NKVD įstaigos numatė suimti ir išvežti 1842 asmenis. Iš viso pagal abiejų liaudies komisariatų apskaitą reikėjo suimti ir deportuoti 16479 asmenis, įtariamus priešiškumu bolševikų valdžiai (dok. Nr.19). Toks pat suimtinų ir tremtinų žmonių kiekis (16479) nurodytas ir LSSR NKGB 1941 m. birželio 19 d. suvestinėje (dok. Nr.23).

1941 m. gegužės 16 d. VKP(b) CK ir SSRS Liaudies komisarų taryba, priėmė visiškai slaptą nutarimą Nr.1299-526 "Dėl socialiai svetimo elemento iškeldinimo iš Pabaltijo respublikų, Vakarų Ukrainos, Vakarų Baltarusijos ir Moldavijos"[11]. Įgyvendinti šį nutarimą buvo pavesta SSRS vidaus reikalų ir valstybės saugumo liaudies komisariatams. Vyriausiuoju akcijos vykdytoju buvo paskirtas SSRS vidaus reikalų liaudies komisaras, valstybės saugumo generalinis komisaras Lavrentij'us Berija.

Po kelių dienų (1941.V.19) SSRS valstybės saugumo liaudies komisaras valstybės saugumo 3-iojo rango komisaras Vsevolod Merkulov pasirašė direktyvą Nr.77 "dėl kenksmingo antisovietinio ir kriminalinio ir socialiniai pavojingo elemento" ištrėmimo iš trijų Baltijos respublikų[12]. Tą pačią dieną V.Merkulov'o pavaduotojas valstybės saugumo 3-iojo rango komisaras I.Serov patvirtino "antisovietinių elementų iškeldinimo iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos operacijos instrukciją" (dok. Nr.3).

Smulkioje (9 mašinraščio psl.) instrukcijoje buvo nurodyta akcijos vykdytojų vietose instruktavimo, gyventojų saugojimo, lydėjimo ir įsodinimo į vagonus tvarka. Pačioje instrukcijos pradžioje buvo pažymėta, kad "antisovietinių elementų keldinimas iš Pabaltijo respublikų yra didelės politinės svarbos uždavinys". Trėmimai turėjo vykti be "triukšmo ir panikos". Saugumo organai atkreipė partinių ir sovietinių darbuotojų dėmesį į tai, kad tremiamieji yra "sovietinės liaudies priešai" ir gali ginklu užpulti trėmimo vykdytojus. Tremtiniams formaliai buvo leidžiama pasiimti ne daugiau kaip 100 kg namų apyvokos daiktų (maisto, drabužių, apavo, indų), taip pat pinigų, buitines vertybes. "Kontrrevoliucinė literatūra", ginklai, užsienio valiuta, brangieji metalai turėjo būti konfiskuoti. Geležinkelio stotyse šeimų galvos (vyrai) turėjo būti atskirti nuo savo šeimų ir vežami atskirai į Rusijos šiaurėje ir Ukrainoje esančius pataisos darbų ir karo belaisvių lagerius. Jų šeimas buvo numatyta išvežti į specialias NKVD komendantūrų kontroliuojamas vadinamąsias gyvenvietes, esančias atokiuose šiaurės ir rytų rajonuose ir ten priverstinai įkurdinti 20-čiai metų. Tačiau gyvenime ne visada griežtai buvo laikomasi enkavedistų instrukcijų. Nemažai vyrų buvo atskirti nuo šeimų ne įsodinimo stotyse, o ešelonų formavimo vietoje – Naujojoje Vilnioje. Pasitaikė ir retų atvejų, kai vyrai nebuvo atskirti nuo šeimų. (Valentinas Gustainis, Alfonsas Andriukaitis, kai kurie kiti).

Po dviejų savaičių (1941.VI.4) minėtas I.Serov parengė direktyvą apskričių saugumo viršininkams apie tai, kokias paskutines priemones reikia parengti trėmimo išvakarėse (peržiūrėti užvestas įskaitines bylas ir "atsijoti" tas, kuriose nėra kompromituojančių duomenų, nustatyti trėmimui reikalingų operatyvinių darbuotojų skaičių ir t.t.) (dok. Nr.8). Kiekviena keturių žmonių operatyvinė grupė (po vieną vietos NKGB ir NKVD pareigūną, NKVD kariuomenės kareivį ir vietinį partinį ar sovietinį aktyvistą) turėjo ištremti dvi šeimas.

Gavęs iš Maskvos nurodymą, LSSR valstybės saugumo liaudies komisaras P.Gladkov Kaune išleido (1941.V.23) slaptą įsakymą Nr.0037 apie trėmimo operacijos parengimą[13]. Tą pačią dieną prie LSSR NKGB buvo įkurtas specialus operatyvinis štabas iš devynių žmonių. Šalia septynių valstybės saugumo, žvalgybos ir kontržvalgybos darbuotojų į štabą buvo įtraukti ir du NKVD pareigūnai (LSSR NKVD milicijos kriminalinės paieškos skyriaus viršininkas vyresnysis leitenantas Pavel Guzejev ir Lietuvoje dislokuoto NKVD operatyvinės kariuomenės atskirojo motorizuoto šaulių pulko vadas majoras Vladimir Antonov. Iki trėmimų pabaigos visi jie buvo atleisti "nuo visokių kitų darbų". Štabo viršininku iš pradžių buvo paskirtas LSSR valstybės saugumo liaudies komisaro pavaduotojas valstybės saugumo majoras David Bykov, tačiau po dviejų savaičių vadovauti operatyviniam štabui ėmėsi pats P.Gladkov.

Trėmimo operacijai rengti ir vykdyti bei apskaitai vesti apskrityse, Vilniaus mieste ir geležinkelio milicijos bei NKGB operatyviniuose skyriuose buvo sudaryti vadinamieji operatyviniai trejetai ("trejukės"). Į jas buvo įtraukti NKVD bei NKGB apskričių viršininkai arba jų pavaduotojai, taip pat po vieną minėtų represinių žinybų centrinio aparato pareigūną. Analogiški "trejetai" iš žemesnio rango enkavedistų turėjo būti sudaryti ir apylinkėse.

1941 m. birželio pradžioje operatyvinis štabas paskaičiavo apie reikalingą žmonėms išvežti vagonų kiekį ir jų paskirstymą geležinkelio stotims. Tremtinius įsodinti buvo numatyta 57 geležinkelio stotyse, o taip pat 10-yje siaurojo geležinkelio stočių (Biržų, Šiaulių, Utenos apskrityse). Iš viso enkavedistai užsiprašė 1202 vagonų, iš jų 119 – siaurajam geležinkeliui[14]. I.Serov savo direktyvoje nurodė, kad vienas vagonas būtų skirtas ne mažiau kaip 25 žmonėms (dok. Nr.8).

NKVD instrukcijoje geležinkelio ešelonų viršininkams buvo nurodyta, kad ešeloną sudaro 50-55 vagonai, iš jų du skirti sargybai (konvojui) ir du – tremtinių daiktams. Pagal instrukcijas tremtiniai buvo skirstomi į "A" (šeimų galvos) ir "V" (šeimų nariai) grupes. Atskirti vyrai buvo laikomi suimtaisiais ir jų ešeloną kelionėje turėjo saugoti 65 kareivių konvojus. Ešeloną su šeimų nariais (grupė "V") buvo pavesta saugoti 30 kareivių konvojui[15].

1941 m. birželio pradžioje Lietuvos KP(b) CK biuras apsvarstė vidaus reikalų ir valstybės saugumo liaudies komisarų valstybės saugumo vyresniųjų majorų A.Guzevičiaus ir P.Gladkov'o pranešimus "dėl priemonių kontrrevoliuciniams ir antisovietiniams elementams suimti ir iškeldinti iš Lietuvos SSR" (dok. Nr.4). Lietuvos bolševikų elitas pritarė parengtiems trėmimo planams ir pažadėjo visokeriopą paramą deportacijos vykdytojams. Apskričių partijos ir vykdomieji komitetai buvo įpareigoti aktyviai dalyvauti žmonių trėmimo "operacijoje", mobilizuoti partinį ir sovietinį aktyvą palikto turto aprašymui ir paskirstymui. Daugelis 1941 m. tremtinių prisiminimuose pažymėjo, kad dažnai kareivius lydėdavo, kvotose dalyvaudavo, turtą aprašydavo vietiniai kitataučiai aktyvistai.

1941 m. birželio 10 d. Maskvos nurodymu marionetinė LSSR Liaudies komisarų taryba pritarė tūkstančių Lietuvos žmonių ištrėmimui[16].

Gyventojų trėmimams iš okupuotų Baltijos valstybių vadovavo iš

Maskvos atsiųsti SSRS valstybės saugumo ir vidaus reikalų liaudies komisarų pavaduotojai valstybės saugumo 3-iojo rango komisarai Ivan Serov ir Viktor Abakumov. Jų būstinė buvo Rygoje. Paskutinę dieną prieš trėmimus (1941.VI.13), 2 val. 30 min. ryto Rygoje abu enkavedistai gavo L.Berijos pavaduotojo valstybės saugumo 3-iojo rango komisaro Vasilij'aus Černyšov'o telegramą, kurioje buvo patikslinti tremtinų žmonių skaičiai ir tremties vietos. Šioje, paskutinėje, Maskvos čekistų direktyvoje buvo nurodytas galutinis tremtinų žmonių kiekis. Iš Lietuvos turėjo būti išvežta 21214 žmonių; 13716 – į tremties vietas ir 7498 – į lagerius (6302 vyrai (šeimų galvos) į Starobelską (Ukraina) ir 1196 žmonės į Medvežją Gorą (Karelija). Daugiausia tremtinių turėjo būti išvežti į Bijsko ir Barnaulo rajonus (Altajaus kraštas) bei į Kotlasą (Archangelsko sritis). Toje pat telegramoje nurodyta ištremti iš Latvijos 16255, o iš Estijos – 11102 žmones[17].

Deportacija visame krašte prasidėjo šeštadienį, 1941 m. birželio 14 d., vienur antrą, kitur trečią valandą ryto. Šią žiaurią akciją vykdė LSSR NKVD ir NKGB centrinis aparatas ir apskričių skyrių darbuotojai, milicininkai. Suimtas šeimas mašinomis ir vežimais vežė į geležinkelio stotis. Jas lydėjo SSRS NKVD kariuomenės atskirojo motorizuoto šaulių pulko (vadas – majoras V.Antonov, Sovietų Sąjungos didvyris (1945) ir NKVD geležinkelių bei ypatingai svarbių pramonės įmonių apsaugos kariuomenės 9-osios divizijos 84-ojo pulko (vadas – majoras Ivan Pijašev) kareiviai. Tremiant žmones enkavedistams padėjo ir Lietuvoje dislokuoti reguliariosios Raudonosios armijos daliniai[18]. Tremtinius ir kalinius (iš Kauno, Šiaulių ir Vilniaus kalėjimų) kelyje į Rusiją saugojo SSRS NKVD konvojinės kariuomenės 42-osios atskiros brigados (vadas – plk. I.Plechanov) kareiviai. Baudėjams padėti į Lietuvą buvo komandiruoti tūkstančiai saugumiečių ir enkavedistų iš Maskvos, Leningrado, Pskovo, Smolensko, Lvovo, Kijevo, Minsko ir Bresto sričių.

Nors enkavedistų parengta instrukcija formaliai leido tremiamiesiems pasiimti pinigus, asmenines brangenybes, daiktus, tačiau to nebuvo paisoma. Enkavedistų apsuptai šeimai susiruošti buvo skiriama vos pusvalandis, kartais – viena – dvi valandos. Vienur žmonėms buvo leidžiama pasiimti nors dalį savo turto, kitur – šeimas išveždavo kaip stovi. Tai priklausė nuo trėmimo vykdytojų malonės. Baudėjai nekreipdavo dėmesio į jokius motyvus, į mašinas ar vežimus buvo grūdami

seneliai ir naujagimiai kūdikiai, nėščios moterys ir ligoniai.

Tremdami žmones, enkavedistai elgėsi labai grubiai, žiauriai. Pusnuogiai, iš miego pakelti žmonės, buvo suvaromi į kambario kampą. Išsigandusiems žmonėms NKVD karininkas pranešdavo (arba iš lapelio perskaitydavo), kad SSRS vyriausybės nutarimu jie išvežami į kitas sąjungos sritis (kraštus). Kareiviai ir enkavedistai namuose darydavo kruopščią kratą, ieškodami nesamų ginklų, aukso, valiutos. Suradę Nepriklausomos Lietuvos simbolius (trispalvę, Vytį), sudraskydavo. Į mėginančius bėgti žmones buvo šaudoma, o sugautuosius žiauriai primušdavo. Iš tremtinių prisiminimų matyti, kad per trėmimus neretai žiauriai elgėsi ne svetimi, pirmą kartą matomi kareiviai, o vietiniai, savi lietuviai.

Nors I.Serov'o instrukcija draudė atimti iš tremtinių daiktus, bet nelaimingieji neretai atvirai buvo apiplėšiami. Labiausiai baudėjus domino pinigai, žiedai, laikrodžiai, virtuvės reikmenys, buitiniai prietaisai, monetų, medalių, pašto ženklų kolekcijos ir pan. Net SSRS valstybės saugumo liaudies komisaras V.Merkulov, per savo agentūrą sužinojęs apie panašius plėšikavimo faktus, telegramoje (1941.VI.15) į Kauną P.Gladkov'ui – nurodė, kad tremiamieji įsodinami be reikalingiausių daiktų, daugelyje vietų iš jų atimami laikrodžiai, žiedai, portsigarai (dok. Nr.17).

1941 m. birželio 17 d. LKP(b) CK sekretorius Icikas Meskupas, LSSR LKT pirmininkas M.Gedvilas ir LSSR valstybės saugumo liaudies komisaras P.Gladkov partijos miestų ir apskričių komitetų sekretoriams, vykdomųjų komitetų pirmininkams bei NKGB apskričių skyrių viršininkams pasiuntė telefonogramą, kurioje nurodė tremtinių palikto turto apskaitos ir realizavimo tvarką (dok. Nr.22). Nekilnojamas turtas, o taip pat mašinos, galvijai, grūdai turėjo būti konfiskuoti. Drabužius, patalynę, baldus, indus turėjo realizuoti kažkokie "įgaliotieji asmenys", o gautas lėšas NKGB įstaigos neva turėjo persiųsti ištremtoms šeimoms. Ar iš tikrųjų taip būtų buvę padaryta, galime tik spėlioti, nes po kelių dienų prasidėjo karas. Panašiai buvo skelbiama komunistų partijos ir enkavedistų nutarimuose dėl trėmimų ir pokario metais. Dokumentų, patvirtinančių minėtų nurodymų vykdymą, archyvuose nerasta. Tačiau tremtiniai , jų giminės pasakoja, kad neretai paliktus daiktus pasisavindavo patys turto aprašinėtojai, vykdomųjų komitetų tarnautojai[19]. Algirdas Šerėnas aprašo, ką pamatė jo motina trumpam sugrįžusi į savo namus, (Rietavo vls. Liolių km.), iš kurių jau buvo išvežti vyras ir vaikai: "Apatiniuose namo kambariuose sklido girti rėkaliojimai, dainos. Didžiajame kambaryje motina pamatė tokį vaizdą: užstalėj sėdėjo penki girtutėliai vyrai, ant stalo naminio vyno buteliai. Tėvas vyno pasidarydavo šventėms, dalį pasilikdavo brandinimui. Ant staltiesės voliojosi lašinių gabalai, koriai su medumi. Grindys, kušetė ir palangė buvo aplaistytos, apspjaudytos, visur primindyta, primėtyta nuorūkų ir maisto likučių. Namai dvokė geralais ir tabako dūmais. Nusitašę, rėkalojantys vyrai ne iškart pamatė šeimininkę. Galiausiai pastebėję, girtais balsais pradėjo reikšti jai savo užuojautą"[20].

1941-ųjų birželio dienomis buvo suimti, atskirti nuo šeimų ir išvežti į SSRS šiaurės ir rytų rajonų lagerius buvęs Lietuvos Respublikos Prezidentas Aleksandras Stulginskis, buvęs Ministras Pirmininkas Pranas Dovydaitis, buvę ministrai: finansų – Jonas Sutkus, krašto apsaugos – pulkininkas leitenantas Juozas Papečkys, susisiekimo – Jonas Masiliūnas, Jokūbas Stanišauskis, Benediktas Tomaševičius, švietimo – Kazimieras Jokantas, Konstantinas Šakenis, Juozas Tonkūnas, teisingumo – Stasys Šilingas, Aleksandras Žilinskas, užsienio reikalų – Voldemaras Čarneckis, vidaus reikalų – Antanas Endziulaitis, Zigmas Starkus. Klastingai buvo suimti divizijos generolas Zenonas Gerulaitis, brigados generolai Jonas Juodišius, Kazys Sprangauskas, Stasys Žilys. Į lagerius išvežta ir spaudos darbuotojų bei žurnalistų (Kazys Dausa, Valentinas Gustainis, Balys Žygelis), mokslininkų (Izidorius Tamošaitis, Vincas Vilkaitis), daug kitų profesijų žmonių.

Žiauri, visiškai nelaukta ir niekieno neišprovokuota baudžiamoji akcija visame krašte sukėlė paniką ir skausmą. Tauta šią nelaimę pavadino "juoduoju birželiu". Tų šiurpių įvykių liudininkas vilnietis tarnautojas Petras Matekūnas taip apibūdino žmonių nuotaikas: "Įstaigose ir įmonėse po tų išvežimų darbas visai pakriko. Niekas nenorėjo dirbti. Kas galėjo, slapstėsi. Studentai išvažinėjo. Vilnius po tų išvežimų ištuštėjo. Net patys partiečiai buvo išsigandę ir susirūpinę tuo įvykiu. Jie visaip išsisukinėjo, kai juos paklausdavo apie suėmimo priežastis ir tikslą. Apie tokias kalbas nenorėjo net kalbėti ir girdėti. Visi, net lenkai ir rusai, išgyvenę tas siaubingas dienas, laukė tik karo, nes tai buvo vienintelė galimybė išsivaduoti iš rusų bolševikų tironijos"[21]. Nors ir mėgin-

damas pateisinti bolševikinius okupantus, panašią žmonių reakciją į trėmimus pateikė ir rašytojas Antanas Venclova. Pasak buvusio LSSR švietimo liaudies komisaro, "kadangi areštų tikslas visuomenei nebuvo plačiau paaiškintas, areštai ir trėmimai joje sukėlė nepasitenkinimą, o kartais paniką. Sklido įvairiausių gandų, vienas už kitą fantastiškesnių. Šiaip ar taip, netgi tarybų valdžios šalininkams tie areštai ir trėmimai darė blogą įspūdį"[22].

Tačiau iš kitos pusės, masiniai suėmimai ir trėmimai sukėlė krašte ne tik paniką, bet ir pasipriešinimą sužvėrėjusiems okupantams. Viename paskutinių iki karo savo įsakymų (1941.VI,21) Nr.45 komisaras P.Gladkov susirūpinęs pažymėjo, kad dalis neišvežtų "priešiškų elementų" perėjo į nelegalią padėtį ir sudarė ginkluotas "banditų gaujas" (taip enkavedistas vadino partizanus, būsimus Birželio sukilimo kovotojus – E.G.), kurios jau pasirodė Marijampolės, Rokiškio, Šiaulių ir Utenos apskričių miškuose. P.Gladkov įsakė apskričių saugumo skyriams ir trims pulko didumo SSRS pasienio kariuomenės daliniams (105-ajam, 106-ajam ir 107-ajam pasienio būriams), dislokuotiems Lietuvoje, skubiai likviduoti minėtus pasipriešinimo būrius[23].

Karštomis birželio dienomis geležinkelio stotyse į prekinius (gyvulinius) vagonus buvo grūdamos vis naujos aukos. Vagonai-kalėjimai ant ratų – turėjo palubėse mažus langelius, apraizgytus spygliuota viela. Durys buvo aklai uždaromos iš lauko. Natūraliems reikalams vagonų grindyse buvo iškirstos skylės, kartais prikalti nutekamieji latakai arba pastatytos statinės. Nijolė Lelkaitė (Balkienė) taip aprašė aplinką vagone: "Aplinkui duso žmonės be oro, be vandens, be gulto, mirė vaikai ir seneliai, moterys gimdė, raudojo, atskirtos nuo savo vyrų, ir vis tame pačiame vagone, tame pačiame kelyje. Vagono prieblanda skyrė juos vieną nuo kito, šeimą nuo šeimos, mirštantį nuo gyvo. Aplinkui girdėjosi siautulingas lokomotyvų švilpimas. Atrodė, kad kitokio gyvenimo žemėje nebeliko"[24].

Žmonių skaičius vagonuose buvo nevienodas. Tremtiniai mini, kad vagone būdavo 16 (M.Rutkauskienė iš Kauno), 19 (O.Sinkienė iš Alytaus apsk.), 21 (M.Garbačiauskienė iš Šiaulių apsk.), 27 (S.Ankevičius iš Plokščių), 29 (O.Garbštienė iš Šakių), 30 žmonių (A.Andriukaitis iš Kauno, V.Damašienė iš Vilniaus, S.Palevičiūtė iš Utenos apsk.). Tačiau buvo ir labai prigrūstų vagonų. Antai A.Makaraitė iš Tauragės apsk.

buvo vežama vagone, kuriame buvo apie 70 žmonių, A.Šapokienės iš Alytaus vagone – 83 žmonės.

Dažna šeima turėjo pasiėmusi kelionei maisto – juodos kaimiškos duonos, lašinių, kumpių, taukų. Tačiau buvo ir žmonių, kurie nespėjo arba negalėjo įsidėti maisto. Nelaiminguosius kankino nežinia, baimė, alkis, o labiausiai troškulys. Labiausiai kentė motinos su mažyliais, nėščios moterys, seneliai. Siekdama išvengti pabėgimų, sargyba žmones laikydavo uždarytus vagonuose po vieną – tris paras, net ir šalto vandens atsinešti neišleisdavo. Ešelonams palikus Lietuvą, sargybiniai būdavo ne tokie akylūs ir žiaurūs.

Formaliai L.Berijos patvirtintame (1941.VI.14) tremtinių etapavimo, įkurdinimo ir įdarbinimo priemonių plane buvo nurodyta kelionėje žmonių maitinimui skirti per parą 3 rublius (dok. Nr.15). Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad tai buvo pakankama suma, tuo labiau jeigu palyginsime su kai kuriomis būtiniausių gyvenimo reikmenų kainomis. Štai 1941 m. gegužės mėnesį Lietuvos SSR valstybinėje prekyboje vienas kilogramas jautienos kainavo 2,80 rb., sviesto – 7,78 rb., duonos (juodos) – 0,45 rb., litras pieno – 0,55 rb.[25]. Tačiau tuometinėje Sovietų Sąjungoje daugelio maisto produktų atviroje prekyboje nebūdavo. Jie buvo parduodami arba pagal korteles, arba aukštomis komercinėmis (turgaus) kainomis. Iš kitos pusės, žinant sovietinės santvarkos pobūdį, negalima tikėti, kad visos žmonių maitinimui skirtos lėšos teko tremtiniams. Jiems skirtu maistu mito ešelonus lydėję enkavedistai, sargyba. Tremtinių sąskaita pelnėsi ir maistą išduodančių prekybos įstaigų darbuotojai. Kelionės ir prasidėjusio karo sąlygomis nebuvo jokios kontrolės, klestėjo savivalė. Nelaimingiesiems tremtiniams neretai atitekdavo nekokybiškas, nuo karščio apgedęs maistas.

Savo prisiminimuose tremtiniai pasakoja, kad vagonui buvo duodama po kibirą virtų makaronų, leisdavo atsinešti vandens (A.Šerėnas)[26], pusę puodo sorų košės su apkartusiu aliejumi, kepeninės dešros, virinto vandens (J.Bičiūnaitė[27], M.Garbačiauskienė[28]), 1-2 kepalėliai duonos, sūdytų žuvelių (S.Ankevičius)[29], sriubos ir košės be riebalų (Z.Kairys)[30], barščių sriubos su plaukiojančiais kirminais, vaikams – "manų košė, virta vandeny be cukraus kruopelės ir jokio riebalo" (O.Sirutienė)[31]. Pasak V.Gustainio[32], M.Rutkauskienės[33], traukiniuose būdavo ir kioskų (parduotuvėlių), kur brangiai buvo galima nusipirkti

kai kurių produktų.

Tačiau dėl antisanitarinių kelionės sąlygų (karštis, nešvara, suaugusių ir vaikų susikimšimas uždaroje erdvėje, nevirintas vanduo ir to paties trūkumas), skaudžių pergyvenimų ir nežinios apimti žmonės, pirmiausia kūdikiai, ilgoje kelionėje dažnai susirgdavo ir mirdavo. Prie kai kurių ešelonų buvo priskirti felčeriai, tačiau jie dažnai nežinojo kaip gydyti arba neturėjo reikalingų vaistų, medicinos prietaisų.

1941 m. birželio 17 d. P.Gladkov NKGB apskričių skyriams ir poskyriams pasiuntė telegramą, kurioje nurodė, kad "operacija" (t.y. trėmimas) baigta, įsakė vagonus su šeimomis siųsti į ešelonų formavimo vietas, o iš kitų respublikų atvykusius darbuotojus ir kareivius komandiruoti į Kauną. Apskričių saugumo pareigūnams buvo įsakyta nedelsiant pranešti smulkius suvestinius duomenis apie įvykdytą operaciją, o per dvi dienas – parašyti išsamią trėmimo ataskaitą. Visus asmenis, pasislėpusius nuo trėmimo, buvo liepta tuojau pat surasti ir suimti. Tam reikalui apskrityse buvo įsakyta palikti po 2-3 vagonus, kuriuose suimti žmonės turėjo būti saugomi iki išvežimo (dok. Nr.21).

Dabar pabandysime atsakyti į klausimą – kiek gi žmonių buvo išvežta iš Lietuvos 1941 m. birželio mėnesį. Pirmą kartą nustatyti tremtinių skaičių buvo bandyta tuojau po Raudonosios armijos išvijimo iš Lietuvos. 1941 m. liepos – rugsėjo mėnesiais Lietuvos Raudonojo Kryžiaus (LRK) vyriausiojo įgaliotinio įstaiga surengė tris tremtinių paieškų ekspedicijas (po 3-4 žmones) į Latviją, Baltarusiją ir Pskovo bei Smolensko sritis. LRK iniciatyva pradėti sudarinėti išvežtųjų sąrašai ir kartotekos. 1941 m. liepos 25 d. dienraštis "Į laisvę" pranešė, kad LRK politiniams kaliniams ir tremtiniams šelpti ir globoti skyriaus pirmininkas kunigas dr. Kazys Trukanas informavęs agentūros ELTA atstovus Vilniuje, kad Naujojoje Vilnioje rasti dokumentai apie išvežtus tremtinius[34]. Informacijoje buvo nurodytos traukinių išvykimo datos, jų paskirties vietos ir išvežtų žmonių skaičius. Pasak K.Trukano, per Naująją Vilnią 1941 birželio 15-22 d. išvežti 30485 asmenys. Tačiau susumavus pateiktus duomenis apie išvežtuosius pagal datas, gaunamas didesnis skaičius – 30 985, tai yra 500 daugiau. Po kelių dienų biuletenis "Lietuvos Raudonojo Kryžiaus žinios" paskelbė, kad "Lietuvos Raudonojo Kryžiaus talkininkui p. Juodakiui pavyko gauti N.Vilnioje tokių žinių apie išvežtųjų iš Lietuvos į TSRS ešelonus". Iš laikraštyje pateiktos lentelės matyti,

kad 1941 m. birželio 15-22 d. iš Naujosios Vilnios išvyko 19 ešelonų (871 vagonas) su 30485 žmonėmis į dvylika Rusijos, Ukrainos, Kazachijos, Baltarusijos bei Karelijos ir Suomijos SSR vietovių. Lentelėje taip pat buvo nurodyta kiekvieno ešelono išvykimo data, paskirties vieta, važtaraščio numeris, vagonų skaičius ir apytikris išvežtųjų skaičius[35].

Minėtose laikraščių informacijose paskelbtus duomenis išeivijos mokslininkas daktaras Adolfas Damušis palaikė labai patikimu šaltiniu, kuris pasak jo, "yra patikimesnis ir profesiniu objektyvumu, ir nepaisymu politiškumo, kaip kad knygoje (Lietuvos kovų ir kančių istorija. Kn. 1. Lietuvos gyventojų trėmimai 1941, 1945-1952 m.: Dokumentų rinkinys. V., 1994. -E.G.) naudojami NKVD raportai"[36].

Pirmiausia pažymėsime, kad abiejose informacijose iš Naujosios Vilnios nenurodyta, kokie ir kam priklausantys dokumentai aptikti, kuriais remiantis buvo apskaičiuotas vagonų bei išvežtų žmonių kiekis.

Antra. Abiejuose pranešimuose nurodyta, kad išvežti 30485 žmonės. Tačiau susumavus pateiktus duomenis pagal ešelonų išvykimo laiką gaunami skirtingi skaičiai. Remiantis dr. K.Trukano paskelbta informacija gaunama, kad išvežti 30 985 žmonės, arba 500 daugiau negu teigiama. Sudėjus LRK talkininko Juodakio paskelbtos lentelės duomenis sužinome, kad išvežti 30 425 asmenys, arba 60 mažiau negu ten pat teigiama. Ši lentelė su minėta klaida be jokių komentarų perspausdinta "Lietuvių Archyvo" antrajame tome (1942) ir dr. A.Damušio statistinių apskaičiavimų knygelėje[37].

Trečia. Abejones kelia lentelėje pateikti du vienodi važtaraščių numeriai. Tuo pačiu numeriu (119165) pažymėti ešelonai, išvykę (1941.VI.21) skirtingomis kryptimis: į Novosibirską ir Makatą (Gurjevo sritis, Kazachijos SSR). A.Damušis mini, kad tą patį važtaraščio numerį (119165) turėjo ir trečiasis ešelonas, išsiųstas (1941.VI.21) į Medvežją Gorą (Karelijos ir Suomijos SSR). Pasak jo, "kodėl tie traukiniai pažymėti vienu numeriu nepavyko sužinoti"[38]. Atrodo, kad dr. A.Damušis minėtą lentelę paėmė iš "Lietuvių archyvo" antrojo tomo. Joje vieno kito ešelono išvykimo data bei važtaraščio numeris skiriasi nuo pirmą kartą biuletenyje "Lietuvos Raudonojo Kryžiaus žinios" paskelbtų duomenų.

Ketvirta. Neįtikėtini ir pateiktų vagonų ešelonuose skaičiai. Antai į Zagainovo (Altajaus kraštas) ir Minsko stotis išvyko ešelonai, turėję

po 5 vagonus, į Oršą (Baltarusija) ir Babyniną (Kalūgos sritis) išvyko ešelonai po 12 ir 13 vagonų. Dar trys ešelonai buvo sudaryti iš 24,25 ir 29 vagonų. Tuo tarpu minėtoje NKVD instrukcijoje ešelonų viršininkams buvo nurodyta formuoti ešelonus po 50-55 vagonus. Be to, lentelėje pateiktas apytikris išvežtųjų skaičius – 30485, gautas laikant, kad į visus vagonus buvo sodinama vidutiniškai po 35 žmones (871x35=30485). Kai kurie tyrinėtojai išeivijoje remdamiesi tuo, "kad nebuvo laikytasi instrukcijoje nurodytų normų (iki 25 asmenų į vieną vagoną) ir kad kemšta į kai kuriuos vagonus po tiek, kiek tilpo, tai galima imti vidurkį kiekvienam vagonui po 35 asmenis", padarė išvadą, jog "galima beveik be jokios klaidos ir be perdėjimų pasakyti, kad Birželio 14 d. medžioklėje sovietai surinko apie 30-35 tūkstančius Lietuvos žmonių – "liaudies priešų"[39].

Tačiau 1941 m. spalio mėn. Lietuvos Geležinkelių valdybos Ekonominė direkcija paskelbė numerinį vagonų, kurie išvyko iš Naujosios Vilnios su žmonėmis, sąrašą[40]. Remiantis juo nustatyta, kad 1941 m. birželio 15-19 d. iš Naujosios Vilnios (ešelonų suformavimo vietos) išvyko 577 vagonai. Laikant, kad į vagonus buvo grūdama po 25 žmones, arba tiek, kiek buvo nurodyta NKVD instrukcijoje, gautume skaičių 14425. Tačiau, kaip minėta, baudėjai dažnai nesilaikydavo šios "humaniškos" instrukcijos. Spėjant, kad į vagoną vidutiniškai buvo sutalpinama po 30 žmonių, gautume 17 310, tai yra skaičių, artimą Lietuvos SSR NKVD 1941 m. birželio 19 d. suvestinei apie išvežtus žmones (17485).

Pirmoji LRK tremtinių paieškų ekspedicija (1941.VII.25-31), lankydamasi Latvijoje sužinojo, kad pro Daugpilį 1941.VI.15 d. praėjo du traukiniai su lietuviais[41]. Žinomi žurnalistai Vladas Radzevičius ir Aleksandras Merkelis, remdamiesi tuo, kad ešelonai iš Lietuvos "vyko įvairiomis kryptimis", padarė išvadą, kad išvežta daugiau negu 30485 žmonės. A.Merkelis spėjo, kad išvežta apie 35-40 tūkstančių žmonių[42]. Čia pažymėsime, kad tikrai iš kai kurių šiaurės Lietuvos apskričių tremtiniai buvo vežami Daugpilio link. Bet nuo Daugpilio ešelonai vėl pasukdavo į pietus, į Naująją Vilnią – traukinių formavimo vietą[43].

1941 m. pabaigoje vokiečiams sustabdžius LRK veiklą, buvo įkurta Lietuvos Savitarpinė pagalba, pavaldi Pirmajam Generaliniam tarėjui Petrui Kubiliūnui. 1942 m. Lietuvos savitarpinės pagalbos žinių biu-

ras (LSPŽB) parengė tremtinių vardinius sąrašus (1942.VII.25 d. duomenys) "Lietuvos ištremtieji. 1941" ("Litauens deportieren. 1941") lietuvių ir vokiečių kalbomis[44]. Juos sudarė trys kietai įrištos albumo formos knygos (2 tomai). Duomenys pateikti tokia seka: pavardė, vardas, tėvo vardas, gimimo metai arba amžius, tautybė, verslas, paskutinė gyvenamoji vieta (miestas, apskritis, valsčius, kaimas).

Pirmąjį tomą (456 p.) sudarė 16658 tremtinių pavardės. Antroje knygoje – pirmo tomo papildyme (28 p.) buvo suregistruota dar 916 asmenų. Antrajame tome (146 p.) buvo surašyti išvežti arba dingę kaliniai (3653), Lietuvos kariuomenės kariškiai ir jų šeimų nariai (485), vaikai (449), išvežti iš Druskininkų, Palangos, Zaleščikų (Ukraina) ir Krymo pionierių stovyklų. Dėl vokiečių vykdyto genocido žydų atžvilgiu į šiuos sąrašus negalėjo būti įtraukti išvežti žydų tautybės asmenys.

1942 m. rugpjūčio mėn. minėti sąrašai buvo išsiųsti į Rygą Vokietijos Raudonojo Kryžiaus (VRK) įgaliotiniui, kuris juos perdavė VRK, o pastarasis turėjo perduoti Tarptautiniam Raudonojo Kryžiaus Komitetui (TRKK) Ženevoje (Šveicarija).

LSPŽB, patikslinęs ir apibendrinęs surinktus duomenis, vėliau pranešė, kad masinio trėmimo metu (1941.VI.14-22 d.) buvo išvežti 17602 asmenys (9646 vyrai ir 7866 moterys). Pagal užsiėmimą labiausiai nukentėjo ūkininkai – 3538, tarnautojai -1760, darbininkai – 1175, mokytojai – 1094. Išvežti 385 amatininkai, 248 policininkai, 148 vairuotojai, 114 studentų, 111 prekybininkų, 89 inžinieriai, 81 teisininkas, 79 gydytojai, 75 technikai, 75 medicinos seserys, 59 agronomai ir kt. Pagal amžių tremtinių sudėtis buvo nustatyta tokia:

iki 1 m. amžiaus	–	183
1-6 m. amžiaus	–	1443
7-17 m. amžiaus	–	3197
18-24 m. amžiaus	–	1582
25-44 m. amžiaus	–	7336
45-64 m. amžiaus	–	2612
65-70 m. amžiaus	–	515
daugiau kaip 70 m.	–	734

Daugiausia išvežta lietuvių – 12977, po to lenkų – 3328, rusų – 271, baltarusių – 68, vokiečių – 40, latvių – 35, kitų tautybių žmonių – 883.

Nuo trėmimų labiausiai nukentėjo Vilniaus (2344), Kauno (2025), Šiaulių (1608), Švenčionių (1376), Rokiškio (824) apskritys.

LSPŽB taip pat nustatė, kad dingo be žinios arba išvežti į SSRS kalėjimus 3542 politiniai kaliniai (3439 vyrai ir 103 moterys). Taip pat buvo paskaičiuota, kad išvežti į Rytus 426 kariškiai ir 54 jų šeimų nariai. Iš pionierių stovyklų išvežta arba dingo be žinios 450 vaikų. Užregistruota dingusių karių – 1931 ir civilių asmenų – 1836. Be to, iš naujai prijungtų prie Lietuvos Generalinės srities Ašmenos, Pastovių ir Svyrių apskričių buvo išvežta 1624 žmonės. Lietuvos savitarpinės pagalbos žinių biuro duomenimis iš viso 1941 m. birželio mėnesį iš Lietuvos ir jai priskirtų apskričių buvo išvežtas arba dingo be žinios 27421 žmogus[45].

Per ilgus pokario dešimtmečius Lietuvoje apie deportacijas buvo uždrausta rašyti. Todėl apie 1941-ųjų juodąjį birželį galėjo rašyti ir diskutuoti tik išeivijos mokslininkai ir visuomenės veikėjai. Jų darbuose pateikiamas tremtinių skaičius svyravo tarp 30 ir 40 tūkstančių. Dr. Jonas Grinius[46] teigė, kad "1941.VI.14-18 d. sovietiniai NKVD daliniai 30000 Lietuvos piliečių su mažais vaikais deportavo į Sibiro taigą ir Kazachstano dykumas". Dr. Juozas Pajaujis – Javis[47] ir dr. Adolfas Damušis[48] savo darbuose pateikė du išvežtųjų skaičius – 30485 ir 34260. Prof. Kazys Pakštas[49] savo straipsniuose taip pat minėjo du skaičius – 30 485 ir 40000 išvežtųjų. Jeruzalės (Izraelis) universiteto profesorius istorikas Dovas Levinas[50] apie trėmimą irgi pateikė du skaičius. Pasak jo, per savaitę, iki karo pradžios buvo išvežta daugiau kaip 30000 žmonių, iš jų ne mažiau kaip 20000 lietuvių, 7000 žydų, kitų tautybių žmonių. Iš kitos pusės, jis teigia, kad remiantis sąrašu, raštu sovietams pasitraukus iš Rygos, galėjo būti išvežta 21214 žmonių. Tačiau šiuo atveju prof. D.Levinas suklydo. Iš tikrųjų šis sąrašas tebuvo minėta L.Berijos pavaduotojo V.Černyšov'o telegrama I. Serov'ui ir V.Abakumov'ui dėl numatytų tremti žmonių kiekio ir tremties vietų. D.Levino pateiktas išvežtų žydų skaičius kelia abejonių. Kitų tyrinėtojų paskaičiavimais, žydų – tremtinių apytiksliai buvo kiek daugiau kaip vienas tūkstantis[51]. Pranas Zundė[52] ir Konstantinas Jurgėla[53] galvojo, kad į Rusiją buvo deportuota 35 tūkst. žmonių. Kunigas dr. Kazimieras Gečys[54] tvirtino, kad buvo išvežta 38 tūkst. gyventojų. Stasys Daunys[55] teigė, kad 1941.VI.13 sovietai išvežė 40000 tremtinių. Atsargesni buvo istorikai

dr. Adolfas Šapoka[56] ir dr. Vytautas Vardys[57]. Pirmojo nuomone, buvo išvežta 40000, o pagal dr. V.S. Vardį – 34 000 žmonių. Tačiau abu teigė, jog tiek žmonių buvo išvežta per visus vienerius sovietų valdžios metus (1940-1941). Pasak V.S. Vardžio, "visiškai tikslaus skaičiaus gal niekuomet nesužinosime".

Tačiau daugiausia išeivijos istorikų, politologų, visuomenės veikėjų (Juozas Audėnas[58], Kipras Bielinis[59], Juozas Brazaitis[60], dr. Romas Jasaitis[61], Mečislovas Mackevičius[62], Romualdas J. Misiūnas[63], Vytautas Vaitiekūnas[64] ir kiti) laikosi nuomonės, kad 1941 m. birželio mėnesį iš Lietuvos išvežta 34260 žmonių. Tą patį "Lietuvių enciklopedijoje" pakartojo J.Rimašauskas[65].

Tačiau lieka neaišku, kaip buvo nustatytas toks didelis ir tikslus 1941 m. birželio 14-18 d. išvežtų žmonių skaičius (34260). Bene pirmą kartą šis skaičius buvo paskelbtas K.Pelėkio (slapyvardis) 1949 m. anglų kalba Vakarų Vokietijoje išleistoje knygoje "Genocidas: Triguba Lietuvos tragedija"[66]. Paprastai išeivijos istorikų ir politologų darbuose minėtas tremtinių skaičius (34260) pateikiamas kaip aksioma, be nuorodų į šaltinius. Tik Kipras Bielinis Niujorke išleistoje (1963) knygoje "Teroro ir vergijos imperija Sovietų Rusija" trumpai paminėjo, kad šį skaičių "nustatė Lietuvos Raudonasai Kryžius anketos būdu per valsčių savivaldybes. Išeivijoje turime išvežtųjų vardinį sąrašą"[67]. Tačiau nei spaudoje, nei knygose, taip pat jokiuose žinomuose vokiečių okupacijos laikų dokumentuose minėtas ištremtųjų skaičius neužfiksuotas. Verta pažymėti, kad ir išeivijos mokslininkų straipsniuose ir knygose (išleistose iki 1949 metų) buvo nurodoma, kad 1941 m. ištremta tai 30000, tai 38000, tai 40000 arba daugiau žmonių.

Antra vertus, žinoma, kad Lietuvos Generalinės srities generalinio komisaro Adrian'o fon Renteln'o (A. von Renteln) įsakymu Lietuvos Raudonojo Kryžiaus veikla 1941 rugsėjo mėn. buvo sustabdyta, uždrausta vartoti Raudonojo Kryžiaus ženklą, susirašinėti su TRKK ir užsienio šalių Raudonojo Kryžiaus draugijomis (komitetais). Neįtikėtina, kad tik praūžusio karo ir okupacijos sąlygomis per tokį trumpą laiką būtų suspėta surinkti kiek nors tikslesnius duomenis apie išvežtus tremtinius, kalinius ir kariškius. Karo metais, neturint patikimų žinių, prie ištremtųjų galėjo būti priskirta ir daug žmonių (sovietinių ir partinių aktyvistų, komjaunuolių ir kt.), savo noru pasitraukusių paskui bėgančius

okupantus, taip pat Raudonosios armijos sudėtyje buvusių lietuviškų dalinių karių, kurie buvo priversti trauktis į SSRS gilumą. Žinoma, kad karo pradžioje Sovietų Sąjungoje savo valia ar priverstinai atsidūrė apie 22 tūkst. Lietuvos gyventojų.

Daugiau ar mažiau tikslų tremtinių skaičių buvo galima nustatyti, tik sudarius kiek galima pilnesnius vardinius išvežtųjų sąrašus.

1947 m. Vakaruose leidžiamas "ELTOS biuletenis" paskelbė, kad per pirmąją bolševikų okupaciją buvo išvežta apie 40 tūkst. žmonių. Informacijoje taip pat buvo pasakyta, kad Lietuvos Raudonasis Kryžius spėjo surinkti ir apibendrinti žinias apie 21570 žmonių (13511 vyrų, 7971 moteris ir 88 "asmenys dar neišaiškinti"). Pagal užsiėmimą išvežtieji buvo suskirstyti pagal šias profesijas: [68]

ūkininkų – 3538
darbininkų – 1975
tarnautojų ir valdininkų – 1760
mokytojų ir profesorių – 1094
karių – 426
karių šeimų narių – 54
amatininkų – 385
policininkų – 248
vairuotojų – 148
studentų – 114
prekybininkų – 111
inžinierių – 89
teisininkų – 81
gydytojų – 79
technikų – 75
spaustuvininkų – 75
agronomų – 59
kunigų – 9
mokyklinio amžiaus vaikų – 3256
ikimokyklinio amžiaus vaikų – 1899

Sudėjus šiuos duomenis pagal profesijas gauname 15475. Duomenų apie kitų asmenų užsiėmimą neturėta.

Leonardas Kerulis, gyvendamas toli nuo okupuotos Tėvynės, atliko milžinišką darbą. Jis, remdamasis išlikusiu LRK sąrašu, daugeliu

dokumentų, memuarais, gyvų liudininkų pasakojimais sudarė 1940-1941 metais ištremtų Lietuvos gyventojų abėcėlinį sąrašą, į kurį įtraukė 19285 asmenis[69]. Gražiai išleistoje knygoje surašyti išvežti (pradedant 1940 m. birželio mėn.) į SSRS tremtiniai, politiniai kaliniai, išvežti arba pasitraukę su sovietų kariuomene kariškiai. Pagal sąrašą daugiausia žmonių išvežta iš Kauno (2593), Vilniaus (2387), Šiaulių (1764), Švenčionių (1034), Rokiškio (872) apskričių. Ūkininkų ištremta – 3549, tarnautojų – 2242, darbininkų – 1177, mokytojų – 1142, amatininkų – 577, karininkų – 439, karėivių – 309, studentų -215, teisininkų – 145, inžinierių ir technikų – 140, prekybininkų – 118, gydytojų – 94, vaistininkų ir medicinos seserų – 94, agronomų – 74, menininkų – 50, žurnalistų – 47, vienuolių – 28, kunigų – 22, veterinarijos gydytojų – 19, daržininkų – 6[70]. Pagal amžių ištremta: vaikų ir paauglių iki 18 metų – 5459 (2834 berniukai ir 2625 mergaitės), darbingo amžiaus žmonių nuo 19 iki 60 metų – 11619, vyresnio kaip 60 metų amžiaus – 851. Tarp suaugusių tremtinių (nuo 19 metų ir vyresnių) vyrai sudarė 62,73% (7823), moterys – 37,27% (4647). Kitų žmonių (1,3 tūkst.) amžius nenustatytas[71].

Tarp LSPŽB ir L.Kerulio sudarytų sarašų yra kiekybinis skirtumas. Skiriasi tiek sumariniai, tiek ir duomenys pagal išvežtųjų amžių, užsiėmimą ir t.t. Šiuos skirtumus apsprendė nevienodi sąrašų sudarymo principai. Pirmasis sąrašas apėmė 1941 m. birželyje išvežtus žmones, o L.Kerulio sudarytas sąrašas -1940 ir 1941 m. išvežtus tremtinius ir kalinius. Be to, pastarajame vardyne kai kurie įrašai pasikartoja.

1993 m. Represijų Lietuvoje tyrimo centras išleido didelę knygą "Lietuvos gyventojų genocidas T. 1. 1939-1941". Joje, remiantis Lietuvos savitarpinės pagalbos žinių biuro, L.Kerulio parengtais sąrašais, archyvų ir žmonių atsiųstais duomenimis, surašyti biografiniai duomenys apie 27806 tais metais nuo bolševikinio okupacinio režimo nukentėjusius asmenis. Iš vardyno rengėjų apibendrintų statistinių duomenų matyti, kad 1941 m. į tremtį buvo išvežti 14595, o į lagerius 2957 žmonės, iš viso 17 552 asmenys[72]. Daugiausia žmonių buvo išvežta iš Vilniaus (2141 į tremtį ir 280 į lagerius), Kauno (1983 ir 402), Šiaulių (1105 ir 225), Rokiškio (679 ir 145), Utenos (582 ir 120), Marijampolės (561 ir 110), Panevėžio (559 ir 78), Ukmergės (502 ir 127), Vilkaviškio (478 ir 98), Raseinių (465 ir 71) apskričių[73]. Pagal amžių ištremta: vaikų iki 16

metų – 5120, 16-25 metų – 1617, 25-40 metų – 3559, 40-60 metų – 2829, daugiau kaip 60 metų – 1374, nenustatyto amžiaus – 2534[74].

Lietuvoje tik 1988 m. viešai buvo pradėta kalbėti ir rašyti apie trėmimus, pažymėtas jų neteisėtas ir nusikalstamas pobūdis. Pradėti skelbti LSSR valdžios aprobuoti duomenys apie išvežtųjų skaičių. Pagal juos, 1941 m. birželio 14-17 d. iš Lietuvos buvo išvežtos 7439 šeimos (12562 gyventojai)[75]. Tačiau šiais skaičiais vertė abejoti nereali išvežtų šeimų ir jų narių kiekio proporcija, nes vienai šeimai teko mažiau kaip 1,7 žmogaus. Tuo tarpu nepriklausomoje Lietuvoje šeimos vidurkis – 4-5 žmonės. Žinoma, daugelį tremtinių sudarė inteligentai, aukšti valdininkai, karininkai, kurių šeimos paprastai buvo mažesnės, tačiau minėtos šeimos dydis (1,7 žmogaus) buvo labai mažas.

Ką rodo turimi archyviniai duomenys? LSSR NKGB viršininkų 1941 m. birželio 19 d. suvestinėje (dok.Nr. 24) nurodyta, kad NKGB teikimu buvo išvežtos 5728 šeimos, kuriose buvo 15712 žmonių. Šeimos vidurkis – 2,74 žmogaus. Trėmimų metu buvo suimti 3649 asmenys (šeimų galvos) ir išvežti į lagerius, 12063 jų šeimų narių – į tremties vietas. Be to, buvo išvežti 1773 žmonės, kuriuos enkavedistai pavadino "kriminaliniais elementais" (1274) ir prostitutėmis (499). Taigi, pagal turimus archyvinius duomenis iki 1941 m. birželio 19 d. iš viso krašto buvo suimti ir išvežti 17485 žmonės. Be to, 1941 m. gegužės-birželio mėnesiais iš Lietuvos kalėjimų išvežti 2789 kaliniai (V.18-51, VI.6-628, VI. 16-747, VI. 23-25 – 1363)[76].

Pateikti archyviniai duomenys apie tremtinių skaičių iš esmės neprieštarauja anksčiau skelbtiems. Tačiau minėtas išvežtų šeimų kiekis (7439) yra netikslus. Taip atsitiko dėl to, kad NKGB ir NKVD suvestinėse prie NKGB teikimu išvežtų šeimų (5728) buvo priplakti NKVD suimti bei sulaikyti pavieniai asmenys (1274 ir 437) ir prilyginti atskiroms šeimoms (dok. Nr. 24 ir 171).

Ar 1941 m. birželio 19 d. LSSR NKGB – NKVD duomenys apie trėmimą išsamūs ir tikslūs? Ar daugiau žmonių nebuvo išvežta? P.Gladkov'o nurodymu trėmimas buvo baigtas 1941 m. birželio 17 d., tačiau kai kuriose apskrityse buvo įsakyta palikti po 2-3 vagonus pasislėpusiems nuo trėmimo asmenims išvežti. Respublikos archyvuose nerasta duomenų apie per dvi ikikarines dienas sugaudytus ir išvežtus žmones. Manome, kad per tas dienas nebuvo spėta sugaudyti kiek

didesnio žmonių skaičiaus, paliktus atskirose apskrityse vagonus sujungti į ešelonus ir išvežti. Žinoma, kad sovietų armijai palikus Šiaulius, stotyje buvo rastas ešelonas su 700 žmonių, kurie buvo uždaryti be maisto ir vandens beveik tris paras[77]. Iš SSRS NKVD pervežimų skyriaus suvestinės (dok. Nr.29) matyti, kad iki 1941 m. birželio 21 d. iš Lietuvos buvo išvykę 14 ešelonų su 14068 žmonėmis (dar vieno ešelono vežamų žmonių skaičius nenurodytas). Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos Informatikos ir ryšių departamento skaičiavimo centras turi duomenis apie 15028 1941-jų metų birželio tremtinius. Žinoma, kad dėl prasidėjusio Vokietijos ir SSRS karo trėmimai Lietuvoje nebuvo užbaigti. Apie tai žodžiu ir raštu paliudijo buvęs liaudies komisaras J.Glušauskas ir kiti aukšti marionetinės LSSR valdžios pareigūnai, pasilikę vokiečių užimtoje Lietuvoje. Šį faktą patvirtino ir LKP(b) CK pirmasis sekretorius A.Sniečkus slaptoje informacijoje savo šeimininkams – VKP(b) CK – 1942 m. rugsėjo 14 d. pasirašytoje "LKP(b) CK ataskaitoje apie darbą vokiškųjų fašistų kariuomenės laikinai užimtoje Lietuvoje nuo Tėvynės karo pradžios iki 1942 m. rugsėjo mėn". Lietuvos bolševikas Nr.1 pripažino, kad trėmimai sukėlė krašte politinę įtampą. Pasak jo, "masinis kontrrevoliucinių elementų išvežimas buvo įvykdytas glaustais terminais, pačiose karo išvakarėse, todėl ir nebuvo užbaigtas"[78].

Toliau A.Sniečkus apgailestavo, kad prasidėjus karui nespėta "išvystyti masinio politinio aiškinamojo darbo" apie trėmimo tikslus ir pobūdį.

Išvežti Lietuvos gyventojai buvo išsklaidyti po Rusijos kraštus ir sritis. Daugiausia lietuvių buvo nublokšta į Altajaus kraštą, Novosibirsko sritį, Komijos ASSR. 1941 m. spalio 15 d. SSRS NKVD vyriausiosios pataisos darbų lagerių ir kolonijų, darbo gyvenviečių ir kalinimo vietų valdybos (GULAG'o) specialiųjų gyvenviečių skyriaus viršininkas M.Konradov informavo vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotoją V.Černyšov'ą, kad 85716 tremtinių iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, Moldavijos, USSR ir BSSR įkurdinti 7-se respublikose, kraštuose ir srityse. Tremties vietose buvo įregistruoti 12682 gyventojai iš Lietuvos, 9236 -iš Latvijos ir 3668 – iš Estijos (dok. Nr. 42). Analogiškus duomenis savo darbe taip pat pateikė GULAG'o tyrinėtojas maskvietis dr. Viktor Zemskov[79].

Tremtinių likimą sprendė vadinamieji SSRS NKVD trejetai (SSRS

vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojas, SSRS NKVD Vyriausiosios darbininkų ir valstiečių milicijos valdybos viršininkas bei atitinkamos "sąjunginės" respublikos, iš kurios buvo išvežti žmonės, vidaus reikalų arba valstybės saugumo liaudies komisaras). Karo pradžioje šie trejetai veikė ypatingojo pasitarimo prie SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro teisėmis. 1941 m. birželio – liepos mėnesiais šios neteisminės struktūros už akių nuteisė jau išvežtus žmones nutremti 20-čiai metų "kaip socialiai pavojingus asmenis".

1941 m. tremtinių laukė baisi Golgota. Išvežti į mažai apgyvendintus kraštus jie kentėjo nuo atšiauraus klimato, dirbo kolūkiuose, prie statybos ar miško paruošų darbų. Patys statėsi būstus – rausė žemines, rūsius, statė iš lentų barakus. Prasidėjęs badas ir šaltis lydėjo juos ištisus pusantro dešimtmečio. 1942 m. pavasarį beveik pusė jau spėjusių šiaip taip įsikurti lietuvių tremtinių iš Altajaus krašto buvo pakartotinai ištremti į Tolimąją Šiaurę prie Laptevų jūros, į Lenos deltos salas. Kariaujančiai imperijai reikėjo žuvies!

1941 m. išvežti žmonės oficialiai buvo vadinami tremtiniais (rusų k. – ssylnyje, ssylnoposelency). SSRS piliečių pasai iš jų buvo atimti ir išduoti tremtinio asmens pažymėjimai. Tremtinių gyvenimo ir buities sąlygas reglamentavo SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro L.Berijos pasirašyti bei SSRS vyriausybės 1939 m. gruodžio 29 d. nutarimu Nr. 2122- 617 vs patvirtinti "Nuostatai apie kolonistų, ištremiamų iš vakarinių Ukrainos SSR ir Baltarusijos SSR sričių, specialiąsias gyvenvietes bei įdarbinimą"[80]. Čia priminsime, kad kolonistais (rusų k. – osadniky) sovietų valdžia laikė asmenis, atvykusius iš etnografinės Lenkijos, buvusios lenkų kariuomenės kariškius, kurie rytiniuose Lenkijos valstybės pakraščiuose tarnavo pasienio apsaugoje bei policijoje. Taigi, remiantis šiais nuostatais, kurie susidėjo iš devyniolikos punktų, tremtinius buvo planuota apgyvendinti (po 100-500 šeimų) specialiose gyvenvietėse, kuriose tremtinių administracinę priežiūrą vykdė NKVD komendantūros. Jos vedė tremtinių apskaitą, organizavo jų įdarbinimą, visomis priemonėmis siekė užkirsti kelią pabėgimams. Komendantūros (gyvenviečių ir rajonų) buvo išlaikomos pačių tremtinių, atskaitant iš jų vergiško darbo užmokesčio po 10 procentų. Karo metais duona ir kitos prekės buvo parduodamos tik pateikus maisto korteles.

Suaugusieji tremtiniai privalėjo dirbti miško paruošose, kolūkiuo-

se, statybose, žvejyboje. Atšiauraus klimato zonoje – Arkties vandenyno pakrantėse, Komijos miškuose, Sibiro taigoje – jiems teko už duonos davinį dirbti pačius sunkiausius darbus, kęsti grubų ir paniekinantį enkavedistų administracijos elgesį darbe ir gyvenvietėje. Dažnai atsitikdavo, kad dirbti (kirsti mišką, plukdyti sielius, žvejoti) buvo siunčiama už 20-50 ir daugiau kilometrų nuo gyvenamosios vietos. Kaunietė Dalia Grinkevičiūtė atsiminimuose (paskelbtuose po autorės mirties) vaizdžiai aprašė lietuvių tremtinių gyvenimą karo metais Trofimovo saloje, esančioje didžiosios Sibiro upės Lenos žiotyse: "Įpusėjus poliarinei nakčiai, mūsų barake Nr. 10 iš trisdešimties žmonių ant kojų laikėsi ir į darbą išeidavo tik kelios moterys ir aš.

Mus siųsdavo už 7-10 km ieškoti tundroj užneštų iš Lenos aukštupio rąstų. Iškirsdavome juos iš ledo ir įsikinkiusios į virvių pavalkus, veždavome į Trofimovską viršininkų butams ir kontorai apšildyti. Pasiimti į barakus nors vieną rąstigalį neturėjome teisės.

Sunkiausia būdavo užtempti roges su rąstais į aukštą ir apledėjusį Trofimovsko salos krantą. Jėgų mes neturėjome, slydo kojos, apmuturiuotos apledijusiais maišais ir virvėmis. Nuo virvinių pavalkų ant pečių atsirasdavo iš pradžių kraujosrūvos, vėliau – žaizdos.

Kiti gulėjo ant narų sutinę iš bado arba jau nebegalėjo atsikelti nuo išsekimo ir skorbuto. Skorbutu sirgo visi be išimties. Jokių vitaminų mes negaudavome. Be skausmo trupėjo dantys, iš dantenų bėgo kraujas. Blauzdose atsiverdavo neskausmingos negyjančios trofinės opos. Vaikščioti kaskart būdavo vis sunkiau dėl bendro silpnumo ir kraujo išsiliejimų į raumenis ir sąnarius. Atrodė, kad dešimtys peiliukų ar adatų susmaigstyta į blauzdas, kiekvienas žingsnis kėlė skausmą, o iš ryto ir atsistoti būdavo sunku. Tik ant pirštų galų. Dažniausiai skorbutas paliesdavo kelio sąnarius. Dėl smarkių kraujo išsiliejimų į juos kojų jau nebeįmanoma būdavo ištiesti.

Taip ir likdavo žmogus gulėti ant narų sulenktomis kojomis, didžiuliais pamėlynavusiais fluktuojančiais sąnariais. Po to dažnai sekdavo viduriavimas ir mirtis"[81].

Tremtiniams buvo uždrausta išvykti iš gyvenvietės arba palikti darbą. Pasišalinti iš gyvenamosios bei darbo vietos daugiau kaip 24 valandoms arba persikelti iš vieno barako (žeminės) į kitą buvo galima tik gavus gyvenvietės NKVD komendantūros komendanto leidimą. Suau-

gusieji kas dvi savaites privalėjo registruotis gyvenvietės arba rajono specialiojoje komendantūroje.

Pagal nuostatus kiekvienai šeimai turėjo būti duodamas atskiras kambarys arba atskira vieta barake, ne mažiau kaip 3 kvadratiniai metrai gyvenamojo ploto vienam žmogui. Tačiau šios nuostatos, kaip ir daugelio kitų nurodymų, enkavedistai nesilaikė, nors patys jas buvo parengę. Užtenka paskaityti 1941 m. tremtinių atsiminimus apie tai, kokiomis sąlygomis jie gyveno. Šiaulietė Julija Daniliauskienė (Putvytė) taip aprašė pačių tremtinių surėstą žeminę Mostacho gyvenvietėje prie Laptevų jūros (Jakutijos ASSR): "Naujas mūsų būstas buvo didelis ir erdvus, kaip daržinė pasirodė, kol dar neįsikūrė jame žmonės su savo daiktais. Viduryje tiesiai iš lauko buvo durys, o įėjus vidun, palei abi sienas, ištisai gultai, ant kurių turėjo sutilpti daugiau negu 30 žmonių. Tarp gultų eilių, vidury žeminės, išdėstytos trys geležinės krosnelės. Langučiai maži, po vieną iš galų"[82].

O štai kaip pavaizdavo savo statytą baraką Tit Arų saloje Lenos deltoje kaunietis mokytojas Alfonsas Andriukaitis: "O iš tų sielio rąstų ir lentų mes netrukus statėme barakus – vienu metu statė kelis barakus 450 m² dydžio, t.y. 42 m ilgio ir 11 m pločio. Barake per vidurį ėjo 1,25 m pločio koridorius, o iš abiejų šonų buvo gyvenamos patalpos. Kad nebūtų skersvėjo, barako vidury tas koridorius buvo aklinai užkaltas. Vėliau barake padarė pertvaras ir visą jį suskirstė atskiromis kameromis: dešimt vienoj pusėj ir dešimt kitoj. Kameros plotas buvo 4x4,5 m, ir kad joje tilptų daugiau žmonių, kiekvienoje buvo sukalti dvigubi gultai. Kiekvienuose gultuose įkurdino po 3-4 žmones. Taigi kiekvienoj kameroj telkėsi po 10-16 žmonių. Barakus baigė statyti spalio mėnesio pabaigoje, juose ir apgyvendino tremtinius – iš viso apie 500 žmonių. Iš jų buvo beveik 300 vaikų ir 37 nedarbingi seneliai"[83].

Per karą dėl nepakeliamų darbo sąlygų, bado, šalčio ir ligų išmirė daug žmonių, neretai ištisos šeimos. Stefanija Rūkienė (Šalūgaitė), 1941 metais ištremta iš Gubavos km. (Zarasų apskritis, Ignalinos valsčius) į Tomsko sritie miškus, atsiminimų knygoje rašė: "Sibiro taigos nuklotos lietuvių kaulais. Jų kapai nežinomi ir amžiams pasiliks paslaptis. Vieni miškuose sukniubo ir mirė badu, kiti čia užmerkė akis, ligos pribaigti, nes į darbą buvo išvaryti su keturiasdešimt laipsnių temperatūra, daugelį sutraiškė bevirsdami taigos milžinai"[84].

Daugumai tremtinių nebuvo lemta vėl pamatyti Lietuvą Tėvynę. SSRS NKVD GULAG'o žiniomis iš 25 586 tremtyje įregistruotų (1941.IX.15) lietuvių, latvių ir estų, po 11 metų (1952.VII.1, gyvų liko vos pusė – 14 304[85].

Dar baisesnis likimas laukė į lagerius patekusių vyrų (šeimų galvos). Praėjus 1-2 metams(!) ypatingasis pasitarimas prie SSRS NKVD už akių nuteisė juos 8-10, net 25 metams kalėti už nepadarytus nusikaltimus, o kai kuriuos – aukščiausiaja bausme – sušaudyti. Dauguma šių kalinių išmirė nuo bado ir šalčio. 1941 m. rudenį Komijos ASSR, Gorkio, Orenburgo ir kitų Rusijos sričių lageriuose buvo uždaryti 3179 Lietuvos gyventojai[86]. SSRS NKVD GULAG'o duomenimis pataisos darbų lageriuose karo metais buvo kalinama pabaltijiečių[87]:

Data	lietuvių	latvių	estų
1942.1.1.	3074	7204	6581
1943.1.1.	3125	5008	4556
1944.1.1.	2048	3856	2933
1945.1.1.	1805	3444	2880

Lietuvos tremtinių ir kalinių kaulai išbarstyti prie Laptevų jūros, Altajaus priekalnėse, ant plačiosios Obės krantų, giliausiose Vorkutos šachtose, lediniuose Abezės, Intos, Norilsko, Rešiotų lageriuose.

Pokario trėmimų pradžia (1945-1948)

Vokiečiams išvijus Raudonąją armiją iš Lietuvos buvo atskleista daug okupantų bolševikų ir jų pastatytos administracijos nusikaltimų, paskelbta nemažai dokumentų ir apie įvykdytus gyventojų trėmimus. Karo metais atsidūrę Maskvoje Lietuvos komunistų partijos (bolševikų) vadai ir aukšti LSSR valdžios pareigūnai propagandiniuose mitinguose ir Maskvos radijo laidose, skirtose Lietuvai, melagingai teigė, kad buvo vežami tik "priešai" ir "vokiečių agentai". Iki tol pompastiškai kalbėję apie visų darbo žmonių tėvynę – Sovietų Sąjungą ir joje esančią "laimingą" lietuvių liaudį, jie dabar prisiminė ir "lietuvišką valstybę" ir "lietuvių tautą". Kalbėdamas antrajame lietuvių tautos atstovų (iš tikrųjų tai buvo pabėgę iš Lietuvos partiniai ir sovietiniai pareigūnai, komunistams simpatizavę literatai, komjaunuoliai – E.G.) mitinge Maskvoje

1942 m. gruodžio 6 d. A.Sniečkus tvirtino: "Tarybų valdžia išvežė iš Lietuvos į Tarybų Sąjungos gilumą vokiškus agentus, padėjusius vokiškiems fašistams dirbti ardantį darbą, griauti lietuvišką valstybę ir pardavinėti lietuvių tautą į vokišką vergovę. Buvo išvežti žmonės, nepriklausomai nuo jų tautybės – visi, kurie tiesiog ar netiesiog padėjo vokiškam plėšikui uždėti savo jungą lietuviui"[88]. Toliau Lietuvos komunistų vadas pripažino, kad tremiant buvo padaryta "klaidų" ir veidmainiškai žadėjo jas ištaisyti: "Kadangi krašto ir tautos reikalai vertė apsivalyti nuo priešų kuo trumpiausiu laiku, tai nebuvo išvengta ir kai kurių klaidų. Šios klaidos yra taisomos, ir jos bus atitaisytos iki galo"[89]. 1944 m. gegužės 17 d. Lietuvos KP(b) CK biuras netgi sudarė specialią komisiją, kuriai buvo pavesta nagrinėti 1941 m. birželio mėn. išvežtų žmonių pareiškimus. Komisijos pirmininku paskirtas LSSR Liaudies komisarų tarybos pirmininkas M.Gedvilas, nariais – LSSR prokuroras Vladas Niunka ir naujasis LSSR valstybės saugumo liaudies komisaras A.Guzevičius[90]. Tačiau jau pati komisijos sudėtis nekėlė pasitikėjimo: represuotų žmonių prašymus turėjo nagrinėti represijų vykdytojai arba atsakingi už jas. Todėl nepaisant visų pažadų, 1942-1945 m. iš tremties buvo paleista vos keliolika asmenų (rašytojas Augustinas Gricius su šeima, poetė Valerija Valsiūnienė, buvęs ministras pirmininkas Leonas Bistras, Jadvyga Karvelytė – Matulevičienė (16-osios lietuviškosios šaulių divizijos vado generolo majoro Vlado Karvelio sesuo) ir kai kurie kiti). Vieni iš jų buvo paleisti propagandiniais sumetimais, siekiant parodyti, kad bolševikai per karą esą pasikeitė, suvilioti pabėgusius nuo sovietų lietuvius grįžti į okupuotą Tėvynę, kiti – dėl giminystės ryšių su aukštais valdžios atstovais, o kai kurie, matyt, – dėl NKVD ir NKGB operatyvinių ir agentūrinių sumetimų.

1944 m. vasarą Raudonoji armija vėl įsiveržė į Lietuvą. Vokiečiai su mūšiais traukėsi iš krašto. Lietuvos komunistų partijos ir LSSR Liaudies komisarų tarybos viršūnė, siekdama išsklaidyti gyventojų baimę dėl raudonųjų okupantų sugrįžimo ir naujų žiaurumų, tvirtino, kad daugiau nebus trėmimų. 1944 m. liepos 5 d. LSSR Aukščiausios Tarybos Prezidiumas, LSSR LKT ir LKP(b) CK paskelbė atsišaukimą į okupuotos Lietuvos gyventojus, kuriame buvo sakoma: "Per trejus karo metus vokiečiai ir jų bendrininkai nuodijo lietuvių tautos dvasią ir sąmonę niekingais melais apie tariamus "bolševikų žiaurumus". Dabar

jie ypač smarkauja, skleisdami paskalas, esą Tarybų valdžia persekiosianti visus, kas pasiliko vokiečių okupuotoje Lietuvos teritorijoje, esą bolševikai išgabensią šimtus tūkstančių lietuvių į Rusijos gilumą ir panašias nesąmones. Vokiečiai skleidė ir skleidžia tą melą, norėdami pridengti savo baisius nusikaltimus, norėdami sukelti lietuvių tautai neapykantą Tarybų valdžiai.

Netikėkite tais hitlerininkų gandais ir šmeižtais"[91].

Šis atsišaukimas buvo paskelbtas komunistinėje spaudoje, mėtomas iš lėktuvų. Tačiau praėjo vos keli mėnesiai ir paaiškėjo, kad duotų patikinimų Lietuvos sovietinė okupacinė valdžia negali ir nenori tesėti. Raudonosios armijos durtuvų dėka įsitvirtinę krašte sovietinės Lietuvos vadovai jau kitaip kalbėjo ir savaip darė. Lietuvos KP(b) CK IV plenume, kuris vyko 1944 m. gruodžio 27-30 d., LSSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo pirmininkas Justas Paleckis reikalavo: "Mūsų agitatoriai turi garsiai ir tvirtais nepajudinamais argumentais įtikinti darbo žmones, kad vežimai, kaip ir kiti sovietinių baudžiamųjų organų veiksmai, tai priemonės apginti lietuvių tautą nuo jos priešų"[92].

Nauja okupacija, masinė jaunuolių ir vyrų mobilizacija į sovietinę armiją (tuo pačiu ir į frontą), prasidėjusi išgalvotų "lietuviškai vokiškų buržuazinių nacionalistų" medžioklė, pakartotinis žemės atėmimas[93] iš ūkininkų sukėlė pasyvų ir aktyvų tautos pasipriešinimą bolševikams.

1944 metais trėmimų iš Lietuvos nebuvo, nors grasinimų jau pasitaikė. 1944 m. lapkričio 1 d. slaptame informaciniame laiške LSSR LKT pirmininkui Mečislovui Gedvilui tuometinis Telšių apskrities vykdomojo Komiteto pirmininkas Klemas Želvys nusiskundė Raudonosios armijos dalinių ir enkavedistų plėšikavimais. Pasak jo, žmonės slepiasi, "nes bijo girtų kareivių negražaus elgesio su gyventojais, ypač moterimis"[94]. Kariškiai visiškai nesiskaitė su vietos sovietine valdžia, grobė ir gabeno iš Lietuvos arklius, karves ir kitus gyvulius. K.Želvys pripažino savo ir apskrities valdžios bejėgiškumą kovoje su okupacinės kariuomenės sauvale: "...labai retai milicijai pasiseka ką atimti (gyvulius ir kitą turtą – E.G.), nes čia – įsimaišo ne tik eiliniai kareiviai, bet kapitonai, majorai, net pulkininkai, į ką tenka ir man įsikišti ir ne vieną "bylą" pralaimėti, nes grasinama pasielgti kaip su Krymo totoriais"[95].

Vykstant karui okupantai ir jų pastatyta valdžia, slopindama prasidėjusį Lietuvos pasipriešinimo sąjūdį, naudojo įvairias priemones: atviras

represijas, ekonominį spaudimą, aršią agitaciją ir propagandą. Jau 1944 m. liepos mėnesį prasidėjo okupaciniam režimui ir vietos valdžiai atrodžiusių nepatikimų ir įtartinų žmonių suėmimai, sulaikymai, jaunimo gaudymas ir siuntimas į frontą. Visa tai vykdė NKGB ir NKVD įstaigos bei SSRS NKVD vidaus kariuomenės daliniai ir vadino "kova su banditizmu". Raportus apie šią "kovą" naujasis LSSR vidaus reikalų liaudies komisaras valstybės saugumo komisaras (šis čekistų laipsnis prilygo kariniam generolo majoro laipsniui) Juozas Bartašiūnas arba jo pavaduotojai periodiškai (kas 5 dienas, vėliau – kas mėnesį) siuntė A.Sniečkui ir M.Gedvilui, taip pat savo viršininkams Maskvoje – L.Berijai ir jo pavaduotojui Sergej'ui Kruglov'ui. Iš LSSR NKVD tarnybinių pranešimų matyti, kad "nuo Lietuvos SSR teritorijos išvadavimo momento" (taip čekistai vadino savo įžengimą su Raudonąja armija į Lietuvą 1944 m. liepos mėnesį) iki 1945 m. kovo 1 d. jie suėmė ir sulaikė 14006[96], iki 1945 m. balandžio 1 d. – 15892 asmenis[97]. Paskutiniame aptiktame pranešime LSSR vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojas milicijos 3-iojo rango komisaras Georgij Sokolovskij 1945 m. birželio 13 d. informavo VKP(b) CK Lietuvos organizacinio biuro pirmininką Michail'ą Suslov'ą ir A.Sniečkų, kad per laikotarpį nuo 1944 m. liepos mėn. iki 1945 m. birželio 10 d. NKVD darbuotojai ir kariuomenė suėmė 13491 ir sulaikė 22689, iš viso 36180 žmonių[98]. Didesnę pusę (21634) šių žmonių sudarė besislapstantys nuo šaukimo į Raudonąją armiją, taip pat pabėgę iš fronto vyrai. Dauguma jų buvo perduoti apskričių kariniams komisariatams, kad vėl pasiųstų į frontą, o dalis – kariniams tribunolams teisti. Kiti suimtieji įvardinti kaip "tėvynės išdavikai", "banditai", "įvairus antisovietinis elementas". Tik 1627 žmonės (iš 36180), "trūkstant įkalčių", buvo paleisti.

Dalį suimtųjų – karo metu buvusius kaimų seniūnus, valsčių viršaičius, taip pat šaulius, policininkus, savisaugininkus – išvežė (tuo metu šeimų nelietė) į specialiuosius NKVD lagerius – patikrinimo ir filtravimo stovyklas (PFS). Lietuviai daugiausia buvo vežami į 11 "spec-lagerių" europinėje sovietų imperijos dalyje: Kalinino PFS Nr.140, Astrachanės PFS Nr.204, Jelgavos (Latvija) PFS Nr.266, Borovičių (Novgorodo sritis) PFS Nr.0270, Bresto PFS Nr. 284, Stalinogorsko (Novomaskovsko) Tulos sritis) PFS Nr.0308, Gardino PFS Nr.312, Medvežjegorsko (Karelija) PFS Nr.0313, Dubrovkos (Leningrado sritis) PFS Nr.0317, Jelšankos (Saratovo sritis) PFS Nr.0321, Kutaisio (Gruzija) PFS Nr.0331.

Per 11 mėnesių (1944 m. liepa – 1945 m. birželio 10 d.) į minėtas patikrinimo ir filtravimo stovyklas iš Lietuvos buvo išvežti 4382 žmonės[99]. Be to, į šiuos lagerius pateko ir dalis lietuvių, kurie buvo išvežti darbams į Vokietiją, Austriją, prievarta paimti į vokiečių armiją arba patys pasitraukė su vokiečiais. Po karo sovietai dalį iš jų prievarta sugrąžino (iš SSRS okupacijos zonų) arba apgaule suviliojo grįžti į Lietuvą. 1946 m. kovo 30 d. tik pradėjęs eiti SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pareigas generolas pulkininkas Sergej Kruglov pranešė L.Berijai, kad PFS yra uždaryti 6942 lietuviai, 28442 latviai ir 5967 estai. Juos tardė specialios tikrinimo komisijos, sudarytos iš enkavėdistų, saugumiečių ir kariuomenės dalinių kontržvalgybos skyrių "Smerš" (rusų k. – "Mirtis šnipams") čekistų. Kartu tikrinamieji buvo verčiami dirbti prie miško paruošos, kelių, aerodromų statybos darbų. Pusalkaniai, laikomi barakuose ar žeminėse jie sušaldavo, susirgdavo ir mirdavo. Sudarius bylą, juos teisdavo kariniai tribunolai už "tėvynės (Sovietų Sąjungos! – E.G.) išdavimą", pagal Rusijos Federatyvinės SSR Baudžiamojo kodekso 58-ąjį straipsnį. Kartais nuteisdavo mirties bausme (sušaudyti), bet dažniausiai 10-čiai metų laisvės atėmimo. Asmenys, karo metais tarnavę policijoje arba vokiečių kariuomenėje (išskyrus statybinius dalinius), buvo administracine tvarka nutremti ir įdarbinti SSRS NKVD Norilsko ir Uchtos metalurgijos kombinatuose, anglies šachtose, kitose sunkiosios pramonės įmonėse, esančiose tolimuose rajonuose. Remiantis SSRS valstybės gynimo komiteto 1945 m. rugpjūčio 18 d. nutarimu šie asmenys privalėjo atidirbti minėtose įmonėse 6 metus. Jie buvo priskirti atskirai "vlasovininkų" kategorijai[100]. 1949 m. kovo 1 d. duomenimis tarp tremtinių "vlasovininkų" buvo 41 lietuvis, 150 latvių ir 87 estai.

Dalis likusių gyvų (nenuteistų ir neištremtų) minėtų lagerių kalinių 1946 m. buvo paleisti. SSRS vidaus reikalų ministro generolo pulkininko S.Kruglov'o potvarkiu (1946.III.3 d.) Nr.54 visi patikrinti ir reabilituoti lietuviai, latviai ir estai, kurie buvo laikomi SSRS MVD patikrinimo ir filtravimo stovyklose, turėjo būti paleisti ir sugrąžinti į jų šeimų gyvenamas vietas. Tačiau nebuvo paleisti darbingo amžiaus žmonės iš tų lagerių, kurie aptarnavo svarbias sunkiosios pramonės šakų įmones. Jų

sąrašą buvo nustačiusi SSRS vyriausybė.

Prieš pasipriešinimo dalyvių šeimas valdžia ėmėsi ir ekonominių sankcijų. Minėtas Lietuvos kompartijos CK IV plenumas (1944.XII.27-30), diriguojamas VKP(b) CK narių – M.Suslov'o ir L.Berijos pirmojo pavaduotojo S.Kruglov'o – įsakė apskričių partijos ir vykdomiesiems komitetams "greitai ir ryžtingai vykdyti visos žemės ir turto konfiskavimą tuose ūkiuose, kurių šeimų nariai dalyvauja buržuazinėse nacionalistinėse gaujose"[101].

Tačiau Lietuvos žmonių trėmimams buvo pradėta ruoštis anksčiau. Jau 1944 m. lapkričio 13 d. einantis LSSR prokuroro pareigas (vėliau – LSSR prokuroro pavaduotojas specialioms byloms) valstybinis justicinis patarėjas Fiodor Girko raštu kreipėsi į SSRS generalinį prokurorą Konstantin'ą Goršenin'ą ir į LKP(b) CK sekretorių A.Sniečkų, nurodydamas, kad, siekiant įveikti pasipriešinimą Tarybų valdžiai, būtina imtis represijų prieš aktyvių pasipriešinimo dalyvių šeimas (dok. Nr.46). Po kelių dienų atsiųstas iš Leningrado naujasis prokuroras Michail Baliasnikov vėl kreipėsi į SSRS prokurorą K.Goršenin'ą siūlydamas ištremti išėjusių į miškus partizanų, vengiančių tarnybos Raudonojoje armijoje bei pasitraukusių su vokiečiais asmenų šeimas (dok. Nr.47).

1944 m. lapkričio 24 d. abiejų represinių žinybų – LSSR NKVD ir NKGB – viršininkai valstybės saugumo komisarai Juozas Bartašiūnas ir A.Guzevičius išleido bendrą direktyvą Nr.0165 dėl "antisovietinio ir kontrrevoliucinio elemento" registravimo (įskaitos)[102]. Šis "elementas", remiantis bolševikine terminija, buvo suskirstytas į 10-tį kategorijų: 1) vokiečių tautybės asmenų šeimos; 2) šeimos, atvykusios iš Vokietijos į Lietuvą okupacijos metais; 3) tėvynės (Sovietų Sąjungos – E.G.) išdavikų šeimos; 4) suimtų asmenų šeimos; 5) aktyvių vokiečių statytinių ir talkininkų šeimos; 6) šeimos, slepiančios lietuvių ir lenkų nacionalistinio pogrindžio dalyvius, vokiečių žvalgybos agentus; 7) dvarininkų ir stambių įmonininkų šeimos; 8) kontrabandininkai; 9) lindynių laikytojai; 10) prostitutės. Kiekvienoje apskrityje enkavedistai ir saugumiečiai turėjo sudaryti šių šeimų ir žmonių sąrašus, užvesti įskaitines bylas ir, gavus SSRS NKVD arba NKGB nurodymą, ištremti.

1944 m. gruodžio 4 d. į Vilnių atvyko L.Berijos pirmasis pavaduotojas valstybės saugumo 2-ojo rango komisaras Sergej Kruglov. Kartu su juo arba kiek vėliau atvažiavo apie 400 aukštų SSRS NKVD centrinio aparato ir vidaus kariuomenės karininkų[103]. Tikslas – kuo greičiausiai likviduoti ginkluotą pasipriešinimą sovietų valdžiai Lietuvoje. Būdamas Lietuvoje, S.Kruglov 1944 m. gruodžio 15 d. išleido potvarkį Nr.00213. NKVD ir NKGB apskričių skyriams buvo įsakyta kuo skubiausiai pristatyti S.Kruglov'ui išankstinius duomenis apie "antisovietinio ir kontrrevoliucinio elemento šeimas" kiekvienoje apskrityje[104].

Tačiau po kiek laiko Lietuvos enkavedistai ir jų viršininkai Maskvoje, matyt, suvokė, kad vienu metu viso jiems nepatinkančio "elemento" neišveš, todėl nutarė susiaurinti "darbo frontą". 1945 m. vasario 12 d. LSSR NKVD ir NKGB išleido dar vieną direktyvą Nr.0017/6 dėl įskaitinių bylų užvedimo "banditinio -antisovietinio elemento šeimoms"[105].

Atrodo, kad tos bylos greitai buvo apiformintos, nes jau 1945 m. vasario 17 d. kai kurios lietuvių šeimos buvo suimtos ir ištremtos į Molotovo (dabar Permės) sritį. 1945 m. žiemą prasidėję Lietuvos žmonių trėmimai vyko kasmet (neretai po kelis kartus) ir tęsėsi iki 1953 m. rudens. Žinių apie tai, kiek tą kartą buvo išvežta žmonių, Lietuvos archyvuose nerasta. Galima spėti, kad tai buvo nedidelis vežimas, nes visas didesnes deportacijas enkavedistai iš anksto planuodavo, uoliai rengdavo ir atsiskaitydavo savo viršininkams Maskvoje. Iš karto pasakysime, kad remiantis Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos archyve saugomais dokumentais, 1945-1953 m. įvyko 34 Lietuvos gyventojų vežimai į SSRS gilumą. Iš jų yra išlikę ataskaitos arba pažymos apie 22 didesnius trėmimus (350 ir daugiau žmonių).

Bolševikai taip pat siekė suvesti sąskaitas su visais, kas karo metais kovėsi prieš juos arba kokiu nors būdu padėjo vokiečiams. J. Stalin'o vyriausybė apkaltino SSRS mažas tauteles sukūrus "savanorių dalinius" ir kariavus vokiečių pusėje su sovietine armija. Už tai paskirta "bausmė" – ištremti ištisas tautas iš savo istorinių židinių į atšiauriausius imperijos kraštus kitame žemyne. Tuo pačiu buvo siekiama mažas tautas nutautinti, "ištirpdyti" didesnių tautų "katile". Oficialiai skelbiama "leninine nacionalinė politika" ištikrųjų virto tautų genocidu. 1941 m. rugsėjo pabaigoje buvo ištremti vokiečiai (447,2 tūkst.) iš Pavolgio vokiečių ASSR, 1943 m. lapkričio mėn. – karačajai (68,3 tūkst.) iš savo autonominės srities, 1943 m. gruodžio mėn. – kalmukai (93,1 tūkst.) iš Kalmukijos ASSR, 1944 m. vasario ir kovo mėn. – čečėnai ir ingušai (0,5 mln.) iš savo ASSR, 1944 m. kovo mėn. balkarai (37,4 tūkst.) iš

Kabardos ir Balkarijos ASSR, 1944 m. gegužės mėn. – totoriai, graikai, bulgarai (225 tūkst.) iš Krymo ASSR, 1944 m. lapkričio mėn. – turkai, kurdai ir chemšinai iš Gruzijos SSR[106]. Atitinkamais SSRS Aukščiausios Tarybos Prezidiumo įsakais turėta šių tautų autonomija buvo panaikinta.

Toks pat likimas laukė ir vokiečių, pasilikusių Pabaltijyje, Ukrainoje, Baltarusijoje, Moldavijoje. Stalininė valdžia jais nepasitikėjo ir nutarė juos ištremti iš pakraščių į vidinius SSRS rajonus.

Baigiantis karui atėjo ir Lietuvos vokiečių eilė. Pasirengimas jų trėmimui buvo pradėtas iš anksto. 1944 m. gruodžio 16 d. liaudies komisarai J.Bartašiūnas ir A.Guzevičius, vykdydami SSRS NKVD 1944 m. lapkričio 29 d. potvarkį Nr.2824, pasirašė bendrą direktyvą Nr.0021/5 (dok. Nr.48). NKVD ir NKGB apskričių skyriams buvo įsakyta iki 1945 m. sausio 1 d. padaryti išsamią kiekvienoje apskrityje gyvenančių vokiečių šeimų, taip pat ir mišrių, apskaitą. Dėl kiekvienos šeimos ištrėmimo vietos enkavėdistai turėjo parašyti nutarimą. Prie jo reikėjo pridėti valsčiaus ar miesto vykdomojo komiteto pažymą, kurioje trumpai apibūdinama vežama šeima. Tačiau, skubėdami čekistai apsieidavo be jokių pažymų, pasitenkindami trumpo standartinio nutarimo dėl ištrėmimo surašymu.

Kartu su vokiečiais turėjo būti vežami ir ne vokiečių tautybės žmonės, kurie buvo glaudžiai susiję su vokiečių šeima: žmona, vyras, augintiniai. Iš tikrųjų buvo vežami Lietuvos piliečiai: liuteronai, žmonės, turėję vokišką vardą ar pavardę, palaikę ryšius su giminėmis Vokietijoje[107]. Tarp jų nemažai buvo ir lietuvių iš mišrių šeimų.

1945 m. vasario 7 d. SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojas, valstybės saugumo 2-ojo rango komisaras (atitiko generolo pulkininko karinį laipsnį) Vasilij Černyšov pasirašė slaptą įsakymą Nr.1-2120, kuriuo įsakyta vokiečių tautybės gyventojus iškeldinti iš Lietuvos į Komijos ASSR ir įdarbinti miško paruošų treste "Pečiorles". Formaliai jiems buvo leista pasiimti pinigų, drabužių, apavo, maisto ir namų apyvokos daiktų – iš viso iki vienos tonos šeimai (dok. Nr.50). Tačiau vokiečių, kaip ir vėliau išvežtos lietuvių šeimos, nieko nežinojo apie šį slaptą "dosnumą". Tai – eilinė apgaulinga bolševikinio čekistinio humanizmo deklaracija. Tiek turto žmonės pasiimti negalėjo, nes nei susiruošti neduodavo laiko, nei daiktams pasidėti nebūdavo vietos.

Vokiečių trėmimui vadovavo iš Maskvos atsiųstas SSRS NKGB 2-osios vyriausiosios valdybos viršininko pavaduotojas valstybės saugumo komisaras Dmitrij Rodionov. 1946 m. sausio – balandžio mėn. jis kartu buvo ir SSRS NKVD – NKGB įgaliotinis Lietuvoje. Pirmasis įgaliotinis – valstybės saugumo komisaras Ivan Tkačenko laikinai buvo pasiųstas į Rytų Prūsiją koordinuoti kelių frontų kontržvalgybos valdybų veiklą. Jau 1945 m. balandžio 9 d. trys valstybės saugumo komisarai – J.Bartašiūnas, A.Guzevičius ir D.Rodionov telegrafavo SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui, valstybės saugumo 2-ojo rango komisarui Sergej'ui Kruglov'ui, kad pasirengta iš Lietuvos ištremti 300 vokiečių šeimų, kurias sudarė 1000 žmonių. Prievartos žinybų vadovai tremtiniams išvežti prašė skirti 55 geležinkelio vagonus (dok. Nr.51).

1945 m. balandžio 13 d. SSRS NKVD įsakė Lietuvos vokiečius tremti ne į Komiją, o į Tadžikiją. Paskutiniu momentu buvo nuspręsta darbščius vokiečius panaudoti "komunizmo statyboje" ne Tolimoje Šiaurėje, o Vidurinėje Azijoje. Enkavedistas J.Bartašiūnas po kelių dienų (1945.IV.18) pasirašė skubią direktyvą visiems NKVD apskričių skyrių viršininkams ir įsakė nedelsiant pradėti vokiečių šeimas vežti į geležinkelio stotis (dok. Nr.52). Žmonės buvo vežami į 5 įsodinimo stotis: Marijampolę, Kauną, Kretingą, Šiaulius ir Tauragę. Ešelono formavimo vieta buvo pasirinktas Kaunas. Tremta buvo iš 14-kos apskričių (Alytaus, Kauno, Kretingos, Lazdijų, Marijampolės, Mažeikių, Panevėžio, Raseinių, Šakių, Šiaulių, Tauragės, Telšių, Ukmergės, Vilkaviškio) ir iš Kauno miesto. Daugiausia šeimų buvo paimta iš Kauno m. – 63, Šakių apsk. – 53, Vilkaviškio apsk. – 41, Raseinių apsk. – 38 ir t.t.[108]

Visą tremtinių paliktą kilnojamą ir nekilnojamą turtą perimdavo apskričių bei valsčių vykdomųjų komitetų įgaliotiniai.

Vokiečių šeimos į Kauną pradėtos vežti 1945 m. balandžio 25-26 d. ir iki 30 d. buvo laikomos uždarytos "Lyros" kinoteatre (Šančiai) bei kitose vietose[109]. Priežastis – trūko vagonų. Pasak NKVD Kauno miesto skyriaus viršininko valstybės saugumo papulkininkio Georgij'aus Svečnikov'o, vagonus geležinkelis turėjo pateikti balandžio 26 d., o pateikė tik 30 d. Tą dieną žmonės į vagonus buvo sugrūsti, tačiau ešelonas nepajudėjo – trūko 23 šeimų iš Tauragės apskrities. Jos atvežtos tik naktį į gegužės 3 d.[110] Tos pačios dienos rytą, 9 val. 30 min., ešelonas

Nr.48006 iš Kauno pajudėjo į Stalinabadą (Tadžikijos SSR). Po keturių savaičių sunkios kelionės tremtiniai pasiekė Kuibyševsko gyvenvietę (Stalinabado, dabar – Kurgan Tiubės sritis). Kiek gi žmonių išvežta šiuo ešelonu? Naktį prieš išvykstant traukiniui, Kauno vyriausiasis enkavėdistas G.Svečnikov raportavo LSSR NKVD kalėjimų skyriaus viršininkui valstybės saugumo pulkininkui Aleksandr'ui Čečev'ui, kuris kontroliavo šį trėmimą, kad į ešeloną pakrauta 812 žmonių (329 vyrai, 220 moterų ir 263 vaikai), iš jų 136 buvo sulaukę pensijinio amžiaus[111]. Tačiau, kaip matyti iš J.Bartašiūno įsakymo LSSR NKVD finansų skyriaus viršininkui Volfui Faktorauskui, tremtiniams kelionėje maitinti buvo skirta 100000 rb, po 100 rb. žmogui (dok. Nr.53). Taigi, ešelone turėjo būti apie 1000 žmonių. Rusų istorikas dr. Nikolaj Bugaj, tyrinėjęs sovietų vokiečių deportacijas, nurodė, kad iš Lietuvos į Tadžikiją buvo atvežta 261 šeima (219 vyrų, 372 moterys, 236 vaikai)[112], neskaitant mirusių kelionėje.

Kaip jau minėta, dėl okupantų valdžios ir vietos administracijos represijų neapkęsdami sovietinio režimo daug jaunų vyrų, pirmiausia šaukiamojo amžiaus, gimnazistų ėmė slapstytis miškuose, gyventi nelegaliai, kurti savanorių kovotojų būrius. Lietuvos marionetinė partinė ir sovietinė valdžia, prieš prasidedant lietuvių trėmimams, sumanė juos "ištraukti" iš miško, pažadėdama "dovanojimą jų paklaidų". 1945 m. pirmojoje pusėje Lietuvos SSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo, Liaudies Komisarų Tarybos ir LKP(b) Centro Komiteto vadovai J.Paleckis, M.Gedvilas ir A.Sniečkus vyriausybės ir Aukščiausiosios Tarybos vardu per spaudą ir atsišaukimais du kartus (1945 m. vasario 9 d.[113] ir gegužės 31 d.)[114] kreipėsi "į lietuvių tautą", į "brangius brolius ir sesers", ragindami nutraukti ginkluotą kovą prieš sovietų valdžią ir išeiti iš "nacionalistinių gaujų", žadėdami už tai "visišką dovanojimą jų paklaidų ir sunkių nusikaltimų, padarytų prieš darbo žmones, prieš lietuvių tautą ir Tėvynę". Abiejuose kreipimuose nepaklusnieji buvo įspėti:

"Bet vargas tiems, kurie pasiliks banditinėse gaujose ir šiuo ar tuo būdu tęs savo nusikalstamą veikimą. Jų laukia niekšo mirtis, o savo artimuosius – tėvus, motinas, žmonas, brolius, seseris – jie pasmerkia amžinai gėdai kaip liaudies priešų bendrininkus. Visi, kas teiktų pagalbą banditams, bus laikomi banditų talkininkais ir baudžiami visu tarybinių įstatymų griežtumu".

Žinoma, ši amnestija (kreipimasis) buvo paskelbta nurodžius SSRS valdžiai ir suderinus su represijas vykdančiomis žinybomis. Kiek anksčiau (1944 m. – 1945 m. pradžioje) panašiai kelis kartus kreipėsi į savo vakarinių sričių nepaklusnius gyventojus Ukrainos ir Baltarusijos sovietinių respublikų administracijos.

Savo ruožtu LSSR vidaus reikalų liaudies komisaras generolas majoras Juozas Bartašiūnas per respublikinę spaudą (1945 m. gegužės 25-27 ir rugpjūčio 5-7 d.) ir dviejomis masiniu tiražu (50 ir 70 tūkst. egz.) išleistomis brošiūromis[115] taip pat kreipėsi į ginkluoto pasipriešinimo dalyvius. Komisaras juos ragino nutraukti ryšius su "lietuviškai vokiškaisiais nacionalistais" ir išeiti iš miškų. "Kartu aš įspėjau, – grasino generolas, – visus tuos, kurie artimiausiu laiku neprisistatys kalčių išpažinti ir toliau tęs savo banditišką veiklą, – jie privers imtis išsemiamų priemonių ne tik prieš juos, bet ir prieš jų tėvus ir gimines, vienokia ar kitokia forma teikiančius jiems pagalbą"[116]. Tolesnė įvykių raida parodė, kad minėtos "išsemiamos priemonės" reiškė gyventojų trėmimus.

Dalis vyrų paskelbta "amnestija" pasinaudojo. Lietuvos enkavėdistų duomenimis per 1945 m. legalizavosi 33706 žmonės[117]. Tai buvo daugiausia jaunuoliai, kurie slapstėsi nuo mobilizacijos į Raudonąją armiją, ir, pasibaigus karui, grįžo į namus.

Tačiau tai buvo eilinė sovietų valdžios apgaulė. Jau 1945 m. balandžio 4 d. J.Bartašiūnas ir A.Guzevičius paskelbė bendrą direktyvą Nr.0033/11, kurioje įsakė NKVD ir NKGB apskričių skyrių viršininkams visapusiškai propaguoti valdžios paskelbtą amnestiją, per vietinę spaudą skelbti išėjusių iš miško pareiškimus ir laiškus, raginančius kitus sekti jų pavyzdžiu. Kartu nurodė, kad būtina tuos, kurie legalizavosi, "agentūriškai apdoroti", tačiau, negavus NKVD – NKGB viršininkų sankcijos, nesuiminėti[118].

Dar klastingesnius verbavimo metodus numatė LSSR NKVD – NKGB 1945 m. gegužės 12 d. direktyva Nr.0038, kurią pasirašė SSRS NKVD – NKGB įgaliotinis Lietuvoje I.Tkačenko, taip pat jau žinomi J.Bartašiūnas ir A.Guzevičius. Visi legalizavęsi partizanai, taip pat ir išėję iš pogrindžio kiti pasipriešinimo dalyviai, turėjo būti įtraukti į specialiąją NKVD įskaitą tiek apskrityse, tiek valsčiuose. Be to, jie turėjo po 2-3 kartus į mėnesį registruotis NKVD valsčių skyriuose. Prisiden-

gus registracija juos buvo įsakyta užverbuoti[119].

Vyrai, pamatę, kad valdžia nesilaiko duotų pažadų, įveda jiems "specialią priežiūrą", verčia šnipinėti draugus, nustojo eję iš miško. LSSR vidaus reikalų ministro pavaduotojas pulkininkas Antanas Mickevičius pranešė (1946.VII.19) SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojui generolui leitenantui Boris'ui Obručnikov'ui, kad per sekančius keturiolika mėnesių (1946.I.1 – 1947.III.1) legalizavosi tik 1386 žmonės[120]. Iš kitos pusės, daug Lietuvos žmonių tvirtai tebetikėjo JAV prezidento F.D.Roosvelt'o ir Didžiosios Britanijos ministro pirmininko V.Churchill'io karo laive paskelbta (1941.VIII.14) garsiąja Atlanto deklaracija (The Atlantic Charter)[121]. Dviejų galingiausių Vakarų demokratinių valstybių lyderiai užtikrino pasaulį, kad jie nesutiks su jokiais teritoriniais pakitimais, prieštaraujančiais tautų apsisprendimui ir sieks, kad būtų atstatytos nepriklausomybė ir savivaldos forma toms tautoms, iš kurių jos prievarta buvo atimtos. Lietuvos pasipriešinimo sąjūdis – partizanai, jų rėmėjai, ryšininkai, nelegalių organizacijų dalyviai, taip pat tremtiniai ir daug Lietuvoje gyvenančių žmonių laukė greito Vakarų demokratijų ir SSRS karo bei krašto išlaisvinimo.

Išvežus vokiečių šeimas, sparčiai imta rengtis lietuvių partizanų ir jų rėmėjų, kitų antisovietinio pogrindžio dalyvių šeimų trėmimui. Baigti tikslinti tremtinų šeimų sąrašai ir šeimų sudėtis. NKVD apskričių skyrių užvestas tremtinų šeimų įskaitines bylas tvirtino savo posėdžiuose LKP(b) apskričių komitetų biurai ir LSSR vidaus reikalų liaudies komisaras arba jo pavaduotojai.

1945 m. gegužės 24 d. NKVD įvykdė antrąjį tais metais partizanų šeimų, surinktų iš visos Lietuvos, trėmimą, šį kartą į Kemerovo sritį ir Krasnojarsko kraštą. Duomenų apie išvežtųjų skaičių archyvuose nepavyko aptikti.

Tačiau okupacinei valdžiai ir represinėms žinyboms to buvo maža. Buvo nuspręsta organizuoti didesnes trėmimo operacijas. Vadovauti trėmimams bei partizaninio sąjūdžio slopinimui 1945 m. gegužės mėn. pabaigoje į Lietuvą buvo komandiruoti du aukšti represinių struktūrų pareigūnai – SSRS valstybės saugumo liaudies komisaro pavaduotojas valstybės saugumo 2-ojo rango komisaras Bogdan Kobulov ir SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojas kariuomenės reikalams generolas pulkininkas Arkadij Apolonov. Po pasitarimų su VKP(b) CK

Lietuvos biuro pirmininku M.Suslov'u, Lietuvos Kompartijos vadais, LSSR NKVD ir NKGB viršininkais, B.Kobulov, A.Apolonov ir I.Tkačenko kreipėsi į L.Beriją, siūlydami artimiausiu metu ištremti iš Lietuvos "veikiančių gaujų vadeivų ir aktyvių dalyvių" (taip čekistai vadino partizanų dalinių kovotojus – E.G.), taip pat "tėvynės išdavikų", "vokiečių šnipų" ir pan. šeimas.

Dar nebuvo prasidėję trėmimai, kai į Lietuvą atvyko SSRS NKVD GULAG'o vergų pirkliai. 1945 m. gegužės mėn. viduryje SSRS NKVD Vyriausiosios kalnakasybos pramonės lagerių valdybos viršininkas inžinierinės techninės tarnybos generolas majoras Michail Zacharov komandiravo į Lietuvą trijų "specialistų" grupę, vadovaujamą valstybės saugumo kapitono V.A.Vodbolski'o. Čekistas inžinierius Zacharov užduotyje nurodė kelionės tikslą – atrinkti kontigentus pagal SSRS NKVD GULAG'o paskyras:

Vorkutlagui – 4000 žmonių
Intos statybos trestui – 1000 žmonių
Uchtalagui – 1000 žmonių[122].

Atrinktą darbo jėgą buvo įsakyta vežti tokia tvarka: pirmiausia – į Vorkutą, po to – į Uchtą ir galiausiai – į Intą. Karo nualintai imperijai chroniškai trūko darbo rankų. Būsimus tremtinius lietuvius – beteisę darbo jėgą – iš anksto buvo nuspręsta panaudoti kuriant "socialistinę industriją" Komijoje. Iš tikrųjų, 1945 m. daugiausia lietuviai buvo vežti į Komijos ASSR, bet buvo priversti dirbti ne kalnakasyboje, o miško paruošos darbuose.

1945 m. birželio 16 d. SSRS NKVD išleido specialų (telegrafinį) potvarkį Nr.00323 "dėl gaujų vadeivų ir aktyvių šeimų ištrėmimo"[123]. Po trijų dienų (1945.VI.19) LSSR vidaus reikalų liaudies komisaras J.Bartašiūnas pasirašė įsakymą Nr.0057 "Dėl sudarymo specialios grupės vadovauti gaujų vadeivų ir aktyvių dalyvių šeimų iškeldinimui"[124]. Įsakymas skelbė: "Atsižvelgiant į tai, kad SSRS NKVD leido iškeldinti 1000 gaujų vadeivų ir aktyvių dalyvių šeimų

ĮSAKAU:

iškeldinimui vadovauti sudaryti OBB (rusų k. – Kovos su banditizmu skyriaus – E.G.) viršininko valstybės saugumo papulkininkio draugo BURYLIN'o vadovaujamą specialią grupę, susidedančią iš: Kalėjimų

skyriaus viršininko valstybės saugumo pulkininko drg. ČEČEV'o ir Pirmojo specialaus skyriaus viršininko valstybės saugumo papulkininkio drg. BOROVKOV'o. Darbą pradėti nedelsiant.

Lietuvos SSR vidaus reikalų liaudies komisaras
valstybės saugumo komisaras BARTAŠIŪNAS".

1945 m. liepos 1 d. J.Bartašiūnas per vyriausybinį didelio dažnio telefoną ("VČ") gavo SSRS NKVD specialiųjų gyvenviečių skyriaus viršininko pulkininko M.Kuznecov'o nurodymą išvežti tremtinius tokiais adresais: 250 šeimų – į Kožvą (Komijos ASSR) miško pramonės trestui "Pečiorles", 250 šeimų – į Kniaž Pogostą (Molotovo sritis) miško pramonės trestui Komi – Permėles ir 500 šeimų – į Mendelejevą (Komijos ASSR) miško pramonės trestui "Komiles"[125].

1945 m. liepos 10 d. SSRS NKVD – NKGB įgaliotinis Lietuvoje 36 metų generolas leitenantas (karinis laipsnis čekistui buvo suteiktas išvakarėse, 1945.VII.9) Ivan Tkačenko pasiuntė telefonogramą SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui generolui pulkininkui Vasilij'ui Černyšov'ui prašydamas pateikti 185 vagonus išvežti tremtiniams ("specialiai perkeldinamiesiems"). Vagonai turėjo būti pateikti į tris geležinkelio stotis – ešelonų formavimo vietas – į Vilnių – 70, Kauną – 60, Šiaulius – 55 vagonai. Iš Vilniaus vykstančio ešelono galutinė sustojimo vieta nurodyta – Kožva (Šiaurės Pečioros geležinkelis; Komijos ASSR), iš Kauno traukinys turėjo vykti į Kniaž Pogostą (Šiaurės Pečioros geležinkelis; Komijos ASSR), iš Šiaulių tremtiniai buvo vežami į Mendelejevo stotį (Permės geležinkelis; Molotovo sritis). Kartu I.Tkačenko prašė komandiruoti į Lietuvą 3 gydytojus ir 6 felčerius, kurie lydėtų ešelonus, nes "vietinį medicinos personalą siųsti su ešelonais nepageidautina"[126].

Paskutinėje prieš trėmimus išleistoje (1945.VII.14) direktyvoje J.Bartašiūnas patikslino tremtinių įlaipinimo stotis ir ešelonų formavimo vietas[127]. Ešelonas Nr.1 turėjo būti formuojamas Vilniuje iš tremtinių, atvežtų iš rytinės Lietuvos apskričių. Žmonių susirinkimo punktai buvo šie: Švenčionėlių geležinkelio stotis (Švenčionių ir Utenos apskritys), Daugpilis (Zarasų apskritis) ir Vilnius (Alytaus, Trakų, Ukmergės ir Vilniaus apskritys). Ešelono Nr.2 formavimo vieta – Radviliškis (o ne Šiauliai, kaip buvo anksčiau planuota). Tremtiniai į Radviliškį turėjo būti vežami iš Biržų, Panevėžio, Kretingos, Mažeikių, Rokiškio, Tauragės, Telšių ir Šiaulių apskričių. Šios apskritys (išskyrus Biržų) turėjo geležinkelio stotis. Tremtinius iš Biržų apsk. reikėjo vežti į Panevėžio stotį, o iš ten – į Radviliškį.

Ešelonas Nr.3 buvo formuojamas Kaune. Tremtinių surinkimo vietos buvo: Kauno stotis (Kauno ir Raseinių apskritys), Kėdainių stotis (Kėdainių apskritis) ir Marijampolės stotis (Lazdijų, Marijampolės, Šakių ir Vilkaviškio apskritys). Apskričių enkavedistams buvo įsakyta atvežtus žmones kuo skubiausiai grūsti į vagonus, o iš geležinkelio stočių administracijos reikalauti, kad vagonai nedelsiant būtų siunčiami į ešelonų formavimo vietas. Bijant partizanų puolimų, buvo įsakyta kariniams daliniams lydėti vagonus.

Direktyvoje eilinį kartą buvo pademonstruotas "socialistinis humanizmas". Čekistai turėjo tremtinius įspėti neužmiršti pasiimti maisto kelionei 45 dienoms ir daiktų iki 1 tonos šeimai. Tačiau kur tuos daiktus padėti, kaip juos sutalpinti žmonių prigrūstame sunkvežimyje – apie tai instrukcijoje nebuvo nieko pasakyta.

Lietuvoje jau vyko pavienių šeimų trėmimai, žmonės jau buvo paskirstyti po tremties vietas, kai L.Berija pateikė (1945 m. liepos 10 d.) tarnybinį pranešimą SSRS LKT pirmininkui J.Stalin'ui, jo pavaduotojui Viačeslav'ui Molotov'ui ir VKP(b) CK sekretoriui Georgij'ui Malenkov'ui. Vyriausiasis sovietų imperijos čekistas informavo savo viršininką ir kolegas, kad "apvalant Lietuvos teritoriją nuo antisovietinio elemento ir sukilėlių banditų suimta 27 119 žmonių, sunaikinti 7174 žmonės. Vienok, nacionalistinis pogrindis antisovietinės veiklos nenutraukė. (...). 1945 m. gegužės mėn. veikė 142 banditų grupės, kuriose buvo 6246 žmonės, iš jų 1198 žmonės buvo susijungę į 11 lenkų gaujų. Nelegalioje padėtyje buvo 14000 dezertyrų, 1318 aktyvių antisovietinio pogrindžio dalyvių, kurių ieško NKVD ir NKGB. Prasidėjus pavasariui jų veikla suaktyvėjo. Priežastys: vietinių partizanų ir sovietinių organų silpnai dirbamas politinis masinis darbas, laikraščių stoka, nėra radijo". Toliau L.Berija pranešė, kad į Lietuvą NKVD ir NKGB žinybų "sukomplektavimui" pasiųsta 800 operatyvinių darbuotojų iš kitų SSRS respublikų, o krašte esanti NKVD kariuomenė dar papildyta 11 vidaus ir pasienio kariuomenės pulkų. Pranešimo pabaigoje L.Berija rašė:

"SSRS NKVD prašo:

1. Leisti, suderinus su VKP(b) CK Lietuvos biuru ir Lietuvos KP(b) CK, į SSRS užnugario rajonus iškeldinti iki 1000 gaujų vadeivų ir aktyvių dalyvių šeimų, tuo pat metu vykdant masinį aiškinamąjį darbą"[128].

Žinoma, "leidimas" buvo duotas, ir 1945 m. liepos 13 d. SSRS valstybės saugumo ir vidaus reikalų liaudies komisarų pavaduotojai generolai B.Kobulov ir A.Apolonov Vilniuje pasirašė "Instrukciją dėl banditų vadeivų ir aktyvių banditų šeimų perkėlimo iš Lietuvos SSR apskričių vykdymo tvarkos"[129]. "Operaciją" (trėmimą) buvo nurodyta pradėti auštant, o užbaigti vakare, žmones sutalpinus į vagonus. Kiekvienai šeimai vežti skirta po vieną operatyvinę grupę, susidedančią iš apskrities NKVD – NKGB pareigūnų, milicininko, mokančio lietuviškai, 5-10 NKVD vidaus arba pasienio kariuomenės kareivių ir kelių naikintojų (stribų, "liaudies gynėjų"). Grupių dydis nebuvo vienodas visame krašte. Tai priklausė nuo partizanų aktyvumo konkrečioje apylinkėje bei valsčiuje, vietovės miškingumo, atstumo iki geležinkelio stoties.

Pagal instrukciją, apsupus sodybą turėjo būti daroma kruopšti krata, ieškoma ginklų, šaudmenų, radijo imtuvų ir siųstuvų, spausdinimo mašinėlių, užsienio valiutos. Po kratos enkavedistų vyresnysis surinktiems namiškiams pranešdavo, kad atsižvelgiant į tai, jog šeimos narys (nariai) nepakluso sovietų valdžios raginimui legalizuotis ir toliau kovoja prieš valdžią, o šeima jį slepia ir maitina, todėl Lietuvos SSR vyriausybės nutarimu ši šeima ištremiama už LSSR teritorijos ribų.

1945, o taip pat 1946 metais, čekistai labai bijojo partizanų puolimų ir galimo tremtinių išvadavimo. Apie tai, kad buvo tokių bandymų iš partizanų pusės, liudija ir rinkinyje skelbiami dokumentai (dok. Nr. 57 ir 65). Todėl vežimų dieną NKVD kariuomenei buvo įsakyta patruliuoti keliuose, išstatyti pasalas. Stotyse, kur buvo laipinami į vagonus žmonės, buvo liepta sutelkti ne mažiau kaip 100 NKVD kareivių su sunkiaisiais ir rankiniais kulkosvaidžiais. Ešeloną su žmonėmis turėjo lydėti, kaip ir 1941 m., 30 kareivių konvojus. Tačiau pagal instrukciją per Lietuvos teritoriją (iki Molodečno stoties Baltarusijoje) turėjo lydėti papildomas konvojus iki 150 kareivių. Be to, prieš ešeloną reikėjo paleisti garvežį su 15 -20 kareivių, o po ešelono – šarvuotį su 20 kareivių desantininkų grupe.

Trėmimai prasidėjo iš karto, kai buvo gauta SSRS NKVD 1945 m. birželio 16 d. telegrafinė direktyva. Pirmiausia buvo išvežtos pavienės šeimos iš pietrytinės Lietuvos – Alytaus ir Vilniaus apskričių. Šį kartą buvo tremiama ne vienu metu iš viso krašto, o pagal vadinamuosius operatyvinius sektorius, tai yra pagal apskričių grupes. Siekdami greičiau nuslopinti ginkluotą pasipriešinimą, geriau organizuoti trėmimus, SSRS NKVD – NKGB viršininkai 1944 m. gruodžio 16 d. išleido bendrą įsakymą Nr. 01/13 "Dėl 9 operatyvinių sektorių sukūrimo Lietuvos SSR teritorijoje"[130]. Lietuva, taip pat, kaip anksčiau Čečėnijos ir Ingušijos ASSR bei Krymo ASSR, buvo padalinta į operatyvinius sektorius. Po kiek laiko Mažeikių ir Tauragės sektoriai buvo panaikinti ir nuo 1945 m. birželio 1 d. iki 1946 m. pabaigos Lietuvoje buvo septyni NKVD – NKGB operatyviniai sektoriai. Kauno operatyvinis sektorius apėmė Kauno, Kėdainių, Lazdijų ir Raseinių apskritis, Klaipėdos sektoriui priklausė Klaipėdos, Kretingos, Pagėgių, Šilutės ir Tauragės apskritys, Marijampolės sektoriui – Marijampolės, Šakių, Vilkaviškio apskritys, Panevėžio sektoriui – Biržų, Panevėžio ir Rokiškio apskritys, Šiaulių sektoriui – Joniškio, Mažeikių, Šiaulių ir Telšių apskritys, Utenos sektoriui – Švenčionių, Ukmergės, Utenos ir Zarasų apskritys, Vilniaus sektoriui – Alytaus, Trakų, Vilniaus apskritys. Operatyviniam sektoriui vadovavo komandiruotas iš Maskvos valstybės saugumo karininkas (pulkininkas arba papulkininkis). Kiekvieną sektorių "aptarnavo" NKVD vidaus kariuomenės 4 – osios šaulių divizijos (vadas – generolas majoras Pavel Vetrov) pulkas. Klaipėdos bei Marijampolės sektoriuose kovojo su partizanais, trėmė žmones NKVD pasienio kariuomenės Lietuvos apygardos daliniai.

1945 m. vasarą buvo surengti penki žmonių vežimai: birželio 18, liepos 24, rugpjūčio 15, rugsėjo 1 ir 3 dienomis, kai buvo išvežta po ešeloną. Žmonės buvo tremiami iš 22 apskričių. Priminsime, kad tuomet (1945. VII. 1 d.) LSSR buvo suskirstyta į 26 apskritis. Nerasta duomenų apie 1945 m. vasaros trėmimus iš Vilkaviškio, Klaipėdos, Pagėgių bei Šilutės apskričių. Galima spėti, kai tais metais nelaimė Vilkaviškio apskritį aplenkė todėl, kad 1944 metų vasarą ji labai nukentėjo nuo karo, sudegė daug sodybų, o Klaipėdos krašte sukurtose trijose apskrityse dar tik buvo pradėti "socialistiniai pertvarkymai".

SSRS NKVD – NKGB įgaliotinis Lietuvoje gen. ltn. I.Tkačenko

raportavo (1945.IX.22) savo šefui ir globėjui L.Berijai ir SSRS NKGB vadovui armijos generolui Vsevolod'ui Merkulov'ui, kad nuo liepos 17 d. iki rugsėjo 3 d. buvo išvežtos 1188 šeimos (3827 žmonės) (dok. Nr.63). Tokius pat duomenis apie išvežtuosius pateikė ir kitas čekistas – LSSR NKVD kovos su banditizmu skyriaus viršininkas papulkininkis Boris Burylin pranešime (1945.X.1) savo viršininkui SSRS NKVD vyriausiosios kovos su banditizmu valdybos viršininkui generolui leitenantui Aleksandr'ui Leontjev'ui[131]. Abu čekistai gyrėsi, kad trėmimai buvo gerai organizuoti, padėjo ardyti antisovietinio pasipriešinimo struktūras, po jų prasidėjo ištisų "gaujų" (partizanų būrių) legalizavimasis, žodžiu, sustiprino sovietų valdžią Lietuvoje.

Enkavedistų pateikti duomenys buvo nepilni, nes neapėmė žmonių, išvežtų nuo 1945 m. birželio 16 iki liepos 17 d. Iš LSSR NKVD pažymos M.Suslov'ui matyti, kad 1945 m. birželio – rugsėjo mėn. buvo išvežtos 1204 šeimos (4479 žmonės) ir konfiskuotas 1627 ūkių turtas (dok. Nr.62). Iš viso tais metais, remiantis SSRS NKVD 1945 m. birželio 16 d. direktyva, buvo ištremta iš Lietuvos 6320 žmonių (įskaitant ir pavienių šeimų trėmimą)[132].

1945 m. enkavedistai žmones vežė 8 kartus – dažniau negu bet kuriais kitais sovietų valdžios metais. Atrodo, po tiek "rūpesčių" čekistams turėjo būti leista kiek atsikvėpti. Tačiau jų tikrasis vadas ir įkvėpėjas – bolševikų partija galvojo kitaip. 1945 m. rugsėjo mėnesį išėjusiame "LKP(b) CK organe" "Komunistas" naujasis Lietuvos "generalgubernatorius" M.Suslov nurodė: "Svarbiausias Lietuvos partinės organizacijos uždavinys – užtikrinti per trumpiausią laiką visišką buržuazinio nacionalistinio pogrindžio ir jo gaujų likvidavimą, pasiekti dar didesnį respublikos darbo žmonių susitelkimą apie partiją ir Tarybas, politiškai izoliuoti buožinius nacionalistinius elementus, griežtai sustiprinti partinį politinį darbą gyventojų tarpe, ypač kaime"[133]. Kitais žodžiais tariant tai reiškė įsakymą per "trumpiausią laiką" sunaikinti partizaninį sąjūdį, "izoliuoti" (išvežti) partizanų, jų rėmėjų, stambesnių ūkininkų ("buožinių nacionalistinių elementų") šeimas.

1945 m. rugsėjo 20 d. M.Suslov ir A.Sniečkus kreipėsi į vyriausius imperijos čekistus L.Beriją ir V.Merkulov'ą, pranešdami, kad krašte dar liko neišvežtų antisovietinio pogrindžio dalyvių šeimų ir siūlė jas ištremti[134]. Panašią informaciją čekistų vadams pateikė (1945.IX.24) ir SSRS

vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojas gen. plk. V.Černyšov, SSRS NKVD vyriausiosios kovos su banditizmu valdybos viršininkas gen. ltn. A.Leontjev bei SSRS valstybės saugumo liaudies komisaro pavaduotojas B.Kobulov. Remdamiesi šiais pranešimais L.Berija ir V.Merkulov 1945 m. rugsėjo 24 d. kreipėsi su raštu į J.Stalin'ą. Rašte buvo sakoma:

"Dabartiniu metu Lietuvos SSR apskrityse yra iki 300 gaujų vadeivų, pogrindinių organizacijų dalyvių – aktyvių banditų pagalbininkų – šeimų, kurių turtas, remiantis VKP(b) CK š.m. rugpjūčio 15 d. sprendimu ir Lietuvos KP(b) CK VII plenumo nutarimu, konfiskuotas.

Minėti asmenys, neturėdami nuolatinės gyvenamosios vietos, laikinai glaudžiasi pas savo giminaičius, pažįstamus ir, kaip taisyklė, tarp gyventojų skleidžia įvairiausius antisovietinius prasimanymus. Laikome tikslinga NKVD – NKGB organams leisti ištremti 300 gaujų vadeivų ir antisovietinio pogrindžio dalyvių šeimų (iki 600 žmonių) iš Lietuvos SSR į Molotovo ir Sverdlovsko sričių miško paruošų rajonus.

Su šiuo pasiūlymu sutinka VKP(b) CK Lietuvos Biuro pirmininkas drg. Suslov ir Lietuvos KP(b) CK sekretorius drg. Sniečkus. Prašome Jūsų sutikimo"[135].

Sutikimas, žinoma, buvo gautas. Jau 1945 m. spalio 12 d. J.Bartašiūnas išleido įsakymą Nr.81 "Dėl komisijos peržiūrėti gaunamoms iš NKVD apskričių skyrių įskaitinėms banditų šeimų byloms sudarymo"[136]. Komisiją sudarė penki enkavedistai: LSSR NKVD OBB viršininkas papulkininkis B.Burylin (pirmininkas), LSSR NKVD kontržvalgybos skyriaus viršininkas pulkininkas Aleksandr Gusev, tardymo skyriaus viršininko pavaduotojas majoras Aleksandr Guliajev, antrojo skyriaus viršininkas majoras Piotr Krivošejin ir pirmojo specialaus skyriaus viršininko pavaduotojas papulkininkis Georgij Svečnikov.

Po kelių mėnesių, 1946 m. vasario 15 d. LSSR vidaus reikalų liaudies komisaras generolas majoras J.Bartašiūnas pasirašė įsakymą dėl "buržuazinio nacionalistinio pogrindžio" likvidavimo. Įsakymo 5-asis punktas skelbė: "Banditų ir buržuazinių nacionalistinių organizacijų dalyvių, nepasidavusių Vidaus Reikalų Liaudies Komisariato įstaigoms, šeimas suimti ir ištremti"[137]. Trėmimas iš keturių Lietuvos apskričių (Alytaus, Lazdijų, Marijampolės ir Tauragės) vyko 1946 m. vasario 18-

21 d. Partizanų Tauro apygardos vadovybė bandė sutrukdyti tremtinių išvežimą, o esant galimybei, ir išlaisvinti juos. 1946 m. vasario 19 d. anksti rytą generolai J.Bartašiūnas ir I.Tkačenko per "VČ" gavo pranešimą iš Marijampolės, kad "nežinomi diversantai" naktį bandė susprogdinti geležinkelio tiltą, esantį 2 km nuo miesto Kauno link. Tiltas buvo apgadintas. Eismas buvo atnaujintas po pusantros paros ir tremtinių ešelonas pajudėjo į Sverdlovsko srities miškus. Bijant naujų pasikėsinimų, prieš traukinį su tremtiniais buvo paleistas šarvuotas vagonas... Čekistų duomenimis, 1946 m. žiemą buvo išvežta 501 šeima (2082 žmonės) (dok. Nr.171). Kaip jau buvo įprasta bolševikų laikais, 1945 ir 1946 m. čekistai ne tik įvykdė, bet ir viršijo trėmimų planus.

Greitai po šių trėmimų, 1946 m. kovo 5 d. LSSR Aukščiausioji Taryba, LSSR LKT ir LKP(b) CK dar kartą (jau trečią) kreipėsi "į Tarybų Lietuvos piliečius", siūlydami "visiems nacionalistinių organizacijų ir gaujų dalyviams" "laisvu noru" pasiduoti sovietų valdžios organams ir grįžti "į ramų gyvenimą". Priešingu atveju "liaudies priešus" ir tuos, "kas suteiks liaudies priešams pastogę, maistą ir ginklus" buvo žadama "be pasigailėjimo nubausti"[138]. Šiame, kaip ir ankstesniuose valdžios kreipimuose, buvo grasinama žiauriomis bausmėmis, ne tik pogrindžio dalyviams, bet ir tiems gyventojams, kurie padėdavo partizanams.

Po metų, 1947 m. gegužės 26 d. SSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas priėmė įsaką dėl mirties bausmės taikos metu panaikinimo (galiojo pustrečių metų – iki 1950 m. sausio 12 d.) Ta proga LSSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo pirmininkas Justas Paleckis paskelbė paaiškinimą, kuriame nurodė, kad dar tebegalioja 1945 m. paskelbta "gaujų dalyviams" amnestija. "Kiekvienas, išsižadėjęs savo nusikalstamos veiklos, – aiškino J.Paleckis, – gali dar grįžti pas savo šeimas"[139]. Matyt, čia buvo turimos galvoje dar Lietuvoje esančios, dar neištremtos partizanų ir jų ryšininkų šeimos. Tačiau žmonės, įbauginti trėmimų, naujais valdžios pažadais jau nebepasitikėjo.

Nors LSSR valdžios kontroliuojamos informacijos priemonės trimitavo apie "tolydinį" sovietinės santvarkos Lietuvoje stiprėjimą, sovietų valdžios autoriteto augimą, vėl buvo rengiamasi naujiems trėmimams. Tūkstančių ūkininkų neišgelbėjo ir 1946 bei 1947 m. prieš laiką įvykdyti grūdų pristatymo (pyliavų) planai[140].

Be partizanų šeimų, 1946 m. buvo tremiamos ir vadinamųjų "tėvynės išdavikų" šeimos. Rusijos Sovietų Federatyvinės Socialistinės Respublikos baudžiamojo kodekso (galiojo Lietuvoje 1940-1961 metais) 58 straipsnis nustatė, kad tėvynės išdavimu laikomi veiksmai, kuriais "kenkiama TSR Sąjungos karinei galiai, jos valstybinei nepriklausomybei ar jos teritorijos neliečiamybei, kaip antai: šnipinėjimas, karinės ar valstybinės paslapties išdavimas, perėjimas į priešo pusę, pabėgimas ar perskridimas į užsienį"[141]. Pagal minėtą RSFSR baudžiamojo kodekso (BK) straipsnį buvo baudžiami karo metais buvę lietuvių savivaldos pareigūnai ("už talkininkavimą vokiškiesiems okupantams"), antisovietinių pogrindinių organizacijų dalyviai, partizanai (už padarymą "teroristinių aktų, nukreiptų prieš Tarybų valdžios atstovus ar prieš darbininkų ir valstiečių revoliucinių organizacijų veikėjus, ir dalyvavimas tokių aktų vykdyme"), žmonės, mėginę nelegaliai pereiti SSRS valstybinę sieną. Asmenims, apkaltintiems tėvynės išdavimu, paprastai buvo skiriama mirties bausmė (sušaudymas), o kartais ("lengvinančių aplinkybių atveju") – laisvės atėmimas dešimties metų laikui. Abiem atvejais RSFSR BK reikalavo viso turto konfiskavimo.

Nuteistųjų už "tėvynės išdavimą" šeimos buvo ištremiamos, remiantis ypatingojo pasitarimo prie SSRS NKVD (nuo 1947 m. – prie SSRS MGB) nutarimais. 1946 m. rugsėjo 25 d. LSSR vidaus reikalų ministras generolas majoras J.Bartašiūnas išleido direktyvą Nr. 0084, skirtą visiems LSSR MVD apskričių ir miestų skyrių viršininkams bei LSSR MVD kalėjimų viršininkams[142]. Dokumente, remiantis atitinkama SSRS NKVD direktyva, buvo nustatyta speciali "tėvynės išdavikų" šeimų konvojavimo (saugojimo ir lydėjimo) į tremties vietą tvarka. Surinkus vienu metu apskrityje ar valsčiuje 20 ir daugiau žmonių, jie buvo sodinami į vagonus ir, lydimi konvojaus, vežami tiesiai į tremties vietas. Tais atvejais, kai buvo surenkama mažiau tremtinų žmonių, juos buvo įsakyta vežti į kalėjimus (Vilniuje Nr.1, Klaipėdoje Nr.2, Kaune Nr.3, Šiauliuose Nr.5 ir Šilutėje Nr.8). Iš šių kalėjimų tremtiniai buvo vežami etapu ir juos lydėdavo planinis konvojus. Duomenų apie minėta tvarka ištremtus gyventojus Lietuvos archyvuose neaptikta.

Sovietų Sąjungos represinės struktūros, nesugebėdamos atvira karine jėga ir čekistų operatyvinėmis priemonėmis (žmonių sekimas, tardymas, agentų (šnipų) siuntimas) sunaikinti partizaninį sąjūdį ir nelegalias antisovietines organizacijas, toliau organizavo naujus trėmimus.

1946 m. gruodžio 10 d. SSRS vidaus reikalų ministras gen. plk. S.Kruglov pasirašė direktyvą Nr. 5672/K "dėl aktyvių banditų ir kitų antisovietinių elementų šeimų narių išaiškinimo ir jų ištrėmimo iš Lietuvos į tolimas SSR Sąjungos vietoves". Po poros savaičių (1946.XII.24) einantis LSSR vidaus reikalų ministro pareigas generolas majoras Piotr Kapralov išleido direktyvą Nr.00123[143]. MVD apskričių skyrių viršininkai buvo įpareigoti pastoviai ruošti dokumentus (įforminti bylas) ypatingajam pasitarimui prie SSRS MVD dėl partizanų bei antisovietinių organizacijų dalyvių šeimų ištrėmimo į Krasnojarsko kraštą, Irkutsko, Novosibirsko ir Omsko sritis. Turėjo būti tremiamos ne tik veikiančių partizanų, jų vadų bei nelegaliai gyvenančių pogrindinių organizacijų narių šeimos, bet ir tie nukautų bei įkalintų pasipriešinimo dalyvių šeimų nariai, kurie "palaiko ryšius su gaujomis ir antisovietinėmis organizacijomis, teikia joms paramą ir slepia jų dalyvius". Vėlesnėje (1947.I.18) LSSR MVD direktyvoje J.Bartašiūnas nurodė, kad tremiami šie kartu gyvenantys artimi "gaujos vadeivos ir aktyvaus dalyvio" giminės: žmona, tėvas, motina, brolis, sesuo. Kiti kartu gyvenantys giminaičiai (uošvė, seneliai, tetos ir t.t.) turėjo būti tremiami, jeigu jie buvo partizano šeimos išlaikomi. Tam įrodyti užtekdavo valsčiaus vykdomojo komiteto pažymos[144].

Sovietų valdžios laikais represijų mechanizmas veikė pagal bolševikų partijos ir pačių čekistų parengtus smulkius planus ir taisykles. Ne išimtis buvo ir dokumentų ruošimas pasipriešinimo dalyvių šeimų ištrėmimui. MVD apskrities skyrius kiekvienai tremtinai šeimai užvesdavo įskaitinę bylą, kurią tvirtindavo skyriaus viršininkas. Byloje buvo pateikiamos valsčiaus vykdomojo komiteto pažymos apie šeimos socialinę ir turtinę padėtį, valstybinių prievolių vykdymą, giminystės ryšį su antisovietinio sąjūdžio dalyviu, saugumo įstaigų pažymos apie užmuštą arba įkalintą šeimos giminaitį. Taip pat į bylą buvo įsegami ir enkavėdistų agentų pranešimai arba jų santraukos bei parodymai apie konkrečią šeimą. Privalomas buvo ir tremiamos šeimos galvos (žmonos, tėvo, motinos) apklausos protokolas. Tardoma (dažnai su vertėju) buvo pagal pavyzdinį apklausos lapą, susidedantį iš 17 punktų[145]. Be įprastų čekistams anketinių klausimų (pavardė, gimimo metai ir vieta, tautybė, užsiėmimas, socialinė kilmė ir partiškumas), reikėjo nurodyti, kas iš šeimos narių tarnavo vokiečiams, kokias ėjo pareigas ir kur dabar yra,

kas buvo sovietų valdžios represuotas, kada ir už ką. Reikėjo atsakyti, kas iš šeimos narių tarnavo ar tarnauja sovietinėje armijoje, kokius turi apdovanojimus ir pan.

Šitaip įforminta byla su MVD apskrities skyriaus viršininko išvada apie tai, kad būtina ištremti konkrečią šeimą, buvo pristatoma į Vilnių, į LSSR MVD kovos su banditizmu valdybos antrąjį skyrių. Čia buvo parengiamas nutarimas dėl šeimos ištrėmimo, kurį savo parašu patvirtindavo LSSR vidaus reikalų ministras J.Bartašiūnas arba jo pavaduotojai – generolas majoras Piotr Kapralov, milicijos 3-iojo rango komisaras Georgij Sokolovskij, pulkininkai Aleksandr Čečev, Antanas Mickevičius. Po to bylą formaliai dar peržiūrėdavo LSSR prokuroras ir trėmimą sankcionuodavo. Priminsime, kad pokario metais LSSR prokurorais, kaip ir kitų represinių struktūrų viršininkais, dirbo iš Rusijos arba kitų SSRS respublikų atsiųsti pareigūnai: valstybiniai 2-os klasės justicijos patarėjai Michail Baliasnikov (1944-1946), Georgij Bacharov (1948-1957), justicijos papulkininkis Dmitrij Salin (1946-1948). Po prokuroro sankcijos byla su siūlomu tremties terminu ir vieta buvo siunčiama į Maskvą svarstyti ypatingajam pasitarimui prie SSRS MVD.

Nuo 1947 m. trėmimus organizavo ir vykdė SSRS ir LSSR valstybės saugumo ministerijos (MGB). SSRS Ministrų tarybos 1947 m. sausio 21 d. nutarimu vidaus kariuomenė ir naikintojų ("liaudies gynėjų") būriai iš SSRS MVD žinios buvo perduoti SSRS MGB[146]. Po pustrečių metų (1949 m. lapkričio 1 d.) valstybės saugumo ministerijai buvo perduoti ir pasienio kariuomenė bei milicija. Tuo būdu palaipsniui visos trėmimus vykdančios represinės struktūros buvo sutelktos vienose rankose – saugumo ministerijoje. SSRS MVD žinioje buvo palikta tik konvojinė kariuomenė, kuri lydėjo ir saugojo tremtinius bei kalinius, taip pat vykdė kalėjimų, lagerių ir kolonijų apsaugą.

Buvo dar viena ginkluota jėga, uoliai padėjusi raudoniesiems okupantams slopinti pasipriešinimo sąjūdį ir tremti žmones. Tai – naikintojai (rusų k. – istrebiteli). Nuo to Lietuvoje tvirtai prigijo jų pravardės – "stribai", "stribukai", "skrebai" ir pan. 1944 m. liepos 24 d. Lietuvos KP(b) CK, vykdydamas SSRS NKVD direktyvą, priėmė specialų nutarimą dėl naikinamųjų batalionų (rusų k. – istrebitelnyje bataljony) sukūrimo kiekvienoje apskrityje. Jų paskirtis – kova su "priešo diversantais ir šnipais" bei "priešvalstybiniais priešiškais elementais", tai yra su gali-

mu tautos pasipriešinimu okupantams. Į šiuos sukarintus būrius valdžia stengėsi įtraukti daugiausia kaimo ir miesto gyventojų varginguosius sluoksnius – kumečius, samdinius, naujakurius, neturinčius pastovaus užsiėmimo darbininkus. Perėmusi iš VKP(b) marksistinį klasių kovos lozungą, Lietuvos komunistų viršūnė laikė šiuos gyventojų sluoksnius savo atrama, savo sąjungininku vykdant krašto sovietizaciją. Į stribus gana noriai stojo jauni kitataučiai Lietuvos gyventojai bei asmenys, atvykę iš kitų SSRS kraštų. Trūkstant kadrų, į minėtus batalionus buvo priimami ir deklasuoti, nesubrendę asmenys, žmonės su kriminaline praeitimi ir nusikalstamais polinkiais, liumpenai pagal savo charakterį ir visuomeninę padėtį. Stribai buvo atleisti nuo mobilizacijos į frontą. SSRS vyriausybės nutarimu jie gaudavo (nuo 1945 m. rugsėjo 1 d.) atlyginimą, nemokamą maitinimą bei karinę aprangą. Stribų būrius organizavo ir jų veiklą koordinavo LSSR NKVD kovos su banditizmu skyrius, o nuo 1947 m. sausio mėn. – LSSR MGB valdyba 2-N. Stribų batalionams vadovavo kadriniai NKVD kariuomenės arba Raudonosios armijos karininkai. Dėl menko kovingumo karinėse operacijose prieš partizanus naikintojai atlikdavo tik pagalbinį vaidmenį. Tačiau, būdami vietiniai gyventojai, jie žinojo savo apylinkes, kaimus, miškus ir laukus. Todėl naikintojai pasižymėjo kaip NKVD kariuomenės dalinių vedliai, palydovai. Jie padėdavo vežti žmones į geležinkelio stotis, lydėdavo po kaimus partinius ir sovietinius aktyvistus, surašinėjusius tremtinių paliktą turtą, saugodavo (arba priešingai – grobstydavo) išvežtųjų sodybas ir inventorių. Stribai, būdami ginkluota sovietų valdžios jėga kaime, naudodami fizinį ir moralinį terorą, varė ūkininkus į kolūkius, tikrindavo pyliavų vykdymą, mokesčių valdžiai sumokėjimą ir daugybę kitokių "atsiskaitymų su valstybe". Lietuvos KP(b) CK ir Lietuvos SSR LKT 1945 m. spalio 18 d. priėmė nutarimą Nr.232 "Dėl liaudies gynėjų būrių"[147]. Marionetinė valdžia nusprendė, "kad pavadinimas "naikinamieji batalionai" neatitinka šių dienų aplinkai" ir nutarė minėtus batalionus "nuo šiol vadinti "liaudies gynėjų būriais", o atskirus minėtų būrių kovotojus – liaudies gynėjais". Tačiau dėl savo žiaurumo, amoralaus elgesio "liaudies gynėjai" visame krašte liūdnai pagarsėjo kaip vagys, plėšikai, girtuokliai bei žudikai.

1947 m. rugsėjo 29 d. SSRS vyriausybė priėmė nutarimą "Dėl priemonių kovoje su banditizmu Lietuvos SSR teritorijoje". Kaip įprasta,

sovietų valdžia, siekdama užgniaužti pasipriešinimą raudonajai okupacijai ir toliau planavo naujus trėmimus. Vykdydamas minėtą SSRS Ministrų tarybos nutarimą, SSRS valstybės saugumo ministras generolas pulkininkas Viktor Abakumov 1947 m. spalio 16 d. išleido potvarkį Nr.00616 "dėl banditų ir banditų pagalbininkų – buožių šeimų ištrėmimo už Lietuvos SSR ribų"[148]. Taigi nuo 1947 m. pabaigos sovietų valdžia dar labiau išplėtė tremtinų žmonių ratą. Ištrėmus daugumą seniūnų, viršaičių bei kitų lietuvių savivaldos pareigūnų ("tėvynės išdavikų"), taip pat nemažai partizanų ("banditų") šeimų, okupantai ir jų pastatyta marionetinė valdžia ėmėsi tremti ūkininkus ("buožes"), apkaltinus juos būtu arba pramanytu rezistentų rėmimu. Iš tikrųjų pradėtas ūkininkų šeimų vežimas buvo susijęs su raudonųjų okupantų planais kolektyvizuoti krašto žemės ūkį. 1947 m. gegužės 21 d. VKP(b) Centro Komitetas priėmė nutarimą "Dėl kolūkių organizavimo Lietuvos, Latvijos ir Estijos SSR"[149]. Nutarime buvo numatyta kolektyvizuoti visus tris kraštus, tačiau buvo "siūloma" laikytis laisvanoriškumo principo, rekomenduota į kolūkius pirmiausia priimti varginguosius valstiečius. Panašiai buvo nurodoma ir LSSR Ministrų tarybos bei LKP(b) CK 1948 m. kovo 20 d. priimtame nutarime "Dėl kolektyvinių ūkių organizavimo Lietuvos TS Respublikoje"[150]. Bolševikų partijos viešpatavimo laikais buvo priimta, kad viešai sakoma viena, o daroma priešingai. Tveriant kolūkius nebuvo laikomasi laisvanoriškumo. Ūkininkai buvo verčiami stoti į kolūkius, o neklusnieji – gąsdinami, šantažuojami. Greitai grasinimai pradėjo pildytis. Vežimai prasidėjo 1947 m. lapkričio pabaigoje ir tęsėsi iki 1948 m. gegužės 4 d. Tačiau daugiausia žmonių buvo išvežta 1947 m. gruodžio pabaigoje ir 1948 m. sausio pradžioje. Kitais mėnesiais buvo tremiama pavieniui po vieną ar kelias šeimas. Vežimai vyko ne vienu metu ir pagal atskiras apskritis. Iš viso per šiuos trėmimus (1947 m. gruodžio vidurys – 1948 m. gegužės 4 d.) iš 19 apskričių (1948.V.1 Lietuva buvo suskirstyta į 37 apskritis) buvo išvežtos 1025 šeimos (3938 žmonės) (dok. Nr.72). Ypatingasis pasitarimas prie SSRS valstybės saugumo ministro peržiūrėjęs pristatytas šių šeimų įskaitines bylas už akių nuteisė jas 10 metų tremties. Tremtiniai buvo išvežti į Tiumenės, Tomsko ir Omsko sritis ir prievarta įdarbinti miško paruošų įmonėse ir kolūkiuose.

Pirmaisiais pokario metais, tai yra nuo 1945 m. iki 1948 m. pavasa-

rio, vykusios deportacijos nebuvo masinės, nors kai kurios tęsėsi net po kelis mėnesius. Išeivijos istorikai ir politologai Adolfas Damušis, Simas Miglinas, Vincas Rastenis, iš dalies Kęstutis K.Girnius, apskritai, teisingai nurodė didesnių vežimų laiką – 1945 m. vasara, 1946 m. vasario mėnuo, 1947 m. pabaiga. Tačiau jų pateikta deportacijų statistika mums atrodo smarkiai padidinta. Antai V.Rastenis tvirtina, kad 1945-1947 m. buvo išvežta apie 170 000 Lietuvos gyventojų (1945 m. – 60 tūkst., 1946 m. – 40 tūkst., 1947 m. – 70 tūkst.)[151]. A.Damušis pateikė kiek mažesnį ištremtųjų skaičių. Pasak jo, per trejus metus išvežta 120 tūkst. žmonių[152]. Juozas Audėnas teigė, kad vien 1945 m. buvo išvežta 83 000 lietuvių[153]. Politologai Romualdas J.Misiūnas bei Rein Taagepera mano, kad 1947 m. pabaigoje išvežta apie 70 tūkst. žmonių[154].

Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos archyvo nepilnais duomenimis 1945-1948 m. gegužės 4 d. iš Lietuvos buvo deportuotos 3042 šeimos (11 499 žmonės). Tačiau šis skaičius neapima šeimų ir atskirų žmonių, išvežtų pavieniui pagal ypatingojo pasitarimo prie SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro (nuo 1947 m. – prie SSRS valstybės saugumo ministro) sprendimus. Tikslesni yra istoriko Liudo Truskos paskelbti duomenys. Jis, remdamasis valstiečių ūkių, paimtų į valstybinį žemės fondą, statistika, nustatė, kad nuo 1945 m. iki 1948 m. pradžios į minėtą fondą perduota 4800 ūkių, kurių savininkai buvo išvežti[155]. Tuo būdu L.Truskos nuomone, 1945-1947 m. buvo išvežta 4800 šeimų[156]. Taigi šis skaičius yra 1,6 karto didesnis, negu archyvuose išlikę deportacijų sumariniai duomenys. Laikydami, kad L.Truskos pateiktas ištremtų šeimų skaičius (4,8 tūkst.), o tuo pačiu ir išvežtų žmonių kiekis (11,5 tūkst.x 1,6= 18,4 tūkst.) yra tikslesnis ir artimesnis tiesai, norime pažymėti, jog pokario metais sovietų valdžia konfiskuodavo ne tik ištremtų, bet ir pabėgusių bei pasislėpusių kitose Lietuvos vietose šeimų ūkius. Taigi tikrasis išvežtų šeimų skaičius turėtų būti kiek mažesnis.

Oficiali sovietinė propaganda nėrėsi iš kailio tvirtindama, kad ginkluotame pasipriešinime dalyvavo tik "buožės" ir kiti "buržuaziniai nacionalistai". Remiantis V.Lenin'u ir J.Stalin'u buvo teigiama, kad vargingieji ir vidutinieji valstiečiai yra sovietų valdžios sąjungininkai ir jos atrama kaime. Tačiau iš tikrųjų tarp 1945-1947 m. išvežtų ūkininkų šeimų 27% valdė iki 10 ha žemės turinčius ūkius, 29,7% – turėjo nuo

10 iki 20 ha žemės[157]. Netgi iš pačių saugumiečių atliktų paskaičiavimų matyti, kad buvo išvežta nemažai vidutiniųjų ir vargingųjų valstiečių šeimų. Antai tarp 1947 m. gruodžio – 1948 m. balandžio mėnesiais ištremtų ūkininkų šeimų vargingieji valstiečiai ir vidutiniokai sudarė apie 39% (dok. Nr.75).

Po karo didesnių deportacijų išvakarėse LSSR LKT ir Lietuvos KP(b) CK priimdavo specialius nutarimus ir instrukcijas dėl tremtinių palikto turto, pastatų, gyvulių, pasėlių perėmimo ir panaudojimo. 1945-1947 m. LSSR LKT (nuo 1946 m. – Ministrų taryba) ir LKP(b) CK priėmė keturis tokius nutarimus su prie jų pridėtomis instrukcijomis (dok. Nr.54,56,64,68). Visų nutarimų originalai yra rusiški ir rusiškai pasirašyti M.Gedvilo ir A.Sniečkaus.

Remiantis šiais nutarimais, visas vietoje likęs tremtinių turtas buvo konfiskuojamas. Namai, ūkiniai pastatai, žemės ūkio inventorius ir mašinos atitekdavo valstybinėms mašinų ir traktorių stotims bei mašinų ir arklių nuomojimo punktams, tarybiniams ūkiams arba kolūkiams. Grūdai, bulvės, gyvuliai ir paukščiai buvo pristatomi kaip pyliavos valstybiniams paruošų punktams, priklausantiems LSSR Mėsos ir pieno pramonės bei Paruošų ministerijoms. Tais atvejais, kada šeima spėdavo pasislėpti nuo vežimo ir po kurio laiko grįždavo į namus, paimti gyvuliai bei žemės ūkio produktai dažniausiai buvo negrąžinami.

Kiekvienai apskričiai, iš kurios turėjo būti vežami žmonės, buvo skiriamas specialus LSSR Liaudies komisarų tarybos ir LKP(b) Centro Komiteto patvirtintas įgaliotinis. Paprastai tai buvo aukšto rango partiniai ir sovietiniai darbuotojai – LKP(b) CK sekretorių pavaduotojai, CK skyrių vedėjai, partijos apskričių komitetų pirmieji sekretoriai, liaudies komisariatų ir kitų respublikinių žinybų vadovaujantieji darbuotojai. Jie kartu su partijos apskričių komitetų sekretoriais ir vykdomųjų komitetų pirmininkais buvo asmeniškai atsakingi už gyventojų deportavimą priskirtoje apskrityje. Šiam reikalui įgaliotiniai su apskričių vadovais turėjo parinkti ir instruktuoti (laikantis griežtos konspiracijos) valsčių partinį ir sovietinį aktyvą. Be to, į kiekvieną valsčių buvo pasiunčiamas ir apskrities vykdomojo komiteto bei partijos komiteto įgaliotinis.

Po trėmimų kiekvienas vyriausybės ir partijos atstovas turėjo parengti išsamią savo veiklos paskirtoje apskrityje ataskaitą. Beveik visos ar-

chyvuose išlikusios ataskaitos parašytos rusiškai. Kartais ataskaitą (pranešimą) pasirašydavo dar ir partijos apskrities komiteto sekretorius bei vykdomojo komiteto pirmininkas. Štai kaip buvo organizuojamas "banditų ir jų pagalbininkų šeimų" trėmimas 1947 m. gruodžio 29 d. Radviliškio apskrityje. LSSR Ministrų tarybos ir LKP(b) CK įgaliotinis apskričiai Aleksandr Malygin (Vyriausiosios literatūros ir leidyklų reikalų tarybos prie LSSR Ministrų tarybos viršininkas), partijos apskrities komiteto pirmasis sekretorius Tadas Poškus ir vykdomojo komiteto pirmininkas Jonas Narbutas respublikos vadovybei pateiktame (1948.I.3) pranešime nurodė, kad vežimo išvakarėse buvo surengtas apskrities vadovų pasitarimas su MVD ir MGB valsčių skyrių viršininkais. Kiek vėliau organizuotas pasitarimas su apskrities partiniu ir sovietiniu aktyvu, siunčiamu į valsčius. Apskrities atsakingi darbuotojai, nuvykę į vietas, instruktavo valsčiaus aktyvistus. Partizanų šeimų trėmimas visoje apskrityje prasidėjo vienu metu – 1947 m. gruodžio 29 d. 5 val. ryto. Iki 17 val. 40 šeimų (159 žmonės, dar 10 žmonių spėjo pasislėpti ar pabėgo) buvo atvežtos į Radviliškį ir įsodintos į traukinį. 1947 m. gruodžio 30 d. 6 val. 30 min. ryto ešelonas išvyko į Šiaulius[158].

Kai kurie įgaliotiniai savo pranešimuose nurodydavo, jog ne visos į sąrašus įtrauktos partizanų šeimos buvo išvežtos arba išvežtos nepilnos. Antai, 1947 m. gruodžio mėn. nuo trėmimo pasislėpė Alytaus apsk. – 43, Panevėžio – 30, Tauragės – 16 žmonių, Plungės – 13, Lazdijų – 5, Varėnos – 4 šeimos ir t.t. Pranešime (1948.I.26) respublikos vadovams apie "banditų ir buožių šeimų ištrėmimą" Tauragės apskrityje įgaliotinis Mykolas Junčas-Kučinskas (LSSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo pirmininko pavaduotojas) ir partijos apskrities komiteto pirmasis sekretorius Bronislovas Krasauskas pažymėjo: "Yra duomenų, kad kai kurie tremiamieji iš anksto buvo įspėti apie galimą iškeldinimą"[159]. Matyt, nepaisant griežčiausios konspiracijos, tarp atsakingų partinių, sovietinių ar net baudžiamųjų įstaigų darbuotojų atsirasdavo žmonių, kurie, žinodami, kad bus tremiami jų giminės ar geri pažįstami, stengdavosi juos įspėti. Vieną tokių "nusikaltimų, nesurištų su turto pasisavinimu", aprašė LSSR vyriausybės ir LKP(b) CK įgaliotinis Kretingos apskričiai Juozas Girdvainis (LSSR Ministrų tarybos pirmininko M.Gedvilo padėjėjas).

1948 m. sausio 3 d. buvo vežamos "banditų šeimos" iš Kretingos

apskrities. Darbėnų miestelyje pas Nastaziją Savickienę gyveno buvęs SSRS MVD pasienio kariuomenės karininkas Ivan Košelev. Kaip VKP(b) narys (nuo 1944 m.) jis taip pat buvo įtrauktas į vietos aktyvo grupę padėti iškeldinti "banditų šeimas". Sužinojęs apie pasirengimą trėmimams, Košelev pasisakė einąs persiauti ir, išėjęs namo, pranešė Savickienės namiškiams. "Šios, – rašė J.Girdvainis, – žinodamos turinčios griekų, pasislėpė jų pačių bute esančioje slėptuvėje. Jas surasti pavyko tik po šešių valandų ieškojimo" (dok. Nr.73).

Už šį "nusikaltimą" gailestingasis Košelev tuojau pat buvo pašalintas iš partijos ir perduotas valstybės saugumo organams.

LSSR LKT ir LKP(b) CK įgaliotiniai, kartu su apskričių ir valsčių partiniais ir sovietiniais viršininkais buvo įpareigoti rūpintis tremtinių palikto turto perėmimu ir paskirstymu. Turtą perimdavo komisijos, sudarytos iš vietos valdžios pareigūnų.

1945 m. liepos 23 d. A.Sniečkui ir M.Gedvilui adresuotame informaciniame pranešime apie partizanų šeimų ištrėmimą iš Alytaus apskrities, LSSR LKT įgaliotinis šioje apskrityje Alfonsas Gailevičius (Religinių kultų reikalų tarybos prie SSRS Liaudies komisarų tarybos įgaliotinis Lietuvoje (1944-1948), vėliau – LSSR valstybės saugumo ministro pavaduotojas (1948-1953) ir LSSR vidaus reikalų ministras (1954-1968) rašė:

"Nors darbo pravedimui organizaciniai pasiruošti visai nebuvo duota laiko, nes nutarimas ir instrukcija man buvo įteikti tik šio mėn. 16 d. naktį, o pats perkėlimas turėjo įvykti iš tos pat nakties į 17 d. rytą, vienok uždavinys įvykdytas". Toliau jis pranešė, kad iš vienuolikos Alytaus apsk. valsčių išvežtos 87 šeimos. Siekiant visiško slaptumo, trėmimas pradėtas auštant, anksčiau negu spėjo į valsčius iš apskrities atvykti paskirti įgaliotiniai. Todėl vietoje vežimams vadovavo valsčių vykdomųjų komitetų pirmininkai. A.Gailevičius informavo, "kad turto aprašymo aktai visur surašyti tvarkingai, perkėlimas pravestas sklandžiai, be jokių išsišokimų bei turto eikvojimo"[160]. Nuo savęs pridursime, kad viskas buvo padaryta taip, kaip ir reikalavo vyriausybinė instrukcija. Įgaliotinis taip pat pranešė, kad iš "specperkeltųjų ūkių" perimtas toks "gyvas inventorius": arklių – 106, kumeliukų – 22, karvių – 129, telyčių – 14, veršiukų -54, kiaulių – 143, paršų – 116, avių – 208, paukščių – 119. Visas šis tremtinių turtas buvo perduotas tarybiniam ūkiui ir mašinų

– arklių nuomojimo punktams[161].

Tačiau dažnai valstybei ar kolūkiui perduoto turto niekas netausojo. Neretai jis buvo išvagiamas ar pakeičiamas prastesniu. Tai liudija ir LSSR finansų ministerijos kontrolierių atliktos konfiskuoto turto realizavimo revizijos. Vagystės ir grobstymai prasidėdavo dar trėmimų akcijų metu. Įgaliotiniai, kaip respublikos vadovybės atstovai, buvo nepavaldūs vietos valdžiai, todėl pranešimuose objektyviai pažymėjo daugybę išvežtų šeimų turto grobstymo faktų. Įgaliotinis Lazdijų apskričiai Leonardas Bražunis (LSSR Ministrų tarybos Reikalų valdybos kadrų skyriaus viršininkas) informavo (1947.XII.31) A.Sniečkų ir M.Gedvilą, kad trėmimas Leipalingio ir Sangrūdos valsčiuose buvo organizuotas nepatenkinamai. Sangrūdos valsčiuje dėl apskrities vykdomojo ir partijos komitetų įgaliotinio Sujetin'o nuolatinio girtavimo buvo pavogta daug konfiskuoto tremtinių turto. MGB ir MVD valsčių skyrių viršininkai pasisavino po kiaulę ir veršiuką, jų pavaduotojai ir komsorgas (komjaunimo organizatorius valsčiuje) – po kiaulę. Neatsiliko ir "liaudies gynėjai", kurie pagrobė tris avis, iš jų dvi spėjo papjauti ir paslėpti. Kai MGB valsčiaus skyriaus viršininkui A.Pilipenko buvo pasiūlyta grąžinti pasisavintus gyvulius, tas kategoriškai atsisakė, pareikšdamas: "Aš dirbau ir todėl turiu teisę juos gauti". Leipalingyje dalis išvežtųjų šeimų daiktų buvo sudėta į valsčiaus vykdomojo komiteto sandėlį, kuris buvo užrakintas ir dar pastatyta sargyba. Nežiūrint tokių apsaugos priemonių, iš sandėlio buvo pavogti keturi avikailiai ir daug kitų drabužių[162].

Kretingos apskrityje jau minėto įgaliotinio J.Girdvainio nuomone "banditinių-buožinių šeimų ūkiuose likusio turto išėmimo darbas vyko normaliai. Visos brigados dirbo gerai. Buvo nustatyta griežta turto priėmimo kontrolė (...). Bet, nežiūrint į tai, ir čia neapsiėjo be žulikų (...). VSM Kretingos valsčiaus skyriaus viršininkas Burkotas Vasilijus Ivanovičius pasisavino dvi spintas rūbams ir vieną sofą. Be to, iš ūkio, kurio savininkas turėjo būti išvežtas, bet pasišalino, o namuose liko tik vaikai, Burkotas liepė savo tarnautojams atvežti apie keturiasdešimt ūkyje buvusių naujų rėmų langams, kuriuos, kaip jis aiškinosi, norėjo panaudoti liaudies gynėjų bendrabučio remontui.

Vagystė greit paaiškėjo ir apskrities vykdomojo komiteto pirmininkas P.Dudėnas pasiūlė Burkotui grąžinti paimtus daiktus, bet šis nė girdėti nenorėjo. Man reikalaujant, – toliau rašė pranešime (1948.I.12) Sniečkui ir Gedvilui J.Girdvainis, – klausimas buvo perduotas Kretingos apskrities partkomo biurui, kuris, atsižvelgiant į tai, kad Burkotas paimtus daiktus nuvežė į įstaigą, o ne į savo butą, nutarė jam užrašyti griežtą papeikimą su įspėjimu, įrašant šią bausmę į asmens bylą. Paimtus daiktus pasiūlė grąžinti". (Dok. Nr.73).

Panašūs kareivių, stribų, net atskirų valsčių partinių darbuotojų piktnaudžiavimai nurodomi dažnoje ataskaitoje.

Išvežus "banditų" ar "buožių" šeimas kiekviename valsčiuje tarp valstiečių buvo vykdomas "platus aiškinamasis darbas". Tokia Lietuvos SSR vyriausybės ir LKP(b) CK direktyva galiojo per visą pokario trėmimų laikotarpį. "Taikant represyvines administracines priemones prieš nacionalistines gaujas, -kalbėjo A.Sniečkus LKP(b) VII plenume (1945.VIII.23-24), – nė minutei negalima nusilpninti politmasinio darbo gyventojų tarpe"[163]. Todėl po trėmimų partiniai ir sovietiniai pareigūnai apskrityse, valsčiuose ir apylinkėse sušaukdavo valstiečių, samdinių, miestelių gyventojų susirinkimus ir mitingus. Bijodami, kad vietos stribai ir aktyvistai neįtartų partizanų rėmimu, išvežtų ūkininkų ("buožių") palaikymu ar nusistatymu prieš "sovietų valdžią" (už tai neišvengiamai grėsė išvežimas), žmonės būdavo priversti eiti į tuos susirinkimus. Juose LKP(b) CK įgaliotiniai ir vietos valdžios vadovai teisindavo trėmimus ir kitas okupacinės valdžios represijas, stengėsi įbauginti žmones, kad jie neremtų partizanų. Surinktiems ir kareivių bei stribų saugomiems žmonėms buvo veidmainiškai aiškinama, kad trėmimai vykdomi neva siekiant "apsaugoti" pačius "darbo valstiečius" nuo "banditų", "apsaugoti taikų sovietinių piliečių darbą".

Štai 1947 m. gruodžio mėn. po trėmimų, Radviliškio apsk. vietos valdžia suorganizavo 31 susirinkimą, kuriuose dalyvavo 3450 žmonių, Šiaulių apsk. – 28 susirinkimus su 1985 dalyviais. Apskrityje painstruktuoti valsčiaus aktyvistai susirinkimuose aiškindavo valstiečiams "pravestų priemonių esmę", atsakydavo į susirinkusiųjų klausimus. Antai Panevėžio apskrityje valsčių ir apylinkių susirinkimuose valstiečiai pateikdavo tokius klausimus: "Ar tiesa, kad visus lietuvius išveš į Sibirą?", "Ar banditų šeimų iškeldinimas siejasi su būsimu Amerikos ir Tarybų Sąjungos karu?", "Kodėl tremia šeimų narius, jeigu Stalinas sakė, kad sūnus už tėvą neatsako?"[164]. LKP(b) Panevėžio apskrities ko-

miteto sekretorius Vladas Vildžiūnas, apskrities vykdomojo komiteto pirmininkas Petras Pranevičius bei įgaliotinis apskrityje LSSR prekybos ministro pavaduotojas Timofej Gorochov pranešė (1948.I.2) Sniečkui ir Gedvilui, kad "į visus pateiktus klausimus gyventojams atitinkama forma paaiškinta"[165].

Po trėmimų Plungės apskrityje (1948.I.2-3) valstiečiai daugelyje vietų kalbėjo, kad "dabar visus lietuvius išveš". Netgi susirinkimuose jie klausinėjo: "Ar tai paskutinė partija?" "Jiems buvo atsakyta, – rašė (1948.I.9) LSSR vyriausybės ir partijos įgaliotinis apskričiai Danielius Petryla (LSSR Ministrų tarybos reikalų valdytojo pavaduotojas), – kad banditų ir banditų pagalbininkų šeimos, jeigu tokių dar atsiras, bus išvežtos, tačiau taikių gyventojų niekas nelies"[166].

LSSR vyriausybės ir partijos įgaliotiniai savo pranešimuose pažymėjo, kad "pagrindinė gyventojų masė" pritaria arba džiaugiasi, kad išvežamos "banditų šeimos". Jie pateikdavo valstiečių kalbų ir pasisakymų valdžios organizuotuose susirinkimuose ištraukas. Antai minėti Radviliškio apskrities vykdomojo ir partijos komitetų vadovai J.Narbutas, T.Poškus bei įgaliotinis A.Malygin pranešime Sniečkui ir Gedvilui džiaugėsi dideliu "darbo valstiečių sąmoningumu". Pasak jų, po žmonių išvežimo sušauktame Rozalimo valsčiaus gyventojų susirinkime Rozalimo miestelio gyventojas Čepkevičius pareiškė: "Aš galvoju, kad tai ne paskutinis vežimas. Pas mus Rozalimo valsčiuje daug purvo, kurį reikia išvežti". Jam pritarė ir Tirkšlių kaimo valstietė Zubkienė: "Seniai reikėjo šiuos niekšus išvežti, laikas apvalyti Rozalimo valsčių nuo šių šiukšlių"[167]. Ataskaitose apie trėmimus iš Panevėžio, Šiaulių ir kitų apskričių taip pat tvirtinama (cituojami žmonių pasisakymai), kad susirinkimuose gyventojai remia sovietų valdžios politiką ir represijas prieš "banditų šeimas"[168].

Žinoma, toks vieningas, "karštas darbo valstietijos" pritarimas deportacijoms buvo perdėtas, išpūstas. Vietos valdžios pareigūnai ir iš Vilniaus atsiųsti įgaliotiniai stengėsi įtikti marionetiniams krašto vyriausybės bei partijos vadams, parodyti, kad jie gerai organizavo "politinį masinį aiškinamąjį darbą" tarp gyventojų.

Iš tikrųjų minėtus "oratorius" vietos partorgai (partiniai organizatoriai) ir komsorgai (komjaunimo organizatoriai) dažnai parinkdavo iš anksto, nurodydavo, apie ką reikia kalbėti, arba tiesiog įduodavo pasi-

sakymo tekstą. Dažniausiai tai būdavo stribai arba jų artimieji, komjaunuoliai, kartais vienas kitas naujakurys ar buvęs kumetis. Apskritai, sovietų valdžios laikais visuose viešuose renginiuose (susirinkimuose, mitinguose), spaudoje, per radiją "darbo žmonės vienbalsiai pritardavo" bet kurioms, net ir idiotiškiausioms, "partijos ir vyriausybės priemonėms" (pavyzdžiui, koksagizo auginimui visoje Lietuvoje). Jeigu valdžiai reikėdavo, "liaudis vieningai pritardavo" ir kainų padidinimui maisto produktams, ir represijoms prieš "buožes" ar "banditus". Valdžiai priešingas nuomones gyventojai vengė viešai sakyti dėl nuolatinės represijų baimės, kuri daugelyje žmonių suformavo "vidinę cenzūrą". Be to, į valdžios ir čekistų organizuotus susirinkimus suvaryti žmonės buvo laimingi vien dėl to, kad jų dar neišvežė, kad jie dar savo gimtinėje, ir iš to džiaugsmo ar iš baimės pareikšdavo taip sovietų valdžios bei "kompetentingų organų" trokštamus pritarimus.

Iš kitos pusės, neabejotina, kad buvo žmonių, kurie džiaugėsi, pritarė ir net uoliai padėjo vežti savo draugus, kaimynus, pažįstamus į Sibirą. Tą patvirtina ir tremtiniai savo atsiminimuose. 1941 m. birželio 14 d. mokytojus Oną ir Povilą Sinkius iš Stakliškių (Alytaus apsk.) į geležinkelio stotį kartu su kareiviais vežė ir saugojo vietiniai lietuviai komjaunuoliai Mizaras ir Rusinas[169]. Suimtą (1945.VI.23) panevėžietį mokytoją Bronių Antanaitį Raguvos daboklėje saugojo stribais tapęs buvę jo mokiniai P.Juška ir K.Linartas[170]. 1948 m. iš Kauno į Irkutsko sritį ištremta trylikametė moksleivė Antanina Garmutė atsiminimuose rašė, kad ją vežė ir sunkvežimyje saugojo kaimynų sūnus kooperatyvo pardavėjas Radzevičius. Enkavėdistams, naktį ieškantiems "buožių" šeimų, kelią rodė ir kitas kaunietis vairuotojas, pasak A.Garmutės, "aktyvus lietuvių šuo"[171].

Nepriklausomos valstybės netekimas, trys viena po kitos sekusios okupacijos, karas įkaitino, sujaukė kaimynų, pažįstamų, o ir šiaip žmonių tarpusavio santykius. Lietuvos kaime tarp žmonių sustiprėjo tarpusavio pavydas, kerštas, ncapykanta. Sovietų valdžia, enkavėdistai tiesiog skatino moraliai smukusius ir nuskurdusius žmones skųsti, šnipinėti savo kaimynus. Prasidėjusi ginkluota rezistencija ir valdžios sukurti naikintojų būriai kaimo žmonių santykius dar labiau paaštrino. Be to, valdžia, siekdama išplėsti savo atramą kaime, dalį tremtinių turto (žemės ūkio inventorių, kai kuriuos pastatus, baldus, drabužius) atiduodavo stribų,

raudonarmiečių ar valstiečių, nukentėjusių nuo partizanų, šeimoms (dok. Nr.54,68). Tai dar labiau aštrino kaimo žmonių tarpusavio nesantaiką ir priešiškumą.

Pokario metais atsinaujinę trėmimai savo nežmoniškumu prilygo 1941 metų deportacijai. Tačiau nemažai žmonių jau žinojo, ko galima laukti iš bolševikų ir buvo daugiau ar mažiau psichologiškai pasiruošę visokioms negandoms.

Iš kitos pusės, pokario trėmimai šiek tiek skyrėsi nuo prieškario vežimo. Šeimos nebūdavo ardomos, vyrai nebeatskiriami nuo šeimų. Visa išvežta šeima buvo apgyvendinama vienoje vietoje. Šiek tiek pagerėjo ir gyvenimo sąlygos. Žmonės dažniausiai nebebuvo paliekami atvirame lauke, o įkurdinami nors ir barakuose, rūsiuose, sandėliuose ar tvartuose. Kaip čia neprisiminti garsiojo komunistų partijos lozungo: "Viskas žmogaus vardan, žmogaus gerovei!"

Pagal SSRS NKVD ir SSRS Prokuratūros 1942 m. gegužės 30 d. ir 1942 m. birželio 27 d. direktyvas Nr.215/51 ir Nr.252 negalėjo būti tremiamos šeimos, kurių nariai:

1) kovojo Raudonojoje armijoje,

2) kovojo sovietinių partizanų būriuose,

3) buvo išrinkti į partinius ir sovietinius organus (miesto, apskrities tarybų deputatais, nariais ir pan.),

4) buvo apdovanoti SSRS ordinais bei medaliais.

Tačiau į šį cilinį valdinio "humanizmo" aktą rimtai nežiūrėjo ir patys čekistai. Suplaukę iš visų sovietų imperijos pakraščių į jiems svetimą Lietuvą, enkavedistai menkai paisė minėtų nurodymų ir trėmė visus, įtrauktus į sąrašus žmones, nežiūrėdami "nuopelnų" sovietų valdžiai.

1945-1946 metais ištremtieji (enkavedistų vadintos "tėvynės išdavikų", "gaujų vadeivų ir aktyvių dalyvių šeimos") buvo laikomi "specialiai perkeldintaisiais". Jų tremties laikas nebuvo nurodytas. 1947-1948 metais išvežtos šeimos (enkavedistų vadintos "banditais ir banditų pagalbininkais") ypatingojo pasitarimo prie SSRS MGB sprendimais buvo ištremtos 10-čiai metų. Minėtų tremtinių statusas buvo apibūdintas SSRS Liaudies komisarų tarybos 1945 m. sausio 8 d. nutarime Nr.35 "Apie specialiai perkeldintųjų teisinę padėtį"[172] (dok. Nr.49). Nutarime, kurį sudarė penki punktai, buvo konstatuota, kad "specialiai perkeldintieji" naudojasi visomis SSRS piliečių teisėmis, išskyrus tas, kurias apriboja nutarimas. Žinoma, čia verta pažymėti, kad stalinizmo laikais ir eiliniai sovietiniai piliečiai praktiškai negalėjo naudotis demokratinėmis teisėmis, nors jos buvo formaliai deklaruotos. Toliau nutarime buvo nurodyta, kad minėti tremtiniai privaloma tvarka būtų įdarbinti. Apie bet kokius pakitimus šeimoje (gimus, mirus ar pabėgus šeimos nariui) per 3 dienas reikėjo informuoti NKVD specialiosios komendantūros komendantą. "Specialiai perkeldintieji" turėjo laikytis jiems įvesto režimo ir vykdyti visus NKVD komendantūros nurodymus. Už minėtų nurodymų nepaisymą tremtiniai galėjo būti nubausti administracine 100 rublių nuobauda arba areštuojami iki 5 parų. Palikti gyvenvietę, keisti darbą ir gyvenamąją vietą (baraką) be NKVD specialiosios komendantūros leidimo buvo uždrausta.

Toliau vykdydama lietuvių nutautinimo politiką, siekdama labiau sustiprinti savo pozicijas Lietuvoje, pirmiausia kaime, sovietų okupacinė valdžia ir jai pavaldūs SSRS bei Lietuvos SSR čekistai rengė naujus, žymiai didesnių deportacijų planus.

Masinės deportacijos /1948-1951/

Pagal ištremtų žmonių skaičių didžiausi buvo 1948 m. gegužės, 1949 m. kovo ir 1951 m. spalio mėn. vežimai. Visi jie buvo įvykdyti, remiantis stalininės SSRS Ministrų Tarybos nutarimais. Juose buvo nurodyta, kiek ir kokios kategorijos gyventojų ir kur reikia ištremti. Vyriausybinius nutarimus realizuoti buvo pavesta SSRS valstybės saugumo ir vidaus reikalų ministerijoms. Šioms prievartos žinyboms priklausė vidaus, pasienio ir konvojinė kariuomenė, milicija, naikinamieji (stribų) būriai, operatyviniai darbuotojai, tai yra tos pajėgos, kurios praktiškai vykdydavo trėmimus. Iš jų daugiausia "pasidarbavo" Lietuvoje dislokuoti SSRS MGB vidaus kariuomenės 4-osios (štabas Vilniuje) ir 2-osios (štabas Šiauliuose) šaulių divizijų (ŠD) daliniai. 4-oji ŠD 1945 m. turėjo 5, 1946 m. – 10, 1947-1950 m. – 8, nuo 1950 m. – 4 šaulių pulkus (ŠP). 1950 metais suformuotą vidaus kariuomenės 2-ąją šaulių diviziją sudarė 4 šaulių pulkai. Vienas vidaus kariuomenės šaulių pulkas turėjo apie 1200 kareivių ir karininkų. Enkavedistų (saugumiečių) kariuomenės pulkai buvo dislokuoti visuose didesniuose krašto miestuo-

se – Vilniuje (261 ŠP), Kaune (298 ŠP), Šiauliuose (32 ŠP), Panevėžyje (25 ŠP), Marijampolėje (353 ŠP), Alytuje (34 motorizuotas ŠP), Tauragėje (273 Gdansko ŠP), Utenoje (137 ŠP). 4-ajai šaulių divizijai 1943-1949 m. vadovavo kandidatas į LKP(b) Centro Komiteto narius generolas majoras Pavel Vetrov, o nuo 1950 m. – pulkininkas Ivan Babincev. 2-osios šaulių divizijos vadu 1950 m. buvo paskirtas gruzinų kilmės pulkininkas Dmitrij Mazanašvili.

Iš Žemaitijos (Kretingos, Klaipėdos, Šilutės, Pagėgių apskričių), Suvalkijos (Šakių, Vilkaviškio, Marijampolės apskričių) ir Lazdijų apskrities ūkininkų šcimas trėmė ten dislokuoti SSRS MVD (MGB) Lietuvos pasienio apygardos kariuomenės (štabas Kaune) daliniai, kuriems vadovavo (1944-1953) kandidatas į LKP(b) CK narius generolas majoras Michail Byčkovskij.

Trėmimams, o taip pat ir karinėms operacijoms prieš partizanus, buvo pasitelkiami Pabaltijyje dislokuotos (1944-1951 metais) SSRS MVD geležinkelių apsaugos kariuomenės 14-os divizijos (štabas Vilniuje) daliniai. Ši divizija, kuriai vadovavo generolas majoras Aleksej Krylov (1944-1948) ir pulkininkas Nikifor Liubanskij (1949-1951), turėjo šešis pulkus. Lietuvoje buvo dislokuotas 211 pulkas (6 batalionai), kuris turėjo (1946.II.1) 1700 kareivių[173].

Trėmimų išvakarėse į Lietuvą buvo perkeliami papildomi šaulių pulkai iš Baltarusijoje, Latvijoje, Estijoje bei RSFSR Kaliningrado srityje dislokuotų divizijų. Be to, SSRS MGB ir SSRS MVD vadovybė komandiruodavo į Lietuvą iki 3 tūkst. saugumo, milicijos ir kontržvalgybos operatyvinių pareigūnų iš visos sąjungos.

Vežant Lietuvos žmones aktyviai talkino okupacinės valdžios iniciatyva sukurti stribų būriai. "Liaudies gynėjų" iš pradžių atsirado, palyginti, nemažai. Tokį jų "pašaukimą" žymia dalimi apsprendė jau minėtos valdžios teikiamos privilegijos bei galimybė nebaudžiamai pasiplėšti svetimo turto. 1945 m. balandžio 1 d. krašte stribų buvo užregistruota 11 013 (22 naikintojų batalionai)[174]. Vėliau jų skaičius palaipsniui mažėjo. 1948 m. stribų buvo 7052, 1951 m. rugsėjo 1 d. – 6101[175], o 1954 m. pradžioje – 977[176].

Ešelonus į tremties vietas lydėdavo SSRS NKVD (MVD) konvojinės kariuomenės 45-ajai divizijai priklausęs 159 atskirasis batalionas (Lietuvoje buvo 1944-1945 m.), 37-osios divizijos (štabas Minske) žinioje

buvęs 240 pulkas (1944-1947) ir 48-ajai divizijai (štabas Rygoje) priklausęs 132 Minsko Raudonosios žvaigždės ordino pulkas (1945-1951). 240-ojo pulko (vadai-majorai Vladimir Osetrov, o nuo 1946 m. – papulkininkis Nikolaj Maliutin) štabas buvo Vilniuje, o 132-ojo pulko (vadai -gvardijos pulkininkas Arkadij Chmeliuk, nuo 1947 m. – pulkininkas Grigorij Mormitko) – Kaune. Šie pulkai turėjo (1946.I.1) po 1,5 tūkst. kareivių[177]. 1947 m. sausio mėnesį abu pulkai buvo sujungti ir suformuotas vienas dalinys – SSRS MVD konvojinės kariuomenės 48-osios divizijos 132 Minsko Raudonosios žvaigždės ordino pulkas su štabu Vilniuje. SSRS MVD 1951 m. birželio 27 d. įsakymu Nr. 00412 minėtas pulkas buvo performuotas į 22-ąjį Minsko Raudonosios žvaigždės ordino atskirą konvojinės apsaugos būrį ir iš konvojinės kariuomenės 48-osios divizijos perduotas Lietuvos SSR vidaus reikalų ministerijos žinion[178]. 22-asis konvojinės apsaugos būrys susidėjo iš dviejų divizionų, kuriuose buvo 944 kareiviai ir karininkai (1951 m. spalio 1 d. duomenys)[179]. 1951-1953 m. būriui vadovavo konvojinės apsaugos pulkininkas G.Mormitko.

Nė viena didesnė deportacija neapsieidavo be žmonių aukų. Vieni tremiamieji priešinosi, gynė savo turtą, tačiau dauguma stengdavosi pabėgti. Bandant pabėgti ar pasipriešinus, baudėjai žmones sumušdavo, sužeisdavo, neretai nušaudavo. Apie tai liudija pačių čekistų bei partinių ir sovietinių pareigūnų ataskaitos savo viršininkams. Kareivių ir stribų nusikaltimai buvo tokie akivaizdžiai žiaurūs, kad jų negalėjo nutylėti net uoliausi represijų vykdytojai (dok. Nr. 59, 91, 95, 96, 100, 129, 130, 155). Žinoma, deportacijų organizatorių ir vykdytojų ataskaitose ir pranešimuose atskleidžiama tik maža dalelė enkavedistų nusikaltimų, tačiau ir jie liudija, kad į tremiamųjų sąrašus pakliuvęs žmogus buvo laikomas didžiausiu sovietų valdžios priešu, jo gyvybė buvo visiškai nevertinama. Štai vežant žmones iš Biržų apskrities 1945 m. liepos 24 d. kareiviai nušovė 13-14 metų piemenaitę, o 1948 m. gegužės 22 d. karininkas mirtinai sužeidė bėgantį 12 metų berniuką (dok. Nr. 59, 96). Per trėmimą Telšių apskrityje 1948 m. gegužės 22 d. stribas Musavičius iš šautuvo nušovė vargingą valstietę Monaitienę (dok. Nr. 91). A.Sniečkus pranešime VKP(b) CK sekretoriui Andrej'ui Ždanov'ui nurodė, kad per 1948 m. gegužės vežimą penki mėginę pabėgti žmonės buvo nušauti, o vienas – sužeistas (dok. Nr. 108). 1949 m. kovo 25-

28 d. vykusio trėmimo metu SSRS MGB kariuomenės 4-osios šaulių divizijos kareiviai ir čekistai nušovė šešis ir sužeidė septynis tremtinius, kurie mėgino pabėgti. Tačiau vis dėlto septyni žmonės pabėgo[180].

Iš kitos pusės, nuostolių patirdavo ir patys represijų vykdytojai, ypatingai tada, kai kareiviai ir stribai užklupdavo sodybose apsistojusius partizanus. Kartais laisvės kovotojai apšaudydavo vykstančias žmonių vežti automobilių kolonas, nubausdavo tremtinių turto surašinėtojus. Apie tai liudija pačių čekistų pranešimai savo viršininkams apie patirtus nuostolius per 1945, 1946 metų ir vėlesnius trėmimus (dok. Nr. 63, 65, 88, 95, 130, 141). Pagal jų duomenis per 1948 m. gegužės trėmimą 4 baudėjai buvo nukauti ir 4 sužeisti (dok. Nr.95). Žinoma, kariuomenės nuostoliai, patirti deportacijų metu, dažnai buvo nutylimi arba sumažinami. Pirmiausia tai pasakytina apie pranešimus baudėjų viršininkams Maskvoje. Štai 1949 m. kovo 29 d. SSRS MGB vidaus kariuomenės 4-osios ŠD vadas generolas majoras Pavel Vetrov ir štabo viršininkas pulkininkas Michail Klimov smulkioje (12 mašinraščio puslapių) ataskaitoje Lietuvos SSR valstybės saugumo ministrai generolui leitenantui Nikolaj'ui Gorlinskij apie divizijos dalyvavimą (nuo 1949 m. kovo 24 iki 28 d.) tremiant gyventojus, nurodė, kad partizanai nukovė du eilinius kareivius ir šešis sužeidė. Be to, vienas kareivis dėl neatsargumo pateko po traukiniu ir žuvo, o vieną karininką (leitenantą) nušovė neblaivus jo pavaldinys kareivis[181]. Taigi per 5 trėmimo dienas divizija prarado 4 kareivius užmuštais ir 6 – sužeistais. Tuo tarpu po dviejų dienų (1949 m. kovo 31 d.) pateiktame pranešime SSRS valstybės saugumo ministrui generolui pulkininkui Viktor'ui Abakumov'ui ir jo pirmajam pavaduotojui generolui leitenantui Sergej'ui Ogolcov'ui Lietuvos SSR valstybės saugumo ministras generolas leitenantas N.Gorlinskij ir SSRS MGB įgaliotinis Lietuvoje generolas leitenantas Jakov Jedunov melagingai teigė: "Kariuomenė ir operatyviniai darbuotojai nuostolių neturėjo" (dok. Nr.130).

Trėmimams buvo ruošiamasi iš anksto ir labai kruopščiai. Saugumiečių viršininkų parengtose instrukcijose visada buvo pažymima, kad ruošiantis trėmimams būtina laikytis griežčiausios konspiracijos, kad gyventojai negalėtų sužinoti apie būsimus vežimus ir tuo pačiu būtų išvengta žmonių panikos ir slapstymosi. Išvakarėse į apskričių ir valsčių centrus buvo permetami papildomi vidaus bei pasienio kariuomenės

daliniai, telkiami naikintojų būriai, milicija, ginkluoti vietiniai partiniai, sovietiniai ir komjaunimo aktyvistai. Į geležinkelio stotis atvykdavo dešimtys ir šimtai tuščių prekinių vagonų, o į apskritis ir valsčius – šimtai sunkvežimių.

Nuo 1948 m. prasidėjus masinėms deportacijoms, tremtinų žmonių ("banditų", "banditų pagalbininkų-buožių", "nacionalistų", "buožių" šeimų) įskaitines bylas sudarydavo MGB apskričių (nuo 1950 m. – rajonų) skyriai, o jas tvirtindavo LSSR valstybės saugumo ministras. Patvirtintos bylos grįždavo į MGB apskričių skyrius ir ten buvo sudaromi tremtinų šeimų sąrašai, kuriuos peržiūrėdavo LKP(b) apskrities komiteto I sekretorius ir pasirašydavo apskrities vykdomojo komiteto pirmininkas. Išvežtų žmonių sąrašai buvo pristatomi į LSSR MGB, kur, praėjus metams arba dvejiems po trėmimų (per tą laiką čekistai sąrašus papildydavo, tikslindavo, taisydavo), juos pateikdavo tvirtinti LSSR Ministrų tarybos pirmininkui M.Gedvilui. Siekiant išvengti apsirikimų, kai dėl perdėto vietos enkavedistų uolumo ar per skubėjimą į sąrašus buvo įtraukiami ir išvežami artimi partinių ar sovietinių funkcionierių giminaičiai, LKP(b) CK stengėsi kontroliuoti tremtinų šeimų sąrašų sudarymą. 1949 m. kovo 5 d. LKP(b) CK sekretorius A.Sniečkus ir LSSR valstybės saugumo ministras generolas leitenantas Nikolaj Gorlinskij pasirašė slaptą potvarkį Nr.115, kuriame partijos apskričių komitetų sekretoriams nurodė, kaip reikia vykdyti vyriausybės nutarimus dėl "buožių šeimų" trėmimo. "Dėl šeimų, – buvo pažymėta potvarkyje, – kurios turi būti iškeldintos, bet kuriose yra mokslo ir kitų nusipelniusių darbuotojų, atsakingų sovietinių darbuotojų artimų giminaičių, kiekvienu atveju reikia spręsti atskirai ir pateikti Lietuvos KP(b) CK sankcionuoti" (dok. Nr.124).

Tačiau, vaikantis kuo geresnių žmonių išvežimo "rodiklių", minėti nurodymai kartais buvo pamirštami, ir čekistams bei partiniams funkcionieriams pasitaikydavo apmaudžių klaidų. Štai 1948 m. gegužės 22 d. iš savo namų Žiūrių kaime (Joniškio apskritis) buvo išvežta ūkininko Kvedaro šeima (6 žmonės) ir įsodinta į ešeloną Nr.97927, kuris turėjo vykti į Krasnojarsko kraštą. Tačiau Joniškyje partijos apskrities komiteto sekretorius, peržiūrėdamas tremtinių sąrašus, susigriebė, kad Kvedarienė yra apdovanota Motinos šlovės ordinu, negana to, jos vyro brolis Antanas Kvedaras (1887-1967) eina aukštas Lietuvos SSR miškų ūkio

ministro pavaduotojo pareigas. Čekistams buvo įsakyta išlaipinti Kvedarų šeimą ir grąžinti į savo sodybą.

Kitiems buvusių aukštų Lietuvos SSR pareigūnų giminėms ne taip gerai pasisekė. Jie jau buvo išvežti į "motiną Rusiją", kuri, perfrazuojant rašytojo bolševiko Petro Cvirkos žodžius, turėjo juos "priglausti", tačiau iš pusiaukelės grįžo į Lietuvą.

1951 m. spalio 1 d. iš savo ūkio Mandeikių km. (Žagarės rajonas, Šiaulių sritis) buvo ištremta, o spalio 3 d. 9 val. 23 min. iš Joniškio geležinkelio stoties ešelonu Nr.97480 (vagono Nr.3242268) išvežta į Krasnojarsko stotį Ana (Ona) Grosmanienė su sūnumi. Jų ūkis buvo įtrauktas į Šiaulių srities "buožių" sąrašus (Nr.213). Tačiau jiems neteko vargti tremtyje ilgus metus, kaip tūkstančiams kitų žmonių. A.Grosmanienė buvo Lietuvos SSR Aukščiausiojo teismo pirmininko, ilgamečio komunistinio pogrindžio veikėjo ir LKP(b) CK nario Karolio Didžiulio (Grosmano) (1894-1958) sesuo. Likimo ironija: 1945 m. liepos mėnesį pats K.Didžiulis, būdamas LSSR Aukščiausios Tarybos Prezidiumo pirmininko pavaduotoju ir kartu LSSR LKT įgaliotiniu, vadovavo partizanų šeimų trėmimui iš Trakų bei Kėdainių apskričių. Dabar gi kiti čekistai ir partiniai pareigūnai trėmė jo sesers šeimą. Šiam vežimui Šiaulių srityje vadovavo specialūs LSSR MGB ir SSRS MGB įgaliotiniai – LSSR valstybės saugumo ministro pavaduotojas pulkininkas Leonardas Martavičius ir iš Maskvos atsiųstas kažkoks papulkininkis A.Burdik[182].

Sužinojęs apie gerai pažįstamo partinio ir administracinio funkcionieriaus sesers bėdą, bolševikų Šiaulių srities komiteto pirmasis sekretorius Motiejus Šumauskas pareikalavo iš pulkininko L.Martavičiaus tuojau sugrąžinti A.Grosmanienę. Sekretoriaus reikalavimą pulkininkas nedelsdamas perdavė LSSR valstybės saugumo ministrui generolui majorui Piotr'ui Kapralov'ui. Jau kitos dienos (spalio 4 d.) vakare 23 val. 50 min. P.Kapralov gavo RSFSR Velikyje Luki srities MGB valdybos viršininko papulkininkio I.Dešin'o pranešimą, kad Grosmanienė ir jos sūnus spalio 4 d. 20 val. Ostaškovo stotyje buvo išlaipinti iš ešelono. Taip pat pranešta, kad 1951 m. spalio 6 d. jie bus įsodinti į traukinį Nr.97 Bologoje-Polockas ir grįš į nuolatinę gyvenamąją vietą Mandeikių kaime[183].

Tomis dienomis panašus likimas ištiko ir ūkininko Antano Indrijaičio šeimą (4 žmones) iš Kolainių kaimo (Užvenčio rajonas, Šiaulių sritis), kuri buvo vežama į Krasnojarsko krašto Kansko rajoną. 1951 m. spalio 10 d. į Lietuvos SSR Ministrų tarybos pirmininką M.Gedvilą su pareiškimu kreipėsi Telšių gyventoja Antanina Rocienė. Ji rašė: "Š.m. spalio 2 dieną iš Šiaulių srities Užvenčio rajono Kolainių apylinkės buvo išvežta už Respublikos ribų Rocienė Uršulė, duktė Stasio.

Minėtoji Rocienė amžiaus 90 metų buvo motina Domo Rociaus, buvusio Lietuvos TSR Aukščiausios Tarybos Prezidiumo Pirmininko pavaduotojo, žuvusio 1943 m. spalio mėn. 17 dieną narsuolio mirtimi kovose dėl Tėvynės (kariškos dalies l./auko/p./ašto/ 28292 vadovybės pranešimas).

Jo motina gavo personalinę pensiją ir gyveno pas savo ištekėjusią dukterį Indrijaitienę.

Indrijaičiai buvo vežami kaip nepalankūs Tarybų valdžiai, su jais kartu buvo paimta ir senutė Rociaus motina.

Prašau Draugą Pirmininką tarpininkauti Rocienės Uršulės grąžinime į gyvenamąją vietą pas sūnų Rocių Praną, gyv. ir dirbantį kolūky Luokės miestely arba pas marčią Rocienę Antaniną, Domo Rociaus žmoną".

Domas Rocius (1905-1943) buvo aukšto rango sovietinis pareigūnas. 1940-1941 m. jis dirbo Telšių apskrities vykdomojo komiteto pirmininku, kartu ėjo ir J.Paleckio pavaduotojo pareigas. 1941 m. birželio 24 d. jis su enkavedistais atrinko sušaudyti 73 Telšių kalėjimo kalinius, kurie buvo žvėriškai nužudyti Rainių miškelyje[184]. Karo metais, būdamas sovietinių partizanų brigados komisaru, kariavo Baltarusijoje ir ten žuvo. Stalininės SSRS ministrų tarybos 1949 m. spalio 9 d. potvarkiu Nr.15917 p motinai U.Rocienei buvo paskirta 300 rublių, o žmonai A.Rocienei – 600 rublių mėnesinės pensijos[185].

Gavusi (1951.X.13) A.Rocienės prašymą Lietuvos SSR valdžia greitai reagavo. Kaipgi kitaip! Tai ne eilinių žmonių prašymai, kurie plūsdavo Gedvilui, Paleckiui arba valstybės saugumo ministrams. Į tremtinių arba jų giminių prašymus sugrąžinti išvežtuosius į Tėvynę, buvo vienodai atsakoma – išvežti pagrįstai, teisingai, nes praeityje buvę "stambūs buožės", "padėję" vokiečiams ar "banditams". LSSR Ministrų tarybos pirmininko pavaduotojas Vasilij Pisarev nurodė Lietuvos SSR saugumui sugrąžinti Rocienę. Saugumiečiai greitai ištaisė savo klaidą.

1951 m. spalio 15 d. LSSR valstybės saugumo ministras P.Kapralov per aukšto dažnio tarnybinį telefoną gavo pranešimą iš Sverdlovsko (dabar Jekaterinburgas). Srities MGB valdybos viršininkas papulkininkis Ivan Gusev informavo, kad Uršulė Rocienė, jos duktė Elzė, žentas A.Indrijaitis ir jų mažametė duktė Elžbieta Indrijaitytė Sverdlovske iš tremtinių ešelono buvo išsodinti ir išvyko atgal į Lietuvą[186]. Taigi šį kartą tremtiniams pasisekė(!), dėl giminystės iš Sibiro buvo ištraukta ne tik Rocienė, bet ir jos duktės šeima. Tačiau Lietuvoje su bolševikais susigiminiavusių buvo tik saujelė, vienetai...

Iš kitos pusės, šie faktai parodo, koks buvo tikrasis partinis čekistinis principingumas, apie kurį mėgo trimituoti sovietinės masinės informacijos priemonės. Pasirodė, kad vienus ūkininkus ("buožes") reikia vežti, o kitų – negalima! Jeigu trūks "planui" – bus pridėta iš rezervo!

Atsižvelgiant į tai, kad Sovietų Sąjungos valdžia nustatydavo ištremtinų šeimų ir žmonių normą, SSRS valstybės saugumo ministerija apskričių MGB skyriams paskirstydavo užduotis, kiek šeimų reikia išvežti. Kartu buvo nurodomas ir rezervinis šeimų kiekis. Nuo 1948 m. apskričių MGB skyriai sudarydavo du sąrašus: pagrindinį ir papildomą (rezervinį). Kad ir kaip čekistai stengdavosi paslaptyje išlaikyti trėmimų laiką, žinios ir gandai įvairiais kanalais, kartais ir per enkavedistus, pasiekdavo žmones. Todėl nemažai šeimų, sužinojusių, kad jos įtrauktos į tremtinių sąrašus, palikdavo savo ūkius, sodybas ir eidavo slėptis pas kaimynus, gimines, išbėgdavo į miškus. Pasitaikydavo, kad žmonės už kyšius išsipirkdavo nuo vežimo arba bent kuriam laikui atitolindavo prievartinę kelionę į kitą žemyną. Sugrįžus sovietų valdžiai masiškai plito vagystės, suklestėjo kyšininkavimas. Kyšius pamėgo lietuvių sovietiniai pareigūnai, bet dar labiau – čekistai, komandiruoti į Lietuvą iš visų raudonosios imperijos kampų. Dar 1921 m. sovietų valstybės įkūrėjas Vladimir Lenin prisipažino, kad bolševikams nepaprastai sunku kovoti "su tokiu tikrai rusišku reiškiniu, kaip kyšininkavimas"[187].

Apie pasislėpusias ar pabėgusias nuo vežimo 1948 m. gegužės mėn. šeimas bei atskirus žmones Biržų, Joniškio, Jurbarko, Kretingos, Telšių ir kitose apskrityse pranešimuose į Vilnių raportavo LKP(b) CK ir LSSR Ministrų tarybos įgaliotiniai K.Didžiulis, J.Blieka, P.Solovjov, K.Liaudis (dok. Nr.91,96,98,100). Iš viso, kaip nurodė LKP(b) vadas A.Sniečkus savo pranešime VKP(b) CK sekretoriui Andrej'ui Ždanov'ui, 1948 m.

gegužės 22-27 d. nuo vežimo pasislėpė apie 1200 šeimų ir daug išvežtų šeimų narių (dok. Nr.108). Dalis žmonių išvengė trėmimų ir 1949 m. kovo 25-28 d. Apie tai liudija pranešimai ir ataskaitos apie vežimus iš Tauragės, Kauno, Kelmės apskričių (dok. Nr.128,129,136). Štai čia šauniesiems čekistams ir praversdavo papildomi sąrašai. Pasislėpus ar išsipirkus "pagrindiniam" tremtiniui, "planą" buvo galima įvykdyti "rezervinių" šeimų sąskaita.

Didžiausioms Lietuvos gyventojų deportacijoms vadovavo atvykę iš Maskvos SSRS MGB įgaliotiniai Lietuvai. 1948 m. gegužės mėn. trėmimams vadovavo SSRS MGB ministro pirmasis pavaduotojas generolas leitenantas Sergej Ogolcov, o 1949 m. ir 1951 m. deportacijas koordinavo SSRS MGB 2-osios vyriausiosios valdybos viršininko pavaduotojas generolas leitenantas Jakov Jedunov. 1952 m. sausio mėn. į Vilnių atvykęs SSRS valstybės saugumo ministro pavaduotojas generolas majoras Piotr Kondakov vadovavo "buožių ir jų šeimų narių", kurie išvengė ankstesnio trėmimo (1951.X.2-3), vežimui. Iš anksto atvykę į Lietuvą, jie kartu su LSSR valstybės saugumo ministrais (1948 m. – su gen. mjr. Dmitrij'um Jefimov'u, 1949 m. – su gen. ltn. Nikolaj'um Gorlinskij, 1951-1952 m. – su gen. mjr. Piotr'u Kapralov'u parengdavo smulkius trėmimų operacijų planus, patvirtindavo operatyvinius žemėlapius ir schemas. Juose buvo pateikiami apskaičiavimai dėl vežimams reikalingo operatyvinių darbuotojų, kariuomenės, stribų skaičiaus, numatomas automašinų, vagonų, degalų poreikis, nurodomos įsodinimo stotys, ešelonų formavimo vietos.

Siekiant išlaikyti paslaptyje pasirengimą trėmimams ir tuo pačiu išvengti gyventojų panikos ir slapstymosi, masinės deportacijos buvo užšifruojamos nekaltais pavadinimais. Priminsime, kad sentimentaliais vardais baudžiamąsias operacijas įvardindavo ir nacistinės Vokietijos gestapas (slaptoji policija), SD (saugumo tarnyba), SS (apsaugos būriai). Pavyzdžiui, 1938 m. lapkričio mėn. jų įvykdyta Vokietijos žydų naikinimo akcija buvo užkoduota šifru "Kristolinė naktis", 1944 m. rugpjūtyje minėtos tarnybos organizavo akciją "Audra", kurios metu buvo likviduoti keli tūkstančiai opoziciškai prieš A.Hitlerį nusiteikusių nacistų partijos ir valstybės pareigūnų.

Sovietiniai čekistai taip pat mėgo tautų deportacijoms duoti skambius pavadinimus. Kalmukų trėmimą (1943 m. gruodžio 28-31 d.) jie

pavadino operacija "Ulusy" ("Valsčiai"), čečėnų ir ingušų deportacija (1944 m. vasario mėn.) buvo užkoduota žodžiu "Gory" ("Kalnai"), moldavų trėmimas (1949 m. liepos 6-8 d.) pavadintas "Jug" ("Pietūs"), estų vežimas (1949 m. kovo 25-29 d.) – operacija "Sever" ("Šiaurė").

Švelniais pavadinimais buvo įvardinti ir didieji Lietuvos gyventojų vežimai. 1948 m. gegužės trėmimai buvo įvardinti žodžiu "Vesna" ("Pavasaris"), 1949 m. kovo vežimai – "Priboj" ("Bangų mūša"), 1951 m. spalio trėmimai – "Osenj" ("Ruduo"). Šie terminai buvo vartojami kariuomenės, saugumo ir vidaus reikalų įstaigų tarnybiniame susirašinėjime, radijo ir telefono pokalbiuose. Apie trėmimo operacijos eigą per vyriausybinį aukšto dažnio telefoną "VČ" SSRS MGB įgaliotinis ir LSSR valstybės saugumo ministras kas dvi valandas informuodavo SSRS valstybės saugumo ministrą (1948-1949 m. gen. plk. Viktor'ą Abakumov'ą, 1951 m. – Semion'ą Ignatjev'ą.

Iš esmės pasiruošus trėmimui (atvykus į apskritis kariuomenės daliniams, parengus milicijos ir stribų būrius, sutelkus tūkstančius automašinų ir geležinkelio vagonų), Lietuvos SSR vadovybė priimdavo analogiškus nutarimus dėl vežimų. Po 3-6 dienų prasidėdavo trėmimai.

1948-ieji Lietuvai buvo nesibaigiančių trėmimų metai. 1947 m. pabaigoje prasidėjęs ūkininkų vežimas truko iki 1948 m. gegužės. Tremta palaipsniui iš atskirų apskričių. Per 4 mėn. į Sibirą "išvažiavo" 1025 šeimos (3938 žmonės). Tačiau sovietų valdžiai Maskvoje ir Vilniuje toks trėmimo mastas pasirodė per mažas. Todėl buvo suplanuota vienkartinė masinė akcija.

Didžiausias Lietuvos istorijoje gyventojų trėmimas buvo įvykdytas 1948 m. gegužės mėn., remiantis 1948 m. vasario 21 d. SSRS Ministrų Tarybos nutarimu Nr.417-160 vs "Dėl iškeldinimo iš Lietuvos SSR teritorijos specialiajai tremčiai 12 tūkst. nelegaliai gyvenančių, nukautų per ginkluotus susirėmimus ir nuteistų banditų bei nacionalistų šeimų, taip pat banditų talkininkų buožių su šeimomis" (dok. Nr.74). Šio visiškai slapto J.Stalin'o vyriausybės nutarimo pradžioje buvo sakoma, kad SSRS Ministrų taryba priima Lietuvos SSR Ministrų tarybos ir Lietuvos Komunistų partijos (bolševikų) CK siūlymą ištremti iš Lietuvos 12 tūkstančių šeimų. Iš jų pusė (6000 šeimų) turėjo būti išvežti į Krasnojarsko kraštą, o kita pusė (6000 šeimų) – į Jakutijos ASSR. Tremtinius buvo nuspręsta įdarbinti SSRS Miško pramonės ministerijai priklausančiose miško paruošos įmonėse.

Po trijų mėnesių, 1948 m. gegužės 18 d. LSSR Ministrų taryba ir LKP(b) CK priėmė visiškai slaptą nutarimą Nr.60 "Dėl priemonių ryšium su banditų ir banditų pagalbininkų buožių šeimų iškeldinimu", kurį pasirašė M.Gedvilas ir A.Sniečkus (dok. Nr.83). Prie nutarimo buvo pridėta smulki, 12 punktų turinti "Banditų ūkiuose ir banditų pagalbininkų buožių ūkiuose konfiskuotų gyvulių, žemės ūkio inventoriaus, žemės ūkio produktų, pasėlių, trobesių ir kito turto priėmimo ir realizavimo instrukcija" (dok. Nr.84). Ten buvo nurodyta, kad išvežamai šeimai leidžiama pasiimti namų apyvokos daiktų ir maisto atsargų iki 1000 kilogramų. Tačiau, kaip ir anksčiau, trėmimą vykdantys baudėjai šio formalaus nurodymo nesilaikydavo. Verta pažymėti, kad ir vietos (vežime ar sunkvežimyje) sukrauti tick turto ar daiktų nebuvo skiriama. Likęs visas kitas turtas turėjo būti konfiskuotas ir perduotas kolūkiams, tarybiniams ūkiams ar valstybinėms organizacijoms.

Trėmimai miestuose prasidėjo 1948 m. gegužės 22 d., šeštadienį, 00 val., o kaimuose – 4 val. ryto. Buvo tremiama iš visų apskričių (tuo metu – 37) ir respublikinio pavaldumo miestų (5).

Skirtingai nuo 1945-1946 m. vykusių trėmimų, kai buvo vežamos partizanų bei jų rėmėjų šeimos, dabar vežimas apėmė daug platesnį rezistenciją remiančių šeimų ratą. Buvo vežamos žuvusių ir nuteistų rezistencijos dalyvių, apskritai "nacionalistų" šeimos, paimant ir tuos minėtų šeimų narius, kurie gyveno atskirai.

Kiek gi žmonių buvo išvežta 48-ųjų gegužį? Šiuo klausimu iki šiol nuomonės labai skiriasi. Žinomas lietuvių išeivijos visuomenės veikėjas ir mokslininkas dr. Adolfas Damušis statistinių apskaičiavimų knygoje "Lietuvos gyventojų aukos ir nuostoliai antrojo pasaulinio karo ir pokario 1940-1959 metais" bei spaudoje laikosi nuomonės, kad 1948.V.22 d. buvo deportuota 105000 ūkininkų. Panašų išvežtųjų skaičių (100 tūkst.) savo darbuose nurodo ir Juozas Audėnas, Juozas Pajaujis – Javis ir kiti išeivijos veikėjai ir mokslininkai[188]. Paprastai jie remiasi Dainavos partizanų apygardos pranešimu apie 1948 m. gegužės vežimus, kuris buvo persiųstas į Vakarus ir paskelbtas Vakarų Vokietijoje (Augsburge) leidžiamame lietuvių savaitraštyje "Žiburiai" (1949.VIII.20 d. Nr.65. p.1).

Kiti išeivijos istorikai laikosi atsargesnės nuomonės. Vincas Raste-

nis mano, kad 1948 m. gegužės 22 d. deportuota 70 tūkst. žmonių. Kęstutis Girnius studijoje "Partizanų kovos Lietuvoje" tvirtino, kad buvo išvežta apie 80000 žmonių[189]. Vėlesniuose straipsniuose bei savo knygos lietuviškojo leidimo (1990) įvade jis teigė, kad tada "gal tik 40000 nukentėjo"[190].

Archyviniai dokumentai rodo, kad 1948 m. gegužės mėn. buvo planuota išvežti 12 tūkst. šeimų (36000 žmonių). Nepavykus greitai surinkti planuoto šeimų kontingento, iš anksto buvo numatyta jį papildyti iš rezervinio sąrašo, kurį sudarė 3715 šeimų[191]. Šis trėmimas buvo skirtas aprūpinti beveik nemokama darbo jėga Irkutsko srities Taišeto, Krasnojarsko krašto Jarcevo bei Buriatijos ir Mongolijos ASSR Ulan Udės rajonų darbo stovyklas.

Baudėjai gen. ltn. S.Ogolcov ir gen. mjr. D.Jefimov pranešė (1948.V.28) SSRS valstybės saugumo ministrui generolui pulkininkui V.Abakumov'ui (1908-1954), kad 1948 m. gegužės 22-23 d. iš Lietuvos buvo išvežtos 11345 šeimos su 39766 žmonėmis (dok. Nr.95). 1948 m. rugpjūčio mėn. SSRS MGB 2-oji vyriausioji valdyba parengė ministrui V.Abakumov'ui smulkią pažymą apie operaciją "Vesna", kurią pasirašė valdybos viršininko pavaduotojas gen. ltn. J.Jedunov (dok. Nr.114). Joje buvo pateikti analogiški statistiniai duomenys apie Lietuvos gyventojų trėmimą, kaip ir dviejų generolų pranešime.

M.Gedvilas ataskaitoje (1948.VIII.21) SSRS Ministrų tarybos pirmininko pavaduotojui, VKP(b) CK sekretoriui Georgij'ui Malenkov'ui (1902-1988) apie konfiskuoto iš tremtinių turto panaudojimą (Sąjungos valdžia buvo priėmusi du specialius nutarimus, kaip paskirstyti išvežtų žmonių turtą) pateikė tokius pačius duomenis apie tremtinių skaičių (dok. Nr.113).

Susumavus Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos archyve rastas visų tuo metu buvusių 37 apskričių ir Vilniaus bei Kauno valstybės saugumo skyrių viršininkų pasirašytas (1948.V.24-25 d.) ataskaitas apie žmonių trėmimus, nustatyta, kad išvežtos 11365 šeimos, kuriose buvo 40002 asmenys[192]. Šie sumariniai skaičiai beveik sutampa su MGB generolų pateiktais duomenimis.

Tačiau, enkavėdistų nuomone, ne visi "nacionalistai" ir "banditų pagalbininkai" buvo išvežti. 1948 m. birželio 8 d. LSSR MGB "A" skyriaus viršininkas papulkininkis Pavel Grišin pateikė valstybės saugumo ministro pavaduotojui gen. mjr. Piotr'ui Kapralov'ui dviejų puslapių pažymą apie pasilikusių Lietuvoje žmonių, kurių šeimos ištremtos, skaičių. P.Grišin'as pažymėjo, kad pagal MGB apskričių skyrių pranešimus tokių žmonių priskaičiuota 8679. Iš jų 7184 žmonės (2630 vyrų, 3072 moterys ir 1482 vaikai) turi būti ištremti (podležit vyseleniju) (dok. Nr.103).

Po gegužės deportacijos tais metais daugiau specialių vienkartinių trėmimų nebuvo. Tačiau iš MGB susirašinėjimo su apskričių skyriais matyti, kad pavieniai, trėmimo išvengę asmenys, kurių šeimos jau išvežtos, turėjo būti gaudomi ir išvežti į tų šeimų tremties vietas. Saugumo organai, gavę M.Gedvilo sutikimą, 1948 m. birželio pirmomis dienomis Lentvaryje įrengė laikiną žmonių surinkimo punktą. Juo tapo "Kaitros" sanitarinės technikos gamyklos gatavos produkcijos sandėlis, buvęs šalia geležinkelio. Saugoti laikiną kalėjimą buvo pavesta SSRS MGB vidaus kariuomenės 4-os šaulių divizijos daliniui. (Pažymėsime, kad 1949 m. balandžio mėn. analogiškas tremtinių surinkimo punktas buvo įrengtas ir Šiaulių mieste, Gubernijos geležinkelio stotyje). Duomenų apie tai, kiek papildomai buvo sulaikyta ir išvežta žmonių, nerasta. Tačiau iš LSSR vidaus reikalų ministro gen. mjr. Juozo Bartašiūno pasirašytos pažymos (1949.I.21) respublikos vadovybei sužinome, kad įskaitoje (1949.I.20 dienai) "yra 4553 šeimų nariai, pasilikę po operacijos "Vesna"[193]. Galima spėti, kad iki to laiko jau buvo spėta sugaudyti ir išvežti 2,6 tūkst. asmenų (7184-4553=2631).

Iš kitos pusės žinoma, kad kai kurios išvežtos šeimos buvo grąžintos į Lietuvą. Grąžinimo motyvai buvo įvairūs – vieną kitą šeimą siejo giminystės ryšiai su aukštais partiniais ar sovietiniais funkcionieriais, kai kas pasirodė rėmęs sovietų partizanus karo metais. Pasitaikė atvejų, kai šeima buvo grąžinta "operatyviniais sumetimais".

Čia skelbiamuose čekistų dokumentuose pateikiamas mažesnis tremtinių skaičius, negu skelbtas išeivijoje. Žinoma, iš karto kyla klausimas dėl minėtų duomenų patikimumo.

Pirmiausia pažymėsime, kad iš Lietuvos ištremti buvo planuota 12 tūkstančių šeimų (36000 žmonių). Šią "kovinę užduotį" saugumiečiai, enkavedistai ir jiems pavaldi kariuomenė su kaupu įvykdė. Sunku būtų apkaltinti saugumiečių (apskričių ir respublikos) viršininkus, kad jie raportuose šeimininkams Maskvoje sąmoningai mažino ištremtų "ban-

ditų ir jų pagalbininkų" skaičių. Priešingai, ataskaitose ir pranešimuose viršininkams jie mėgo iškelti kovos prieš "lietuvių nacionalistus" sunkumus, pabrėžti saugumo darbuotojų nuopelnus, jų "įtemptą operatyvinį darbą po 18-20 val. per parą". Be to, Lietuvoje trėmimo metu buvo ir aukštas SSRS MGB įgaliotinis, valstybės saugumo ministro pirmasis pavaduotojas S.Ogolcov, kuris taip pat pasirašė trėmimo ataskaitą. Po trėmimų pateiktuose pranešimuose ir ataskaitose SSRS MGB kariuomenės dalių vadai taip pat neužmiršdavo pabrėžti savo nuopelnų, vykdant karines ir čekistines operacijas, pažymėti "teigiamą" deportacijų vaidmenį, likviduojant "ginkluotas gaujas ir nacionalistinį pogrindį". Saugumiečių kariuomenės 4-osios šaulių divizijos vadas generolas majoras P.Vetrov ir divizijos štabo viršininkas papulkininkis M.Klimov pažymoje SSRS MGB vidaus kariuomenės viršininkui generolui leitenantui Piotr'ui Burmak'ui rašė (1948.II.10): "Įvykdžius aktyvių banditų ryšininkų ir pagalbininkų, banditų šeimų trėmimą iš labiausiai /partizaninio sąjūdžio – E.G./ paliestų apskričių, banditai nebeteko ryšių, materialinės ir moralinės paramos, patikimų slėptuvių, iš kitos pusės, vargingoji gyventojų dalis ir vidutiniokai, bijodami baudžiamųjų priemonių, labai nenoriai užmezga ryšius su banditais, o tai apsunkina gaujų veiksmus"[194]. Po metų, 1949 m. kovo 29 d. tie patys kariniai čekistai raportavo naujajam LSSR valstybės saugumo ministrui generolui leitenantui Nikolaj'ui Gorlinskij apie sėkmingą dalyvavimą deportacijoje "Bangų mūša": "Apskritai, divizijos asmeninė sudėtis, vykdydama iškeltą užduotį, parodė protingą iniciatyvą, išradingumą, mokėjimą veikti mažomis grupėmis, esant sudėtingoms padėties sąlygoms"[195].

Mažesni vienos ar kelių deportacijų mastai jokių būdu jų nepateisina ir nesumažina nusikalstamo sovietinio totalitarinio režimo pobūdžio.

Antrasis pagal didumą vežimas ("Priboj" – "Bangų mūša") buvo įvykdytas 1949 m. kovo mėn., remiantis SSRS Ministrų Tarybos 1949 m. sausio 29 d. nutarimu Nr.390-138 vs "Dėl buožių su šeimomis, nelegaliai gyvenančių, nukautų per ginkluotus susirėmimus ir nuteistų banditų bei nacionalistų šeimų, legalizuotų banditų, tebetęsiančių priešišką veiklą, ir jų šeimų, taip pat represuotų banditų talkininkų šeimų iškeldinimo iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos teritorijos" (dok. Nr.116). Kaip ir 1948 m. vasario 21 d. nutarime, taip ir šiame akte, Maskvos vyriausybė rėmėsi Lietuvos SSR, o taip pat Latvijos SSR ir Estijos SSR ministrų tarybų bei visų trijų respublikų KP (b) CK pasiūlymu ištremti iš šių respublikų "banditų ir buožių" šeimas, iš viso 29 tūkst. šeimų (87 tūkst. žmonių). Šias šeimas buvo numatyta ištremti visam laikui ("navečno") į Jakutijos ASSR, Krasnojarsko ir Chabarovsko kraštus bei Omsko, Tomsko, Irkutsko ir Novosibirsko sritis. Daugiausia žmonių buvo nuspręsta ištremti iš Latvijos – 13000 šeimų (39000 žmonių). Iš Estijos planuota išvežti 7500 šeimų (22500 žmonių). Lietuvai buvo nustatyta tokia "kvota" – 8500 (6000 "buožių" ir 2500 "banditų ir nacionalistų" šeimų), iš viso 25500 žmonių.

1949 metais Pabaltijo respublikų gyventojai buvo ištremti neribotam laikui, todėl stalininė valdžia, norėdama užkirsti kelią galimiems bėgimams iš tremties vietų, nutarė jiems taikyti SSRS Aukščiausios Tarybos Prezidiumo 1948 m. lapkričio 26 d. įsaką "Dėl baudžiamosios atsakomybės už pabėgimus iš įkalinimo ir nuolatinio apgyvendinimo vietų asmenų, iškeldintų į tolimus SSRS rajonus Tėvynės karo metais"[196]. Pagal šį drakonišką aktą už pabėgimą turėjo būti baudžiama 20-čia metų katorgos. Asmenys, padėję tremtiniui pabėgti arba jį slėpę, buvo baudžiami laisvės atėmimu 5 metams. Kiekvienam suaugusiam tremtiniui, iškviestam į specialiąją komendantūrą, apie šias bausmes buvo paskelbiama, ir jis pasirašydavo, kad su minėtu įsaku yra supažindintas. Tai buvo didelis tremtinių padėties pasunkinimas. Iki tol už pabėgimus jie buvo baudžiami pagal RSFSR BK 82[2] straipsnį 3-5 metams pataisos darbų lagerių, o atlikę bausmę vėl nutremiami į ankstesnę apgyvendinimo vietą[197].

Nepakeldami sunkių darbo ir gyvenimo sąlygų, kamuojami Tėvynės ilgesio, žmonės, neretai ir su mažais vaikais, bėgo iš tremties, nepaisydami, kad už tai grėsė didelės bausmės. 1945-1948 m. iš specialaus apgyvendinimo vietų pabėgo 1722 lietuviai. Tačiau iki 1949 m. sausio 1 d. 1070 iš jų buvo suimti dar nepasiekus Lietuvos. Per kitus dvejus metus (1949-1950) pačioje Lietuvoje buvo sulaikyta beveik 3 tūkst. pabėgusių tremtinių. Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos archyve saugomi buvusios LSSR valstybės saugumo ministerijos operatyvinės paieškos skyriaus sudaryti 1949-1951 m. pabėgusių tremtinių sąrašai, kuriems buvo paskelbta visasąjunginė (visoje SSRS teritorijoje) paieška. Dviejose storose bylose surašyti 2068 pabėgę iš trem-

ties asmenys iš 1963 šeimų.

1949 m. kovo 19 d. M.Gedvilas pasirašė LSSR Ministrų tarybos nutarimą Nr.176 vs "Dėl buožių iškeldinimo iš Lietuvos SSR teritorijos". Nutarimo 1 punktas skelbė: "Iškeldinti iš Lietuvos SSR teritorijos šešis tūkstančius buožių su šeimomis į tolimus Sovietų Sąjungos rajonus specialiajai tremčiai" (dok. Nr.121). Tie "tolimi rajonai" tai buvo Čeremchovo rajonas (Irkutsko sritis) bei Tasejevo ir Ustj Abakano rajonai (Krasnojarsko kraštas). Kiekvienai iškeldinamai šeimai LSSR valdžia "kilniaširdiškai" leido pasiimti vertybes, pinigus, drabužius, smulkų namų ūkio inventorių ir maisto atsargų – iki 1500 kg svorio. Tačiau iš tikrųjų trėmimus vykdžiusių baudėjų terorizuojami ūkininkai negalėdavo pasiimti tiek savo turto. Įbauginti ir pasimetę žmonės neretai buvo vežami be nieko, kaip stovi.

Trėmimai visame krašte prasidėjo penktadienį, 1949 m. kovo 25 d. 6.00 val. ryto. Operacija turėjo trukti 2 dienas. Tačiau ji užsitęsė. Pirmieji ešelonai su tremtiniais išvyko kovo 27 d. rytą, o paskutinieji – kovo 30 d. vakare. Gen. mjr. J.Bartašiūnas pranešime (1949.IV.11) savo šefui, Sąjungos vidaus reikalų ministrui generolui pulkininkui Sergej'ui Kruglov'ui (1907-1977) apie tremtinių priėmimą ir išsiuntimą, aiškindamas priežastis, dėl kurių užtruko operacija, pažymėjo: "Planuojant operaciją, matyt, nebuvo atsižvelgta į tai, kad kovo 25 d. yra didelė religinė katalikų šventė ("Marijos apreiškimo diena"), todėl kai kurie iš objektų buvo išvykę į bažnyčias ir jų namie nebuvo" (dok. Nr.141). Be to, tuo laiku dėl staigaus atšilimo prasidėjo polaidis, sunkvežimiai negalėjo pravažiuoti, todėl žmones prisiėjo vežti vežimais".

Dėl šio trėmimo skaičių taip pat nesutariama. Dr. A.Damušis jį vadina miestiečių deportacija ir teigia, kad 1949.III.24 d. buvo išvežta 120 000 žmonių[198]. Dr. K.Girnius tik pažymi, kad "nuo jo (1948 m. gegužės 22 d. trėmimo – E.G.) ne labai atsiliko trėmimai 1949 m. kovo 24-27 d"[199]. Kaip įprasta, nuosaikesnės nuostatos laikosi V.Rastenis. Pasak jo, 1949.III.24-27 d. buvo išvežta 50 000 žmonių.

Iš deportacijos vadovų generolų leitenantų J.Jedunov'o ir N.Gorlinskij pranešimo (1949.III.31) matyti, kad čekistų duomenimis, 1949 m. kovo 25-28 d. buvo išvežtos 8765 šeimos, turinčios 28 981 žmogų (dok. Nr.130). Tokius pat skaičius savo pranešime (1949.IV.11) S.Kruglov'ui pateikė ir minėtas gen. mjr. J.Bartašiūnas, kuris buvo atsakingas už tremtinių išvežimą iš Lietuvos geležinkelio stočių į Sibirą (dok. Nr.141).

Operacijai "Bangų mūša" nustatyti planai buvo įvykdyti ir viršyti, tačiau tuo 1949 m. trėmimai dar nepasibaigė. 1949 m. balandžio 4 d. LSSR MGB tardymo dalies viršininko pavaduotojas plk. Michail Zacharov pateikė ministrui N.Gorlinskij smulkią pažymą apie tai, kiek kiekvienoje apskrityje pasislėpė nuo trėmimo šeimų ir pavienių asmenų. Sovietų Lietuvos enkavedistai nustatė, kad trėmimų išvengė 3236 šeimos ir 3912 pavienių asmenų, iš viso 13 777 žmonės (dok. Nr.137). Nedelsiant buvo pradėta jų medžioklė, kuri tęsėsi iki liepos mėn. Iš A.Sniečkaus informacijos (1949.V.17) SSRS Ministrų Tarybos pirmininko pavaduotojui Georgij'ui Malenkov'ui sužinome, kad per 1949 m. balandžio mėnesį papildomai buvo išvežtos 686 šeimos (3090 žmonių), iš jų 863 – pavieniai asmenys. Birželio 6 d. iš 5 apskričių buvo išvežta 130 šeimų[200], o liepos 7 d. – dar 81 šeima (279 žmonės)[201]. Sudėjus minėtus duomenis išeitų, kad 1949 m. iš Lietuvos buvo išvežta 9844 šeimos, kuriose buvo daugiau kaip 33 tūkst. žmonių.

1950 m. ūkininkai buvo vežami, remiantis 1949 m. SSRS ir LSSR ministrų tarybų nutarimais. Tais metais įvyko trys, palyginti, nedidelės apimties trėmimai: balandžio 14 d. (į Altajaus krašto Stanobado raj.), rugsėjo 1-2 ir 19 d. (į Chabarovsko krašto Lazovsko ir Komsomolsko prie Amūro rajonus). Jų metu buvo išvežta 360 šeimų (1355 žmonės) (dok. Nr.171).

Trečioji pagal didumą deportacija ("Osenj" -"Ruduo") vyko 1951 m. rudenį. Tai buvo jau antrasis trėmimas tais metais. 1951 m. kovo 31 – balandžio 1 d. visoje Lietuvoje buvo surinktos vadinamųjų andersininkų ir jehovininkų šeimos. Valdžia ir represinės žinybos andersininkais vadino asmenis, tarnavusius karo metais Lenkijos generolo Vladislavo Anderso (1892-1970) armijoje (korpuse). Šis generolas nesutiko kautis su vokiečiais SSRS ir Vokietijos fronte, o pasitraukė su kariuomene iš SSRS ir kovojo Vakarų Europoje (Italijoje). Buvusius Anderso armijos karcivius, daugiausia lenkus, valstybės saugumo viršininkai laikė nacionalistais ir todėl nepatikimais.

Jehovininkais oficialioji propaganda vadino krikščionių sektos Dievo Jehovos (Jahvės) liudytojai narius. Jie buvo laikomi atvirais komunizmo priešais, nes save vadino Dievo išrinktaisiais, o netikintiems pranaša-

vo pražūtį būsimame Kristaus ir šėtono kare. Baudėjų požiūriu ateistinėje valstybėje tokie tikintieji turėjo būti izoliuoti nuo "komunizmą kuriančios visuomenės".

1951 m. balandžio 2 d. 16 val. 10 min. iš Panerių stoties išvyko specialus ešelonas Nr.97392, kuris į Irkutsko sritį išvežė 80 andersininkų šeimų (283 žmones), o į Tomsko sritį – 52 jehovininkų šeimas (150 žmonių) (dok. Nr.151). Daugiausia andersininkų buvo išvežta iš Vilniaus srities rajonų (LSSR Aukščiausios Tarybos Prezidiumo 1950.VI.20 d. įsaku respublika buvo suskirstyta į 4 sritis ir 87 rajonus), o jehovininkų – iš Klaipėdos srities.

1951 m. rugsėjo 5 d. SSRS Ministrų taryba priėmė nutarimą Nr.3399 – 1568 vs "Dėl iškeldinimo iš Lietuvos teritorijos buožių su šeimomis" (dok. Nr.151). Šiame nutarime jau nebebuvo remiamasi minėtais Lietuvos SSR vyriausybės bei Lietuvos KP(b) CK "prašymais" ar "siūlymais", o tiesiai sakoma: "Iškeldinti iš Lietuvos SSR ribų visiems laikams į Krasnojarsko kraštą ir Tomsko sritį apie 4000 priešiškai veikiančių prieš kolūkius buožių su šeimomis". Už bėgimą iš saugumiečių nustatytų apgyvendinimo vietų ir šie tremtiniai turėjo būti baudžiami pagal minėtą SSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo 1948.XI.26 d. aktą.

Po kelių savaičių (1951.IX.29), jau prasidėjus trėmimui, analogišką nutarimą Nr.865 vs "Dėl buožių ir jų šeimų iškeldinimo iš Lietuvos SSR teritorijos" mėlynu rašalu pasirašė M.Gedvilo pavaduotojas Kazys Preikšas (dok. Nr.154). Kaip ir 1949-1950 m., taip ir dabar, tremtiniams formaliai buvo leista pasiimti namų apyvokos reikmenų ir maisto iki 1500 kg vienai šeimai. Likusį turtą buvo nuspręsta perduoti kolūkiams bei valstybei.

1951 m. rugsėjo 6 d. LSSR valstybės saugumo ministras gen. mjr. P.Kapralov pasirašė pažymą apie respublikoje išaiškintus "buožių" ūkius. SSRS MGB ir LSSR vadovybei skirtoje pažymoje jis pranešė, kad LSSR MGB išaiškino ir įtraukė į įskaitą 4215 "buožių" ūkių, kuriuose gyveno 14950 žmonių[202]. Daugiausia "buožių" buvo rasta Šiaulių srityje (1679 ūkiai) ir Vilniaus srityje (1047 ūkiai). Kauno ir Klaipėdos srityse buvo surasti atitinkamai 780 ir 709 minėti ūkiai.

1951 m. rudens trėmimas buvo vykdomas per tris sykius. Ir šį kartą, kaip buvo įprasta stalinizmo metais, ūkininkų vežimo planai buvo

įvykdyti ir viršyti.

Pirmasis vežimas vyko 1951 m. rugsėjo 20-21 d. Iš Kužių (Šiaulių raj.), Radviliškio ir Švenčionėlių stočių išvyko trys ešelonai (Nr.97329, 97330, 97331) į Irkutsko sritį. Buvo išvežtos 822 ūkininkų šeimos su 3072 žmonėmis: vyrų – 813, moterų 1276, vaikų – 883[203].

Antrasis, pagrindinis vežimas vyko 1951 m. spalio 2-3 d. Skirtingai nuo ankstesnių vežimų (1941, 1948, 1949), kurie buvo vykdomi savaitgaliais, dabar vežimas prasidėjo ankstų antradienio rytą.

Spalio trėmimo vadovai ir vykdytojai J.Jedunov ir P.Kapralov savo šeimininkui ministrui S.Ignatjev'ui nurodė, kad 1951 m. spalio 2 d. (iki 24 val.) buvo išvežta 4018 šeimų (15 537 žmonės (dok. Nr. 155). Tačiau tremiama buvo dar ir spalio 3 d. Todėl tikslesni, atrodo, yra LSSR vidaus reikalų ministro pavaduotojo ir laikinai ėjusio ministro pareigas pulkininko Piotr'o Jefremov'o pranešime (1951.X.6) SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojui generolui pulkininkui Ivan'ui Serov'ui pateikti duomenys. Pasak jo, MVD organai išsiuntė (1951.X.3-4) 16 ešelonų su tremtiniais. Išvežtos 4129 šeimos su 16 109 žmonėmis[204]. Po dvejų mėnesių (1951.XII.7) LSSR MGB ministras gen. mjr. P.Kapralov pasirašė pažymą apie 1951 m. spalio mėnesį įvykdytus trėmimus (dok. Nr.156). Šis penkių mašinraščio puslapių dokumentas buvo įteiktas atvykusiam į Vilnių VKP(b) CK įgaliotiniui G.Aleksandrov'ui. Jame P.Kapralov nurodė, kad iš viso buvo numatyta ištremti 4000 šeimų, tačiau į sąrašus buvo įtraukta 5001 šeima. Iš viso išvežtos 4009 šeimos (16 150 žmonių). Iš jų: 3278 šeimos (13394 žmonės) pagal LSSR Ministrų tarybos patvirtintus sąrašus, 642 šeimos (2491 žmogus) pagal tos pačios ministrų tarybos patvirtintą rezervinį sąrašą ir 89 šeimos (265 žmonės) išvežtos partinių ir sovietinių organų nurodymu.

1951 m. lapkričio 30 d. vyko paskutinis tų metų trėmimas. Keliasdešimt ūkininkų šeimų buvo išvežtos į Bijsko rajoną (Altajaus kraštas). Čekistų duomenimis 1951 m. iš viso išvežtos 5139 pavienių valstiečių bei kolūkiečių šeimos (20 357 žmonės) (dok. Nr.171).

Taigi ir šiuo atveju negalima sutikti su gerbiamu dr. Ad.Damušiu, tvirtinančiu, kad per visus 1951 m. buvo ištremta tik 9800 žmonių[205]. Šie duomenys yra sumažinti, smarkiai skiriasi nuo pačių saugumiečių ir bolševikų partijos CK pateiktų skaičių.

Nors 1951 m. valstiečių buvo išvežta daugiau, negu planuota, jų

trėmimai dar nepasibaigė. 1952 m. pradžioje SSRS valstybės saugumo ministro pavaduotojas generolas majoras P.Kondakov, LSSR valstybės saugumo ministras generolas majoras P.Kapralov ir SSRS MGB 2-osios vyriausiosios valdybos viršininko pavaduotojas pulkininkas A.Novik informavo SSRS valstybės saugumo ministrą S.Ignatjev'ą, kad Lietuvoje išaiškintos 236 "buožių" šeimos (894 žmonės), kurios 1951 m. išvengė trėmimo ir 1111 pavienių asmenų, kurių šeimos jau išvežtos[206].

Paskutinieji trėmimai (1952-1953)

1952 m. LSSR MGB įvykdė penkis ūkininkų šeimų ir pavienių jų narių trėmimus. Didesni buvo sausio ir rugpjūčio vežimai.

1952 m. sausio 23 d. du ešelonai (Nr.97101 ir 97102) iš Lietuvos į Krasnojarsko kraštą išvežė 217 šeimų (778 žmones) ir 1066 pavienius asmenis, kurių šeimos buvo išvežtos 1951 m.[207]

Abu tremtinių sąrašus patvirtino LSSR Ministrų taryba.

1952 m. rugpjūčio 5 d. iš 18 respublikos rajonų į Krasnojarsko kraštą buvo ištremtos 95 šeimos (395 asmenys)[208]. Jie buvo ištremti SSRS MGB ypatingojo pasitarimo sprendimu.

Paskutinis tais metais lietuvių tremtinių ešelonas išvyko iš Vilniaus 1952 m. lapkričio 29 d. į Nižnij Ingašo rajoną (Krasnojarsko kraštas) ir Kokčetavo sritį (Kazachijos SSR).

1953 m. vasario mėnesį LSSR MGB "A" skyriaus viršininkas pulkininkis Pavel Grišin ir to paties skyriaus 2-ojo poskyrio viršininkas majoras Michail Vasev parengė LSSR MGB vadovybei pažymą apie 1952 m. ištremtas ūkininkų šeimas ir pavienius jų šeimų narius. Jie pažymėjo, kad 1952 m. buvo išvežta 312 šeimų (1141 žmogus) ir 1063 pavieniai "buožių" šeimų nariai bei 83 asmenys, kurie buvo suimti ir per Lietuvos SSR MVD kalėjimus ištremti – iš viso 2287 žmonės (865 vyrai, 932 moterys ir 490 vaikų) (dok. Nr.167). Vėliau enkavėdistų patikslintais duomenimis buvo nustatyta, kad 1952 m. išvežti 2934 žmonės (526 šeimos) (dok. Nr.171).

Nuolatinė "buožių" ir "nacionalistų" šeimų medžioklė tęsėsi toliau 1953 metais. LSSR MGB toliau sudarinėjo tremtinų šeimų ir pavienių jų narių sąrašus. 1953 m. čekistai įvykdė paskutinius tris nedidelius

žmonių vežimus į Tomsko sritį (1953.II.26). Altajaus kraštą (1953.IV.12) ir Krasnojarsko kraštą (1953.IX.12). Daugiausia tai buvo čekistų sugaudyti anksčiau išvežtų šeimų nariai, taip pat pabėgę iš tremties senyvo amžiaus asmenys arba nepilnamečiai, kurie buvo grąžinti į ankstesnes apgyvendinimo vietas. 1953 m. buvo išvežta apie 100 žmonių.

Kiek gi iš viso buvo deportuota Lietuvos gyventojų? Dėl tremtinių skaičiaus išeivijoje yra įvairių nuomonių. Simas Miglinas mano, kad "atsargiai skaičiuojant" antrosios sovietų okupacijos metais išvežta 275000 Lietuvos gyventojų[209]. Panašiai teigia ir Pranas Zundė[210]. Pagal jį, 1941 ir 1945-1958 m. ištremta 295000 žmonių[211]. Tomo Remeikio nuomone, buvo išvežta apie 300000 gyventojų. Romualdas J.Misiūnas ir Rein Taagepera[212] savo knygoje pateikė apskaičiavimus, kad 1940-1941 ir 1944-1952 metais deportuota 355 tūkst. civilių gyventojų, iš jų pokario metais – 320 tūkst. Pasak Jono Rimašausko, "bolševikinis-rusinis genocidas bus pareikalavęs 350-400000 aukų nužudytų ir deportuotų"[213]. Dr. Adolfas Damušis[214] apskaičiavo dar daugiau išvežtųjų. Jis teigia, kad 1941-1953 m. iš Lietuvos buvo išvežta 442060-442860 žmonių. Kiti išeivijos mokslininkai pateikia dar didesnius tremtinių skaičius. Leonardas Kerulis, Juozas Prunskis ir Mečys Valiukėnas tvirtina, kad "kukliausiais apskaičiavimais "Stalino klaidų" (tada, jų darymo metu, vadintų "genialiausia liaudine politika") dėka buvo ištremta apie 600000 mūsų tautiečių"[215].

1988 m. kilus Lietuvos persitvarkymo sąjūdžiui ir prasidėjus Atgimimui, LSSR valstybės saugumo komiteto (KGB) vadovai paskelbė, kad 1941 ir 1945-1952 metais iš Respublikos buvo deportuota 120 924 žmonės (37 362 šeimos)[216]. Šiais sovietų Lietuvos valdžios aprobuotais duomenimis savo darbuose rėmėsi ir kai kurie Lietuvos mokslininkai. Tačiau tai buvo nepilni duomenys. Dabartiniu metu, mūsų nuomone, išsamiausią ir patikimiausią statistiką apie tremtinius turi Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos informatikos ir ryšių departamento skaičiavimo centras. Remiantis šio centro atliktais paskaičiavimais nustatyta, kad 1940-1953 m. iš Lietuvos buvo išvežti 128 068 žmonės (44 020) šeimų. Šie skaičiai, deja, negalutiniai. Dėl enkavėdistų ir sovietinių saugumiečių tarnybinio aplaidumo, mažaraštiškumo, skubėjimo, dalies 1941, 1945 ir 1946 metais išvežtų šeimų ir pavienių asmenų įskaitinės bylos dėl ištrėmimo nebuvo įformintos ir apie jas Lietuvos ar-

chyvuose nėra duomenų. Tačiau tremties vietose šioms šeimoms, kaip ir visiems išvežtiems asmenims, NKVD (MVD) specialiosios komendantūros užvedė nutremtųjų arba specialiai perkeldintų šeimų įskaitines arba asmens bylas. Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos informatikos ir ryšių departamento specialaus fondo skyrius 1988-1993 m. išreikalavo iš Rusijos Federacijos MVD kraštų ir sričių archyvų, o taip pat iš Tadžikijos Respublikos VRM archyvo 208 šeimų (655 tremtinių) bylas. Tačiau tikėtina, kad tremties vietose (Rusijos MVD kraštų ir sričių archyvuose) liko negrąžintų Lietuvos tremtinių įskaitinių bylų.

Išsamesnis ir tikslesnis tremtinių skaičius bus nustatytas, kai bus sudaryti ir paskelbti tremtinių vardiniai sąrašai.

Trėmimai – neteisėti, antikonstituciniai aktai buvo to meto okupacinės sovietų valdžios ir bolševikų partijos vykdyto tautų genocido politikos apraiška. Po diktatoriaus J.Stalin'o mirties prasidėjęs tremtinių reabilitavimas vyko lėtai ir vangiai. Marionetinė Lietuvos SSR ir rajonų valdžia nenorėjo ir bijojo ištremtų žmonių sugrįžimo į Tėvynę, visais įmanomais būdais stengėsi sutrukdyti turto grąžinimą. Dar 1945 m. vasario 28 d. į LSSR LKT pirmininką M.Gedvilą raštu kreipėsi LSSR vidaus reikalų liaudies komisaras J.Bartašiūnas, nurodydamas, kad "pastaruoju metu pasitaikė atvejų, jog kai kurie tremtiniai, ištremti iš Lietuvos SSR į tolimus SSRS rajonus gauna leidimus įvažiuoti į Lietuvos SSR, nors šios kategorijos asmenims įvažiavimas į Lietuvos SSR uždraustas"[217]. Vyriausiasis Lietuvos enkavedistas reikalavo uždrausti įvažiavimo leidimų išdavimą visiems asmenims, administracine tvarka ištremtiems iš Respublikos. Matyt, čia J.Bartašiūnas turėjo galvoje tuos retus atvejus, kai 1944-1945 m. iš tremties buvo grąžinti kai kurie aukštų pareigūnų giminaičiai arba šiaip okupantams nusipelnę asmenys.

M.Gedvilo nurodymu LSSR LKT reikalų valdytojas Vaclovas Mickevičius kreipėsi į LSSR NKVD prašydamas konkrečiai nurodyti, kurie tremtiniai sugrįžo į Lietuvą pagal neteisėtai išduotus leidimus ar iškvietimus. Atsakydamas (1945.IV.28) V.Mickevičiui, LSSR NKVD pasų skyriaus viršininkas milicijos papulkininkis Nikolaj Makarov pripažino, kad NKVD neturi konkrečių žinių apie tai, jog į Lietuvą yra grįžę tremtiniai pagal neteisėtai išduotus leidimus. Pasak enkavedisto, jų žyba siekianti, kad "būtų užkirsta bet kuri galimybė tremtiniams

įvažiuoti į Lietuvos SSR teritoriją"[218].

Praėjo vienuolika metų. Sovietų Sąjungoje prasidėjo vadinamasis "atlydžio" arba "atšilimo" laikotarpis. Taip rusų inteligentai pavadino SSKP CK pirmojo sekretoriaus Nikit'os Chruščiov'o pradėtą represijų švelninimo politiką. Susilpnėjo represinių struktūrų įtaka valstybės politiniame, visuomeniniame ir kultūriniame gyvenime, buvo kiek apribotas čekistų savivaliavimas. Nors ir pamažu, su pertraukomis, iš tremties vietų buvo paleidžiami žmonės, iš lagerių ir kolonijų, atlikę okupantų skirtas bausmes arba specialios SSRS Aukščiausiosios Tarybos komisijos sprendimu buvo paleidžiami politiniai kaliniai. Didžioji jų dauguma stengėsi sugrįžti į Lietuvą Tėvynę. Lietuvos SSR valdžios duomenimis iki 1956 m. spalio 15 d. iš specialaus apgyvendinimo vietų sugrįžo per 2 tūkstančius šeimų (apie 8 tūkst. žmonių)[219]. Tai labai išgąsdino Lietuvos kompartijos vadovybę ir rajonų partinius bei sovietinius pareigūnus. 1956 m. lapkričio 5 d. priimtame griežtai slaptame LKP CK biuro nutarime, kurį pasirašė A.Sniečkus, buvo pažymėta, kad į Lietuvą "be suderinimo su vadovaujančiais respublikos organais sugrįžo atlikę bausmę ir pagal amnestiją eilė asmenų, kurie anksčiau buvo įvykdę sunkius kontrrevoliucinius nusikaltimus. Šie asmenys praeityje buvo buržuazinių vyriausybių vadovai ir jų nariai, buržuazinių politinių partijų, nacionalistinių organizacijų lyderiai, ginkluotų gaujų vadeivos ir aktyvūs dalyviai, antitarybinių organizacijų vadovai, ir kurie buvo teisti už tėvynės išdavimą, teroristinius ir diversinius aktus ir banditizmą. Atvykimas kai kurių iš šių asmenų, puoselėjančių planus vykdyti organizuotą antitarybinę veiklą, politiškai netikslingas"[220] (dok. Nr.168). Sovietinių kolaborantų valdžia buvo labai nepatenkinta dėl to, kad "didžiausias skaičius nepageidautinų elementų sugrįžo ir sugrįžta į Kauną, kur ypatingai stipriai praeityje veikė nacionalistinis pogrindis ir kur sutelktas didelis mokslo įstaigų, aukštųjų ir vidurinių mokymo įstaigų skaičius, o taip pat kur dar stiprus buržuazinių nacionalistų ir reakcinės dvasininkijos poveikis kai kuriems atskiriems elementams"[221] (dok. Nr.168). Lietuvos kompartijos vadai, bijodami, kad, sugrįžę iš tremties ir kalėjimų, pasenę, suvargę, ligoti žmonės "užkrės" kauniečius nacionalizmo ir antisovietizmo bacilomis, prašė SSKP CK prezidiumo, kad pastarasis įpareigotų SSRS Ministrų tarybą priskirti Kauną prie specialaus režimo miestų. Pagal SSRS veikusius pasų nuostatus, tokiame

mieste būtų uždrausta priregistruoti buvusius kalinius ir tremtinius.

Lietuvos sovietinė valdžia taip pat kreipėsi į SSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumą siūlydama uždrausti buvusiems Lietuvos Respublikos vyriausybių vadovams, politinių partijų lyderiams, partizanų vadams, prieš okupantus nukreiptų organizacijų vadovams sugrįžti į gimtąjį kraštą. Taupydami Maskvos funkcionierių laiką, J.Paleckio pavaldiniai netgi sukurpė SSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsako projektą, kuriame buvo nurodyta, jog minėtiems kovotojams dėl krašto nepriklausomybės draudžiama apsigyventi ne tik savo Tėvynėje, bet ir kaimyninėse respublikose – Latvijoje, Baltarusijoje, RSFSR Kaliningrado srityje[222].

Keista, tačiau nepaisant šio prašymo, Maskva nepriėmė minėto įsako. Matyt, SSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas nusprendė laikytis neutraliai, palikdamas šį klausimą spręsti pačioms inkorporuotoms respublikoms. 1957 m. sausio 21 d. LSSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas priėmė įsaką (pasirašė J.Paleckis ir Stasys Naujalis (sekretorius) "Dėl uždraudimo grįžti į Lietuvą nuteistiesiems ir atlikusiems bausmę buvusiems Lietuvos buržuazinių vyriausybių vadovams, buržuazinių politinių partijų vadovams, lietuvių nacionalistinio pogrindžio aktyviems dalyviams, antitarybinių organizacijų vadovams"[223] (dok. Nr.169). Už sugrįžimą į Tėvynę minėtų žmonių laukė bausmė – nutrėmimas iki 5 metų. Pažymėsime, kad šis drakoniškas aktas buvo panaikintas tik praėjus 31 metams, kai LSSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas priėmė (1988.X.25) nutarimą dėl minėto įsako pripažinimo netekusiu galios[224].

Dėl įvairiausių draudimų, suvaržymų ir kitokių diskriminacinių priemonių daug tremtinių bei politinių kalinių, grįžusių iš nutrėmimo, buvo priversti apsigyventi kaimyniniuose kraštuose (Latvijoje, Baltarusijoje, Kaliningrado srityje ir kt.). Iki Atgimimo (1988 m.) tik apie 12,3 tūkst. žmonių (9,6 proc. visų tremtinių) buvo reabilituoti, t.y. jų ištrėmimas pripažintas nepagrįstu ir jiems suteikta teisė nors iš dalies atgauti turėtą turtą[225]. Tačiau susikūręs Lietuvos persitvarkymo sąjūdis, remiamas plačiausių gyventojų sluoksnių, privertė valdžią pradėti masinį tremtinių reabilitavimą.

1988 m. spalio 21 d. LSSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas priėmė įsaką "Dėl asmenų, iškeldintų iš Lietuvos TSR teritorijos 1941-1952 metais, reabilitavimo"[226]. Jiems turėjo būti atlyginta administracinių organų padaryta materialinė žala.

Lemiamą žodį tremtinių ir rezistentų reabilitavimo procese tarė nepriklausomos Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba, priėmusi (1990.V.2) įstatymą "Dėl asmenų, represuotų už pasipriešinimą okupaciniams režimams, teisių atstatymo"[227]. Aukščiausioji Lietuvos valdžia pasipriešinimo dalyvių kovą įvertino kaip tautos teisės į savigyną pasireiškimą ir paskelbė, kad visi Respublikos gyventojai, kurie už tai buvo okupacinių režimų nuteisti, įkalinti neteismine tvarka arba ištremti iš Lietuvos, yra nekalti ir atstatomos visos jų pilietinės teisės.

Šaltiniai ir literatūra

1. Krėvė V. Bolševikų invazija ir liaudies vyriausybė: (Atsiminimai). Parengė A.Zalatorius. V., "Mintis". 1992. P.65.
2. Turauskas E. Lietuvos nepriklausomybės netenkant - įvykiai. Fotografuotinis leidimas. K., "Šviesa". 1990. P.145.
3. Radzevičius Vl. Pirmieji bolševikų žingsniai Lietuvoje. Lietuvių Archyvas. Bolševizmo metai. T. 1. K., Studijų biuro leidinys. 1942. P.13-16
4. Brazaitis J. Vienų vieni, Fotografuotinis leidimas. V.,1990. P.474: To paties. Pirmoji sovietinė okupacija (1940-1941) //Lietuvių enciklopedija (toliau - LE). T.XV. 2-asis leid. V., LER. 1990. P.367; Rimašauskas J. Genocidas. //LE. T. VII. South Boston. 1956. P.139.
5. LE. T. XV. P.361.
6. Лебдева Н. Катынские голоса //Новый мир. 1991. No. 2. C. 211.
7. Lietuvių archyvas. T.I. P.19-21.
8. Glušauskas J.Negirdėtas smurtas socializmo vardu // Lietuvių Archyvas. Bolševizmo metai. T.III. K., Studijų biuro leidinys. 1942.P.95.
9. Facts and dokuments //Lithuanian Bulletin. 1946. No 3. P.24-30.
10. Lietuvos Respublikos Vidaus Reikalų Ministerijos Archyvas (toliau - LVRMA). F.141. Ap. 1. B. II. 81-88.
11. Šadžius H. Didysis tautos trėmimas //Gimtasis kraštas. 1990. Spalio 4-10 Nr.48.P.1.
12. Lietuvių į SSRS išvežimo vykdytojai // Ateitis. 1943. Sausio 16. Nr.12.P.2.
13. Ten pat.
14. Grunskis E. Lietuvos gyventojų deportacijos // 1941-1952 metų Lietuvos tremtiniai. V., Vidaus Reikalų Ministerija. 1993.P.6.
15. Merkelis A. Masinis lietuvių išvežimas į SSSR // Lietuvių Archyvas. Bolševizmo metai. T.II. K., Studijų biuro leidinys. 1942. P.40-42.
16. Glušauskas J. Min. Veik. P.95; Audrūnas J. ir Svyrūnas P. /Dirmeikis B. ir Rastenis V. /Lietuva tironų pančiuose. T.1. Bolševikų okupacija. Cleveland. Ohio. 1946.P.148.
17. Pelėkis K.Genocide: Lithuania's threefeld tragedy. Germany. "Venta". 1949. P.78. 81-83.
18. Федоров Г. Меня до сих пор преследует чувство вины// Родина. 1991. No. 6-7. C.27.
19. Rodzius Vl. Bolševikų plėšikavimai lietuvius tremiant // Lietuvių Archyvas. Bolševizmo metai. T.IV. V., Studijų biuro leidinys. 1943. P.298; Vaičiūnaitė J., Vaičiūnas A. Kas tie "liaudies priešai"? // Leiskit į Tėvynę: Tremtinių atsiminimai. K., "Šviesa". 1989. P.79.
20. Šerėnas A. Nežinome savo kaltės. V., Valstybinis leidybos centras. 1991. P.20.
21. Matekūnas P. Okupacijų metai Vilniuje // Karys (Brooklyn, N.Y.). 1989. Nr.8 P.353.
22. Venclova A. Vidurdienio vėtra. V., "Vaga". 1971. P.96.

23. LSSR valstybės saugumo liaudies komisaro P.Gladkov'o 1941.VI.21 d. įsakymas Nr.45 LSSR NKGB apskričių skyrių ir poskyrių viršininkams ir pasienio kariuomenės 105,106 ir 107 dalinių vadams // Lituanus. 1962. Volume VIII. Nr.1-2. P.44-45.
24. Baikienė N. Kelionė į nežinią // Kryžius šiaurėje. V., "Vyturys". 1992. P. 145.
25. Budreika P. Bolševikų ranka Lietuvos pramonėje // Lietuvių Archyvas. T.IV. P.228.
26. Šerėnas A. Min. Veik. P.18.
27. Bičiūnaitė - Masiulienė J. Jaunystė prie Laptevų jūros. V. "Mintis". 1990. P.16.
28. Garbačiauskienė M. Jei laimė nebūtų lydėjusi. Atsiminimai iš tremties laikų. V. "Vaga". 1989. P.17.
29. Ankevičius S. Už Uralo, Žemės galo: 1941-1958 m. tremtinio atsiminimai. V., "Mokslas". 1989. P.8.
30. Kairys Z. Prisiminimai // Kryžius Šiaurėje. P.15.
31. Sirutienė O. 1941 metų birželio 14-osios žaizdos // Leiskit į Tėvynę. P.18.
32. Gustainis V. Be kaltės: 15 metų Sibiro lageryje ir tremtyje. V., "Mintis". 1989. P.59.
33. Lietuvių Archyvas. T. II. P.44.
34. Kur išvežti mūsų tautiečiai: Naujoj Vilnioj atrasti įdomūs dokumentai // Į laisvę. 1941. Liepos 25. Nr.28 P.4.
35. Kur išvežti Lietuvos tremtiniai // Lietuvos Raudonojo Kryžiaus žinios. 1941. Liepos 29. Nr.1. P.2.
36. Damušis A. Dezinformuojantys šaltiniai // Naujasis Dienovidis. 1994. Balandžio 29. Nr.17. P.4.
37. Damušis A. Lietuvos gyventojų aukos ir nuostoliai Antrojo pasaulinio karo ir pokario 1940-1959 metais. Chicago. Į Laisvę Fondas lietuviškai kultūrai ugdyti. 1988. P.37.
38. Ten pat.
39. Dirmeikis B. ir Rastenis V. Min. Veik. P.156.
40. Dar dėl išvežtųjų su tremtiniais vagonų // Lietuvos Raudonojo Kryžiaus žinios. 1941. Spalių 31. Nr.10. P.3.
41. Grįžo tremtinių ieškojimo ekspedicija // Lietuvos Raudonojo Kryžiaus žinios. 1941. Rugpjūčio 7. Nr.2. P.1.
42. Radzevičius Vl. Pabaltijo tautų išnaikinimo planas. // Lietuvių Archyvas. T.II. P.54; Merkelis A. Min. Veik. P.48.
43. Kairys Z. Min. Veik. //Kryžius Šiaurėje. P.14.
44. Ragauskas A. Tremtinių sąrašai jau išsiųsti Raudonajam Kryžiui // Savitarpinės pagalbos žinios. 1942. Rugpjūčio 4. Nr.18. P.1.
45. Kraujo ir ašarų skaičiai // Lietuvių visuomenės kalendorius. 1944. Redagavo St. Būdavas. K., Valstybinė leidykla. 1943. P.133; Ką rodo tremtinių sąrašai //Savitarpinės pagalbos žinios. 1942. Rugsėjo 23. Nr.22. P.1.
46. Grinius J. Nuo dvasinės ir fizinės nelaisvės // Bėgome nuo teroro: Iš Tėvynės išblokštųjų atsiminimai. Čikaga. 1980. P.60.

47. Pajaujis-Javis J. Soviet Genocide in Lithuania. Manyland Books Inc. New York. 1980. P.42.
48. Damušis A. Lietuvos gyventojų aukos ir nuostoliai Antrojo pasaulinio karo ir pokario (1940-1959) metais. Trečias pataisytas leidimas. V., 1991. P.20. To paties. 1941 metų birželio sukilimas //Naujasis Dienovidis. 1993. Birželio 18. Nr.24. P.6:
49. Pakštas K.Pirmoji okupacija Lietuvoje //Amerika (Brooklyn) 1945. Kovo 16. Nr.11. P.2: To paties. Colonialism and Genocide in Lithuania //Lituanus. 1960. Vol.III. P. 103.
50. Levinas D. Lietuvos žydų areštai ir trėmimai 1940-1941 metais //Pergalė. 1990. Nr.1. P.103,105.
51. Racėnas R. Žydams nebuvo lengviau // Gimtasis kraštas. 1992. Rugpjūčio 27 - Rugsėjo 2. Nr.35. P.5.
52. Zundė P. Lietuvos gyventojų dinamika ir struktūra // Aidai. 1964. Nr.10. P.450.
53. Jurgela C. Lithuania: The out post of Freedom. St.Petersburg. Valkyrie Press Inc. 1976. P.215.
54. Gečys K. Katalikiškoji Lietuva. Chicago. Ill. "Draugo" spaustuvė. 1946. P.395.
55. Daunys St. The development of resistance and the National Revolt against the regime in Lithuania in 1940-1941 //Lituanus. 1962. Vl. VIII. No 1-2. P.15.
56. Šapoka A. Lithuania through the ages. Münich. 1948. P.62.
57. Vardys V. S. Stalino teroras Lietuvoje 1940-41 metais //Išvežtųjų lietuvių sąrašas. Sudarė Leonardas Kerulis. Chicago. Pasaulio Lietuvių Archyvas. 1981. P.VIII.
58. Audėnas J. The activities of the supreme committete for liberation of Lithuania //Twenty years struggle for freedom of Lithuania: Supreme committee for liberation of Lithuania. New York. 1963. P.51.
59. Bielinis K. Teroro ir vergijos imperija Sovietų Rusija. New Yorkas. 1963. P.8.
60. Brazaitis J. Vienų vieni. P.53.
61. Jasaitis D. Nacionalsocialistinis ir komunistinis genocidas Lietuvoje //Lietuvos Katalikų Mokslų Akademijos suvažiavimo darbai. VI. Redagavo A.Liuima S.J. LKMA leidinys. Roma. 1969. P.403.
62. Mackevičius M. Lietuvos gyventojų trėmimai faktų ir tarptautinės teisės šviesoje // Lietuviai Sibire. Redagavo J.Prunskis. Chicago. Amerikos lietuvių bibliotekos leidykla. 1981. P.14.
63. Misiūnas R.J., Taagepera R. Baltijos valstybės: priklausomybės metai. 1940-1990. V. "Mintis". 1992. P.48.
64. Vaitiekūnas V. Sovietinis genocidas. // Lietuva. 1954. Nr.6. P.108.
65. Rimašauskas J. Min. Veik. P.139.
66. Pelėkis K. Min. Veik. P.73.
67. Bielinis K. Min. Veik. P.8.
68. Trėmimo į Rytus datos ir skaičiai // ELTOS biuletenis. 1947. Nr.13. P.2-3.
69. Išvežtųjų lietuvių sąrašas. Sudarė Leonardas Kerulis. Pasaulio Lietuvių Archyvas. Chicago. 1981. P.VIII.
70. Ten pat. P.519.

71. Ten pat. P.518.
72. Lietuvos gyventojų genocidas. T. 1. 1939-1941. Parengė Burauskaitė B. ir kt. V., 1992. P.785.
73. Ten pat.
74. Ten pat. P.783.
75. Kašauskienė V. Skausmingi istorijos puslapiai // Tiesa. 1988. Gegužės 21. P.2. Žmogaus ir valstybės interesų sargyboje: Lietuvos TSR valstybės saugumo komiteto pirmininkas Eduardas Eismuntas atsako į "Tiesos" ir "Sovietskaja Litva" laikraščių korespondentų aktualius teisėtumo klausimus // Tiesa. 1988. Birželio 11. P.2.
76. Anušauskas A., Vosylūtė V. Represijų mechanizmas 1940-1941 metais // Lietuvos gyventojų genocidas. T. 1. P.XXVIII; Šadžius H. 1941-ųjų birželis: kelias į nežinią ir mirtį // Lietuvos rytas. 1992. Birželio 24. Nr.122. P.6.
77. Šiauliuose buvo išgelbėta apie 700 moterų ir vyrų //Į laisvę. 1941. Liepos 4. Nr.10. P.4.
78. Lietuvos valstybinis visuomeninių organizacijų archyvas. F.1771. Ap.1. B.19. L.232.
79. Земсков В.Н. Массовое освобождение спецпоселенцев и ссыльных 1954-1960гг. // Социологические исследования. 1991. N.1. С.26.
80. Положение о спецпоселениях и трудовом устройстве осадников, выселяемых из западных областей УССР и БССР. Утверждено постановлением СНК СССР от 29.XII.1939 г. N.2122-617-сс // Бугай Н.Ф. Шли поезда на Восток //Политический собеседник. 1991. N.5. С.33.
81. Grinkevičiūtė D. Lietuviai prie Laptevų jūros //Amžino įšalo žemėje. V., "Vyturys". 1989. P.23-24.
82. Daniliauskienė J. Iš Šiaurės prisiminimų // Kryžius Šiaurėje. P.209.
83. Andriukaitis A. Pasmerktieji // Kryžius Šiaurėje. P.266-267.
84. Rūkienė S. Sibiro tremties užrašai. Dalis 2. Grįžimas į laisvę. Cleveland. Ohio. "Viltis". 1970. P.161.
85. Šadžius H. Min. Veik. //Gimtasis kraštas. 1990. Gruodžio 6-12. P.7.
86. Lietuvos gyventojų genocidas. T.1. P.787.
87. Земсков В. ГУЛАГ, где ковалась победа //Родина. 1991. N.6-7. С.70.
88. Sniečkus A.Kalba antrajame lietuvių tautos atstovų mitinge Maskvoj 1942 m. gruodžio 6 d. Maskva. LTSR valstybinė leidykla. 1943. P.7.
89. Ten pat.
90. Dėl represuotų ir ištremtų Lietuvos SSR piliečių pareiškimams peržiūrėti komisijos sudarymo: išrašas iš Lietuvos KP(b) CK biuro 1944 metų gegužės 17 d. posėdžio protokolo Nr.7 //Lietuvos Centrinis Valstybės Archyvas (toliau - LCVA). F. R-754. Ap.11. B. 4a. L.72.
91. Lietuvos liaudis Didžiajame Tėvynės kare (1941-1945). Dokumentų ir medžiagos rinkinys. V., "Mintis". 1982. P.305.
92. LSSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo pirmininko drg. Paleckio kalba //

Lietuvos KP(b) CK IV plenumo (1944 m. gruodžio 27-30 d.) stenograma // LVVOA. F. 1771. Ap.7. B.10. L.152.
93. Pagal LSSR Aukščiausiosios Tarybos 1944 m. rugpjūčio 30 d. priimtą įstatymą "Dėl vokiečių okupacijos padarinių žemės ūkyje likvidavimo" (žr. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausiosios Tarybos žinios. 1944. Nr.1. P.2-4) ūkiams buvo nustatyta 20 arba 30 hektarų norma, priklausomai nuo žemės rūšies. Jeigu sovietiniai pareigūnai pripažindavo, kad ūkis priklausė arba šeimoje buvo vadinamųjų "vokiečių talkininkų" (policininkai, seniūnai, viršaičiai ir kt.), tai palikdavo tik 5 hektarus. Neretai taip buvo daroma iš keršto, pavydo, noro pasisavinti kaimyno žemę.
94. Telšių apskrities vykdomojo komiteto pirmininko K.Želvio 1944.XI.1 d. informacinis laiškas LSSR LKT pirmininkui M.Gedvilui //LCVA. F. R-754. Ap.13. B.24. L.112.
95. Ten pat.
96. LSSR vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojo P.Kapralov'o 1945.III.8 d. tarnybinis pranešimas LSSR LKT pirmininkui M.Gedvilui apie Lietuvos SSR NKVD organų darbą kovojant su banditizmu //LCVA. F. R-754. Ap.13. B.40. L.117.
97. LSSR vidaus reikalų liaudies komisaro J.Bartašiūno 1945.IV.5 d. tarnybinis pranešimas LSSR LKT pirmininkui M.Gedvilui apie Lietuvos SSR NKVD organų darbą kovojant su banditizmu //LCVA. F. R-754. Ap.13. B.41. L.8.
98. LSSR vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojo G.Sokolovskij 1945.VI.13 d. tarnybinis pranešimas VKP(b) CK Lietuvos biuro pirmininkui M.Suslov'ui ir LKP(b) CK sekretoriui A.Sniečkui apie LSSR NKVD organų darbą kovojant su banditizmu //LVRMA. F.141. Ap.2. B.2. L.130-133.
99. Ten pat. L.130.
100. Sovietų generolas leitenantas Andrej Vlasov (1901-1946), būdamas vokiečių nelaisvėje, suformavo (daugiausia iš rusų belaisvių) savanorių dalinius ir kovėsi prieš Raudonąją armiją. SSRS tų dalinių kareiviai buvo vadinami "vlasovininkais".
101. Lietuvos KP(b) CK IV plenumo rezoliucija // Lietuvos komunistų partijos (bolševikų) IV plenumas. 1944 m. gruodžio 27-30 d. "Tiesos" leidykla. V., 1945. P.102.
102. LVRMA. F.135. Ap.7. B.11. L.3.
103. LSSR vidaus reikalų liaudies komisaro J.Bartašiūno 1944.XII.19 d. raštas LSSR LKT pirmininkui M.Gedvilui //LCVA. F. R-754. Ap.13. B.11. L.62.
104. LVRMA. F.135. Ap.7. B.11. L.39.
105. Ten pat. L.112.
106. Бугай Н.Ф. 40-е годы: "автономию немцев Поволжья ликвидировать..." //История СССР. N.2. С.173. Его же. Депортация: Берия докладывает Сталину... //Коммунист (Москва). 1991. N.3. С. 102-105, 109; Спецпереселенцы в СССР в 1944 году или год большого переселения. Публикацию подготовил Кокурин А.Н. //Отечественные архивы 1993. N.5. С.108.

107. Tarasonis V. Apie lietuvių tremtį Tadžikijoje //Tarasonis V., Bajoriūnas A., Gediminskas D. Lietuvos tremtiniai Tadžikijoje. V., "Lietuvos Auto". 1992. P.15.
108. 1945 m. balandžio 19 d. aktas apie ištremiamų iš Lietuvos SSR vokiečių šeimų įskaitinių bylų perdavimą ir priėmimą pagal pridedamus sąrašus //LVRMA. F.135. Ap.7. B.14. L.7-8.
109. Varanauskas P. Tremtyje - savi, namuose - svetimi? //Tiesa. 1989. Gegužės 14. P.2.
110. LSSR MKVD Kauno m. skyriaus viršininko G.Svečnikov'o 1945.V.18 d. tarnybinis pranešimas LSSR vidaus reikalų liaudies komisarui J.Bartašiūnui apie darbą, ištremiant vokiečių tautybės šeimas iš Kauno //LVRMA. F.135. Ap.7. B.13. L.126.
111. LSSR NKVD Kauno m. skyriaus viršininko G.Svečnikov'o 1945.V.3 d. telegrama LSSR NKVD kalėjimų skyriaus viršininkui A.Čečev'ui apie ešelono sudėtį ir aprūpinimą //LVRMA. F.135. Ap.7. B.13. L.106.
112. Бугай Н.Ф. 40-е годы: "автономию немцев Поволжья ликвидировать..." //История СССР. 1991. N.2. С.177.
113. Į lietuvių tautą //Tiesa. 1945. Vasario 10. P.1-2.
114. Brangūs broliai ir sesers! Tarybų Lietuvos piliečiai! //Tiesa. 1945. Birželio 3. P.1.
115. Bartašiūnas J. Su šaknimis išraukime pikčiausius lietuvių tautos priešus - lietuviškai vokiškuosius nacionalistus. "Tiesos" 1-kla. V., 1945; To paties. Visiems laikams baigti su lietuviška vokiškaisiais nacionalistais. "Tiesos" 1-kla. V., 1945. Taip pat: Tiesa. 1945. Gegužės 25. P.2-3; Tarybų Lietuva. 1945. Gegužės 27. P.2; Tiesa. 1945. Rugpjūčio 7. P.2.
116. Bartašiūnas J. Visiems laikams baigti su lietuviškai vokiškaisiais nacionalistais. P.12.
117. LSSR vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojo A.Mickevičiaus 1946.II.6 d. ataskaita SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui B.Obručnikov'ui apie LSSR NKVD kadrų skyriaus darbą 1945 metais // LVRMA. F.142. Ap.1. B.2. L.96.
118. LSSR vidaus reikalų liaudies komisaro J.Bartašiūno ir LSSR valstybės saugumo liaudies komisaro A.Guzevičiaus 1945.IV.5 d. direktyva Nr.0033/11 visiems Lietuvos SSR NKVD-NKGB miestų ir apskričių skyrių ir poskyrių viršininkams //LVRMA. F.141. Ap.1. B.41. L.40-42.
119. SSRS NKVD-NKGB įgaliotinio Lietuvoje I.Tkačenko, LSSR vidaus reikalų liaudies komisaro J.Bartašiūno ir LSSR valstybės saugumo liaudies komisaro A.Guzevičiaus 1945.V.12 d. direktyva Nr.0038 Lietuvos SSR NKVD-NKGB operatyvinių skyrių viršininkams, LSSR NKVD-NKGB apskričių ir miestų skyrių viršininkams, NKVD pasienio kariuomenės valdybos Lietuvos apygardos viršininkui, NKVD vidaus kariuomenės 4-osios divizijos vadui //LVRMA. F.141. Ap.1. B.41. L.50-52.
120. LSSR vidaus reikalų ministro pavaduotojo A.Mickevičiaus 1947.VII.19 d. ataskaita SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojui B.Obručnikov'ui apie

LSSR MVD kadrų skyriaus darbą nuo 1946 m. sausio 1 d. iki 1947 m. birželio 15 d. //LVRMA. F.141. Ap.1. B.13. L.81.
121. Atlanto charta //Daugirdaitė - Sruogienė V. Lietuvos istorija. V., "Vyturys". 1990. P.384; Англо-Американская декларация (Атлантическая Хартия) //Внешняя политика Советского Союза в период Отечественной войны: Документы и материалы. Том I. 22 июня 1941 г. - 31 декабря 1943 г. М., ОГИЗ. 1946. С. 167.
122. SSRS NKVD Uchtalag'o ir Vorkutlag'o atstovų komandiruotės į Lietuvos SSR NKVD užduotis // LVRMA. F.139. Ap.1. B.6. L.42.
123. Кузьмин С. Депортации в Прибалтике //Ситуация: Приложение к журналу внутренних войск "На боевом посту". 1990. 28 апреля - 5 мая. С.7.
124. LSSR vidaus reikalų liaudies komisaro J.Bartašiūno 1945. VI.19 d. įsakymas "Dėl sudarymo specialios grupės vadovauti gaujų vadeivų ir aktyvių dalyvių šeimų iškeldinimui" //LVRMA. F.141. Ap.1. B.23. L.11.
125. SSRS NKVD specialiųjų gyvenviečių skyriaus viršininko M.Kuznecov'o 1945.VII.1 d. telefonograma LSSR vidaus reikalų liaudies komisarui J.Bartašiūnui //LVRMA. F.139. Ap.1. B.6. L.33.
126. SSRS NKVD-NKGB įgaliotinio Lietuvoje I.Tkačenko 1945.VII.10 d. telefonograma SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui V.Černyšov'ui //LVRMA F.139. Ap. B.6. L. 32.
127. LSSR vidaus reikalų liaudies komisaro J.Bartašiūno 1945.VII.14 d. direktyva visiems Lietuvos SSR NKVD apskričių skyrių viršininkams //LVRMA. F.139. Ap.1. B.6. L.116-118.
128. Из Докладной записки товарищу Сталину И.В., товарищу Молотову В.М., товарищу Маленкову Г.М. //О депортации народов из Прибалтики в 40-50-е годы. Подготовил Бугай Н. //Молодая гвардия. 1993. N.4. С.215.
129. LVRMA. F.141. Ap.2. B.4. L.62-69.
130. LVRMA. F.141. Ap.3. B.1. L.341.
131. LSSR NKVD kovos su banditizmu skyriaus viršininko B.Burylin'o 1945.X.1 d. pranešimas SSRS NKVD vyriausiosios kovos su banditizmu valdybos viršininkui A.Leontjev'ui apie banditų vadeivų ir aktyvių banditų šeimų iškeldinimo iš Lietuvos SSR operacijos rezultatus ir respublikos gyventojų reagavimą į šį iškeldinimą //LVRMA. F.135. Ap.7. B.18. L.137-140.
132. Бугай Н. Север в политике переселения народов //Север. 1991. N.4. С.95.
133. Suslovas M.A. Greičiau likviduoti trūkumus ir klaidas partiniame politiniame darbe //Komunistas. 1945. Nr.1. P.14.
134. Бугай Н. Деортация: Берия докладывает Сталину... //Коммунист. 1991. N.3. С.112.
135. Ten pat. P.110.
136. LSSR vidaus reikalų liaudies komisaro J.Bartašiūno 1945.X.12 d. įsakymas Nr.81 "Dėl komisijos peržiūrėti gaunamoms iš NKVD apskričių skyrių įskaitinėms banditų šeimų byloms sudarymo" //LVRMA. F.141. Ap.1. B.40. L.58.
137. Lietuvos TSR vidaus reikalų liaudies komisaro J.Bartašiūno 1946.II.15 d. įsakymas //Liaudies gynėjų žodis. V., "Mintis". 1987. P.16.
138. Tarybų Lietuvos piliečiai! //Tiesa. 1946. Kovo 12 d. P.1.
139. Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo pirmininko paaiškinimas //Liaudies gynėjų žodis. P.19.
140. Sniečkus A. Lietuvių tauta broliškoje TSRS tautų šeimoje //Tiesa. 1947. Lapkričio 6. P.2.
141. RTFSR baudžiamasis kodeksas, veikiąs Lietuvos TSR teritorijoje. V., Valst. polit. ir moksl. lit-ros l-kla. 1952. P.33.
142. LSSR vidaus reikalų ministro J.Bartašiūno 1946.IX.25 d. direktyva Nr.0084 visiems Lietuvos SSR MVD apskričių ir miestų skyrių viršininkams // LVRMA. F.141. Ap.1. B.72. L.71-72.
143. Einančio LSSR vidaus reikalų ministro pareigas P.Kapralov'o 1946.XII.24 d. direktyva Nr.00123 LSSR MVD apskričių skyrių viršininkams //LVRMA. F.141. Ap.1. B.71. L.284-285.
144. LSSR vidaus reikalų ministro J.Bartašiūno 1947.I.18 d. direktyva Nr.006 visiems Lietuvos SSR MVD apskričių skyrių viršininkams //LVRMA. F.141. Ap.1. B.104. L.28-29.
145. Einančio LSSR vidaus reikalų ministro pareigas P.Kapralov'o 1946.XII.24 d. direktyvos Nr.00123 LSSR apskričių skyrių viršininkams priedas: apklausos lapas //LVRMA. F.141. Ap.1. B.71. L.286-287.
146. Войска называются внутренними: Краткий исторический очерк. Под редакцией И.К. Яковлева. М., ДОСААФ СССР. 1982. С.478.
147. LSSR LKT ir LKP(b) CK 1945.X.18 d. nutarimas Nr.232 "Dėl liaudies gynėjų būrių" //LCVA. F. R-754. Ap.12. B.9. L.69.
148. LVRMA. F. 135. Ap.7. B.60. L.21.
149. Коллективизация крестьянских хозяйств Литовской ССР. Сборник документов и материалов. Вильнюс. "Мокслас". 1977. С.160-161.
150. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Ministrų Tarybos žinios. 1948. Nr.10. P.323-327.
151. Rastenis V. Lithuania population in Soviet statistics //The Baltic Review. Dec. 1956. Nr.9. P.20.
152. Damušis A. Lietuvos gyventojų aukos ir nuostoliai Antrojo pasaulinio karo ir pokario (1940-1959) metais. P.30.
153. Audėnas J. The activities of the Supreme committee for liberation of Lithuania. P.62.
154. Misiūnas R.J., Taagepera R. Min. veik. P.107.
155. Truska L. "Baltos dėmės" karo bei pokario metų Lietuvos demografijoje // Naujas požiūris į Lietuvos istoriją. Sudarė A.Eidintas ir G.Rudis. K., "Šviesa". 1989. P.206.
156. Truska L.Herojiškas ir tragiškas mūsų tautos istorijos puslapis //Daumantas Juozas. Partizanai:. Fotografuotinis leidimas. V., "Vaga". 1990. P.559.

157. Ten pat.
158. Lietuvos KP(b) CK ir LSSR Ministrų Tarybai. Apie įvykdytas priemones, ištremiant Radviliškio apskrities banditų ir gaujų pagalbininkų šeimas už Lietuvos SSR ribų //LCVA. F. R-754. Ap.13. B.93. L.23.
159. Lietuvos KP(b) CK, Lietuvos SSR Ministrų tarybai. Tarnybinis pranešimas apie banditų ir buožių šeimų ištrėmimą, jų turto paėmimą ir realizavimą Tauragės apskrityje //LCVA. F. R-754. Ap.13. B.93. L.78.
160. Lietuvos KP(b) CK Sekretoriui drg. Sniečkui, Lietuvos TSR Liaudies Komisarų Tarybos Pirmininkui drg. Gedvilui. Informacinis pranešimas apie specperkėlimą banditinių šeimų Alytaus apskr. //LCVA. F. R-754. Ap.13. B.53. L.77-78.
161. Ten pat. L.78.
162. Lietuvos SSR Ministrų tarybos pirmininkui drg. M.Gedvilui, Lietuvos KP(b) CK sekretoriui drg. A.Sniečkui. Tarnybinis pranešimas apie nuteistų ir ištremtų iš LSSR teritorijos Lazdijų apskrities piliečių turto apskaitą ir paskirstymą // LCVA. F. R-754. Ap.13. B.93. L.12.
163. Sniečkus A. Vykdyti VKP(b) CK nutarimą: iš kalbos LKP(b) CK VII Plenume //Komunistas. 1945. Nr.1. P.26.
164. LKP(b) CK sekretoriui drg. Sniečkui, Lietuvos SSR Ministrų tarybos pirmininkui drg. Gedvilui. LKP(b) Panevėžio apskrities komiteto ir apskrities vykdomojo komiteto ataskaita apie LSSR Ministrų tarybos ir LKP(b) Centro komiteto 1947 m. lapkričio 21 d. nutarimo Nr.155-vs įvykdymą //LCVA. F. R-754. Ap.13. B.93. L.14.
165. Ten pat.
166. LSSR Ministrų tarybos pirmininkui drg. Gedvilui, LKP(b) CK sekretoriui drg. Sniečkui. Tarnybinis pranešimas apie atliktą darbą priimant ir perduodant iš banditų ir banditų pagalbininkų - buožių ūkių konfiskuotus pastatus, gyvulius, žemės ūkio produktus ir kitą turtą Plungės apskrityje //LCVA. F. R-754. Ap.13. B.93. L.36.
167. Lietuvos KP(b) CK ir LSSR Ministrų tarybai. Apie įvykdytas priemones, ištremiant Radviliškio apskrities banditų ir gaujų pagalbininkų šeimas už Lietuvos SSR ribų //LCVA. F. R-754. Ap.13. B.93. L.23.
168. Grunskis E. Lietuvos gyventojų deportacijos. P.14.
169. Sinkienė O. Gyvenimo nuotrupos //Leiskit į Tėvynę. P.54.
170. Antanaitis B. Žodžiai iš pragaro: Atsiminimai. V., Valstybinis leidybos centras. 1991. P.14.
171. Garmutė A. Ešelonai //Amžino įšalo žemėje. V., "Vyturys" 1989. P.48-49.
172. Liaudies Komisarų Tarybos 1945 m. sausio 8 d. nutarimas Nr.35 "Apie specialiai perkeldintųjų teisinę padėtį" //Бугай Н.Ф. 40-50-е годы: последствия депортации народов (Свидетельствуют архивы НКВД-МВД СССР) //История СССР. 1992. N.I. С.125-126.
173. NKVD geležinkelių apsaugos kariuomenės 14 divizijos 211 pulko padalinių, operatyviniu atžvilgiu pavaldžių Lietuvos SSR NKVD vietos organams, sąrašas. Lietuvos SSR NKVD ir NKVD kariuomenės 14 divizijos vado 1946 m. vasario 5 d. įsakymo Nr. 0014 priedas //LVRMA. F.141. Ap.1. B.51. L.22-26.

174. LSSR vidaus reikalų liaudies komisaro J.Bartašiūno 1945.IV.13 d. raštas LSSR LKT pirmininkui M.Gedvilui //LCVA. F. R-754. Ap.13. B.35. L.70.
175. LSSR MGB 2-N valdybos 3 skyriaus viršininko pavaduotojo majoro Manylovo 1951.IX.8 d. pažyma SSRS MGB "A" skyriui apie Lietuvos SSR liaudies gynėjų skaičių 1951 m. rugsėjo 1 d. // LVRMA. F.135. Ap.7. B.328. L.39.
176. Valstybės saugumo komiteto prie Lietuvos SSR Ministrų tarybos medžiaga apie liaudies gynėjus. /Byla/. L.1. //Lietuvos Genocido aukų muziejus.
177. SSRS NKVD konvojinės kariuomenės 240 pulko 1.e. vado pareigas kapitono Bašmako'vo ir štabo viršininko kapitono Makatuch'os 1946.1.12 d. raportas LSSR vidaus reikalų liaudies komisarui J.Bartašiūnui //LVRMA. F.141. Ap.3. B.12. L.7.
178. LSSR vidaus reikalų ministro J.Bartašiūno 1951.VII.26 d. raštas SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojui kariuomenės reikalams I.Maslennikov'ui // LVRMA. F.141. Ap.3. B.47. L.52-53.
179. Lietuvos SSR MVD 22 Minsko Raudonosios žvaigždės ordino atskirojo konvojinės apsaugos būrio vado G.Mormitko 1951.X.9 d. pranešimas SSRS MVD konvojinės apsaugos valdybos viršininkui A.Sirotkin'ui apie Lietuvos SSR MVD 22 Minsko Raudonosios žvaigždės ordino atskirojo konvojinės apsaugos būrio tarnybinę veiklą per 1951 metų III-jį ketvirtį //LVRMA. F.141. Ap.3. B.46. L.113.
180. SSRS MGB vidaus kariuomenės 4 ŠD vado P.Vetrov'o ir štabo viršininko M.Klimov'o 1949.III.29 d. pranešimas Lietuvos SSR valstybės saugumo ministrui N.Gorlinskij //LVRMA. F.135. Ap.7. B.162. L.43.
181. Ten pat. L.41,50.
182. Operatyvinių darbuotojų, komandiruotų į Lietuvos SSR sritis ir rajonus, vykdyti priemonėms kovoje su banditizmu, sąrašas. Patvirtintas LSSR MGB sekretoriato viršininko papulkininkio N.Jermakov'o 1951.IX.6 d. //LVRMA. F. Ap.7. B.328. L.50-52.
183. Grunskis E. Trėmimai ir giminystė //Gimtasis kraštas. 1991. Spalio 10-16. Nr.41. P.7.
184. Žemaičių kankiniai. Rainių miškelio tragedija 1941.VI.24-25. Telšiai. "Žemaičių žemė", 1942. P.14, 16-17; Kašauskas St. Rainiai //Gimtasis kraštas. 1988. Spalio 20-26. Nr.42. P.5-7.
185. SSRS Ministrų tarybos 1949.X.9 d. potvarkis Nr.15917 p. //LCVA. F. R-754. Ap.13. B.307. L.218.
186. Grunskis E. Trėmimai ir giminystė //Gimtasis kraštas. 1991 spalio 10-16. Nr.41. P.7.
187. Leninas V. Naujoji ekonominė politika ir politinio švietimo komitetų uždaviniai. Pranešimas Rusijos politinio švietimo darbuotojų II suvažiavime 1921 m. spalio 17 d. //Leninas V. Pilnas raštų rinkinys. T.44. V., "Mintis". 1988. P.165.
188. Damušis A. Lietuvos gyventojų aukos ir nuostoliai Antrojo pasaulinio karo ir pokario (1940-1959) metais. P.39. To paties. Genocido statistikos klausimu // Lietuvos aidas. 1991. Lapkričio 29. P.3; To paties. 1941 metų Birželio sukilimas //Naujasis Dienovidis. 1993. Birželio 18. Nr.24. P.6; To paties. Faktai neatitinka

dokumentų //Draugas. 1994. Balandžio 20; To paties. Dezinformuojantys šaltiniai //Naujasis Dienovidis. 1994. Balandžio 29. Nr.17. P.4; Audėnas J.Op.cit. P.62; Pajaujis-Javis J.Op.cit. P.114.
189. Girnius K.K. Partizanų kovos Lietuvoje. V., Mokslas -Atgimimas. 1990. P.145.
190. Ten pat. P.V.
191. SSRS valstybės saugumo ministro pavaduotojo S.Ogolcov'o ir LSSR einančio valstybės saugumo ministro pareigas P.Kapralov'o 1948.V.II d. patvirtintos pagrindinė ir papildoma trėmimo užduotys //LVRMA. F.135. Ap.7. B.61. L.100-101.
192. LSSR MGB apskričių ir miestų skyrių viršininkų tarnybiniai pranešimai SSRS valstybės saugumo ministro pavaduotojui S.Ogolcov'ui ir LSSR valstybės saugumo ministrui D.Jefimov'ui apie įvykdytos operacijos "Vesna" rezultatus //LVRMA. F.135. Ap.7. B.64. L.1-135.
193. LSSR vidaus reikalų ministro J.Bartašiūno 1949.I.21 d. pažyma apie buožių šeimų ir banditų bei jų aktyvių pagalbininkų šeimų skaičių Lietuvos SSR 1949 m. sausio 20 dienai //LVRMA. F.141. Ap.2. B.51. L.25.
194. SSRS MGB 4 ŠD vado P.Vetrov'o ir divizijos štabo viršininko M.Klimov'o 1948.II.10 d. pažyma SSRS MGB vidaus kariuomenės viršininkui P.Burmak'ui apie operatyvinę padėtį Lietuvos SSR teritorijoje //Внутренние войска в борьбе с буржуазным националистическим подпольем на заключительном этапе Великой Отечественной войны и в первые послевоенные годы. Под общей редакцией генерала армии И.К. Яковлева. М., 1986. С.255.
195. SSRS MGB vidaus kariuomenės 4 ŠD vado P.Vetrov'o ir divizijos štabo viršininko M.Klimov'o 1949.III.29 d. pranešimas LSSR valstybės saugumo ministrui N.Gorlinskij //LVRMA. F.135. Ap.7. B.162. L.51.
196. Земсков В.Н. Спецпоселенцы (по документации НКВД-МВД СССР) //Социологические исследования. 1990. N.11 .С.9.
197. Уголовный кодекс РСФСР. Комментарий. Под редакцией и с предисловием председателя Верховного Суда СССР И.Т. Голякова. 2-ое изд. М., Юридическое издательство НКЮ СССР. 1946. С.120.
198. Damušis A. Lietuvos gyventojų aukos ir nuostoliai Antrojo pasaulinio karo ir pokario (1940-1959) metais. P.39; To paties. Faktai neatitinka dokumentų // Draugas. 1994. Balandžio 20. To paties. Dezinformuojantys šaltiniai //Naujasis Dienovidis. 1994. Balandžio 29. Nr.17. P.4.
199. Girnius K.K. Min. veik. P.140.
200. Čepas R. Didysis Sibiro kančių kelias //Lietuvos aidas. 1992. Liepos 30. P.8.
201. LSSR MGB 2-N valdybos 6 poskyrio viršininko kapitono I.Ščerbakov'o 1949.VII. 7 d. suvestinė Nr.1. apie paimtų per 1949.VII.7 d. operaciją buožių ir banditų šeimų skaičių //LVRMA. F.135. Ap.7. B.169. L.54.
202. LSSR valstybės saugumo ministro P.Kapralov'o 1951.IX.6 d. pažyma apie respublikoje išaiškintus buožių ūkius //LVRMA. F.135. Ap.7. B.328. L.30-31.
203. LSSR vidaus reikalų ministro pareigas einančio P.Jefremov'o 1951.X.6 d. pranešimas Nr.0015 SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojui I.Serov'ui apie SSRS MVD 1951.IX.13 d. įsakymo Nr. 00636 įvykdymą //LVRMA. F.141. Ap.2. B.139. L.46.
204. Ten pat.
205. Damušis A. Genocido statistikos klausimu //Lietuvos aidas. 1991. Lapkričio 29 d. P.3. To paties. 1941 metų Birželio sukilimas //Naujasis Dienovidis. 1993. Birželio 18. Nr.24. P. 6.
206. SSRS valstybės saugumo ministro pavaduotojo P.Kondakov'o, LSSR valstybės saugumo ministro P.Kapralov'o ir SSRS MGB 2-osios vyriausiosios valdybos viršininko pavaduotojo plk. Novik'o 1952.1.21 d. pranešimas Nr.31-s SSRS valstybės saugumo ministrui S.Ignatjev'ui //LVRMA. F.135 Ap.7. B.329. L.257.
207. SSRS valstybės saugumo ministro pavaduotojo P.Kondakov'o, LSSR valstybės saugumo ministro P.Kapralov'o ir SSRS MGB 2-osios vyriausiosios valdybos viršininko pavaduotojo Novik'o 1952.1.25 d. specialus pranešimas Nr.106-s SSRS valstybės saugumo ministrui S.Ignatjev'ui //LVRMA. F.135. Ap.7. B.328. L.315.
208. LSSR MGB "A" skyriaus viršininko P.Grišin'o ir 2-ojo poskyrio viršininko M.Vasev'o 1952.X.6 d. pažyma apie banditų, banditų pagalbininkų šeimų, iškeldintų iš Lietuvos 1952 metų rugpjūčio 5 d., skaičių - //LVRMA. F.135. Ap.7. B.351. L.258-259.
209. Miglinas S. Pavergtoji Lietuva. Memmingen. "Tremtis". 1958. P.5,50.
210. Zundė P. Demographic changes and structure in Lithuania //Lituanus. 1964. Vol.10. N.3-4. P.6.
211. Remeikis T. Opposition to Soviet Rule in Lithuania 1945-1980. Institute of Lithuanian Studies Pres. Chicago. 1980. P.42.
212. Misiūnas R.J., Taagepera R. Min. veik. P.298,301.
213. Rimašauskas J. Min. veik. P.140.
214. Damušis A. Genocido statistikos klausimu //Lietuvos aidas. 1991. Lapkričio 29. P.3; To paties. 1941 metų Birželio sukilimas //Naujasis Dienovidis. 1993. Birželio 18. Nr.24. P.6; To paties. Faktai neatitinka dokumentų //Draugas. 1994. Balandžio 20; To paties. Dezinformuojantys šaltiniai //Naujasis Dienovidis. 1994. Balandžio 29. Nr.17. P.4.
215. Kerulis L., Prunskis J., Valiukėnas M. Kankinių vardyną skelbiant //Lietuviai tautininkai - komunistų kankiniai: Tautininkai, neolituanai, jaunalietuviai, santariečiai. Redagavo A.Kerulis, J.Prunskis, M.Valiukėnas. Amerikos lietuvių tautinės sąjungos valdybos leidinys. Chicago. 1988. P.8.
216. Generolo Eismunto susitikimas su Sąjūdžiu //Kauno aidas, 1988. Rugpjūčio 31. P.2; Persitvarkymo, visuomenės atsinaujinimo labui: Į klausimus atsako Lietuvos SSR valstybės saugumo komiteto pirmininkas Eduardas Eismuntas / /Tiesa. 1988. Rugsėjo 16. P.2.
217. LSSR vidaus reikalų liaudies komisaro J.Bartašiūno 1945.II.28 d. raštas LSSR LKT pirmininkui M.Gedvilui //LCVA. F. R-754. Ap.13. B.35. L.44.
218. LSSR NKVD pasų skyrių viršininko N.Makarov'o 1945.IV.28 d. raštas LSSR LKT reikalų valdytojui V.Mickevičiui //Ten pat. L.72.

219. LSSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo pirmininko J.Paleckio 1956.X.20 d. raštas LKP CK sekretoriui A.Sniečkui //Kašauskienė V. Laisvė ir teisingumas buvo toli //Pozicija. 1993. Balandžio 22-28. Nr.16. P.6.
220. Lietuvos KP Centro Komiteto Biuro 1956 m. lapkričio 6 d. nutarimas //Pozicija. 1993. Balandžio 22-28. Nr.16. P.6.
221. Ten pat.
222. Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjungos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsakas. Projektas //Pozicija. 1993. Balandžio 22-28. Nr.16. P.6.
223. Tremtinys. 1990. Rugsėjis. Nr.12. P.1.
224. Lietuvos SSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo 1988.X.25 d. įsakas "Pripažinti netekusius galios Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo 1957 metų sausio 21 dienos įsakus" //Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios. 1988. Nr.28. P.653.
225. Grunskis E. Kaip buvo reabilituoti Lietuvos tremtiniai //Pozicija. 1992 m. spalio 2-8 d. Nr.39. P.7.
226. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios. 1988. Nr. 31. P.695.
227. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios. 1990. Nr.14. P.447-448.

I lentelė

Lietuvos gyventojų trėmimo datos ir tremties vietos 1941-1953 metais

	Data	Tremties vieta
1.	1941.VI.14-18	Altajaus, Krasnojarsko kraštai; Komijos ASSR, Novosibirsko (Tomsko) sritis, Kazachijos SSR.
2.	1945.II.17.	Molotovo (Permės) sritis
3.	1945.V.3.	Stalinabado (Kurgan Tinbė) sritis, Tadžikijos SSR
4.	1945.V.24.	Krasnojarsko kraštas; Kemerovo sritis
5.	1945.VI.18.	Molotovo sritis
6.	1945.VII.24.	Komijos ASSR
7.	1945.VIII.15.	Komijos ASSR; Molotovo sritis
8.	1945.IX.1.	Komijos ASSR
9.	1945.IX.3.	Komijos ASSR
10.	1946.II.18-21	Sverdlovsko (Jekaterinburgo) sritis
11.	1947.XII.11	Tiumenės, Tomsko sritys
12.	1947.XII.23	Tiumenės sritis; Jakutijos ASSR
13.	1947.XII.31	Tomsko sritis; Komijos ASSR
14.	1948.I.6.	Tomsko sritis
15.	1948.III.28	Krasnojarsko kraštas
16.	1948.V.22-27	Irkutsko sritis, Krasnojarsko kraštas, Buriatijos ir Mongolijos ASSR
17.	1949.III.25-28	Irkutsko sritis, Krasnojarsko kraštas
18.	1949.IV.20	Irkutsko sritis
19.	1949.VII.9.	Irkutsko sritis
20.	1950.IV.14.	Altajaus kraštas
21.	1950.IX.1-2	Chabarovsko kraštas
22.	1950.IX.19	Chabarovsko kraštas
23.	1951.VII.	Irkutsko, Tomsko sritys
24.	1951.IX.1	Irkutsko, Tiumenės sritys
25.	1951.IX.19-20	Irkutsko, Tiumenės sritys
26.	1951.X.2-3	Krasnojarsko kraštas
27.	1951.XI.30	Altajaus kraštas
28.	1952.I.23	Krasnojarsko kraštas
29.	1952.II.29	Krasnojarsko kraštas
30.	1952.IV.21	Krasnojarsko kraštas
31.	1952.VIII.5.	Krasnojarsko kraštas

www.atmin.lt

1 lentelės tęsinys

	Data	Tremties vieta
32.	1952.XI.29	Krasnojarsko kraštas, Kazachijos SSR
33.	1953.II.26.	Tomsko sritis
34.	1953.IV.12	Altajaus kraštas
35.	1953.IX.12	Krasnojarsko kraštas

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos Informatikos ir ryšių departamento specialaus fondo skyriaus einamojo archyvo duomenys.

2 lentelė

1941 m. birželio mėnesį išvežti tremtiniai pagal apskritis
(Lietuvos Savitarpinės pagalbos žinių biuro duomenys, 1942 m.)

	Apskritis	Išvežta žmonių	Iš jų	
			vyrų	moterų
1.	Alytaus	612	336	276
2.	Ašmenos	15	10	5
3.	Biržų	529	294	235
4.	Eišiškių	98	74	24
5.	Kauno	2025	1148	877
6.	Kėdainių	417	224	193
7.	Kretingos	351	182	169
8.	Marijampolės	701	379	322
9.	Mažeikių	386	211	175
10.	Panevėžio	707	391	316
11.	Pastovių	23	14	9
12.	Raseinių	612	312	300
13.	Rokiškio	824	411	413
14.	Seinų	364	195	169
15.	Svyrių	169	106	63
16.	Šakių	472	250	222
17.	Šiaulių	1608	887	721
18.	Švenčionių	1376	838	538
19.	Tauragės	445	234	211
20.	Telšių	496	245	251
21.	Trakų	562	292	270
22.	Ukmergės	567	288	279
23.	Utenos	603	321	282
24.	Vilkaviškio	569	294	275
25.	Vilniaus	2344	1372	972
26.	Zarasų	419	222	197
	Iš viso	17294	9530	7764

Šaltiniai: Tragiškasis bolševikų valdymo balansas. // Buvusio Lietuvos Respublikos nuolatinio atstovo Tautų Sąjungoje E.Turausko 1942. XII laiško buvusiam Lietuvos Respublikos nepaprastajam ir įgaliotajam ministrui

www.atmin.lt

Prancūzijoje P.Klimui priedas //JAV Huverio karo, revoliucijos ir taikos institutas (Hoover institution on war, revolution and peace, Stanford, California) archyvas.

Autorius dėkingas dr. Sauliui Sužiedėliui už dokumento atspaudą.

3 lentelė

1941 m. Lietuvos tremtinių socialinė politinė sudėtis
(pagal SSRS NKGB nustatytą klasifikaciją)

Eil. Nr.	Tremtinių socialinė grupė	skaičius	%
1.	Buvusių Lietuvos Respublikos partijų ir visuomeninių organizacijų vadovai, aktyvistai ir jų šeimų nariai.	7153	40,9
2.	Ūkininkai, verslininkai, buvę aukšti valstybės tarnautojai ir jų šeimų nariai.	4075	23,3
3.	Lietuvos Respublikos valstybės saugumo ir policijos pareigūnai ir jų šeimų nariai.	2081	11,9
4.	Pabėgėliai iš Lenkijos	1767	10,1
5.	"Kriminaliniai elementai"	1274	7,3
6.	Buvę Lietuvos, Lenkijos ir kitų armijų karininkai ir jų šeimų nariai	325	1,9
7.	Repatriantai iš Vokietijos ir vokiečiai, nespėję išvykti į Vokietiją ir jų šeimų nariai	195	1,1
8.	Asmenų, nuteistų mirties bausme, šeimų nariai	116	0,7
9.	Kiti	499	2,9
	Iš viso:	17485	100

Lentelė sudaryta remiantis šiuo šaltiniu: LSSR NKGB 1941.VI.19 d. antisovietinių, kriminalinių ir socialiai pavojingų elementų valymo iš Lietuvos SSR operacijos suvestinė // Dok. Nr.23

4 lentelė

1947-1948, 1948 ir 1949 metų Lietuvos tremtinių socialinė sudėtis (pagal SSRS MGB nustatytą klasifikaciją)

Socialinis sluoksnis	Trėmimai					
	1947.XII -1948.IV.15		1948.V.22-27		1949.III.25-V.3	
		%		%		%
"Buožių" šeimų	602	58,9	8385	73,9	7763	81,7
Vidutiniokų šeimų	354	34,6	2388	21,0	1417	14,9
Vargingųjų valstiečių šeimų	43	4,2	256	2,3	205	2,1
Kitų šeimų	23	2,3	316	2,8	122	1,3
Iš viso:	1022	100	11345	100	9503*	100

Šaltiniai: LSSR MGB "A" skyriaus viršininko P.Grišin'o 1948.IV. pažyma apie iškeldintų iš Lietuvos SSR banditų ir banditų bendrininkų šeimų skaičių // Dok. Nr.75; SSRS MGB 2-osios vyriausiosios valdybos viršininko pavaduotojo J. Jedunov'o 1948.VIII. pažyma - atsiskaitymas apie trėmimo operaciją "Vesna"// Dok. Nr. 114: R. Čepas. Didysis Sibiro kančių kelias//Lietuvos aidas. 1992. Liepos 30. P.8.

* Toks bendras šeimų skaičius nurodytas šaltinyje.

5 lentelė

Tremiamai šeimai formaliai leistų pasiimti daiktų ir produktų kiekio kaita.

Metai	Daiktų ir produktų svoris (kg)
1941	iki 100 kg (vienam šeimos nariui)
1945	iki 1000 kg (vokiečiams)
1945-1946	iki 1500 kg
1948	iki 1000 kg
1949-1952	iki 1500 kg

Šaltiniai: SSRS NKGB 1941.V. antisovietinių elementų iškeldinimo iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos operacijos instrukcija //Dok. Nr. 3;SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojo V.Černyšovo 1945.II.7 d. raštas LSSR vidaus reikalų liaudies komisarui J.Bartašiūnui //Dok. Nr. 50; SSRS NKGB ir SSRS NKVD 1945.VII.13 d. instrukcija dėl banditų vadeivų ir aktyvių banditų šeimų perkėlimo iš Lietuvos SSR apskričių vykdymo tvarkos // LVRMA.F. 141. Ap.2. B.4. L.65; SSRS ministrų tarybos 1948.II.21 d. nutarimas Nr. 417-160 vs "Dėl iškeldinimo iš Lietuvos SSR teritorijos specialiajai tremčiai 12 tūkst. nelegaliai gyvenančių, nukautų per ginkluotus susirėmimus ir nuteistų banditų bei nacionalistų šeimų, taip pat banditų talkininkų buožių su šeimomis" // Dok. Nr.74; SSRS Ministrų tarybos 1949.I.29 d. nutarimas Nr.390-138 vs "Dėl buožių su šeimomis, nelegaliai gyvenančių, nukautų per ginkluotus susirėmimus ir nuteistų banditų bei nacionalistų šeimų, legalizuotų banditų, tebetęsiančių priešišką veiklą, ir jų šeimų, taip pat represuotų banditų talkininkų šeimų iškeldinimo iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos teritorijos" //Dok. Nr. 116; SSRS Ministrų tarybos 1951.IX.5 d. nutarimas Nr. 3309-1568-vs "Dėl iškeldinimo iš Lietuvos teritorijos buožių su šeimomis" //Dok. Nr. 152

6 lentelė

Tremties trukmės kaita

Metai	Tremties trukmė metais
1941.VI.	20-čiai metų
1945-1946	trukmė nenurodyta
1947-1948. IV	10-čiai metų
1948.V.	trukmė nenurodyta
1949-1952	visam laikui

Šaltiniai: SSRS NKVD GULAG'o viršininkas V.Nasedkin'o 1941.XI.27 pranešimas SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotuojui V. Černyšov'ui// Dok. Nr.44; LSSR MGB "A" skyriaus 1952. XI.11. d. pažyma apie įskaitines bylas šeimų, kurias 1947-1948 m. ypatingasis pasitarimas prie SSRS MGB nuteisė 10-čiai metų ištrėmimo//LVRMA. P.135 Ap.7. B. 349. L. 64-65; SSRS Ministrų tarybos 1949.I.29 d. nutarimas Nr. 390-138 vs // Dok. Nr.116; SSRS Ministrų tarybos 1951.IX.5. d. nutarimas Nr. 3309-1568vs // Dok. Nr. 152.

7 lentelė

SSRS NKVD (MVD) ir SSRS NKGB (MGB) specialūs įgaliotiniai, vadovavę Lietuvos gyventojų deportacijoms

Trėmimo data	SSRS NKVD (MVD) ir SSRS NKGB (MGB) įgaliotiniai
1941.VI.	SSRS valstybės saugumo liaudies komisaro I-asis pavaduotojas 3-ojo rango valstybės saugumo komisaras Ivan Serov ir SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojas 3-ojo rango valstybės saugumo komisaras Viktor Abakumov.
1945.IV-V.	SSRS NKGB 2-osios vyriausiosios valdybos viršininko pavaduotojas valstybės saugumo komisaras Dmitrij Rodionov.
1945.VII-IX.	SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojas generolas pulkininkas Arkadij Apolonov ir SSRS valstybės saugumo liaudies komisaro pavaduotojas generolas pulkininkas Bogdan Kobulov.
1948.V.	SSRS valstybės saugumo ministro I-asis pavaduotojas generolas leitenantas Sergej Ogolcov, SSRS MGB 2-osios vyriausiosios valdybos viršininko pavaduotojas generolas leitenantas Jakov Jedunov ir SSRS MVD konvojinės kariuomenės viršininkas generolas leitenantas Viktor Bočkov.
1949.III.	SSRS MGB 2-osios vyriausiosios valdybos viršininko pavaduotojas generolas leitenantas Jakov Jedunov ir SSRS MVD vyriausiosios pataisos darbų lagerių ir kolonijų, darbo gyvenviečių ir kalinimo vietų valdybos 2-osios valdybos viršininkas generolas majoras Ivan Matevosov.
1951.IX-X	SSRS MGB 2-osios vyriausiosios valdybos viršininko pavaduotojas generolas leitenantas Jakov Jedunov.
1952.I	SSRS valstybės saugumo ministro pavaduotojas generolas majoras Piotr Kondakov ir SSRS MGB 2-osios vyriausiosios valdybos viršininko pavaduotojas pulkininkas A.Novik

PAAIŠKINIMAI

Beveik pusantro dešimtmečio trukę Lietuvos gyventojų trėmimai buvo vykdomi, remiantis aukščiausių Sovietų Sąjungos bolševikų partijos ir valdžios įstaigų nutarimais, SSRS represinių žinybų direktyvomis ir įsakymais, o taip pat okupantų pastatytų ir jų valią vykdžiusių Lietuvos kompartijos (bolševikų) centro komiteto bei kolaborantinės Lietuvos SSR administracijos nutarimais. Pagal svarbą šiuos dokumentus galima būtų suskirstyti į keletą grupių.

Didžiausios Lietuvos žmonių deportacijos į tolimiausias Sovietų Sąjungos vietoves buvo organizuotos remiantis VKP(b) CK ir SSRS LKT 1941.05.16 d. nutarimu Nr. 1299-526vs, taip pat SSRS Ministrų tarybos 1948.02.21 d. nutarimu Nr.417-160vs (dok. Nr.74), 1949.01.29 d. nutarimu Nr.390-138vs (dok. Nr.116) bei 1951.09.05 d. nutarimu Nr.3309-1568vs (dok. Nr.152). Pagal SSRS Ministrų tarybos 1951.02.13 d. nutarimą Nr.377-190vs iš Lietuvos buvo ištremti vadinamieji andersininkai (buvę lenkų generolo V.Anderso armijos kariškiai) su šeimomis. Taip pat remiantis SSRS Ministrų tarybos 1951.03.03 d. nutarimu Nr.657-339vs, buvo vežami ir krikščionys jehovininkai.

Minėtų aukščiausiosios valdžios nutarimų pagrindu SSRS represinės žinybos – NKVD (MVD) ir NKGB (MGB) – parengdavo atitinkamas direktyvas ir instrukcijas.

Pokario metais didžiųjų vežimų išvakarėse LKP(b) CK ir LSSR administracija priimdavo "savus", analogiškus Maskvos direktyvoms nutarimus dėl žmonių trėmimo. Tai LKP(b) CK ir LSSR Ministrų tarybos 1948.05.18 d. nutarimas Nr.60vs (dok. Nr.83), LSSR Ministrų tarybos 1949.03.19 d. nutarimas Nr.176vs (dok. Nr.121) ir 1951.09.29 d. nutarimas Nr.865vs (dok. Nr.154). Kartu LKP(b) CK ir LSSR Ministrų taryba paskelbdavo ir smulkias instrukcijas dėl išvežtų ūkininkų namų ir viso kito turto konfiskavimo ir paskirstymo valstybinėms ir kitoms organizacijoms tvarkos (dok. Nr.22,84 ir 122).

Kitą dokumentų grupę sudaro SSRS represinių žinybų direktyvos ir įsakymai dėl Lietuvos vokiečių ištrėmimo (SSRS NKVD 1945.02.07 d. įsakymas Nr.1/2120) (dok. Nr.50), dėl partizanų šeimų išvežimo (SSRS NKVD 1945.06.16 d. potvarkis Nr.00323), dėl partizanų ir antisovietinių organizacijų dalyvių šeimų trėmimo (SSRS MVD 1946.12.10

d. direktyva Nr.5672/K), dėl partizanų ir jų rėmėjų ūkininkų šeimų ištrėmimo (SSRS MGB 1947.10.16 d. potvarkis Nr.00616). Šių išvežtų šeimų turtas buvo konfiskuojamas ir paskirstomas įvairioms valstybinėms bei sovietinėms organizacijoms pagal bendrus LKP(b) CK ir LSSR Liaudies komisarų (ministrų) tarybos nutarimus (1945.07.16 d. nutarimas Nr.139 (dok. Nr.54), 1945.07.24 d. nutarimas Nr.145vs (dok. Nr.56), 1946.02.15 d. nutarimas Nr.17s (dok. Nr.64), 1947.11.21 d. nutarimas Nr.155vs (dok. Nr.68).

Trečiai dokumentų grupei galima priskirti SSRS ir LSSR NKVD (MVD) ir NKGB (MGB) instrukcijas ir direktyvas, kuriomis buvo reglamentuojama sovietų valdžiai atrodžiusių priešiškų gyventojų grupių ("antisovietinių elementų") apskaita, sąrašų sudarymas, bylų užvedimas, dokumentų paruošimo ištrėmimui tvarka. Čia paminėtini SSRS NKVD 1939.10.11 d. įsakymas Nr.001223 ir instrukcija, LSSR NKVD 1940.11.28 d. įsakymas Nr.0054, LSSR NKGB 1941.04.25 d. įsakymas Nr.0023, LSSR MVD 1946.10.24 d. direktyva Nr.00123. Žmonių sučmimo, saugojimo, lydėjimo tvarką, jų kelionės į tremtį režimą reglamentavo SSRS NKGB 1941 m. parengtos instrukcija ir direktyva (dok. Nr.3,8) bei SSRS NKVD 1942.07.27 d. direktyva Nr.298 ir įsakymas Nr.0330.

Atskirą dokumentų grupę sudaro SSRS ir LSSR represinių žinybų pareigūnų pranešimai, informacijos SSRS vidaus ir valstybės saugumo liaudies komisarams (ministrams) apie deportacijų organizavimą ir įvykdymą (dok. Nr.57,63,95,130,141,155,156). LKP(b) CK ir LSSR administracijos atstovai apskrityse, taip pat vietos partinė ir sovietinė valdžia informuodavo A.Sniečkų ir M.Gedvilą apie konfiskuoto tremtinių turto kiekį, jo realizavimą, pateikdavo specialiai parinktų žmonių nuomones apie trėmimus (dok. Nr.55, 58, 59, 60, 61, 66 ir kiti). Savo ruožtu LKP(b) ir LSSR administracijos vadovai informuodavo VKP(b) CK sekretorius ir SSRS vyriausybės vadovus apie didžiųjų trėmimų rezultatus, konfiskuotą turtą ir jo paskirstymą (dok. Nr.108,113).

Penktai dokumentų grupei priskirtini SSRS valdžios nutarimai, kurie nustatė tremtinių darbo ir buities (valdiškais terminais tariant – "įkurdinimo ir įdarbinimo") sąlygas tremties vietose, įvairius apribojimus ir bausmes. Šiuos dalykus reguliavo SSRS LKT 1939.12.29 d. nutarimas Nr.2122 – 617 vs, 1945.01.08 d. nutarimas Nr.35. (dok. Nr.49), SSRS

Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo 1948.11.26 d. įsakas ir kiti valstybiniai aktai. Jų pagrindu enkavedistai parengė smulkesnes instrukcijas. Išvežtų žmonių gyvenimo sąlygas tik prabėgomis ir paviršutiniškai apibūdina komandiruotų ir vietos čekistų pranešimai į Maskvą, SSRS NKVD viršininkams (dok. Nr.32,36,37,38,39,40,42,146,147).

Rinkinyje skelbiami SSRS vyriausybės, LKP(b) CK bei LSSR administracijos, SSRS ir LSSR represinių žinybų dokumentai parodo, kaip buvo organizuojami ir vykdomi Lietuvos gyventojų trėmimai, kas juos vykdė, kaip buvo atimamas, išdalijamas ar tiesiog išvagiamas tremtinių paliktas turtas. Iš jų sužinome, kur buvo vežami vyrai, moterys, seneliai ir vaikai, prie kokių darbų buvo priversti alinti savo jėgas ir sveikatą. Tačiau šiuose nutarimuose, direktyvose, įsakymuose, potvarkiuose, ataskaitose ir pranešimuose nė su žiburiu nerasi susirūpinimo ir užuojautos netikėtų bėdų ir vargų prispaustiems, toli nuo Tėvynės atplėštiems žmonėms. Jie laikomi didžiausiais sovietinės santvarkos priešais. Minėti komunistų partijos, sovietų valdžios ir enkavedistų žinybų dokumentai parodo, kad buvo siekiama greitai, su kuo mažesnėmis valstybės išlaidomis palaužti ir sunaikinti lietuvių tautą, išvežant iš Lietuvos daugelį tūkstančių žmonių ir juos visam laikui ar ilgam periodui paversti beteise, pigia darbo jėga tolimiausiuose sovietinės imperijos pakraščiuose.

Žinoma, negalima pasitikėti sovietinių represinių struktūrų dokumentais. Būtina kritiškai juos analizuoti, lyginti su kompartijos ir sovietų valdžios įstaigų dokumentais, kurie, savo ruožtu, buvo tendencingi. Partiniai pareigūnai ir čekistai savo raportuose ir informacijose aukštesniems viršininkams stengėsi nutylėti, sumenkinti baisius tremtinių vargus ir kančias, pagražinti tikrąją padėtį. Okupacijos metais buvo labai stengiamasi trėmimų ataskaitose pateikti valdžiai palankias žmonių nuomones apie vežimus ir net jų pritarimus represijoms. Taip pat negalima pilnai pasikliauti ir tais SSRS valdžios dokumentais, kuriuose duodami nurodymai enkavedistams rūpintis vežamais žmonėmis, jų apgyvendinimu, maitinimu ir pan. Daugelis šių nurodymų, kaip liudija patys tremtiniai, liko tik popieriuje.

Tačiau kritiškas požiūris į sovietines ir čekistines instrukcijas ir ataskaitas neturėtų peraugti į visišką minėtų dokumentų neigimą. Vargu ar galima kategoriškai neigti juose pateiktus statistinius duomenis apie tremtinių skaičių. Pirmiausia, kiekvienai didesnei deportacijai Maskva

: jie turėjo būti priverstinai įdarbinti. Po vežimų čekistai pareng-
augiau ar mažiau išsamias ataskaitas savo viršininkams Maskvoje
(b) CK bei LSSR administracijai. Savo ruožtu SSRS represinių
viršininkai bei Lietuvos KP(b) ir sovietų valdžios vadai infor-
vo Sovietų Sąjungos partinę ir sovietinę viršūnę apie išvežamų
ų kiekį, jų pristatymą į tremties sritis ir įdarbinimo vietas.
ıkinio sudarytojai dėl įvairių, dažnai objektyvių, priežasčių negalė-
ikti visų svarbiausių dokumentų apie trėmimus, saugomų Rusi-
ederacijos centriniuose ir sričių archyvuose.
trasis leidimas papildytas keliais dokumentais. Du iš jų (dok.
) žinomi istorija besidominančiai visuomenei. Jie ne kartą buvo
lietuvių išeivijos spaudoje. Tačiau manome, kad jų pateikimas
ıams skirtame dokumentų rinkinyje yra tikslingas, nes parodo,
tikrųjų prasidėjo trėmimai ir kas buvo pirmieji tremtiniai.
elbiamas SSRS LKT nutarimas (dok. Nr.49) bendrais bruožais
entuojantis tremtinių teisinę padėtį.
tvirtą dokumentą (Nr.76) sudaro penkiolikos dokumentų ciklas,
arodo vienos iš daugelio tūkstančių Lietuvos ūkininkų šeimos
mo mechanizmą.
skelbiami dokumentai (Nr.168,169) parodo Lietuvos kompar-
ovietinės Lietuvos vadovų pastangas uždrausti grįžti į Tėvynę
ems Lietuvos Respublikos politiniams veikėjams bei antisovie-
ısipriešinimo vadovams.
elbiami daugiausia originalūs, oficialių pareigūnų pasirašyti do-
tai (pirmieji egzemplioriai). Dalį dokumentų sudaro represinių
sekretoriatų darbuotojų patvirtinti dokumentų nuorašai.
ıresijų vykdytojai dažnai buvo nelietuviai, mažaraščiai, jie ne-
ı lietuviškai. Todėl jų tarnybiniuose pranešimuose ir ataskaitose
kreiptų vietovardžių ir pavardžių. Skelbiamuose dokumentuose
inti vietovardžiai, tačiau patikrinti ir nustatyti, ar visos minimos
ės yra tikslios ir teisingos, nepavyko.
giant, pridedame dr. G. Rudžio paaiškinimus, parengtus anks-
ı leidimui.
eikiami dokumentai surinkti iš Lietuvos centrinio valstybės
.), Lietuvos valstybinio visuomenės organizacijų (LVVOA), Lie-

deracijos valstybinio (RFVA) ir Rusijos Federacijos prezidento (RFPA) archyvų, dauguma skelbiami pirmą kartą.

Dokumentai išdėstyti chronologine seka, sunumeruoti ištisai. Antraštes, datas po antraštėmis ir žvaigždutėmis pažymėtas išnašas parašė sudarytojai; pareigūnų pasirašyti dokumentai žymimi žodžiu "parašas" po pasirašiusiojo pavarde. Dauguma dokumentų skelbiami be jokių trumpinimų, tik nedaugelyje praleistos nereikšmingos, rinkinio temos neatitinkančios vietos. Jos pažymėtos daugtaškiu laužtiniuose skliaustuose. Akivaizdūs, nekeičiantys teksto prasmės netikslumai (praleistos raidės, spaudos bei rašybos klaidos ir pan.) ištaisyti neaptariant. Praleisti, bet lengvai pagal prasmę numanomi žodžiai rašomi laužtiniuose skliaustuose. Vardai ir pavardės pateikiami originalo forma dėl to, kad būtų tiksliau įvardyti represijų vykdytojai. Neverčiami ir visuotinai paplitę represinių struktūrų pavadinimų trumpinimai – NKVD, NKGB, MVD, MGB. Vietovių pavadinimai rašomi pagal dabartines rašybos taisykles. Akivaizdūs, bet lengvai atstatomi pavardžių ir vietovardžių iškraipymai neaptariami. Nepavykus nustatyti tikrosios pavardės ar vietovės pavadinimo, paliekama kaip yra dokumente, o pastaboje pažymima: "Taip tekste".

Lietuvių kalba rašytuose dokumentuose ištaisytos tik rašybos ir skyrybos klaidos, sintaksė ir leksika neliesta, didžiųjų raidžių rašymas irgi paliktas kaip originale.

Dokumentus archyvuose surinko ir rinkinį sudarė Lietuvos istorijos instituto moksliniai bendradarbiai E. Grunskis, hab. dr. V. Kašauskienė ir hab. dr. H. Šadžius. Į lietuvių kalbą dokumentus vertė A. Lazickaitė, J. Misevičius ir V. Petrauskas. Šis dokumentų rinkinys bus išleistas ir originalo, t. y. rusų kalba.

Eugenijus Grunskis

ATSIMINIMAI APIE TREMTĮ

1. Alksnytė-Garbštienė O. Sibire... tremtinių žeme: Dienoraštis. V.: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla. 1993.240 P.
2. Almonaitis G. Grąžinkite man gyvenimą: Atsiminimai. K.: Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga. 1992.152 P.
3. Amžino įšalo žemėje. Sudarė A.Žemaitytė. V.: Vyturys. 1989. 303 P.
4. Ankevičius S. Už Uralo, žemės galo: 1941-1958 m. tremtinio atsiminimai. V.: Mokslas. 1989. 86 P.
5. Antanaitis B. Žodžiai iš pragaro. V.: Valstybinis leidybos centras. 1991. 206 P.
6. Armonienė B. Palik ašaras Maskvoje: Atsiminimai, surašyti A.L.Nasvyčio. Cleveland. Ohio: Viltis. 1961. 253 P.
7. Baltrušienė A. Kelionė į niekur ir atgal: Atsiminimai. K.: Korp! Neo-Lithuania. 1993. 158 P.
8. Bėgome nuo teroro: Iš Tėvynės išblokštųjų atsiminimai. Redagavo kun. J.Prunskis. Čikaga: Išleido Vytauto Didžiojo šaulių rinktinė. 1980. 288 P.
9. Bičiūnaitė-Masiulienė J.Jaunystė prie Laptevų jūros. V.: Mintis. 1990. 169 P.
10. Dambrauskas A. Viskas praeina: Mokslo dienų, lagerio ir tremties metų atsiminimų nuotrupos. V.: Vaga. 1991. 273 P.
11. Dambrauskas L. Gyvenimo akimirkos: Atsiminimai. Pirma knyga. V.: Vaga. 1990.
12. Dambrauskas L.Gyvenimo akimirkos: Atsiminimai. Antra knyga. V.: Vaga. 1990.
13. Daumantas J. Partizanai. Trečias pataisytas ir papildytas (fotografuotinis) leidimas. V.: Vyturys. 1990. 430 P.
14. Ešelonų broliai. Sudarė A.Venskevičienė. V.: Vyturys. 1991. 603 P.
15. Ešelonų sesės. Sudarė A.Venskevičienė. V.: Vyturys. 1994. 501 P.
16. Garbačiauskienė M. Jei laimė nebūtų lydėjusi: Atsiminimai iš tremties laikų. V.: Vaga. 1989. 219 P.
17. Giedrimienė J. Kelionė į niekur... V.: Mintis. 1991. 301 P.
18. Grinkevičiūtė D. Lietuviai prie Laptevų jūros //Pergalė. 1988. Nr.8. P. 151-165.
19. Griškėnas A. Iš laiko tėkmės sūkurių //Pergalė. 1990. Nr.6. P. 127-141; Nr.7. P.98-109; Nr.8. P.110-123; Nr.9. P.151-165; Nr.10. P.125-143; Nr.11. P.137-154; Nr.12. P.118-130.
20. Grišmanauskas J. Tolimieji kvadratai. New York. 1952. 192 P.
21. Gurskis V. Mūsų jaunystės auka: Išgyvenimai, prisiminimai, apmąstymai. K.: Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga. 1982. 96 P.
22. Gustainis V. Be kaltės: 15 metų Sibiro tremtyje ir lageriuose. V.: Mintis. 1989. 460 P.
23. Juciūtė E. Igarkos naujamiestis: Dokumentinis reportažas iš lietuvių tremtinių gyvenimo Sibire. Putnam. 1983. 242 P.
24. Juciūtė E. Pėdos mirties zonoje. Putnam: 1974. 544 P.
25. Kalytis R. Mūsų - ne dainų metas: Atsiminimai: V.: Vaga. 1992. 139 P.
26. Kryžanauskas A. Už ką?.. //Pergalė. 1989. Nr.2. P.78-105; Nr.3. P.96-148; Nr.4. P.95-120.

27. Kryžius Šiaurėje. Sudarė E.Ignatavičius. V.: Vyturys. 1992. 453 P.
28. Leiskit į Tėvynę: Tremtinių atsiminimai. K.: Šviesa. 1989. 400 P.
29. Lietuviai Sibire. Redagavo J.Prunskis. Chicago. Amerikos lietuvių bibliotekos leidykla. 1981. 216 P.
30. Lupeikytė-Vaičikonienė J. Karlagas. Šarka J. Ne vien medžiai miršta stovėdami. Minutka P. Dešimt metų Stalino draustinyje. V.: Valstybinis leidybos centras. 1994. 312 P.
31. Motiečienė P. Kauburėliai ant Pečioros kranto //Tiesa. 1988. Liepos 24. P.2.
32. Paltanavičius K. Gydytojas už spygliuotų vielų. V.: Vyturys. 1991. 155 P.
33. Preibytė-Valiūnienė R. Ir aš ten buvau... V.: Vyturys. 1992. 190 P.
34. Rainys B. Archangelsko lageriuose //Pergalė. 1990. Nr.5. P.153-161.
35. Ramūnas B. Kapinės be kapų //Pergalė. 1990 Nr.1. P.122-140.
36. Racėnas R. Komių žemėje: Apybraiža. K.: Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga. 1995. 159 p.
37. Rūkienė S. Sibiro tremties užrašai. Dalis I. Vergijos kryžkeliuose. Cleveland. Ohio: Viltis. 1968. 443 P.
38. Rūkienė S. Sibiro tremties užrašai. Dalis II: Grįžimas į laisvę. Cleveland. Ohio: Viltis. 1970. 526 P.
39. Ruškys A. Raudonosios katorgos keliais: Memuarai. K.: 1994. 320 P.
40. Skebėra K. Reikėjo mūsų kančių. V.: Mintis. 1990. 367 P.
41. Staugaitis R. Lietuviai šiaurėje: Atsiminimai. Parengė R.Andrašiūnaitė. V.: Raštija. 1991. 96 P.
42. Šarka V. Pragaro turguje. V.: Mintis. 1992. 253 P.
43. Šerėnas A. Nežinome savo kaltės. V.: Valstybinis leidybos centras. 1991. 136 P.
44. "Tautų tėvo" karalystėje. Memuarai. Sudarė A.Masaitis. K.: Šviesa. 1991. 216 P.
45. Tautvaišienė H. Tautų kapinynas Sibiro tundroje. New Yorkas: Išleista Amerikos lietuvių socialdemokratų sąjungos literatūros fondo lėšomis. 1962. 106 P.
46. Toliušis Z. Mano kalėjimai. V.: Mintis. 1991. 330 p.
47. Tremties keliais. Sudarė ir redagavo L.Stanevičius. V.: Mintis. 1992. 411 p.
48. Urbšys J. Atsiminimai. 2-asis fotograf. leid. K.: Spindulys. 1990. 192 p.
49. Vaicekauskas R. Ten, kur baigiasi žemė //Pergalė. 1990. Nr.3. P.144-169.
50. Verksnys A. Mano gyvenimas - liudininkas: Atsiminimai. V.: Lietuvos Rašytojų sąjungos leidykla. 1992. 360 p.

Sudarė E. Grunskis

Sovietinės administracijos, komunistų partijos ir čekistų dokumentuose vartojamų terminų

ŽODYNĖLIS

Antisovietiniai elementai (antitarybiniai elementai) – nepritariantys arba besipriešinantys sovietų valdžiai bei sovietiniam okupaciniam režimui asmenys.

Artelė (žemės ūkio, žvejų) – įmonė, kurioje dirbo prievarta okupantų suvaryti žmonės.

Baltagvardiečių organizacijos – rusų, lietuvių bei kitų tautų karinės arba politinės organizacijos, kovojusios prieš sovietų valdžią.

Banditai – Lietuvos partizanai su ginklu kovoję prieš okupantus ir jų statytinius.

Banditų bendrininkai (banditų pagalbininkai) – partizanų artimieji, rėmėjai, ryšininkai.

Buožės – savarankiški, daugiausia pasiturintys ūkininkai, valstiečiai.

Buržuaziniai nacionalistai – antisovietinio pasipriešinimo dalyviai.

Čekistai – Visos Rusijos ypatingosios komisijos kovai su kontrrevoliucija, sabotažu ir spekuliacija (sutrumpintai rusų k. – Čeka) pareigūnai. Vėliau taip buvo vadinami SSRS represinių struktūrų – NKVD-MVD ir NKGB-MGB darbuotojai.

Gauja (banditų gauja) – ginkluotų partizanų grupė, būrys.

Iškeldinimas – ištrėmimas.

Iškeldinamieji – tremtiniai.

Kenkėjas – asmuo, kuris kaltinamas žalos darymu okupaciniam režimui.

Kolūkis (kolektyvinis ūkis) – okupantų sukurtas, atėmus iš ūkininkų žemę, gamybinis padalinys, kuriame dirbo prievarta suvaryti valstiečiai.

Komsorgas – SSRS bolševikų įkurtos "komunistinio jaunimo sąjungos" vietinės organizacijos vadovas.

Kontrrevoliuciniai elementai – asmenys, nepritarę arba priešiški bolševikų įvykdytam spalio (1917 m.) perversmui; taip pat Nepriklausomos Lietuvos valstybės šalininkai, politinės arba karinės kovos prieš sovietinius okupantus dalyviai.

Konvojus – ginkluota sovietinių kareivių sargyba, lydėjusi tremtinius arba kalinius į tremties ar kalinimo vietas.

Legalizuoti (legalizavęsi) banditai – partizanai, savavališkai (kartais ir su vadų sutikimu) nutraukę ginkluotą kovą dėl Nepriklausomybės.

Liaudies gynėjai (stribai, skrebai) – sovietų valdžios gynėjai, okupantų sukurtų naikinamųjų būrių (1944-1954) dalyviai, padėję NKVD-MGB struktūroms bei sovietinei kariuomenei kovoti su partizanais, terorizuoti ir tremti taikius gyventojus.

Liaudies priešai – priešiški sovietų okupacinei valdžiai asmenys.

Nacionalistai – žr. buržuaziniai nacionalistai.

Operatyviniai darbuotojai – sovietinių represinių struktūrų – NKVD-MVD ir NKGB-MGB pareigūnai, šnipinėję ir persekioję antisovietinio pasipriešinimo sąjūdžio dalyvius.

Partorgas – bolševikų (komunistų) partijos vietinės organizacijos sekretorius (vadovas).

Perkeldinimas – ištrėmimas.

Perkeldinamieji – tremtiniai.

Priešiški elementai – sovietų valdžiai ir okupaciniam režimui nepritariantys asmenys.

Socialiai pavojingi elementai – įvairūs gyventojų sluoksniai ir grupės, kuriuos bolševikų partija ir okupantų represinės struktūros laikė nepatikimais arba įtartinais.

Sovietų valdžia – SSRS – totalitarinis komunistinis režimas; Lietuvoje – dar ir okupacinė valdžia.

Specialiai perkeldintieji – tremtiniai.

Specialusis kontingentas /specialieji tremtiniai/ – žmonės, vežami į tremtį.

Vokiečių bendrininkai /vokiečių talkininkai/ – vokiečių okupacijos laikais buvę vietos savivaldos pareigūnai ir tarnautojai (seniūnai, viršaičiai, policininkai ir kt.).

Sudarė E.Grunskis

Trumpinimai

ap.	–	aprašas
aps.	–	apskritis
AS	–	apskrities skyrius
ASSR	–	autonominė sovietų socialistinė respublika
AŪS	–	administracijos ir ūkio skyrius
b.	–	byla
Baikalzoloto	–	Baikalo aukso gavybos kombinatas
BSSR	–	Baltarusijos Sovietų Socialistinė Respublika
Burmongolies	–	Buriatijos-Mongolijos miškų trestas
Chakasles	–	Chakasijos miškų trestas
CPFS	–	centrinis pramonės ir finansų skyrius
CK	–	centro komitetas
d.	–	diena
DVRA	–	darbininkų ir valstiečių raudonoji armija
eš.	–	ešelonas
f.	–	fondas
FLK	–	finansų liaudies komisariatas
g.	–	gatvė
geležk., glž.	–	geležinkelis
GULAG	–	glavnoje upravlenije lagerei (Vyriausioji pataisos darbų ir kolonijų, darbo gyvenviečių, ir kalinimo vietų valdyba)
GUSOSDOR	–	Vyriausioji kelių ir plentų valdyba
Irchimles	–	Irkutsko miško chemijos pramonės trestas
Irkuttransles	–	Irkutsko medienos pervežimo trestas
i. t.	–	intendantinė tarnyba
y. a.	–	ypatingasis aplankas
YS	–	ypatingasis skyrius
Jakuties	–	Jakutijos miškų trestas
jaun.	–	jaunesnysis
k.	–	kaimas
Kirovugol	–	Kirovo anglių kasyklų trestas
kpt.	–	kapitonas
Kraschimles	–	Krasnojarsko miško chemijos pramonės trestas
Krasdrev	–	Krasnojarsko medienos pervežimo trestas
Krasles	–	Krasnojarsko miškų trestas
kr.	–	kraštas
l.	–	lapas
Lenzoloto	–	Lenos aukso gavybos kombinatas
LKP(b)	–	Lietuvos komunistų partija (bolševikų)
LKT	–	Liaudies komisarų taryba
Leschimsojuz	–	Miško chemijos pramonės susivienijimas
ltn.	–	leitenantas

LSSR	–	Lietuvos Sovietų Socialistinė Respublika
LCVA	–	Lietuvos centrinis valstybės archyvas
LVRMA	–	Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos archyvas
LVVOA	–	Lietuvos valstybinis visuomenės organizacijų archyvas
MANP	–	mašinų ir arklių nuomojimo punktas
MGB	–	Ministerstvo gosudarstvennoj bezopasnosti (Valstybės saugumo ministerija)
mjr.	–	majoras
Molotovbumles	–	Molotovo miško ir popieriaus pramonės trestas
MT	–	Ministrų taryba
MTS	–	mašinų ir traktorių stotis
MVD	–	Ministerstvo vnutrennych del (Vidaus reikalų ministerija)
NKGB	–	Narodnyj komisariat gosudarstvennoj bezopasnosti (Valstybės saugumo liaudies komisariatas)
NKVD	–	Narodnyj komisariat vnutrennych del (Vidaus reikalų liaudies komisariatas)
NSS	–	Novosibirsko sritis
Pečiorless	–	Pečioros miškų trestas
ppłk.	–	papulkininkis
p.	–	potvarkis
RFPA	–	Rusijos federacijos prezidento archyvas
RFVA	–	Rusijos federacijos valstybinis archyvas
s.	–	slapta (i)
s. d.	–	slaptoji dalis
Sibtekstilstroj	–	Sibiro tekstilės kombinato statybos trestas
sk.	–	skaičius
SPS	–	Slaptasis politinis skyrius
sr.	–	sritis
SSRS	–	Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjunga
st.	–	stotis
š. m.	–	šių metų
TLK	–	Teisingumo liaudies komisariatas
Tomles	–	Tomsko miškų trestas
USSR	–	Ukrainos Sovietų Socialistinė Respublika
valsč.	–	valsčius
VČ	–	vysokočastotnaja sviazj (didelio dažnio ryšys)
VKP(b)	–	Visasąjunginė komunistų partija (bolševikų)
VKTV	–	Vyriausioji karinio tiekimo valdyba
Vostsibles	–	Rytų Sibiro miškų trestas
v. s.	–	visiškai slapta (i)
Zapsibzoloto	–	Vakarų Sibiro aukso gavybos trestas
žm.	–	žmonės
ž. ū.	–	žemės ūkis

DOKUMENTŲ SĄRAŠAS

1. Vidaus reikalų ministro M.Gedvilo raštas Lietuvos "prezidentui" J.Paleckiui dėl A.Merkio, J.Urbšio ir jų šeimų ištrėmimo iš Lietuvos. 1940 m. liepos 16 d. 151
2. SSRS NKVD GULAG'o viršininko V.Nasedkin'o parengtas vietovių, kur numatyta apgyvendinti ištremtuosius 20-čiai metų, sąrašas. 1941 m. balandis. 151
3. SSRS valstybės saugumo liaudies komisaro pavaduotojo I. Serov'o instrukcija dėl "sovietiniam režimui pavojingų gyventojų" ištrėmimo iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos. Ne anksčiau kaip 1941 m. gegužės 19 d. . 152
4. LKP(b) CK biuro nutarimas dėl gyventojų suėmimo ir ištrėmimo iš Lietuvos. Ne anksčiau kaip 1941 m. gegužės 23 d. 159
5. SSRS NKGB 3-iosios valdybos viršininko pavaduotojo Ševeliov'o ir SSRS NKGB 3-iosios valdybos 4-ojo skyriaus viršininko Rodionov'o pranešimas LSSR valstybės saugumo liaudies komisarui P.Gladkov'ui dėl pasirengimo ištremti iš Lietuvos antisovietiškai nusiteikusius asmenis. 1941 m. gegužės 31 d. 161
6. SSRS NKVD GULAG'o Darbo ir specialiųjų tremčių skyriaus viršininko Konradov'o pažyma apie tremtinių iš Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Moldavijos apgyvendinimo ir įdarbinimo vietas. 1941 m. gegužė. 162
7. SSRS NKGB 3-iosios valdybos 4-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio viršininko Rudakov'o pažyma apie sovietiniam okupaciniam režimui pavojingų žmonių Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje skaičių. 1941 m. birželio 3 d. 164
8. SSRS valstybės saugumo liaudies komisaro pavaduotojo I. Serov'o direktyva NKGB apskričių skyrių viršininkams dėl pasirengimo trėmimui. 1941 m. birželio 4 d. 165
9. LSSR valstybės saugumo liaudies komisaro P.Gladkov'o direktyva NKGB apskričių skyrių, poskyrių, operatyvinių skyrių ir geležinkelio poskyrių viršininkams dėl operatyvinių gyventojų trėmimo planų sudarymo. 1941 m. birželio 4 d. 167
10. SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojo S.Kruglov'o raštas SSRS sveikatos apsaugos liaudies komisarui G.Miterev'ui dėl medicinos personalo skyrimo į tremtinių ešelonus. 1941 m. birželio 7 d. 170
11. SSRS NKVD GULAG'o Darbo ir specialiųjų tremčių skyriaus viršininko Konradov'o pažyma apie tremtinių ešelonų iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos paskyrimo vietas. 1941 m. birželio 10 d. 171
12. LSSR NKGB 2-ojo skyriaus viršininko pavaduotojo J.Medvedev'o pažyma apie gyventojų, numatytų areštuoti ir ištremti iš Lietuvos, skaičių. 1941 m. birželio 12 d. 172
13. LSSR NKGB pažyma apie okupaciniam sovietiniam režimui pavojingų žmonių apskaitą. Ne anksčiau kaip 1941 m. birželio 12 d. 173
14. LSSR NKGB operatyvinio štabo instrukcija dėl tremtinių išvežimo ešelonais. Ne vėliau kaip 1941 m. birželio 14 d. 175

15. SSRS NKVD tremtinių iš Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Moldavijos etapavimo, apgyvendinimo ir prievartinio įdarbinimo veiksmų projektas. 1941 m. birželio 14 d. 177
16. SSRS NKVD GULAG'o Darbo ir specialiųjų tremčių skyriaus sudaryta 85 000 žmonių ištrėmimo iš Baltijos šalių ir Moldavijos sąmata. 1941 m. birželio 14 d. 185
17. SSRS valstybės saugumo liaudies komisaro V.Merkulov'o telefonograma LSSR valstybės saugumo liaudies komisarui P.Gladkov'ui dėl išvengusiųjų tremties paieškos ir trūkumų tremiant žmones iš Lietuvos. 1941 m. birželio 15 d. 187
18. LSSR valstybės saugumo liaudies komisaro P.Gladkov'o ir LSSR vidaus reikalų liaudies komisaro A.Guzevičiaus pažyma apie trėmimo eigą iki 1941 m. birželio 16 d. 12 val. 1941 m. birželio 16 d. 189
19. LSSR NKGB ir LSSR NKVD pažyma apie trėmimo eigą iki 1941 m. birželio 16 d. 18 val. 1941 m. birželio 16 d. 190
20. LKP(b) CK sekretoriaus I. Meskupo ir LSSR LKT pirmininko pavaduotojo J.Vaišnoro telegrama visiems miestų ir apskričių partijos ir vykdomiesiems komitetams dėl ištremiamų iš Lietuvos gyventojų turto apskaitos. 1941 m. birželio 16 d. 194
21. LSSR valstybės saugumo liaudies komisaro P.Gladkov'o telefonograma NKGB apskričių skyriams ir poskyriams apie masinio trėmimo užbaigimą. 1941 m. birželio 17 d. 195
22. LSSR LKT pirmininko M.Gedvilo, LSSR valstybės saugumo liaudies komisaro P.Gladkov'o, LKP(b) CK sekretoriaus I. Meskupo telefonograma partijos miestų ir apskričių sekretoriams, miestų ir apskričių vykdomųjų komitetų pirmininkams, apskričių saugumo skyrių viršininkams dėl tremtinių konfiskuoto turto apskaitos ir panaudojimo tvarkos. 1941 m. birželio 17 d. 196
23. LSSR NKGB suvestinė apie Lietuvos gyventojų suėmimą ir ištrėmimą. Ne anksčiau kaip 1941 m. birželio 19 d. 199
24. LSSR NKGB suvestinė apie suimtus ir ištremtus iš Lietuvos gyventojus pagal apskritis. Ne anksčiau kaip 1941 m. birželio 19 d. 201
25. LKP(b) Utenos apskrities sekretoriaus pranešimas LKP(b) CK sekretoriui A.Sniečkui apie Utenos apskrities gyventojų trėmimą. 1941 m. birželio 19 d. 202
26. LKP(b) CK sekretoriaus A.Sniečkaus direktyva LKP(b) miestų ir apskričių komitetams dėl pateikimo informacijos apie gyventojų nuotaikas po masinio trėmimo. 1941 m. birželio 20 d. 203
27. LKP(b) CK sekretoriaus I.Meskupo raštas LSSR valstybės saugumo liaudies komisaro pavaduotojui B.Baranauskui apie gyventojų trėmimo eigą. 1941 m. birželio 21 d. 204
28. LKP(b) Švenčionėlių apskrities komiteto sekretoriaus Sosin'o parengtas iš Švenčionėlių apskrities ištremtų ūkininkų konfiskuoto turto paskirstymo planas. 1941 m. birželio 21 d. 205

29. SSRS NKVD Pervežimų skyriaus suvestinė apie tremtinių ešelonus, važiuojančius iš Baltijos šalių ir Moldavijos. 1941 m. birželio 21 d. .. 206
30. SSRS NKVD GULAG'o Apsaugos ir režimo valdybos viršininko pavaduotojo Smirnov'o raštas SSRS NKVD GULAG'o viršininkui V.Nasedkin'ui apie patikrinimą, kaip Altajaus krašte pasirengta apgyvendinti tremtinius ir juos panaudoti darbams. 1941 m. liepos 12 d. 208
31. SSRS NKVD GULAG'o Darbo ir specialiųjų tremčių skyriaus viršininko pavaduotojo Žilov'o pranešimas GULAG'o viršininkui V.Nasedkin'ui apie tremtinių iš Lietuvos, Latvijos, Ukrainos ir Baltarusijos vakarinių sričių apgyvendinimą Krasnojarsko krašte. 1941 m. liepos 15 d. 210
32. SSRS NKVD Novosibirsko srities valdybos viršininko Voronin'o ir Darbo ir specialiųjų tremčių skyriaus viršininko Burlak'o pranešimas SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui V.Černyšov'ui apie tremtinių apgyvendinimą Novosibirsko srities rajonuose. 1941 m. liepos 17 d. 213
33. SSRS NKVD Novosibirsko srities valdybos viršininko Kovšuk-Bekman'o raštas SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui V.Černyšov'ui dėl tremtinių režimo ir priežiūros. 1941 m. rugpjūčio 22 d. 215
34. SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojo V.Černyšov'o nurodymas NKVD valdybų viršininkams dėl ataskaitų pateikimo apie tremtinių iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, Moldavijos, Ukrainos ir Baltarusijos apgyvendinimą. 1941 m. rugsėjo 5 d. 217
35. SSRS NKVD Novosibirsko srities valdybos pažyma apie srityje esančių tremtinių iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, Moldavijos, Ukrainos ir Baltarusijos skaičių. 1941 m. rugsėjo 9 d. 218
36. SSRS NKVD Novosibirsko srities valdybos viršininko Kovšuk-Bekman'o pranešimas SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui V.Černyšov'ui apie tremtinių apgyvendinimą ir priverstinį įdarbinimą srities rajonuose. 1941 m. rugsėjo 10 d. 219
37. Kazachijos SSR vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojo Bogdanov'o raštas SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui V.Černyšov'ui apie tremtinių iš Baltijos šalių, Baltarusijos, Moldavijos ir Ukrainos tremties vietas, prievartinį įdarbinimą ir sekimą. 1941 m. rugsėjo 11 d. ... 222
38. SSRS NKVD Altajaus krašto valdybos viršininko Vološenko pranešimas SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui V.Černyšov'ui apie tremtinių iš Lietuvos ir Baltarusijos skaičių, apgyvendinimą ir prievartinį įdarbinimą. 1941 m. rugsėjo 15 d. 224
39. Komijos ASSR vidaus reikalų liaudies komisaro Kabanov'o pranešimas SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui V.Černyšov'ui apie tremtinių iš Lietuvos, Baltarusijos ir Moldavijos apgyvendinimą ir prievartinius darbus. 1941 m. rugsėjo 15 d. 227
40. SSRS NKVD Krasnojarsko krašto valdybos viršininko Semionov'o pranešimas SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui V.Černyšov'ui apie tremtinių iš Lietuvos, Latvijos, Baltarusijos, Moldavijos ir Ukrainos apgyvendinimą ir prievartinius darbus. 1941 m. rugsėjo 17 d. 229
41. SSRS NKVD GULAG'o Darbo ir specialiųjų tremčių skyriaus viršininko Konradov'o pažyma apie tremtinių iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, Moldavijos, Ukrainos ir Baltarusijos skaičių. 1941 m. rugsėjo 29 d. .. 233
42. SSRS NKVD GULAG'o Darbo ir specialiųjų tremčių skyriaus viršininko Konradov'o pranešimas SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui V.Černyšov'ui apie tremtinių iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, Baltarusijos, Moldavijos ir Ukrainos tremties vietas, sunkias jų gyvenimo, buities sąlygas. 1941 m. spalio 15 d. 234
43. SSRS NKVD GULAG'o Darbo ir specialiųjų tremčių skyriaus darbuotojo D.Grinberg'o pažyma apie tremtinių iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, Moldavijos ir Ukrainos tremties vietas. 1941 m. spalio 20 d. 238
44. SSRS NKVD GULAG'o viršininko pranešimas SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui V.Černyšov'ui apie tremtinių iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, Baltarusijos, Moldavijos ir Ukrainos sunkią padėtį. 1941 m. lapkričio 27 d. 240
45. SSRS NKVD GULAG'o Darbo ir specialiųjų tremčių skyriaus darbuotojo D.Grinberg'o pažyma apie tremtinių iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, Moldavijos, Ukrainos ir Baltarusijos skaičių ir tremties vietas. 1943 m. sausio 26 d. 241
46. LSSR prokuroro pareigas einančio F.Girko pranešimas SSRS prokurorui K.Goršenin'ui ir LKP(b) CK sekretoriui A.Sniečkui dėl represinio aparato ir represijų prieš partizanus ir jų šeimas stiprinimo. 1944 m. lapkričio 13 d. 242
47. LSSR prokuroro M.Baliasnikov'o papildomas pranešimas SSRS prokurorui K.Goršenin'ui dėl partizanų ir pasitraukusiųjų į Vakarus šeimų trėmimo iš Lietuvos. Ne anksčiau kaip 1944 m. lapkričio 13 d. 244
48. LSSR vidaus reikalų ir valstybės saugumo liaudies komisarų J.Bartašiūno ir A.Guzevičiaus direktyva NKVD ir NKGB operatyvinių grupių ir skyrių viršininkams dėl pasiruošimo ištremti vokiečių šeimas. 1944 m. gruodžio 16 d. 245
49. SSRS vyriausybės nutarimas, reglamentuojantis tremtinių teisinę padėtį. 1945 m. sausio 8 d. 247
50. SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojo V.Černyšov'o raštas LSSR vidaus reikalų liaudies komisarui J.Bartašiūnui dėl vokiečių šeimų trėmimo tvarkos. 1945 m. vasario 7 d. 248
51. LSSR vidaus reikalų ir valstybės saugumo liaudies komisarų J.Bartašiūno ir A.Guzevičiaus bei SSRS NKVD ir NKGB įgaliotinio Lietuvoje D.Rodionov'o telefonograma SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui S.Kruglov'ui apie pasiruošimą ištremti vokiečių šeimas. 1945 m. balandžio 9 d. 250
52. LSSR vidaus reikalų liaudies komisaro J.Bartašiūno direktyva NKVD apskričių skyrių viršininkams dėl nedelsiamo vokiečių šeimų ištrėmimo

ir trėmimo operacijos tvarkos. 1945 m. balandžio 18 d. 150
53. LSSR vidaus reikalų liaudies komisaro J.Bartašiūno raštas LSSR NKVD finansų skyriaus viršininkui V.Faktorauskui dėl trėmimo išlaidoms skirtų pinigų įteikimo tremtinių ešelono viršininkui. 1945 m. gegužės 3 d. .. 253
54. LSSR LKT ir LKP(b) CK nutarimas dėl pasirengimo partizanų šeimų trėmimui ir jų konfiskuoto turto perėmimo. 1945 m. liepos 16 d. 253
55. LSSR LKT ir LKP(b) CK įgaliotinio K.Didžiulio pranešimas Lietuvos KP(b) CK sekretoriui A.Sniečkui apie Trakų apskrities gyventojų trėmimą. 1945 m. liepos 19 d. 257
56. LSSR ir LKP(b) CK nutarimas dėl pasirengimo partizanų šeimų trėmimui ir jų konfiskuoto turto perėmimo. 1945 m. liepos 24 d. 260
57. LSSR NKVD ir NKGB Kauno operatyvinio sektoriaus viršininko I.Veselov'o pranešimas SSRS NKVD ir NKGB įgaliotiniui Lietuvoje I.Tkačenko apie Kauno, Kėdainių ir Raseinių apskričių gyventojų trėmimą, apie partizanų siekimą sutrukdyti tremtinių išvežimą. 1945 m. liepos 26 d. 262
58. LSSR LKT ir LKP(b) CK įgaliotinio V. Poliakaus pranešimas apie Mažeikių apskrities gyventojų trėmimą. 1945 m. liepos 31 d. 266
59. LSSR LKT ir LKP(b) CK įgaliotinio P.Rimšelio informacija LKP(b) CK sekretoriui A.Sniečkui apie Biržų apskrities gyventojų trėmimą ir tremtinių konfiskuoto turto paskirstymą. 1945 m. liepos mėn. 267
60. LSSR LKT ir LKP(b) CK įgaliotinio J.Stimburio pranešimas LKP(b) CK apie Marijampolės apskrities gyventojų trėmimą. 1945 m. rugsėjo 4 d. . 269
61. LSSR LKT ir LKP(b) CK įgaliotinio K.Didžiulio pranešimas LKP(b) CK sekretoriui K.Liaudžiui apie Kretingos apskrities gyventojų trėmimą. 1945 m. rugsėjo 4 d. 270
62. LSSR NKVD pažyma apie ištremtų partizanų šeimų ir jų narių pagal apskritis skaičių. Ne anksčiau kaip 1945 m. rugsėjo 15 d. 271
63. SSRS NKVD ir NKGB įgaliotinio Lietuvai I.Tkačenko pranešimas SSRS vidaus reikalų liaudies komisarui L.Berijai ir SSRS valstybės saugumo liaudies komisarui V.Merkulov'ui apie 1945 m. liepos 17-rugsėjo 3 d. įvykdytą partizanų šeimų ištrėmimą, partizanų pasipriešinimą bei legalizavimąsi. 1945 m. rugsėjo 22 d. 272
64. LSSR LKT ir LKP(b) CK nutarimas dėl pasirengimo naujam partizanų šeimų trėmimui ir tremtinių konfiskuoto turto perėmimo tvarkos. 1946 m. vasario 15 d. 276
65. LSSR vidaus reikalų liaudies komisaro J.Bartašiūno telefonograma SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui V.Riasnoj'ui ir SSRS NKVD vyriausiosios kovos su banditizmu valdybos viršininkui A.Leontjev'ui apie 1946 m. vasario 18-20 d. įvykdytą partizanų šeimų trėmimą, apie partizanų pastangas sutrukdyti trėmimą. 1946 m. vasario 23 d. .. 278
66. LSSR LKT ir LKP(b) CK įgaliotinio, LSSR žemės ūkio liaudies komisaro pavaduotojo P.Dubinin'o pranešimas LKP(b) CK sekretoriui A.Sniečkui ir LSSR LKT pirmininkui M.Gedvilui apie Alytaus apskrities partizanų

.šeimų trėmimą ir jų konfiskuotą turtą. 1946 m. vasario 25 d. 280
67. LSSR LKT ir LKP(b) CK įgaliotinio, LKP(b) CK tarybinių ūkių skyriaus instruktoriaus V.Sakalausko pranešimas LKP(b) CK sekretoriui K.Liaudžiui apie Lazdijų apskrities partizanų šeimų trėmimą, partizanų veiksmus trukdant vykdyti represijas. 1946 m. vasario mėn. 282
68. LSSR MT ir LKP(b) CK nutarimas dėl rengiamo naujo partizanų ir jų rėmėjų šeimų trėmimo, jų konfiskuoto turto panaudojimo. 1947 m. lapkričio 21 d. 284
69. LSSR valstybės saugumo ministro pavaduotojo P.Kapralov'o raštas SSRS MVD konvojinės kariuomenės viršininkui dėl blogos tremiamųjų partizanų ir jų rėmėjų šeimų ešelono apsaugos. 1947 m. gruodžio 24 d. .. 287
70. LSSR MT ir LKP(b) CK įgaliotinio, LSSR MT reikalų valdybos kadrų skyriaus viršininko L.Bražunio pranešimas LSSR MT pirmininkui M.Gedvilui ir LKP(b) CK sekretoriui A.Sniečkui apie ištremtų Lazdijų apskrities gyventojų konfiskuoto turto apskaitą, paskirstymą ir grobstymą. 1947 m. gruodžio 31 d. 288
71. SSRS MVD konvojinės kariuomenės viršininko pavaduotojo F.Spasenko pranešimas LSSR valstybės saugumo ministro pavaduotojui P.Kapralov'ui dėl vežamų tremtinių sargybos pareigų. 1948 m. sausio 10 d. 292
72. LSSR MGB "A" skyriaus viršininko P.Grišin'o pažyma apie ištremtųjų partizanų ir jų rėmėjų šeimų apgyvendinimo tremtyje vietas. 1948 m. sausio 10 d. 293
73. LSSR MT ir LKP(b) CK įgaliotinio, LSSR MT pirmininko padėjėjo J.Girdvainio pranešimas LSSR MT pirmininkui M.Gedvilui ir LKP(b) CK sekretoriui A.Sniečkui apie ištremtų Kretingos apskrities partizanų ir jų rėmėjų šeimų konfiskuoto turto apskaitą, paskirstymą ir grobimą. 1948 m. sausio 12 d. 296
74. SSRS MT nutarimas dėl 12 000 Lietuvos partizanų, jų rėmėjų, ūkininkų, politinių kalinių šeimų ištrėmimo. 1948 m. vasario 21 d. 305
75. LSSR MGB "A" skyriaus viršininko P.Grišin'o pažyma apie okupantų iki tol ištremtų iš Lietuvos partizanų ir jų rėmėjų šeimų skaičių pagal apskritis. Ne anksčiau kaip 1948 m. balandžio 15 d. 309
76. Utenos apskrities Užpalių valsčiaus Kaniūkų kaimo ūkininko A.Stasiškio įskaitinės (tremtinio) bylos Nr. 11380 dokumentai. 1948 m. balandžio 22 - 1955 m. lapkričio 30 d. 311
77. SSRS MVD Pervežimų skyriaus parengtas tremtinių iš Lietuvos gabenimo geležinkeliais planas. 1948 m. balandžio 30 d. 328
78. SSRS MVD Pervežimų skyriaus parengtas tremtinių iš Lietuvos gabenimo vandens transportu planas. 1948 m. balandžio 30 d. 332
79. SSRS MVD parengtas tremtinių iš Lietuvos gabenimo į tremtį planas. 1948 m. gegužės 4 d. 333
80. SSRS MVD konvojinės kariuomenės viršininko V.Bočkov'o instrukcija tremtinių ešelonų konvojų viršininkams. 1948 m. gegužės 4 d. 337
81. SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojo I.Serov'o raštas SSRS sveikatos

SRS vidaus reikalų ministro pavaduotojo I.Serov'o pranešimas LSSR daus reikalų ministrui J.Bartašiūnui apie pinigų pervedimą ir jų įteikimą emtinių iš Lietuvos ešelonų viršininkams. 1948 m. gegužės 12 d. ... 342
SSR MT ir LKP(b) CK nutarimas dėl Lietuvos partizanų ir partizanų mėjų, politinių kalinių, ūkininkų šeimų ištrėmimo. 1948 m. gegužės 3 d. ... 343
SSR MT ir LKP(b) CK instrukcija, kaip surašyti ir panaudoti atimtą emtinių turtą. 1948 m. gegužės 18 d. ... 347
SSR vidaus reikalų ministro J.Bartašiūno ir SSRS MVD konvojinės ariuomenės viršininko V.Bočkov'o pranešimas SSRS vidaus reikalų inistrui S.Kruglov'ui apie pasirengimą Lietuvos partizanų, jų rėmėjų, olitinių kalinių, ūkininkų šeimų trėmimo operacijai "Vesna". 1948 m. egužės 18 d. ... 351
SSR vidaus reikalų ministro J.Bartašiūno ir SSRS MVD konvojinės ariuomenės viršininko V.Bočkov'o pranešimas SSRS vidaus reikalų inistrui S.Kruglov'ui apie tremtinių ešelonų formavimą ir jų galutines otis tremtyje. 1948 m. gegužės 19 d. ... 353
SSR vidaus reikalų ministro J.Bartašiūno ir SSRS MVD konvojinės ariuomenės viršininko V.Bočkov'o telefonograma SSRS vidaus reikalų inistrui S.Kruglov'ui apie Lietuvos gyventojų masinio trėmimo pradžią. 948 m. gegužės 22 d. ... 364
SSR vidaus reikalų ministro J.Bartašiūno ir SSRS MVD konvojinės ariuomenės viršininko V.Bočkov'o telegrama SSRS vidaus reikalų inistrui S.Kruglov'ui apie gyventojų trėmimo iš Lietuvos eigą. 1948 m. egužės 22 d. ... 365
SRS vidaus reikalų ministro pavaduotojo V.Riasnoj'aus įsakymas aratovo srities MVD viršininkui Zakusilo patikrinti, ar Rtiščevo gelcinkelio stotis pasirengusi aprūpinti 30 ešelonų su tremtiniais iš Lietuvos. 948 m. gegužės 22 d. ... 366
SRS MVD tremtinių iš Lietuvos paskirstymo priverstiniams darbams iško pramonės įmonėse planas. 1948 m. gegužės 24 d. ... 367
KP(b) CK ir LSSR MT įgaliotinio K.Liaudžio ataskaita LKP(b) CK ekretoriui A.Sniečkui ir LSSR MT pirmininkui M.Gedvilui apie laipėdos, Kretingos, Mažeikių, Plungės ir Telšių apskričių partizanų mėjų ir ūkininkų šeimų trėmimą. 1948 m. gegužės 24 d. ... 371
KP(b) CK nutarimas, kuriame pritariama užbaigtam 12 000 partizanų, ų rėmėjų, politinių kalinių, ūkininkų šeimų ištrėmimui. 1948 m. gegužės 5 d. ... 376
nykščių apskrities MGB skyriaus viršininko Grigorjev'o sudarytas asislėpusių nuo trėmimo šeimų sąrašas. 1948 m. gegužės 26 d. ... 378
KP(b) Klaipėdos miesto komiteto sekretoriaus A.Smirnov'o informacija KP(b) CK apie Klaipėdos mieste gyvenusių partizanų, jų rėmėjų šeimų valstybės saugumo ministro D.Jefimov'o pranešimas SSRS valstybės saugumo ministrui V.Abakumov'ui apie Lietuvos gyventojų trėmimą. Ne vėliau kaip 1948 m. gegužės 28 d. ... 381
96. LSSR MT ir LKP(b) CK įgaliotinio K.Didžiulio pranešimas LKP(b) CK sekretoriui A.Sniečkui apie Biržų apskrities partizanų, jų rėmėjų, ūkininkų šeimų trėmimą. 1948 m. gegužės 30 d. ... 385
97. Respublikinio gyvulių paruošų tresto statistiniai duomenys apie 1948 m. gegužės 22-27 d. konfiskuotų tremtinių gyvulių pristatymą į paruošų punktus. 1948 m. gegužės 31 d. ... 388
98. LSSR MT ir LKP(b) CK įgaliotinio, LSSR teisingumo ministro J.Bliekos informacija LKP(b) CK sekretoriui A.Sniečkui apie Joniškio apskrities gyventojų trėmimą. 1948 m. gegužės mėn. ... 402
99. LKP(b) Vilkaviškio apskrities komiteto sekretoriaus V.Jarmuševičiaus patvirtintas sąrašas šeimų, pasislėpusių nuo 1948 m. gegužės 22-27 d. trėmimo. 1948 m. gegužės mėn. ... 405
100. Jurbarko apskrities vykdomojo komiteto pirmininko V.Eidukaičio, LKP(b) Jurbarko apskrities komiteto sekretoriaus A.Barausko, LKP(b) CK įgaliotinio P.Solovjov'o ataskaita LKP(b) sekretoriui A.Sniečkui ir LSSR MT pirmininkui M.Gedvilui apie Jurbarko apskrities partizanų, jų rėmėjų, politinių kalinių, ūkininkų šeimų trėmimą. Ne vėliau kaip 1948 m. birželio 1 d. ... 407
101. LSSR MT pirmininko M.Gedvilo ir LKP(b) CK sekretoriaus A.Sniečkaus telegrama apskričių vykdomųjų komitetų pirmininkams ir LKP(b) apskričių komitetų sekretoriams dėl 1948 m. gegužės 22-27 d. ištremtų iš Lietuvos gyventojų konfiskuotų arklių paskirstymo. 1948 m. birželio 2 d. ... 412
102. Baškirijos ASSR vidaus reikalų ministro pavaduotojo Ivanov'o pranešimas SSRS vidaus reikalų ministrui S.Kruglov'ui apie Lietuvos tremtinių ešelono Nr.97921 katastrofą. 1948 m. birželio 4 d. ... 413
103. LSSR MGB "A" skyriaus viršininko P.Grišin'o pažyma apie numatytų ištremti Lietuvos gyventojų skaičių. 1948 m. birželio 8 d. ... 417
104. SSRS MVD Specialiųjų tremčių skyriaus pranešimas SSRS vidaus reikalų ministrui S.Kruglov'ui apie tremtinių ešelonų atvykimą į tremties vietas. 1948 m. birželio 10 d. ... 420
105. SSRS MVD Specialiųjų tremčių skyriaus viršininko V.Šijan'o pranešimas SSRS vidaus reikalų ministrui S.Kruglov'ui ir jo pavaduotojui V.Riasnoj'ui apie tremtinių ešelonų atvykimą į tremties vietas. 1948 m. birželio 16 d. ... 421
106. SSRS MVD Irkutsko srities valdybos viršininko M.Došlov'o ir SSRS MVD atstovo V.Matvejev'o pranešimas SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojui V.Riasnoj'ui apie tremtinių iš Lietuvos atgabenimą ir apgyvendinimą Irkutsko srityje. 1948 m. birželio 20 d. ... 422

107. Tremtinių ešelono Nr.97903 viršininko Raksin'o pranešimas SSRS MVD Specialiųjų tremčių skyriaus viršininkui V.Šijan'ui apie tremtinių ešelono Palemono geležinkelio stotyje formavimą, maršrutą, tremtinių sekimą ir išlaipinimą Sibire. 1948 m. birželio 23 d. 426
108. LKP(b) CK sekretoriaus A.Sniečkaus pranešimas VKP(b) CK sekretoriui A.Ždanov'ui apie 1948 m. gegužės 22-27 d. Lietuvos gyventojų trėmimo okupacinius tikslus, trėmimo operaciją, iš tremtinių atimtą turtą, partizanų pasipriešinimo suaktyvėjimą. 1948 m. birželio mėn. 431
109. SSRS MVD Specialiųjų tremčių skyriaus pažyma apie tremtinių ešelonų formavimą ir išsiuntimą iš Lietuvos į tremties vietas 1948 m. gegužės mėn. 1948 m. liepos 2 d. 440
110. SSRS finansų ministro pavaduotojo V.Popov'o raštas LSSR MT pirmininkui M.Gedvilui dėl pajamų, gautų už konfiskuotą Lietuvos tremtinių turtą, įskaitymo į SSRS biudžeto pajamas. 1948 m. liepos 8 d. 442
111. LSSR valstybės kontrolės ministro A.Jefremov'o pranešimas LKP(b) CK sekretoriui A.Trofimov'ui ir LSSR MT pirmininko pavaduotojui V.Pisarev'ui apie konfiskuoto tremtinių turto apskaitos ir realizavimo tikrinimo rezultatus. 1948 m. liepos 21 d. 443
112. Tremtinių ešelono Nr.97921, suformuoto Viduklės geležinkelio stotyje, viršininko N.Mordvinenko pranešimas SSRS MVD Specialiųjų tremčių skyriaus viršininkui V.Šijan'ui apie ešelono lydėjimą į tremties vietą, geležinkelio katastrofą, žmonių aukas. 1948 m. rugpjūčio 6 d. 464
113. LSSR MT pirmininko M.Gedvilo ataskaita SSRS MT pirmininko pavaduotojui G.Malenkov'ui apie tremtinių konfiskuoto turto paskirstymą. 1948 m. rugpjūčio 21 d. 467
114. SSRS MGB 2-osios vyriausiosios valdybos viršininko pavaduotojo J.Jedunov'o statistinė pažyma apie 1948 m. gegužės mėn. įvykdytos Lietuvos gyventojų trėmimo operacijos "Vesna" rezultatus. 1948 m. rugpjūčio mėn. 471
115. LSSR MGB "A" skyriaus viršininko P.Grišin'o pažyma apie 1948 m. gegužės mėn. ištremtų iš Lietuvos partizanų, jų rėmėjų, politinių kalinių, ūkininkų šeimų ir asmenų skaičių. 1948 m. spalio 15 d. 474
116. SSRS MT 1949 sausio 29 d. nutarimas dėl Lietuvos, Latvijos ir Estijos partizanų, jų rėmėjų, politinių kalinių, pasiturinčių ūkininkų ištrėmimo visam laikui į Sibirą operacijos. 1949 m. sausio 29 d. 477
117. SSRS MVD Specialiųjų tremčių skyriaus parengtas trėmimų planas. 1949 m. vasario 24 d. 484
118. SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojo V.Riasnoj'aus instrukcija SSRS MVD įgaliotiniams, kaip organizuoti gyventojų trėmimą. 1949 m. vasario mėn. 486
119. SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojo V.Riasnoj'aus pranešimas SSRS vidaus reikalų ministrui S.Kruglov'ui apie numatytų ištremti iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos 29 000 šeimų apgyvendinimą Sibire ir tremtiniams numatytus priverstinius darbus. 1949 m. kovo 4 d. 488

120. SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojo V.Riasnoj'aus raštas SSRS sveikatos apsaugos ministrui J.Smirnov'ui dėl medicininės pagalbos Lietuvos, Latvijos ir Estijos tremtinių ešelonuose. 1949 m. kovo 9 d. . 490
121. LSSR MT nutarimas dėl pasiturinčių ūkininkų ištrėmimo iš Lietuvos. 1949 m. kovo 19 d. 492
122. LSSR MT ir LKP(b) CK nutarimas dėl numatytų ištremti Lietuvos partizanų ir pasiturinčių ūkininkų šeimų konfiskuoto turto realizavimo tvarkos. 1949 m. kovo 22 d. 493
123. SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojo V.Riasnoj'aus pranešimas SSRS MVD GULAG'o viršininkui Dobrynin'ui dėl apsaugos sustiprinimo tremtinių iš Pabaltijo išlaipinimo stotyse Sibire. 1949 m. kovo 22 d. .. 496
124. LKP (b) CK sekretoriaus A. Sniečkaus ir LSSR valstybės saugumo ministro N. Gorlinskij potvarkis LKP(b) apskričių komitetams ir MGB apskričių skyriams dėl pasirengimo partizanų, jų rėmėjų, politinių kalinių ir pasiturinčių ūkininkų šeimų trėmimui. 1949 m. kovo 25 d. 497
125. SSRS vidaus reikalų ministro S. Kruglov'o telegrama Irkutsko MVD valdybos viršininkui M. Došlov'ui ir SSRS MVD įgaliotiniui Poliakov'ui dėl tremtinių iš Lietuvos ir Estijos 19 ešelonų Sibire priėmimo ir apsaugos. 1949 m. kovo 25 d. 498
126. LKP(b) CK biuro nutarimas, kuriame džiaugiamasi, kad gerai įvykdytas 1949 m. kovo 25-28 d. Lietuvos gyventojų trėmimas. 1949 m. kovo 29 d. 500
127. LKP(b) CK ir LSSR MT įgaliotinio E. Načo informacija LKP(b) CK apie Rokiškio apskrities partizanų, jų rėmėjų ir pasiturinčių ūkininkų šeimų trėmimą. 1949 m. kovo 30 d. 501
128. LSSR MT ir LKP(b) CK įgaliotinio D. Kučinsko ir LKP(b) Tauragės apskrities komiteto sekretoriaus B. Krasausko informacija LKP(b) ir LSSR MT apie Tauragės apskrities partizanų, jų rėmėjų, pasiturinčių ūkininkų šeimų trėmimą. 1949 m. kovo 31 d. 503
129. LKP(b) Kauno apskrities komiteto sekretoriaus B. Goštauto ir Kauno apskrities vykdomojo komiteto pirmininko E. Čipkaus pranešimas LKP(b) CK sekretoriui A. Sniečkui ir LSSR MT pirmininkui M. Gedvilui apie Kauno apskrities partizanų, jų rėmėjų, pasiturinčių ūkininkų šeimų trėmimą. 1949 m. kovo 31 d. 507
130. LSSR valstybės saugumo ministro N. Gorlinskij ir SSRS MGB įgaliotinio Lietuvoje J. Jedunov'o pranešimas SSRS valstybės saugumo ministrui V. Abakumov'ui ir jo pavaduotojui S. Ogolcov'ui apie Lietuvos partizanų, jų rėmėjų, antsovietinio pasipriešinimo dalyvių ir pasiturinčių ūkininkų šeimų trėmimo rezultatus. 1949 m. kovo 31 d. 513
131. SSRS MVD konvojinės kariuomenės viršininko pavaduotojo F. Spasenko's raportas SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojui V. Riasnoj'ui apie gyventojų trėmimo operacijos iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos užbaigimą ir rezultatus. 1949 m. kovo 31 d. 517
132. LKP(b) Trakų apskrities komiteto sekretoriaus M. Perov'o pranešimas LKP(b) CK sekretoriui A. Sniečkui apie Trakų apskrities partizanų, jų

rėmėjų, pasiturinčių ūkininkų šeimų trėmimą. 1949 m. kovo mėn. 518
133. SSRS MVD Specialiųjų tremčių skyriaus viršininko pavaduotojo Liutyj pažyma apie numatomas tremtinių išlaipinimo stotis. 1949 m. kovo mėn. 522
134. LSSR MT ir LKP(b) CK įgaliotinio T. Senkevičiaus pranešimas LKP(b) CK sekretoriui A. Sniečkui ir LSSR MT pirmininkui M. Gedvilui apie Plungės apskrities gyventojų trėmimą. 1949 m. balandžio 1 d. 524
135. LKP(b) Klaipėdos miesto komiteto sekretoriaus A.Smirnov'o informacija LKP(b) CK apie Klaipėdos mieste gyvenusių partizanų, jų rėmėjų, pasiturinčių ūkininkų šeimų trėmimą. 1949 m. balandžio 2 d. 528
136. LSSR MT LKP(b) CK įgaliotinio P.Artemjev'o informacija LKP(b) CK apie Kelmės apskrities partizanų, jų rėmėjų, pasiturinčių ūkininkų šeimų trėmimą. 1949 m. balandžio 2 d. 529
137. LSSR MGB Tardymo dalies viršininko pavaduotojo M.Zacharov'o pažyma apie pasislėpusiųjų nuo 1949 m. kovo mėn. trėmimo šeimų ir pavienių asmenų skaičių. 1949 m. balandžio 4 d. 532
138. SSRS MVD vyriausiosios karinio tiekimo valdybos viršininko Gomostajev'o pranešimas SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojui V.Riasnoj'ui apie numatytą tremtinių maitinimą išlaipinimo stotyse. 1949 m. balandžio 5 d. 535
139. LSSR MGB Tardymo dalies viršininko pavaduotojo M.Zacharov'o pažyma apie papildomai ištremtų iš Lietuvos šeimų skaičių. 1949 m. balandžio 5 d. 536
140. SSRS valstybės saugumo ministro pavaduotojo S.Ogolcov'o raštas SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojui V.Riasnoj'ui dėl papildomų dviejų ešelonų skyrimo Lietuvos gyventojų, pasislėpusių per 1949 m. kovo mėn. trėmimą, išvežimui į Sibirą. 1949 m. balandžio 10 d. 538
141. LSSR vidaus reikalų ministro J.Bartašiūno pranešimas SSRS vidaus reikalų ministrui S.Kruglov'ui apie Lietuvos gyventojų trėmimo 1949 m. kovo mėn. operaciją ir jos rezultatus. 1949 m. balandžio 11 d. 539
142. LSSR valstybės saugumo ministro pavaduotojo P.Kapralov'o pažyma apie atleistų nuo trėmimo šeimų skaičių. 1949 m. balandžio 15 d. 544
143. LSSR valstybės saugumo ministro pavaduotojo P.Kapralov'o pažyma apie ištremtų iš Lietuvos partizanų, jų rėmėjų, pasiturinčių ūkininkų šeimų skaičių. 1949 m. balandžio 16 d. 547
144. SSRS MVD konvojinės kariuomenės viršininko V.Bočkov'o pranešimas SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojui V.Riasnoj'ui apie tremtinių vežimą iš Gubernijos geležinkelio stoties. 1949 m. balandžio 21 d. ... 549
145. LSSR vidaus reikalų ministro J.Bartašiūno telefonograma SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojui V.Riasnoj'ui apie papildomų tremtinių ešelonų iš Gubernijos geležinkelio stoties išsiuntimą. 1949 m. balandžio 23 d. 550
146. SSRS MVD Krasnojarsko krašto valdybos viršininko G.Kozlov'o ir SSRS MVD įgaliotinio Maslenikov'o pranešimas SSRS vidaus reikalų ministrui S.Kruglov'ui apie tremtinių iš Lietuvos ir Estijos apgyvendinimą Krasnojarsko krašte. 1949 m. balandžio 23 d. 551
147. SSRS MVD Irkutsko srities valdybos viršininko M.Došlov'o ir SSRS MVD įgaliotinio Poliakov'o pranešimas SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojui V.Riasnoj'ui apie tremtinių iš Pabaltijo sunkią padėtį, jų apgyvendinimą ir čekistinę priežiūrą Irkutsko srityje. 1949 m. balandžio 30 d. 556
148. SSRS vidaus reikalų ministro S.Kruglov'o pranešimas J.Stalin'ui, V.Molotov'ui, L.Berijai, G.Malenkov'ui apie SSRS MT 1949 m. sausio 29 d. nutarimo dėl Lietuvos, Latvijos ir Estijos sovietiniam okupaciniam režimui pavojingų šeimų ištrėmimo visam laikui įvykdymą. 1949 m. gegužės 18 d. 564
149. SSRS vidaus reikalų ministro S.Kruglov'o raštas SSRS MT pirmininko pavaduotojui G.Malenkov'ui apie 1949 m. kovo-balandžio mėn. iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos ištremtųjų į Sibirą skaičių, tremtinių prievartinį įdarbinimą. 1949 m. birželio 21 d. 567
150. LSSR MGB "A" skyriaus viršininko P.Grišin'o pažyma apie 1948 m. ištremtų partizanų, jų rėmėjų, antisovietinio pogrindžio dalyvių, pasiturinčių ūkininkų šeimų skaičių. 1949 m. liepos 23 d. 569
151. LSSR valstybės saugumo ministro pavaduotojo A.Leonov'o ir LSSR MGB "A" skyriaus viršininko P.Grišin'o telefonograma SSRS valstybės saugumo ministro pavaduotojui S.Ogolcov'ui apie andersininkų ir jehovininkų šeimų ištrėmimą iš Lietuvos. 1951 m. balandžio 4 d. 570
152. SSRS MT nutarimas dėl pasiturinčių 4000 ūkininkų šeimų, kenkiančių kolektyvizacijai, ištrėmimo iš Lietuvos visam laikui į Krasnojarsko kraštą ir Tomsko sritį. 1951 m. rugsėjo 5 d. 571
153. LKP(b) CK biuro nutarimas, ištremti visam laikui iš Lietuvos priešiškas kolektyvizacijai pasiturinčių ūkininkų šeimas. 1951 m. rugsėjo 28 d. . 573
154. LSSR MT nutarimas, remiantis SSRS MT nutarimą ištremti visam laikui iš Lietuvos priešiškas kolektyvizacijai pasiturinčių ūkininkų šeimas. 1951 m. rugsėjo 29 d. 577
155. LSSR valstybės saugumo ministro P.Kapralov'o ir SSRS MGB įgaliotinio Lietuvoje J.Jedunov'o ataskaita SSRS valstybės saugumo ministrui S.Ignatjev'ui ir jo pavaduotojui J.Pitovranov'ui apie Lietuvos gyventojų trėmimą, 1951 m. spalio 2 d. 1951 m. spalio 3 d. 579
156. LSSR valstybės saugumo ministro P.Kapralov'o pažyma apie 1951 m. spalio mėn. ištremtų Lietuvos gyventojų šeimų ir asmenų skaičių. 1951 m. gruodžio 7 d. 681
157. LSSR valstybės saugumo ministro P.Kapralov'o telefonograma SSRS valstybės saugumo ministrui S.Ignatjev'ui apie 1951 m. spalio mėn. numatytų ištremti, bet neištremtų ūkininkų šeimų skaičių. 1952 m. sausio 5 d. 586
158. LSSR valstybės saugumo ministro pavaduotojo A.Gavrilov'o įsakymas LSSR "A" skyriaus viršininko pavaduotojui P.Lysenko suformuoti ir išsiųsti ešeloną su tremiamomis šeimomis iš Lentvario. 1952 m. rugpjūčio

6 d. 587
159. LSSR MGB "A" skyriaus viršininko pavaduotojo P.Lysenko raportas LSSR valstybės saugumo ministro pavaduotojui A.Gavrilov'ui apie tremtinių ešelonų formavimą Lentvario, Viduklės, Kartenos geležinkelio stotyse. 1952 m. rugpjūčio 8 d. 588
160. LSSR valstybės saugumo ministro P.Kondakov'o teikimas LSSR MT pirmininkui M.Gedvilui tvirtinti 161 ūkininkų šeimos, ištremtos 1950 m. rugsėjo mėn. iš Vilniaus, Klaipėdos ir Šiaulių sričių, sąrašą. 1952 m. rugpjūčio 18 d. 591
161. LSSR valstybės saugumo ministro P.Kondakov'o teikimas LSSR MT pirmininkui M.Gedvilui tvirtinti šeimų, ištremtų 1951 m. spalio ir lapkričio mėn. ir 1952 m. sausio mėn. iš Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Šiaulių sričių, patikslintus sąrašus. 1952 m. rugpjūčio 18 d. 592
162. LSSR MT nutarimas dėl 1950 m. rugsėjo mėn. ištremtos iš Vilniaus, Šiaulių ir Klaipėdos sričių 161 ūkininkų šeimos sąrašo tvirtinimo. 1952 m. rugpjūčio 27 d. 593
163. LSSR valstybės saugumo ministro P.Kondakov'o teikimas LSSR MT pirmininkui M.Gedvilui tvirtinti 45 ūkininkų šeimų, ištremtų 1951 m. rugsėjo, spalio ir lapkričio mėn. iš Klaipėdos ir Šiaulių sričių, sąrašus. 1952 m. rugsėjo 22 d. 594
164. LSSR MT nutarimas dėl 1951 m. ištremtų iš Klaipėdos ir Šiaulių sričių 45 ūkininkų šeimų sąrašų tvirtinimo. 1952 m. rugsėjo 26 d. 595
165. LSSR valstybės saugumo ministro P.Kondakov'o teikimas LSSR MT pirmininkui M.Gedvilui tvirtinti 21 ūkininkų šeimos, ištremtos 1951 m. rugsėjo, spalio ir lapkričio mėn. iš Vilniaus, Šiaulių ir Klaipėdos sričių, sąrašą. 1952 m. spalio 28 d. 596
166. LSSR MT nutarimas dėl 1951 m. rugsėjo, spalio ir lapkričio mėn. iš Vilniaus, Šiaulių ir Klaipėdos sričių ištremtos 21 ūkininkų šeimos sąrašo tvirtinimo. 1952 m. spalio 31 d. 597
167. LSSR MGB pažyma apie 1952 m. ištremtų Lietuvos gyventojų skaičių. 1953 m. vasario mėn. 598
168. Lietuvos KP CK biuro nutarimas, draudžiantis buvusiems tremtiniams grįžti į Lietuvą. 1956 m. lapkričio 5 d. 600
169. LSSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsakas dėl draudimo buvusiems Lietuvos Respublikos politiniams veikėjams ir antisovietinio pasipriešinimo vadovams grįžti į Lietuvą. 1957 m. sausio 21 d. 603
170. Komisijos tremtinių byloms nagrinėti pirmininko LSSR MT pirmininko pavaduotojo K.Preikšo pranešimas LKP CK apie 1941-1952 m. ištremtų iš Lietuvos gyventojų bylų svarstymo rezultatus. 1958 m. gegužės mėn. 604
171. LSSR valstybės saugumo komiteto pažyma LKP CK apie 1941-1952 m. ištremtus Lietuvos gyventojus. 1988 m. gegužės 12 d. 610

1. Vidaus reikalų ministro M.Gedvilo raštas Lietuvos "prezidentui" J.Paleckiui dėl A.Merkio, J.Urbšio ir jų šeimų ištrėmimo iš Lietuvos.

Kaunas, 1940 m. liepos 16 d.

Ponui Respublikos Prezidentui

Valstybės saugumo sumetimais laikau, kad buvusį Lietuvos Respublikos ministerį pirmininką A.Merkį ir užsienių reikalų ministerį Urbšį, kartu su jų šeimomis, reikia išsiųsti iš Lietuvos teritorijos, kaipo pavojingus Lietuvos valstybei, ir Sovietų Sąjungoj apgyvendinti.

Prašau tamstos, Pone Prezidente, sutikimo.

M.Gedvilas (Parašas)
Vidaus Reikalų ministeris
Kaunas
1940.VII.16 d.
Tvirtinu ir sutinku
J.Paleckis (Parašas)
Respublikos Prezidentas
Kaunas
1940.VII.16 d.

Lietuvių enciklopedija. Penkioliktas tomas. Lietuva. South Boston.: Lietuvių enciklopedijos leidykla. 1968. P.361. Rankraščio lietuvių k. faksimilė.

2. SSRS NKVD GULAG'o viršininko V. Nasedkin'o parengtas vietovių, kur numatyta apgyvendinti ištremtuosius 20-čiai metų sąrašas. 1941 m. balandis.

Maskva, 1941 m. balandis

Visiškai slaptai
Vietovių, kuriose numatyta įkurdinti nutremtuosius 20-čiai metų, sąrašas

1. Komijos ASSR.

2. Omsko sritis (išskyrus Omską ir jo apylinkes 50 km spinduliu).

3. Novosibirsko sritis (išskyrus Novosibirską ir jo apylinkes, 50 km spinduliu).

4. Krasnojarsko kraštas (išskyrus Krasnojarską ir jo rajonus, esančius į pietus nuo geležinkelio linijos).

5. Jakutijos ASSR.

6. Chabarovsko krašto Kolymos rajonas.

7. Uzbekijos SSR (Karakalpakijos ASSR).

8. Kazachijos SSR (Aktiubinsko sritis, Gurjevo sritis, Karagandos sritis, Kustanajaus sritis, Kzyl Ordos sritis, Pietų Kazachijos sritis).

Pastaba: tremtiniams uždrausta kurtis nurodytų sričių ir kraštų režiminiuose* miestuose, gynybinės reikšmės geležinkelių mazguose ir 10-ties kilometrų juostoje palei geležinkelio magistralę.

SSSR NKVD GULAG'o viršininkas
valstybės saugumo vyr. majoras (**Nasedkin**)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 87. L. 24. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.
Skelbta: Gimtasis kraštas. 1990. Spalio 4-10.

3. SSRS valstybės saugumo liaudies komisaro pavaduotojo I. Serov'o instrukcija dėl "sovietiniam režimui pavojingų gyventojų" ištrėmimo iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos.

Maskva. Ne anksčiau kaip 1941 m. gegužės 19 d.

Antisovietinių elementų iškeldinimo iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos operacijos instrukcija

1. Bendrieji nuostatai

Antisovietinių elementų iškeldinimas iš Pabaltijo respublikų yra didelės politinės svarbos uždavinys. Ar sėkmingai jis bus išspręstas,

* Režiminiuose miestuose buvo draudžiama lankytis užsieniečiams, gyventi nustatytą laiką nuteistiesiems, ištremtiesiems.

priklausys nuo to, kaip kruopščiai apskričių operatyviniai trejetai ir operatyviniai štabai gebės parengti operacijos vykdymo planą ir iš anksto numatyti visa, kas reikalinga. Čia svarbu, kad operacija vyktų be triukšmo ir panikos, kad ne tik iškeldinamieji, bet ir tam tikra dalis aplinkinių gyventojų – priešiškai nusiteikusių sovietų valdžios atžvilgiu – negalėtų imtis jokių veiksmų bei nekiltų kitokių ekscesų.

Toliau išdėstomi nurodymai, kaip vykdyti operaciją. Jų reikia laikytis, bet atskirais atvejais operaciją vykdantys darbuotojai, atsižvelgdami į konkrečių operacijos sąlygų ypatybes ir teisingai įvertindami aplinkybes, gali ir privalo priimti kitokius sprendimus, kurių tikslas tas pats – jiems pavestą užduotį įvykdyti be triukšmo ir panikos.

2. Instruktavimo tvarka

Apskričių trejetai operatyvines grupes instruktuoja iš vakaro, prieš pat operacijos pradžią, atsižvelgdami į tai, kiek reikia laiko nuvykti į operacijos vietą.

Apskričių trejetai iš anksto ruošia transportą operatyvinėms grupėms pristatyti į kaimus, į operacijos vietą.

Kad būtų paskirta kiek reikia automobilių ir kinkomojo transporto, apskričių trejetai vietose susitaria su tarybinių ir partinių organizacijų vadovais.

Patalpos instruktažui turi būti iš anksto kruopščiai paruoštos, atkreiptas dėmesys į jų talpumą, duris išeiti bei įeiti ir ar negali patekti į patalpas pašaliniai asmenys.

Per instruktažą pastatą turi saugoti operatyviniai darbuotojai.

Tuo atveju, jeigu kas nors iš operacijos dalyvių neatvyktų į instruktažą, apskrities trejetas nedelsdamas turi imtis priemonių, kad neatvykusysis būtų pakeistas [darbuotoju] iš rezervo, kuris iš anksto turi būti numatytas.

Susirinkusiems per apylinkių trejetus pranešama apie vyriausybės nutarimą iškeldinti iš tos respublikos arba rajono teritorijos numatytą antisovietinį kontingentą. Kartu glaustai papasakojama, kas tie iškeldinamieji yra.

Instruktaže dalyvaujančių tarybinių bei partinių darbuotojų (iš vietinių) dėmesį atkreipti ypač į tai, kad iškeldinamieji yra sovietinės liaudies priešai, todėl gali pulti ginklu.

3. Dokumentų gavimo tvarka

Pasibaigus bendrajam operatyvinių grupių instruktažui, reikia grupėms išdalyti iškeldinamųjų dokumentus. Iškeldinamųjų asmens bylos iš anksto turi būti sukomplektuotos ir išdėstytos pagal operatyvines grupes, valsčius ir kaimus, kad jas išduodant nebūtų jokios gaišaties.

Gavęs asmens bylas, operatyvinės grupės vyresnysis susipažįsta su asmens bylomis tų šeimų, kurias jam reikės iškeldinti. Kartu sužino, kokia šeimos sudėtis, ar yra blankai, kuriuos iškeldinamajam reikia užpildyti, ar yra transportas iškeldinamajam vežti, ir gauna išsamius atsakymus į jam neaiškius klausimus.

Apskrities trejetas, išduodamas dokumentus, kiekvienam operatyvinės grupės vyresniajam paaiškina, kur yra iškeldinamos šeimos, ir nurodo vykimo į iškeldinimo vietą maršrutą. Taip pat nurodomi keliai, kuriais turi važiuoti operatyviniai darbuotojai su iškeldinamomis šeimomis į geležinkelio stotį, kur jos bus pakraunamos. Taip pat reikia nurodyti kariuomenės grupės rezervo vietą, jeigu prireiktų ją kviesti kilus kokiems ekscesams.

Patikrinama, ar visi operatyvinės grupės nariai turi ginklus ir šaudmenų, kokia tų ginklų būklė. Ginklai turi būti visiškai parengti kovai, užtaisyti, bet šovinys neįstumtas į šovinio lizdą. Ginklas vartojamas tik būtiniausiu atveju, kai operatyvinė grupė užpuolama arba užpuolama ginklu, arba jai priešinamasi.

4. Iškeldinimo tvarka

Jeigu iš gyvenvietės iškeldinama keletas šeimų, tuomet vienas operatyvinių darbuotojų skiriamas iškeldinimo iš to kaimo vyresniuoju; jo vadovaujami operatyviniai darbuotojai ir vyksta į tuos kaimus.

Atvykusios į kaimus, operatyvinės grupės susisiekia (laikydamosi privalomos konspiracijos) su vietos valdžios atstovais: kaimo tarybų pirmininkais, sekretoriais arba jų nariais ir iš jų sužino tikslią iškeldinamų šeimų gyvenamąją vietą. Po to operatyvinės grupės kartu su valdžios atstovais, kurie paskirti surašyti turto, vyksta į iškeldinamas šeimas.

Operacija bus pradėta švintant. Įėjęs į iškeldinamojo namą, operatyvinės grupės vyresnysis, imdamasis būtinų atsargumo priemonių, kad nekiltų kokių nors ekscesų, visą iškeldinamojo šeimą suvaro į vieną kambarį.

Tikrindamas šeimos sudėtį pagal sąrašą, jis sužino, kur yra čia nesantys jos nariai ir ar nėra ligonių, paskui paliepia atiduoti turimus ginklus. Nesvarbu, ar ginklas bus atiduotas, ar ne, kiekvienas iškeldinamas iškratomas, o paskui, ieškant ginklų, iškrečiamos visos patalpos.

Per patalpų kratą iškeldinamųjų elgesiui stebėti paskiriamas vienas operatyvinės grupės narys.

Jeigu per kratą randama nedaug ginklų, tai juos paima operatyvinė grupė ir išsidalija tarp savęs. Jeigu ginklų randama daug, tai jie, išėmus iš jų spynas, sukraunami į atvykusios operatyvinės grupės vežimą arba automašiną. Šaudmenys supakuojami ir sukraunami kartu su šautuvais.

Prireikus vežti ginklus, mobilizuojamas vežimas, kuriam skiriama atitinkama apsauga.

Suradus ginklų, kontrrevoliucinių lapelių, literatūros, užsienio valiutos, daug brangenybių ir t. t., apie visa tai vietoje surašomas trumpas kratos protokolas, kuriame nurodoma, kad rasta ginklų arba kontrrevoliucinės literatūros. Ginklu pasipriešinusių asmenų klausimą sprendžia apskrities trejetai – tuos asmenis reikia suimti ir pristatyti į NKGB apskrities skyrių.

Tiems iškeldinamiems asmenims, kurie iki iškeldinimo pasislėpė arba yra ligoniai, surašomas aktas, kurį pasirašo tarybinio ir partinio aktyvo pirmininkas.

Padarius kratą, iškeldinamiems pranešama, kad jie Vyriausybės nutarimu bus iškeldinti į kitas Sąjungos sritis.

Iškeldinamiems leidžiama pasiimti ne daugiau kaip 100 kg namų apyvokos daiktų:

1. Drabužių,
2. Apavo,
3. Baltinių,
4. Patalynės,
5. Stalo indų,
6. Arbatinių indų,
7. Virtuvės rykų,
8. Maisto produktų – šeimai vienam mėnesiui,
9. Turimus pinigus,
10. Skrynią arba dėžę daiktams susidėti.

Iškeldinamų kontingentą iš kaimo vietovių, leidžiama pasiimti

smulkaus žemės ūkio inventoriaus: kirvių, pjūklų ir kitų daiktų, kurie surišami ir sukraunami atskirai, kad įsodinant į ešeloną jie būtų sukrauti į specialiai tam skirtus prekinius vagonus.

Kad vienų daiktai nesusimaišytų su kitų daiktais, ant supakuoto turto reikia užrašyti iškeldinamojo pavardę, vardą, tėvo vardą ir kaimo pavadinimą.

Kraunant šiuos daiktus į vežimą, imamasi priemonių, kad iškeldinamasis negalėtų jų panaudoti priešinimuisi važiuojant kolonai plentu.

Operatyvinėms grupėms kraunant daiktus, čia esantys tarybinių ir partinių organizacijų atstovai, vadovaudamiesi gautais nurodymais, surašo turtą ir organizuoja jo apsaugą.

Jeigu iškeldinamasis turi savo transportą, tai jo manta kraunama į vežimą ir kartu su šeima siunčiama į numatytą pakrovimo punktą.

Jeigu iškeldinamieji neturi transporto, tai operatyvinės grupės vyresniojo nurodymu per vietos valdžią kaime mobilizuojamos pastotės.

Visi asmenys, kurie, vykdant operaciją, užeis į iškeldinamųjų namus arba ten bus, turi būti sulaikyti iki operacijos pabaigos, be to, nustatomi jų santykiai su iškeldinamaisiais. Tai daroma turint tikslą paimti pasislėpusius nuo paieškos policininkus, žandarus ir kitus asmenis.

Sulaikytuosius patikrinus ir nustačius, kad tai yra asmenys iš mus nedominančio kontingento, paleisti.

Jeigu per operaciją prie iškeldinamojo namų pradės rinktis kaimo gyventojai, tai reikia jiems paliepti išsiskirstyti į namus ir neleisti susidaryti miniai.

Jeigu iškeldinamasis atsisakys atidaryti namų duris žinodamas, kad atvyko NKGB darbuotojai, tai duris reikia išlaužti. Atskirais atvejais pasitelkiamos į pagalbą gretimos operatyvinės grupės, kurios vykdo operaciją toje vietoje.

Iškeldinamieji iš kaimo yra pristatomi į geležinkelio stoties telkimo punktą būtinai dar dieną; be to reikia stengtis, kad kiekviena šeima rengtųsi ne ilgiau kaip dvi valandas.

Per operaciją visais atvejais reikia veikti tvirtai ir ryžtingai, nė kiek nesiblaškant, nekeliant triukšmo ir panikos.

Kategoriškai draudžiama atimti iš iškeldinamųjų kokius nors daiktus, išskyrus ginklus, kontrrevoliucinę literatūrą ir valiutą, taip pat vartoti iškeldinamųjų maisto produktus.

Įspėti visus operacijos dalyvius apie griežčiausią teisminę atsakomybę už mėginimą savintis kokius nors iškeldinamųjų daiktus.

5. Kaip atskirti iškeldinamojo šeimą nuo jos galvos

Kadangi daugelis iškeldinamųjų turi būti suimti ir uždaryti specialiuose lageriuose, o jų šeimos vežamos į specialios tremties vietas tam tikrose srityse, todėl ir iškeldinamus šeimos narius, ir jos galvą reikia paimti tuo pačiu metu, nepranešant apie būsimą atskyrimą. Padarius iškeldinamojo bute kratą ir įforminus atitinkamus asmens bylos dokumentus, operatyvinis darbuotojas surašo šeimos galvos dokumentus ir įdeda juos į asmens bylą, o šeimos narių įforminti dokumentai įdedami į iškeldinamos šeimos bylą.

Iki pakrovimo stoties visa šeima vežama vienu vežimu, ir tik pakrovimo stotyje šeimos galva įsodinamas atskirai nuo šeimos, į specialiai šeimų galvoms skirtą vagoną.

Rengiantis kelionei iškeldinamųjų bute, šeimos galvą reikia įspėti, kad asmeninius daiktus susidėtų į atskirą lagaminą, nes iškeldinamų vyrų sanitarinis apšvarinimas vyksiąs atskirai nuo moterų ir vaikų.

Pakrovimo stotyse numatytų suimti šeimų galvas krauti į jiems skirtus vagonus, kuriuos nurodys šiam reikalui paskirtas operatyvinis darbuotojas.

6. Iškeldinamųjų saugojimo ir lydėjimo tvarka

Darbuotojams, saugantiems ir lydintiems vežimais vežamų iškeldinamųjų koloną, draudžiama sėsti į iškeldinamųjų vežimus. Darbuotojai iškeldinamųjų koloną turi lydėti iš šonų ir galo. Konvojaus vyresnysis periodiškai apeina visas kolonas, tikrindamas, ar važiuojama kaip nurodyta.

Važiuojant per [gyvenamuosius] punktus, taip pat pro sutiktus žmones, iškeldinamųjų kolona turi būti saugoma ypač atidžiai, reikia žiūrėti, kad niekas nepabėgtų, taip pat neleisti iškeldinamiems kalbėtis su sutiktais žmonėmis.

7. Pakrovimo į ešelonus tvarka

Kiekviename pakrovimo punkte už pakrovimą atsako operatyvinio trejeto narys ir specialiai tam tikslui paskirtas asmuo.

Operacijos dieną pakrovimo punkto viršininkas kartu su ešelono ir

NKVD konvojinės kariuomenės viršininku apžiūri geležinkelio pateiktus vagonus, ar jie aprūpinti viskuo, ko reikia (gultai, unitazai, žibintai, grotelės ir kt.), ir su ešelono viršininku susitaria, kokia tvarka šis priims iškeldinamuosius.

Vykstant pakrovimui, stotį apsupa NKVD konvojinės kariuomenės raudonarmiečiai.

Operatyvinių grupių vyresnieji perduoda ešelono viršininkui vieną iškeldinamųjų sąrašo vagonais egzempliorių. Ešelono viršininkas pagal šį sąrašą šaukia iškeldinamuosius, atidžiai patikrina kiekvieną pavardę ir nurodo vietą vagone.

Daiktai kraunami į vagoną kartu su iškeldinamaisiais, išskyrus smulkų žemės ūkio inventorių, kuris kraunamas į atskirą vagoną.

Iškeldinamieji kraunami į vagonus šeimomis, ardyti šeimų neleidžiama (išskyrus šeimų galvas, kurie turi būti suimti). Reikia taip apskaičiuoti, kad vagone būtų ne daugiau kaip 25 žmonės.

Sutalpinus visas numatytas šeimas, vagonas uždaromas.

Už visus perduotus žmones ir jų pristatymą į paskirtą vietą atsakingas juos priėmęs ir įsodinęs ešelono viršininkas.

Operatyvinės grupės vyresnysis, perdavęs iškeldinamuosius, užpildo raportą apskrities operatyvinio trejeto viršininkui apie atliktą operaciją: raporte įrašoma iškeldinamojo pavardė, glaustai nurodoma, ar rasta ginklų ir kontrrevoliucinės literatūros, taip pat kaip vyko operacija.

Įsodinę į ešeloną iškeldinamuosius ir atidavę raportus apie atliktos operacijos rezultatus, operatyvinės grupės dalyviai tampa laisvi ir veikia NKGB apskrities skyriaus viršininko nurodymu.

SSR Sąjungos valstybės saugumo liaudies
komisaro pavaduotojas
valstybės saugumo 3-io rango komisaras
(**Serov**)

[Nuorašas] tikras: **Maslobojev D.** (Parašas)

LVRMA. F. 135. 7. B. 1. L. 1-9. Patvirtintas nuorašas rusų k. Mašinraštis.
Skelbta: Lietuvių archyvas. Bolševizmo metai. Kaunas, 1942. T. 1. P. 46-51

4. LKP(b) CK biuro nutarimas dėl gyventojų suėmimo ir ištrėmimo iš Lietuvos.

Vilnius. Ne anksčiau kaip 1941 m. gegužės 23 d.*

Visiškai slaptai
Ypatingas aplankas

LKP(b) CK biuro nutarimas dėl kontrrevoliucinių ir socialiai pavojingų elementų suėmimo ir iškeldinimo iš Lietuvos SSR

Lietuvos KP(b) CK, išklausęs NKGB ir NKVD operatyvinio štabo [darbuotojų] drg. Gladkov'o ir Guzevičiaus (liaudies komisarai) pranešimą dėl priemonių kontrrevoliuciniams ir antisovietiniams elementams suimti ir iškeldinti iš Lietuvos SSR,

Nutaria:

1. Pritarti parengtiems planams, apskričių operatyvinių grupių trejetų paruoštai apskaitos medžiagai.

2. Laikyti tikslinga NKGB ir NKVD operatyvinio štabo suplanuotą paraišką įtraukti į operaciją kitų SSRS respublikų NKGB ir NKVD darbuotojus.

3. Įpareigoti NKGB ir NKVD apskričių trejetus bei LKP(b) apskričių komitetus iškeldinant vadovautis štai kuo:

a) partijos apskričių komitetai skiria kiek reikia tarybinio ir partinio aktyvo turto aprašams sudaryti ir jam paskirstyti.

Apskričių operatyviniai trejetai įtraukia į operaciją partijos apskrities komiteto partinį ir tarybinį aktyvą.

b) iškeldinamiems nuvežti į geležinkelio stotis panaudoti pačių iškeldinamųjų, o prireikus ir kaimynų kinkomąjį transportą, taip pat mobilizuoti ir panaudoti visą apskrities autotransportą.

Partijos apskričių komitetų sekretoriai garantuoja aprūpinimą autotransportu pagal apskričių operatyvinių trejetų apskaičiavimus;

c) įpareigoti NKGB ir NKVD apskričių trejetus bei partijos apskričių

* Dokumente data nenurodyta, tačiau nutarimas pridėtas prie LKP(b) CK biuro 1941 m. kovo 26 d. nutarimų, protokolas Nr. 11.

komitetų sekretorius susipažinti su vietos sąlygomis ir jas išstudijuoti, kad gyvenvietėse, kur vykdoma operacija, kokių nors ekscesų arba vilkinimo atveju būtų galima imtis priemonių;

d) įpareigoti apskričių komitetų sekretorius ir apskričių vykdomųjų komitetų pirmininkus garantuoti iškeldinamųjų kontingento paliekamo turto tinkamą paskirstymą bei saugojimą.

4. Įpareigoti kelio viršininką drg. Lochmatov'ą parūpinti kiek reikia žmonėms įrengtų vagonų ir pagal NKGB ir NKVD operatyvinio štabo paraišką bei nurodytu laiku pristatyti juos į pakrovimo stotis.

5. CK sekretorius transporto reikalams drg. Zubov kontroliuoja pervežimo plano vykdymą ir imasi priemonių aprūpinti autotransportu.

6. CK sekretorius Adomas* nustato iškeldinamųjų kontingento liekančio turto apskaitos bei panaudojimo tvarką. Prižiūrėti, kad būtų tinkamai panaudojamas.

7. Po operacijos būtinai atlikti aiškinamąjį darbą tarp partinio ir tarybinio bei profsąjungų aktyvo.

8. Teikti paramai per operaciją pavesti drg. Gridin'ui komandiruoti į apskritis atsakingus LKP(b) CK darbuotojus.

9. Pavesti drg. Adomui per Sveikatos liaudies komisariatą aprūpinti ešelonus medicinos pagalba pagal ešelonų viršininkų paraiškas.

10. LSSR vidaus reikalų liaudies komisaras drg. Guzevičius operacijai reikalingą autotransportą paskiria iš statybų.

11. Draugas Maiminas aprūpina ešelonus vagonais-parduotuvėmis ir per Sveikatos liaudies komisariatą pakrovimo stotyse organizuoja būtinų produktų prekybą.

Lietuvos KP(b) CK sekretorius
A. Sniečkus (Parašas)

LVVOA. F. 1771. Ap. 190. B. 1. L. 78-80. Originalas rusų k. Mašinraštis.

* LKP(b) CK sekretorius I. Meskupas

5. SSRS NKGB 3-iosios valdybos viršininko pavaduotojo Ševeliov'o ir SSRS NKGB 3-iosios valdybos 4-ojo skyriaus viršininko Rodionov'o pranešimas LSSR valstybės saugumo liaudies komisarui P.Gladkov'ui dėl pasirengimo ištremti iš Lietuvos antisovietiškai nusiteikusius asmenis.

Maskva. 1941 m. gegužės 31 d.

Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjunga

Visiškai slaptai

Gavimo Nr. į 194 m. Nr. Atsakant nurodyti Nr., skaičių ir skyrių

Valstybės Saugumo
Liaudies Komisariatas
--- --- --- ---
1941. V.31
Nr.4/4/9174
Maskva, Dzeržinskio aikštė, 2.
--- --- --- ---
Trumpas turinys
Lietuvos SSR valstybės saugumo liaudies
komisarui valstybės saugumo vyr. majorui
drg. Gladkov'ui*
Kaunas

Susipažinęs su Jūsų /19/41 m. V.10 specialiu pranešimu Nr.1/933 apie antisovietinius buvusių tautininkų, šaulių, policininkų ir buožių veiksmus dėl privalomo grūdų pristatymo valstybei, SSR Sąjungos valstybės saugumo liaudies komisaras drg. Merkulov – įsakė:

Antisovietiškai nusiteikusius asmenis, varančius aktyvią kontrrevoliucinę agitaciją, parengti iškeldinimui į tolimas SSR Sąjungos vietoves.

Gauta: 1941.VI.10. Nr.2/2485.
Pranešama vykdymui.

* Ant dokumento uždėtas stačiakampis spaudas: LSSR NKGB VSV 2 skyrius.

SSRS NKGB 3-iosios valdybos viršininko pavaduotojas valstybės saugumo kapitonas
Ševeliov (Parašas)
SSRS NKGB 3-iosios valdybos 4-ojo skyriaus viršininkas valstybės saugumo kapitonas
Rodionov (Parašas)

Lietuvių Enciklopedija. Penkioliktas tomas. Lietuva. South Boston. Lietuvių enciklopedijos leidykla. 1968. P.367. Dokumento faksimilė.

6. SSRS NKVD GULAG'o Darbo ir specialiųjų tremčių skyriaus viršininko Konradov'o pažyma apie tremtinių iš Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Moldavijos apgyvendinimo ir įdarbinimo vietas.

Maskva, 1941 m. gegužė

Visiškai slaptai

Pažyma apie specialiųjų kontingentų, ištremiamų iš Latvijos, Lietuvos, Estijos ir Moldavijos SSR į šalies gilumą, numatomą įkurdinimą ir darbinį panaudojimą

1. Į Komijos ASSR – 3 600 žmonių.

Iš jų 1100 žmonių į Pečiorą ir 2500 žmonių dirbti vietinėje pramonėje pietiniuose respublikos rajonuose (prašo atsiųsti dar 1500 žmonių).

2. Krasnojarsko kraštas – 7000 žmonių.

Apgyvendinami šiuose rajonuose: Kansko, Irbeiskojės, Dzeržinskojės, Tasejevo, Abano, Partizanskojės, Ujaro, Sažsko, Rybinskojės, Kežmos, Bogučianų, Pirovskojės, Novosiolovo, Turuchansko, Daurskojės, Nazaravo, Beriozovkos, Ačinsko, Kozulkos, Bogotolo ir Tiucheto.

Dauguma bus apgyvendinti ir panaudojami tarybiniuose ūkiuose, vietinėje ir miško pramonėje.

3. Altajaus kraštas – 9 802 žmonės.

Apgyvendinami rajonuose: Karasuko, Slavgorodo, Kulundos, Vagajaus, Kupino, Čistooziornojės, Burlos, Barnaulo, Rubcovsko, Aleisko, Zagansko, Bagano, Pospelichos, Povalichos, Šipunovo.

Daugiausia tarybiniuose ūkiuose ir aukščiau nurodytų rajonų vietinės pramonės įmonėse.

4. Novosibirsko sritis – 10 000 žmonių.

Apgyvendinami 13-oje Narymo apygardos rajonų, dirbs žemės ūkyje ir vietinėje pramonėje, dar 3 700 žmonių Togučino, Karagato, Vengerovo, Šegarkos rajonuose dirbs vietinės pramonės įmonėse.

5. Omsko sritis – 6000 žmonių.

Numatoma apgyvendinti 40-yje srities rajonų: 16-oje šiaurinių, 13-oje šiaurės vakarų, 11-oje pietinių. Iš bendro skaičiaus šiauriniuose rajonuose apgyvendinama tik 2 400 žmonių.

Dauguma numatoma panaudoti tarybiniuose ūkiuose ir vietinės pramonės įmonėse.

6. Kazachijos SSR – 11 000 žmonių.

Šiose srityse: Pietų Kazachijos, Akmolinsko, Kzyl Ordos, Aktiubinsko, Gurjevo, dirbs žemės ūkio darbus ir tarybiniuose ūkiuose.

7. Kirovo sritis – 4 000 žmonių.

Įkurdinami šiuose rajonuose: Kotelničiaus, Piniugo, Lūzos, Oparino, Slabodskojaus, Kirovo, Oričių, Taine-Kamsko mažomis partijomis; apylinkių tarybos juos panaudos įvairiems darbams, dalis bus pasiųsta į srities tarybinius ūkius.

SSRS NKVD Gulag'o Darbo ir specialiųjų tremčių skyriaus viršininkas saugumo kapitonas
(**Konradov**) (Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 87. L. 52. Originalas rusų k. Mašinraštis.

7. SSRS NKGB 3-iosios valdybos 4-ojo skyriaus 3 -iojo poskyrio viršininko Rudakov'o pažyma apie sovietiniam okupaciniam režimui pavojingų žmonių Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje skaičių.

Maskva, 1941 m. birželio 3 d.

Visiškai slaptai

Žinios apie antisovietinio ir socialiai svetimo elemento skaičių Lietuvos, Latvijos ir Estijos SSR

Eil. Nr.	Kategorija	Pagal NKGB apskaitą: Lietuvos SSR	Latvijos SSR	Estijos SSR	Iš viso
1	2	3	4	5	6
1.	Kontrrevoliucinių partijų ir antisovietinių nacionalistinių organizacijų dalyviai	1170	3800	1470	6440
2.	Buvę žvalgybininkai, žandarai, vadovaujantys policijos darbuotojai ir kalėjimų prižiūrėtojai	868	585	670	2123
3.	Dvarininkai, fabrikantai, aukšti buržuazinio valstybės aparato valdininkai	1925	919	2100	4944
4.	Buvę karininkai ir baltagvardiečiai	284	316	425	1025
5.	Kriminaliniai elementai	1288	2180	691	4159
6.	Prostitutės	594	200		794
7.	Šeimų nariai, įregistruoti pagal 1, 2, 3 ir 4 punktus	3475	6600	8900	18975
8.	Kontrrevoliucinių nacionalistinių organizacijų dalyvių šeimų, kurių galvos nubausti aukščiausiaja bausme, nariai	114	150	195	459
9.	Nariai šeimų, kurių galvos – kontrrevoliucinių nacionalistinių organizacijų dalyviai – slapstosi	3	100	20	123
10.	Atvykę iš Vokietijos kaip repatriantai	130	150	–	280
11.	Vokiečiai, užsiregistravę išvykti ir atsisakę išvažiuoti į Vokietiją	73	–	–	73
	Iš viso:	9924	15000	14471	39395

Pastaba:

1. Duomenys apie Lietuvos SSR pateikti V.3, apie Latvijos ir Estijos SSR – V.26
2. Į 10 punktą Latvijos SSR įtraukti ir vokiečiai, atsisakę išvykti į Vokietiją.
3. Į 5 punktą Estijos SSR įtrauktos prostitutės.

SSRS NKGB 3-iosios valdybos 4-ojo skyriaus
3-iojo poskyrio viršininkas
valstybės saugumo vyr. leitenantas
[19]41.V.3. (**Rudakov**) (Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 87. L. 189. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.
Skelbta: Gimtasis kraštas. 1990. Spalio 4-10.

8. SSRS valstybės saugumo liaudies komisaro pavaduotojo I. Serov'o direktyva NKGB apskričių skyrių viršininkams dėl pasirengimo trėmimui.

Maskva, 1941 m. birželio 4 d.

Visiškai slaptai

Priemonių, kurių reikia imtis prieš atliekant būsimąją operaciją, sąrašas
(Apskrities skyriaus viršininkui)

1. Kruopščiai išnagrinėti visas įskaitos bylas ir atrinkti tas, kurios dėl kompromituojančių duomenų operacijai netinka.
2. Patikrinti visus asmenis, įrašytus į įskaitą gyvenamojoje vietoje; kaip dingstį panaudoti būsimą pasų davimą, sanitarinę butų būklę, telefono remontą ir t. t.
3. Kruopščiai išnagrinėti operacijos vykdymo instrukciją, patvirtintą liaudies komisaro pavaduotojo drg. Serov'o; vadovaudamasis šia in-

strukcija, apskrities skyriaus viršininkas instruktuos jo žinion atvykusius operatyvinius darbuotojus.

4. Patvirtinus įskaitos bylas, suskaičiuoti, kiek iš viso yra šeimų ir žmonių, ir apskaičiuoti, kiek reikės operatyvinių darbuotojų; čia atsižvelgti į apskrities skyriuje esančius operatyvinius darbuotojus.

Operatyvinių darbuotojų skaičius turėtų būti toks: 1 operatyvinis darbuotojas, 1 NKVD darbuotojas, 1 NKVD kariuomenės raudonarmietis ir 1 vietos tarybinio ir partinio organo atstovas. Šie 4 žmonės turi įvykdyti 2-jų šeimų operaciją.

5. Parengti patalpas atvykusiems operatyviniams darbuotojams, organizuoti jų maitinimą ir juos įspėti, kad neitų niekur miestan perspėti iškeldinamųjų kontingento.

6. Parūpinti popieriaus ir pieštukų operacijos dalyviams. Parengti ginklų ir šaudmenų atsargą tam atvejui, jeigu kas nors iš operatyvinių darbuotojų atvyktų be ginklo.

7. Iš anksto numatyti asmenis iš vietos partinio ir tarybinio aktyvo, kurį ketinama įtraukti į operaciją, bet apie būsimą operaciją niekam nepranešti.

8. Savo rajono žemėlapyje pažymėti, kokį skaičių [šeimų] narių turi apimti operacija gyvenvietėse. Iš tikrųjų tai įforminti taip: po gyvenvietės pavadinimo apskritime parašyti trupmeną, kurios skaitiklis būtų šeimų, o vardiklis – šeimų narių skaičius; šiame žemėlapyje pažymėti iškeldinamųjų vežimo į pakrovimo stotis maršrutą. Arkliais kinkomų vežimų kolonos turėtų važiuoti ne toliau kaip 25 kilometrus.

Tikslingiausia būtų iškeldinamuosius atvežti iki plentų, čia sutikti su autotransportu ir nuvežti į geležinkelio stotį.

9. Parengti pakrovimo geležinkelio stotyje planą ir paraiškose nurodyti, kiek reikia vagonų; vienas vagonas turėtų būti skiriamas ne mažiau kaip 25 žmonėms.

Operacijos išvakarėse, po instruktažo, operatyviniai darbuotojai atrenka įskaitos bylas, kurios bus išdalytos. Turėti galvoje, kad ir iškeldinamųjų, ir suimtųjų asmens bylos iki pat jų pakrovimo į ešelonus bus viename aplanke; prieš įsodinant į vagoną, šeimų galvų asmens bylos atiduodamos vieno ešelono viršininkui, šeimų narių asmens bylos – kito ešelono viršininkui. (Žr. instrukciją, 5 sk.)

SSR Sąjungos valstybės saugumo
liaudies komisaro pavaduotojas
valstybės saugumo 3-iojo rango komisaras
(Serov)

1941 m. birželio 4 d.

[Nuorašas] tikras: Sekretoriato operatyvinio įgaliotinio kodifikacijai padėjėja **(Semiochina)** (Parašas)

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 8. L. 43-45. Patvirtintas nuorašas rusų k. Mašinraštis. Skelbta: Lietuvių archyvas. Bolševizmo metai. Kaunas, 1942, T. 2. P. 30-31.

9. LSSR valstybės saugumo liaudies komisaro P. Gladkov'o direktyva NKGB apskričių skyrių, poskyrių, operatyvinių skyrių ir geležinkelio poskyrių viršininkams dėl operatyvinių gyventojų trėmimo planų sudarymo.

Kaunas, 1942 m. birželio 4 d.

Visiškai slaptai
Labai skubu
Tik asmeniškai

Visiems Lietuvos SSR NKGB apskričių skyrių ir poskyrių viršininkams,
LSSR NKGB operatyvinių skyrių viršininkams,
geležinkelio poskyrių viršininkams
draugui Guskov'ui
draugui Mirskij
Biržai

Sudarant operatyvinį būsimosios operacijos planą, reikia vadovautis tokia schema:

1. Operacijos vadovybė

Šiame skyriuje nurodyta, kam pavesta operaciją vykdyti, t. y. LSSR NKGB 1941 m. gegužės 23 d. įsakymu Nr. 0037 patvirtinto operatyvinio trejeto asmeninę sudėtį.

2. Apylinkės trejeto uždaviniai

Šiame skyriuje nurodyti, kokie yra trejeto uždaviniai, būtent: paaiškinti, kiek žmonių, suskirsčius kategorijomis, turi būti suimta bei

pristatyta į pakrovimo punktus.

Tame pačiame skyriuje išvardyti valsčius ir miestus, nurodant suimamų asmenų ir iškeldinamų šeimų bei jų narių skaičių ir kiek operatyvinių grupių suėmimą bei iškeldinimą vykdys.

3. Užduočių vykdymas

Šiame skyriuje specialioje lentelėje nurodyti gyvenviečių pavadinimus, kiek žmonių turi būti suimta, kiek iškeldinta, kiek sudaryta operatyvinių grupių ir kiek žmonių prireiks grupėms sukomplektuoti.

Šiame skyriuje nurodyti žmonių skaičių, t. y. kiek žmonių Jūs turite operacijai atlikti, turint galvoje, kad bus panaudoti visi NKGB ir NKVD darbuotojai (taip pat milicija), partinis ir tarybinis aktyvas, ir kiek dar prireiks žmonių, kad operacija būtų tikrai įvykdyta.

4. Operatyvinių grupių užduotys

Šiame skyriuje nurodyti operatyvinėms grupėms iškeltas užduotis: sušaukimo, instruktavimo, išvykimo į vietas tvarką ir t. t.

5. Pakrovimo punktai

Šiame skyriuje nurodyti visas vietas, kuriose, vykdant operaciją, bus paimami žmonės (suimti ir iškeldinti), pažymėti, kiek žmonių turi būti suimta, ir atskirai – kiek turi būti iškeldinta, kurioje geležinkelio stotyje žmonės iš kiekvienos atskiros vietos bus pakrauti. Toje pačioje lentelėje tiksliai nurodyti, kiek reikės vagonų žmonėms pakrauti ir daiktams sudėti. Išvardyti pavardes asmenų, atsakingų už pakrovimą atskirai kiekvienoje stotyje.

6. Suimtųjų ir šeimų, kurios turi būti iškeldintos, gabenimas

Vežimo maršrutas (pridėti apskrities žemėlapį, kuriame būtų pažymėtos vietos, kur bus paimami žmonės, ir pakrovimo stotys bei nurodytas maršrutas).

Pažymėti, pro kurias gyvenvietes turi kolona važiuoti, būtinai nurodyti kilometražą.

Į šį skyrių įdėti specialią transporto, kuriuo bus vežami iškeldinami asmenys ir suimtieji, apskaičiavimo lentelę; pažymėti, iš kur transportą gausite.

Transportą reikia mobilizuoti iš vakaro nekalta dingstimi per partijos apskrities komitetą.

7. Saugumo garantavimas apskrityje

Šiame skyriuje nurodyti, kiek jėgų prireiktų tvarkai atstatyti ir tuo

atveju, jeigu tektų užkirsti kelią ekscesams. Nurodyti vietas ir žmonių skaičių.

8. Ryšiai ir medicininis aptarnavimas

Ryšiams palaikyti nurodyti vietas, kaimus, telefonų numerius ir t. t.

Medicinos pagalbos suteikimo tvarka, jeigu jos prireiktų.

9. Ginklų tarybiniam ir partiniam aktyvui gavimo šaltinis

10. Darbas su agentūra tarp suimamųjų ir numatytųjų iškeldinti

11. Represuotųjų turto apsauga

Prie Jūsų parengto operatyvinio plano reikia pridėti tokius dokumentus:

I Smulkų Jūsų apskrities žemėlapį, kuriame atitinkamais ženkleliais būtų pažymėtos gyvenvietės, iš kur bus iškeldinama ir suimama, kuriame prie kiekvienos gyvenvietės būtų nurodyta iškeldinamų šeimų ir jų narių skaičius, sutelkimo, pakrovimo vietos, nubrėžtos iškeldinamųjų kolonos važiavimo krypties rodyklės, nurodytas nuotolis ir t.t.

II Kiekvienos gyvenvietės atskirus iškeldinamųjų ir suimamųjų sąrašus.

III Žmonių suskirstymą į operaciją tiesiogiai vykdančius trejetus; nurodyti štabo, pakrovimo stoties budėtojų rezervą ir t. t.

IV Iškeldinamųjų ir suimamųjų bylas.

V Kolonų maršruto išrašus operatyvinių grupių vyresniesiems.

VI Suvestinę lentelę (forma bus išsiųsta papildomai).

Atkreipiu Jūsų dėmesį į tai, kad operatyvinis planas turi būti itin gerai apgalvotas ir kruopščiai parengtas.

Plane turi būti numatyti visai visi tiek suėmimo ir iškeldinimo operacijos parengimo, tiek jos vykdymo momentai.

Jei kas neaišku, teirautis telegrafu.

Kaunas 1941 m. birželio 4 d. LSSR valstybės saugumo liaudies komisaras

Nr. 1/1148. valstybės saugumo vyresnysis majoras

[Nuorašas] tikras: (Parašas neįskaitomas) **(Gladkov)**

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 1. L. 10-12. Patvirtintas nuorašas rusų k. Mašinraštis

10.SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojo S. Kruglov'o raštas SSRS sveikatos apsaugos liaudies komisarui G. Miterev'ui dėl medicinos personalo skyrimo į tremtinių ešelonus.

Maskva, 1941 m. birželio 7 d.

[19]41m. birželio 7 d. Visiškai slaptai
Nr. /5518/016
SSRS sveikatos apsaugos liaudies komisarui
drg. G. A. Miterev'ui

Vyriausybės sprendimu artimiausiu metu iš Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Moldavijos sovietinių socialistinių respublikų bus pradėta siųsti ešelonus su specialiais tremtiniais.

SSRS NKVD, atsižvelgdamas į išvardytų sąjunginių socialistinių respublikų NKVD paraiškas, prašo Jus įsakyti šių respublikų Sveikatos ALK* skirti kiek reikia gydytojų ir medicinos personalo aptarnauti ešelonams kelionėje.

Apie Jūsų įsakymą prašau pranešti.

SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojas
valstybės saugumo 3-iojo rango komisaras
(Kruglov)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 87. L. 70. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

* Sveikatos apsaugos liaudies komisariatas

11. SSRS NKVD GULAG'o Darbo ir specialiųjų tremčių skyriaus viršininko Konradov'o pažyma apie tremtinių ešelonų iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos paskyrimo vietas.

Maskva, 1941 m. birželio 10 d.

Visiškai slaptai

Pažyma (NKGB 3-iajai valdybai) apie ešelonų iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos SSR paskyrimo vietas

Eil. Nr.	Ešelono Nr.	Išsiuntimo geležinkelis	Paskyrimo vieta
1	2	3	4
1.	232	Lietuvos	Zagainovo* st., Tomsko glž.
2.	237	-"-	Barnaulo st., Tomsko glž.
3.	238	-"-	Bijsko st., Tomsko glž.
4.	239	-"-	-"- -"-
5.	240	-"-	-"- -"-
6.	243	-"-	Komijos ASSR
7.	244	-"-	Novosibirsko st.
8.	246	-"-	Kazachijos SSR
9.	261	Latvijos	Krasnojarsko kr.
10.	262	-"-	Novosibirsko sr.
11.	263	-"-	Krasnojarsko kr.
12.	264	-"-	-"-
13.	265a	-"-	-"-
14.	266	-"-	-"-
15.	267	-"-	-"-
16.	269	-"-	-"-
17.	270	-"-	-"-
18.	286	Estijos	Novosibirsko sr.
19.	287	-"-	-"-
20.	288	-"-	-"-
21.	289	-"-	-"-

NKVD GULAG'o Darbo ir specialiųjų
tremčių skyriaus viršininkas

* Dok. – Zagamnovo

valstybės saugumo kapitonas
(**Konradov**)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 87. L. 185. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

12. LSSR NKGB skyriaus viršininko pavaduotojo J. Medvedev'o pažyma apie gyventojų, numatytų areštuoti ir ištremti iš Lietuvos, skaičių.

Kaunas, 1941 m. birželio 12 d.

Visiškai slaptai

Pažyma apie suregistruotų antisovietinių, kriminalinių ir socialiai pavojingų elementų (šeimų galvų), kurie turi būti suimti ir iškeldinti iš Lietuvos SSR, skaičių
1941 m. birželio 11 d. duomenimis

Eil. Nr.	Iškeldinamųjų kategorijos	Šeimų galvos: turi būti suimti	turi būti iškeldinti	iš viso	Žmonių (kartu su šeimų nariais), kurie turi būti suimti ir iškeldinti, skaičius
1	2	3	4	5	6
1.	NKGB teikimu	4052	-	4052	15258/11203
2.	Buvusios Lenkijos pabėgėliai	2250	774	3024	4270/1246
3.	NKGB teikimu a) kriminaliniai elementai	2296	428	2724	27254/0
	Iš viso Lietuvos SSR:	8598	1202	9800	22252/12449

Pastaba: Paskutinėje grafoje vardiklis rodo šeimos narių skaičių.

Lietuvos SSR NKGB 2-ojo skyriaus
viršininko pavaduotojas
valstybės saugumo leitenantas
(**Medvedev**) (Parašas)

Kaunas, 1941 m. birželio 12 d.

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 1. L. 18. Originalas rusų k. Mašinraštis.
Skelbta: Pasaulis. 1991. Nr. 18. P. 25.

13. LSSR NKGB pažyma apie okupaciniam sovietiniam režimui pavojingų žmonių apskaitą.

Kaunas. Ne anksčiau kaip 1941 m. birželio 12 d.

Visiškai slaptai

Pažyma apie kontrrevoliucinių ir antisovietinių elementų Lietuvos respublikoje apskaitą

Eil. Nr.	Kategorijos	Turi būti suimti	Turi būti iškeldinti	Iš viso
1	2	3	4	5
1.	Aktyvūs kontrrevoliucinių organizacijų nariai ir antisovietinių nacionalistinių baltagvardiečių organizacijų dalyviai	2311	–	2311
2.	Buvę žvalgybininkai, žandarai, policijos ir kalėjimų administracijos viršininkai, taip pat eiliniai policininkai ir kalėjimų prižiūrėtojai, apie kuriuos yra kompromituojančių duomenų	790	–	790
3.	Buvę stambūs dvarininkai, stambūs fabrikantai ir aukšti buvusio valstybės aparato valdininkai	799	–	799
4.	Buvę Lenkijos, Latvijos, Lietuvos ir Estijos baltųjų armijos karininkai, apie kuriuos yra kompromituojančių duomenų	74	–	74
5.	1 punkte nurodytų šeimų nariai	–	5863	5863
6.	2 punkte " " "		1908	1908
7.	3 punkte " " "		3021	3021
8.	4 punkte " " "		162	162

1	2	3	4	5
9.	Kontrrevoliucinių nacionalistinių organizacijų dalyvių šeimų, kurių galvos nuteisti aukščiausiąja bausme, nariai	–	121	121
10.	Asmenys, atvykę iš Vokietijos kaip repatriantai, taip pat vokiečiai, užsirašę repatrijuoti į Vokietiją ir dėl įvairių priežasčių neišvykę, apie kuriuos yra kompromituojančių duomenų	78	128	206
	Buvusios Lenkijos pabėgėliai	2250	2023	4273
	Iš viso NKGB duomenimis:	6302	13226	19528
11.	Prostitutės, užregistruotos Latvijos, Lietuvos, Estijos buvusios policijos organų ir dabar tebesiverčiančios prostitucija	–	428	428
12.	Kriminaliniai elementai	2296	–	2296
	Iš viso NKVD duomenimis:	2296	428	2724
	Iš viso:	8598	13654	22252

Pastaba: 4-oje grafoje asmenų skaičius sumažėjo dėl to, kad buvusios Lenkijos kariuomenės karininkai buvo įrašyti į pabėgėlių grafą.

Operatyvinio štabo viršininkas
Lietuvos SSR valstybės saugumo vyr. majoras
(**Gladkov**)
Lietuvos SSR NKGB 2-ojo skyriaus
viršininko pavaduotojas
valstybės saugumo leitenantas (**Medvedev**) (Parašas)

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 1. L. 19-20. Originalas rusų. k. Mašinraštis.
Skelbta: Pasaulis. 1991. Nr. 18. P. 26-27.

14. LSSR NKGB operatyvinio štabo instrukcija dėl tremtinių išvežimo ešelonais.

Kaunas. Ne vėliau kaip 1941 m. birželio 14 d.

Visiškai slaptai

Instrukcija asmenims, geležinkelio stotyse atsakingiems už suimtų ir iš Lietuvos SSR iškeldinamų kontrrevoliucinių elementų pakrovimą į ešelonus

1. Kiekvienoje geležinkelio stotyje, iš kurios bus išvežamos iškeldinamos šeimos, apskričių trejetai būtinai iš operatyvinių darbuotojų paskiria atsakinguosius už pakrovimą.

2. Atsakingiems už pakrovimą, kad jie galėtų palaikyti ryšį ir atlikti kitas užduotis, priskiriami du žmonės iš partinio aktyvo arba eilinių raudonarmiečių. Be to, jiems pavaldi paskirta geležinkelio stoties apsauga.

3. Atsakingasis už pakrovimą ne vėliau kaip prieš 24 valandas iki operacijos pradžios patikrina vagonus, jų skaičių, įrengimą (ar gultai, žibintai ir t. t.). Visus pastebėtus trūkumus ir gedimus taiso čia pat drauge su ešelono viršininku arba vagonus lydinčiu asmeniu. Kartu nedelsdamas praneša apskrities operatyviniam trejetui apie ešelonų paruoštumą.

4. Atsakingasis už pakrovimą tikrina, kaip parengti ir sutvarkyti telkimo punktai geležinkelio stotyje (ar parūpinta geriamojo vandens ir kt.), tikrina pirmosios pagalbos punktus (kartu su paskirtu gydytoju), taip pat transporto priemones (vežimus ir autotransportą).

5. Operacijos vyresnysis susisiekia su ešelono viršininku ir drauge su juo aptaria visus iškeldinamų šeimų pakrovimo ir išsiuntimo reikalus.

6. Visi operatyvinių grupių vadovai, atvykę kartu su šeimomis į pakrovimo punktą, pranešę vyresniajam, kad operacija atikta, perduoda jam iškeldinamųjų asmens bylas bei sąrašus ir drauge su operatyvinių grupių nariais pagal vardinį sąrašą iškeldinamas šeimas perduoda ešelono viršininkui.

7. Apie visus tuos, kurių operatyvinės grupės neatgabeno, sudaro-

mas aktas dviem egzemplioriais. Vienas egzempliorius lieka pas ešelono viršininką, o kitas atiduodamas pakrovimo vyresniajam, kuris savo ruožtu jį prisega prie iškeldinamų šeimų sąrašo.

Atsakingasis už pakrovimą turi tiksliai žinoti, kiek šeimų ir kokios operatyvinės grupės privalo pristatyti į konkretų geležinkelio punktą. Atidžiai patikrinęs ir įsitikinęs, kad visi operatyviniai trejetai kartu su iškeldintomis šeimomis atvyko į įsodinimo vietą, apie tai praneša ešelono viršininkui, atsakingam už šeimų išsiuntimą iš geležinkelio stoties.

Pakrovimo vyresnysis geležinkelio stotyje iš apskrities trejeto gauna iškeldinamų šeimų vardinį sąrašą, kuriame prie kiekvienos šeimos nurodyta operaciją vykdanti operatyvinė grupė, taip pat smulkius nurodymus žodžiu visais operacijos vykdymo klausimais (ryšiai, rezervo vieta, transportas ir t. t.).

8. Jeigu tikrinant paaiškėtų, jog ne visos operatyvinės grupės atvyko į įsodinimo vietą, atsakingasis už pakrovimą apie tai skubiai praneša apskrities trejetui, kad būtų imtasi atitinkamų priemonių. Kartu pats panaudoja visas turimas priemones (telefoną ir t. t.) operatyvinėms grupėms surasti ir ryšiui su jomis užmegzti.

9. Ešelonai su visais suimtaisiais ir šeimomis geležinkelio stotyje stovi tol, kol pakraunamos visos iškeldinamos šeimos.

10. Pakrovimo vyresnysis paskirsto ir skiria apsaugą geležinkelio stotyje, tuo reikalu susisiekia su apsaugos ir sargybos vyresniuoju arba tiesiogiai su sargybiniais ir duoda nurodymus, kad pakrovimo vietoje būtų garantuota tvarka.

11. Pakrovimo vyresnysis palaiko tvarką ir neleidžia miniai burtis prie geležinkelio stoties bei aplink iškeldinamas šeimas; imasi visų priemonių, kad iškeldinamieji kuo mažiau būtų ne vagonuose.

12. Baigus krauti ir ešelonams išvykus iš geležinkelio stoties, atsakingasis už pakrovimą apie tai telefonu praneša trejetui ir, tik gavęs leidimą, atvyksta į trejeto štabą.

Atvykęs į štabą, atsakingasis už pakrovimą raportuoja apie atliktą darbą ir apie visus įvykius iškeldinamų šeimų pakrovimo ir išsiuntimo metu. Kartu su raportu jis pateikia iškeldintųjų sąrašų nuorašus ir nepristatytų asmenų aktų nuorašus.

13. Mažose stotyse įsodinus visas iškeldintas šeimas, visi trejetų operatyviniai darbuotojai lydi vagonus į ešelonų formavimo stotį, kur

iškeldinamuosius suskirsto į suimamuosius ir iškeldinamuosius, perduoda ešelono viršininkui, tik po to susisiekia su apskrities trejetu ir jam leidus, vyksta į apskrities štabą.

Operatyvinis štabas

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 1. L. 13-14. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

15. SSRS NKVD tremtinių iš Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Moldavijos ištrėmimo, apgyvendinimo ir prievartinio įdarbinimo veiksmų projektas. 1941 m. birželio 14 d.

Maskva, 1941 m. birželio 14 d.

Visiškai slaptai

"Tvirtinu"*
SSR Sąjungos vidaus reikalų
liaudies komisaras
(L. Berija)
1941 m. birželio ... d.

Iš Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Moldavijos SSR iškeldinamų specialiųjų kontingentų etapavimo, įkurdinimo ir įdarbinimo priemonių planas

1. Tremiamų šeimų galvas	–	22885 žmones	– išsiųsti:
a) iš Moldavijos SSR	–	į Kozelsko lagerį	5000 žm.
	–	į Putivlio lagerį	3000 "
b) iš Lietuvos SSR	–	į Starobelsko lagerį	4450 "
c) iš Latvijos SSR	–	į Juchnovo lagerį	5770 "
d) iš Estijos SSR	–	į Starobelsko lagerį	4665 "

2. Tremiamus kriminalinius nusikaltėlius – 4159 žmones -išsiųsti į NKVD miško pataisos darbų lagerius; vėliau įforminti jų bylas per SSRS Ypatingąjį pasitarimą prie NKVD:

a) iš Lietuvos SSR	–	į Usollagą	1288 žm.

* Ant dokumento yra L. Berijos rezoliucija: "Priemonių planą tvirtinu. Įgyvendinti pavedu drg. Černyšov'ui ir Nasedkin'ui. 1941.VI. 14. L. Berija".

b) iš Latvijos SSR	–	į Belbaltlagą	1180 "
"	–	į Onegos	1000 "
c) iš Estijos SSR	–	į Usollagą	691 "

3. Tremiamus šeimų narius – 46 557 žmones – išsiųsti kaip tremtinius į šias respublikas, kraštus ir sritis:

a) iš Lietuvos SSR	–	į Komijos ASSR	3660 žm.
b) iš Latvijos SSR	–	į Krasnojarsko kraštą	6850 "
c) iš Estijos SSR	–	į Altajaus kraštą *	9115 "
d) iš Moldavijos SSR	–	į Pietų Kazachstano	
	–	į Aktiubinsko	
	–	į Karagandos	11000 "
	–	į Kustanajaus	
	–	į Kzyl Ordos	
	–	į Omsko sritį	6000 "
	–	į Novosibirsko sritį	10000 "
c) Rezervas	–	į Kirovo sritį	6000 "
4) Ištremiamas postitutes	–	794 žmones	– išsiųsti:
a) iš Lietuvos ir Latvijos SSR	–	į Kazachijos SSR	794 žm.

5. Tremiamoms šeimų galvoms iš Lietuvos ir Estijos SSR Starobelsko lageryje priimti, ne vėliau kaip 1941.VI.15, išvežti šiame lageryje laikomus perbėgėlius – 600 žmonių, tarp jų ir NKVD dar nenuteistus, į pataisos darbų lagerius, vėliau peržiūrėti jų bylas SSRS NKVD Ypatingajame pasitarime.

6. Juchnovo lageryje laikomus 300 internuotųjų iki 1941.VI.11 perkelti į Kozelsko karo belaisvių lagerį.

7. NKVD konvojinei kariuomenei pavesti ešelonus lydėti kelionėje ir saugoti karo belaisvių lageriuose.

8. Šeimų galvų karo belaisvių lageriuose apskaitą, režimą ir maitinimą pavesti NKVD Karo belaisvių reikalų valdybai, aprūpinti SSRS NKVD GULAG'o fondų sąskaita.

9. Operatyvinę šeimų galvų priežiūrą, laikant juos karo belaisvių lageriuose, pavesti šių lagerių Ypatingiems skyriams ir teritorinėms NKGB valdyboms.

---

* Į Altajaus kraštą daugiausia buvo siunčiama iš Lietuvos.

10. Tremiamą kontingentą iš Moldavijos, Lietuvos, Latvijos ir Estijos SSR aprūpinti perkėlimui reikalingais riedmenimis, taip pat vykstančius ešelonus stebėti kelionėje ir laiku pranešinėti NKVD ir NKGB valdyboms apie įkurdinimo vietas pavesti SSRS NKVD Pervežimų skyriaus viršininkui valstybės saugumo kapitonui drg. Zikejev'ui.

11. Etapuojamuosius maitinti kelionėje iš SSRS prekybos liaudies komisariato geležinkelio bufetų, 1 žmogui per parą skirti 3 rublius, įskaitant ir 600 g duonos.

Organizuoti maitinimą kelionėje pavesti NKVD GULAG'o Bendrojo tiekimo skyriui (viršininko pavaduotojui drg. Sluckij).

Nenutrūkstamo etapuojamųjų aprūpinimo kelionėje priežiūrą pavesti atitinkamoms NKVD ir NKGB valdyboms pagal ešelonų maršrutą.

12. 60 000 žmonių iškeldinimo ir etapavimo iki įkurdinimo vietos operacijos išlaidas, apskaičiuotas pagal pridedamą 13 000 000 rublių sąmatą*, padengti iš NKVD ir NKGB sąmatos.

13. Tremtinių įkurdinimą ir įdarbinimą pavesti atitinkamoms NKVD ir NKGB valdyboms, siųsti juos dirbti į miško pramonės įmones, tarybinius ūkius ir namudinių verslų arteles.

14. Tremtinių apskaitą pavesti teritorinių NKVD ir NKVD valdybų 1-siems specialiesiems skyriams.

SSRS NKVD GULAG'o viršininkas
valstybės saugumo vyr. majoras
(**Nasedkin**) (Parašas)
Sutinkame:
SSRS valstybės saugumo
liaudies komisaro pavaduotojas
(**Kobulov**) (Parašas)
SSRS vidaus reikalų
liaudies komisaro pavaduotojas
(**Černyšov**) (Parašas)

1941 m. birželio ... d.

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 87. L. 37-41. Originalas rusų k. Mašinraštis.
Skelbta: Gimtasis kraštas. 1990. Spalio 4-10.

---

* Pagal sąmatą 85 tūkst. tremtinių buvo patvirtinta 18,5 mln. rb. Žr. 16 dokumentą.

3.

СОВ. СЕКРЕТНО.

"УТВЕРЖДАЮ"
НАРОДНЫЙ КОМИССАР ВНУТРЕННИХ ДЕЛ
СОЮЗА С.С.Р.

(Л.БЕРИЯ)

* * июня 1941 г.

ПЛАН МЕРОПРИЯТИЙ

ПО ДИСЛОКАЦИИ, РАССЕЛЕНИЮ и ТРУДОУСТРОЙСТВУ СПЕЦКОНТИНГЕНТОВ ВЫСЫЛАЕМЫХ из ЛИТОВСКОЙ, ЛАТВИЙСКОЙ, ЭСТОНСКОЙ и МОЛДАВСКОЙ С.С.Р.

1. Высылаемых глав семей - 22.885 человек направить:

а) Из Молдавской ССР	-	в Козельщанский лагерь.....	5.000 чел.
-"-	-	в Путивльский лагерь	3.000 "
б) Из Литовской ССР	-	в Старобельский лагерь	4.450 "
в) Из Латвийской ССР	-	в Ержовский лагерь.....	5.770 "
г) Из Эстонской ССР	-	в Старобельский лагерь	4.665 "

2. Высылаемых уголовников - 4.159 человек, направить с последующим оформлением дел через Особое Совещание при НКВД СССР, в лесные исправтрудлагери НКВД:

а) Из Литовской ССР	-	в Усольлаг	1.288 чел.
б) Из Латвийской ССР	-	в Белбалтлаг...	1.180 "
-"-		в Онежский	1.000 "

в) Из Эстонской ССР - в Усольлаг ..... 1.001 чел.

3. Высылаемых членов семей - 46.557 человек направить как ссыльно-поселенцев в следующие Республики , края и области:

а) Из Литовской ССР	-	в Коми АССР	3.600 чел.
б) Из Латвийской ССР	-	в Краснолрский край	6.850 "
в) Из Эстонской ССР	-	в Алтайский край	9.115 "
		в Южно-Казахстанскую	
г) Из Молдавской ССР		Актюбинскую	
		Карагандинскую	11.000 чел.
		Кустанайскую	
		Кзыл-Ординскую	
		Омскую область	6.000 "
		Новосибирскую область	10.000 "
д) Резерв		-в Кировскую область	6.000 "

4. Высылаемых проституток - 794 человек направить:

а) Из Литовской и Латвийской ССР	-	в Казахскую ССР ...	794 чел.

5. Для приема в Старобельский лагерь высылаемых из Литовской и Эстонской ССР глав семей, вывести не позднее 15.VI-1941 года, содержащихся в

этом лагере 6.000 человек перебежчиков, в том числе и неосужденных в Исправительно-трудовые лагери НКВД, с последующим рассмотрением на них дел на Особом Совещании при НКВД СССР.

6. Содержащихся в Ухновском лагере 300 человек интернированных перебросить к 11.VI-1941 года в Козельский лагерь военнопленных.

7. Конвоирование эшелонов в пути и охрану в лагерях военнопленных возложить на конвойные войска НКВД.

8. Учет, режим и питание глав семей в лагерях военнопленных возложить на Управление НКВД по делам военнопленных. Снабжение производить за счет фондов ГУЛАГ"а НКВД СССР.

9. Оперативное обслуживание глав семей во время содержания их в лагерях военнопленных возложить на Особые отделения этих лагерей и УНКГБ по территориальности.

10. Обеспечение потребным подвижным составом для переброски высылаемого контингента из Молдавской, Литовской , Латвийской и Эстонской ССР, а также наблюдение за продвижением эшелонов в пути следования и своевременное извещение НКВД и УНКВД мест расселения - возложить на Начальника Отдела Перевозок НКВД СССР -

Капитана Государственной Безопасности тов. ЗИКЕЕВА.

11. Питание этапируемых в пути следования производить через железно-дорожные буфеты Наркомторга СССР, из расчета 3-х рублей, включая 600 гр. хлеба на 1 человека в сутки.

Организацию питания в пути следования возложить на Отдел Общего Снабжения ГУЛАГ"а НКВД (Зам.Нач. тов.СЛУЦКОГО).

Наблюдение за бесперебойным снабжением этапируемых в пути следования возложить на соответствующие НКВД и УНКВД по пути прохождения эшелонов.

12. Расходы на провсдение операции по выселению и этапированию до места расселения 60.000 человек исчисленные, согласно прилагаемой сметы в сумме 13.000.000 рублей произвести за счет сметы НКВД и НКГБ СССР.

13. Расселение и трудовое устройство ссыльно-поселенцев возложить на соответствующие НКВД и УНКВД по территориальности, с направлением их для работы в предприятия лесной промышленности, совхозы и кустарно-промысловые артели.

5.-

14. Учет ссыльно-поселенцев возложить на 1-ые Спецотделы НКВД и УНКВД по территории.

ПАЧАЛЬНИК ГУЛАГ"а НКВД СССР
Старш.Майор Государствен.Безопасности

Д*: ЗАМ.НАРКОМА ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ С.С.С.Р. (КОБУЛОВ)

ЗАМ.НАРКОМА ВНУТРЕННИХ ДЕЛ СОЮЗА С.С.С.Р. (ЧЕРНЫШОВ)

* июня 1941 года.

16. SSRS NKVD GULAG'o Darbo ir specialiųjų tremčių skyriaus sudaryta 85000 žmonių ištrėmimo iš Baltijos šalių ir Moldavijos sąmata.

Maskva, 1941 m. birželio 14 d.

Visiškai slaptai

85000 žmonių perkėlimo iš Pabaltijo ir Moldavijos išlaidų sąmata

	Tūkst. rb
85000 žm. pervežti po 35 rb 70 kp	– 3035,0
8500 t 532 vagonams krovinių pervežti, vieno vagono kaina 1 664 rb	– 885,0
70 keleivinių vagonų apsaugai ir 70 šildomų prekinių vagonų –sanitarijos izoliatorių po 4569 rb 60 kp kiekvienas	– 640,0
Iš viso:	4560,0
140 operatyvinių darbuotojų, 25 paras lydinčių ešelonus, po 26 rb ir po 5 rb butpinigių 2 paroms paskirties vietoje (140X25X26)+(140X2X5)	– 92,0
Kelionė atgal geležinkeliu 140X71 rb 40 kp	– 10,0
Dienpinigiai 7000 darbuotojų 10-čiai parų po 20 rb parai ir po 5 rb butpinigių 7 paroms (7000X10X20)+(7000X7X5)	– 1645,0
Važiuoti geležinkeliu 600 km ir atgal 700X91 rb 40 kp	– 640,0
Iš viso:	2387,0
Apsaugai išlaikyti ir kelionė atgal geležinkeliu:	
a) 22 žm.X70 eš.X8 rbX25 paros	– 308,0
b) butpinigiai 1540 žm.X5 rbX2 paros	– 15,0
c) kelionė atgal 1540 žm.X71 rb 40 kp	– 110,0
Iš viso:	433,0

280 medicinos darbuotojų išlaikyti 25 paras, butpinigiai po 5 rb parai 2 paroms ir kelionė atgal:

a) 70 gydytojų darbo atlyginimas ir komandiruotpinigiai po 800 rb mėnesiui – 70X64X25	–	112,0
b) 70 felčerių darbo atlyginimas ir komandiruotpinigiai po 400 rb mėnesiui – 70X32X25	–	57,0
c) 140 medicinos seserų darbo atlyginimas ir komandiruotpinigiai po 350 rb mėnesiui – 140X28X25	–	98,0
d) butpinigiai po 5 rb parai 2 paroms – 280X5X2	–	3,0
e) kelionė atgal geležinkeliu – 280X71 rb 40 kp	–	20,0
Iš viso:		290,0

70 vagonų sanitarijos izoliatorių įrengimas po 5 gultus kiekviename:

a) patalynei 70 eš.X5 gultusX10 rb	–	3,0
b) instrumentai 70 eš.X56 rb 50 kp	–	4,0
c) vaistai ir tvarsliava 70 eš.X25 rbX15 dienų	–	26,0
Iš viso:		33,0

85000 žm. maitinimo kelionėje išlaidos – 3 rb per dieną vienam žmogui:

a) nuo išsiuntimo iki paskyrimo stoties 85000X3 rbX15 dienų	–	3825,0
b) nuo galinės paskyrimo stoties iki įkurdinimo vietos (negrįstais keliais) 85000X3 rbX5 dienos	–	1275,0
Iš viso:		5100,0

85000 žm. pervežti (kinkomuoju transportu) nuo paskyrimo stoties iki įkurdinimo vietos 200 km ir 8500 t namų mantos 85000X62 rb 50 kp	–	5313,0
Operacijos išlaidos		384,0
Iš viso:		18500,0

NKVD Darbo ir specialiųjų tremčių skyriaus viršininkas valstybės saugumo kapitonas (**Konradov**) (Parašas)

NKVD Centrinio finansų planavimo skyriaus viršininko pavaduotojas 2-ojo rango intendentas (**Volobujev**) (Parašas)

NKGB Finansų valdybos administracijos ir ūkio finansavimo poskyrio viršininko pavaduotojas 1-ojo rango intendantas (**Goriačev**) (Parašas)

1941 m. birželio ... d.

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 87. L. 42-43. Originalas rusų k. Mašinraštis. Skelbta: Gimtasis kraštas. 1990. Spalio 4-10.

17. SSRS valstybės saugumo liaudies komisaro V. Merkulov'o telefonograma LSSR valstybės saugumo liaudies komisarui P. Gladkov'ui dėl išvengusiųjų tremties paieškos ir trūkumų tremiant žmones iš Lietuvos

Maskva, 1941 m. birželio 15 d.

Kaunas NKGB
drg. Gladkov'ui

Visiškai slaptai

Turimais duomenimis, kai kuriose vietose **vykdant operaciją** asmenys, turėję būti suimti, **buvo išvykę arba nuo operacijos pasislėpę.**

Kita vertus, sprendžiant iš Jūsų pateiktų duomenų skaičiais, **ne visi anksčiau numatyti asmenys buvo į operaciją įtraukti.**

Jums įsakau visais tais atvejais, kai asmenys, kurie turėjo būti suimti arba iškeldinti, **nebuvo toje vietoje, nedelsiant nustatyti jų buvimo vietą ir imtis priemonių jiems paimti. Jeigu objektas išvyko į kitą apskritį arba respubliką, apie tai informuoti atitinkamus NKGB organus.**

Apskričių trejetų vadovams paveskite **susumuoti preliminarius operacijos rezultatus** ir patikrinti, ar visi anksčiau numatyti asmenys buvo į operaciją įtraukti.

Paaiškėjus, kad yra asmenų, kurių atžvilgiu operatyviniai trejetai negavo atitinkamų užduočių – suimti ar iškeldinti – nedel-

siant įvykdyti papildomą operaciją.

Jūs privalote imtis tokių priemonių, kad nė vėliau kaip šios dienos vakare būtų paimti visi Jūsų plane numatyti kontingentai.

Taip pat patikrinkite, kaip vyksta suimtųjų, iškeldinamųjų pakrovimas į ešelonus.

Šiuo klausimu nustatyta daug trūkumų:

a) Pakrovimo vietose **susidaro grūstis.**

b) **Vagonai-parduotuvės** dirba menkai.

c) **Nėra medicinos personalo.**

d) Pasitaiko, kad Jūs iškeldinamuosius pakraunate **be reikalingiausių daiktų, o kai kuriuos ne pagal taisykles.**

Iki išvykstant ešelonams į paskyrimo vietą, visi šie trūkumai Jūsų įsakymu turi būti pašalinti.

Taip pat yra žinių, kad daugelyje vietų **iš iškeldinamųjų atimamos buitinės vertybės (laikrodžiai, portsigarai, žiedai ir kitkas).**

Primename, kad turi būti paimami tik ginklai, valiuta, aukso bei sidabro lydiniai ir kontrrevoliucinė literatūra.

Iš į ešelonus pakrautų suimtųjų Jūs turite **atrinkti asmenis, dominančius operatyviniu požiūriu, ir juos perkelti į kalėjimą, kad būtų tardomi vietoje.**

Šį darbą organizuokite kartu su tuo suinteresuotųjų skyrių viršininkais.

Operaciją skubinkite, kad būtų atlikta laiku ir iki galo, informuokite apie jos eigą ir rezultatus.

Merkulov

[19]41.VI.15. 5.30[val.]

Perdavė Gudkov.

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 8. L. 48-49. Originalas rusų k. Mašinraštis.
Skelbta: Pasaulis. 1991. Nr. 18. P. 23-24.

18. LSSR valstybės saugumo liaudies komisaro P. Gladkov'o ir LSSR vidaus reikalų liaudies komisaro A. Guzevičiaus pažyma apie trėmimo eigą iki 1941 m. birželio 16 d. 12 val.

Kaunas, 1941 m. birželio 16 d.

Visiškai slaptai

Pažyma apie operacijos eigą Lietuvos SSR
iki 1941 m. birželio 16 d. 12 val.

Eil. Nr.	Paimtųjų skaičius: šeimų	jų narių	Pakrauta į vagonus: suimtųjų	iškeldinamųjų	Paimta: ginklų	šaudmenų	valiutos	antisovietinės literatūros	Pranešimai apie įvykius	Kas perdavė
NKGB	4942	13729	3177	10511	Iš viso suimti ir iškeldinti NKGB teikimu				13688	
NKVD	377	377	–	377	Prostitutės					
	1200	1200	1200	–	Kriminaliniai elementai					
					Iš viso NKVD teikimu				1577	
Iš viso:	6519	15306	4377	10888						

NKGB
NKVD

Lietuvos SSR valstybės saugumo liaudies
komisaras valstybės saugumo vyr. majoras (**Gladkov**)
Lietuvos SSR vidaus reikalų liaudies komisaras
valstybės saugumo vyr. majoras (**Guzevičius**)

Pastaba: Didesnius skaičius pateikė 11 apskričių skyrių. Iš 12 apskričių tokių žinių negauta.

LRVM. F. 135. Ap. 7. B. 1. L. 21. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.
Skelbta: Pasaulis. 1991. Nr. 18. P. 28.

19. LSSR NKGB ir LSSR NKVD pažyma apie trėmimo eigą iki 1941 m. birželio 16 d. 18 val.

Kaunas, 1941 m. birželio 16 d.

Visiškai slaptai

Pažyma apie Lietuvos SSR atliktą antisovietinių, kriminalinių ir socialiai pavojingų elementų pašalinimo operaciją iki 1941 m. birželio 16 d. 18 val.

Eil. Nr.	Kategorijos	Numatyta paimti: šeimų	Numatyta paimti: jose žmonių	Atkrito tvirtinant bylas prieš ir per operaciją: šeimų skaičius	Atkrito tvirtinant bylas prieš ir per operaciją: jose žmonių	Paimta: šeimų	Paimta: jose žmonių	Paimta: sulaikyti mėginant pabėgti į užsienį	Nepaimta: šeimų	Nepaimta: pavienių	Nepaimta: Jose žmonių	Nepaimta: Palikta dėl ligos	Nepaimta: Nebuvo namie per operaciją	Nepaimta: Pasislėpė prieš operaciją	Nepaimta: Pabėgo per operaciją	Kitos priežastys
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1.	Aktyvūs kontrrevoliucinių organizacijų nariai ir antisovietinių nacionalistinių baltagvardiečių organizacijų dalyviai	2044	6759	65	222	1877	6154	–	152	118	525	52	254	101	12	
2.	Buvę žvalgybininkai, žandarai, policijos ir kalėjimų administracijos viršininkai, taip pat policininkai ir kalėjimų prižiūrėtojai, apie kuriuos yra kompromituojančių duomenų.	659	2141	9	42	617	1903	–	56	44	208	25	118	32	12	21
3.	Buvę stambūs dvarininkai, stambūs fabrikantai ir aukšti buvusio valstybės aparato valdininkai	781	3383	14	41	1122	3682	–	66	52	309	28	203	31	2	45
4.	Buvę Lenkijos, Latvijos, Lietuvos ir Estijos baltųjų armijų karininkai, apie kuriuos yra kompromituojančių duomenų.	74	206	4	23	104	280	–	4	5	11	–	5	2	–	4
5.	Kontrrevoliucinių nacionalistinių organizacijų veikėjų, nuteistų aukščiausiąja bausme, šeimų nariai	17	107	8	28	27	91	–	1	1	5	–	2	1	–	2

Eil. Nr.	Kategorijos	Numatyta paimti		Atkrito tvirtinant bylas prieš ir per operaciją		Paimta			Nepaimta							
		šeimų	jose žmonių	šeimų skaičius	jose žmonių	šeimų	jose žmonių	sulaikyti mėginant pabėgti į užsienį	šeimų	pavienių	Jose žmonių	Palikta dėl ligos	Nebuvo namie per operaciją	Pasislėpė prieš operaciją	Pabėgo per operaciją	Kitos priežastys
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
6.	Asmenys, atvykę iš Vokietijos kaip repatriantai, taip pat vokiečiai, užsirašę repatrijuoti į Vokietiją ir dėl įvairių priežasčių neišvykę, apie kuriuos yra kompromituojančių duomenų	65	117	–	–	66	165	–	2	41	52	26	7	–	19	–
	Buvusios Lenkijos pabegėliai	851	1864	8	17	1330	1667	–	14	94	100	6	58	32	–	4
	Iš viso NKGB duomenimis:	4491	14637	108	373	5151	13942	–	294	355	1210	137	647	199	26	201
7.	Prostitutės	471	471	7	7	377	377	–	87	–	87	2	85	–	–	–
8.	Kriminaliniai elementai	1371	1371	55	55	1200	1200	–	116	–	116	6	110	–	–	–
	Iš viso NKVD duomenimis:	1842	1842	62	62	1577	1577	–	203	–	203	8	195	–	–	–
	Iš viso:	6333	16479	170	435	6728	15519	–	497	355	1413	145	842	199	26	201

Pastaba: Prie NKGB teikimu paimtųjų bendros sumos priskaičiuota 116 šeimų, iš viso 489 žmonės, neįrašyti į kategorijų skirsnius, nes sudarant suvestinę, nebuvo apie juos duomenų pagal kategorijas.

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 1. L. 22-23. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

20. LKP(b) CK sekretoriaus I. Meskupo ir LSSR LKT pirmininko pavaduotojo J. Vaišnoro telegrama visiems miestų ir apskričių partijos ir vykdomiesiems komitetams dėl ištremiamų iš Lietuvos gyventojų turto apskaitos.

Vilnius, 1941 m. birželio 16 d.

Du adresai:
Visiems partijos komitetams ir vykdomiesiems komitetams*
Partijos apskrities komiteto sekretoriui
Apskrities vykdomojo komiteto pirmininkui

Pasitaiko CK ir Liaudies komisarų tarybos nurodymų pažeidimų tšk Antrąsyk siūlome nedelsiant surašyti aktą visam likusiam turtui tšk Miestų apskričių vykdomieji komitetai privalo užantspauduoti patalpas su turtu tšk Garantuoju galvijų ir paukščių apsaugą ir šėrimą tšk Net ir smulkaus turto niekam neperduoti tšk Dėl turto galvijų paukščių realizavimo siųskite liaudies komisarų pavaduotojams savo pasiūlymus tšk Atsakomybę už šių priemonių vykdymą pavedame apskričių miestų komitetų sekretoriams miestų apskričių vykdomųjų komitetų pirmininkams.

Partijos CK sekretorius
Meskupas (Parašas)
LSSR LKT pirmininko pavaduotojas
Vaišnoras (Parašas)

Antspaudas
Išsiųsti telegramas gavau**: 1941.VI.16
LKT gavo 16.30
1941.VI.26 LKT Reikalų valdybos archyvas O. Stankūnaitė, drg. Javienė

LVVOA. F. 1771. Ap. 2. B. 157. L. 1. Originalas rusų k. Mašinraštis.

* Įrašyta ranka.
** Įrašyta ranka lietuviškai.

21. LSSR valstybės saugumo liaudies komisaro P.Gladkov'o telefonograma NKGB apskričių skyriams ir poskyriams apie masinio trėmimo užbaigimą.

Kaunas, 1941 m. birželio 17 d.

Visiems NKGB apskričių skyriams ir poskyriams* — Skubu

Telefonograma

Ryšium su operacijos baigimu siūlau:
1) Visus vagonus su suimtaisiais ir jų šeimomis nedelsiant siųsti į ešelonų formavimo vietas ir patikrinti.
2) Visus operacijai komandiruotus darbuotojus ir karius tuojau pat pasiųsti į Kauną, išskyrus:
a) Lietuvos NKGB darbuotojus;
b) Aukštosios (NKVD) mokyklos Lietuvos kurso kursantus;
c) operatyvinius darbuotojus, atvykusius iš kitų RSFSR sričių.
Pastaba: BSSR darbuotojus išsiųsti tuojau pat.
3) Tuojau pat pranešti smulkius suvestinius operacijos duomenis skaičiais.
4) Per dvi dienas parašyti ir per pasiuntinį pristatyti į NKGB išsamią ataskaitą apie atliktą operaciją pagal nurodymus, kuriuos jums pateikė mūsų atstovai. Prie ataskaitos turi būti pridėtos visos žinios apie paimtą kontingentą: atspalvis**, socialinė padėtis, tautybė, profesija ir t.t. Ataskaitoje detaliai surašyti – kiek buvo numatyta paimti, kiek paimta, nepaimtųjų sąrašas ir kodėl jie nepaimti. Duomenys apie paimtus ginklus, literatūrą ir t.t. Žinios apie įvykius ir pan.
Ataskaita ir visos suvestinės turi būti pasirašytos viso štabo.
Organizuokite kruopščią paimto kontingento apskaitą (bylų dublikatus, korteles ir t.t.).
5) Visus nuo operacijos pasislėpusiuosius tučtuojau surasti ir paim-

* Ant dokumento pieštuku užrašyta: "drg. Todesui".
** Turimas galvoje suimtųjų politinis atspalvis.

ti. Turi būti paimti visai visi numatyti paimti asmenys. Paimamiesiems palikti apskrityje 2-3 vagonus (kiek reikia), organizuoti apsaugą ir ten juos sutelkti. Kai bus visi paimti, pranešti mums, duosime tolesnius nurodymus.

6) Organizuokite iš pradžių praleistų svarbių asmenų, įeinančių į numatytą paimti kontingentą, sekimą ir paėmimą.

Taip pat paimti likusius dėl to, kad per operaciją jų nebuvo namie.

Lietuvos SSR valstybės saugumo
liaudies komisaras
Kaunas, 1941 m. birželio 17 d. (**Gladkov**) (Parašas)

LVRMA. F. 135 Ap. 7. B. 8. L. 46-47. Originalas rusų k. Mašinraštis.
Skelbta: Pasaulis. 1991. Nr. 18. P. 24-25.

22. LSSR LKT pirmininko M.Gedvilo, LSSR valstybės saugumo liaudies komisaro P.Gladkov'o, LKP (b) CK sekretoriaus I.Meskupo telefonograma partijos miestų ir apskričių serkretoriams, miestų ir apskričių vykdomųjų komitetų pirmininkams, apskričių saugumo skyrių viršininkams dėl tremtinių konfiskuoto turto apskaitos ir panaudojimo tvarkos.

Vilnius, 1941 m. birželio 17 d.

Lietuvos KP (b) miestų, apskričių komitetų sekretoriams,
miestų ir apskričių vykdomųjų komitetų pirmininkams,
LSSR NKGB apskričių skyrių viršininkams

Telefonograma

Pranešame NKGB organų ištremtų asmenų palikto turto apskaitos ir realizavimo tvarką.

1. Drabužiai, patalynė, baldai, ūkiniai indai ir kitas turtas, priklausantis iškeldintoms šeimoms, perduodamas iškeldintųjų įgaliotiems asmenims pagal sąrašą arba realizavimo aktą.

Lėšas už realizavimą šitie įgaliotiniai turi perduoti NKGB organams pasiųsti iškeldintoms šeimoms.

2. Konfiskuotinas turtas: įmonės, namai bei kiti pastatai, galvijai, grūdų atsargos, žemės ūkio inventorius, mašinos, spekuliacinės prekių ir produktų atsargos, taip pat pianinai, biliardai, vertingi paveikslai, bibliotekos.

3. Kofiskuotinas visas pasislėpusiųjų nuo iškeldinimo turtas.

4. Visas kofiskuotas turtas (išskyrus galvijus, žemės ūkio mašinas, pastatus ir sėklas) surašomas, įvertinamas ir perduodamas finansų skyriams realizuoti per valstybinį prekybos tinklą.

5. Galvijus, žemės ūkio mašinas, žemės ūkio inventorių, sėklas ir pastatus kaime panaudoti pagal Žemės ūkio komisariato nurodymą. Pastatai miestuose perėina vykdomųjų komitetų žinion.

6. Visus duomenis apie konfiskuotą turtą per penkias dienas pateikti LKT komisijai (drg. Leonui*).

Sprendžiant turto apskaitos ir panaudojimo klausimus, griežtai vadovautis šia instrukcija.

Lietuvos SSR liaudies komisarų tarybos pirmininkas
Gedvilas (Parašas)
Lietuvos SSR saugumo liaudies komisaras
Gladkov (Parašas)
Lietuvos KP (b) sekretorius
Meskupas**

1941 m. birželio 17 d.
Perduota:

Letulis***
1) Raseiniai – Krupnikov, NKGB viršininkas
2) Panevėžys – Šeršniov (iš partijos miesto komiteto)
3) Partijos Kauno miesto komitetas – Solovjov
4) Partijos Kauno apskrities komitetas – Šeršniov, jis perduos Kauno miesto vykdomojo komiteto pirmininkui
5) LSSR Kauno apskrities NKGB viršininkui: Perduota per

* LSSR žemės ūkio liaudies komisaras B.Pušinis
** Parašyta paties ranka.
*** Pavardė įrašyta ranka lietuviškai.

Utilov'ą
6) Kauno miesto vykdomojo komiteto pirmininkui

Navikaitė *
8) Alytus – Kalašnikov
9) Partijos Kėdainių apskrities komitetas – Melnik, apskrities NKGB viršininkas
10) Telšiai – Nekrasova
11) Trakai – Afonin

Rafaitė *
Dementjev *
12) Zarasai – Kabanov
13) Marijampolė – Sedosov (iš NKGB)
14) Mažeikiai – įskaitos vedėja Konovalova
15) Kretinga – įskaitos vedėjas Virkutis
16) Švenčionys – Abrasov
17) Švenčionėliai – Volorusko

Senko *
18) Utena – Grigštas, sekretoriaus padėjėjas
19) Biržai – Petras, NKGB darbuotojas
20) Ukmergė – Kovalenko, NKGB darbuotojas
21) Šiaulių apskritis – D.Maslobojev, NKGB darbuotojas
22) Šiaulių miestas – Stasiūnas, NKGB darbuotojas
23) Rokiškis – Kazakov, sekretorius

Januškevičius *
24) Vilnius – Kunickytė *
25) Šakiai – Kuznecov
26) Vilkaviškis – Smirnov, NKGB
27) Tauragė – Kojalienė
28) Seinai – Šambergas *

1941.VI.17. **A.Letulis**

LVVOA. F. 1771. Ap. 2. B. 157. L. 2-2a. Originalas rusų k. Mašinraštis.

---

* Pavardė įrašyta ranka lietuviškai.

23. LSSR NKGB suvestinė apie Lietuvos gyventojų suėmimą ir ištrėmimą.

Ne anksčiau kaip 1941 m. birželio 19 d.

Visiškai slaptai

Antisovietinių, kriminalinių ir socialiai pavojingų elementų valymo iš Lietuvos SSR operacijos suvestinė iki 1941 m. birželio 19 d.

Eil. Nr.	Kategorijos	Turėjo būti		Suimta	Paimta iškeldinti	Iš viso suimta ir paimta iškeldinti
		suimta	iškeldinta			
1	2	3	4	5	6	7
1.	Aktyvūs kontrrevoliucinių partijų nariai ir antisovietinių nacionalistinių baltagvardiečių organizacijų dalyviai	2044	4715	1706	5447	7153
2.	Buvę žvalgybininkai, žandarai, policijos ir kalėjimų administracijos viršininkai, taip pat eiliniai policininkai ir kalėjimų prižiūrėtojai, apie kuriuos yra kompromituojančių duomenų	659	1482	499	1582	2081
3.	Buvę stambūs dvarininkai, stambūs fabrikantai ir aukšti buvusio valstybės aparato valdininkai	781	2602	910	3165	4075
4.	Buvę Lenkijos, Lietuvos ir kt. baltųjų armijų karininkai, apie kuriuos yra kompromituojančių duomenų	74	132	104	221	325
5.	Kontrrevoliucinių nacionalistinių organizacijų veikėjų, nuteistų aukščiausiąja bausme, šeimų nariai	17	90	27	89	116

1	2	3	4	5	6	7	8
25.	Kriminaliniai elementai	1274	1274	1274	–	1274	
	Iš viso NKGB teikimu:	1711	1773	1274	499	1773	
	Iš viso:	7439	17485	4923	12562	17485	

Lietuvos SSR valstybės saugumo liaudies komisaras
valstybės saugumo vyr. majoras
(**Gladkov**)
Lietuvos SSR NKGB 2-ojo skyriaus viršininko
pavaduotojas valstybės saugumo leitenantas
(**Medvedev**) (Parašas)

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 1. L.26-27. Originalas. rusų. k. Mašinraštis
Skelbta: Pasaulis. 1991. Nr. 18. P. 30.

25. LKP (b) Utenos apskrities sekretoriaus pranešimas LKP (b) CK sekretoriui A.Sniečkui apie Utenos apskrities gyventojų trėmimą.

Utena, 1941 m. birželio 19 d.

Lietuvos KP (b) sekretoriui
drg. A.Sniečkui
Kaunas

Lietuvos KP Utenos
apskrities komitetas
1941 m. birželio 19 d. Nr.15

Tarnybinis pranešimas. Iškeldinant priešiškus elementus iš Lietuvos Respublikos, taip pat iš Utenos apskrities, per operaciją pabėgo 47 šeimų galvos: buvę policijos vadai, tautininkų, šaulių bei kitų organizacijų vadovai, visi jie ginkluoti stambaus kalibro pistoletais, dalis jų – šautuvais, ir organizavo gaujas. Mūsų apskrityje yra 4 gaujos, kurios plėšia praeivius ir terorizuoja vietos aktyvą.

Lietuvos KP (b) Utenos apskrities komitetas prašo skirti NKGB apskrities skyriaus žinion 25 pistoletus, kad būtų galima duoti kai kuriems aktyvistams, kur tai būtina, taip pat apskrities komitetų skyrių vedėjams.

Lietuvos KP (b) Utenos apskrities
komiteto sekretorius
(Parašas neįskaitomas)

Antspaudas
Utena, 1941 m. birželio 19 d.

LVVOA. F. 1771. Ap. 2. B. 157. L. 17. Originalas rusų k. Mašinraštis.

26. LKP (b) CK sekretoriaus A.Sniečkaus direktyva LKP (b) miestų ir apskričių komitetams dėl pateikimo informacijos apie gyventojų nuotaikas po masinio trėmimo.

Vilnius, 1941 m. birželio 20 d.

Nr. 1126
VI.20

Slaptai

LKP (b) ..... apskrities komiteto,
miesto komiteto sekretoriui

LKP (b) CK įpareigoja Jus iki š.m. birželio mėn. 25 d. pristatyti politinę informaciją apie nuotaikas ryšium su pravestu šeimų išsiuntimu už Lietuvos SSR ribų.

LKP (b) sekretorius
(**Sniečkus**) (Parašas)

LVVOA. F. 1771. Ap. 2. B. 157. L. 9. Originalas lietuvių kalba. Mašinraštis.

1	2	3	4	5	6	7
6.	Asmenys, atvykę iš Vokietijos kaip repatriantai, taip pat vokiečiai, užsirašę repatrijuoti į Vokietiją ir dėl įvairių priežasčių neišvykę, apie kuriuos yra kompromituojančių duomenų	65	112	66	129	195
7.	Buvusios Lenkijos pabėgėliai	851	1013	337	1430	1767
	Iš viso NKGB duomenimis:	4491	10146	3649	12063	15712
8.	Prostitutės, užregistruotos buvusios policijos organuose ir dabar tebesiverčiančios prostitucija	–	471	–	499	499
9.	Kriminaliniai elementai	1371	–	1274	–	1274
	Iš viso NKVD duomenimis:	1371	471	1274	499	1773
	Iš viso:	5862	10617	4923	12562	17485

Lietuvos SSR valstybės saugumo liaudies komisaras
valstybės saugumo vyr. majoras (**Gladkov**)
Lietuvos SSR NKGB 2-ojo skyriaus viršininko pavaduotojas
valstybės saugumo leitenantas (**Medvedev**) (Parašas)

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 1. L. 24-25. Originalas rusų k. Mašinraštis.
Skelbta: Pasaulis. 1991. Nr. 18. P. 28-29.

24. LSSR NKGB suvestinė apie suimtus ir ištremtus iš Lietuvos gyventojus pagal apskritis.

Ne anksčiau kaip 1941 m. birželio 19 d.

Visiškai slaptai

Antisovietinių, kriminalinių ir socialiai pavojingų elementų valymo iš Lietuvos SSR operacijos suvestinė iki 1941 m. birželio 19 d.

Eil. Nr.	Apskritys	Paimtųjų skaičius šeimų	jose žmonių	Iš jų numatyta suimti	numatyta iškeldinti	Iš viso	Pastabos
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Alytaus	166	559	55	504	559	
2.	Biržų	237	530	178	352	530	
3.	Kauno	62	203	39	164	203	
4.	Kėdainių	128	378	79	299	378	
5.	Kretingos	94	309	77	232	309	
6.	Lazdijų	80	321	54	267	321	
7.	Marijampolės	180	595	105	490	595	
8.	Mažeikių	90	313	68	245	313	
9.	Panevėžio	221	603	77	526	603	
10.	Raseinių	251	699	96	603	699	
11.	Rokiškio	225	811	160	651	811	
12.	Šakių	14	458	84	374	458	
13.	Šiaulių	488	1451	272	1179	1451	
14.	Švenčionėlių	133	486	10	384	486	
15.	Tauragės	152	439	229	210	439	
16.	Telšių	141	450	82	368	450	
17.	Trakų	236	686	177	509	686	
18.	Ukmergės	277	656	213	443	656	
19.	Utenos	239	766	213	553	766	
20.	Vilkaviškio	182	565	120	445	565	
21.	Vilniaus	1238	2085	558	1527	2085	
22.	Zarasų	124	500	144	356	500	
23.	Kauno m.	642	1849	467	1382	1849	
	Iš viso NKGB teikimu:	5728	15712	3649	12063	15712	
24.	Prostitutės	437	499	–	499499		

1	2	3	4	5	6	7	8
25.	Kriminaliniai elementai	1274	1274	1274	–	1274	
	Iš viso NKGB teikimu:	1711	1773	1274	499	1773	
	Iš viso:	7439	17485	4923	12562	17485	

Lietuvos SSR valstybės saugumo liaudies komisaras
valstybės saugumo vyr. majoras
(**Gladkov**)
Lietuvos SSR NKGB 2-ojo skyriaus viršininko
pavaduotojas valstybės saugumo leitenantas
(**Medvedev**) (Parašas)

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 1. L.26-27. Originalas. rusų. k. Mašinraštis
Skelbta: Pasaulis. 1991. Nr. 18. P. 30.

25. LKP (b) Utenos apskrities sekretoriaus pranešimas LKP (b) CK sekretoriui A.Sniečkui apie Utenos apskrities gyventojų trėmimą.

Utena, 1941 m. birželio 19 d.

Lietuvos KP (b) sekretoriui
drg. A.Sniečkui
Kaunas

Lietuvos KP Utenos
apskrities komitetas
1941 m. birželio 19 d. Nr.15

Tarnybinis pranešimas. Iškeldinant priešiškus elementus iš Lietuvos Respublikos, taip pat iš Utenos apskrities, per operaciją pabėgo 47 šeimų galvos: buvę policijos vadai, tautininkų, šaulių bei kitų organizacijų vadovai, visi jie ginkluoti stambaus kalibro pistoletais, dalis jų – šautuvais, ir organizavo gaujas. Mūsų apskrityje yra 4 gaujos, kurios plėšia pracivius ir terorizuoja vietos aktyvą.

Lietuvos KP (b) Utenos apskrities komitetas prašo skirti NKGB apskrities skyriaus žinion 25 pistoletus, kad būtų galima duoti kai kuriems aktyvistams, kur tai būtina, taip pat apskrities komitetų skyrių vedėjams.

Lietuvos KP (b) Utenos apskrities
komiteto sekretorius
(Parašas neįskaitomas)

Antspaudas
Utena, 1941 m. birželio 19 d.

LVVOA. F. 1771. Ap. 2. B. 157. L. 17. Originalas rusų k. Mašinraštis.

26. LKP (b) CK sekretoriaus A.Sniečkaus direktyva LKP (b) miestų ir apskričių komitetams dėl pateikimo informacijos apie gyventojų nuotaikas po masinio trėmimo.

Vilnius, 1941 m. birželio 20 d.

Nr. 1126
VI.20
Slaptai

LKP (b) ..... apskrities komiteto,
miesto komiteto sekretoriui

LKP (b) CK įpareigoja Jus iki š.m. birželio mėn. 25 d. pristatyti politinę informaciją apie nuotaikas ryšium su pravestu šeimų išsiuntimu už Lietuvos SSR ribų.

LKP (b) sekretorius
(**Sniečkus**) (Parašas)

LVVOA. F. 1771. Ap. 2. B. 157. L. 9. Originalas lietuvių kalba. Mašinraštis.

27. LKP (b) CK sekretoriaus I.Meskupo raštas LSSR valstybės saugumo liaudies komisaro pavaduotojui B.Baranauskui apie gyventojų trėmimo eigą.

Vilnius, 1941 m. birželio 21 d.

Nr.1137
1941.VI.21
Lietuvos SSR valstybės saugumo liaudies
komisaro pavaduotojui
drg. B.Baranauskui

Siunčiame Jums medžiagą dėl piliečių iškeldinimo už Lietuvos SSR ribų.

Lietuvos KP (b) CK sekretorius
(**Meskupas**)

LVVOA. F. 1771. Ap. 2. B. 157. L. 11. Originalas rusų k. Mašinraštis.

1 priedas
Žinios apie pasiruošimą išsiųsti iš Lietuvos SSR iškeldinamus asmenis. 1941.VI.15

1) **Šakių aps. komitetas. Telefonu kalbėjau su 1-uoju sekretoriumi drg. Legatu.** Išsiuntėme visus sunkvežimiu, kai kurie mėgino pabėgti, bet viskas sureguliuota. Valymas dar tęsiamas. Liko pavieniai žmonės, kurie bus išsiųsti šiandien.

2) **Šiaulių aps.** Telefonai neatsako, apskrities komitete nieko nėra (taip buvo ir 13 d. naktį).

3) **Švenčionėlių aps.** komitetas. Nieko nėra, tik budintis milicininkas.

4) **Tauragė.** Kalbėjau su 2-uoju sekretoriumi Šustov'u. Atlikta 85 % darbo, darbas tęsiasi, yra ligonių, sėdi vagonuose, laukia, kada bus išsiųsti. Maistu aprūpinti. Medicinos pagalba aprūpinti. Viskas tvarkoje.

5) **Zarasai.** Kalbėjau su 1-uoju sekretoriumi Kovšov'u. Darbas atliktas. Sėdi vagonuose. Trys pabėgo. Laukia nurodymo išvykti. Maistu ir medicinine pagalba aprūpinti. Viskas gerai.

(Parašas neįskaitomas)

LVVOA. F. 1771. Ap. 2. B. 157. L. 12. Originalas rusų k. Mašinraštis.

Suvestinė 2 priedas

Drg. Sniečkaus nurodymas paaiškinti iškeldinimo operaciją ne tik aktyvui, bet ir platesnėms asmenų grupėms perduotas šiems apskričių komitetams:

Alytaus, Biržų, Kėdainių, Kretingos, Lazdijų, Marijampolės, Mažeikių, Panevėžio, Raseinių ir Rokiškio.

Per iškeldinimo operaciją Kretingoje vienas mėgino pabėgti, bet buvo sulaikytas. Drg. Bobrov pranešė, kad naktį į 1941.VI.14 pasikorė prokuroro padėjėjas Frankus.

Mažeikių apskrityje buvo kai kurių organizacinių nesklandumų, o šiaip viskas vyko sėkmingai. Visos kitos organizacijos pranešė, kad iškeldinimas atliktas be ypatingų įvykių ir kliudymų.

Utenai pranešta ... 29713*

1941.VI.15. (**Kulešov**)

LVVOA. F. 1771. Ap. 2. B. 157. L. 13. Originalas rusų k. Mašinraštis.

28. LKP (b) Švenčionėlių apskrities komiteto sekretoriaus Sosin'o parengtas iš Švenčionėlių apskrities ištremtų ūkininkų konfiskuoto turto paskirstymo planas.

Švenčionėliai, 1941 m. birželio 21 d.

Iš LSSR Švenčionėlių apskrities iškeldintų ūkininkų turto panaudojimo planas

Iš esančių 30-ties gyvenamųjų namų 6 namus perduoti naudotis kaimo taryboms ir mokykloms, kitus 24 namus, 22 tvartus, 24 klojimus, 5 daržines, 10 sandėlių, 10 svirnų palikti rezerve organizuojamiems kolūkiams.

Perduoti Joniškio valsčiaus Novosadų** kaimo kolūkiui 1 eržilą, 20 arklių, 4 kumeliukus, 1 bulių, 26 karves, 1 aviną, 67 avis, 113 vištų

* Įrašyta ranka pieštuku.
** Taip tekste.

ir viščiukų, 5 kiaules, 1 kuilį, 2 kuliamąsias, 3 maniežus, 3 vėtytuvus, 5 šiaudapjoves, 20 plūgų, 19 akėčių, 9 purentuvus, 15 vežimų, 10 rogių, 2 svarstykles, 1 arklinį grėblį, 1 arpą, 2 kultivatorius, 1 javapjovę, 23 bičių avilius.

Perduodamiems gyvuliams ir paukščiams šerti perduoti kolūkiui 118 pūdų rugių, 27 pūdus avižų, 5 pūdus kviečių, 22 pūdus miežių, 131 pūdą bulvių, 18 pūdų miltų, taip visų iš Joniškio zonos iškeldintų ūkininkų vasarojaus pasėlius.

Arklių-traktorių nuomojimo punktams perduoti 5 arklius, 6 kuliamąsias, 1 maniežą, 7 vėtytuvus, 14 šiaudapjovių, 12 plūgų, 10 vežimų, 15 rogių, 3 svarstykles.

Neturintiems karvių ir vargingųjų valstiečių ūkiams perduoti 24 karves, 14 veršiukų, 2 kuilius, 40 kiaulių ir paršelių, 69 avis ir ėriukus, 6 kalakutus, 3 antis ir 3 žąsis.

Antspaudas
1941.VI.21.

Lietuvos KP (b) Švenčionėlių apskrities komiteto sekretorius **(Sosin)** (Parašas)

LVVOA. F. 1777I. Ap. 2. B. 157. L. 18. Originalas rusų k. Mašinraštis.

29. SSRS NKVD Pervežimų skyriaus suvestinė apie tremtinių ešelonus, važiuojančius iš Baltijos šalių ir Moldavijos.

Maskva, 1941 m. birželio 21 d.

Visiškai slaptai

Specialiųjų ešelonų, vykstančių iš Pabaltijo ir Moldavijos SSR, eismo suvestinė Nr.6 [19]41.VI.21 būklė

Ešelono Nr.	Išvykimo punktas	Žmonių skaičius	Paskyrimo punktas	Ešelono vieta
1	2	3	4	5
200	Kišiniovo glž.*	452	Omsko glž. Šortandų st.	VI.19. 7.40 val., st.,** Kuibyševo glž.
231b	Lietuvos glž.	1102	Omsko glž. Lokotės st.	VI.19 8.15 val. Silino st., Jaroslavlio glž.
232b	"	948	Tomsko glž. Zagainovo st.	VI.19. 19.35 val. Silino st., Jaroslavlio glž.
233	"	719	Maskvos-Donbaso glž. Starobelsko st.	VI.19 0.10 val. Jeleco st., Maskvos-Donbaso glž.
234	"	1372	Omsko glž. Kolundos st.	VI.19 6.30 val. Viazmos st., Vakarų glž.
235	"	813	Kirovo glž. Medgoros st.	VI.19 23 val. Novgorodo st.
236	"	256	Maskvos-Kijevo glž. Babynino st.	VI.18. 0.25 Pinsko st., Leningrado glž.
237	"	1102	Tomsko glž. Barnaulo st.	VI.19. 16.40 val. Viazmos st.
238	"	1227	Tomsko glž. Bijsko st.	VI.19. 16.50 val. Oršos st., Vakarų glž.
239	"	1287	Tomsko glž.	VI.21. 6 val. Bologojės st., Spalio glž.
240	"	1051	Tomsko glž. Bijsko st.	VI.21. 6 val. Bologojės st., Spalio glž.
241	"	1282	Maskvos-Donbaso glž. Storobelsko st.	VI.20. 10.30 val. Minskas
242	"	1379	Tomsko glž. Barnaulo st.	VI.21. 4 val. Oršos st.
243	"	1530	Tomsko glž. Novosibirsko st.	VI.20 22.00 val., Lydos st., Baltstogės glž.
244	"	–	–	VI.21. 3.35 val. Radoškovičių st., Vakarų glž.
261	Latvijos glž.*	1288	Krasnojarskas Jenisejaus st.	VI.19. 20.35 val. Vspolės st., Jaroslavlio glž.

Pastaba: Ešelonai Nr. 229, 230, 231, 232, 265, 268, 271, 272, 273 ir 291 atvyko į paskyrimo vietas.

SSRS NKVD Pervežimų skyriaus viršininkas
valstybės saugumo kapitonas
1941 m. birželio 21 d. **(Zikejev)** (Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 87. L. 136-139. Originalas rusų k. Mašinraštis.

* Toliau vardijami 27 ešelonai, išsiųsti iš Moldavijos.

** Taip tekste.

* Toliau vardijami 11 iš Latvijos ir 8 iš Estijos išsiųsti ešelonai.

30. SSRS NKVD GULAG'O Apsaugos ir režimo valdybos viršininko pavaduotojo Smirnov'o raštas SSRS NKVD GULAG'O viršininkui V.Nasedkin'ui apie patikrinimą, kaip Altajaus krašte pasirengta apgyvendinti tremtinius ir juos panaudoti darbams.

Maskva, 1941 m. liepos 12 d.

SSRS NKVD GULAG'O viršininkui valstybės saugumo vyresniajam majorui drg. Nasedkin'ui

Tarnybinis pranešimas

Remdamasis SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojo drg. Čemyšov'o 1941.VI.19 paliepimu Nr. 30/6117/01, patikrinau, kaip įkurdintas ir įdarbintas specialusis kontingentas Altajaus krašte.

Iki 1941.VI.24 ešelonų su specialiaisiais tremtiniais į Altajaus kraštą dar neatvyko.

NKVD valdyba tuo metu jau turėjo krašto vykdomojo komiteto nutarimą, kuriuo įpareigojamos ūkinės organizacijos parengti gyvenamąjį fondą, sanitarinį aptarnavimą, prekybos tinklą, darbo vietas nustatytam specialiųjų tremtinių skaičiui ir specialiųjų tremtinių paskirstymo į Altajaus krašto ūkines organizacijas planą, suderintą su krašto partijos ir vykdomuoju komitetais, taip pat ūkinių organizacijų vadovais.

Birželio 25-30 d., NKVD valdybos pasiųstos brigados padedamas, patikrinau, kaip ūkiniai darbuotojai vykdo krašto vykdomojo komiteto nutarimą. Per patikrinimą nustatyta, jog kai kurie ūkiniai darbuotojai lėtai rengia būstus (Barnaulo tekstilės kombinato statyba), nerengia maisto bloko įmonių ir sanitarijos įstaigų.

Tikrinimo rezultatams aptarti NKVD valdyba sušaukė ūkinių darbuotojų pasitarimą, kuriame buvo atkreiptas dėmesys į tai, kad būtina spartinti gyvenamojo ploto statybą, nes tuo metu ešelonai jau buvo visai arti.

Birželio 30 d. pirmieji ešelonai atvyko į Barnaulo stotį ir liepos 1 d. į Bijsko stotį. Specialiųjų tremtinių priėmimas buvo organizuotas patenkinamai. Transportas tolesniam gabenimui parengtas laiku. Kratoms

bei pirminei įskaitai kiekviename ešelone organizuoti buvo mobilizuoti NKVD valdybos aparato darbuotojai.

Per pakartonines kratas pas specialiuosius tremtinius dažnai buvo aptinkamos didelės sumos užsienio valiutos, sidabrinių caro monetų ir kitų vertybių. Buvo rasta radijo imtuvų, fotoaparatų, revolverio šovinių, labai daug dviračių ir apdovanojimo ženklų (buržuazinių valstybių medalių ir ordinų).

Visa šita, išskyrus dviračius* ir auksinius daiktus, iš specialiųjų tremtinių buvo atimta nustatyta tvarka, surašyti aktai ir paimta saugoti į NKVD valdybą. Paimti dviračius ir auksinius daiktus reikia papildomo nurodymo.

Liepos 1-3 d. patikrinau, kaip pasirengta priimti specialiuosius tremtinius ir kaip jie priimami Bijsko stotyje.

Čia ūkinės organizacijos sąžiningiau vykdė visus krašto vykdomojo komiteto nutarimo punktus, o NKVD Bijsko miesto skyrius operatyviau organizavo iškrovimą ir transportavimą į tolimesnes vietoves.

Iki liepos 4 d. buvo priimta ir išvežiota į nuolatines įkurdinimo vietas iš Barnaulo stoties apie 3,5 tūkst., o iš Bijsko stoties, kartu su Oirotų autonomine sritimi** – beveik 4 tūkst. žmonių. Iš viso priimta beveik 7,5 tūkst. Visi Altajaus kraštui planuoti ešelonai buvo kelyje, o visai netoli buvo 4 ešelonai. Juos priimti ir transportuoti taip pat buvo pasirengta, šiam tikslui skirtas aparatas dirbo be pertrūkių.

Pažymėtina, kad neapgalvotai beveik 4000 specialiųjų tremtinių buvo skirta Barnaulo tekstilės kombinato statybai, nes, sumažinus statybos darbų apimtį, nebuvo galima visus aprūpinti darbu ir visiškai izoliuoti nuo krašto centro gyventojų. Šiuo klausimu daviau atitinkamus nurodymus, ir NKVD valdybos viršininkas drg. Betin išleido įsakymą pusę nurodyto skaičiaus išskirstyti į kitas netoli Barnaulo esančias ūkines organizacijas.

Išvada: NKVD Altajaus krašto valdyba patenkinamai pasiruošė specialiuosius tremtinius priimti, paskirstyti ir įdarbinti. Visus šiuos klausimus NKVD valdyba laiku iškėlė krašto partinėms ir tarybinėms organizacijoms, taip pat ūkinėms organizacijoms, kurios aktyviai rengėsi priimti tremtinius.

---

* Dviračiai vėliau irgi buvo atimti.

** Dabar Kalnų Altajaus autonominė sritis.

Priimti iškrovimo stotyse ir transportuoti į tolimesnes vietoves buvo mobilizuota pakankamai NKVD valdybos darbuotojų ir transporto priemonių, todėl darbas vyko be pertrūkių, be vagonų prastovų ir specialiųjų tremtinių nereikalingos gaišaties.

Ypač gerai dirbo NKVD valdybos viršininko pavaduotojas valstybės saugumo vyr. leitenantas drg. Osipov, NKVD Bijsko miesto skyriaus viršininkas pulkininkas drg. Čeriak, NKVD valdybos AŪS viršininkas drg. Sidorenko, NKVD valdybos AŪS inspektorius drg. Zaiko. Šie draugai ištisomis paromis buvo iškrovimo punktuose ir rūpinosi, kad darbas vyktų be pertrūkių.

Prie šio aiškinamojo rašto pridedu specialiųjų tremtinių paskirstymo į ūkines organizacijas plano kopiją*.

NKVD GULAG'o
apsaugos ir režimo valdybos
viršininko pavaduotojas valstybės saugumo majoras
(**Smirnov**) (Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 87. L. 214-216. Originalas rusų k. Mašinraštis.

31. SSRS NKVD GULAG'o Darbo ir specialiųjų tremčių skyriaus viršininko pavaduotojo Žilov'o pranešimas GULAG'o viršininkui V.Nasedkin'ui apie tremtinių iš Lietuvos, Latvijos, Ukrainos ir Baltarusijos vakarinių sričių apgyvendinimą Kranojarsko krašte.

Krasnojarskas, 1941 m. liepos 15 d.

SSRS NKVD GULAG'o viršininkui valstybės saugumo vyr. majorui drg. Nasedkin'ui [19]41.VII.3 raštui Nr. 73927 papildyti

Tarnybinis pranešimas apie tremtinių iš Latvijos, Lietuvos bei vakarinių Ukrainos ir Baltarusijos SSR sričių priėmimą ir įkurdinimą Krasnojarsko krašte

Š.m. liepos 2-9 d. NKVD Krasnojarsko krašto valdyba priėmė 12 ešelonų

* Plano kopija neskelbiama.

tremtinių, 5586 šeimas, 16913 žmonių. Iš jų 4606 šeimos, 13203 žmonės, ištremti iš Latvijos ir Lietuvos SSR, ir 980 šeimų, 3710 žmonių, iš USSR ir BSSR vakarinių sričių.

Tremtiniai įkurdinti pagal NKVD Krasnojarsko valdybos patvirtintą planą, daugiausia tolimose ir retai gyvenamose vietovėse, kur kolūkiams ir tarybiniams ūkiams reikia darbo jėgos.

Visi ešelonai buvo priimti šiose stotyse:

Eil. Nr.	Paskyrimo stotis	Ešelono Nr.	Šeimų skaičius	Žmonių skaičius
1.	Jenisejus	-	930	3700
2.	Kanskas	261	630	1313
3.	"	263	597	1647
4.	"	336	250	831
5.	Ačinskas	335	311	1204
6.	"	266	439	1232
7.	Kliukvenka	269	513	1270
8.	Jenisejus	270	740	1758
9.	"	27	56	161
10.	Abakanas	310	263	863
11.	"	311	265	1130
12.	Adadymas	265	416	1101
13.	Užuras	312	176	703
			5586	16913

Iš šio skaičiaus su ešelonu Nr.27 atvykęs 31 žmogus, kuriems buvo įforminti nutarimai suimti, GULAG'o viršininko nurodymu, perduotu "VČ"* ryšių priemonėmis, buvo atskirti nuo savo šeimų ir pasiųsti į NKVD Norillagą.

Šie žmonės buvo atskirti Jenisejaus stotyje, išlaipinant ešeloną, tariamai atrenkant darbo jėgą. Ekscesų nebuvo.

Didžiąją dalį tremtinių sudaro:

a) represuotų fašistinių bei kitų kontrrevoliucinių organizacijų narių šeimos, beje, tarp jų buvo ir tokių, kurių galvos gyvena nelegaliai;

b) represuotų prekybos ir pramonės įmonių savininkų šeimos;

c) buvusių aukštų valdininkų šeimos, tarp jų trys buvusių ministrų žmonos.

* Didelio dažnio.

Be to, tarp atvykusių tremtinių yra 30 moterų, užsiiminėjančių prostitucija.

Kelionėje nuo Krasnojarsko iki įkurdinimo vietos tremtiniai visą laiką buvo aprūpinami duona, vaikams buvo duodama specialaus maisto (pieno, košės). Didžioji dalis ešelono į paskyrimo vietą atvyko pavėlavę 2-3-4 dienas. Ypatingų įvykių kelionėje nebuvo, išskyrus šį:

Ešelonas Nr.311, išvykęs iš Stanislavo* srities (USSR), buvo daug kartų bombarduotas: žuvo 6 raudonarmiečiai iš ešeloną lydėjusios konvojinės kariuomenės komandos ir 29 tremtiniai.

Per bombardavimus tremtiniai keldavo baltas vėliavas (pranešta Valstybės saugumo valdybos SPS 3-ajam skyriui).

Tremtiniai, dirbę žemės ūkyje ir miško pramonėje, taip pat turintys specialybes (staliai, stogdengiai, vairuotojai), iš karto buvo įdarbinti kolūkiuose, tarybiniuose ūkiuose, miško pramonės ūkiuose, namudinėse kooperatinėse amatų įmonėse bei dirbtuvėse. Šiuos žmones atsirinkdavo pačios krašto ir rajonų organizacijos. Kiti tremtiniai buvo nusiųsti į kolūkius, galinčius juos panaudoti sezoniniams darbams – derliui nuimti ir šienapjūtei.

Nemažai tremtinių atsigabeno daug daiktų, maisto ir turi daug pinigų. Iškraunant vagonus ir pasikraunant į baržas bei garlaivius vykti toliau, tremtiniai savo lėšomis samdėsi krovikus, todėl iškrovimo ir pakrovimo darbai vyko sparčiau. Garlaiviuose daugelis patys pirkosi bilietus į keleivių kajutes.

Tremtinių asmens bylos įformintos taip:

asmens byloje yra NKGB valdybos viršininko ir, kartais, prokuroro patvirtintas NKGB valdybos nutarimas dėl iškeldinimo, anketa. Priėmimo vietose atimti pasižadėjimo neišvykti rašteliai ir pridėti prie asmens bylų. Dalies tremtinių (jų skaičius tikslinamas) asmens bylų iš viso nebuvo.

Pavyzdžiui, su ešelonu Nr.266 atvyko 2 vagonai tremtinių (42 šeimos) be asmens bylų. To paties ešelono viršininkas pateikė 25 asmens bylas be žmonių.

Su ešelonu Nr.269 "V" iš Latvijos atvyko 23 šeimos be asmens bylų, 39 šeimoms, atvykusios su ešelonu Nr.270, asmens bylų irgi

* Nuo 1962 m. Ivano Frankovskas.

nebuvo.

Jiems asmens bylos sudarytos atvykimo vietose, tai yra anketos, surašytos pagal apklausos duomenis bei pasižadėjimo neišvykti rašteliu.

Iškraunant ešelonus, NKVD valdybos viršininkas gavo maždaug 20 tremtinių demaskuojamojo pobūdžio parciškimų (apie antisovietines tremtinių kalbas, spekuliaciją ir plėšikavimą).

Šie pareiškimai perduoti atitinkamiems NKVD ir NKGB valdybų skyriams tremtinių įkurdinimo vietose.

SSRS NKVD GULAG'o Darbo ir specialiųjų tremčių
skyriaus viršininko pavaduotojas
valstybės saugumo leitenantas
1941 m. liepos 15 d. (**Žilov**) (Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 87. L. 21-23. Originalas rusų k. Mašinraštis.

32. SSRS NKVD Novosibirsko srities valdybos viršininko Voronin'o ir Darbo ir specialiųjų tremčių skyriaus viršininko Burlaka pranešimas SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui V.Černyšov'ui apie tremtinių apgyvendinimą Novosibirsko srities rajonuose.

Novosibirskas, 1941 m. liepos 17 d.

SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui divizijos vadui drg. Černyšov'ui. Maskva

Tarnybinis pranešimas apie tremtinių įkurdinimą Novosibirsko srities rajonuose*

Įkurdinti ir įdarbinti Novosibirsko sričiai planuotus 21815 tremtinių buvo rengiamasi kartu su srities plano komitetu, vėliau įkurdinimo pla-

* Daugelis čia minimų vietovių priklauso 1944 m. rugpjūčio 13 d. sudarytai Tomsko sričiai.

nus patvirtino srities vykdomojo komiteto prezidiumas [...].

Pagal šį, vėliau srities vykdomojo komiteto prezidiumo patvirtintą planą buvo numatoma 7420 žmonių įkurdinti 12-oje šiaurinių Narymo apygardos rajonų ir 14395 žmones kituose 34-iuose srities rajonuose toli nuo geležinkelio mazgų ir pramonės centrų esančiuose tarybiniuose ūkiuose bei vietinėse pramonės įmonėse.

Remiantis šiuo sprendimu, atvykstantieji ir buvo įkurdinami.

Ryšium su pakitusia padėtimi šalyje, nors ir yra aukščiau nurodytas nutarimas, nuo birželio 26 d. visus pas mus atvykstančius ešelonus siuntėme į Narymą. Tačiau iki tol pietiniuose ir pietvakariniuose srities rajonuose jau buvo įkurdinta 8700 žmonių.

1941 m. liepos 6 d. VKP (b) Novosibirsko srities komiteto biuras nutarimu Nr. 188 atšaukė ankstesnį srities vykdomojo komiteto sprendimą dėl dalies tremtinių įkurdinimo pietiniuose ir pietvakariniuose srities rajonuose ir paliepė nedelsiant sutelkti juos tik šiauriniuose srities rajonuose, Naryme [...].

Rajonų, kuriuose tremtiniai įkurdinami, ūkinę kryptį ir ekonomiką trumpai apibūdina šie atskirų rajonų duomenys:

Vasiuganės rajono plotas – 49,7 tūkst. kv. km., 67 gyvenvietėse gyvena 8,4 tūkst. žmonių ir dirba 4,9 tūkst. ha ariamosios žemės. 5250 žmonių, arba 62 % rajono gyventojų, yra darbo tremtiniai buožės. Gyventojai dirba kolūkiuose, rauna krūmokšnius naujuose žemės plotuose ir ruošia juos javams sėti. Šiek tiek verčiasi žūkle.

Aleksandrovsko rajono plotas – 28,5 tūkst. kv. km., gyvena 8,1 tūkst. žmonių [...].

Panašūs į nurodytuosius yra Pudino, Bakčiaro, Kargasoko ir kiti rajonai.

Labai trūkstant gyvenamojo ploto įkurdinamuosiuose rajonuose, tik ketvirtadalis atvežtųjų įkurdinta tuščiose pirkiose darbo tremtinių gyvenvietėse, kai jas šiek tiek suremontavo kolūkiečiai. Beveik ketvirtadalis, suglaudinus darbo tremtinius ir senuosius vietos gyventojus, buvo įkurdinta jų butuose ir maždaug pusė laikinai įkurdinta mokyklose, klubuose, raudonuosiuose kampeliuose bei kolūkių kontorose [...].

Patekę į šiaurės rajonus, miestų gyventojai, nedarbiniai prekybos elementai, fabrikų ir gamyklų savininkai bei jų šeimos darbu nesidomi, gyvena iš atsivežtų santaupų, neina dirbti įkurdinimo vietose ir reikalauja pasiųsti juos į miestus, kad gautų darbo pagal specialybę [...].

Be išlygų ir nedelsiant reikia centralizuotai spręsti tokius pribrendusius klausimus:

1. Skirti maisto produktų fondus ir laiku atgabenti juos vandens transportu į tremtinių įkurdinimo rajonus, turint galvoje, kad navigacija baigiasi pirmoje spalio pusėje, vėliau joks transportas ten nevyksta.

2. Laiku atgabenti kiek reikia žieminių drabužių ir apavo.

3. Duoti kreditus individualių gyvenamųjų namų statybai, maksimaliai išnaudoti likusius 2,5-3 statybos sezono mėnesius.

NKVD Novosibirsko srities valdybos viršininkas
valstybės saugumo vyr. leitenantas
(Voronin)
NKVD Novosibirsko srities valdybos
Darbo ir specialiųjų tremčių skyriaus viršininkas
valstybės saugumo vyr. leitenantas
Novosibirskas, 1941 m. liepos 17 d. **(Burlaka)**
Nr.7/27313

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 87. L. 190-194. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

33. SSRS NKVD Novosibirsko srities valdybos viršininko Kovšuk-Bekman'o raštas SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui V.Černyšov'ui dėl tremtinių režimo ir priežiūros.

Novosibirskas, 1941 m. rugpjūčio 22 d.

Visiškai slaptai
SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui valstybės saugumo 3-iojo rango komisarui drg. Černyšov'ui. Maskva

1941 m. birželio ir liepos mėnesiais į Novosibirsko sritį iš Latvijos, Lietuvos, Estijos, Moldavijos ir Baltarusijos SSR buvo atgabenti 19362 tremtiniai, kuriuos nuteisė NKVD trejetai 20 metų tremties.

Jie įkurdinti 14-oje šiaurinių srities rajonų, daugiausia 1930-1935

m. ištremtų darbo tremtinių buožių gyvenvietėse, kurias prižiūri darbo tremtinių gyvenviečių komendantūros. Kai kurie apgyvendinti tų pačių rajonų senųjų gyventojų gyvenvietėse.

Pagal SSRS vidaus reikalų komisaro 1939 m. įsakymą Nr. 0143 tremtinių administracinė priežiūra pavesta NKVD vietos organams.

Tačiau, prižiūrint šį kontingentą, kilo sunkumų.

Daug tremtinių įkurdinta gyvenvietėse, esančiose apie 300 km nuo rajonų centrų. Todėl asmenys, privalantys atvykti į NKVD rajonų skyrius registruotis 2-3 kartus per mėnesį, fiziškai negalės įvykdyti šių įsakymo reikalavimų.

Dėl tų pačių priežasčių kontingento administracinė ir operatyvinė priežiūra ten, kur jis gyvena ir nuolat dirba, yra nepaprastai sunkiai įgyvendinama.

Todėl, kad būtų sustiprintas tremtinių režimas jų įdarbinimo vietoje ir jie būtų deramai operatyviai prižiūrimi, turint galvoje karo metą, manau, kad reikia:

1. Tremtiniams taikyti režimą, kurį nustato SSRS liaudies komisarų tarybos 1939.XII.29 nutarimu Nr.2122-617 vs patvirtinti kolonistų* specialiųjų gyvenviečių ir įdarbinimo nuostatai.

2. Tremtinių administracinę priežiūrą perduoti darbo tremtinių komendantūroms, kartu rajonų ir apylinkių komendantūras reorganizuoti į mišriąsias, toliau vadinti jas įdarbinimo ir tremtinių komendantūromis [...].

NKVD Novosibirsko srities
valdybos viršininkas
1941 m. rugpjūčio 22 d. valstybės saugumo kapitonas
Nr.7/27697 (**Bekman**) (Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 87. L. 195-196. Originalas rusų k. Mašinraštis.

* Lenkų ūkininkai po Pirmojo pasaulinio karo apgyvendinti Lenkijos rytinėse žemėse. 1939-1940 m. dalis jų ištremta į Sibirą.

34. SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojo V.Černyšov'o nurodymas NKVD valdybų viršininkams dėl ataskaitų pateikimo apie tremtinių iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, Moldavijos, Ukrainos ir Baltarusijos apgyvendinimą.

Maskva, 1941 m. rugsėjo 5 d.

Pranešimas "VČ" ryšio priemonėmis

Kazachijos SSR vidaus reikalų liaudies komisarui
Krasnojarsko krašto NKVD valdybos viršininkui
Altajaus krašto NKVD valdybos viršininkui
Novosibirsko srities NKVD valdybos viršininkui
Omsko srities NKVD valdybos viršininkui
Kirovo srities NKVD valdybos viršininkui

Iki rugsėjo penkioliktosios praneškite šiuos duomenis apie specialiuosius kontingentus, ištremtus iš Latvijos, Lietuvos, Estijos, Moldavijos, USSR ir BSSR:

įkurdintų rajonuose skaičių, įkurdinimo vietas, darbo ir butų bei buities sąlygas.

SSR Sąjungos vidaus reikalų liaudies
Nr. 41/1232 komisaro pavaduotojas
[19]41.IX.5 valstybės saugumo 3-iojo rango komisaras
1941 m. rugsėjo ... d. (**Černyšov**) (Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 87. L. 198. Originalas rusų k. Mašinraštis.

35. SSRS NKVD Novosibirsko srities valdybos pažyma apie srityje esančių tremtinių iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, Moldavijos, Ukrainos ir Baltarusijos skaičių.

Maskva, 1941 m. rugsėjo 9 d.

Visiškai slaptai

Pažyma apie tremtinių, atvykusių į Novosibirsko sritį iš Estijos, Latvijos, Lietuvos, Moldavijos SSR, vakarinių Baltarusijos ir Ukrainos sričių, skaičių 1941 m. rugsėjo 9 d. būklė

Eil. Nr.	Organo pavadinimas	Šeimų skaičius	Žmonių skaičius	Iš jų suaugusiųjų	Tarp jų vyrų	Tarp jų moterų	Vaikų iki 16 m.
1.	Latvijos SSR	902	2580	1768	343	1425	812
2.	Estijos SSR	564	1619	956	269	687	663
3.	Lietuvos SSR	1477	3507	2190	379	1311	1317
4.	Moldavijos SSR	1950	5787	3829	1297	2532	1958
5.	Vakarų Ukraina	896	3201	2160	786	1374	1041
6.	Vakarų Baltarusija	772	2668	1711	566	1145	957
	Iš viso:	6561	19362	12614	3640	8974	6748

NSS NKVD 1-ojo specialiojo skyriaus viršininkas
valstybės saugumo leitenantas
(**Basov**) (Parašas)
1-ojo specialiojo skyriaus 1-ojo poskyrio viršininkas
valstybės saugumo jaun. leitenantas
(**Misiušov**) (Parašas)

1941 m. rugsėjo 9 d.
Novosibirskas.

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 87. L. 238. Originalas rusų k. Mašinraštis.

36. SSRS NKVD Novosibrsko srities valdybos viršininko Kovšuk-Bekman'o pranešimas SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui V.Černyšov'ui apie tremtinių apgyvendinimą ir priverstinį įdarbinimą srities rajonuose.

Novosibirskas, 1941 m. rugsėjo 10 d.

Visiškai slaptai

SSR Sąjungos vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui valstybės saugumo 3-iojo rango komisarui drg. Černyšov'ui. Maskva

Tarnybinis pranešimas apie tremtinių įkurdinimą ir įdarbinimą Novosibirsko srities rajonuose. 1941.IX.5 būklė

Šių metų birželio-liepos mėn. įkurdinti Novosibirsko srityje atvežta tremtinių iš Latvijos, Lietuvos, Estijos, Moldavijos respublikų ir Ukrainos bei Baltarusijos vakarinių sričių, iš viso 19362 žmonės, nuteisti NKVD trejetų 20 metų tremties, kaip šeimų, kurių galvos represuoti ar gyvena nelagaliai, nariai.

Iš nurodytų 19362 žmonių suaugusių, t.y. 16-os metų ir vyresnių, yra 12614 žmonių, vaikų iki 16 metų – 6748 žmonės. Iš suaugusiųjų: vyrų -3640 ir moterų 8974.

Pagal socialinę padėtį atvykęs kontingentas apibūdinamas taip: fabrikų ir gamyklų savininkų – 834, dvarininkų ir buožių – 4152, dvasininkų -84, stambių prekybininkų ir namų savininkų – 3012, žandarų ir karininkų – 2616, kitų – 8664.

Atvykusieji įkurdinti 14-oje Narymo apygardos šiaurinių rajonų, kurių ūkio kryptis, – išrovus kelmus, plėsti pasėlių plotus, miško darbai, žūklė ir medžioklė.

Darbo tremtinių gyvenvietėse, kurias prižiūri tremtinių komendantūros, įkurdinta 17200 žmonių, o kiti 2162 – vietinių gyventojų gyvenvietėse. Kaip kontingentas išskaidytas pagal rajonus, matyti iš pridedamos pažymos.

Kontingentas įdarbintas darbo tremtinių kolūkiuose ir namudinėse amatų artelėse, o apie 20 % paskirta į miško pramonės įmones.

Paaiškėjo, kad didžioji atvykusiųjų dalis, daugiausia iš Ukrainos

SSR, BSSR ir Moldavijos, labiau prisitaikiusi prie fizinio darbo žemės ūkyje ir namudiniuose amatų kooperatyvuose. Dauguma jų padavė pareiškimus stoti į kolūkius iš karto, juos įforminus ir priėmus artelių nariais, pradėjo dirbti – dirba patenkinamai.

Gana sunku įdarbinti fabrikantų, prekybininkų, dvasininkų šeimas, taip pat kriminalinius elementus ir prostitutes. Ši dalis, kurią sudaro 11380 žmonių, neprisitaikiusi prie fizinio darbo dėl šių priežasčių:

a) labai mažai darbingų asmenų šeimose, kurių galvos ir kiti darbingi nariai represuoti arba gyvena nelegaliai; šias šeimas sudaro moterys, seniai ir vaikai;

b) daug silpnų, ligotų arba apsimetančių sergančiais ir dėl to visai atsisakančių dirbti; gyvena iš atsivežtų išteklių ir vertybių;

c) kriminaliniai elementai ir prostitutės paprasčiausiai nenori dirbti, nusikalstamais veiksmais jie demoralizuoja aplinkinius ir dažnai pabėga.

Šių metų liepos-rugpjūčio mėn. iš šio kontingento mėgino bėgti 41, iš jų:38 žmonės sulaikyti ir 3 yra pabėgę; 18 sulaikytųjų patraukti baudžiamojon atskomybėn, o 20 iškeldinti į tremties vietas.

Taigi iš tų šeimų, kuriose nėra darbingų asmenų, jau dabar yra nemažai žmonių, sugebančių išgyventi be pagalbos.

Tremtinių gyvenimo ir buities sąlygos visiškai nepatenkinamos. Taip atsitiko dėl to, kad imtasi įkurdinti iš anksto neapskaičiavus laisvo gyvenamojo ploto ir neparengus būstų. Dalis atvežtųjų buvo apgyvendinami darbo tremtinių butuose, neklausiant jų šeimininkų ir verčiant juos susispausti, taip pat klubuose, raudonuosiuose kampeliuose ir kolūkių kontorose, iš kurių dabar pamažu perkraustomi į paskubomis padirbtas žemines, o dalis įkurdinta miško pramonės įmonių barakuose. Todėl daugelyje gyvenviečių įkurdinamieji labai susikimšę, tai liudija šie faktai:

Aleksandrovsko rajono Razdolno darbo tremtinių gyvenvietėje iš viso yra 51 vienabutis namas, kur gyveno 56 šeimos; papildomai įkurdintos 28 tremtinių šeimos.

Čiapajevo darbo tremtinių gyvenvietėje 16 vienabučių namų, kuriuose gyveno 17 šeimų; papildomai įkurdintos 22 tremtinių šeimos.

Streževo gyvenvietėje 50 vienabučių namų, kur gyveno 50 darbo tremtinių šeimų; įkurdintos dar 29 tremtinių šeimos.

Panaši padėtis ir daugelyje kitų vietų, kur įkurdinamas šis kontingentas. Minėta kamšatis ir tai, kad gyvenvietėse nėra nei pirčių, nei skalbyklų, sudaro pavojų kilti epidemijoms.

Dalis tremtinių, įdarbintų kolūkiuose ir įmonėse, gavo sklypus daržams ir spėjo apsirūpinti būtinomis daržovių atsargomis žiemai. Duona jie aprūpinami per vartotojų kooperacijos prekybos tinklą. Kai kurios šeimos jau įsigijo karves ir visa kuo rodo, kad nusiteikę gyventi sėsliai.

Žymiai blogiau su nedarbingais ir negalinčiais dirbti elementais, kurie iš viso negali nieko nusipirkti, svarbiausia duonos.

Kadangi tremtiniams nėra fondų, pasitaiko, kad tremtinių įkurdinimo vietose duona parduodama su pertrūkiais. Tai kelia jų nepasitenkinimą ir todėl kai kurie asmenys neina į darbą.

Tremtinių gyvenimo ir buities sąlygoms pagerinti imamasi šių priemonių:

1. Narymo apygardos vykdomojo komiteto ir apygardos NKVD skyrių nurodymu tremtinių įkurdinimo rajonuose sudarytos remonto ir statybos brigados atstato ir pritaiko gyventi senus pastatus bei stato žemines.

2. GULAG'ui atsisakius skirti maisto fondus tremtiniams aprūpinti, srities organizacijoms siūloma įkurdinimo rajonuose sutvarkyti prekybą duona.

3. Dėl medicininio tremtinių aptarnavimo šių metų rugsėjo 3 d. į įkurdinimo rajonus išvažiavo srities gydytojų sanitarijos komisija organizuoti medicininio aptarnavimo per esamą sveikatos apsaugos tinklą.

4. Mums pasiūlius, srities vykdomasis komitetas priėmė sprendimą, įpareigojantį Narymo apygardos vykdomąjį komitetą imtis priemonių, kad didžiausi skurdžiai galėtų įgyti žieminių drabužių.

5. Tremtinių vaikams, neturintiems tėvų, Narymo apygardos Parabelio rajone atidaryti 100 vietų vaikų namai.

6. 1-os ir 2-os grupės invalidams Narymo rajonų invalidų namuose ieškomi atitinkami būstai, kuriems išlaikyti lėšų turi srities socialinio aprūpinimo skyrius.

7. Tremtinių mokyklinio amžiaus vaikai mokomi įkurdinimo vietose esančiose mokyklose.

Režimui tremtinių įdarbinimo vietose sustiprinti ir kokybiškai bei operatyviai jiems prižiūrėti, kadangi vyksta karas, patvirtindamas raštu Nr.7/27693 1941 m. rugpjūčio 22 d. Jums pasiųstus motyvus, manau, kad yra tikslinga:

a) tremtiniams taikyti režimą, numatytą potvarkyje dėl specialiųjų tremtinių ir kolonistų įdarbinimo, patvirtintame SSRS LKT 1939 m. gruodžio 29 d. nutarimu Nr.2122-617 vs;

b) perduoti tremtinius darbo tremtinių gyvenviečių komendantūrų administracinei priežiūrai, dėl to rajonų ir gyvenviečių komendantūras reorganizuoti į mišriąsias, ateityje jas vadinti darbo (tremtinių) ir tremtinių komendantūromis.

Pridedamas komendantūrų reorganizacijos projektas.

Priedas: minėtas projektas*.

NSS NKVD valdybos viršininkas
valstybės saugumo majoras
(**Kovšuk-Bekman**) (Parašas)

Novosibirskas, 1941.IX.10
Nr.166558

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 87. L. 232-237. Originalas rusų k. Mašinraštis.

37. Kazachijos SSR vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojo Bogdanov'o raštas SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui V.Černyšov'ui apie tremtinių iš Baltijos šalių, Baltarusijos, Moldavijos ir Ukrainos tremties vietas, prievartinį įdarbinimą ir sekimą.

Alma Ata, 1941 m. rugsėjo 11 d.

Visiškai slaptai

SSR Sąjungos vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui valstybės saugumo 3-iojo rango komisarui drg. Černyšov'ui

Į Kazachijos SSR 1941 m. birželio-liepos mėn. iš USSR, BSSR vakarinių sričių, Moldavijos SSR ir Pabaltijo atvyko 15413 ištremtųjų: iš vakarinių sričių – 4803 žmonės, iš Moldavijos SSR – 9954, iš Pabaltijo – 656 žmonės; jie įkurdinti Pietų Kazachijos, Aktiubinsko, Kzyl Ordos, Karagandos, Gurjevo ir Akmolinsko srityse [...].

Šie ištremtieji įkurdinti srityse taip:

1. Į Aktiubinsko sritį iš Moldavijos SSR atvyko 6195 žmonės ir iš USSR bei BSSR vakarinių sričių – 1182 žmonės, kurie įkurdinti [...].

2. Į Gurjevo sritį iš SSRS Pabaltijo respublikų atvyko 488 prostitutės, 30 iš jų įkurdinta Baksajaus rajono avininkystės tarybiniame ūkyje, 360 žmonių perduota Makato rajono Kazachijos naftos kombinato statybos kontorai tiesti geležinkelio, kiti 98 žmonės įkurdinti Gurjeve metalo pramonės ir kitose įmonėse.

3. Į Karagandos sritį iš Latvijos atvyko 168 prostitutės, kurios įkurdintos Šetsko rajono tarybiniuose ūkiuose.

4. Į Kzyl Ordos sritį iš Moldavijos SSR atvyko 1024 žmonės, kurie įkurdinti šiuose rajonuose [...].

5. Į Akmolinsko sritį atvyko 1300 žmonių, kurie įkurdinti Akmolinsko ir Šortandų rajonuose [...].

6. Į Pietų Kazachijos sritį iš Moldavijos SSR atvyko 2735 žmonės ir iš USSR vakarinių sričių 2291 žmogus, kurie įkurdinti tarybiniuose ūkiuose [...].

Visi nurodytieji asmenys, 16 metų ir vyresni, pagal SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro 1939.VI.1 įsakymu Nr.0143 paskelbtą instrukciją paimti viešojon priežiūron.

Kazachijos SSR vidaus reikalų liaudies komisaro
pavaduotojas valstybės saugumo majoras
(**Bogdanov**) (Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 87. L. 202-204. Originalas rusų k. Mašinraštis.

* Priedas neskelbiamas

38. SSRS NKVD Altajaus krašto valdybos viršininko Vološenko pranešimas SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui V.Černyšov'ui apie tremtinių iš Lietuvos ir Baltarusijos skaičių, apgyvendinimą ir prievartinį įdarbinimą.

Barnaulas, 1941 m. rugsėjo 15 d.

Visiškai slaptai

SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui valstybės saugumo 3-iojo rango komisarui drg. Černyšov'ui. Maskva

Specialusis pranešimas apie specialiųjų tremtinių skaičių, įkurdinimą ir įdarbinimą Altajaus krašte

Dabar, 1941 m. rugsėjo 15 d., Altajaus krašte yra 17446 tremtiniai, tarp jų atvykę iš BSSR – 9984 žmonės ir iš LSSR – 7462 žmonės. Iš kitų SSRS vakarinės dalies vietų perkeldintųjų į Altajaus kraštą neatvyko.

Visas specialusis kontingentas, pagal nacionalinę sudėtį daugiausia lenkai, baltarusiai ir lietuviai, įkurdintas 46-iuose šio krašto rajonuose ir miestuose. Didžiausia šio kontingento dalis – 13000 žmonių – yra: Barnaule – 4434, rajonuose: Trojickojės – 3841, Barnaulo – 743, Kamenio – 1016, Rubcovsko – 695, Staraja Bardos* – 994 ir Oirotų autonominėje srityje – 1423 žmonės. Kitiems šio krašto rajonams iš šio kontingento teko vidutiniškai po 100-150 žmonių.

Specialieji tremtiniai visose įkurdinimo vietose dažniausiai panaudojami imliems darbams, kuriems nereikia kvalifikacijos ir ilgo pasiruošimo. Specialiojo kontingento dauguma dirba miško ruošos darbus, plytų gamyklose, statybose, tarybiniuose ūkiuose, auginančiuose grūdus ir runkelius. Pavyzdžiui:

"Trojickojės rajone 3469 žmonės dirba miške ir 332 – tarybiniuose ūkiuose beipramoniniuose kolūkiuose".

"Kamenio rajone 340 žmonių dirba tarybiniuose ūkiuose, 235 - prie elevatoriaus statybos, kiti – rajono pramonės kombinato ir miškų ūkio

* Vėliau Krasnogorskojė.

sistemoje'.

"Kalmankos rajone 280 žmonių dirba tarybiniame ūkyje ir 191 žmogus ruošia malkas".

"Sorokino rajone 418 žmonių dirba miško pramonės ūkyje".

Dauguma specialiųjų tremtinių, gyvenančių Barnaule, dirba įvairius darbus "Sibtekstilstroj" tresto statybose ir t.t.

Kadangi dauguma specialiųjų tremtinių yra šeimų nariai arba anksčiau nedirbę, jų darbo produktyvumas yra labai mažas. Pavyzdžiui:

"Kalmankos rajone yra 512 specialiųjų tremtinių. Visi darbingi aprūpinti darbu. Bet pagal specialybę dirba tik 6 žmonės. Tokių specialistų, kaip mokytojų, medicinos ir sąskaitybos darbuotojų, rajono organizacijos panaudoti nesiryžta".

"Kosichos rajone visi specialieji tremtiniai – 100 žmonių – panaudojami žemės ūkio darbams: grūdams valyti, runkeliams kaupti ir pan. Dirba jie blogai, normų nevykdo, nes esą tokių darbų niekada nedirbę".

"Didžiulė dalis specialiųjų tremtinių, paskirtų į Oirotų autonominę sritį, įkurdinta šešiose vietovėse ir ruošia malkas, dirba plytinėse, lauko ir įvairius kitus ūkio darbus. Specialiųjų tremtinių darbo našumas labai menkas, išdirbio normą tik retkarčiais įvykdo 40-50 %.

Tačiau ten, kur specialieji tremtiniai panaudojami pagal savo specialybes ir kur sumaniai organizuotas darbas, našumas kyla, pavyzdžiui:

"Iš gyvenančiųjų Zmejinogorsko rajone 208 žmonės dirba pagal sutartį Zmejinogorsko rūdynų valdyboje "Zapsibzoloto" daugiausia fizinį darbą, aprūpinami kaip ir kadriniai darbuotojai, beveik visi įvykdo išdirbio normas".

"Mamontovo rajone iš viso yra 11 specialiųjų tremtinių iš Lietuvos SSR, iš jų darbingi 7 žmonės. Beje, jie visi dirba pagal specialybes: trys turintys techniko specialybę dirba autobūryje, du – sąskaityboje, viena – rajono finansų skyriuje, kita – pramonės artelėje, du dirba siuvėjais pramonės artelėje, su patikėtu darbu susitvarko".

Specialieji tremtiniai aprūpinami taip pat, kaip ir vietiniai minėtų įmonių darbininkai.

Specialiųjų tremtinių gyvenimo ir buities sąlygos kiekviename rajone labai skirtingos. Dauguma įkurdinta ir gyvena bendruose barakuose arba žeminėse. Dėl šių patalpų trūkumo gyvena labai susikimšę.

Dauguma barakų tinka tik laikinai gyventi ir tiktai šiltu metu, nes

nešildomi.

"152 specialieji tremtiniai, ruošiantys malkas Kalmankos rajono Petrovsko gyvenvietėje, butais neaprūpinti, gyvena visi viename barake, vyrai ir moterys kartu. Šis barakas neįrengtas ir nepritaikytas gyventi, ankšta, nešvaru, lovų ir krosnių nėra, langai be stiklų. Tačiau barakas iki šiol neremontuojamas. Rajono organizacijos nesiima priemonių sudaryti normalias gyvenimo sąlygas, nes specialieji tremtiniai – tai žmonės, kontroliuojami NKVD organų, todėl esą tegul pastarieji ir sudaro sąlygas".

"100 specialiųjų tremtinių, dirbančių runkelius auginančiame tarybiniame ūkyje Kosichos rajone, įkurdinti viename bendrabutyje. Šiame bendrabutyje nešvaru, yra vabzdžių, labai ankšta. Specialieji tremtiniai skundžiasi blogomis gyvenimo sąlygomis".

"Soltono rajone 76 specialieji tremtiniai lietuviai įkurdinti dviejuose mediniuose namuose, viename – 52 žmonės, kitame – 24 žmonės. Beje, antrojo dviejų kambarių namo gyvenamasis plotas 30 kv.m".

"Rebrichos rajone 67 specialieji tremtiniai įkurdinti dviejuose barakuose, esančiuose rajono miškų ūkio medelyne. Barakuose ankšta, užėjus šalčiams juose gyventi negalima".

"Oirotų autonominės srities Kutašo gyvenvietėje dviejuose barakuose įkurdinti 208 specialieji tremtiniai, ruošiantys malkas. Gyvenamieji barakai nešildomi ir šiuo metu juose gyventi negalima. Abu barakai sausakimši, žmonės miega dviaukščiuose gultuose, labai ankšta, sąlygos antisanitarinės".

Susikimšę ir patys specialieji tremtiniai nenori įsikurti jaukiau, gyvenamosios patalpos labai nešvarios, siaučia ligos, ypač tarp vaikų, taip buvo Oirotų autonominėje srityje.

"Tengos tarybiniame ūkyje "Ovcevod", Oirotų autonominėje srityje, butuose, kur gyvena specialieji tremtiniai, visiškai nėra stalų, kėdžių, krosnys ir grindys nesutaisytos, o dalis specialiųjų tremtinių šiame ūkyje įkurdinta gyvulių izoliatoriuje. Dėl to, kad specialieji tremtiniai įkurdinti labai ankštose ir antisanitarinėse patalpose, serga ir miršta vaikai. Šio tarybinio ūkio 1-oje ir 3-ioje fermose yra 17 sergančių vaikų, iš kurių 9 su tymų požymiais. Šiame tarybiniame ūkyje mirė 3 specialiųjų tremtinių vaikai".

Kai kuriuose rajonuose specialieji tremtiniai turi gyvenamąjį plotą,

visiškai tinkamą gyventi ištisus metus.

"208 specialieji tremtiniai, dirbantys pagal sutartį Zmejinogorsko rūdynų valdyboje "Zapsibzoloto", gyvena gerai įrengtose žeminėse, kiekviena šeima turi kambarį, kai kurie, gavę paskolą, įsigijo karves, turi savo daržus ir kitką. 145 specialieji tremtiniai, dirbantys prie elevatoriaus statybos, gyvena gerai įrengtuose butuose, kiekviena šeima turi atskirą kambarį".

Be viso to, dauguma specialiųjų tremtinių visai neturi šiltų drabužių ir gyventi žiemą yra nepasirengę.

SSRS NKVD Altajaus krašto
valdybos viršininkas
valstybės saugumo majoras
(**Vološcnko**) (Parašas)

Altajaus kraštas, Barnaulas,
1941 m. rugsėjo 15 d.
Nr.32/3.

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 87. L. 209-213. Originalas rusų k. Mašinraštis.

39. Komijos ASSR vidaus reikalų liaudies komisaro Kabanov'o pranešimas SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui V.Černyšov'ui apie tremtinių iš Lietuvos, Baltarusijos ir Moldavijos apgyvendinimą ir prievartinius darbus.

Syktyvkaras, 1941 m. rugsėjo 15 d.

SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui
valstybės saugumo 3-iojo rango komisarui
drg. Černyšov'ui
Maskva

Visiškai slaptai
Serija "K"

Į Jūsų 1941 m. rugsėjo 6 d. raštą Nr.680

Tarnybinis pranešimas apie tremtinių, iš Lietuvos, Baltarusijos ir Moldavijos SSR ištremtų į Komijos ASSR, įkurdinimą, įdarbinimą ir būstų bei buities sutvarkymą

Komijos ASSR gyvena 3106 tremtiniai, administracine tvarka ištremti iš Lietuvos (1549 žmonės), Baltarusijos (1205 žmonės) ir Moldavijos

SSR (352 žmonės).

Tremtiniai įkurdinti daugiausia prie įmonių ir miško kirtaviečių šiuose respublikos rajonuose:

Eil. Nr.	Komijos ASSR rajonas	Iš viso įkurdinta žmonių	Iš jų iš Lietuvos SSR	iš BSSR	iš MSSR
1.	Syktyvdinsko	1034	642	332	60
2.	Sysolos	74	37	37	-
3.	Kortkeroso	658	283	375	-
4.	Železnodorožno	123	57	-	66
5.	Ust Kulomo	810	410	400	-
6.	Ust Vymės	181	120	61	-
7.	Trojicko Pečiorsko	226	-	-	226
	Iš viso:	3106	1549	1205	352

Kaip tremtiniai įdarbinti ir kaip sutvarkyta jų būstas bei buitis respublikos rajonuose, rodo šie duomenys:

Syktyvdinsko rajonas. Dauguma rajone gyvenančių tremtinių dirba plukdymo (408 žmonės) ir medienos paruošų (332 žmonės) darbus. Kita dalis dirba terpentino fabrike Ybo kaime, plytinėse Vilgorto ir Dymoso kaimuose bei žemės ūkio darbus NKVD tarybiniame ūkyje.

Tremtiniai gyvena bendrabučiuose ir barakuose tų organizacijų ir įmonių, kuriose dirba, o ne privačiuose vietos gyventojų butuose.

Sysolos rajonas. Rajone gyvenantys lietuviai ir baltarusiai dirba įvairius darbus – Palauzo miško chemijos artelėje ir rajono verslo artelių sąjungos artelėje, gyvena privačiuose butuose pas kolūkiečius Čiuchlomo ir Votčos kaimuose.

Kortkeroso rajonas. Rajono teritorijoje gyvenantys specialieji tremtiniai dirba medienos paruošų darbus Lokčimo miškų bare, gyvena buvusio NKVD Lokčimlago barakuose.

Železnodorožno rajonas. Rajone gyvenantys lietuviai dirba Seriogovo druskos virykloje, besarabai* – plytinėje Seriogovo kaime. Visi jie gyvena privačiuose butuose pas vietos kolūkiečius.

Ust Kulomo rajonas. Rajone gyvenantys lietuviai ir baltarusiai dirba medienos paruošų darbus, gyvena medienos paruošų organizacijų

* T.y. moldavai.

barakuose.

Ust Vymės rajonas. Rajone gyvenantys tremtiniai dirba Žešarto čerpių gamykloje, plytinėje Aikino kaime ir SUPR'o Bašlykovsko kuro biržoje. Gyvena privačiuose butuose ir Laivininkystės valdybos bendrabučiuose (dirbantys šiaurės Uralo upių laivininkystės biržoje).

Trojicko Pečiorsko rajonas. Rajone gyvenantys besarabai dirba buvusio NKVD Vorkutlago tarybiniame ūkyje, gyvena tarybinio ūkio bendrabučiuose.

Tremtinius maistu aprūpina miško darbininkų maisto produktų prekyba ir Komijos vartotojų kooperatyvų sąjunga.

Komijos ASSR vidaus reikalų
Nr.10235/5 liaudies komisaras valstybės saugumo kapitonas
Syktyvkaras, 1941 m. rugsėjo 15 d. (**Kabanov**) (Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 87. L. 206-208. Originalas rusų k. Mašinraštis.

40. SSRS NKVD Krasnojarsko krašto valdybos viršininko Semionov'o pranešimas SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui V.Černyšov'ui apie tremtinių iš Lietuvos, Latvijos, Baltarusijos, Moldavijos ir Ukrainos apgyvendinimą ir prievartinius darbus.

Krasnojarskas, 1941 m. rugsėjo 17 d.

SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui valstybės saugumo 3-iojo rango komisarui drg. Černyšov'ui. Maskva

Tarnybinis pranešimas apie tremtinių įkurdinimą, įdarbinimą ir ūkinį aprūpinimą. 1941.IX.15 būklė.

Tremtiniai iš Latvijos, Lietuvos, Moldavijos, Ukrainos ir Baltarusijos SSR – 4233 šeimos, arba 16784 žmonės, įkurdinti 38-iuose administraciniuose krašto rajonuose.

Tremtiniai iš Ukrainos SSR – 825 šeimos, arba 3300 žmonių, įkur-

dinti 11-oje rajonų: Suchobuzimskojės, Daurskojės, Novosiolovo, Rybinskojės, Kazačinskojės, Jemeljanovo, Jeniseisko, Manos, Jercevo ir Sovetskio.

Specialieji tremtiniai iš Lietuvos SSR – 83 šeimos, arba 164 žmonės, įkurdinti Novosiolovo rajone.

Tremtiniai iš Moldavijos SSR – 115 šeimų, arba 470 žmonių, įkurdinti Bolšaja Murtos ir Jeniseisko rajonuose.

Tremtiniai iš Baltarusijos SSR – 1710 šeimų, arba 6850 žmonių, įkurdinti Kozilkos, Bogrado, Tasejevo, Bolšaja Murtos, Pirovskojės, Ačinsko, Abano, Minusinsko, Užuro, Šarypovo ir 12-oje kitų rajonų.

Tremtiniai iš Latvijos – 1500 šeimų, arba 6000 žmonių, įkurdinti Šansko, Sajansko, Biriliusų, Ujaro, Tiuchteto, Beriozovos, Kansko, Dzeržinskojės, Nazarovo, Bogotolo, Sovetskio, Irbeiskojės ir 17-oje kitų rajonų.

Tremtiniai krašto rajonuose daugiausia įdarbinti kolūkiuose, tarybiniuose ūkiuose, MTS, miško ir spalvotųjų metalų pramonėje, taip pat vietinės pramonės įmonėse, įskaitant rajonų centrus ir miestus, esančius toliau kaip už 10 kilometrų nuo geležinkelio magistralių.

Daugiausia įkurdinta grupėmis – nuo 5 iki 20 šeimų – atskirose miško bei aukso pramonės įmonėse, daug tremtinių šeimų įkurdinta kolūkiuose.

Dauguma tremtinių, tarp jų ir buvę miestų gyventojai bei dalis inteligentijos, dirba fizinį darbą. Dalis tremtinių – gydytojai, medicinos seserys, sąskaitybos darbuotojai, zootechnikai, medžio darbų meistrai – įdarbinti pagal specialybes. Panaudoti pagal specialybes visus tremtinius nebuvo galima dėl laisvų vietų stokos.

Kadangi dauguma tremtinių iki ištrėmimo fizinio darbo nedirbo ir neturi darbo aprangos, išdirbio normų dažniausiai neįvykdo. Pirovskojės rajono kolūkiuose per šienapjūtę vietoj paros normos 50 kupetų jie tesukrovė 15 kupetų.

Vietoj 8 kubinių metrų medienos (trinkelių) malkoms padaro 2 kubinius metrus.

Irbeiskojės rajone tremtiniai, pjaunantys malkas rajono miško paruošų įmonėse, įvykdo normą tik 20-30%, o kiti iš jų tik 6-10%.

Nižnij Ingašo rajone tremtiniai žydai, dirbantys miško chemijos ūkyje, išdirbio normų neįvykdo, nes iki iškeldinimo fizinio darbo nedirbo, o verčsi smulkia privačia prekyba.

Tremtiniai, anksčiau buvę kaimo gyventojai, ypač latviai, fizinį darbą kolūkiuose ir įmonėse dirba sąžiningai ir išdirbio normas įvykdo 100 ir daugiau procentų [...].

Tremtinės, turinčios mažų vaikų, kurių tarp ištremtųjų yra gana daug, kadangi kai kuriuose kolūkiuose ir įmonėse nėra vaikų darželių, darbams pilnai nepanaudojamos.

Būsto ir buities atžvilgiu tremtiniai daugiausia įkurdinti kolūkių namuose bei gyvenamosiose patalpose savo darbovietėse (miško, aukso ir kitoje pramonėje), kurios atitinka normalias gyvenimo sąlygas.

Tačiau dėl gyvenamojo ploto stokos kai kuriuose kolūkiuose ir tarybiniuose ūkiuose, ypač miško pramonėje, normalių sąlygų gyventi tremtiniai neturi.

Irbeiskojės rajono miškų ūkyje dirbančios 9 tremtinių šeimos įkurdintos dviejuose barakuose, kuriuose nėra būtiniausių įrengimų (nėra krosnių, drėgna, išdaužyti langų stiklai).

Pirovskojės rajone kai kuriuose kolūkiuose nedideliuose valstiečių namuose įkurdinta po 3-5 tremtinių šeimas.

Bolšaja Murtos rajone Mostovsko medienos ruošos bare 59 tremtinių šeimos įkurdintos žeminėse ir ankštose palėpėse.

Manos rajone "Raudonojo Spalio" kolūkyje 28 tremtinių šeimos įkurdintos lauko stovyklų bendrabučiuose.

Pramoninėmis prekėmis tremtiniai aprūpinami kaip ir visi gyventojai, tačiau kai kuriuose rajonuose duona aprūpinama su pertrūkiais.

Ačinsko rajono miškų ūkyje, trūkstant miltų paskyrų, tik dirbantys tremtiniai gaudavo po 200 gramų per parą.

Nižnij Ingašo rajone miško pramonės įmonėse išlaikytiniams, tarp jų ir vaikams, skiriama po 200 gramų per parą.

Atskiruose Irbeiskojės rajono kolūkiuose, nesant duonos atsargų, buvo tiekimo pertrūkių, tačiau, prasidėjus javapjūtei ir ėmus gauti avansus už darbadienius, tremtiniai duona aprūpinti.

Ust Abakano rajono kai kuriuose kolūkiuose tremtiniai, kurių šeimose yra mažai darbingų asmenų, nėra pakankamai aprūpinami duona, nes neįvykdo išdirbio normų ir mažai uždirba.

Panašių faktų yra ir kituose rajonuose.

Per tarybines ir partines organizacijas vietose imamasi priemonių

šalinti tremtinių būstų ir buities sąlygų bei jų aprūpinimo pramoninėmis prekėmis trūkumus.

NKVD Krasnojarsko krašto
valdybos viršininkas valstybės
saugumo majoras
(**Scmionov**) (Parašas)

Krasnojarskas, 1941 m. rugsėjo 17 d.
Nr.56172

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 87. L. 225-229. Originalas rusų k. Mašinraštis.

41. SSRS NKVD GULAG'o Darbo ir specialiųjų tremčių skyriaus viršininko Konradov'o pažyma apie tremtinių iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, Moldavijos, Ukrainos ir Baltarusijos skaičių.

Maskva, 1941 m. rugsėjo 29 d.

Visiškai slaptai

Pažyma apie tremtinių, atvykusių iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, Moldavijos respublikų ir vakarinių USSR ir BSSR sričių, skaičių

Eil. Nr.	Respublika, kraštas, sritis	Estijos SSR	Lietuvos SSR	Latvijos SSR	Moldavijos SSR	USSR	BSSR	Iš viso
1.	Altajaus kr.	-	7462 žm.	-	-	-	9984 žm.	17446 žm.
2.	Kazachijos SSR	Pabaltijys	-	656 žm.	9954 žm.	Vakar.sr.	4803 žm.	15413 žm.
3.	Kirovo sr.	2049 žm.	-	-	-	-	-	2049 žm.
4.	Komijos ASSR	-	1549 žm.	-	352 žm.	-	1205 žm.	3106 žm.
5.	Krasnojarsko kr.	-	164 žm.	6000 žm.	470 žm.	3300 žm.	6850 žm.	16784 žm.
6.	Omsko sr.	-	-	-	6085 žm.	3094 žm.	2377 žm.	11556 žm.
7.	Novosibirsko sr.	1619 žm.	3507 žm.	2580 žm.	5787 žm.	3201 žm.	2668 žm.	19362 žm.
								85716 žm.

SSRS NKVD GULAG'o Darbo ir specialiųjų tremčių
skyriaus viršininkas valstybės
saugumo kapitonas
(**Konradov**) (Parašas)

1941 m. rugsėjo 29 d.

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 87. L. 224. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.
Skelbta: Gimtasis kraštas. 1990. Spalio 4-10.

www.atmintis.lt

42. SSRS NKVD GULAG'o Darbo ir specialiųjų tremčių skyriaus viršininko Konradov'o pranešimas SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui V. Černyšov'ui apie tremtinių iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, Baltarusijos, Moldavijos ir Ukrainos tremties vietas, sunkias jų gyvenimo, buities sąlygas.

Maskva, 1941 m. spalio 15 d.

Visiškai slaptai

SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui
valstybės saugumo 3-iojo rango komisarui
drg. V. V. Černyšov'ui

Tarnybinis pranešimas
apie tremtinių įkurdinimą, darbo ir buities sąlygas.
1941.IX.15

Tremtiniai, ištremti iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, Moldavijos respublikų ir vakarinių USSR ir BSSR sričių, iš viso 85716 žmonių, įkurdinti 7 respublikose, kraštuose ir srityse:

Respublika, kraštas, sritis	Estijos SSR	Lietuvos SSR	Latvijos SSR	Moldavijos SSR	USSR vakarinės sr.	BSSR vakarinės sr.	Iš viso
Kazachijos SSR	Pabaltijys	-	656	9954	Vakarinės sr.	4803	15413
Komijos ASSR	-	1549	-	352	-	1205	3106
Altajaus kr.	-	7462	-	-	-	9984	17446
Krasnojarsko kr.	-	164	6000	470	3300	6850	16784
Kirovo sr.	2049	-	-	-	-	-	2049
Omsko sr.	-	-	-	6085	3094	2377	11556
Novosibirsko sr.	1619	3507	2580	5787	3201	2668	19362
	3668	12682	9236	22648	9595	27877	85716

Nurodytą tremtinių kontingentą sudaro fabrikų ir gamyklų savininkai, dvarininkai ir buožės, dvasininkai, stambūs prekybininkai bei namų savininkai, žandarai, karininkai, prostitutės, kriminaliniai elementai ir kt.

Tremtiniai įkurdinti daugiausia kolūkiuose, tarybiniuose ūkiuose, miško ir spalvotosios pramonės įmonėse, rajonų centruose ir miestuose, esančiuose už 10 km nuo geležinkelių, ir darbo tremtinių kolonijose.

Gyvenimo ir buities sąlygos

Novosibirsko sritis. Tremtinių gyvenimo ir buities sąlygos visiškai nepatenkinamos. Taip atsitiko dėl to, kad buvo įkurdinama iš anksto neapskaičiavus, kiek yra laisvo gyvenamojo ploto ir ar paruošti pastatai. Dalis atvežtųjų apgyvendinta miško barakuose, žeminėse, klubuose, raudonuosiuose kampeliuose, kolūkių kontorose ir t. t.

Tokia kamšatis, nesant gyvenvietėse pirčių ir skalbyklų, kelia epidemijų grėsmę.

Altajaus kraštas. Gyvenimo ir buities sąlygos nepatenkinamos. Dauguma tremtinių įkurdinta vasariniuose barakuose, ankštose žeminėse. Patalpos nešvarios, todėl tremtiniai, ypač vaikai, serga, yra mirties atvejų (Oirotų autonominė sritis).

Dauguma perkeltinių visai neturi šiltų drabužių ir gyventi žiemos sąlygomis neprisitaikę.

Krasnojarsko kraštas. Kai kuriuose rajonuose – Ujaro, Pirovskojės, Manos, Ačinsko, Bolšaja Murtos ir kt. – tremtiniai gyvena vasariniuose barakuose, žeminėse, palėpėse, be to, labai ankštai.

Ypač blogos gyvenimo ir buities sąlygos tremtinių, dirbančių miško pramonėje.

Kirovo sritis. Tremtiniai apgyvendinti kolūkių ir tarybinių ūkių namuose, kaip ir laisvai samdomi darbininkai. Bet 20 tremtinių šeimų iki šiol gyvena vasarinėse nepritaikytose patalpose.

Kai kurie tremtiniai padavė pareiškimus, kad neturi žieminių drabužių.

Tremtinių, gyvenančių Kazachijos SSR ir Omsko srityje, gyvenimo ir buities sąlygos patenkinamos.

Įdarbinimas

Dauguma tremtinių dirba fizinį darbą, tarp jų ir buvę miestų gyven-

tojai bei inteligentai. Dalis tremtinių, turintys gydytojų, medicinos seserų, sąskaitybos darbuotojų, zootechnikų, medžio darbų meistrų ir kitokias specialybes, įdarbinti pagal savo profesijas. Dalis tremtinių pagal specialybes neįdarbinami nes nėra laisvų vietų arba dėl rajonų organizacijų baimės panaudoti juos pagal specialybę.

Gana sunku įdarbinti fabrikų ir gamyklų savininkus, prekybininkų, dvasininkų šeimas, kriminalinius elementus, prostitutes, kurie prie fizinio darbo neprisitaikę dėl šių priežasčių:

1) labai mažai darbingų asmenų šeimose, kurių galvos ar kiti šeimos nariai represuoti arba gyvena nelegaliai. Šias šeimas sudaro moterys, seneliai ir vaikai;

2) daug silpnų, ligotų arba apsimetančių sergančiais ir dėl to visai atsisakančių dirbti; gyvena jie iš atsivežtų išteklių ir vertybių;

3) kriminaliniai elementai ir prostitutės paprasčiausiai nenori dirbti, nusikalstamais veiksmais jie demoralizuoja aplinkinius ir dažnai pabėga.

Kaip panaudotas minimas kontingentas, rodo šie duomenys.

Novosibirsko sritis. Tremtiniai įdarbinti 14-oje Narymo apygardos šiaurės rajonų, kurių ūkinė veikla plečiama, raunami krūmokšniai ir įsisavinami nauji plotai pasėliams, plėtojama žuvų pramonė ir medžioklė.

Šis kontingentas įdarbinamas kolūkiuose, namudinėse amatų artelėse, o 20% tremtinių dirba miško pramonės įmonėse. Paaiškėjo, kad didelė dalis atvykusiųjų, daugiausia iš vakarinių USSR, BSSR sričių ir Moldavijos, labiau prisitaikę dirbti fizinį darbą žemės ūkyje ir namudiniuose amatų kooperatyvuose. Didžioji dauguma kolūkiuose dirba patenkinamai.

Tremtiniai, atvykę iš Pabaltijo respublikų – fabrikų ir gamyklų savininkai, prekybininkai, kriminaliniai elementai ir prostitutės – neprisitaikę prie fizinio darbo, dirba blogai, nevykdo normų ir gyvena iš atsivežtų išteklių. Tarp jų yra šeimų, negalinčių be pagalbos išsilaikyti, nes šeimų galvos represuoti arba gyvena nelegaliai.

Krasnojarsko kraštas. Tremtiniai apgyvendinti 38-iuose administraciniuose krašto rajonuose. Daugelis įdarbinti kolūkiuose, tarybiniuose ūkiuose, MTS, miško ir spalvotųjų metalų pramonėje, įskaitant rajono centrą ir miestus, esančius už 10 kilometrų nuo geležinkelio.

Daugelis tremtinių dirba fizinį darbą, bet būdami neprisitaikę prie fizinio darbo neįvykdo normų.

Pirovskojės rajone dirbantieji kolūkiuose per šienapjūtę vietoj 50 kupetų normos per dieną sukrauna 15 kupetų. Vietoj 8 kubinių metrų trinkelių normos paruošia 2 kubinius metrus ir t. t.

Tremtiniai kaimo gyventojai, ypač latviai, kolūkyje dirba gerai, normas vykdo 100 ir daugiau procentų.

Moterys su mažais vaikais, kurių tarp ištremtųjų yra daug, darbams pilnai nepanaudojamos dėl to, kad daugumoje kolūkių ir gamyklų nėra vaikų darželių ir lopšelių.

Altajaus kraštas. Tremtiniai įkurdinti ir įdarbinti 46-iuose administraciniuose krašto rajonuose. Dauguma jų dirba miško ruošos darbus, plytinėse, statybose, grūdus ir runkelius auginančiuose tarybiniuose ūkiuose. Tremtinių darbo našumas labai menkas, normos nevykdomos.

Pagal specialybę dauguma tremtinių nepanaudojami, nes rajonų organizacijos nesiryžta juos panaudoti kaip gydytojus, sąskaitybos darbuotojus ir t. t.

Kirovo sritis. Tremtiniai įdarbinti 18-oje srities rajonų, durpes kasa 234 žmonės, tarybiniuose ūkiuose ir kolūkiuose dirba 360 žmonių, miško ruošos darbus – 240 žmonių, rajoninėse tarybinėse ir kooperatinėse organizacijose – 311 žmonių.

337 žmonės nedirba, tarp jų moterys, turinčios mažų vaikų, ir nedidelė dalis materialiai aprūpintų bei nenorinčių dirbti.

Omsko sritis. Tremtiniai įkurdinti ir įdarbinti 57-iuose srities rajonuose, dirba tarybiniuose ūkiuose, kolūkiuose, MTS, miško ir žuvų pramonėje, pramonės artelėse ir miško chemijos ūkiuose. Tremtiniai gydytojai, felčeriai, mokytojai, sąskaitybos darbuotojai daugiausia dirba pagal specialybes.

Šeimoms, neturinčioms darbingų narių, invalidams, seneliams ir kitiems, padavusiems pareiškimus dėl valstybinio aprūpinimo, įforminamos pašalpos.

Komijos ASSR. Tremtiniai įdarbinti 7-iuose respublikos rajonuose ir dirba miško pramonės įmonėse.

Kazachijos SSR. Tremtiniai įkurdinti ir įdarbinti Aktiubinsko, Gurjevo, Karagandos, Kzyl Ordos, Akmolinsko ir Pietų Kazachijos srityse.

Daugiausia dirba tarybiniuose ūkiuose, statybose ir namudinėse amatų artelėse.

SSRS NKVD GULAG'o Darbo ir specialiųjų tremčių skyriaus viršininkas
valstybės saugumo kapitonas
1941 m. spalio 15 d. (**Konradov**)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 87. L. 15-20. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

43. SSRS NKVD GULAG'o Darbo ir specialiųjų tremčių skyriaus darbuotojo D. Grinberg'o pažyma apie tremtinių iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, Moldavijos ir Ukrainos tremties vietas.

Čkalovas, 1941 m. spalio 20 d.

Pažyma apie tremtinių iš Pabaltijo, Moldavijos ir Ukrainos SSR paskirstymą

Eil. Nr.	Iš kur ištremti	Kontingento pavadinimas	Kur ištremti	Kur perkelti
1	2	3	4	5
1.	Latvijos SSR	bendrasis	Krasnojarsko kr., Novosibirsko sr.	
2.	Lietuvos SSR	"	Komijos ASSR, Altajaus kr.	
3.	Moldavijos SSR	"	Omsko, Pietų Kazachijos, Karagandos, Kustanajaus, Kzyl Ordos, Novosibirsko sr.	
4.	USSR (vakarinės sr.)	"	Krasnojarsko kr., Novosibirsko, Omsko sr., Kazachijos SSR	
5.	Estijos SSR	bendrasis	Novosibirsko, Kirovo sr., Altajaus kr.	
6.	Moldavijos SSR	šeimų galvos	Kozelsko, Putivlio karo belaisvių lageriai	Viatlagas, Ivdellagas, Ust Vymlagas
7.	Lietuvos SSR	"	Starobelsko karo belaisvių lageris	Karlagas, Vorkutlagas, Siblagas, Sevurallagas, Kraslagas
8.	Estijos SSR	"	Starobelsko ir Juchnovo karo belaisvių lageriai	"
9.	Latvijos SSR	"	Juchnovo karo belaisvių lageris	Viatlagas, Usollagas, Unžlagas, Sevurallagas
10.	Lietuvos SSR	nusikaltėliai	Bellagas, Oneglagas	
11.	Latvijos SSR	"	Usollagas	
12.	Estijos SSR	"	"	
13.	Lietuvos SSR	prostitutės	Kazachijos SSR	
14.	Latvijos SSR	"	"	

Pažyma sudaryta remiantis medžiaga, gauta iš drg. Konradov'o iš Maskvos (priemonių planas), ir duomenų, gautų iš drg. Tkačiov'o.

1 egz. byloje (**Grinberg**) (Parašas)
2 egz. drg. **Žilov'ui**
Čkalovas, 1941.X.20.

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 87. L. 245-246. Originalas rusų k. Mašinraštis.
Skelbta: Gimtasis kraštas. 1990. Spalio 4-10.

44. SSRS NKVD GULAG'o viršininko V. Nasedkin'o pranešimas SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui V. Černyšov'ui apie tremtinių iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, Baltarusijos, Moldavijos ir Ukrainos sunkią padėtį.

Maskva, 1941 m. lapkričio 27 d.

SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui
valstybės saugumo 3-iojo rango komisarui
drg. V. V. Černyšov'ui

1941 metais iš Pabaltijo respublikų, Moldavijos SSR ir vakarinių USSR ir BSSR sričių į Altajaus kraštą, Kirovo sritį, Komijos ASSR, Krasnojarsko kraštą, Kazachijos SSR, Novosibirsko ir Omsko sritis nutremtos represuotųjų šeimos kaip tremtiniai 20-čiai metų.

Iš viso tokių tremtinių yra 88097 žmonės.

Pagal iš vietų gaunamus pranešimus šių tremtinių buities sąlygos labai sunkios. Žmonės iš bado tinsta, elgetauja, neturi darbo.

Kaip jums žinoma, šia tremtinių kategorija nė vienas NKVD aparatas nesirūpina ir už jų padėtį neatsako.

GULAG'o Darbo ir specialiųjų tremčių skyrius su šia tremtinių kategorija irgi nieko bendro neturi, nors jų iškeldinimo operacijoje dalyvavo.

Šiuo metu SSRS NKVD yra specialiųjų tremčių skyrius (viršininkas drg. Ivanov), kuris, atrodė, ir turėjo imtis prižiūrėti šį kontingentą, bet šis skyrius užsiima tiktai vokiečių perkėlimu ir įdarbinimu.

Manyčiau, kad tremtinių iš Pabaltijo, Moldavijos, Ukrainos ir Baltarusijos SSR stebėjimą ir priežiūrą (įdarbinimo prasme) reikėtų priskirti SSRS NKVD Specialiųjų tremčių skyriui, kad galų gale būtų baigta su šio kontingento "beglobiškumu".

Prašau Jūsų nurodymų.

SSRS NKVD GULAG'o viršininkas
valstybės saugumo vyr. majoras
[19]41.XI.27. (**Nasedkin**) (Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 87. L. 243. Originalas rusų k. Mašinraštis.
Skelbta: Gimtasis kraštas. 1990. Spalio 4-10.

45. SSRS NKVD Gulag'o Darbo ir specialiųjų tremčių skyriaus darbuotojo D. Grinberg'o pažyma apie tremtinių iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, Moldavijos, Ukrainos ir Baltarusijos skaičių ir tremties vietas.

Čkalovas, 1943 m. sausio 26 d.

Visiškai slaptai

Pažyma apie tremtinius

Bendrosios žinios apie kontingentą

Tremtiniai – represuotųjų ir nelegaliai gyvenančių šeimų nariai - 85716 žmonių – SSRS NKVD nurodymu 1941 m. gegužės-birželio mėnesiais ištremti iš Pabaltijo respublikų, Moldavijos SSR, USSR ir BSSR vakarinių sričių.

Jie įkurdinti 7 respublikose ir srityse:

Kur įkurdinta. Respublika, kraštas, sritis	Įkurdinta žmonių	Iš kur ištremta
Altajaus kr.	17446	Lietuvos SSR, Estijos SSR
Kazachijos SSR	15413	Moldavijos, Lietuvos, Latvijos SSR, USSR vakarinė sritis
Kirovo sr.	2049	Estijos SSR
Komijos ASSR	3106	Lietuvos SSR
Krasnojarsko kr.	16784	Latvijos SSR, USSR vakarinė sritis
Novosibirsko sr.	19362	Latvijos, Moldavijos, Estijos SSR ir USSR vakarinė sritis
Omsko sr.	11556	Moldavijos, Estijos SSR ir USSR vakarinė sritis
Iš viso:	85716	

1942 m. iš Altajaus krašto dalis tremtinių buvo pasiųsta į Jakutijos ASSR žvejoti.

Taigi dabar Jakutijos ASSR irgi reikia laikyti tremtinių įkurdinimo vieta. Gali būti (tikslinama), kad dalis tremtinių apsigyveno Irkutsko srityje, kuri tapo tremtinių, iš Altajaus krašto pasiųstų į Jakutijos ASSR, persiuntimo baze.

Pagrindinės direktyvos

Pagrindinės tremtinių priežiūros direktyvos, kuriomis reikėtų va-

dovautis, yra šios:

a) specialiųjų kontingentų, ištremtų iš Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Moldavijos SSR, pervežimo, įkurdinimo ir įdarbinimo priemonių planas, patvirtintas SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro 1941.VI.14 (žr. bylą " Direktyviniai nurodymai tremtinių klausimu", p. 26);

b) vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojo 1941.06.3 Nr. 30/6770/016, 1941.05.29. Nr. 1684/b ir 1941.01.21 Nr. 30/6225/016;

c) SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro 1942.11.20 įsakymas Nr. 002559 [...].

(**Grinberg**)(Parašas)

[Nuorašas] tikras:
1942*.I.26.

RFVA. F. 9479. Ap. I. B. 87. L. 1-2. Originalas rusų k. Mašinraštis.

46. LSSR prokuroro pareigas einančio F.Girko pranešimas SSRS prokurorui K.Goršenin'ui ir LKP(b) CK sekretoriui A.Sniečkui dėl represinio aparato ir represijų prieš partizanus ir jų šeimas stiprinimo.

Vilnius, 1944 m. lapkričio 13 d.

SSR Sąjungos prokurorui
tikr. jam valstybės justicijos patarėjui
drg. K.Goršenin'ui
Lietuvos KP(b) CK sekretoriui
drg. A.Sniečkui
1944.XI.23
Nr. 1/436 s

Visiškai slaptai

SSRS prokuratūra
SSRS prokuroras
Lietuvos SSR prokuroras

Tarnybinis pranešimas ** dėl kovos su kontrrevoliuciniais nusikaltimais Lietuvos SSR

[...]

Iki 1944.XI.1 Lietuvos SSR NKGB ir NKVD organai už kontrrevoliucinius nusikaltimus suėmė 1 548 žmones. [...]

Nemažai tardytojų yra nepasiruošę dirbti ir visiškai žemos kultūros, todėl užimamoms pareigoms visai netinka. Nuolat pažeidžiamas procesas, prasta apklausos technika, nemokšiškai užrašomi suimtųjų parodymai, kaltinamiesiems pateikiami beprasmiški klausimai ir taip pat užrašomi atsakymai į juos – štai kai kurių tardytojų darbo stilius. [...]

Manau, kad yra būtina:

1) Siūlyti NKGB ir NKVD teikti paramą Lietuvos SSR NKGB ir NKVD organams kovoje su politiniu banditizmu, imtis priemonių, kad būtų represuojami aktyvių banditų šeimų nariai.

2) Siūlyti SSRS JLK Karo tribunolų valdybai, kad nedelsiant būtų visiškai sukomplektuotas Lietuvos SSR NKVD kariuomenės karinis tribunolas.

3) Kariniam tribunolui atvykus į vietas, viešai įvykdyti keletą aukščiausiosios bausmės nuosprendžių banditams – teroristams (nors 2-se – 3-se jų labiausiai apimtose apskrityse).

4) Sukomplektuoti iš prokurorų specialiosioms byloms Lietuvos SSR prokuratūros specialiųjų bylų skyrių ir į apskričių prokuratūras kaip apskričių prokurorų pavaduotojus pasiųsti kvalifikuotus prokuratūros darbuotojus iš rytinių Sąjungos sričių.

Lietuvos SSR prokuroro
e.p. justicijos patarėjas
Girko (Parašas)

LVVOA. F. 1771. Ap. 7. B. 92. L. 35-42. Originalas rusų k. Mašinraštis.

* Turėjo būti 1943.

** Ant dokumento užrašyta rezoliucija lietuviškai: "V.Niunkai". "Drg. Niunka skaitė. 1944.XII.8". (Parašas).

47. LSSR prokuroro M.Baliasnikov'o papildomas pranešimas SSRS prokurorui K.Goršenin'ui dėl partizanų ir pasitraukusiųjų į Vakarus šeimų trėmimo iš Lietuvos.

Vilnius. Ne anksčiau kaip 1944 m. lapkričio 13 d.

Visiškai slaptai

SSR Sąjungos prokurorui
tikrajam valstybės justicijos patarėjui
drg. K.Goršenin'ui

Papildydamas 1944.XI.13 tarnybinį pranešimą * Nr. 1/436 s, pranešu:

Politinis banditizmas Lietuvos teritorijoje vis labiau plinta. Banditai užpuldinėja tarybines ir partines įstaigas, žudo partinius ir tarybinius, NKVD, NKGB darbuotojus, grasina ir terorizuoja žemesnįjį kaimo tarybinį aktyvą. Kovos su banditizmu priemonės iki šiol nedavė teigiamų rezultatų, nes dauguma banditų – tai vietiniai gyventojai, besislapstantys savo namuose bei miškuose.

Realios priemonės banditizmui išgyvendinti būtų represuotų banditų, su vokiečiais pabėgusių arba nuo tarnybos Raudonojoje armijoje miškuose besislapstančių asmenų bei kitų aktyvių vokiečių okupantų talkininkų šeimų iškeldinimas.

Pagal tai, kas išdėstyta, prašau Jus pateikti siūlymus atitinkamiems direktyviniams organams, kad nurodytų elementų šeimos būtų pašalintos iš Lietuvos SSR.

Šiuo klausimu prašau skubių Jūsų nurodymų.

Lietuvos SSR prokuroras
III klasės valstybės justicijos patarėjas
M.Baliasnikov (Parašas)

LVVOA. F. 1771. Ap. 7. B. 92. L. 43. Originalas rusų k. Mašinraštis.

* Žr. 46-tą dokumentą.

48. LSSR vidaus reikalų ir valstybės saugumo liaudies komisarų J. Bartašiūno ir A.Guzevičiaus direktyva NKVD ir NKGB operatyvinių grupių ir apskričių skyrių viršininkams dėl pasiruošimo ištremti vokiečių šeimas.

Vilnius, 1944 m. gruodžio 16 d.

Visiškai slaptai

NKVD ir NKGB ..... apskrities operatyvinės grupės viršininkui ..... drg. .....
NKVD ..... apskrities skyriaus viršininkui ..... drg. .....
NKGB ..... apskrities skyriaus viršininkui ..... drg. .....

Lietuvos SSR teritorijoje gyvena vokiečių tautybės šeimų ir atskirų asmenų. Operatyvinio būtinumo sumetimais Lietuvos SSR NKVD ir NKGB organams iškeltas uždavinys išvalyti iš Sovietų Lietuvos vokiečių tautybės asmenis.

Į tolimus Sovietų Sąjungos rajonus nuolat gyventi turi būti iškeldinti: visi vokiečiai, gyvenantys Lietuvos SSR teritorijoje, nesvarbu, kokia jų visuomeninė padėtis, veikla, amžius ir lytis; visi su vokiečių šeima glaudžiai susiję ne vokiečių tautybės asmenys – žmona, vyras, auginiai, giminaičiai, priklausantys vokiečių šeimai arba tos šeimos išlaikomi.

Apskričių NKVD ir NKGB operatyvinių grupių viršininkai, o pasienio apskrityse – Lietuvos apygardos pasienio kariuomenės atitinkamų komendantūrų viršininkai, NKVD ir NKGB apskričių skyrių viršininkai iki 1945 m. sausio 1 d. privalo atlikti savo apskrities teritorijoje gyvenančių vokiečių tautybės asmenų išsamią apskaitą – už vykdymą kiekvienas atsakingas asmeniškai. Atlikdami šį darbą, turėkite omenyje, kad vokiečių tautybės asmenys, atsižvelgdami į padėtį, stengiasi nuslėpti savo tautybę; todėl nustatant tautybę reikia remtis oficialiais dokumentais ir per agentūrą gautais duomenimis.

Dėl kiekvienos šeimos, kuri turi būti iškeldinta, reikia priimti nutarimą iškeldinti. Nutarimas iškeldinti priimamas šeimos galvos vardu, ir

būtinai įrašomi visi šeimos nariai, kurie turi būti iškeldinti, pateikiant svarbiausius duomenis: pavardė, vardas, tėvo vardas, tautybė, gimimo metai ir vieta, giminystės laipsnis, profesija ir esami kompromituojantys duomenys.

Apie kiekvieną iškeldinamą šeimą prie nutarimo pridėti valsčiaus vykdomojo komiteto arba miesto tarybos pažymą, kurioje būtų pateikti visi duomenys, apibūdinantys iškeldinamą šeimą, ir operatyvinio darbuotojo parašytą pažymą – charakteristiką, suderintą su NKVD arba NKGB apskrities skyriaus viršininku.

Remiantis SSRS NKVD [19]44.XI.29 potvarkiu Nr. 2824, kiekvienai iškeldinamai šeimai leidžiama pasiimti iki vienos tonos svorio asmeninių daiktų ir maisto. Visas iškeldinamųjų kilnojamasis ir nekilnojamasis turtas turi būti perduotas vietos darbo žmonių deputatų valsčių arba miestų taryboms pagal atitinkamus aktus. Darbiniai ir mėsiniai gyvuliai bei maistas, kurių perkeldinamieji negalės pasiimti, atitinkamai įforminus, turi būti perduoti Žemės ūkio, Paruošų bei Mėsos ir pieno pramonės liaudies komisariatų atstovams. Turtas turi būti perduotas po iškeldinimo arba jo metu.

Iškeldinamųjų sąrašo pavyzdys:

Eil. Nr.	Pavardė, vardas, tėvo vardas	Gimimo metai	Tautybė	Pilietybė	Šeimos galva, šeimos narys, žmona, sūnus, duktė ir t.t.	Profesija	Adresas	Pastabos

3 sąrašo egzempliorius kartu su nutarimu iškeldinti (forma pridedama) per 10 dienų nuo šios direktyvos gavimo per karinius kurjerius išsiųskite į Lietuvos SSR NKVD, kartu išsiųskite pranešimą apie šios direktyvos įvykdymą.

Laikas ir iškeldinamųjų sutelkimo punktai bus nurodyti papildomai.

Pasirašė:

Lietuvos SSR vidaus reikalų
liaudies komisaras
valstybės saugumo komisaras
Bartašiūnas
Lietuvos SSR valstybės
saugumo liaudies komisaras

valstybės saugumo komisaras
Nr. 00217/5 **Guzevičius**
Vilnius, 1944 m. gruodžio 16 d.
[Nuorašas] tikras: Lietuvos SSR NKVD Sekretoriato operatyvinis
įgaliotinis **(Orlovskaja)** (Parašas)

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 16. L. 9-10. Patvirtintas nuorašas rusų k. Mašinraštis.

49. SSRS vyriausybės nutarimas, reglamentuojantis tremtinių teisinę padėtį.

Maskva, Kremlius, 1945 m. sausio 8 d.

Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjungos Liaudies Komisarų Taryba
Nutarimas Nr.35 "Apie specialiai perkeldintųjų teisinę padėtį"

LKT nutaria:

1. Specialiai perkeldintieji naudojasi visomis SSRS piliečių teisėmis, išskyrus apribojimus, nustatytus šiuo Nutarimu,

2. Visi darbingi specialiai perkeldintieji privalo dirbti. Dėl to vietos Darbo žmonių deputatų tarybos, suderinę su NKVD organais, įdarbina specialiai perkeldintuosius tarybiniuose ūkiuose, kolūkiuose ir pramonės įmonėse, ūkinėse ir kooperatinėse organizacijose bei įstaigose.

Už darbo drausmės pažeidimus specialiai perkeldintieji traukiami atsakomybėn remiantis galiojančiu įstatymu.

3. Be NKVD specialiosios komendantūros komendanto leidimo specialiai perkeldintieji neturi teisės pasišalinti už ribų apgyvendinimo rajonų, aptarnaujamų konkrečios specialiosios komendantūros. Savavališkas pasišalinimas už ribų apgyvendinimo rajono, kurį aptarnauja specialioji komendantūra, laikomas pabėgimu ir užtraukia baudžiamąją atsakomybę.

4. Specialiai perkeldintieji – šeimų galvos arba juos atstojantys asmenys privalo per tris dienas pranešti NKVD specialiajai komendantūrai apie visus šeimos sudėties pakitimus (vaiko gimimas, šeimos nario

mirtis, pabėgimas ir t.t.).

5. Specialiai perkeldintieji privalo griežtai laikytis jiems nustatyto režimo ir bendrosios tvarkos apgyvendinimo vietose bei paklusti visiems NKVD specialiosios komendantūros potvarkiams.

Už režimo ir viešosios tvarkos apgyvendinimo vietose pažeidimus specialiai perkeldintieji baudžiami administracine nuobauda iki 100 rublių arba suėmimu iki 5 parų.

Liaudies Komisarų Tarybos Pirmininko
Pavaduotojas **V.Molotov**
LKT Reikalų valdytojas **J.Čadajev**

Кызевет: Социально – литературный журнал Крымских татар. 1992. N.I/22/. C.21.

50. SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojo V.Černyšov'o raštas LSSR vidaus reikalų liaudies komisarui J.Bartašiūnui dėl vokiečių šeimų trėmimo tvarkos.

Maskva, 1945 m. vasario 7 d.

Visiškai slaptai

SSRS vidaus reikalų liaudies komisariatas

Lietuvos SSR vidaus reikalų liaudies komisarui
valstybės saugumo komisarui draugui Bartašiūnui *
Vilnius
Maskva, 1945 m. vasario 7 d.
Nr. 1/2120
Į Jūsų 1945.II.3 raštą Nr. 43

Lietuvos SSR teritorijoje gyvenančius vokiečius perkeldinkite į Komijos ASSR, ten jie dirbs miško pramonėje.

* Ant dokumento pieštuku užrašyta rezoliucija: "Drg. Rudin'ui. Vadovautis. Prašau parengti nurodymus NKVD apskričių skyrių viršininkams. B[artašiūnas]. 1945.II.12".

Perkeldinamus vokiečius siųskite į Šiaurės Pečioros geležinkelio Kniažij Pogosto stotį miškų tresto "Pečiorles" žinion.

Perkeldinamiesiems leiskite pasiimti turimus pinigus, vertybes, drabužių, apavo, baltinių, patalynės, maisto produktų ir namų apyvokos daiktų – iš viso ne daugiau kaip vieną toną šeimai.

Perkeldinamuosius įspėkite, kad apsirūpintų maisto produktais kelionei iki įkurdinimo vietos. Tiems, kurie maisto produktų neturi, per Prekybos liaudies komisariato įstaigas kelionei duoti sausą davinį pagal maršruto kortelės normas.

Visą specialiųjų tremtinių paliekamą kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turtą pagal aktus turi priimti rajonų vykdomųjų komitetų įgaliotiniai. Vienas akto egzempliorius atiduodamas turtą palikusiam specialiajam tremtiniui.

Perkeldinimą atlikite vienu kartu, vienu ešelonu.

Perkeldinamiesiems lydėti skirkite kiek reikia NKVD operatyvinių darbuotojų. Paskirkite iš jų ešelono viršininką ir duokite jam avansą nenumatytoms kelionės išlaidoms – 100 rublių už kiekvieną perkeldinamąjį. Paraišką vagonams pateikite SSRS NKVD geležinkelių Pervežimų skyriui.

Apie perkeldinamųjų išsiuntimo dieną praneškite SSRS NKVD Specialiųjų tremčių skyriui ir Komijos ASSR NKVD.

SSR Sąjungos vidaus reikalų liaudies
komisaro pavaduotojas
valstybės saugumo 2-ojo rango komisaras
(**Černyšov**) (Parašas)

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 16. L. 1. Originalas rusų k. Mašinraštis.

51. LSSR vidaus reikalų ir valstybės saugumo liaudies komisarų J.Bartašiūno ir A.Guzevičiaus bei SSRS NKVD ir NKGB įgaliotinio Lietuvoje D.Rodionov,o telefonograma SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui S.Kruglov'ui apie pasiruošimą ištremti vokiečių šeimas.

Vilnius, 1945 m. balandžio 9 d.

Maskva SSRS NKVD draugui Kruglov'ui. [1945].IV.9

Lietuvos teritorijoje rasta ir pasirengta perkeldinti 300 vokiečių šeimų, kurias sudaro vienas tūkstantis žmonių. Iš jų: vyrų – 291, moterų – 396, vaikų iki 16 metų – 313.

Prašome nurodyti Lietuvos geležinkelių valdybos viršininkui balandžio 25 d. Lietuvos NKVD pateikti 55 vagonus iki Šiaurės Pečioros geležinkelio Kniažij Pogosto stoties.

Bartašiūnas, Guzevičius, Radionov

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 14. L. 5. Rankraštis rusų k.

52. LSSR vidaus reikalų liaudies komisaro J.Bartašiūno direktyva NKVD apskričių skyrių viršininkams dėl nedelsiamo vokiečių šeimų ištrėmimo operacijos tvarkos.

Vilnius, 1945 m. balandžio 18 d.

Visiems Lietuvos SSR NKVD apskričių skyrių viršininkams
Tik .....
..... m.

Visiškai slaptai

Gavę šį raštą, tučtuojau pradėkite imti ir gabenti pagal pridedamą sąrašą visus vokiečių tautybės asmenis, kurie turi būti iškeldinti iš Jūsų apskrities.

Gabenti asmenis ir įforminti dokumentus reikia laikantis štai ko:

1. Sudaryti šeimų gabenimo planą, atsižvelgiant į Jūsų galimybes, vienu kartu išgabenti visus, kurie turi būti paimti. Su planu supažindinkite Lietuvos KP(b) apskričių komitetų sekretorius, apskričių vykdomųjų komitetų pirmininkus, kurie turi Jums padėti žmonėmis; šie žmonės turi būti nusiųsti į iškeldinamųjų gyvenamąją vietą.

2. Visus operatyvinius darbuotojus, siunčiamus paimti vokiečių tautybės šeimų, instruktuokite pats, kad būtų užkirstas kelias bet kokiai galimybei pažeisti revoliucinį teisėtumą bei tvarką, organizuotumą ir operaciją atliekančių darbuotojų nepriekaištingą sąžiningumą.

3. Paimant vokiečių tautybės šeimas, kurios turi būti iškeldintos, privalo būti vietos tarybų valdžios (apskrities vykdomojo komiteto ir valsčiaus vykdomojo komiteto) atstovai, kurie čia aktyviai dalyvauja ir pagal aktą iš operatyvinių darbuotojų priima visą iškeldinamųjų paliekamą turtą, išvardytą apraše arba akte, kurio pavyzdys pridedamas.

4. NKVD arba NKGB operatyvinis darbuotojas, prieš pradėdamas surašinėti iškeldinamųjų turtą, šeimos galvai paaiškina, kad jiems suteikiama teisė pasiimti turto iki 1 tonos šeimai, būtent: pinigus, vertybes, drabužių, apavo, baltinių, patalynės, maisto produktų ir namų apyvokos daiktų (kibirų, geldų, indų ir kt.).

5. Iškeldinamuosius įspėkite, kad jie būtinai apsirūpintų maisto produktais kelionei, ne mažiau kaip 45 dienoms, visai šeimai.

6. Pasirūpinkite, kad neturintiems maisto produktų per Prekybos liaudies komisariato vietines įstaigas būtų duotas sausas davinys 45 dienoms pagal maršruto kortelės normas.

7. Visą specialiųjų tremtinių paliekamą kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turtą turi priimti apskrities vykdomojo komiteto ir valsčiaus vykdomojo komiteto įgaliotiniai pagal aktus. Vienas perduoto turto akto egzempliorius, patvirtintas parašais ir antspaudu, duodamas turtą palikusiam specialiajam tremtiniui, antrąjį egzempliorių kartu su raportu apie įvykdytą operaciją operatyvinis darbuotojas siunčia NKVD apskrities skyriaus viršininkui, kuris savo ruožtu, siųsdamas žmones į pakrovimo vietą, per kurjerį jį teikia ešelono viršininkui, kad būtų pridėtas prie iškeldinamųjų asmens bylų.

8. Iškeldinamuosius sutelkti numatyta šiose geležinkelio stotyse; čia bus atvaryti vagonai:

a) Marijampolės stotis. Telkiami iškeldinamieji iš Marijampolės, Vilkaviškio, Alytaus, Seinų, Šakių apskričių;

b) Kretingos stotis: Kretingos ir Telšių apskritys;

c) Šiaulių stotis: Šiaulių, Panevėžio, Mažeikių apskritys;

d) Tauragės stotis: Tauragės apskritis;

e) Kauno stotis: Kauno miestas, Kauno, Raseinių ir Ukmergės apskritys.

9. NKVD apskričių skyrių viršininkus asmeniškai įpareigoju pakrovimo stotyse parūpinti sutelkimo punktui patalpas ir pasirūpinti atvežamų specialiųjų tremtinių paskirstymu.

Jeigu būtų blogas oras arba uždelsta pateikti vagonus, punkte turi būti organizuotas medicininis aptarnavimas ir būtiniausių vaistų, tai reikia gauti per sveikatos apsaugos sistemą.

10. Atvežimo į pakrovimo vietą laikas – balandžio 24 d. Pakrauti vagonai, lydimi operatyvinių darbuotojų, tučtuojau turi būti prikabinti ir išsiųsti į Kauno stotį, kur turi būti prikabinti prie formuojamo ešelono.

11. NKVD Kauno miesto skyriaus viršininką valstybės saugumo papulkininkį drg. Svečnikov'ą įpareigoju asmeniškai patikrinti, kaip vykdomas šios direktyvos reikalavimas įforminti dokumentus, pateikiamus ešelono viršininkui, kaip specialieji tremtiniai aprūpinti maisto produktais kelionei ir įformintais išvežamuosius lydinčio konvojaus sąrašas.

12. Atsižvelkite į visą įgyvendinamų priemonių svarbą ir tai, kad banditai mėgins iškeldinimą trukdyti, gali net užpulti ešelonus ir išlaisvinti perkeldinamuosius.

Jūsų priemonės turi būti konspiratyvios ir joms turi būti garantuota tinkama ginkluota apsauga nuo specialiųjų tremtinių išgabenimo vietos iki Kauno stoties.

Kaip vyko darbas ir ar buvo kokių nesusipratimų, man praneškite šifruote.

Vykdymą kontroliuoti pavedu Lietuvos SSR NKVD Kalėjimų skyriaus viršininkui valstybės saugumo pulkininkui drg. Čečev'ui.

Lietuvos SSR
vidaus reikalų liaudies komisaras
valstybės saugumo komisaras
(**Bartašiūnas**) (Parašas)

Vilnius, 1945 m. balandžio 18 d.
Nr. 4/0174.

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 16. L. 2-4. Originalas rusų k. Mašinraštis.

53. LSSR vidaus reikalų liaudies komisaro J.Bartašiūno raštas LSSR NKVD finansų skyriaus viršininkui V.Faktorauskui dėl trėmimo išlaidoms skirtų pinigų įteikimo tremtinių ešelono viršininkui.

Vilnius, 1945 m. gegužės 3 d.

Lietuvos SSR
NKVD Finansų
skyriaus viršininkui
valstybės saugumo majorui
drg. Faktorauskui

Sekretoriatas
1945 m. gegužės 3 d.

Remdamasis SSR Sąjungos vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojo 2-ojo rango valstybės saugumo komisaro drg. Černyšov'o [19]45.II.7 potvarkiu Nr. 1/2120, įteikite specialiųjų tremtinių ešelono Nr. 48006 viršininkui gvardijos kapitonui drg. Aleksandr'ui Michailovič'iui Miroškin'ui 100 000 (šimtą tūkstančių) rublių, po 100 rublių už žmogų.

Lietuvos SSR vidaus reikalų komisaras
valstybės saugumo komisaras
(**Bartašiūnas**)

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 14. L. 12. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

54. LSSR LKT ir LKP(b) CK nutarimas dėl pasirengimo partizanų šeimų trėmimui ir jų konfiskuoto turto perėmimo.

Vilnius, 1945 m. liepos 16 d.

Ypatingasis aplankas

Lietuvos SSR liaudies komisarų tarybos
ir Lietuvos KP(b) CK 1945 m. liepos 16 d.
Nutarimas Nr. 139-s
Dėl Lietuvos SSR specialiųjų tremtinių gyvulių, turto, pasėlių ir žemės

ūkio produktų priėmimo instrukcijos tvirtinimo *

1. Patvirtinti instrukciją, kokia tvarka priimti Lietuvos SSR specialiųjų tremtinių gyvulius, turtą ir žemės ūkio produktus.

2. Teikti pagalbai vykdantiesiems specialųjį trėmimą, Lietuvos SSR liaudies komisarų tarybos įgaliotiniais patvirtinti šiuos draugus:

drg. Fedorenko - Vilniaus apskričiai,
drg. Didžiulį - Trakų "
drg. Gailevičių - Alytaus "
drg. Macevičių - Utenos "
drg. Pacevičių - Ukmergės "
drg. Kabanov'ą - Švenčionių "
drg. Rimšelį - Zarasų "

3. Už specialiojo trėmimo priemonių vykdymą, laikantis griežtos konspiracijos, atsakingi Lietuvos KP(b) apskričių komitetų pirmieji sekretoriai, apskričių vykdomųjų komitetų pirmininkai ir Liaudies komisarų tarybos įgaliotiniai; šias priemones jie privalo organizuoti taip, kad priimamas ir perduodamas specialiųjų tremtinių turtas nebūtų grobstomas, švaistomas ir neteisėtai panaudojamas, taip pat nebūtų girtaujama, plėšikaujama ir pan.

Asmenis, kurie vykdydami specialųjį trėmimą nors kiek nusižengia, nedelsiant nušalinti ir patraukti griežton atsakomybėn.

4. Įpareigoti Lietuvos KP(b) apskričių komitetus, kad iškeldinus specialiuosius tremtinius iš jų ūkių tą pačią dieną partinis ir tarybinis aktyvas atliktų platų aiškinamąjį darbą tarp gyventojų – nurodytų banditų šeimų trėmimo priežastis, aiškintų, jog sovietų valdžia ir ateityje taip pat elgsis su banditų, kurie patys nepasiduos ir tęs banditišką veiklą, šeimomis.

5. Įpareigoti Lietuvos SSR liaudies komisarų tarybos įgaliotinius draugus Fedorenko, Didžiulį, Gailevičių, Macevičių, Pacevičių, Kabanov'ą, Rimšelį kartu su NKVD sektorių **, apskričių skyrių viršininkais ir Lietuvos KP(b) apskričių komitetų sekretoriais padėti apskričių vykdomųjų komitetų įgaliotiniams parinkti valsčiuose vietos partinį ir tarybinį aktyvą ir, garantavus kuo griežčiausią konspiraciją, kruopščiai jį instruktuoti specialiojo trėmimo klausimais.

6. Įpareigoti Lietuvos SSR liaudies komisarų tarybos įgaliotinius per 5-ias dienas po specialiojo trėmimo pateikti Lietuvos KP(b) CK ir Lietuvos SSR liaudies komisarų tarybai išsamią savo darbo ataskaitą.

Lietuvos SSR liaudies komisarų
tarybos pirmininkas
(M.**Gedvilas**) (Parašas)
Lietuvos KP(b) CK sekretorius
(A.**Sniečkus**) (Parašas) *

LVA. F. R-754. Ap. 11. B. 13. L. 121-122. Originalas rusų k. Mašinraštis.
Skelbta: Metai. 1991. Nr. 9. P. 135.

[Priedas]

Lietuvos SSR specialiųjų tremtinių turto, gyvulių, pasėlių ir žemės ūkio produktų paėmimo instrukcija

1. Specialiųjų tremtinių iškeldinimo laikotarpiu į kiekvieną apskritį paskiriamas Liaudies komisarų tarybos įgaliotinis ir į kiekvieną valsčių – apskrities vykdomojo komiteto įgaliotinis.

Paskirtieji įgaliotiniai yra atsakingi už tai, kad būtų organizuotas vietoje liekančio specialiųjų tremtinių turto – namų, pastatų, gyvulių, pasėlių ir visos žemės ūkio produkcijos – priėmimas ir visas saugoti priimtas turtas būtų perduotas tarybiniams ūkiams, MTS, paruošų ir finansų organams nuolat naudotis bei realizuoti.

2. Specialiųjų tremtinių turtą, gyvulius, pasėlius ir produkciją priima komisijos, kurių nariai yra: apskrities vykdomojo komiteto įgaliotinis valsčiui ir vietos valdžios atstovai.

Vietos valdžios atstovus parenka Lietuvos KP(b) apskričių komitetai

* Ant dokumento ranka užrašyta: "Gavimo Nr. 987s. LSSR LKT. [19]45.VII.19".

** Turimi galvoje operatyviniai sektoriai, į kuriuos SSRS NKVD padalijo Lietuvos teritoriją.

* Po parašais apvalus antspaudas: "Lietuvos KP(b) Centro Komitetas I".

ir apskričių vykdomieji komitetai iš kaimo aktyvo (apylinkių tarybų pirmininkų ir kt.) po vieną žmogų kiekvienai iškeldinamai šeimai.

Priimant specialiųjų tremtinių turtą ir pasėlius, surašomas aktas 3-imis egzemplioriais, iš kurių du egzemplioriai perduodami NKVD apskrities skyriui ir 1 egzempliorius – valsčiui paskirtam apskrities vykdomojo komiteto įgaliotiniui.

Iš specialiųjų tremtinių priimtas turtas, gyvuliai, arkliai ir paukščiai turi būti perduoti pagal šią instrukciją per vieną dieną po specialiųjų tremtinių iškeldinimo iš jų ūkių.

3. Gyvulių, pasėlių ir žemės ūkio produkcijos priėmimui ir perdavimui vadovauja Lietuvos SSR liaudies komisarų tarybos įgaliotinis.

4. Visas komisijos priimtas specialiųjų tremtinių turtas perduodamas pagal aktus:

a) melžiamos karvės ir mėsiniai gyvuliai, taip pat paukščiai – Mėsos ir Pieno pramonės liaudies komisariato paruošų punktams;

b) veisliniai gyvuliai ir arkliai – artimiausiam tarybiniam ūkiui;

c) nuimtas žemės ūkio derlius – Paruošų liaudies komisariato paruošų punktams;

d) žemės ūkio pastatai, žemės ūkio mašinos bei inventorius, pagalbinės įmonės su esamais įrenginiais – valsčių vykdomiesiems komitetams, kurie juos privalo perduoti naudotis tarybiniams ūkiams, MTS, MANP ir iš dalies valstiečiams naujakuriams, Raudonosios armijos karių šeimoms ir naikintojų batalionų kovotojams;

e) pasėlių plotai – valsčių vykdomiesiems komitetams, kurie derliui nuimti ir iškulti organizuoja MTS, MANP ir valstiečių ūkius. Valsčių vykdomieji komitetai nuimto derliaus dalį, kaip tremiamojo ūkio prievolę, atiduoda valstybei, o kitą derliaus dalį skiria savitarpio pagalbos fondui prie valsčių vykdomųjų komitetų.

5. Paruošų liaudies komisariato įgaliotinis iš priimtų grūdų ir gyvulių privalo užskaityti specialiųjų tremtinių 1945 metų visų rūšių produkcijos prievoles ir praėjusių metų nepriemokas.

Produktai ir gyvuliai, likę atidavus valstybines prievoles, surašomi į vardinius kvitus, kurie išsiunčiami (per NKVD) specialiesiems tremtiniams.

6. Lėšos, priklausančios specialiajam tremtiniui už valstybei atiduotą produkciją, taip pat už parduotus gyvulius bei arklius, pervedamos į Valstybinio ir Žemės ūkio bankų sąskaitas, šie bankai iš gautų lėšų pirmiausia atskaito visus nesumokėtus specialiojo tremtinio mokesčius bei rinkliavas: įsiskolinimą Žemės ūkio bankui pagal ilgalaikes paskolas ir įsiskolinimą Valstybiniam bankui pagal trumpalaikes paskolas, taip pat už visas neginčijamas specialiajam tremtiniui pateikiamas pretenzijas.

[Nuorašas] tikras: (Parašas neįskaitomas)

LCVA. F. R-754. Ap. 11. B. 13. L. 123-125. Originalas rusų k. Mašinraštis. Skelbta: Metai. 1991. Nr. 9. P. 136-137.

55. LSSR LKT ir LKP(b) CK įgaliotinio K.Didžiulio pranešimas Lietuvos KP(b) CK sekretoriui A.Sniečkui apie Trakų apskrities gyventojų trėmimą.

Vilnius, 1945 m. liepos 19 d.

Visiškai slaptai

Lietuvos KP(b) CK sekretoriui
drg. Sniečkui

Pranešimas *

Pavestą užduotį ištremti už mūsų respublikos ribų banditų šeimas iš Trakų apskrities atlikau. Operacija buvo įvykdyta tiksliai, be jokių sutrikimų.

Liepos 16 d. atvykęs į Trakus, smulkiai instruktavau į valsčius siunčiamus vykdyti operacijos apskrities įgaliotinius, kokios jų pareigos ir užduotys. Operaciją pradėjome liepos 17 d. lygiai 4 val., ir šituo laiku prie kiekvienos iškeldinamos šeimos atvažiavo mašina su vietos organų įgaliotiniais ir NKVD darbuotojais. Reikia pastebėti, kad NKVD darbuotojai ir pasienio būrių kariai per operaciją elgėsi labai drausmin-

* Ant dokumento raudonu pieštuku užrašyta: "Byla-14".

gai. Operaciją baigėme 11 val., tuo metu iškeldinamos šeimos jau buvo pakrautos į vagonus.

Specialiųjų tremtinių turtas paimtas visiškai tvarkingai, pagal instrukciją. Gyvuliai ir vertingesnis turtas tą pačią dieną iš ūkių buvo nugabentas į valsčiaus centrą. Kitą dieną gyvuliai buvo rūšiuojami ir gabenami pagal paskirtį. Ūkinių pastatų bei pasėlių apsaugai paskirti vietiniai žmonės, kurie iki tolesnio sutvarkymo ir nurodymo už tai atsakingi. Iš viso iškeldintos 44 šeimos, kurias sudaro 180 žmonių. 9 žmonių – šeimų narių – nebuvo namie ir todėl šį kartą jų negalėjome iškeldinti.

Išvežta iš				
Vievio valsčiaus		-	2	šeimos,
Žaslių	"	-	9	"
Onuškio	"	-	15	"
Semeliškių	"	-	1	"
Kaišiadorių	"	-	12	"
Žiežmarių	"	-	5	"
Iš viso:			44	šeimos

Pagal aktus priimti tokie naminiai gyvuliai ir paukščiai:

1.	Karvių ir galvijų prieauglio	-	63	vnt.
2.	Visokio amžiaus arklių	-	33	vnt.
3.	" " kiaulių	-	80	vnt.
4.	" " avių	-	36	"
5.	" " paukščių	-	53	"

Į šiuos duomenis dar neįtraukti Žaslių ir Žiežmarių valsčių duomenys, nes iki man išvykstant apskrities įgaliotiniai neatsiuntė aktų.

Liepos 17 d., operacijos dieną, pabuvojau Vievio, Žiežmarių ir Kaišiadorių valsčiuose, paskui dalyvavau visus specialiuosius tremtinius pakraunant į vagonus. Kalbėjau su jais ir klausinėjau, ar nėra kokių nors nusiskundimų operaciją vykdžiusiais žmonėmis, ar buvo pasakyta, kad gali pasiimti iki 1,5 tonos daiktų, ir ar davė pakankamai laiko pasiruošti. Niekas iš specialiųjų tremtinių nesiskundė.

Reikia pažymėti, kad visos iškeldinamos šeimos dažniausiai turėjo labai mažai daiktų ir produktų, todėl mažai ir pasiėmė. Į klausimą, kodėl tiek mažai pasiimate daiktų ir produktų, kai kas atsakė, kad daugiau jie neturi, o daugelis atsakė drabužius ir dalį produktų laikė ne namie, bet

pas gimines. Iš to galima daryti išvadą, jog šitie žmonės slėpė turtą pas kitus, kad juos areštavus turtas nebūtų konfiskuotas. Jų nuotaika, reikia pasakyti, kad buvo žvali, niekas neverkšleno ir nesielvartavo .

Liepos 18 d. instruktavau Paruošų LK įgaliotinį, finansų skyriaus vedėją ir Žemės ūkio banko įgaliotinį, paaiškinau, kokios jų pareigos ir uždaviniai realizuojant specialiųjų tremtinių turtą. Apskrities vykdomojo komiteto pirmininką ir žemės ūkio skyriaus vedėją įpareigojau nedelsiant sudaryti valsčių komisijas, kurios išmatuotų visų javų pasėlių plotus ir surašytų atitinkamus aktus, pagal kuriuos jie asmeniškai pagal įstatymą būtų atsakingi už derliaus nuėmimą ir realizavimą. Aktuose įrašyti pasėlių plotai, kurie buvo surašomi trėmimo metu, neatitinka tikrovės, nes aktuose buvo įrašinėjama pagal iškeldinamųjų žodžius. Todėl reikia pasėlius išmatuoti ir pakartotinai sudaryti aktus.

Aiškinamąjį darbą tarp gyventojų atlieka vietos aktyvas, be to, dar vyksta mitingai 5-osioms sovietų valdžios įkūrimo Lietuvoje metinėms pažymėti. Kaip gyventojai reagavo į šią operaciją, konkrečių duomenų dar neturiu, bet kai kurie iš tų valstiečių, kurie buvo įtraukti į turto išvežimą, sakė, jog patys kalti, kad neklauso vyriausybės, negrįžta prie taikaus darbo.

Apskritai turiu pasakyti, kad NKVD organai šią operaciją organizavo gerai, ji vyko tiksliai ir be incidentų. Kokių nors operacijoje dalyvavusių bendradarbių bei darbuotojų neteisėtų veiksmų nepastebėta. Apie tai liudija ir tas faktas, kad kai aš kalbėjau su specialiaisiais tremtiniais, visi sakė, kad visi darbuotojai, veždami juos iš namų ir sodindami į vagonus, elgėsi su jais labai mandagiai.

[19]45.VII.19. **Didžiulis** (Parašas)

LVVOA.F. 1771. Ap. 8. B. 194. L. 81-83. Originalas rusų k. Mašinraštis.

56. LSSR LKT ir LKP(b) CK nutarimas dėl pasirengimo partizanų šeimų trėmimui ir jų konfiskuoto turto perėmimo.

Vilnius, 1945 m. liepos 24 d.

Lietuvos SSR liaudies komisarų tarybos ir
Lietuvos KP(b) CK 1945 m. liepos 24 d. Ypatingasis aplankas
Nutarimas Nr. 146-s
Dėl Lietuvos SSR specialiųjų tremtinių gyvulių,
turto, pasėlių ir žemės ūkio produktų priėmimo
instrukcijos tvirtinimo *

1. Patvirtinti instrukciją, kokia tvarka priimti Lietuvos SSR specialiųjų tremtinių gyvulius, turtą, pasėlius ir žemės ūkio produktus **.

2. Teikti pagalbai vykdantiesiems specialųjį trėmimą Lietuvos SSR liaudies komisarų tarybos įgaliotiniais patvirtinti šiuos draugus:

Čipkų	-	Kauno apskričiai
Didžiulį	-	Kėdainių "
Sakalauską	-	Raseinių "
Paplauską	-	Panevėžio "
Rimšelį	-	Biržų "
Gailevičių	-	Rokiškio "
Stimburį	-	Šiaulių "
Pacevičių	-	Telšių "
Bilevičių	-	Mažeikių "

3. Už specialiojo trėmimo priemonių vykdymą, laikantis griežtos konspiracijos, atsakingi Lietuvos KP(b) apskričių komitetų pirmieji sekretoriai, apskričių vykdomųjų komitetų pirmininkai ir Liaudies komisarų tarybos įgaliotiniai; šias priemones jie privalo organizuoti taip, kad iš specialiųjų tremtinių priimamas ir perduodamas turtas nebūtų grobstomas, švaistomas ir neteisėtai panaudojamas, taip pat nebūtų girtaujama, plėšikaujama ir t.t.

---

* Ant dokumento ranka užrašyta: "Gavimo Nr. 1004-s. LSSR LKT. [19]45.VII.25".

** Žr. 51-ojo dokumento priedą.

Asmenis, kurie vykdydami specialųjį trėmimą nors kiek nusižengia, nedelsiant nušalinti ir patraukti griežton atsakomybėn.

4. Įpareigoti Lietuvos KP(b) apskričių komitetus, kad iškeldinus specialiuosius tremtinius iš jų ūkių tą pačią dieną partinis ir tarybinis aktyvas atliktų platų aiškinamąjį darbą tarp gyventojų – nurodytų banditų šeimų perkeldinimo priežastis, aiškintų, jog sovietų valdžia ir ateityje taip pat elgsis su banditų, kurie patys nepasiduos ir tęs banditišką darbą, šeimomis.

5. Įpareigoti Lietuvos SSR liaudies komisarų tarybos įgaliotinius drg. Čipkų, Didžiulį, Sakalauską, Paplauską, Rimšelį, Gailevičių, Stimburį, Pacevičių, Bilevičių kartu su NKVD sektorių, apskričių skyrių viršininkais ir Lietuvos KP(b) apskričių komitetų sekretoriais padėti apskričių vykdomųjų komitetų įgaliotiniams parinkti valsčiuose vietos partinį ir tarybinį aktyvą ir, garantavus kuo griežčiausią konspiraciją, kruopščiai jį instruktuoti su specialiuoju trėmimu susijusiais klausimais.

6. Įpareigoti Lietuvos SSR liaudies komisarų tarybos įgaliotinius per 5-ias dienas po specialiojo trėmimo pateikti Lietuvos KP(b) CK ir Lietuvos SSR liaudies komisarų tarybai išsamią savo darbo ataskaitą.

Lietuvos SSR liaudies komisarų
tarybos pirmininkas
(**Gedvilas**) (Parašas)
Lietuvos KP(b) CK sekretorius
(**Sniečkus**) (Parašas)

LCVA. F. R-754. Ap. 11. B. 13. L. 141-144. Originalas rusų k. Mašinraštis.

57. LSSR NKVD ir NKGB Kauno operatyvinio sektoriaus viršininko I.Veselov'o pranešimas SSRS NKVD ir NKGB įgaliotiniui Lietuvoje I.Tkačenko apie Kauno, Kėdainių ir Raseinių apskričių gyventojų trėmimą, apie partizanų siekimą sutrukdyti tremtinių išvežimą.

Kaunas, 1945 m. liepos 26 d.

SSRS NKVD ir NKGB įgaliotiniui Lietuvai — Visiškai slaptai
generolui leitenantui
draugui Tkačenko

Tarnybinis pranešimas *

Pranešu, kad banditinių elementų šeimų iškeldinimo operacija buvo pradėta 1945.VII.24 d. 4.00 val. ryto ir baigta 1945.VII.24 d. 24.00 val. Ešelonas iš 20 vagonų su Kauno ir Raseinių apskričių iškeldinamaisiais, lydimas šarvuotojo traukinio, iš Kauno stoties buvo išsiųstas į Vilnių 1945.VII.25 d. 5 val. ryto. Kėdainių apskrities banditinių elementų šeimos 6 vagonuose buvo išsiųstos 1945.VII.25 d. 14 val. su Šiaulių operatyvinio sektoriaus ešelonu.

Pagal patvirtintą operacijos planą iš Kauno operatyvinio sektoriaus turėjo būti iškeldintos 136 šeimos, mes iškeldinome 138 šeimas, kurias sudaro 484 žmonės.

Pagal apskritis:

Kauno – 65 šeimos, 214 žmonių,

Kėdainių – 32 šeimos, 101 žmogus,

Raseinių – 41 šeimą, 169 žmonės.

Per operaciją, taip pat iškeldinamųjų gabenimo ir įsodinimo į vagonus momentu jokių ekscesų nebuvo ir gaujos nepasireiškė. Visas iškeldintųjų turtas, kuris liko vietoje, kartu su vietos sovietų valdžios organų atstovais yra surašytas ir saugomas. Pasibaigus operacijai, partinis ir tarybinis aktyvas tarp vietos gyventojų atlieka atitinkamą politinį aiškinamąjį darbą. Kokių nors neteisėtų operacijai vadovavusių operatyvinių darbuotojų veiksmų nepastebėta.

Dauguma valstiečių iškeldinimo operaciją sutiko teigiamai. Daug kur valstiečiai ir inteligentai pareiškia esą patenkinti iškeldinimu. Pavyzdžiui:

Kauno apskrities Vilkijos valsčiaus Vilkijos miestelio gyventojas vargingasis valstietis Petras Linčius pasakė: "Juos vis įkalbinėjo, o jie žudo ir žudo taikius sovietinius žmones. Kiek iššaudė naikintojų ir NKVD darbuotojų. Seniai reikėjo banditus sumušti, o jų šeimas – į Sibirą, tada lengva būtų gyventi žmonėms".

Kauno apskrities Grabavos kaimo valstietis Liudas Vaičiūnaitis pasakė: "Seniai metas sutvarkyti juos (t.y. banditų šeimas). Visiems įkyrėjo, dėl jų gyventi neįmanoma. Valkatos apsiginklavo ir slampinėja kaip vilkai, visus plėšia".

Kėdainių apskrities Ariogalos miestelio vargingasis valstietis Žemaitis pasakė: "Banditai trukdo gyventi ir dirbti, reikia greičiau su jais baigti, kad būtų galima atstatyti ramų ir normalų gyvenimą".

Kėdainių apskrities Dotnuvos valsčiaus Miglos * miestelio valstietis Leonas pareiškė: "Sūnūs ir tėvai slapstosi miške ir negaili savo šeimų. Jeigu jie savo noru ateitų ir pasakytų, kad gailisi, tai jų šeimos nebūtų ištremtos".

Kėdainių gimnazijos direktorius Paukštelis pasakė: "Iškeldinimas buvo neišvengiama kovos su banditais priemonė. Reikia tikėtis, jog banditai ir jų šeimos iš to padarys praktišką išvadą, kad su jais nebus žaidžiama".

NKVD Vilkijos valsčiaus poskyrio naikintojai Kazys Priseckis ir Vladas Šeluga, kalbėdami apie banditų šeimų iškeldinimą, taip nusakė savo požiūrį į šį reikalą:

"Iš Vilkijos valsčiaus reikėtų ištremti ne 3 šeimas, o 50. Nėra ko banditų gailėtis ir juos įkalbinėti, jie negaili mūsų ir mūsų šeimų, žudo visus, negaili net vaikų. Jų gailėti irgi nėra ko, banditus reikia galabyti, o visą jų giminę ištremti į Sibirą, tada kiti neis į gaujas".

Legalizavęsi Raudonosios armijos dezertyrai Petras Jackevičius, Verbyliškių kaimo gyventojas, ir Kazys Tamulevičius, Grabavos kaimo gyventojas, kalbėdamiesi su NKVD Kauno apskrities Garliavos valsčiaus

---

* Ant dokumento ranka užrašyta rezoliucija: "drg. Burylin'ui. I.Tkačenko [19]45.VII.26".

* Taip dokumente. Tikrasis vietovės pavadinimas nenustatytas.

poskyrio naikintojais, pareiškė: "Gerai, kad mes laiku išėjome ir atėjome į NKVD, kitaip mus būtų palaikę banditais ir ištrėmę mūsų šeimas. Daugelis mūsų kvailių dar iki šiol slapstosi, vaikšto su gaujomis, netiki amnestija, jie sulauks, kad jų šeimoms tas pat nutiks".

Tokių valstiečių ir kaimo inteligentų pareiškimų, vertinančių sovietų valdžios priemones, neregistruota nemažai. Tačiau greta teigiamo šių priemonių daugumos gyventojų vertinimo kai kurie piliečiai ir inteligentai yra padarę antisovietinių ir panikuojančio pobūdžio pareiškimų. Antai valstietis Juozas Narkus iš Kėdainių apskrities Geručių kaimo, banditų bendrininkas, pareiškė: "Šiandien veža mus, o rytoj mes vešime šeimas ir naikintojus į mišką".

Valstietė Lukošienė iš Kėdainių apskrities Grajauskų kaimo (turi 22 ha žemės) pasakė:

"Visiems reikia eiti į mišką, jau ėmė vežti žmones, jeigu delsime, tai ir mus ištiks toks pat likimas".

Kėdainių miesto pradžios mokyklos vedėjas, buvęs Liaudies Seimo deputatas nuo krikščionių demokratų partijos Tijūnaitis pareiškė:

"Tai – tik pradžia, reikia laukti, kad netrukus bus vežama daugiau".

Kauno apskrities Grabavos kaimo valstietis Vladas Markūnas– jo sūnus yra gaujoje – pareiškė:

"Ėmė vežti lietuvius, dabar lauk galo, – visi bus Sibire, tie žvėrys nieko nepagailės.

Reikia bėgti, kol neapiplėšė ir nesučiupo".

Markūnas savo turtą riša į ryšulius, ketina pasislėpti. Tame pačiame Kauno apskrities Grabavos kaime valstiečiai Slavinskas ir Vyšniauskas, kurių sūnūs yra gaujoje, susikrovė turtą į vežimus ir drauge su kitais šeimų nariais išvažiavo nežinoma kryptimi. Gyvulius naktį išvarinėjo pas pažįstamus.

Ypač aktyviai, priešiškai į gaujų vadeivų šeimų iškeldinimo priemonę reagavo nacionalistinis pogrindis Kauno operatyvinio sektoriaus teritorijoje.

Kaip nustatyta agentūros, pirminio tardymo ir iš paimtų "LVV" (kol kas dar neiššifruota) * centro direktyvų, nacionalistinis pogrindis žemutiniams organams nurodė ginklu bei diversijomis kliudyti iškeldinti

* Santrumpos "LVV" nepavyko nustatyti.

gaujų vadeivų šeimas, tose direktyvose nurodoma tiksli banditų šeimų pakrovimo vieta Kauno stotyje.

"LVV" centras į šį bjaurų darbą įtraukė Kauno nacionalistinę jaunimo organizaciją. Naktį, kai Kauno stotyje į ešeloną buvo pakraunamos banditų šeimos, ėmusis priemonių, sulaikyta ryšininkė Romualda Paradauskaitė, Mykolo d., gimusi 1925 metais Marijampolės apskrities Gudelių kaime, valstybinio socialinio aprūpinimo [skyriaus] kasininkė, iš kurios atimta mašinėle spausdinta tokia "LVV" centro direktyva:

"Žaliajam velniui!

Vyriausiasis Štabas Jums, kaip vadovaujančiam patogiame rajone, paveda atlikti atsakingą gerai apgalvotą kovos užduotį – išlaisvinti į nežinomąjį Sibirą tremiamus mums brangius lietuvius, kurie šiandien įsodinami Vilniaus krypties centrinėse stotyse, o galbūt Šiaulių miesto stotyje.

Mes, kovotojai, privalome patvirtinti garantiją savo broliams, kad jie pasitikėtų mumis. Šių dienų įvykiai yra ateities nujautimas; jie mums aiškiai parodys, kad jėga ir didvyriškais žygdarbiais mes pasieksime savo tikslą. Šis gana garbingas ir didvyriškas žygdarbis Jums pavedamas todėl, kad būtinai reikia įrodyti savo budrumą ir pasirengimą užkirsti kelią žvėriškam budelių elgesiui su mūsų tėvynainiais.

"LVV" Vyr. Štabas".

Paradauskaitė, didelėmis fizinėmis pastangomis kovodama su operatyviniais darbuotojais, mėgino šią direktyvą sunaikinti. Kartu su minėta direktyva iš Paradauskaitės buvo atimti kiti atsišaukimai, kurie verčiami, ir lietuviškas nacionalinis ženkliukas.

Greitai ėmusis operatyvinių priemonių, suimta 13 žmonių – nacionalistinės organizacijos narių, kuriems buvo siunčiama direktyva, kad ji būtų įgyvendinta. Dauguma suimtųjų yra Kauno miesto gimnazijų moksleiviai Kauno stoties geležinkelio mokyklos kursantai.

Tardymo tikslas – susekti "LVV" vyriausiąjį štabą ir likviduoti jo vadovybę.

Visus antisovietinius nacionalistinius elementus, surasti iškeldinant gaujų vadeivų šeimas, aktyviai agentūriškai apdorojame, o aktyviausiai antisovietiškai pasireiškiančius suimsime.

Lietuvos SSR NKVD ir NKGB Kauno operatyvinio
sektoriaus viršininkas pulkininkas
1945 m. liepos 26 d. (**Veselov**) (Parašas)
Nr.

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 18. L. 38-42. Originalas rusų k. Mašinraštis.

58. LSSR LKT ir LKP(b) CK įgaliotinio V.Poliakaus pranešimas apie Mažeikių apskrities gyventojų trėmimą.

Vilnius, 1945 m. liepos 31 d.

Tarnybinis pranešimas apie specialųjį trėmimą Mažeikių apskrityje

Pasiruošimas banditų šeimų specialiajam perkeldinimui. NKVD organai pasiruošė ne visai rimtai, nes buvo įtraukta viena šeima, kurios du sūnūs tarnauja DVRA, ir ją reikėjo palcisti, bet NKVD organų duomenimis vienas sūnus yra banditas.

Iš numatytų ištremti 40 ūkių penkis teko pakeisti ir paimti kitus – visa tai rodo, kad į šį reikalą buvo pažiūrėta lengvabūdiškai. Ištrėmėm iš 39 ūkių 139 žmones. Tremiant jokių incidentų nebuvo, išskyrus tai, kad viena šeima pabėgo ir jos vieton buvo paimta kita. Visos kitos operacijos vyko gerai, be jokių incidentų.

Palikto turto aktai surašyti po tris egzempliorius: du perduoti NKVD organams, o vienas valsčiaus vykdomajam komitetui su turtu. Visas turtas saugomas valsčių centruose, kadangi nežinojome, kur jį dėti.

Per operaciją turto švaistymo ir grobstymo nepastebėta. Dabar duotas nurodymas, ir pagal instrukciją turtas skirstomas.

Baigus operaciją, visuose valsčiuose buvo surengti mitingai ir aiškinta, kodėl buvo imtasi tokių priemonių banditų šeimų atžvilgiu.

Mitinguose valstiečiai pareikšdavo, kad tokių priemonių seniai reikėjo, nes vokiečių okupacijos metais jie su gyventojais nekalbėdavo, o žudydavo vietoje arba išsiųsdavo į katorgą Vokietijon.

Bendra valstiečių nuotaika gera, banditizmo apraiškų šiuo metu niekur nepastebima.

Lietuvos KP(b) CK Tarybinių ūkių skyriaus
vedėjo pavaduotojas
1945.VII.31. **Poliakus** (Parašas)

LVVOA. F. 1771. Ap. 8. B. 194. L. 26. Originalas rusų k. Mašinraštis.

59. LSSR LKT ir LKP(b) CK įgaliotinio P.Rimšelio informacija LKP(b) CK sekretoriui A.Sniečkui apie Biržų apskrities gyventojų trėmimą ir tremtinių konfiskuoto turto paskirstymą.

Vilnius, 1945 m. liepos mėn.

Lietuvos KP(b) CK sekretoriui
drg. A.Sniečkui

Informacija* apie banditų šeimų trėmimą iš Biržų apskrities ir palikto turto paėmimą bei paskirstymą

Pagal LSSR LKT ir Lietuvos KP(b) CK 1945.VII.24 nutarimą VII.24 d. 15 val. išvažiavau į Biržų apskritį surengti instruktažo ir organizuoti specialiųjų tremtinių turto, naminių gyvulių bei pasėlių perėmimo ir perdavimo. Kai atvykau, paaiškėjo, kad operacija naktį iš 1945.VII.23 į VII.24 jau atlikta. Pagal sąrašą paimti reikėjo 28 banditų šeimas, bet atvykus NKVD kariuomenei vietoje buvo tik 24 šeimos, kurios ir buvo ištremtos 1945.VII.24. Per operaciją žuvo jauna mergaitė – 13-14 metų piemenaitė, patekusi į operacijos vietą ir esą palaikyta tremiamojo šeimos nare.

Specialiųjų tremtinių palikto turto dokumentai įforminti aplaidžiai, pagal kai kuriuos aktus visiškai neaišku, ką specialieji tremtiniai paliko, ir teko sudarinėti iš naujo. Milicija ir NKVD darbuotojai šiame darbe aktyvui mažai tepadėjo.

Vertingesnis specialiųjų tremtinių turtas – gyvuliai ir žemės ūkio

* Ant dokumento ranka užrašyta: "Y.S.B. 14-1945 m. 2-as egz". Parašas neįskaitomas.

produktai – skubiai paimti ir perduoti iki galutinio paskirstymo; patvirtinus paskirstymo žiniaraštį, turtas pagal šią instrukciją bus papildomai perduotas. Apie 3 tonas grūdų perduota grūdų paruošoms, o daugiau kaip 500 ha pasėlių priima valsčių vykdomieji komitetai ir perduoda juos MANP, tarybiniams ūkiams bei pavieniams valstiečių ūkiams, kad jie nuimtų derlių ir atiduotų už specialiuosius tremtinius valstybines prievoles.

Kadangi nėra galimybės atiduoti valstybinių pieno, kiaušinių prievolių, Paruošų LK įgaliotinis pagal atitinkamą koeficientą perskaičiavo juos į mėsą, ir dabartiniu metu galvijai, kiaulės, avys pristatomi į mėsos paruošų organizacijas.

Nesant galimybės vilnas pakeisti kuo nors kitu, keitimas neatliktas, ir reikia tolesnių Paruošų LK nurodymų apskričių įgaliotiniams, nes visose apskrityse iškeldinamieji yra neatidavę vilnų prievolių. Biržų apskrityje 24 specialieji tremtiniai skolingi 13 kg.

Būtina skubiai duoti nurodymus apskričių finansų skyriams ir finansų agentams dėl turto – žemės ūkio inventoriaus, naminių gyvulių – įkainojimo ir iš gavusių turto asmenų bei įstaigų surinkti pinigus, kad būtų padengti visų rūšių valstybiniai mokesčiai.

Perimant likusį specialiųjų tremtinių turtą, pasitaiko nemažai vietinių asmenų pretenzijų į gyvulius (avys, karvės), būk tai laikinai duotus specialiajam tremtiniui ganyti, ir nėra galimybės greitai nustatyti, ar iš tikrųjų jie priklauso parciškėjui.

Paėmus banditų šeimas, buvo pasiųstas aktyvas aiškinti sovietų valdžios atliekamų priemonių reikšmės. Lietuvos KP(b) Biržų AK įsipareigojo papildomai informuoti Lietuvos KP(b) CK.

Lietuvos SSR LKT ir
Lietuvos KP(b) CK įgaliotinis
Rimšelis (Parašas)

Priedai *: 1. Apskaitos žiniaraštis'
2. Paskirstymo žiniaraštis.
3. Pasitarimo dėl paskirstymo protokolas.

LVVOA. F. 1771. Ap. 8. B. 194. L. 14-15. Originalas rusų k. Mašinraštis.

* Priedai neskelbiami.

60. LSSR LKT ir LKP(b) CK įgaliotinio J.Stimburio pranešimas LKP(b) CK apie Marijampolės apskrities gyventojų trėmimą.

Vilnius, 1945 m. rugsėjo 4 d.

Tarnybinis pranešimas
Lietuvos KP(b) CK apie išvyką į Marijampolės
apskritį dėl specialiųjų tremtinių perkeldinimo

Iš Marijampolės apskrities iškeldinome 84 šeimas. Paruošiamąjį darbą atlikome pagal instrukciją ir į valsčius pasiuntėme įgaliotinius, taip pat valsčiuose surengėme instruktažą. Specialiųjų tremtinių pakrovimas vyko patenkinamai. Į kiekvieną iškeldinamą šeimą buvo pasiųstas žmogus iš valsčiaus organizacijos. Stotyje, prieš pakraunant į vagonus, aš pats su kariškiais patikrinau visus tremtinius, kad nebūtų supainiotos pavardės, ir radome net 4 žmones, kuriuos reikėjo išlaisvinti ir paleisti namo.

Galvijus ir inventorių iš perkeldintų ūkių paėmėme tą pačią dieną ir atvežėme į valsčių, paskui perdavėme tarybiniams ūkiams. Šįkart šį darbą, manau, atlikome gerai. Aš pats atvykau laiku, gerai pasiruošėme ir jokių priekaištų nebuvo.

[19]45.IX.4. **Stimburys**

LVVOA. F. 1771. Ap. 8. B. 194. L. 24. Originalas rusų k. Rankraštis.

61. LSSR LKT ir LKP(b) CK įgaliotinio K.Didžiulio pranešimas LKP(b) CK sekretoriui K.Liaudžiui apie Kretingos apskrities gyventojų trėmimą.

Vilnius, 1945 m. rugsėjo 4 d.

Ypatingasis aplankas *

Lietuvos KP(b) CK sekretoriui drg. K.Liaudžiui

Tarnybinis pranešimas

CK pavedimą organizuoti Kretingos apskrityje specialiųjų tremtinių turto priėmimą ir jam vadovauti atlikau.

Iškeldinimo operacija vyko š.m. rugpjūčio 30 d. Iš viso iškeldintos 24 šeimos, kurias sudaro 78 žmonės.

Kretingos apskrityje buvo iškeldinamos daugiausia tos šeimos, kurių, kaip liaudies priešų, žemė pagal įstatymą buvo konfiskuota, arba tos, kurioms, kaip aktyviems vokiečių talkininkams, buvo palikti 5 ha žemės.

Per operaciją jokių nesusipratimų bei ekscesų nebuvo. Kadangi tokios operacijos buvo atliktos visose apskrityse, norėčiau atkreipti dėmesį į tai, kad, mano nuomone, reikėjo duoti nurodymą Paruošų, Finansų LK, Valstybinio banko ir Žemės ūkio banko valdyboms, jog jie pagal LKT ir CK nutarimą savo skyriams ir darbuotojams apskrityse šiais klausimais būtų pateikę tikslią instrukciją. Bijau, kad be tokių oficialių respublikos direktyvinių organų nurodymų apskričių darbuotojai pripainios.

Be to, reikia, kad respublikiniai organai kontroliuotų, kaip vyksta pagal aktus perimto specialiųjų tremtinių turto realizavimas vietose.

Tose apskrityse, kuriose aš šiais reikalais pabuvojau, Paruošų LK įgaliotiniui, Žemės ūkio banko valdytojui ir žemės ūkio skyriaus vedėjui, neskaitant apskrities komiteto ir apskrities vykdomojo komiteto vadovų, surengiau tam tikrą instruktažą.

1945.IX.4. K.Didžiulis (Parašas)

LVVOA. F. 1771. Ap. 8. B. 194. L. 20. Originalas rusų k. Rankraštis.

* Rašyta ranka.

62. LSSR pažyma apie ištremtų partizanų šeimų ir jų narių pagal apskritis skaičių.

Vilnius. Ne anksčiau kaip 1945 m. rugsėjo 15 d.

Pažyma apie aktyvių banditų šeimų iškeldinimo iš Lietuvos SSR teritorijos rezultatas*

1945 m. rugsėjo 15 d. būklė

Eil. Nr.	Apskritys	Šeimų skaičius	Šeimų narių skaičius	Banditų ūkių konfiskuoto turto kiekis	Pagrindas		
1	2	3	4	5	6		
1.	Alytaus	191	691	42	[19]45.IX.15	šifruota telegrama	313
2.	Biržų	36	120	127	[19]45.IX.16	"	336
3.	Joniškio	2	7	6	[19]45.IX.14	"	36
4.	Kauno	69	222	-	[19]45.IX.22	užrašyta "VČ"	416
5.	Kėdainių	32	119	6	[19]45.IX.17	šifruota telegrama	298
6.	Klaipėdos	-	-	-	[19]45.IX.14	"	362
7.	Kretingos	24	88	426 b/b**	[19]45.IX.21	"	6062
8.	Lazdijų	32	134	9	[19]45.IX.15	"	299
9.	Marijampolės	77	396	120	[19]45.IX.15	užrašyta "VČ"	325
10.	Mažeikių	39	139	-	[19]45.IX.14	šifruota telegrama	277
11.	Pagėgių	-	-	-	[19]45.IX.15	"	160
12.	Panevėžio	83	292	-		"	
13.	Raseinių	44	185	163 ir 33	[19]45.IX.15	"	363
14.	Rokiškio	47	252	44	[19]45.IX..18	"	311
15.	Šakių	40	120	5	[19]45.IX.16	"	414
16.	Šiaulių	53	179	-	[19]45.[IX].15	užrašyta "VČ" gavimo Nr.	85
17.	Šilutės	-	-	-		-	
18.	Švenčionių	87	300	162	[19]45.IX.14	šifruota telegrama	432

*Ant dokumento pieštuku užrašyta: "drg. Suslov'ui".

**b/b - banditų/buožių.

1	2	3	4	5	6		
19.	Tauragės	30	76	-	[19]45.IX.20	"	493
20.	Telšių	29	107	5		"	
21.	Trakų	77	295	41	[19]45.iX.14	"	333
22.	Ukmergės	71	266	36	[19]45.IX.15	"	257
23.	Utenos	54	182	168	[19]45.IX.14	užrašyta "VČ" gavimo Nr.	1522
24.	Vilkaviškio	-	-	-	[19]45.IX.15	šifruota telegrama	406
25.	Vilniaus	33	127	?			
26.	Zarasų	54	182	67	[19]45.IX.14	"	82
	Iš viso respublikoje:	1204	4479	1627			

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 19. L. 23. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

63. SSRS NKVD ir NKGB įgaliotinio Lietuvai I.Tkačenko pranešimas SSRS vidaus reikalų liaudies komisarui L.Berijai ir SSRS valstybės saugumo liaudies komisarui V.Merkulov'ui apie 1945 m. liepos 17 – rugsėjo 3 d. įvykdytą partizanų šeimų ištrėmimą, partizanų pasipriešinimą bei legalizavimąsi.

Vilnius, 1945 m. rugsėjo 22 d.

Visiškai slaptai

Pranešimas apie banditų vadeivų ir aktyvių banditų šeimų iškeldinimo iš Lietuvos SSR operacijos rezultatus ir respublikos gyventojų reagavimą į šį iškeldinimą *

Vadovaudamiesi Jūsų nurodymais, nuo šių metų liepos 17 d. iki rugsėjo 3 d. įvykdėme keturias banditų vadeivų ir aktyvių banditų šeimų iškeldinimo iš Lietuvos SSR operacijas. Iš viso iškeldinta 1 188

* Ant dokumento antspaudas: "Liet. SSR NKVD sekretoriatas 1945.IX.28. Gavimo Nr. 6088". Žemiau ranka užrašyta: "drg. Burylin'ui".

šeimos – 3 827 žmonės.

Operacijoms visose apskrityse buvo rengtasi laikantis reikiamos konspiracijos, todėl iškeldinimas buvo visiškai netikėtas ir gyventojams, ir banditams.

Operacijos visose apskrityse įvykdytos organizuotai ir nebuvo jokių ekscesų, išskyrus Šiaulių apskritį, kur iškeldinant tris šeimas banditai pasipriešino ginklu.

Antai šių metų liepos 24 d. Pakruojo valsčiaus Beržinių kaime, apsupant bandito Urbo vienkiemį, banditai, pasislėpę jo namuose, apšaudė operatyvinę ir kariuomenės grupę. Šaudantis nukauti 8 banditai, namas ir sodybiniai pastatai buvo padegti ir sudegė. Bandito Urbo šeima, kurią sudarė 4 žmonės, liko sveika ir buvo iškeldinta.

Per šaudymąsi banditai nukovė 212-ojo pasienio pulko karcivį Durov'ą.

Lygumų valsčiaus Ramonaičių kaime, iškeldinant bandito Dukšo šeimą, kariuomenės grupė buvo apšaudyta iš gretimo vienkiemio, priklausančio banditui Ragulskiui. Šaudantis nukauti 4 banditai.

Padubysio valsčiaus Pašvinio kaime, iškeldinant bandito Gilėno šeimą, du nežinomi banditai apšaudė kariuomenės grupę. Šaudantis abu banditai nukauti.

Respublikos gyventojai, ypač vargingieji ir vidutiniai valstiečiai, itin teigiamai reagavo į banditų šeimų iškeldinimą.

Pateikiame kai kuriuos būdingus mūsų agentūros užfiksuotus gyventojų pasisakymus:

Kauno apskrities Panemunės miestelio plytinės darbininkas Čirskis, pas kurį gyveno iškeldinti bandito Jurevičiaus vaikai, darbininkų grupėje pareiškė:

"Jeigu nebus represuotos banditų šeimos, niekada nesibaigs banditų veikla. Reikia visas banditų šeimas išvežti iš Lietuvos SSR. Vaikai keiks savo tėvą banditą, kuris ėjo prieš sovietų valdžią. Neabejoju, kad sovietų valdžia bandito vaikus išauklės – jie bus geri, ištikimi sovietinės tėvynės sūnūs".

Valstietė Kuiviskienė iš Biržų apskrities Tumasonių kaimo:

"Liepos 22 d. pas mane buvo atėjęs Juozo sūnus ir drauge su juo 6 banditai. Tarp savęs kalbėdamiesi, banditai sakėsi esą už tai, kad reikia palikti mišką ir eiti prisipažinti nusikaltus.

Jie stebisi – kaip galėjo leisti iškeldinti lietuvius Anglija ir Amerika, kurios kur kas stipresnės už Sovietų Sąjungą. Vadinasi, Rusijos, matyt, visi bijo".

Kauno apskrities Grabavos kaimo valstietis Liudas Vaičiūnaitis:

"Seniai metas sutvarkyti tas šeimas, visiems įkyrėjo, dėl jų gyventi neįmanoma; valkatos apsiginklavo ir slampinėja kaip vilkai, visus plėšia".

Kėdainių gimnazijos direktorius Paukštelis:

"Iškeldinimas buvo neišvengiama kovos su banditais priemonė. Reikia manyti, jog banditai ir jų šeimos iš to padarys praktišką išvadą, kad su jais nebus žaidžiama".

Ukmergės apskrities Pabaisko valsčiaus Vaitkūnų kaimo valstietis Domas Perekas:

"Dorų šeimų neiškeldina, iškeldina banditų šeimas, kurių dar daugiau reikia imti, kadangi jų daug dar liko. Jos vis tiek trukdys laisvai dirbti".

Švenčionių apskrities Adutiškio kaimo gyventojas Vladas Biekša:

"Sovietų vyriausybė teisingai padarė, kad iškeldino banditų šeimas. Jeigu mano sūnus būtų gaujoje, seniai būčiau jį ištraukęs iš miško".

Marijampolės apskrities Liudvinavo miestelio gyventoja Mamertienė:

"Sovietų vyriausybė teisingai vykdo iškeldinimo priemones. Seniai metas pamokyti banditus. Kuo daugiau bus iškeldinta, tuo greičiau bus likviduotas banditizmas ir lietuvių liaudžiai prasidės ramus gyvenimas".

Biržų apskrities Ziziūnų kaimo gyventoja Aldona Dagilienė:

"Labai gerai, kad ėmė iškeldinti mūsų priešus banditus ir jų šeimas. Greitai bus jiems galas. Sovietų valdžios organai su jais elgiasi dar švelniai. Reikia iškeldinti visus, kurių sūnus ar vyras yra gaujoje".

Ukmergės apskrities Balninkų miestelio valstietis Pranas Liškauskas:

"Gerai padarė, kad išvežė banditų šeimas. Iškeldinti juos yra už ką. Kiek laiko jiems aiškino, kad ateitų su ginklais. Jie juokėsi ir tęsė savo darbą. Tegul dabar jaučia sovietų valdžios galią".

Įgyvendintos banditų šeimų iškeldinimo priemonės, banditų gaujų ir pavienių banditų persekiojimas, taip pat masinio aiškinamojo darbo tarp gyventojų sustiprinimas išardė nemažą dalį gaujų ir dėl to į vietos NKVD ir NKGB organus prisipažinti esą kalti atėjo banditų bei kitų

nelegaliai gyvenusių asmenų.

Nuo šių metų birželio 1 d. iki liepos 17 d., iki iškeldinimo, legalizavosi 14 566 žmonės, iš kurių tik 902 banditai, o po banditų šeimų iškeldinimo nuo šių metų liepos 17 d. iki rugsėjo 1 d. į mūsų organus savo noru atėjo 14 898 žmonės, iš kurių – 2 230 banditų.

Iki iškeldinimo gaujų vadeivos iš viso neateidavo ir organizuoto ištisų gaujų legalizavimosi nėra buvę, – po šeimų iškeldinimo savo noru atėjo 29 gaujų vadeivos ir organizuotai legalizavosi 45 gaujos, kuriose buvo 419 žmonių.

Antai šių metų liepos mėnesį Trakų apskrityje legalizavosi dviejų banditų grupių vadeivos – Pranas Stasiūnas ir Aleksandras Jackevičius, kurie atsivedė 16 banditų ir atidavė 1 automatą, 14 šautuvų, 850 kovinių šovinių.

Šių metų liepos 17 d. į NKVD Trakų apskrities Onuškio valsčiaus poskyrį atėjo gaujos vadeiva Mašenius * Kasparavičius, slapyvardis "Čaki", su trimis banditais, kurie atidavė 6 šautuvus ir 350 šovinių.

Rugpjūčio mėnesį į NKVD Trakų apskrities skyrių iš anksčiau iš dalies likviduotos gaujos "Vasara" organizuotai atėjo 23 banditai, jie atidavė 6 automatus, 17 šautuvų, 1 360 šaudmenų.

Šių metų rugpjūčio 17 d. į NKVD Kauno apskrities skyrių atėjo ir prisipažino esąs kaltas gaujos vadeiva Misevičius su 20 banditų, kurie atidavė 2 automatus, 12 šautuvų, 2 pistoletus, 6 granatas, 1 500 kovinių šovinių.

Šių metų rugpjūčio 22 d. į NKVD Kauno apskrities Zapyškio valsčiaus poskyrį su 7 banditais atėjo gaujos vadeiva Jurgis Seniūnas, kuris pareiškė:

"Prakeikiu save už savo šeimos likimą (šeima iškeldinta), bet to nusipelniau".

Legalizuotieji atidavė automatą ir 7 šautuvus su šoviniais.

Rugpjūčio 6 d. į NKVD Rokiškio apskrities skyrių atėjo ir atidavė ginklus 16 žmonių, Bražiūno gaujos dalyvių, kuriems vadovavo šio pavaduotojas Matukas.

Šių metų birželio 1 d. – rugsėjo 20 d. iš viso legalizuoti 31 865 žmonės, iš kurių 3 400 banditų. Be legalizuotųjų, per tą patį laiką nukauta

---

* Taip dokumente.

3 564 ir suimta 4 502 banditai bei 7 272 žmonės – pogrindinių organizacijų dalyviai ir kitokie antisovietiniai elementai.

Iki rugsėjo 20 d. NKVD ir NKGB apskričių skyrių operatyvinėje įskaitoje yra 138 nelikviduotos banditų grupės – jose yra 4 025 žmonės, daugiausia buožės, baudėjai ir aktyvūs okupantų vokiečių bendrininkai.

Imamės visų priemonių kuo greičiau likviduoti minėtas gaujas.

SSRS NKVD ir NKGB įgaliotinis Lietuvai
generolas leitenantas
(**Tkačenko**)

1945 m. rugsėjo 22 d.
Nr. 1/814.
Nuorašo nuorašas tikras: (Parašas neįskaitomas)
3 egz.:
Egz. Nr. 1 – drg. L. P.Berijai.
Egz. Nr. 2 – drg. V.N.Merkulov'ui.
Egz. Nr. 3 – į bylą.

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 18. L. 97-100. Patvirtintas nuorašas rusų k. Mašinraštis.

64. LSSR LKT ir LKP(b) CK nutarimas dėl pasirengimo naujam partizanų šeimų trėmimui ir tremtinių konfiskuoto turto perėmimo tvarkos.

Vilnius, 1946 m. vasario 15 d.

Ypatingasis aplankas
Lietuvos SSR liaudies komisarų tarybos ir Visiškai slaptai
Lietuvos KP(b) Centro komiteto
1946 m. vasario 15 d.
Nutarimas Nr. 17-s
Dėl Lietuvos SSR specialiųjų tremtinių gyvulių, turto, pasėlių ir žemės ūkio produktų priėmimo instrukcijos tvirtinimo *

1. Patvirtinti instrukciją, kokia tvarka priimti Lietuvos SSR specialiųjų tremtinių gyvulius, turtą, pasėlius ir žemės ūkio produktus *.

2. Teikti pagalbai vykdantiesiems specialųjį trėmimą, Lietuvos SSR liaudies komisarų tarybos įgaliotiniais patvirtinti šiuos draugus:

drg. Sakalauską – Lazdijų apskričiai
" Dubinin'ą – Alytaus apskričiai
" Stimburį – Marijampolės apskričiai,

3. Už specialiojo trėmimo priemonių vykdymą, laikantis griežtos konspiracijos, atsakingi Lietuvos KP(b) apskričių komitetų pirmieji sekretoriai, apskričių vykdomųjų komitetų pirmininkai; šias priemones jie privalo organizuoti taip, kad priimamas ir perduodamas specialiųjų tremtinių turtas nebūtų grobstomas, švaistomas ir neteisėtai panaudojamas, taip pat nebūtų girtaujama, plėšikaujama ir pan.

Asmenis, kurie, vykdydami specialųjį trėmimą, nors kiek nusižengia, nedelsiant nušalinti ir patraukti griežton atsakomybėn.

4. Įpareigoti Lietuvos KP(b) apskričių komitetus, kad iškeldinus specialiuosius tremtinius iš jų ūkių tą pačią dieną partinis ir tarybinis aktyvas atliktų platų aiškinamąjį darbą tarp gyventojų – nurodytų banditų šeimų trėmimo priežastis, aiškintų, jog sovietų valdžia ir ateityje taip pat elgsis su banditų, kurie patys nepasiduos ir tęs banditišką veiklą, šeimomis.

5. Įpareigoti Lietuvos SSR liaudies komisarų tarybos įgaliotinius draugus Sakalauską, Dubinin'ą, Stimburį kartu su NKVD sektorių, apskričių skyrių viršininkais ir Lietuvos KP(b) apskričių komitetų sekretoriais padėti apskričių vykdomųjų komitetų įgaliotiniams parinkti valsčiuose vietos partinį ir tarybinį aktyvą ir, garantavus kuo griežčiausią konspiraciją, kruopščiai jį instruktuoti specialiojo trėmimo klausimais.

6. Įpareigoti Lietuvos SSR liaudies komisarų tarybos įgaliotinius per 5-ias dienas po specialiojo trėmimo pateikti Lietuvos KP(b) CK ir Lietuvos SSR liaudies komisarų tarybai išsamią savo darbo ataskaitą.

Lietuvos SSR liaudies komisarų tarybos pirmininkas
(**M.Gedvilas**) (Parašas)

* Ant dokumento ranka užrašyta: "Gavimo Nr. 148-s. LSSR LKT [19]46.II.18".

* Žr. 51-ojo dokumento priedą.

Lietuvos KP(b) CK sekretorius
[Nuorašas] tikras: (**A.Sniečkus**) (Parašas)

LCVA. F. R-754. Ap. 11. B. 19. L. 33-34. Originalas rusų k. Mašinraštis.

65. LSSR vidaus reikalų liaudies komisaro J.Bartašiūno telefonograma SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojui V.Riasnoj'ui ir SSRS NKVD vyriausiosios kovos su banditizmu valdybos viršininkui A.Leontjev'ui apie 1946 m. vasario 18-20 d. įvykdytą partizanų šeimų trėmimą, apie partizanų pastangas sutrukdyti trėmimą.

Vilnius, 1946 m. vasario 23 d.

Visiškai slaptai
Maskva. SSR Sąjungos NKVD draugams: Perduoti "VČ"
Riasnoj'ui, Leontjev'ui

Apie banditų šeimų iškeldinimo eigą ir Lietuvos SSR gyventojų nuotaikas ryšium su jų iškeldinimu

Iki 1946 m. vasario 20 d. iškeldinta ir pakrauta į ešelonus 424 šeimos = 1 713 žmonių. Iš jų apskritimis:

Alytaus	149, jose	647 nariai
Marijampolės	114, jose	425 nariai
Lazdijų	66, jose	277 nariai
Tauragės	95, jose	364 nariai.

Per banditų šeimų gabenimo operaciją, siekdami sužlugdyti įgyvendinamas priemones, šių metų vasario mėn. naktį iš 18 į 19 d. už 2 km nuo Marijampolės nežinomi banditai ant geležinkelio tilto susprogdino bėgį ir keletą medinių pabėgių.

Imtasi priemonių ir sugadinimas buvo pašalintas. Banditų ieškoma.

Šių metų vasario 18 d., gabenant Alytaus apskrities Alytaus valsčiaus Taukotiškių kaimo gyventojo Stankevičiaus šeimą, banditai iš miško ėmė šaudyti į operatyvinę grupę, buvo nukautas grandinis Čiubarj.

Imtasi priemonių gaujai surasti ir likviduoti.

Nustatyta, kad esama antisovietinių kalbų ir tarp gyventojų skleidžiami provokaciniai gandai:

Marijampolėje, mobilizavus autotransportą iškeldinamiesiems vežti, buvo skleidžiami gandai, kad prasidėjęs karas.

Marijampolės miesto gyventoja, Taulienienė kalbėdamasi su mūsų šaltiniu, pareiškė: "Iš kaimų iškeldinami buožės ir asmenys, nedalyvavę balsavime".

Lazdijų apskrities Rudaminos valsčiaus Rudaminos kaimo gyventojas Kliučinskas, kalbėdamasis su šaltiniu, domėjosi kontingentu, kuris turi būti iškeldintas, ir būgštavo dėl asmenų, nedalyvavusių balsavime, Kliučinskas sakė: "Kad bent tik banditus iškeldintų".

Iš teigiamų užfiksuota:

Lazdijų apskrities Rudaminos valsčiaus vykdomojo komiteto patalpose grupė vietinių gyventojų pareiškė: "Visa ši bėda - dėl banditų, kurie visiems kliudo. Jeigu ne banditai, tai gyventi būtų gerai".

Pilietis Karlikauskas, kalbėdamasis su vietos gyventojais, pasakė, kad iškeldinamos tik banditų šeimos ir patcikė banditų šeimų iškeldinimo pavyzdį.

Ekscesų ir gaišatics iškeldinimo metu nepastebėta. Iškeldinimo operacija baigta. Ešelonai išsiųsti į paskyrimo vietą.

Vilnius, 1946 m. vasario 23 d. Lietuvos SSR
Nr. 96. vidaus reikalų liaudies komisaras
[Užrašyta ranka]: generolas majoras
Priėmė: Dolgova (**Bartašiūnas**) (Parašas)
Perdavė: Soldatov
[19]46.02.29. 19.00 [val].

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 18. L. 3-4. Originalas rusų k. Mašinraštis.

66. LSSR LKT ir LKP(b) CK įgaliotinio, LSSR žemės ūkio liaudies komisaro pavaduotojo P.Dubinin'o pranešimas LKP(b) CK sekretoriui A.Sniečkui ir LSSR LKT pirmininkui M.Gedvilui apie Alytaus apskrities partizanų šeimų trėmimą ir jų konfiskuotą turtą.

Vilnius, 1946 m. vasario 25 d.

Lietuvos KP(b) CK sekretoriui — Slaptai
drg. Sniečkui
LSSR liaudies komisarų tarybos pirmininkui
drg. Gedvilui

Tarnybinis pranešimas

CK ir LSSR LKT pavedimu 1946.II.16 išvykau į Alytaus apskritį vykdyti specialiosios užduoties – tremti banditų šeimų. Vykdydamas šią užduotį, atlikau tokį darbą:

1. 1946.II.16 d. 19 val. vakare kartu su LKP(b) apskrities komiteto sekretoriumi drg. Matačinsku, apskrities vykdomojo komiteto pirmininku, NKVD ir NKGB viršininkais bei LSSR NKGB operatyvinio sektoriaus viršininku pulkininku Rudyko instruktavome apskrities ir valsčių įgaliotinius kartu su NKVD ir NKGB operatyviniais darbuotojais bei į šią operaciją įtrauktais kariuomenės dalinių viršininkais. Šiame pasitarime detaliai instruktuota pagal CK ir LSSR LKT nutarimą-instrukciją šiuo klausimu. Ypatingas dėmesys atkreiptas į tai, kad būtų teisingai parinktos tremtinos banditų šeimos, visų pirma buožių ir gaujų vadeivų bei jų padėjėjų šeimos.

2. 1946.II.16 d. 22 val. visi įgaliotiniai, operatyviniai darbuotojai ir kariuomenės dalinių viršininkai išvažiavo į valsčius ir vietas vykdyti specialiosios užduoties. [19]46.II.17 valsčiuose vyko specialiųjų tremtinių atranka, buvo sudaromos specialiosios komisijos paliktam turtui surašyti ir priimti. [19]46.II.17 d. 24 val. visas šis darbas buvo padarytas.

3. [19]46.II.16 d. 5 val. ryto prasidėjo specialiojo trėmimo operacija ir į 1946.II.18 vakarą iš esmės buvo baigta; tiktai likučiai buvo vežami kitą dieną, nes labai sutrukdė oras. Buvo smarki pūga, užpustė kelius, ir

transportas sunkiai pasiekdavo pakrovimo vietą - Varėnos * stotį. Tačiau operacija iš esmės atlikta gerai, organizuotai. Iš Alytaus apskrities buvo iškeldintos 149 banditų šeimos, kurias sudarė 625 žmonės – šeimų nariai. Vykdant šią operaciją, didelių įvykių nebuvo, išskyrus tai, kad banditai nušovė vieną NKVD vidaus kariuomenės seržantą. Mūsų kariai sunkiai sužeidė ir paėmė banditą, be to, keletas banditų buvo sučiupti savo namuose.

4. Alytaus apskrityje buvo konfiskuotas visų perkeldinamųjų visas nekilnojamasis turtas: namai, pastatai, žemės ūkio inventorius, žemės ūkio produkcija ir gyvuliai. Iš viso įvairių gyvulių buvo konfiskuota: 173 arkliai, 260 karvių, 246 kiaulės, 255 avys.

Iš viso gyvulių skaičiaus visų pirma buvo padengiami visų rūšių valstybinių prievolių įsiskolinimai, kiti buvo perduodami tarybiniams ūkiams, MTS, naujakuriams ir liaudies gynėjų šeimoms.

Žemės ūkio produkcija perduota į valsčių vykdomųjų komitetų fondą, žemės ūkio mašinos ir pašarai - MANP ir tarybiniams ūkiams pagal CK ir LSSR LKT instrukciją; tačiau kartu pasitaikė, kad kai kurie komisijų dalyviai mėgino turtą švaistyti ir plėšikauti, pavyzdžiui, Varėnos * valsčiuje komisijos nariai nušovė dvi kiaules, iš kurių vieną atidavė karciviams, o kitą pasiėmė patys. Su apskrities komiteto sekretoriumi NKGB operatyvinio sektoriaus viršininku pulkininku Rudyko, tikrindami šitą dalyką vietoje, radome ir atėmėme nušautą kiaulę, bylą perdavėme tardymo organams ištirti ir kaltininkus patraukti atsakomybėn.

Išsamias žinias apie turto paskirstymą pateiks apskrities komitetas ir apskrities vykdomasis komitetas, kai bus baigtas paskirstymas.

LSSR žemės ūkio liaudies komisaro pavaduotojas
1946.II.25. **Dubinin** (Parašas)

LVVOA. F. 1771. Ap. 8. B. 194. L. 12-13. Originalas rusų k. Mašinraštis.

* Tekste Oranų.

67. LSSR LKT ir LKP(b) CK įgaliotinio, LKP(b) CK tarybinių ūkių skyriaus instruktoriaus V.Sakalausko pranešimas LKP(b) CK sekretoriui K.Liaudžiui apie Lazdijų apskrities partizanų šeimų trėmimą, partizanų veiksmus trukdant vykdyti represijas.

Vilnius, 1946 m. vasario mėn.

Lietuvos KP(b) CK sekretoriui
drg. K.Liaudžiui

Tarnybinis pranešimas apie atliktą darbą vykdant specialųjį trėmimą Lazdijų apskrityje

1946.II.17 atvykęs į Lazdijus, partijos apskrities komitete kartu su jo sekretoriais, NKVD ir NKGB viršininkais surengėme pasitarimą, kaip geriau organizuoti ir atlikti specialųjį trėmimą (parinkti aktyvą, mobilizuoti automašinas ir kt.), paskui, tą pačią dieną, į instrukcinį pasitarimą gimnazijoje buvo sušauktas aktyvas, po 2 žmones kiekvienam valsčiui. Į pasitarimą buvo pakviesti ir karinių dalinių vadai, kurie turėjo dalyvauti šioje operacijoje. Visas sukviestas aktyvas buvo instruktuotas ir mašinomis pasiųstas į valsčius.

Iš viso ištremtos 6 šeimos, 2 šeimų iš numatytų ištremti tą dieną nebuvo vietoje, vietoj jų buvo ištremtos 2 kitos banditų šeimos, be to, dėl nepakankamo kai kurių apsauginių budrumo, susidarius galimybei, vienas banditų šeimos narys pabėgo.

Kadangi iki man išvykstant duomenys apie paimtą inventorių ir gyvulius buvo gauti ne iš visų valsčių, todėl nurodau tik iš 3 valsčių paimtų gyvulių skaičių; kitus duomenis, mano prašymu, Lazdijų apskrities komitetas pažadėjo atsiųsti.

Iš Lazdijų, Šventežerio ir Rudaminos valsčių paimta gyvulių:

Arklių	– 26
Karvių	– 30
Veršiukų	– 12
Kumeliukų	– 7
Avių	– 22
Kiaulių	– 19

Paršiukų – 13

Visas inventorius ir gyvuliai, iškeldinus banditų šeimas, buvo nuvežtas į valsčių centrus ir ten skirstomas pagal instrukciją. Buvo mėginta turtą grobstyti, pavyzdžiui, milicijos AS paėmė sofą, stalą ir keletą kėdžių. Aš milicijos viršininkui paliepiau šiuos daiktus nedelsiant grąžinti valsčiaus vykdomajam komitetui, pastarasis taip ir padarė. Komendantūros kariai paėmė 100 kg avižų ir pakinktus, komendantui majorui drg. Pogorelov'ui taip pat buvo paliepta šį reikalą ištirti, paimtus daiktus grąžinti, o grobstymo kaltininkus nubausti. Šeštokų geležinkelio stoties apsaugos garnizono kariai pakeliui į Rudaminos valsčių atėmė dvi telyčias ir vieną toną bulvių, kurios buvo vežamos iš banditų ūkių į Rudaminos valsčių; į Šeštokus pas įgulos vadovybę pasiųstas NKVD kariuomenės karininkas, kad ištirtų šį reikalą ir būtų imtasi priemonių grąžinti gyvulius ir bulves.

Per šią operaciją aktyviau reiškėsi banditai: apšaudė surašančias ir paimančias turtą komisijas.

Banditai iš keršto naktį iš vasario 18 į 19 d. sušaudė Sangrūdos valsčiaus Palnėgų * kaimo valstiečio Grabinsko šeimą: nužudė tėvą, motiną ir keturis mažus vaikus. Žudydami banditai sakė, kad jūs mūsų šeimas vežate, o mes jus šaudysime.

Apskritai Lazdijų apskrityje specialusis trėmimas buvo atliktas neblogai, ir apskrities, ir valsčių valdžios organai jau įgijo šiokį tokį patyrimą, ir didelių įstatymo pažeidimų nepastebėta. Patikrinau du valsčius - Lazdijų ir Šventežerio - ir neteisėtų veiksmų nepastebėjau.

Lietuvos KP(b) CK tarybinių ūkių
skyriaus instruktorius
(**Sakalauskas**) (Parašas)

LVVOA. F. 1771. Ap. 8. B. 194. L. 22-23. Originalas rusų k. Mašinraštis.

---

* Tikriausiai Palnyčios.

68. LSSR MT ir LKP(b) CK nutarimas dėl rengiamo naujo partizanų ir jų rėmėjų šeimų trėmimo, jų konfiskuoto turto panaudojimo.

Vilnius, 1947 m. lapkričio 21 d.

Visiškai slaptai
Ypatingasis aplankas

Lietuvos SSR ministrų taryba ir
Lietuvos KP(b) Centro komitetas
Nutarimas Nr. 155-s
Dėl banditų ir banditų bendrininkų buožių, iškeldinamų už respublikos ribų, atsakant į teroristinius aktus, paimamų pastatų, gyvulių, žemės ūkio mašinų, žemės ūkio produktų ir kitokio turto panaudojimo.
Vilnius, 1947 m. lapkričio 21 d.

Lietuvos SSR ministrų taryba ir Lietuvos KP(b) Centro komitetas nutaria:

1. Patvirtinti instrukciją dėl banditų ir banditų bendrininkų buožių, iškeldinamų už respublikos ribų, atsakant į teroristinius aktus, paimamų pastatų, gyvulių, žemės ūkio mašinų, žemės ūkio produktų ir kitokio turto panaudojimo (pridedama).

2. Įpareigoti Lietuvos KP(b) apskričių komitetų pirmuosius sekretorius ir apskričių vykdomųjų komitetų pirmininkus griežtai laikytis šios instrukcijos. Kategoriškai uždrausti partinių, tarybinių ir kt. organizacijų darbuotojams įsigyti nusavinto turto. Asmenis, pažeidinėjančius šiuos nurodymus, nedelsiant traukti atsakomybėn.

3. Leisti neatlyginamai perduoti namų turtą (baldai, patalynės reikmenys, drabužiai) ūkiams, nukentėjusiems nuo banditų, tai įforminti atitinkamais dokumentais.

4. Siekiant apsaugoti konfiskuotą turtą, įpareigoti apskričių vykdomuosius komitetus. LKP(b) apskričių komitetus mobilizuoti apskrityse turimą autotransportą, tarybinių ūkių, MTS ir valstiečių ūkių vežimus, kad per 3-5 dienas būtų išvežti grūdai, bulvės, pašarai ir kitas turtas, paimamas pagal instrukciją iš banditų ūkių.

5. Įpareigoti Valstybės saugumo ministeriją ir Vidaus reikalų ministeriją užtikrinti atitinkamą paimamo ir pervežamo konfiskuoto turto apsaugą.

6. Kad konfiskuoti gyvenamieji namai ir ūkiniai pastatai nebūtų išgrobstyti, įpareigoti apskričių ir valsčių vykdomuosius komitetus įrašyti juos įskaiton ir per dešimtį dienų pateikti siūlymus Ministrų tarybai dėl jų panaudojimo.

7. Įpareigoti apskričių vykdomuosius komitetus ir Lietuvos KP(b) apskričių komitetus, įvykdžius banditų ir banditų bendrininkų buožių šeimų iškeldinimo operacijas, susirinkimuose, pasitarimuose plačiai aiškinti gyventojams priemonių prieš banditizmą politinę reikšmę.

8. Teikti praktinei paramai įgyvendinant priemones, išdėstytas šiame nutarime, į apskritis pasiųsti Ministrų tarybos ir Lietuvos KP(b) įgaliotinius.

Įpareigoti Ministrų tarybos ir Lietuvos KP(b) CK įgaliotinius kartu su Lietuvos KP(b) apskričių komitetų sekretoriais ir apskričių vykdomųjų komitetų pirmininkais komandiruoti į valsčius apskričių įgaliotinius, kurie būtų atsakingi už tinkamas priemones konfiskuotam turtui paimti ir panaudoti.

Įpareigoti Ministrų tarybos ir Lietuvos KP(b) CK įgaliotinius per 5 dienas pateikti Lietuvos KP(b) CK ir Lietuvos SSR ministrų tarybai atlikto darbo ataskaitą.

Lietuvos SSR ministrų tarybos pirmininkas
M.Gedvilas(Parašas)
Lietuvos KP(b) Centro komiteto sekretorius
A.Sniečkus(Parašas)

[Priedas]

prie Lietuvos SSR ministrų tarybos ir
Lietuvos KP(b) CK 1947 m. lapkričio 21 d.
nutarimo Nr. 155-vs

Banditų ir banditų bendrininkų buožių, iškeldinamų už respublikos ribų, atsakant į teroristinius aktus, konfiskuotų pastatų, gyvulių, žemės ūkio mašinų, žemės ūkio produktų ir kito turto priėmimo tvarkos instrukcija

1. Pastatai, gyvuliai, žemės ūkio mašinos ir žemės ūkio produkcija, konfiskuota iš banditų ir banditų bendrininkų buožių ūkių, priimama ir

perduodama vadovaujant Lietuvos SSR ministrų tarybos ir Lietuvos KP(b) CK įgaliotiniui.

2. Banditų ir banditų bendrininkų buožių iškeldinimo metu į kiekvieną apskritį skiriamas Ministrų tarybos ir Lietuvos KP(b) CK įgaliotinis bei į kiekvieną valsčių – apskrities vykdomojo komiteto ir Lietuvos KP(b) apskrities komiteto įgaliotinis.

Paskirtieji įgaliotiniai yra atsakingi už banditų ūkių ir banditų bendrininkų buožių turto – gyvenamųjų namų, ūkininių pastatų, gyvulių ir visos žemės ūkio produkcijos – priėmimo organizavimą, viso priimto turto perdavimą kolkūkiams, žemės ūkio draugijoms, tarybiniams ūkiams, MTS, paruošų ir finansų organams saugojimui, nuolatiniam naudojimuisi ir realizavimui.

3. Banditų ir banditų bendrininkų buožių ūkių pastatus, gyvulius, žemės ūkio mašinas, pasėlius, žemės ūkio produktus priima komisijos, susidedančios iš: valsčiaus vykdomojo komiteto įgaliotinio, finansų skyriaus ir apylinkės vykdomojo komiteto atstovų.

Perimant iškeldinamųjų ūkių turtą, surašomas aktas 3 egzemplioriais, vienas iš jų perduodamas MGB valsčiaus skyriui, vienas egzempliorius – valsčiaus vykdomajam komitetui ir vienas egzempliorius – apskrities vykdomojo komiteto įgaliotiniui valsčiui.

Iš konfiskuoto turto, gyvulių, paukščių, žemės ūkio produktų, pirmiausia padengiamos šių ūkių žemės ūkio produktų prievolių valstybei nepriemokos, o likęs turtas, iškeldinus ūkius, remiantis šia instrukcija, per dvi tris dienas pagal aktus turi būti perduotas:

a) pieniniai ir maistiniai galvijai, taip pat paukščiai – kolūkiams ir žemės ūkio draugijoms, o akivaizdus brokas atiduodamas Mėsos ir pieno pramonės ministerijos paruošų punktams;

b) veisliniai galvijai ir arkliai – artimiausiam tarybiniam ūkiui arba kolūkiui;

c) pašarai – kolūkiams, žemės ūkio draugijoms, tarybiniams ūkiams, kuriems perduodami gyvuliai;

d) nuimta žemės ūkio produkcija (grūdai, bulvės ir kt.) – Paruošų ministerijos paruošų punktams;

e) neiškulti javai – valsčių vykdomiesiems komitetams, kurie organizuoja kūlimą MTS, MANP bei valstiečių ūkių jėgomis ir atiduoda juos paruošų punktams;

f) žemės ūkio pastatai, žemės ūkio mašinos ir inventorius, pagalbinės įmonės su turimais įrengimais – valsčių vykdomiesiems komitetams, kurie privalo juos perduoti naudotis kolūkiams, žemės ūkio draugijoms, tarybiniams ūkiams, MTS, MANP ir dalį valstiečiams, nukentėjusiems nuo banditų.

4. Perduotą pagal aktus turtą, gyvulius, pastatus ir t.t. įkainoja finansų organai pagal valstybines kainas.

5. Lėšos, gautos realizavus turtą ir žemės ūkio produkciją, taip pat už parduotus gyvulius bei arklius, remiantis 3, pervedamos į sąskaitas Valstybinio banko ir Žemės ūkio banko, kurie iš gautų lėšų pirmiausia atskaito visus iškeldinamo ūkio nesumokėtus mokesčius bei rinkliavas, įsiskolinimą Žemės ūkio bankui pagal ilgalaikes paskolas ir įsiskolinimą Valstybiniam bankui pagal trumpalaikes paskolas, taip pat pagal visas šiems ūkiams pateiktas neginčytinas pretenzijas.

LCVA. F. R-754. Ap. 11. B. 31. L. 185-188. Originalas rusų k. Mašinraštis. Skelbta: Metai. 1991. Nr. 9. P. 138-140.

69. LSSR valstybės saugumo ministro pavaduotojo P.Kapralov'o raštas SSRS MVD konvojinės kariuomenės viršininkui dėl blogos tremiamųjų partizanų ir jų rėmėjų šeimų ešelono apsaugos.

Vilnius, 1947 m. gruodžio 24 d.

Visiškai slaptai

MVD konvojinės kariuomenės vyriausiosios
valdybos viršininkui
Maskva

1947 m. gruodžio 10 d. MVD konvojinės kariuomenės Raudonosios žvaigždės ordino Minsko 132-ojo pulko konvojaus viršininkui vyr. leitenantui Trunilov'ui buvo perduotos 125 specialiojo kontingento šeimos – 456 žmonės (banditų ir buožių banditų bendrininkų šeimos) pakrauti į geležinkelio vagonus Lietuvos geležinkelio Lentvario stotyje ir toliau lydėti ešeloną į tremties vietą.

Priimto kontingento apsauga buvo organizuota prastai, asmenims įvairiais reikalais buvo leidžiama išeiti iš ešelono be apsaugos. Į MGB operatyvinių darbuotojų pastabas dėl to, konvojaus viršininkas vyr. leitenantas Trunilov nereagavo, pareiškęs, kad jis vadovaujasi specialiojo kontingento lydėjimo ir apsaugos instrukcija ir jam negali taikyti griežto režimo.

Dėl to, kad konvojus buvo nerūpestingas, pakrovimo vietoje iš ešelono pabėgo 4 žmonės.

Informuojamas apie tai, kas aukščiau išdėstyta, prašau Jus imtis būtinų priemonių ir 132-ojo pulko vadui duoti nurodymą sustiprinti iš Lietuvos SSR iškeldinamo specialiojo kontingento apsaugą.

Lietuvos SSR valstybės saugumo
ministro pavaduotojas
generolas majoras
(**Kapralov**)

Vilnius, 1947 m. gruodžio 24 d.
Nr. 3/2/1-002462.

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 55. L. 475. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

70. LSSR MT ir LKP(b) CK įgaliotinio, LSSR MT reikalų valdybos kadrų skyriaus viršininko L.Bražunio pranešimas LSSR MT pirmininkui M.Gedvilui ir LKP(b) CK sekretoriui A.Sniečkui apie ištremtų Lazdijų apskrities gyventojų konfiskuoto turto apskaitą, paskirstymą ir grobstymą.

Vilnius, 1947 m. gruodžio 31 d.

Lietuvos SSR ministrų tarybos pirmininkui
drg. M.Gedvilui
Lietuvos KP(b) CK sekretoriui
drg. A.Sniečkui

Tarnybinis pranešimas * apie nuteistų ir iškeldintų iš Lietuvos SSR teritorijos Lazdijų apskrities piliečių turto apskaitą ir paskirstymą

Atvykus man į vietą, kartu su apskrities vykdomuoju komitetu ir Lietuvos KP(b) apskrities komitetu buvo parinkti atsakingi apskrities aparato darbuotojai – 25 žmonės, kurie buvo nuodugniai instruktuoti apie būsimą darbą bei jų uždavinius ir pasiųsti apskrities vykdomojo komiteto ir partijos AK įgaliotiniais į valsčius.

Iš viso Lazdijų apskrityje nuteistos ir turėjo būti iškeldintos 65 šeimos, iš jų iškeldinta 60 šeimų, 5 šeimų nebuvo vietoje, ir šiuo metu jos ieškomos. Turtas aprašytas ir paimtas iš 65 ūkių.

Visi gyvuliai sutelkti apskrities centre todėl, kad naujakuriai ir nuo nacionalistinio pogrindžio nukentėję ūkiai atsisako imti konfiskuotus gyvulius vietose, bet iš apskrities centro ima.

Visas kitas turtas, išskyrus bulves ir grūdus, kaupiamas valsčių centruose, o bulvės ir grūdai gabenami tiesiai į paruošų punktus.

Nekulti javai, kurių iškulti vietose nėra galimybės, gabenami į valsčių centrus, kur bus iškulti.

Kartu reikia pažymėti, kad priemonės 5 valsčiuose vyko organizuotai ir laiku, taip pat šiuose valsčiuose ryšium su įvykdytomis priemonėmis atliktas reikšmingas agitacinis aiškinamasis darbas (valsčiuje ir daugelyje apylinkių surengti susirinkimai).

Kituose dviejuose valsčiuose – Leipalingio ir Sangrūdos – darbas buvo organizuotas blogai, nors į kiekvieną ūkį paimti turto buvo paskirtas apskrities vykdomojo komiteto ir partijos apskrities komiteto įgaliotinis; pastarieji į šį įpareigojimą pažiūrėjo aplaidžiai, be to, buvo nedrausmingi, pabuvę valsčiuje vos tik vieną dieną, savavališkai grįžo į apskrities centrą. Aš pasiūliau apskrities komiteto sekretoriams apsvarstyti šį klausimą apskrities komiteto biuro posėdyje ir partijos narius patraukti partinėn atsakomybėn.

Dėl viso to šiuose valsčiuose konfiskuotas turtas buvo grobstomas, pavyzdžiui, Leipalingio valsčiuje iš vykdomojo komiteto sandėlio buvo pagrobti 4 avikailiniai bei kiti drabužiai. (Sandėlis buvo uždarytas ir

* Ant dokumento du antspaudai: "Grąžinti į Lietuvos KP(b) CK Ypatingojo sektoriaus Pirmąjį dalį" ir "Slapta. LKP(b) CK Ypatingasis sektorius. 1948 m. vasario 11. Nr. 210-s".

Paimto turto žiniaraštis

Eil. Nr.	Turto pavadinimas	Valsčiai							
		Lazdijų	Rudaminos	Sangrūdos	Šventežerio	Veisiejų	Leipalingio	Kapčiamiesčio	Iš viso apskrityje
1.	Arklių	9	8	13	12	4	14	3	63
2.	Karvių	12	7	12	11	6	15	6	69
3.	Veršiukų	8	1	8	7	3	7	3	38
4.	Kiaulių	21	9	21	16	10	24	8	109
5.	Avių	10	3	13	11	–	12	8	57

Aukščiau išvardyti gyvuliai perduoti

Eil. Nr.	Turto pavadinimas	Kam perduota							Liko nepaskirstyta ir yra aps. vykd. k-to žinioje
		taryb. ūkiui	MTS MANP	ž. ū. koop.	galvijų paruošoms	invalidų namams	kitoms organizacijoms	Iš viso perduota	
1.	Arklių	19	16	4	3	–	6	57	15
2.	Karvių	36	2	–	19	–	–	57	12
3.	Veršiukų	–	–	–	13	–	–	13	25
4.	Kiaulių	9	–	–	77	2	–	88	21
5.	Avių	13	–	–	31	–	–	44	13

saugomas.)

Spirito gamyklos direktorius ir karys – liaudies gynėjas pakeitė karves.

Sangrūdos valsčiuje apskrities vykdomojo komiteto ir apskrities komiteto įgaliotinis drg. Sustin pavesto darbo nedirbo, nevadovavo, o nuolat girtuokliavo ir, būdamas valsčiuje, nė vienos dienos nebuvo blaivus, todėl buvo išgrobstyta ir pasisavinta daug konfiskuoto turto.

Konfiskuoto turto pasisavino ir valsčiaus aparato atsakingi darbuotojai, pavyzdžiui:

1. MGB viršininkas drg. Pilipenko pasisavino kiaulę ir veršiuką.
2. MVD viršininkas – kiaulę ir veršiuką.
3. MGB viršininko pavaduotojas – kiaulę.
4. Valsčiaus komiteto sekretorius drg. Martynov paėmė tris kiaules, bet paskui dvi grąžino, o vieną pasisavino.
5. Komsorgas Gobariov pasisavino kiaulę.
6. Liaudies gynėjai pasisavino 3 avis, vieną iš jų, kurios nesusispėjo papjauti ir paslėpti, pavyko atimti; kai MGB viršininkui drg. Pilipenko buvo pasiūlyta pasisavintus gyvulius grąžinti, pastarasis atsakė: "Aš dirbau ir todėl turiu teisę juos gauti". Grąžinti gyvulius kategoriškai atsisakė.

Daviau prokurorui nurodymą, kad patikrintų aukščiau minėtus faktus ir kaltininkus patrauktų teisminėn atsakomybėn.

Lietuvos SSR ministrų tarybos reikalų
valdybos kadrų skyriaus viršininkas
Bražūnis (Parašas)

1947.XII.31.

71. SSRS MVD konvojinės kariuomenės viršininko pavaduotojo F.Spasenko pranešimas LSSR valstybės saugumo ministro pavaduotojui P.Kapralov'ui dėl vežamų tremtinių sargybos pareigų.

Maskva, 1948 m. sausio 10 d.

Visiškai slaptai
Egz. Nr. 1

SSRS vidaus reikalų ministerija
Konvojinės kariuomenės viršininko pavaduotojas
Į raštą Nr. 3/2/1-002462

Maskva, 1948 m. sausio 10 d.
Nr. 27/1-0095

Lietuvos SSR valstybės saugumo ministro
pavaduotojui generolui majorui
drg. Kapralov'ui *
Vilnius

Pranešu, kad vežant specialiuosius tremtinius konvojinė kariuomenė vadovaujasi instrukcija, paskelbta SSRS NKVD 1942 metų įsakymu Nr. 0330.

Pagal minėtą instrukciją specialieji tremtiniai ne konvojuojami, o lydimi. Vagonų durų, [traukiniui] sustojus, neleidžiama uždaryti. Specialieji tremtiniai, vagonų vyresniajam leidus, gali išeiti iš vagonų gamtos reikalais į bendrojo naudojimo vietas ir t.t.

Vadinasi, sudaryti kažkokį ypač griežtą režimą šiam kontingentui konvojinė kariuomenė neturi teisės.

Generolas majoras
(**Spasenko**) (Parašas)

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 55. L. 474. Originalas rusų k. Mašinraštis.

---

* Ant dokumento užrašyta rezoliucija: "Drg. Grišin'ai, susipažinkite su ta instrukcija, gen. mjr. P.Kapralov [19]48.1.15".

72. LSSR MGB "A" skyriaus viršininko P. Grišin'o pažyma apie ištremtųjų partizanų ir jų rėmėjų šeimų apgyvendinimo tremtyje vietas.

Vilnius, 1948 m. sausio 10 d.

Pažyma
apie banditų ir banditų bendrininkų šeimų narių įkurdinimo vietas.

SSR Sąjungos MGB informacijoje nurodytos šios įkurdinimo vietos:

Eil. Nr.	Paskirties punktas	Kieno adresu siųsti	Šeimų skaičius	Žmonių skaičius	Išsiųsta					Ešelono Nr. Išsiuntimo data
					šeimų skaičius	žmonių skaičius	vyrų	moterų	vaikų	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Omsko geležk. Tomsko st.	Miško pramonės ministerijos tresto "Tomles" žinion	850	3190	214	819	230	358	231	Nr. 20106 1947.XII.31
					154	629	186	285	158	Nr. 20105 1947.XII.31
					281	1074	297	171	303	Nr. 502
					9	42	11	20	11	1948.I.6 1948.I.26
					–	3	2	1	–	1948.II.12
					1	1	–	1	–	1948.III.4
					1	14	5	7	2	1948.III.22
					–	1	–	1	–	1948.IV.23
	Iš viso:		850	3190						

lentelės tęsinys

Eil. Nr.	Paskirties punktas	Kieno adresu siųsti	Išsiųsta: Šeimų skaičius	Žmonių skaičius	Šeimų skaičius	Žmonių skaičius	vyrų	moterų	vaikų	Ešelono Nr. Išsiuntimo data
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2.	Permės gelež. Permės st.	Miško pramonės ministerijos gamyklos "Raudonasis Spalis" žinion	200	750						
	Iš viso:		200	750						
3.	Permės gelež. Solikamsko st.	Miško pramonės ministerijos tresto "Molotov--Bumles" žinion	500	1850						
	Iš viso:		500	1850						
4.	Krasnojarsko kr., Krasnojarsko gelež. Abakano st.	Gušosdor žinion	100							
	Iš viso:		100							
5.	Altajaus kr. Tomsko gelež. Bijsko st.		50							
	Iš viso:		50							
6.	Tiumenės st.	MVD Tiumenės sr. valdybos žinion, vadovaujantis Ypatingojo MGB pasitarimo nutarimais	–	–	125	456	153	210	93	1947.XII.11
					236	864	225	350	289	1947.XII.23
					3	13	3	5	5	Pasiųsti
						3	2	–	1	pavieniui
					–	7	5	2	–	"
					–	5	3	2	–	1948.II.12
					–	5	1	1	3	1948.III.22
					1	2	1	1	–	1948.IV.23 ir V.24
	Iš viso:				365	1355	786	1142	391	

LSSR MGB "A" skyriaus viršininkas
majoras
(**Grišin**)
3-iojo skyriaus viršininkas majoras
(**Semcikina**) (Parašas)

Vilnius, 1948 m. sausio 10 d.

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 60. L. 22-24. Patvirtintas nuorašas rusų k. Mašinraštis

73. LSSR MT ir LKP(b) įgaliotinio, LSSR MT pirmininko padėjėjo J. Girdvainio pranešimas LSSR MT pirmininkui M. Gedvilui ir LKP(b) CK sekretoriui A. Sniečkui apie ištremtų Kretingos apskrities partizanų ir jų rėmėjų šeimų konfiskuoto turto apskaitą, paskirstymą ir grobimą.

Vilnius, 1948 m. sausio 12 d.

Visiškai slaptai

Lietuvos SSR ministrų tarybos pirmininkui
drg. M. Gedvilui
Lietuvos KP(b) Centro komiteto sekretoriui
drg. A. Sniečkui*

Pildant Lietuvos SSR Ministrų Tarybos ir Lietuvos KP(b) Centro Komiteto nutarimą Nr. 155vs iš 1947 m. lapkričio 21 d. bei Lietuvos TSR Ministrų Tarybos Pirmininko pavedimą, šių metų sausio 1-10 d. buvau išvykęs į Kretingą iškeliamų už Lietuvos SSR ribų banditinių-buožinių šeimų ūkiuose ir butuose palikto turto išėmimą, įskaitą ir paskirstymą pravesti.

I

Į Kretingą atvykau sausio 2 d. 16 val. ir tuojau pradėjau paruošiamąjį darbą.

Pasitarus su Kretingos apskrities LKP(b) Komiteto sekretoriumi V.Maksimavičium ir apskrities vykdomojo komiteto pirmininku P.Dudėnu**, buvo paskirti LKP(b) apskrities vykdomojo komiteto įgaliotiniai valsčiuose:

1. Kretingos v. – P. Dudėnas, apskrities vykdomojo komiteto pirmininkas,

* Ant dokumento du antspaudai: "Grąžinti į Lietuvos KP(b) CK Ypatingojo sektoriaus Pirmąją dalį" ir "Visiškai slapta. LKP(b) CK Ypatingasis sektorius. 1948 m. sausio 13 d. Nr. 71-s".

** Originale Dudienas.

2. Kartenos v. – F. Danilovas, apskrities partkomo orgskyriaus instruktorius,

3. Salantų v. – J. Kulibabinas, apskrities partkomo antrasis sekretorius,

4. Mosėdžio v. – J. Lenkevičius, apskrities partkomo sekretorius propagandos ir agitacijos reikalams,

5. Skuodo v. – J. Jonušas, apskrities vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas,

6. Lenkimų v. – Ig. Pužas, apskrities partkomo sekretorius kadrų reikalams,

7. Darbėnų v. – J. Bireta, apskrities prokuroras,

8. Palangos v. – J. Paramoškinas, apskrities partkomo kadrų skyriaus vedėjo pavaduotojas.

Iš Kretingos miesto partinio-tarybinio aktyvo tarpo atrinkta septyniasdešimt aštuonių žmonių aktyvo grupė. Nesant pakankamai aktyvo pačioje Kretingoje, nusistatyta likusią dalį – dar apie 220 žmonių – organizuoti vietose iš valsčių aktyvo tarpo.

Tos pat dienos vakare (19 val.) į apskrities partkomą buvo sukviesti būsimieji apskrities įgaliotiniai valsčiuose. Čia jie buvo painformuoti apie ruošiamą banditinių-buožinių šeimų iškėlimą ir painstruktuoti apie tų šeimų ūkiuose bei butuose likusio turto surašymą ir išėmimą.

Siekiant, kad veiksmai vyktų darniai ir kad nebūtų nesusipratimų ir ginčų tarp įgaliotinių, atsakingų už turto išėmimą ir apsaugą ir operatyvinių grupių bei karinių dalinių, dalyvaujančių veiksmuose, į šį informacinį-instruktyvinį pasitarimą buvo pakviesti ir dalyvavo operatyvinių grupių viršininkai karinių dalinių vadai.

II

Banditinių-buožinių šeimų iškėlimo operatyviniai veiksmai prasidėjo šių metų sausio 3 d. 6 val. ryto, o kai kuriuose valsčiuose kiek vėliau, nes vykstant grupėms į vietas pakely sugedo automašinos.

Kartu su iškėlimo veiksmais prasidėjo ir iškeltųjų šeimų ūkiuose likusio turto surašymas bei išėmimas. Turto išėmimas vyko sklandžiai, be jokių trukdymų, tik vienoj kitoj vietoj operatyvinių grupių viršininkai, paėmę iškeliamas šeimas, išvyko į valsčius, palikdami ūkiuose (be

apsaugos) mūsų aktyvą, atsakingą už turtą. Taip atsitiko Šventojoje, iškeliant Arlauskienės Emilijos šeimą. Tas pasikartojo ir kai kuriuose kaimuose Mosėdžio valsčiuje. Vėliau man pranešus apie tai Valst. saugumo ministro pavaduotojui A. Leonovui, buvo pakartotinai įspėti valsčiuose esantieji operatyvinių grupių viršininkai nepalikti partiniotarybinio aktyvo vieno. Toliau darbas vyko normaliai.

Iš Kretingos apskrities iškeltos devyniasdešimt aštuonios banditinės-buožinės šeimos. Daugiausia tai šeimos, kurių nariai vyrai, broliai ir sūnūs – aktyvūs banditai, arba šeimos, palaikančios ryšius su banditais.

Iškeltųjų banditinių-buožinių šeimų socialiniai-turtiniai santykiai atrodo taip:

	Kretingos v.	Kartenos v.	Salantų v.	Mosėdžio v.	Skuodo v.	Lenkimų v.	Darbėnų v.	Palangos v.	Iš viso
Iškeltų iš apskrities banditinių-buožinių šeimų	12	7	9	16	13	15	11	15	98
Iš jų:									
1) jokio turto (nekilnojamo ir kilnojamo) neturi	–	–	–	–	1	–	2	2	5
2)turi tik kilnojamą turtą	2	1	1	1	1	–	2	3	11
3)ūkiai nuo 0,4 ha iki 5 ha	–	1	–	2	–	4	3	3	13
4)ūkiai nuo 5,1 ha iki 10 ha	3	3	2	6	–	8	2	1	25
5) ūkiai nuo 10,1 ha iki 15 ha	3	2	3	1	1	1	–	2	13
6) ūkiai nuo 15,1 ha iki 20 ha	3	–	1	2	5	1	–	1	13
7) ūkiai nuo 20,1 ha iki 30 ha	1	–	2	4	5	1	2	3	18
Iš viso:	12	7	9	16	13	15	11	15	98

Šių metų sausio 3 d. paimta įskaiton visas iškeltų už Lietuvos SSR ribų banditinių-buožinių šeimų ūkiuose bei sodybose likęs nekilnojamas turtas. Kiekvienam ūkiui surašyti aktai apie turto išėmimą, nurodant turto kiekį. Tiesa, aktai dažnai sudaryti nepilni, nes nebuvo galima nustatyti tikslaus kiekio ūkyje esančių bulvių bei šieno, šiaudų ir kitų pašarinių medžiagų.

Kartu su turto surašymu prasidėjo ir turto išėmimas ir gabenimas į valsčių vietovėse paruoštus sandėlius. Tas darbas buvo baigtas tik sausio 5 d., bet bulvės, šienas ir šiaudai beveik visuose ūkiuose liko neišvežti. Šio turto apsauga pavesta arčiausiai prie ūkio gyvenantiems kaimynams, paimant iš jų parašus.

Iškeltų banditinių-buožinių šeimų ūkiuose rastas ir išimtas sekantis turtas:

Turto pavadinimas	Kretingos v.	Kartenos v.	Salantų v.	Mosėdžio v.	Skuodo v.	Lenkimų v.	Darbėnų v.	Palangos v.	Iš viso
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Žemės, ha	135,13	55,5	128,99	212,81	242	133,9	287,24	140,75	1136,34
Gyvenamų namų	11	7	9	11	11	15	7	10	81
Kitų ūkio pastatų (svirnų, tvartų, daržinių ir kt.)	19	9	19	30	28	24	19	19	167
Arklių	16	8	9	10	17	12	7	21	100
Kumeliukų	2	–	2	2	1	1	1	1	10
Karvių	13	10	12	20	24	18	11	20	128
Veršiukų	6	3	5	5	5	5	4	10	43
Kiaulių	5	11	1	11	16	21	13	11	89
Paršiukų	11	1	6	3	7	4	–	19	51
Avių ir ožkų	16	7	18	14	14	14	11	23	117
Naminių paukščių (vištų, ančių, žąsų ir kalakutų)	26	10	22	48	30	34	27	50	247
Grūdų duoninių kg	966	800	–	990	3450	110	1663	2175	9144

Turto pavadinimas	Kretingos v.	Kartenos v.	Salantų v.	Mosėdžio v.	Skuodo v.	Lenkimų v.	Darbėnų v.	Palangos v.	Iš viso
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Grūdų pašarinių kg	148	1014	–	2000	4550	–	1177	3150	13373
Ratų, vienkinkių ir porinių	9	3	6	8	6	7	3	18	60
Rogių	7	7	4	5	6	7	2	11	49
Kito žemės ūkio inventoriaus (smulkių žemės ūkio mašinų, separatorių, plūgų, akėčių, drapakų ir kitų įrankių)	13	5	16	32	21	24	18	53	182
Siuvimo mašinų	2	–	1	1	1	3	4	6	18
Dviračių	2	3	3	6	2	2	3	5	26
Pianinų	–	1	–	–	–	–	1	–	2
Baldų ir kitų namų apyvokos daiktų (lovų, stalų, spintų, kėdžių, veidrodžių, laikrodžių ir smulkių virtuvės bei buities daiktų)	105	163	94	108	60	202	258	385	1375

Pastabos: 1. Salantų ir dalinai Lenkimų valsčiuose grūdai dar neišvalyti ir nepasverti. Išvalius numatoma gauti apie keturias tonas duoninių ir pašarinių grūdų, kurie bus palikti tų valsčių vykdomųjų komitetų fonduose.

2. Bulvės beveik visuose ūkiuose yra kapčiuose, todėl šiuo metu jų kiekio nustatyti negalima. Ten, kur bulvės yra sklepuose, jos išimamos ir perduodamos bulvių paruošos punktams. Bulvės ir daržovės, esančios kapčiuose, laikinai paliktos vietose. Jų apsauga pavesta vietos gyventojams, paėmus iš jų parašus.

3. Šieno, šiaudų ir kitų pašarinių medžiagų tiksli įskaita kol kas taip

pat nenustatyta.

Patikrinus išimtą iš banditinių-buožinių ūkių turtą, pasirodė, kad kai kuriose vietose (Palangoje, Mosėdyje, Kartenoje) turtas pateko į sandėlius apgadintas ir nepilnavertis: nuimtos dviračių dalys, siuvamos mašinos be špūlelių. Kaltininkus nustatyti sunku, nes dar prieš turto surašymą į sodybą patekdavo kareiviai, kurie vienoje kitoje vietoje buvo pastebėti beardant dviračius.

IV

Iš banditinių-buožinių ūkių ir butų išimtas turtas patikrintas, paskirstytas ir pagal aktus bei kvitus atiduotas:

Turto pavadinimas	Tarybiniams ūkiams	Žemės ūkio kooperacijai	Gyvulių paruošos punkt.	Grūdų paruošų punktams	Mašinų-traktorių bei arklių nuomos punktams	Vartotojų kooperacijai	Išdalinta valstiečiams	Pabėgusių ir žuvusių gyvulių	Valsčių vykd. komitet. fond.	Iš viso
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Arklių	63	8	–	–	24	–	5	–	–	100
Kumeliukų	5	–	–	–	3	–	1	1	–	10
Karvių	61	8	58	–	–	–	1	–	–	128
Veršiukų	20	4	19	–	–	–	–	–	–	43
Kiaulių	15	2	71	–	–	1	–	–	–	89
Paršiukų	28	–	11	–	–	2	10	–	–	51
Avių ir ožkų	58	3	51	–	–	1	4	–	–	117
Naminių paukščių	5	–	158	–	–	42	–	42	–	247
Grūdų duoninių kg	–	–	–	9144	–	–	–	–	–	9144
Grūdų pašarinių kg	–	–	–	13373	–	–	–	–	–	13373
Baldų ir kitų namų apyvokos daiktų	–	–	–	–	–	–	–	–	1375	1375
Siuvimo mašinų	–	–	–	–	–	18	–	–	–	18
Dviračių	–	–	–	–	–	26	–	–	–	26
Pianinų	–	–	–	–	–	2	–	–	–	2
Vienkinkių ir porinių rogių	24	4	–	–	9	–	5	–	18	60
	11	3	–	–	7	–	–	–	2	49
Kito žemės ūkio inventoriaus	23	18	–	–	11	–	–	–	130	182

Duoninių ir pašarinių grūdų dar yra likę Salantų ir Lenkimų valsčių vykdomųjų komitetų fonde. Apytikriai apie keturios tonos. Tikslus kiekis bus galima nustatyti tik juos išvalius. Valymo darbai vykdomi.

Bulvės ir kitos daržovės daugumoje ūkių yra kapčiuose. Iš tų ūkių, kur bulvės ir daržovės supiltos sklepuose, jos išimamos ir perduodamos bulvių priėmimo punktams.

Šienas, šiaudai ir kitos pašarinės medžiagos perduotos gavusiems gyvulius tarybiniams ūkiams, žemės ūkio kooperacijos skyriams bei arklių nuomojimo punktams.

Visas tinkamas žemės ūkio inventorius perduotas tarybiniams ūkiams, žemės ūkio kooperacijos skyriams bei arklių nuomojimo punktams.

Geresni baldai įkainoti ir perduoti vartotojų kooperacijos skyriams realizuoti.

Visas kitas žemės ūkio inventorius bei baldai ir smulkūs namų apyvokos bei buities daiktai palikti valsčių vykdomųjų komitetų fonde. Valsčių vykdomieji komitetai įpareigoti sudaryti komisijas ir šį turtą nemokamai išdalyti nuo banditų nukentėjusioms šeimoms ir naujakuriams.

V

Banditinių-buožinių šeimų ūkiuose likusio turto išėmimo darbas vyko normaliai. Visos brigados dirbo gerai. Buvo nustatyta griežta turto priėmimo kontrolė. Tuo reikalu aš važinėjau po kelis kartus į valsčių vietoves, o kai kur teko nuvažiuoti ir į apylinkes. Bet, nežiūrint į tai, ir čia neapsiėjo be žulikų – vienoje kitoje vietoje buvo mėginimų kai ką iš išimto turto pasisavinti ir nuslėpti.

Lenkimų valsčiaus vykdomojo komiteto tarnautoja Makušinaitė Valė, nuvykusi į Juodeikių kaimą surašyti Baužienės Stefanijos turtą, pasisavino pliušinį paltą, dvi sukneles, moteriškus batelius ir kitų smulkių daiktų. Grįžusi į miestelį ir sužinojusi, kad vagystė žinoma, Makušinaitė iš gyvenvietės ir tarnybos pasišalino ir išvyko nežinia kur. Duotas nurodymas Vidaus reikalų ministerijos apskrities skyriui Makušinaitę surasti ir sulaikyti.

Darbėnų valsčiaus partkomo moterų organizatorė Vičiulienė Petrė

mėgino pasisavinti smulkių daiktų bei maisto produktų ryšulį, bet buvo pastebėta ir daiktai atimti. Vičiulienės klausimas perduotas apskrities partkomui.

Vidaus reikalų ministerijos Kretingos valsčiaus skyriaus viršininkas P. Jefremovas VKP(b) narys, pasisavino iš banditinio-buožinio turto vieną sunkvežimį malkų. Jo klausimą svarstė Kretingos apskrities partkomo biuras ir nutarė Jefremovui užrašyti papeikimą, įrašant į asmens bylą, o malkas liepė perduoti valsčiaus vykdomajam komitettui.

Valstybės saugumo ministerijos Kretingos valsčiaus skyriaus viršininkas Burkotas Vasilijus Ivanovičius pasisavino dvi spintas rūbams ir vieną sofą. Be to, iš ūkio, kurio savininkas turėjo būti iškeltas, bet pasišalino, o namuose liko tik vaikai, Burkotas liepė savo tarnautojams atvežti apie keturiasdešimt ūkyje buvusių naujų rėmų langams, kuriuos, kaip jis aiškinasi, norėjo panaudoti liaudies gynėjų bendrabučio remontui.

Vagystė greit paaiškėjo ir apskrities vykdomojo komiteto pirmininkas P. Dudėnas pasiūlė Burkotui grąžinti paimtus daiktus, bet šis nei girdėti nenorėjo. Man reikalaujant, klausimas buvo perduotas Kretingos apskrities partkomo biurui, kuris, atsižvelgiant į tai, kad Burkotas paimtus daiktus nuvežė į įstaigą, o ne į savo butą, nutarė jam užrašyti griežtą papeikimą su įspėjimu, įrašant šią bausmę į asmens bylą. Paimtus daiktus pasiūlė grąžinti.

Sofa ir spintos grąžintos, rėmų langams kol kas dar negrąžino. Buvo ir kitokio pobūdžio nusikaltimų. Darbėnų miestely pas Savickienę Nastaziją gyveno tūlas Košelevas Ivanas, VKP(b) narys nuo 1944 m., buvęs pasienio kariuomenės karininkas, dabar demobilizuotas. Toji Savickienė su savo dviem dukterim jį ir išlaikė, todėl Košelevas jau aštuonis mėnesius niekur nedirbo. Savickienės sūnus – aktyvus apylinkės banditas – ateidinėjo į namus, o Košelevas tai žinodamas slėpė.

Iškeliant banditines-buožines šeimas, ir Košelevas, kaip VKP(b) narys, buvo įjungtas į vietos valsčiaus aktyvo grupę. Sužinojęs, kad ruošiamasi iškelti iš gyvenviečių banditines šeimas, Košelevas, pasisakęs cinąs kojų persiauti, išėjo namo ir apie tai pranešė savo sugyventinės Savickaitės namiškiams. Šios, žinodamos turinčios griekų, pasislėpė jų pačių bute esančioje slėptuvėje. Jas surasti pavyko tik po šešių valandų ieškojimo.

Koželevo kaltė nustatyta. Apskrities partkomas biuro posėdyje nutarė jį iš partijos pašalinti. VKP(b) nario bilietas iš Koželevo paimtas, o jis pats perduotas Valstybės saugumo organams.

VI

Į banditinių-buožinių šeimų iškėlimą už Lietuvos SSR ribų daugelis žmonių, ypač darbo valstiečių – mažažemiai ir vidutiniokai, – pažiūrėjo kaip į teigiamą reiškinį, prisidedantį prie banditizmo likvidavimo mūsų krašte.

Teko girdėti iš valstiečių, kad išvežus banditines šeimas jų apylinkėse išardyta banditizmo lizdas ir kad banditėliai neturėsią kur maskuotis. Dargi seni valstiečiai kalba, kad seniai reikėjo taip padaryti. Banditų teroras, nukreiptas prieš darbo žmones, vietos gyventojams yra įkyrėjęs iki gyvo kaulo. Kad žmonės yra nepalankiai nusistatę išvežamųjų atžvilgiu parodo ir tai, kad kai kuriose vietose išvežant buožes jų buvę darbininkai apspjaudė savo buvusius ponus. Taip atsitiko išvežant Jurevičiaus šeimą iš Palangos.

Buožijos tarpe, žinoma, kilo visiškas sąmyšis ir dezorientacija. Šie žmonės plačiai kalba ir yra įsitikinę, kad jų dienos čia suskaitytos ir greit teksią važiuoti ten, kur išvažiavo sausio 3 d. banditinės šeimos.

Yra pavojus, kad buožiniai ūkiai, baimės pagauti, gali pradėti likviduoti ir pjauti karves ir kitus gyvulius. Tokių reiškinių, atrodo, jau yra.

Lietuvos SSR ministrų
tarybos pirmininko padėjėjas
(J. Girdvainis) (Parašas)

Vilnius, 1948 m. sausio 12 d.

LVVOA. F. 1771. Ap. 52. B. 15. L. 24-32. Originalas lietuvių kalba. Mašinraštis. Skelbta: Vakarinės naujienos. 1991. Lapkričio 27.

74. SSRS MT nutarimas dėl 12000 Lietuvos partizanų, jų rėmėjų, ūkininkų, politinių kalinių šeimų ištrėmimo.

Maskva, Kremlius, 1948 m. vasario 21 d.

Visiškai slaptai

SSRS ministrų taryba
Nutarimas Nr. 417 – 160vs
Dėl iškeldinimo iš Lietuvos SSR teritorijos specialiajai tremčiai 12 tūkst. nelegaliai gyvenančių, nukautų per ginkluotus susirėmimus ir nuteistų banditų bei nacionalistų šeimų, taip pat banditų talkininkų buožių su šeimomis

SSR Sąjungos ministrų taryba nutaria:

1. Priimti Lietuvos SSR ministrų tarybos ir Lietuvos komunistų partijos (bolševikų) Centro komiteto siūlymą iškeldinti iš Lietuvos SSR teritorijos specialiajai tremčiai 12 tūkstančių nelegaliai gyvenančių, nukautų per ginkluotus susirėmimus ir nuteistų banditų bei nacionalistų šeimų, taip pat banditų talkininkų buožių su šeimomis.

2. SSRS valstybės saugumo ministrui (drg. Abakumov'ui) – iškeldinti visus vienu metu, 1948 metų gegužės mėnesį.

3. Leisti iškeldinamiesiems pasiimti asmeniškai priklausančias vertybes, namų apyvokos reikmenų (drabužių, indų, smulkiausių žemės ūkio, amato bei namų inventoriaus) ir maisto produktų atsargų, iš viso iki 1000 kilogramų.

4. SSRS vidaus reikalų ministerijai (drg. Kruglov'ui):

a) iškeldinamuosius iš Lietuvos SSR pasiųsti specialiajai tremčiai į Krasnojarsko kraštą ir Jakutijos ASSR, būtent: į Krasnojarsko kraštą – 6000 šeimų ir į Jakutijos ASSR – 6000 šeimų, įdarbinti juos SSRS miško pramonės ministerijos miško paruošų įmonėse;

b) pasirūpinti iškeldinamųjų konvojavimu ir nuvežimu geležinkeliu iki įkurdinimo vietos;

c) uždrausti specialiems tremtiniams išvykti iš įkurdinimo vietų, už pabėgimą traukti baudžiamojon atsakomybėn pagal RSFSR Baudžiamojo Kodekso 82 straipsnį;

d) specialiųjų tremtinių įkurdinimo vietose organizuoti MVD specialiąsias komendantūras, kurioms pavesti administracinę specialiųjų tremtinių priežiūrą, įskaitą, kovą su pabėgimais ir kriminaliniais nusikaltimais.

5. Įpareigoti Jakutijos ASSR ministrų tarybą ir Krasnojarsko krašto vykdomąjį komitetą padėti SSRS vidaus reikalų ministerijai ir SSRS miško pramonės ministerijai įkurdinti specialiuosius tremtinius ir sutvarkyti jų ūkį bei buitį.

SSR Sąjungos ministrų tarybos pirmininkas
J. Stalin
SSR Sąjungos ministrų tarybos reikalų valdytojas
J. Čadajev

RFPA. SSRS MT 1948 m. nutarimų byla. Dokumentas Nr. 15. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

СОВ. СЕКРЕТНО

СОВЕТ МИНИСТРОВ СССР

ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 417-160сс

от 21 февраля 1948г. Москва, Кремль.

О выселении с территории Литовской ССР на спецпоселение 12 тыс.семей бандитов и националистов, находящихся на нелегальном положении, убитых при вооружённых столкновениях и осуждённых, а также пособников бандитов - кулаков с семьями.

Совет Министров Союза ССР ПОСТАНОВЛЯЕТ:

1. Принять предложение Совета Министров Литовской ССР и Центрального Комитета Коммунистической партии (большевиков) Литвы о выселении с территории Литовской ССР на спецпоселение - 12 тысяч семей бандитов и националистов, находящихся на нелегальном положении, убитых при вооружённых столкновениях и осуждённых, а также пособников бандитов - кулаков с семьями.

2. Министерству государственной безопасности СССР (т.Абакумову) выселение провести единовременно в мае 1948 года.

3. Разрешить выселяемым брать с собой лично им принадлежащие ценности, домашние вещи (одежду, посуду, мелкий сельскохозяйственный, ремесленный и домашний инвентарь) и запас продовольствия, общим весом до 1.000 килограммов.

4. Министерству внутренних дел СССР (т.Круглову):

а) выселяемых из Литовской ССР направить на спецпоселение в Красноярский край и Якутскую АССР, в том числе: в Красноярский край - 6.000 семей и в Якутскую АССР - 6.000 семей, трудоустроив их в лесозаготовительных предприятиях Министерства лесной промышленности СССР;

б) обеспечить конвоирование и перевозку выселяемых по железной дороге к месту поселения;

в) запретить самовольный выезд спецпоселенцев на место поселения, за побег – привлекать к уголовной ответственности по ст.82 УК РСФСР;

г) в местах расселения спецпоселенцев организовать спецкомендатуры НКВД, на которые возложить административный надзор за спецпоселенцами, учёт их, борьбу с побегами и уголовными преступлениями.

5. Обязать Совет Министров Якутской АССР и крайисполком Красноярского края оказать содействие Министерству внутренних дел СССР и Министерству лесной промышленности СССР в расселении спецпоселенцев и их хозяйственно-бытовом устройстве.

Председатель
Совета Министров СССР И.Сталин.

Управляющий Делами
Совета Министров СССР П.Чадаев.

75. LSSR MGB "A" skyriaus viršininko P. Grišin'o pažyma apie okupantų iki tol ištremtų iš Lietuvos partizanų ir jų rėmėjų šeimų skaičių pagal apskritis.

Vilnius. Ne anksčiau kaip 1948 m. balandžio 15 d.

Pažyma

Visiškai slaptai

apie iškeldintų iš Lietuvos SSR banditų ir banditų bendrininkų šeimų skaičių iki 1948 m. balandžio 15 d.

Iki nurodytos dienos iš respublikos iškeldinta banditų ir banditų bendrininkų šeimų:	
Iš viso:	1021 šeima+1
iš jų:	
a) banditų šeimų	772+1
b) banditų bendrininkų šeimų	249
Iš viso:	3935 žmonės+3
iš jų:	
a) vyrų	1125+1
b) moterų	1748+2
c) vaikų iki 15-os metų	1062
Pagal socialinę padėtį:	
a) buožių šeimų	602
b) vidutiniokų šeimų	353+1
c) vargingųjų šeimų	43
d) neturinčių aiškaus darbo šeimų	4
e) kitų " " "	19

Duomenys apie iškeldinamuosius apskritimis:

Eil. Nr.	Apskritys	Iš viso iškeldinta šeimų	Iš jų		Iš viso žmonių	Iš jų			Pagal socialinę padėtį-šeimų				
			banditų šeimų	banditų bendrininkų šeimų		vyrų	moterų	vaikų	buožių	vidutiniokų	vargingųjų	neturinčių aiškaus darbo	kitų amatininkų, tarnautojų ir t.t.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Alytaus	94	79	15	345	96	148	101	54	38	2	-	1
2.	Kretingos	97	86	11	364	93	157	114	46	42	6	-	3
3.	Kupiškio	54	40	14	246	77	107	62	34	16	3	-	1
4.	Kuršėnų	57	32	25	227	68	97	62	46	7	2	-	2
5.	Lazdijų	62	47	15	218	56	100	62	39	22	-	-	1
6.	Marijampolės	49	38	11	164+1	57	77+1	30	29	12	6	-	2
7.	Panevėžio	65	55	10	267	86	118	63	40	17	3	2	3
8.	Pasvalio	33	21	12	129+1	36	64+1	29	31	-	1	-	1
9.	Plungės	64	44	20	247	74	121	42	38	18	7	-	1
10.	Radviliškio	40	20	20	159	40	74	45	34	4	2	-	-
11.	Raseinių	44	35	9	165	46	76	43	18	23	3	-	-
12.	Rokiškio	59	50	9	217	67	89	61	20	37	1	1	-
13.	Šakių	32	21	11	144	50	67	27	29	3	-	-	-
14.	Šiaulių	57	39	18	222	57	108	57	38	14	3	-	2
15.	Tauragės	49	34	15	181	46	80	55	36	12	1	-	-
16.	Telšių	30	15	15	135	43	53	39	22	8	-	-	-
17.	Ukmergės	9	9	-	34	7	18	9	9	-	-	-	-
18.	Varėnos	80+1	73+1	7	314+1	75+1	125	114	9	69+1	1	-	1
19.	Vilkaviškio	46	34	12	157	51	69	37	30	12	2	1	1

Vilnius, 1948 m. balandžio ... d. Pasirašė: LSSR MGB "A" skyriaus viršininkas majoras (**Grišin**)
[Nuorašas] tikras: LSSR MGB "A" skyriaus operatyvinis įgaliotinis jaunesnysis leitenantas (**Kočkin**) (Parašas)

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 60. L. 25-26. Patvirtintas nuorašas rusų k. Mašinraštis.

76. Utenos apskrities Užpalių valsčiaus Kaniūkų kaimo ūkininko A.Stasiškio įskaitinės (tremtinio) bylos* Nr.11380 dokumentai.

Utena-Vilnius-Maskva, 1948 m. balandžio 22-1955 m. lapkričio 30 d.

Pažyma**

Išduota Užpalių valsčiaus Vykdomojo komiteto, kad niekas iš pil. Stasiškio Antano, Juozo s., g. 1884 m., kilusio ir gyvenančio Utenos apskrities Užpalių valsčiaus Kaniūkų kaime, šeimos narių nėra apdovanotas Sovietų Sąjungos ordinais ir medaliais ir kad nėra tarnavę sovietinėje armijoje ar buvę partizanais tėvynės karo.

Valsčiaus komiteto pirmininkas
(Pūsas) **Ramoškis** (Parašas)
/19/48.IV.22

LVRMA. F.135. Ap.7 B. 8055/5. L.2. Originalas rusų k. Rankraštis.

Nuorašas

Visiškai slaptai
Šalt/inis/ "Čeponis"
pr/tėmė/ Kuzmin
/19/48.IV.28.

Ag/entūrinis/ pranešimas***

Šaltiniui yra žinoma, kad Užpalių valsčiaus Kaniūkų kaimo gyventojas

* Bylojo saugomi dokumentai (32 lapai) apima laikotarpį nuo 1948 m. balandžio 22 d. iki 1989 m. gruodžio 19 d. Neskelbiami A.Stasiškio prašymai grąžinti jį ir šeimą į Lietuvą, vietos valdžios (Dusetų rajono Norvaišių apylinkės tarybos) ir LSSR MVD archyvinės pažymos apie A.Stasiškio tėkį, samdytus darbininkus, ištremtos šeimos sudėtį, tremties trukmę ir vietą.

** Ant dokumento apvalus antspaudas su LSSR herbu: Utenos Apskrities Užpalių Valsčiaus Vykdomasis Komitetas.

*** Ant dokumento apvalus antspaudas su LSSR herbu: Lietuvos TSR VSM Utenos Apskrities skyrius.

Stasiškis Antanas, Juozo s., priešiškai nusistatęs sovietų valdžios atžvilgiu, veda tarp gyventojų antisovietinę agitaciją, kalba, kad kolūkyje bloga gyventi, kad kolūkiečiai nieko negauna, badauja.

1947 m. rudenį Antano Stasiškio vienkiemyje buvo paslėptas ginklas*, kurį rado daržinės pastogėj MGB karinės tarnybos būrys. Stasiškio žmonos brolis** Ramoškis Antanas (jo tėvavardžio šaltinis nežino), iš Užpalių valsčiaus Daugilio kaimo, vokiečių okupacijos metais Lietuvoje buvo baltųjų banditų būryje. 1945 m. MGB organų suimtas, šiuo metu atlieka jam skirtą bausmę.

Naudojasi sezonine samdomąja darbo jėga, žemės turi 27 ha, arklių – 2, karvių – 3, arklinių kuliamųjų – 1, arpą – 1.

"Čeponis"
MGB Užpalių valsčiaus oper/atyvinis/ įgaliotinis
jaun/esnysis/ leitenantas
Kuzmin

Ag/entūrinio/ pranešimo originalas yra MGB Užpalių v/alsčiaus/ s/kyriuje/

Kuzmin (parašas)
/19/48.IV.28.

LVRMA. F.135. Ap.7. B. 8055/5. L.4. Nuorašas rusų k. Rankraštis.

Nuorašas

Šalt/inis/
"Kriukov"
Visiškai slaptai
pr/iėmė/ Konoplianikov
/19/48.V.2

Ag/entūrinis/ pranešimas***

Šaltiniui yra žinoma, kad Kaniūkų k. gyvena stambus buožė Stasiškis

* Pasak A.Stasiškio sūnaus, tai buvo senas medžioklinis šautuvas.

** Iš tikrųjų tai buvo A.Stasiškio žmonos sesers žentas.

*** Ant dokumento apvalus antspaudas su LSSR herbu: Lietuvos TSR VSM Utenos Apskrities Skyrius.

Antanas, Juozo s., buvęs tautininkų partijos narys* ir kad jo žmonos brolis iš Viktoriškių k. Daukus** buvo Smetonos ministru. Stasiškis pastoviai laiko samdomąją darbo jėgą – du bernus***.

Iki 1944 m. Stasiškis palaikė ryšį su banditais. Šiuo metu šaltinis iš Umaro**** lūpų yra girdėjęs, kad Stasiškis su banditais palaiko ryšį – pas jį jie lankosi nakties metu.

Nuorašas tikras. Ag/entūrinio pranešimo originalas yra
MGB Užpalių v/alsčiaus s/kyriuje/. **R.J. "Kriukov"**
LSSR MGB Utenos a/pskrities s/kyriaus/ darbuotojas
leitenantas **I. Bondarj** (Parašas)
/19/48.V.2.

LVRMA. F.135. Ap.7. B. 8055/5. L.3. Patvirtintas nuorašas rusų k. Rankraštis.

Pažyma*****

Išduota Užpalių valsčiaus vykdomojo komiteto apie Stasiškio Antano, Antano s., g. 1884 m., gimusio ir gyvenančio Kaniūkų kaime, Užpalių valsčiuje, Utenos apskrityje, LSSR, šeimą, iš valstiečių-buožių, kuri iki 1945 m. žemės reformos ir po jos turėjo 27 ha žemės, pastoviai naudojasi samdomąja darbo jėga.

Šeimos nariai:

1. Žmona – Stasiškienė Antanina, Napalio d., g. 1884 m.******
2. Sesuo – Stasiškytė Rožė*******, Juozo d., g. 1896 m.
3. Sūnus – Stasiškis Antanas, Antano s., g. 1934 m.******** Visi išvardytieji asmenys gyvena Utenos apskrities Užpalių valsčiaus Kaniūkų

* Pasak artimųjų, A.Stasiškis nebuvo jokios partijos narys.

** Turi būti J.Dobkevičius, Lietuvos Respublikos finansų, prekybos ir pramonės ministras 1922.II.2-VIII.21.

*** A.Stasiškis samdydavo tik vieną samdinį, ir tai ne kasmet.

**** A.Stasiškio kaimynas.

***** Ant dokumento apvalus antspaudas su LSSR herbu: Utenos Apskrities Užpalių Valsčiaus Vykdomasis Komitetas.

****** Neteisingai nurodyti gimimo metai. Turi būti – 1895.

******* Tikrasis vardas – Rozalija

******** Neteisingai nurodyti gimimo metai. Turi būti – 1933.

kaime.

Ūkyje yra: /gyvenamasis/ namas ir ūkiniai pastatai, 3 arkliai, 4 karvės, 1 kiaulė, 2 avys, arklinė kuliamoji, arkliniai grėbliai, arpas.

Užpalių Vykdomojo komiteto pirmininkas
/Prūsas/
Ramoškis (Parašas)
1948 m. gegužės 3 d.

LVRMA. F.135. Ap.7. B. 8055/5. L.1. Originalas rusų k. Rankraštis.

Visiškai slaptai

Tvirtinu

MGB Utenos a/pskrities/ s/kyriaus/
viršininkas
gv/ardijos/ papulkininkis
Malych (Parašas)
1948 m. gegužės 4 d.

Išvada*

1948 m. gegužės mėn " " d. Utena

Aš, MGB Utenos a/pskrities/ s/kyriaus/ kapitonas Karlinskij, susipažinęs su šeimos galvos Stasiškio Antano, Juozo s., g. 1884 m., gyv. Utenos apskrities, Užpalių valsčiaus, Kaniūkų kaime, kilusio iš valstiečių – buožių, buožė, dokumentais konstatuoju, kad buožė Stasiškis yra antisovietiškai nusiteikęs, savo ūkyje pastoviai naudoja samdomąją darbo jėgą, palaiko ryšį su banditais, kad jo namai yra banditų slėptuvė.

Remdamasis tuo, kas išdėstyta,siūlyčiau:
šeimos galvą – **Stasiškį** Antaną, Juozo s., g. 1884 m.,
žmoną – **Stasiškienę** Antaniną, Napalio d., g. 1884 m.,
sūnų – **Stasiškį** Antaną, Antano s., g. 1934 m.,

* Ant dokumento apvalus antspaudas su LSSR herbu: Lietuvos TSR VSM Utenos Apskrities Skyrius.

seserį – **Stasiškytę** Rožę, Juozo d., g. 1896 m., gyvenančius Utenos apskrities Užpalių valsčiaus Kaniūkų kaime, iškeldinti už Lietuvos SSR ribų į tolimus SSRS rajonus.

MGB Utenos a/pskrities/ s/kyriaus/ darbuotojas
kapitonas **Karlinskij** (Parašas)

LVRMA. F.135. Ap.7. B. 8055/5. L.5. Originalas rusų k. Mašinraštis.

"Tvirtinu"
L/aikinai/ e/inantis/
LSSR valstybės saugumo
ministro p/areigas/
generolas-majoras (Kapralov) (Parašas)
1948 m. gegužės 10 d.

"Sankcionuoju"
Lietuvos SSR prokuroras
valstybinis 3-klasės
justicijos patarėjas
(Salin) (Parašas)
1948 m. gegužės 10 d.

Nutarimas*
Vilniaus m. 1948 m. gegužės 10 d.

Aš, Lietuvos SSR MGB 2-ojo skyriaus oper/atyvinis/ įgaliotinis
(pareigos, MGB organo pavadinimas, rangas ir darbuotojo,
vyr/esnysis/ leitenantas Polukejev,
nagrinėjusio įskaitinę bylą, pavardė)
susipažinęs su šios bylos medžiaga ir išvada Lietuvos SSR MGB
Utenos A/pskrities/ S/kyriaus/
(LSSR MGB organo, pristačiusio šią įskaitinę bylą, pavadinimas)
dėl šeimos iškeldinimo Stasiškio, Antano, Juozo s., g. 1884 m.

* Ant dokumento du apvalūs antspaudai su LSSR herbu:
Lietuvos TSR Valstybės Saugumo Ministerija
Lietuvos TSR Prokuroras
Ant dokumento iš kitos pusės ranka užrašyta:
Ypatingajam /pasitarimui/:
Pap/ulkininkis/ Parašas nejskaitomas
19/48/.X.25

Sutinku:
Prokuroras
Stalin
/19/48.XI.1.

(pavardė, vardas, tėvo vardas, gimimo metai
gimusio ir gyvenančio Utenos apskrities Užpalių valsčiaus Kaniūkų
išsamūs patikrinti duomenys apie iškeldinamos šeimos galvą)
kaime, kilusio iš valstiečių-buožių, nepartinio, dirbančio savo ūkyje.

Konstatuoju:

Kad Stasiškis, būdamas priešiškai nusiteikęs tarybinės valdžios
(iškeldinamos šeimos galvos pavardė, vardas, tėvo vardas, nurodoma
atžvilgiu, 1944 metų pabaigoje užmezgė ryšį su ginkluotos sukilėlių
gyvenančio nelegaliai bandito ir nacionalisto, bandito ir nacionalisto,
gaujos nariais, kuriuos jis aprūpina maisto produktais ir slepia juos
nušauto ginkluoto susirėmimo metu, nuteisto bandito ir nacionalisto banditų
savo namuose.
talkininko-buožės kompromituojanti medžiaga, kurios pagrindu vykdomas trėmimas)

Stasiškis turi 27 ha ūkį, 3 arklius, 3 karves, pastoviai naudojasi samdomąja darbo jėga.

Tai, kas išdėstyta, patvirtina agentūros šalt/inių/ -"Kriukov'o" ir "Čeponio" duomenis.

Remiantis tuo, kas išdėstyta – Nutariau:

Gaujos talkininko – buožės šeimą, kurią sudaro:

1. Šeimos galva Stasiškis Antanas, Juozo s., g. 1884 m.
(nurodoma šeimos galvos ir visų šeimos narių kiekvieno atskirai,
2. Žmona Stasiškienė, Antanina, Napalio d., g. 1884 m.
neišskiriant nė mažamečių, pavardė, vardas, tėvo vardas, gimimo metai,
3. Sūnus Stasiškis Antanas, Antano s., g. 1934 m.
nurodant giminystės laipsnį šeimos galvos atžvilgiu)
4. Sesuo Stasiškytė Rozalija, Juozo d., g. 1896 m.

Ištremti už Lietuvos SSR ribų į tolimas Sovietų Sąjungos vietoves.

Lietuvos SSR MGB 2-ojo skyriaus oper/atyvinis/
įgaliotinis vyr/esnysis/ leitenantas (**Polukejev**)
(Parašas)

(pareigos, MGB organo pavadinimas, darbuotojo,
priėmusio sprendimą, laipsnis ir pavardė)

Sutinku: Lietuvos SSR MGB Valdybos 2-N 2-ojo
skyriaus viršininkas – majoras (**Figurin**)

LVRMA. F.135. Ap.7. B. 8055/5. L.6. Originalas rusų k. mašinraštis.

Apklausos lapas

1. Pavardė Stasiškis
2. Vardas ir tėvavardis Antanas, Juozo s.
3. Gimimo metai ir vieta 1884 m. Utenos apskritis, Užpalių valsčius
4. Gyvenamoji vieta Utenos apskritis, Užpalių valsčius, Kaniūkų kaimas
5. Tautybė, pilietybė Lietuvos, SSRS
6. Tarnybos vieta ir pareigos arba užsiėmimo pobūdis Dirba savo ūkyje
7. Socialinė/ kilmė Iš valstiečių
8. Nuo kurių metų gyvena Kaniūkų kaime 1884
9. Partiškumas nepartinis
10. Karinė tarnyba (karinės įskaitos kategorija) Ne karo prievolininkas
11. Ar turi kas nors iš šeimos narių apdovanojimų (ordinų, raštų, ginklų)
Neturi
12. Ar kas nors iš šeimos narių yra išrinktas į kokį valdžios organą (į miesto, rajono tarybas ir pan.) Ne
13. Kas iš šeimos narių yra represuotas (kada, kieno, už ką buvo nuteistas ir bausmės dydis) Ne
14. Kas iš šeimos narių tarnavo vokiečiams, kokias ėjo pareigas ir kur yra dabar Netarnavo
15. Kas iš šeimos narių tarnauja Raudonojoje armijoje ar partizanų būriuose Netarnauja
16. Šeimos nariai, kartu gyvenantys

Eil. Nr.	Pavardė, vardas, tėvo vardas	Gimimo metai	Giminystės laipsnis	Darbo vieta
1.	Stasiškis Antanas, Juozo s.	1884	šeimos galva	savo ūkyje
2.	Stasiškienė Antanina, Napalio d.	1884	žmona	savo ūkyje
3.	Stasiškytė Rozalija, Juozo d.	1896	sesuo	savo ūkyje

17. Kiti duomenys apie save ir šeimą

Asmeniškas apklausiamojo parašas
A.Stasiškis (Parašas) _____
Apklausą atliko **A.Šilov** (Parašas)
(asmens, vykdžiusio apklausą, parašas)
1948 m. gegužės 22 d.

LVRMA. F.135. Ap.7. B. 8055/5. L.7. Originalas rusų k. LSSR MGB spaustuvės blankas su įrašais ranka.

Visiškai slaptai

Pažyma*

Apie šeimos narį, nacionalistinės organizacijos dalyvį, nuteistą, nukautą, gyvenantį nelegaliai banditą arba banditų talkininką
(Nereikalingą išbraukti)
Pavardė, vardas, tėvo vardas Stasiškis Antanas, Juozo s., 1884 m.
/Šeimos/ sudėtis: 1. Žmona Stasiškienė Antanina, Napalio d., 1884 m.
2. Sesuo Stasiškytė Rozalija, Juozo d., 1896 m.
(nurodyti giminystės laipsnį, pavardę, vardą, tėvo vardą, gimimo metus)
ištremiama iš Utenos apskrities, Užpalių valsčiaus, Kaniūkų kaimo į
Rytų Sibiro Podorvichos glž. stotį
(iš kur – kaimo, valsčiaus, apskrities pavadinimas ir kur .....)
*etapu ešelono Nr.*97929
Priėmė: Konvojaus Nr.7555 viršininkas papulkininkis Davydov
(laipsnis, pavardė ir karinio dalinio Nr.) *(parašas)*
Perdavė: Oper/atyvinis/ įgaliotinis leitenantas Šilov *(Parašas)*
(pareigos, laipsnis ir pavardė darbuotojo, perdavusio šeimą)
Oper/atyvinis įgaliotinis leitenantas Šilov (Parašas)
(darbuotojo, parengusio pažymą, pavardė ir parašas, nurodyti laipsnį ir užimamas pareigas)

1948 m. gegužės 22 d.
O/peratyvinis/ įgaliotinis
Šilov

LVRMA. F.135. Ap.7 B. 8055/5. L.8. Originalas rusų k. LSSR MGB spaustuvės blankas su įrašais ranka.

* Ant dokumento rašalu ranka užrašyta: Vagono Nr.23. Nuorašas yra MGB Užpalių v/alsčiaus/ s/kyriuje/.

"Tvirtinu"
MGB Utenos a/pskrities/ s/kyriaus/ virš/ininkas/ gv/ardijos/
papulkininkis (Malych) (Parašas)
1948 m. rugpjūčio 10 d.

Pažyma*

Dėl įskaitinės bylos Nr.11380 apie iškeldinto buožės Stasiškio Antano, Juozo s., g. 1884 m., šeimą, anksčiau gyvenusią Utenos apskrities, Užpalių valsčiaus Kaniūkų kaime.

Valsčiaus Vykdomojo komiteto pažymoje įrašyti:
sūnus Stasiškis Antanas, Antano s., g. 1934 m.
sesuo Stasiškytė Rozalija, Juozo d., g.1896 m.
Pagal apklausos blanką reikėtų rašyti:
sesuo: Stasiškytė Rozalija, Juozo d., 1896 m., o sūnaus – Stasiškio Antano, Antano s., g. 1934 m., nelaikyti šeimos nariu, /nes jis/ įtrauktas klaidingai.

MGB Užpalių valsčiaus oper/atyvinis/ įgal/iotinis/
/19/48.VIII.4 jaun/esnysis/ lei/tenantas/ **Kuzmin** (Parašas)

LVRMA. F.135. Ap.7. B. 8055/5. L.9. Originalas rusų k. Rankraštis.

Išrašas** iš Ypatingojo pasitarimo prie
SSR Sąjungos valstybės saugumo ministro Nr.42-b.
1948 m. lapkričio 6 d.

Svarstė	Nutarė
534. Lietuvos SSR MGB įskaitinę bylą Nr.11380 Stasiškis Antanas,	Stasiškį Antaną, Juozo, s., Stasiškienę Antaniną, Napalio d., Stasiškytę Rozaliją, Juozo d.,

* Ant dokumento apvalus antspaudas su LSSR herbu: Lietuvos TSR VSM Utenos Apskrities Skyrius.

** Ant dokumento apvalus antspaudas su SSRS herbu: SSR Sąjungos Valstybės Saugumo Ministerija. Ypatingasis Pasitarimas.

Juozo s., g. 1884, kilęs iš Lietuvos SSR, lietuvis, SSRS pilietis, iš buožių.
Kartu su juo gyvena:
žmona Stasiškienė Antanina, Napalio d., g.1884 m.,
sesuo Stasiškytė Rozalija, Juozo d., g. 1896 m.

kaip buožių, – nacionalistų bendrininkų šeimą, iškeldinti į specialiąją tremtį Irkutsko srityje.
Turtą konfiskuoti.

Ypatingojo pasitarimo sekretoriato
virš/ininkas/
(Parašas neįskaitomas)

LVRMA. F.135. Ap.7. B. 8055/5. L.10. Originalas rusų k. Mašinraštis.

Liudininko apklausos protokolas

Kaniūkų km.
1955 metų rugsėjo 14 d.

Aš, MVD Dusetų r/ajono/ m/ilicijos/ s/kyriaus/ ap/ylinkės/ įgaliotinis milicijos jaun. leitenantas Dovolcov, kaip liudininką apklausiau pilietį

Gladutį Leoną, Antano,

gimusį 1901 metais Rokiškio rajono Antaliesės dvare. Lietuvis, nepartinis, baigė tris klases, vedęs, dirba kolūkyje "Lenino keliu" mechaniku, gyvena Dusetų rajono Kaniūkų km., pasak jo, anksčiau neteistas.

Apklausa vyksta rusų kalba, kadangi /liudininkas/ gerai moka rusų kalbą.

Už melagingus parodymus įspėtas pagal RSFSR 95 str.:

Gladutis (parašas)

Dėl man pateiktų, susijusių su byla, klausimų, galiu paaiškinti apie tai, kad aš gerai pažįstu savo buvusį kaimyną pilietį Stasiškį Antaną,

Juozo, jo žmoną – Stasiškienę, jo seserį – Stasiškaitę Oną*, Juozo ir taip pat sūnų Stasiškį Antaną, gyvenusius mano kaimynystėje. Turėjo 27 ha žemės, kurią apdirbo, padedami samdytos jėgos, o taip pat turėjo nuolatinį darbininką. Savo ūkyje laikė 3 arklius, 4-5 melžiamas karves, turėjo arklinę kuliamąją.

Gladutis (parašas)

Stasiškis Antanas dirbo žemę savo ūkyje tiek prie smetoninės, tai yra buržuazinės, valdžios ir taip pat vokiečiams okupavus LSSR.

Ar buvo kokių nors partijų nariu, ar nebuvo, nežinau, o taip pat dėl ryšių su baltaisiais sukilėliais** ir ar teikė kokią nors paramą jiems, apie tai taip pat nieko negaliu pasakyti, kadangi pats nemačiau.

1948 metų gegužės mėnesį išvežė už LSSR ribų.

Stasiškį, Antaną jo žmoną – Stasiškienę, jo seserį – Stasiškaitę, kaip buožės šeimą, naudojusią samdomą jėgą. Kur likusieji šeimos nariai, nežinau.

Daugiau niekuo negaliu papildyti savo parodymų. Apklausos protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai ir balsiai man perskaitytas.

Gladutis (parašas)
MVD Dusetų r/ajono/ m/ilicijos/ s/kyriaus/ ap/ylinkės/ įgaliotinis milicijos jaun. leitenantas
Dovolcov (parašas)

LVRMA. F.135. Ap.7. B. 8055/5. L.18. Originalas rusų k. Rankraštis.

Liudininko apklausos protokolas

Kaniūkų km.
1955 metų rugsėjo 14 d.

Aš, MVD Dusetų r/ajono/ m/ilicijos/ s/kyriaus/ apylinkės įgaliotinis milicijos jaun. leitenantas Dovolcov, apklausiau liudininką pilietį, Vaš-

* Apsirikta. Turi būti – Rozalija
** Taip čekistai vadino partizanus.

kelį Vytautą, Antano, gimusį 1922 metais ir gyvenantį Dusetų rajono Kaniūkų km. Lietuvis, nepartinis, baigė 6 klases, vedęs, dirba kolūkyje "Lenino keliu" vandens malūno vedėju, pasakjo, anksčiau neteistas.

Apklausa vyko rusų kalba, nes /liudininkas/ gerai moka rusų kalbą.

Už melagingus parodymus įspėtas pagal RSFSR BK 95 str.:

V.Vaškelis (parašas)

Dėl man pateiktų, susijusių su byla, klausimų galiu paaiškinti apie tai, kad aš gerai pažįstu buvusį Kaniūkų km. gyventoją pilietį Stasiškį Antaną, Juozo ir taip pat jo šeimą:

Žmona – Stasiškienė Antanina, Boliaus*.

Jo sesuo – Stasiškaitė Rožė, Juozo.

Sūnus – Stasiškis Antanas, Antano.

Gyveno su juo kaiminystėje ir jų žemės ribojosi. Žemės turėjo 27 ha., savo ūkyje laikė 5 karves, 2-3 arklius, turėjo arklinę kuliamąją ir kitą ž/emės/ ū/kio/ inventorių. Savo žemę dirbo daugiausiai su šeima. Vasaros laiku samdė sezoninius darbininkus.

Buržuazinėje Lietuvoje, o taip pat vokiečiams okupavus Lietuvos SSR, dirbo savo ūkyje. Kiek man žinoma, kokiose nors partijose ir baltųjų sukilėlių** būriuose nedalyvavo. Taip pat nežinau apie paramos teikimą banditų grupėms ir papasakoti apie tai negaliu. Tačiau noriu paaiškinti tai, ką aš savo akimis mačiau.

1948 metais gegužės mėnesį išvežti už Liet/uvos/ SSR ribų: šeimos galva – Stasiškis Antanas, Juozo

žmona – Stasiškienė Antanina, Boliaus

sesuo – Stasiškaitė Rožė, Juozo.

Buvo išvežtas kaip buožė, turintis samdomą jėgą. Daugiau aš niekuo negaliu papildyti savo parodymų. Apklausos protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai ir balsiai man perskaitytas.

V.Vaškelis /parašas/

Ap/ylinkės/ įgaliotinis mil/icijos/ jaun. leitenantas.

Dovolcov (parašas)

LVRMA. F.135. Ap.7. B. 8055/5. L.20. Originalas rusų k. Rankraštis.

* Apsirikta. Turi būti – Napalio

** Taip čekistai vadino partizanus.

Liudininko apklausos protokolas

Kaniūkų km.

1955 metų rugsėjo 14 d.

Aš, MVD Dusetų r/ajono/ m/ilicijos/ s/kyriaus/ ap/ylinkės/ įgaliotinis milicijos jaun. leitenantas Dovolcov, kaip liudininką apklausiau pilietį Zabuką Antaną, Juozo, gimusį 1893 metais, gimusį ir gyvenantį Utenos rajono Viskėnų km., nepartinis, baigė 2 klases, vedęs, dirbo kolūkyje "Lenino keliu" darbininku, gyvena Kaniūkų km., pasak jo, anksčiau neteistas.

Apklausa vyksta rusų kalba, nes /liudininkas/ gerai moka rusų kalbą.

Už melagingus parodymus įspėtas pagal RSFSR 95 str.:

A.Zabukas /parašas/

Dėl man pateiktų, susijusių su byla, klausimų, galiu paaiškinti, kad gerai pažinojau buvusį Kaniūkų km. gyventoją pilietį – Stasiškį Antaną, Juozo, jo žmoną – Stasiškienę Antaniną, Balio*, jo seserį – Stasiškaitę Rozaliją, Juozo, sūnų – Stasiškį Antaną, Antano.

Stasiškis Antanas, gyvenęs mano kaimynystėje nuo 1924 metų, valdė 27 hektarus žemės, laikė 4-5 karves, 2-3 arklius, turėjo arklinę kuliamąją ir kitą ūkio inventorių. Žemę dirbo naudodamas samdomą jėgą, o taip pat turėjo vieną nuolatinį darbininką. Pinkevičių Klementiną /.../** ap/ylinkės/ gyventoją. Kitų pavardžių nebeatmenu.

Stasiškis Antanas, o taip pat jo šeima buržuazinėje Lietuvoje ir vokiškiesiems grobikams, tai yra, fašistams, okupavus Liet. SSR dirbo savo ūkyje.

Kiek man žinoma, kokių nors partijų nariu nebuvo, o taip pat baltųjų sukilėlių*** būryje nedalyvavo ir materialinės paramos neteikė. Tai yra, savo akimis nemačiau ir negarantuosiu.

1948 metų gegužės mėnesį išvežti už Liet. SSR ribų:

Stasiškis Antanas, Juozo

* Apsirikta. Turi būti – Napalio.

** Nejskaitomas žodis

*** Taip čekistai vadino partizanus

žmona – Stasiškienė Antanina, Balio
sesuo – Stasiškaitė Rozalija, Juozo,
kaip buožės šeima, turinti, tai yra, naudojanti samdomą jėgą.

Sūnus – Stasiškis Antanas, Antano pasodintas į kalėjimą, t.y. suimtas MVD or/ganų/ už politinius pasisakymus prieš sovietinės vyriausybės vadus.

Daugiau niekuo negaliu papildyti savo parodymų. Apklausos protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai ir balsiai man perskaitytas.

A.Zabukas (parašas)
Ap/ylinkės/ įgaliotinis milicijos leitenantas
Dovolcov /parašas/

LVRMA. F.135. Ap.7 B. 8055/5. L.19. Originalas rusų k. Rankraštis.

Bylos Nr. 195 m.

Liudytojo tardymo protokolas

1955 m. rugsėjo mėn. 22 d. aš, Lietuvos SSR MVD Dusetų rajono milicijos skyriaus apylinkės įgaliotinis jaunesnysis milicijos leitenantas Dovolcov
(klasės laipsnis, pavardė)
vadovaudamasis
BPK 162-168 str., ištardė žemiau išvardytą liudytoją:
1. *Pavardė, vardas, tėvo vardas* – Sirvydis Simonas, Alfonso s.
2. *Kada ir kur gimęs* – 1917 metais, gimiau ir gyvenau Kaniūkų km.
3. *Tautybė ir pilietybė* – Lietuvis, nepartinis, SSRS pilietis
4. *Kilmė* – iš valstiečių (soc. padėtis liudytojo arba jo tėvų iki 1940.VI.15)
5. *Mokslas ir specialybė* – 8 klasės
6. *Partiškumas* – nepartinis (jeigu TSKP narys – nurodyti stažą)
7. *Užsiėmimas arba profesija*
a) *iki Spalio revoliucijos*
b)*iki 1940 m. birželio 15 d.*
c)*dabartiniu metu (darbo vieta ir pareigos)* – "Lenino keliu" kolūkio buhalteris
8. *Santykiai su kaltinamuoju* – santykiai buvo draugiški
9. *Ar buvo teismo baustas (kada, kurio teismo, pagal kurį BK str., ir kokia bausme)*
10. *Nuolatinė gyvenamoji vieta (tikslus adresas ir telefono Nr.)* LSSR, Dusetų rajonas, Kaniūkų km.

Liudytojas įspėtas apie atsakomybę pagal BK 92 ir 95 str. už atsisakymą duoti parodymus bei už melagingų parodymų davimą.

Sirvydis (Parašas)

Stasiškis Antanas visą laiką iki išvežimo gyveno Kaniūkų kaime. Žemės turėjo 23 ha.* Šeimoje gyveno: jis pats – Stasiškis Antanas, žmona – Stasiškienė Antanina, sesuo Stasiškytė Rozalija ir sūnus Stasiškis Antanas.

Visą laiką su visa minėta šeima, dirbo savo ūkyje – Kaniūkų kaime. Šeimyna – darbininkus samdydavo ne visada – tiktai kai kuriais metais, vasaros darbams paimdavo padienių darbininkų. Vokiečių okupacijos metais dirbo savo ūkyje. Šiuo metu jo šeima yra evakuota**, išskyrus sūnų – Stasiškį Antaną. Kur jis šiuo metu yra, nežinau. Jo šeima išvežta 1948 m. kovo mėnesį***. Už ką šeimą išvežė, nežinau, su banditais ryšį turint nežinau.

Sirvydis (Parašas)
Apylinkės įgaliotinis milicijos jaun/esnysis/ leitenantas
Dovolcov (Parašas)

LVRMA. F.135. Ap.7. B. 8055/5. L.21. Originalas lietuvių k. "Sovietskaja Litva" leidyklos spaustuvės blankas su įrašais ranka rusų k.

* Apsirikta. Iš tikrųjų – 27 ha
** Ištremta.
*** Apsirikta. Išvežė 1948 m. gegužės mėn.

Slaptai
"Tvirtinu"
Lietuvos SSR prokuroras
2-os klasės valstybinis
Justicijos patarėjas
G.Bacharov
(Parašas)
1955 m. lapkričio 4 d.

"Sutinku"
Lietuvos SSR vidaus
reikalų ministro
pav/aduotojas/
A.Gocev
(Parašas)
1955 m. lapkričio 30 d.

Išvada
(dėl A.Stasiškio pareiškimo)

Vilnius, 1955 m. lapkričio 30 d.

Aš, Lietuvos SSR MVD I spec/ialaus/ skyriaus vyr/esnysis/ oper/atyvinis/ įgaliotinis Matvejev, peržiūrėjęs įskaitinę archyvinę bylą Nr. 8055/5 ir A.Stasiškio pareiškimą prašant paleisti jį ir šeimos narius iš spec/ialaus/ apgyvendinimo vietos nustačiau:

Savo pareiškime A.Stasiškis prašo paleisti jį ir šeimos narius iš spec/ialaus/ apgyvendinimo vietos, motyvuodamas tuo, kad visi jie yra pagyvenusio amžiaus, iki ištrėmimo turėjo 16 ha žemės, kurią apdirbo savo jėgomis.

Iš įskaitinės archyvinės bylos medžiagos matyti, kad Stasiškis Antanas, Juozo, gimęs 1884 metais, jo žmona – Stasiškienė Antanina, Napalio, gimusi 1884 metais, sesuo – Stasiškytė Rozalija, Juozo, gimusi 1896 metais, 1948 metų gegužės mėnesį buvo ištremti iš Lietuvos SSR buv/usios/ Utenos apskrities į Irkutsko srities spec/ialiąją/ gyvenvietę, kaip buožės -nacionalistų pagalbininko šeima.

SSRS MGB Ypatingojo Pasitarimo 1948 m. lapkričio 6 d. sprendimu (protokolas Nr.42-b) ištrėmimas buvo patvirtintas.

Iki ištrėmimo A.Stasiškis buvo valstietis-buožė. Jo ūkis turėjo 27 ha žemės, 2-3 arklius, 4-5 karves, arklinę kuliamąją. Buvo samdomas vienas nuolatinis žemės ūkio darbininkas, o taip pat samdė sezoninę darbo jėgą. Tai patvirtinta Užpalių valsčiaus vykdomojo komiteto, Norvaišių apylinkės tarybos pažymomis ir liudytojų Gladučio, Zabuko, Vaškelio parodymais.

A.Stasiškio talkininkavimą banditams patvirtina operatyvinė medžiaga.

A.Stasiškio sūnus – Stasiškis Antanas, Antano, gimęs 1934 metais, 1953 metų kovo 31 d. Vilniaus srities teismo buvo nubaustas pagal RSFSR B/audžiamojo/ K/odekso/ 58 str. 10-ą dalį 10-čiai metų p/ataisos/ d/arbų/ l/agerių/.

Remiantis išdėstyta medžiaga, laikyčiau, kad: Stasiškio Antano, Juozo, gimusio 1884 metais, prašymą paleisti iš tremties jį ir šeimos narius – Stasiškienę Antaniną, Napalio, gimusią 1884 metais, Stasiškytę Rozaliją, Juozo, gimusią 1896 metais – atmesti, kaip nepagrįstą ir apie tai pranešti pareiškėjui.

Lietuvos SSR MVD I spec/ialaus/ skyriaus
Vyr/esnysis/ oper/atyvinis/ įgaliotinis
Matvejev (parašas)

"Sutinku":
Lietuvos SSR MVD I spec/ialaus/ skyriaus
Viršininko pav/aduotojas/
papulkininkis D.**Nosov** (parašas)

Lietuvos SSR prokuroro padėlėjas
specialioms byloms
/Parašas neįskaitomas/

1956.I.3

LVRMA. F.135. Ap.7. B. 8055/5. L.27. Originalas rusų k. Mašinraštis

77. SSRS MVD Pervežimų skyriaus parengtas tremtinių iš Lietuvos gabenimo geležinkeliais planas.

Maskva, 1948 m. balandžio 30 d.

"Tvirtinu"
SSR Sąjungos vidaus reikalų
ministro pavaduotojas
generolas leitenantas
(Riasnoj)
1948 m. gegužės 4 d.

Specialiojo kontingento gabenimo planas

Visiškai slaptai

Eil. Nr.	Ešelonų Nr.	Skaičius vagonų	Skaičius šeimų (žmonių)	Išsiuntimo stotis	Paskyrimo stotis	Kelionės geležinkeliu trukmė	Pastabos
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	97900	62	400		Abakano st., Krasnojarsko gelež. (Chakasles)	19 parų	
2.	97901	62	400		Tinskajos [Tinskojaus] st., Krasnojarsko gelež. (Kraschimles)	19 "	
3.	97902	62	400		Kopjovo st., Krasnojarsko gelež. (Chakasles)	18 "	
4.	97903	62	400		Tinskajos ir Rešotų stotys, Krasnojarsko gelež. (Kraschimles)	19 "	
5.	97904	62	400		Kansko st., Krasnojarsko gelež. (Krasdrev)	19 "	
6.	97905	62	400		Kansko st., Krasnojarsko gelež. (Krasdrev-100, Kraschimles-300)	19 "	
7.	97906	62	400		Čeremchovo st., Rytų Sibiro gelež. (Vostsibles)	22 "	
8.	97907	62	400		Angaros st., Rytų Sibiro gelež. (Vostsibles)	22 "	
9.	97908	62	400		Taišeto st., Rytų Sibiro gelež. (Vostsibles)	22 "	toliau naujai tiestu keliu 123 km, 1 para
10.	97909	62	400		Taišeto st., Rytų Sibiro gelež. (Vostsibles)	20 "	toliau naujai tiestu keliu 123 km, 1 para
11.	97910	62	400		Zimos st., Rytų Sibiro gelež. (Vostsibles)	21 "	
12.	97910	62	400		Angaros st., Rytų Sibiro gelež. (Vostsibles)	21 "	su persėdimu į laivą (Baikalo ež.)
13.	97912	62	400		Baikalo st., Rytų Sibiro gelež. (Burmongollles)	21 "	
14.	97913	62	400		Ulan Udės st., Rytų Sibiro gelež. (Burmongolles)	23 "	

lentelės tęsinys

Eil. Nr.	Ešelonų Nr.	Skaičius vagonų	Skaičius šeimų (žmonių)	Išsiuntimo stotis	Paskyrimo stotis	Kelionės geležinkeliu trukmė	Pastabos
1	2	3	4	5	6	7	8
15.	97914	62	400		Jenisiejus, Krasnojarsko gelež. (Krasdrev)	18 "	su persėdimu į laivą (Jenisiejumi)
16.	97915	62	400		Jenisiejus, Krasnojarsko gelež. (Krasdrev)	18 "	
17.	97916	62	400		Jenisiejus, Krasnojarsko gelež. (Krasdrev)	18 "	su persėdimu į laivą (Jenisiejumi)
18.	97917	62	400		Jenisiejus, Krasnojarsko gelež. (Krasdrev)	18 "	"
19.	97918	62	400		Jenisiejus, Krasnojarsko gelež. (Krasdrev)	18 "	"
20.	97919	62	400		Jenisiejus, Krasnojarsko gelež. (Krasdrev)	18 "	"
21.	97920	62	400		Jenisiejus, Krasnojarsko gelež. (Krasdrev)	18 "	"
22.	97921	62	400		Jenisiejus, Krasnojarsko gelež. (Krasdrev)	18 "	"
23.	97922	62	400		Jenisiejaus st., Krasnojarsko gelež. (Krasdrev – 200, Krasles – 150)	18 "	"
24.	97923	62	400		Kamarčiagos st., Krasnojarsko gelež. (Krasles)	18 "	
25.	97924	62	400		Kamarčiagos st., Krasnojarsko gelež. (Krasles)	18 "	
26.	97925	62	400		Kamarčiagos st., Krasnojarsko gelež. (Krasles)	18 "	
27.	97926	62	400		Kamarčiagos st., Krasnojarsko gelež. (Krasles)	18 "	
28.	97927	62	400		Magansko st., Krasnojarsko gelež. (Krasles)	18 "	
29.	97928	62	400		Irkutsko st., Rytų Sibiro gelež. (Jakutles)	22 "	su trimis persėdimais
30.	97929	62	400		Irkutsko st., Rytų Sibiro gelež. (Jakutles)	22 "	"
			12000				

1 maršrutas: Polockas-Nevelis-Velikije Lukai-Bologoje-Bežeckas-Vspolė-Šarja-Kirovas-Permė-Sverdlovskas-Tiumenė-Omskas-Novosibirskas =16 ešelonų.

2 maršrutas: Molodečnas-Minskas-Smolenskas-Suchiničai-Volovas- Bogojavlenskas-Tambovas-Rtiščevas-Penza-Kuibyševas-Ufa-Čeliabinskas-Omskas-Novosibirskas=16 ešelonų

SSRS MVD Pervežimų skyriaus viršininkas
generolas majoras
(**Arkadjev**)

1948 m. balandžio 30 d.
[Nuorašas] tikras: (Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 427. L. 16-17. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

78. SSRS MVD Pervežimų skyriaus parengtas tremtinių iš Lietuvos gabenimo vandens transportu planas.

Maskva, 1948 m. balandžio 30 d.

Visiškai slaptai

"Tvirtinu"
SSR Sąjungos vidaus reikalų
ministro pavaduotojas generolas leitenantas
(Riasnoj)
1948 m. gegužės 4 d.

Specialiojo kontingento gabenimo vandens transportu planas

Jenisejaus upe

Į Jenisejaus prieplauką 9 ešelonais (Nr. 97914, 97915, 97916, 97917, 97918, 97919, 97920 ir 97922) atvyksta 3 600 specialiojo kontingento šeimų (apie 14 400 žmonių), kurios toliau turi būti gabenamos Jenisejumi.

Upių laivyno ministerijos laivais iš Jenisejaus prieplaukos bus išsiųsta:

Į Igarką	–	1 350	šeimų (nuotolis 1 771 km, 9 paros)
Į Jarcevą	–	300	šeimų (nuotolis 690 km, $3^{1/2}$ paros)
Į Maklakovą *	–	200	šeimų (nuotolis 373 km, 2 paros)
Į Strelką	–	750	šeimų (nuotolis 328 km, 2 paros)
Į Galaniną	–	500	šeimų (nuotolis 255 km, $1^{1/2}$ paros)
Į Jezagašą	–	500	šeimų (nuotolis 107 km, 1 para)

Baikalo ežeru

Į Baikalo prieplauką ešelonu Nr. 97912 atvyksta 400 specialiojo kontingento šeimų (1 600 žmonių), kurie Upių laivyno ministerijos garlaiviu bus nugabenti į Turką ir Goriačinską (nuotolis 321 km, $1^{1/2}$ paros kelio).

* Dabar Lesosibirskas.

Angaros ir Lenos upėmis

Į Irkutską Nr. 97928 ir 97929 atvyksta 800 šeimų (apie 3 200 žmonių), kurie turi būti pasiųsti trestui Jakutles.

Iš Irkutsko Upių laivyno ministerijos laivais specialusis kontingentas Angara vyksta iki Zajarskajos prieplaukos (nuotolis 539 km, 3 paros kelio), iš ten SSRS miško pramonės ministerijos autotransportu nugabenamas į Irkutsko prieplauką ir toliau garlaiviais Lena iki Muchtajos prieplaukos – 400 šeimų (nuotolis 958 km, $5^{1/2}$ paros kelio) iki Oliokminsko prieplaukos – 400 šeimų (nuotolis 1 361 km, 8 paros kelio).

1948 m. gegužės * 30 d.
Nr. 38/1-2822
[Nuorašas] tikras: (Parašas)

SSRS MVD Pervežimų skyriaus
viršininkas generolas majoras
(**Arkadjev**)

RFVA. F. 9479. A. 1. B. 427. L. 15. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

79. SSRS MVD parengtas tremtinių iš Lietuvos gabenimo į tremtį planas.

Maskva, 1948 m. gegužės 4 d.

"Tvirtinu"
SSR Sąjungos vidaus reikalų ministras
generolas pulkininkas
(S.Kruglov)
1948 m. gegužės 4 d.

Specialiųjų kontingentų iš Pabaltijo ** išvežimo ir lydėjimo priemonių Planas

1. Vadovauti visam kontingentų pakrovimui į ešelonus ir ešelonų apsaugai kelionėje į paskirtą vietą pasiųsti tokios sudėties operatyvinę

* Turėtų būti balandžio. Dokumente rašalu ištaisyta.
** Turėtų būti Lietuvos.

grupę:

MVD operatyvinės grupės viršininkas – generolas leitenantas Bočkov

Iš Konvojinės kariuomenės valdybos – pulkininką Smirnov'ą, inžinierių majorą Volkov'ą, inžinierinės tarnybos majorą Kuznecov'ą

Iš Specialiųjų tremčių skyriaus – pulkininką Liutyj, papulkininkį Gocev'ą

Iš MVD Pervežimų skyriaus – pulkininką Kozlov'ą, papulkininkį Andrejev'ą

2. Ešelonams iš Pabaltijo * kelionėje į paskyrimo vietas lydėti skirti: iš Lietuvos SSR MVD – 32 operatyvinius darbuotojus, iš Baltarusijos MVD – 30 žmonių, iš Smolensko, Pskovo, Kalinino ir Velikije Lukų sričių MVD valdybų po 10 žmonių, iš viso 102 operatyvinius darbuotojus, kurie turi atvykti į Vilnių iki š.m. gegužės 15 d.

3. MVD konvojinės kariuomenės viršininkui generolui leitenantui Bočkov'ui:

a) pasirūpinti specialiųjų kontingentų ešelonų lydėjimu nuo pakrovimo stoties iki paskyrimo vietos;

b) iki š.m. gegužės 15 d. sutelkti (pagal specialųjį planą) 32 konvojus po 25 žmones kiekviename su karininkais;

c) specialiesiems kontingentams konvojuoti panaudoti 432-ojo pulko du batalionus;

d) iki pakrovimo pradžios į visas stotis išsiųsti konvojinės kariuomenės karininkus;

e) organizuoti konvojų tarnybos tikrinimą, prireikus kelionėje teikti konvojams paramą.

4. Vidaus reikalų ministrui generolui majorui drg. Bartašiūnui:

a) parengti priemones geležinkeliui saugoti ir viešai tvarkai palaikyti ešelonų pakrovimo vietose;

b) kiekvienam ešelonui paskirti: ešelono viršininką, pavaduotoją

* Turėtų būti Lietuvos.

tiekimui, pavaduotoją operatyviniams reikalams, gydytoją ir dvi medicinos seseris, pakankamai vaistų ir tvarsliavos;

c) ešelonų viršininkams duoti pinigų, už kuriuos privalo atsiskaityti, kiekvienam specialiajam tremtiniui po 5 rb ir 50 kp per parą už maistą per visą kelionę ir 3 000 rb kiekvienam ešelonui apmokėti už sanitarinį apšvarinimą.

5. SSRS MVD Geležinkelių ir vandens pervežimų skyriaus viršininkui generolui majorui drg. Arkadjev'ui:

a) pasirūpinti, kad specialusis kontingentas būtų pergabentas geležinkeliu ir vandens transportu pagal patvirtintus planus;

b) parengti ešelonų maršrutus, maitinimo ir sanitarinio apšvarinimo punktus – maitinti kartą per parą ir du kartus kelionėje atlikti sanitarinį apšvarinimą;

c) specialųjį kontingentą laipinti į vagonus taip: į dviašį vagoną – 28-30 žmonių, į keturašį vagoną – 56-60 žmonių;

d) įvesti operatyvinę ešelonų eigos kontrolę ir kasdien pranešti apie ešelonų vietą ministro pavaduotojui generolui leitenantui drg. V.S.Riasnoj'ui;

e) į perkrovimo punktus komandiruoti: į Krasnojarską – MVD Tolimųjų Rytų apygardos Specialiųjų pervežimų skyriaus viršininką majorą Obrazumov'ą; į Irkutską – MVD Tolimųjų Rytų apygardos Specialiųjų pervežimų skyriaus viršininko pavaduotoją kapitoną Jasiukovičių.

6. SSRS MVD Vyriausiosios karinio tiekimo valdybos (GUVS) viršininkui generolui majorui drg. Gornostajev'ui:

a) pergabenamąjį kontingentą kelionėje iki įkurdinimo vietos aprūpinti maistu per geležinkelių bufetus iš Prekybos ministerijos fondų pagal nustatytas normas;

b) į perkrovimo punktus (Krasnojarskas ir Irkutskas) komandiruoti VKTV skyrių atsakingus karininkus specialiesiems tremtiniams aprūpinti sausuoju daviniu kelionei upių transportu.

7. Komandiruoti tokias operatyvines grupes:

Į Krasnojarską – SSRS MVD Specialiųjų tremčių skyriaus viršininko pavaduotoją pulkininką Konstantinov'ą – grupės viršininkas, poskyrio viršininką papulkininkį Peresunko, SSRS MVD Specia-

liųjų tremčių skyriaus poskyrio viršininko pavaduotoją majorą Sokolov'ą;

Į Irkutską – SSRS MVD Specialiųjų tremčių skyriaus 2-ojo poskyrio viršininką majorą Zacharov'ą.

Vadovauti specialiojo kontingento perkrovimui iš geležinkelio į vandens transportą pavesti MVD valdybos viršininkui pulkininkui Došlov'ui.

Kartu su Miško pramonės ministru drg. Orlov'u komandiruoti į Buriatijos-Mongolijos ir Jakutijos ASSR, Krasnojarsko kraštą ir Irkutsko sritį atsakingus ministerijos darbuotojus ir duoti nurodymus vietos ūkinėms organizacijoms teikti praktinę paramą priimant, įkurdinant naująjį kontingentą.

Šio priemonių plano vykdymą kontroliuoja SSR Sąjungos vidaus reikalų ministro pavaduotojas generolas leitenantas V.S.Riasnoj.

1948 m. gegužės 4 d.

Generolas leitenantas
(**Bočkov**) (Parašas)
Generolas majoras
(**Arkadjev**) (Parašas)
Generolas majoras i/t
(**Gornostajev**) (Parašas)
Pulkininkas
(**Šijan**) (Parašas)
Sutinku:
SSRS vidaus reikalų
ministro pavaduotojas
generolas leitenantas
(**V.Riasnoj**) (Parašas)

Nr. 38/2822
Perrašyta 6 egz.
Perrašė; Podobedova

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 427. L. 12-14. Originalas rusų k. Mašinraštis.

80. SSRS MVD konvojinės kariuomenės viršininko V. Bočkov'o instrukcija tremtinių ešelonų konvojų viršininkams.

Maskva, 1948 m. gegužės 4 d.

Slaptai

"Tvirtinu"
SSRS vidaus reikalų ministras
generolas pulkininkas
S. Kruglov
1948 m. gegužės 4 d.

Instrukcija
specialiųjų tremtinių ešelono ir lydimojo konvojaus viršininkams

I Bendrieji nuostatai

1. Lydėti specialiųjų tremtinių ešelonus geležinkeliais iki įkurdinimo vietos į kiekvieną ešeloną skiriami: ešelono viršininkas, viršininko pavaduotoajas operatyviniams reikalams, viršininko pavaduotojas tiekimo reikalams, medicinos personalas ir lydimoji komanda, vadovaujama karininko.

2. Kiekvienam ešelonui visam kelionės laikui priskiriamas specialus numeris, kuris pranešamas specialiesiems tremtiniams, jei kartais atsiliktų.

3. Ešeloną stotyse ir kelionėje saugo lydimoji komanda, skiriami apsaugos postai.

4. Tvarkai vagonuose palaikyti iš specialiųjų tremtinių kiekviename vagone skiriami vyresnieji.

II Ešelono viršininko pareigos

5. Ešelono viršininkas skiriamas iš respublikos MVD ir MVD sričių valdybų karininkų. Jam pavaldūs: viršininko pavaduotojas operatyviniams reikalams, viršininko pavaduotojas tiekimo reikalams, gydytojas, lydimoji komanda.

6. Ešelono viršininkas privalo:

iki bus priimtas kontingentas, priimti ir kruopščiai patikrinti, ar tvarkingi vagonai, ar yra papildoma vagono įranga (gultai, langai, unitazai, kibirai ir kopėtėlės);

ešelone skirti vieną vagoną lydimajai komandai, vieną vagoną izoliatoriui susirgusiems kelionėje, kuriame vyksta paskirtasis medicinos personalas su pakankamai vaistų, ir vieną vagoną įkurdinti kitam aptarnaujamajam personalui;

duoti nurodymus lydimosios komandos viršininkui organizuoti priimtųjų riedmenų ir priimamųjų specialiųjų tremtinių apsaugą;

priiminėti MVD operatyvinių darbuotojų į ešeloną atgabenamus specialiuosius tremtinius pagal šeimų korteles (2 egz.), vieną ešelono viršininko pasirašytą kortelės egzempliorių įteikti specialiuosius tremtinius perdavusiam asmeniui;

specialiuosius tremtinius sodinti: į dviašį vagoną – 28 – 30 žmonių, į keturašį – 50 – 60 žmonių. Kiekvienai perkeliamųjų šeimai leisti pasikrauti iki 1000 kilogramų bagažo;

įsodinus specialiuosius tremtinius į vagonus, sudaryti kiekvieno vagono sąrašus, kuriuose nurodomi visi į vagoną įsodinti asmenys, tarp jų ir vaikai. Be to, surašyti 3 egz. viso ešelono sąrašo pagal formą: eilės numeris, pavardė, vardas ir tėvavardis, gimimo metai, tautybė, giminystės ryšys su šeimos galva, gyvenamoji vieta iki perkėlimo, pažyma ar yra asmens byla, pastaba.

Ešelono viršininkas vieną sąrašo egzempliorių perduoda paskyrimo punkto MVD valdybai, antrąjį įteikia lydimosios komandos viršininkui ir paskutinį pateikia pranešdamas apie užduoties įvykdymą.

Per MVD Pervežimų skyriaus atstovus geležinkeliuose ir geležinkelių administraciją reikalauti, kad ešelonas kuo greičiau vyktų į paskyrimo vietą. Apie visas gaišatis pranešti SSRS MVD Pervežimų geležinkeliais ir vandens keliais skyriui.

Kasdien tikrinti žmones ešelone, žiūrėti, kad vagonuose būtų laikomasi tvarkos ir švaros, įpareigoti specialiuosius tremtinius valyti vagonus.

Perkeliamųjų maitinimą organizuoti per geležinkelių bufetus, apmokėti už pietus šiam reikalui skirtais pinigais.

Kad per geležinkelių bufetus būtų gaunamas karštas maistas, ne

vėliau kaip 12 valandą iki ešelonui atvykstant į stotį, pateikti stoties viršininkui paraišką telefonu ar telegrafu, jos nuorašą – geležinkelio MVD Prekybos skyriui.

Visi išlaidų dokumentai turi būti patvirtinti MVD ar MGB organų tose vietose, kur pinigai išleisti. Duoti specialiesiems tremtiniams pinigų draudžiama, išskyrus pienui vaikams įsigyti.

Užtrukus kelionėje ar įvykių atvejais, nedelsiant pranešti SSRS MVD Specialiųjų tremčių skyriui, MVD konvojinės kariuomenės valdybai, tos MVD valdybos, kurios teritorija vyksta ešelonas, viršininkui, o dėl tiekimo pertrūkių – SSRS MVD Vyriausiajai karinio tiekimo valdybai.

Uždrausti specialiesiems tremtiniams pažeidinėti geležinkelių tvarkos taisykles (nevaikščioti bėgiais, nekūrenti laužų ant bėgių, neimti savavališkai kuro ir kito geležinkelių turto, neišmesti ir neišpilti maisto atliekų stotyse), atsilikti nuo ešelono ir pardavinėti savo turtą.

Atsilikusius specialiuosius tremtinius priimti į savo ešeloną ir pagal atskirą aktą perduoti specialiosios tremties organams ešelono perdavimo vietose.

Apie atsilikusius savo ešelono specialiuosius tremtinius pranešti artimiausiems MVD valdybų organams, nurodyti visus identifikacinius atsilikusiųjų duomenis.

Sunkiai susirgusius specialiuosius tremtinius per vietinius MVD organus perduoti gydyti artimiausiems sveikatos apsaugos punktams, o mirusius – palaidoti.

Atvykus ešelonui į iškrovimo stotį, specialiuosius tremtinius perduoti MVD vietos organų atstovams pagal ešelono sąrašą.

Surašomas perdavimo aktas. Akte nurodoma perdavimo vieta, kieno žinion atvyko specialieji tremtiniai, ešelono numeris, kontingento skaičius (vyrų, moterų, vaikų), pretenzijos ir pareiškimai. Vieną akto egzempliorių pasilieka [ešelono viršininkas] ir sugrįžęs atiduoda specialiųjų tremtinių išsiuntėjui.

Riedmenis ir nuomotą vagonų įrangą iškrovimo stotyse perduoti geležinkelio administracijai pagal geležinkelio aprašus.

Pranešti SSRS MVD Specialiųjų tremčių skyriui, kad perkeliamieji perduoti.

III Lydimosios komandos viršininko pareigos

7. Tvarkai tarp specialiųjų tremtinių kelionėje palaikyti ir neleisti, kad jie atsiliktų nuo ešelonų, pardavinėtų ar mainytų savo asmeninius daiktus, padėti ešelono viršininkui – kiekvienam ešelonui iš MVD konvojinės kariuomenės skiriama lydimoji komanda, kurią sudaro 25 žmonės, vadovaujami karininko -komandos viršininko.

8. Lydimosios komandos viršininkas pavaldus ešelono viršininkui ir vykdo visus jo reikalavimus. Lydimosios komandos viršininkui pavaldūs visi komandos nariai, kurie vykdo tik jo įsakymus.

9. Komandos viršininkas privalo:

iki įsodinimo pradžios išstatyti išorinę ešelono apsaugą;

kontingentui priimti ir įsodinti paskirti kiek reikia vyresniųjų;

per vagonų grupių vyresniuosius iš šeimų kortelių sudaryti kiekvieno vagono sąrašus;

organizuoti ešelono apsaugą stotyse ir kelionėje atsižvelgiant į schemą ir aplinkybes;

paskirti konvojininkus saugoti specialiųjų tremtinių, kai jie siunčiami pristatyti į vagonus maisto produktų, vandens, kuro ir pan.;

užtikrinti konvojaus telefono ryšį su priekiniu ir galiniu postais bei su mašinistu;

atremti galimiems ešelono užpuolimams iš išorės ir užkirsti keliui grupiniams specialiųjų tremtinių pabėgimams turėti nuolatinę operatyvinę grupę, kurią sudaro besiilsinti sargybinių pamaina ir vagonų grupių vyresnieji, vadovaujami konvojaus viršininko pavaduotojo;

leisti specialiesiems tremtiniams dieną didelėse stotyse atidaryti vagonų duris, išeiti iš jų ir būti prie pat savo ešelono, neleisti vaikščioti nuošaliau nuo vagonų arba prie kitų vagonų. 10 minučių iki ešelono išvykimo specialieji tremtiniai turi sulipti į vagonus;

žiūrėti, kad specialieji tremtiniai nepažeistų tvarkos geležinkelių stotyse, neatsiliktų nuo ešelono, nepardavinėtų ir nemainytų asmeninių daiktų;

neleisti prie ešelono pašalinių piliečių;

padėti ešelono viršininkui organizuoti specialiųjų tremtinių maitinimą, tam skirti iš komandos kiek reikia palydovų;

kontroliuoti komandos tarnybą ir žiūrėti, kaip ji elgiasi kelionėje;

žiūrėti, kad komandos nariai nepriimtų ir neatiminėtų iš specialiųjų tremtinių daiktų;

apie visus ypatingus atsitikimus kelionėje pranešti MVD konvojinės kariuomenės valdybai.

10. Lydimosios komandos nariams draudžiama prieš specialiuosius tremtinius vartoti ginklą, išskyrus savigynos atvejus, jei pastarieji užpultų.

SSRS MVD konvojinės kariuomenės viršininkas
generolas leitenantas
Bočkov
"Sutinku"
SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojas
generolas leitenantas
Riasnoj

Nr. 255
[Nuorašas] tikras: (Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 427. L. 7-11. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

81. SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojo I. Serov'o raštas SSRS sveikatos apsaugos ministrui J. Smirnov'ui dėl medicinos personalo paskyrimo į tremtinių iš Lietuvos ešelonus.

Maskva, 1948 m. gegužės 12 d.

Visiškai slaptai
Tik asmeniškai
Egz. Nr. 3

SSRS sveikatos apsaugos ministrui
draugui J. I. Smirnov'ui
Nr. 1/6092
1948 m. gegužės 12 d.

Pagal SSRS ministrų tarybos š. m. gegužės 7 d. potvarkį Nr. 5490-rs specialiųjų tremtinių iš Lietuvos SSR ešelonams lydėti būtina skirti 32 medicinos gydytojus ir 64 medicinos seseris, juos pasiųsti Lietuvos SSR MVD žinion, kad į Vilnių jie atvyktų ne vėliau kaip š. m. gegužės 15 d.

Komandiruotės terminas apytikriai $1^{1/2}$ – 2 mėnesiai.

Būsimos užduoties pobūdžio komandiruojamiesiems prašau nepranešti. Užduotis ir instrukcijas gaus vietoje.

Apie Jūsų nurodymą prašau pranešti SSRS MVD.

SSRS vidaus reikalų
ministro pavaduotojas
[Nuorašas] tikras: (Parašas) **(I. Serov)**

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 427. L. 24. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

82. SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojo I. Serov'o pranešimas LSSR vidaus reikalų ministrui J. Bartašiūnui apie pinigų pervedimą ir jų įteikimą tremtinių iš Lietuvos ešelonų viršininkams.

Maskva, 1948 m. gegužės 12 d.

Vilnius, MVD
Drg. Bartašiūnui

SSRS MVD Centrinis finansų skyrius Jums perveda 4 250 000 rublių specialiųjų tremtinių maitinimo ir medicinos aptarnavimo išlaidoms kelionėje.

Pinigai išduotini ešelonų viršininkams atsiskaitytinai pagal galiojančius nuostatus: po 5 rb 50 kp maistui parai vienam specialiajam tremtiniui.

Paveskite finansų skyriaus viršininkui nuodugniai paaiškinti visiems ešelonų viršininkams lėšų naudojimo tvarką.

SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojas
Nr. 5697 generolas pulkininkas
1948 m. gegužės 12 d. **(Serov)**

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 427. L. 23. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

83. LSSR MT ir LKP(b) CK nutarimas dėl Lietuvos partizanų ir partizanų rėmėjų, politinių kalinių, ūkininkų šeimų ištrėmimo.

Vilnius, 1948 m. gegužės 18 d.

Visiškai slaptai
Ypatingasis aplankas
Egz. Nr. 36

Lietuvos SSR ministrų tarybos ir
Lietuvos KP(b) Centro komiteto
Nutarimas

Dėl priemonių ryšium su banditų ir banditų
pagalbininkų buožių šeimų iškeldinimu
Vilnius, 1948 m. gegužės 18 d.

Lietuvos SSR ministrų taryba ir Lietuvos KP(b) Centro komitetas nutaria:

1. Kadangi kai kuriose respublikos apskrityse tebesitęsia buržuazinio-nacionalistinio pogrindžio banditinio teroro aktai prieš gyventojus ir darbo žmonės prašo apsaugoti juos nuo buožių nacionalistų gaujų keršto, būtina artimiausiu metu iškelti už respublikos ribų šeimas, kurių nariai yra veikiančiose gaujose, šeimas, kurių nariai nuteisti už dalyvavimą nacionalistiniame pogrindyje ir jo ginkluotose gaujose arba žuvo per ginkluotą susirėmimą, taip pat buožių šeimas, kurios padeda banditams.

2. Iškeldinamų šeimų turtą konfiskuoti ir realizuoti pagal pridedamą instrukciją.

3. Įpareigoti Lietuvos KP(b) apskričių ir miestų komitetus, vykdant banditų ir banditų pagalbininkų buožių šeimų iškeldinimo priemones, plačiai aiškinti gyventojams politinę priemonių reikšmę banditizmo likvidavimui. Surengti apylinkėse valstiečių susirinkimus, pranešimuose panaudoti buožių ir nacionalistų gaujų žvėriškumų vietinius faktus ir mobilizuoti darbo žmones aktyviai kovai dėl greitesnio banditizmo likvidavimo.

Susirinkimuose pranešimams daryti skirti geriausiai paruoštus pranešėjus iš apskrities ir valsčiaus aktyvo.

4. Parinkti ir pasiųsti į apskritis ir valsčius valstiečių susirinkimuose pranešimų daryti respublikinį aktyvą ir paruošti pranešimų tezes.

5. Patvirtinti Lietuvos SSR ministrų tarybos ir Lietuvos KP(b) Centro komiteto įgaliotinius (pagal sąrašą) padėti apskričių organizacijoms, vykdančioms banditų ir banditų pagalbininkų buožių šeimų iškeldinimo priemones.

6. Įpareigoti Lietuvos KP(b) apskričių komitetus ir apskričių vykdomosius komitetus pasirūpinti griežta iškeldinamų šeimu konfiskuoto turto apskaita ir realizavimu.

Atkreipti ypatingą dėmesį į gyvulių išsaugojimą ir tinkamą jų realizavimą.

Parinkti kiekvienos iškeldinamos šeimos ūkiui įgaliotinius iš apskrities ir valsčiaus aktyvo, kurie kaip valsčiaus vykdomojo komiteto atstovai privalo vadovauti turto apskaitos ir realizavimo komisijoms.

Kategoriškai uždrausti partinių ir tarybinių organizacijų darbuotojams įsigyti konfiskuoto turto. Asmenis, laužančius šį nurodymą, nedelsiant traukti atsakomybėn.

7. Įpareigoti apskričių vykdomuosius komitetus mobilizuoti kiek reikia apskrityje esančio autotransporto iš tarybinių ūkių, MTS ir valstiečių ūkių vežimų konfiskuotam turtui pervežti.

8. Įpareigoti respublikos Valstybės saugumo ir Vidaus reikalų ministerijas pasirūpinti konfiskuojamo ir pervežamo turto apsauga.

9. Įpareigoti Lietuvos KP(b) apskričių komitetus ir apskričių vykdomuosius komitetus per penkias dienas po iškeldinimo pristatyti politinę informaciją Lietuvos KP(b) Centro komitetui ir konfiskuoto turto realizacijos ataskaitą – Lietuvos SSR ministrų tarybai.

10. Laikyti nustojusiu galios Lietuvos SSR ministrų tarybos ir Lietuvos KP(b) Centro komiteto 1947 m. lapkričio 21 d. nutarimą Nr. 155 vs*.

---

* Kitoje dokumento lapo pusėje yra rezoliucija: "Nutarimą su instrukcija išsiųsti: drg. Sniečkui, Trofimov'ui, Jefimov'ui, Bartašiūnui, VKP(b) CK, SSRS MT, LKP(b) CK Ypatingajam skyriui, visiems LKP(b) miestų ir apskričių komitetams = 48 egz. (Instrukciją pagal sąrašą 323 egz. lietuviško teksto, rusiško teksto...) 1948.V.18. A. Letulis".

Сов.Секретно.
ОСОБАЯ ПАПКА.
Экз.№ 36

СОВЕТ МИНИСТРОВ ЛИТОВСКОЙ С С Р
и
ЦЕНТРАЛЬНЫЙ КОМИТЕТ КП(б) ЛИТВЫ

ПОСТАНОВЛЕНИЕ №

от "18" мая 1948 г. г.Вильнюс.

О мероприятиях в связи с выселением семей бандитов и бандпособников-кулаков.

Совет Министров и ЦК КП(б)Литвы ПОСТАНОВЛЯЮТ:

1. В связи с продолжающимися в ряде уездов республики актами бандитского террора по отношению к населению со стороны остатков буржуазно-националистического подполья и учитывая просьбы трудящихся оградить их от мести кулацко-националистических банд, считать необходимым в ближайшее время провести выселение за пределы республики: семей, члены которых находятся в действующих бандах; семей, члены которых осуждены за участие в нацподполье и его вооруженных бандах или убиты при вооруженных столкновениях, а также семей кулаков, оказывающих содействие бандам.

2. Имущество выселяемых семей конфисковать и реализовать в соответствии с прилагаемой инструкцией.

3. Обязать укомы и горкомы КП(б)Литвы при проведении мероприятий по выселению семей бандитов и бандпособников-кулаков широко раз"яснить населению политическое значение проводимых мероприятий в деле ликвидации бандитизма. Провести в апилинках собрания крестьян, используя в докладах местные факты зверств кулацко-националистических банд и мобилизуя трудящееся население на активное участие в борьбе за быстрейшую ликвидацию бандитизма.

Для докладов на собраниях выделить наиболее подготовленных докладчиков из уездного и волостного актива.

4. ~~Поручить тов.~~ Предлагать подобрать и направить в уезды и волости для докладов на собраниях крестьян республиканский актив

и подготовить тезисы доклада.

5. Для оказания помощи уездным организациям в проведении мероприятий по выселению семей бандитов и бандпособников-кулаков утвердить уполномоченных Совета Министров и ЦК КП(б) Литвы (список прилагается).

6. Обязать укомы КП(б)Литвы и укисполкомы обеспечить строгий учет и реализацию имущества, конфискуемого у выселяемых семей.

Обратить особое внимание на сохранность и правильное использование скота.

Подобрать из уездного и волостного актива на каждое хозяйство выселяемых семей уполномоченных, которые должны в качестве представителей волисполкома возглавить комиссии по учету и реализации имущества.

Категорически запретить конфискованное имущество приобретать работникам партийных и советских организаций. Лиц, нарушающих это указание, немедленно привлекать к ответственности.

7. Обязать укисполкомы мобилизовать имеющийся в уездах автотранспорт, подводы совхозов, МТС и крестьянских хозяйств в необходимом количестве для перевозки конфискованного имущества.

8. Обязать Министерство государственной безопасности и Министерство внутренних дел республики на период изъятия и перевозки конфискуемого имущества обеспечить соответствующую охрану.

9. Обязать укомы КП(б)Литвы и укисполкомы после проведения мероприятий по выселению в 5-дневный срок представить политическую информацию в ЦК КП(б)Литвы и отчет о реализации конфискованного имущества Совету Министров Литовской ССР.

10. Считать утратившим силу постановление Совета Министров и ЦК КП(б)Литвы от 21 ноября 1947 г. № 155 с.с.

Председатель
Совета Министров Литовской
ССР
(М.ГЕДВИЛАС).

Секретарь
Центрального Комитета КП(б)
Литвы
(А.СНЕЧКУС).

Отп.2 экз.
гм.

Lietuvos SSR ministrų tarybos pirmininkas
(**M. Gedvilas**) (Parašas)
Lietuvos KP(b) Centro komiteto sekretorius
(**A. Sniečkus**) (Parašas)

Išsp. 2 egz.
g. m.

LVVOA. F. 1771. Ap. 190. B. 6. L. 36-37. Originalas rusų k. Mašinraštis.
Skelbta: Gimtasis kraštas. 1991. Birželio 13-19.

84. LSSR MT ir LKP(b) CK instrukcija, kaip surašyti ir panaudoti atimtą tremtinių turtą.

Vilnius, 1948 m. gegužės 18 d.

Visiškai slaptai

Banditų ūkiuose ir banditų pagalbininkų buožių
ūkiuose konfiskuotų gyvulių, žemės ūkio inventoriaus,
žemės ūkio produktų, pasėlių, trobesių ir
kito turto priėmimo ir realizavimo
Instrukcija *

1. Banditų ūkiuose ir banditų pagalbininkų buožių ūkiuose konfiskuoto turto surašymą ir realizavimą privalo organizuoti apskričių ir valsčių darbo žmonių deputatų tarybos, o miestuose – miestų vykdomieji komitetai.

2. Kiekvieno ūkio konfiskuotam turtui priimti sudaroma tokia komisija: valsčiaus vykdomojo komiteto įgaliotinis, apylinkės darbo žmonių deputatų tarybos pirmininkas ir vargingųjų valstiečių atstovas. Miestuose komisijas sudaro miesto ir rajono vykdomųjų komitetų ir

* Vietoj nustojusio galios Lietuvos SSR ministrų tarybos ir Lietuvos KP(b) Centro komiteto 1947 m. lapkričio 21 d. nutarimo Nr. 155vs įsigalioja ši Lietuvos SSR ministrų tarybos ir Lietuvos KP(b) CK 1948 m. gegužės 18 d. nutarimu priimta instrukcija.

namų valdybos atstovai.

3. Visas konfiskuotas kiekvieno ūkio turtas – gyvuliai, trobesiai, žemės ūkio mašinos, pasėliai, žemės ūkio produktai, namų turtas – surašomas atskirai ir įrašomas į turto surašymo aktą (akto forma pridedama).

Komisija surašo kiekvieno ūkio aktą trimis egzemplioriais, iš kurių: vienas lieka komisijai, kuri dirba ūkyje, antrasis egzempliorius perduodamas valsčiaus darbo žmonių deputatų tarybos vykdomajam komitetui ir trečiasis siunčiamas į apskrities darbo žmonių deputatų tarybos vykdomąjį komitetą.

Komisija, baigusi darbą, savąjį turto surašymo akto egzempliorių perduoda valsčiaus vykdomajam komitetui kartu pridėdama visus pateisinamuosius turto perdavimo ir realizavimo dokumentus.

4. Visus daiktus, įrašytus į turto surašymo aktus, reikia apibūdinti: nurodyti jų savybes, pagal kurias tie daiktai skiriasi nuo kitų daiktų (pavyzdžiui, aprašant gyvulius ir arklius, būtina nurodyti lytį, plauką, veislę, apytikrį amžių, namų daiktų nurodyti ir medžiagą, iš kurios jie padaryti, ir kokybę, ir t. t.). Panašiai apibūdinti reikia žemės ūkio inventorių ir trobesius.

5. Paimtas įskaiton turtas nedelsiant realizuojamas šia tvarka:

a) smulkūs gyvuliai, avys, kiaulės (išskyrus reproduktorius) ir paukščiai atiduodami Mėsos ir pieno pramonės ministerijos paruošų punktams mėsos, pieno ir kiaušinių privalomųjų pristatymų sąskaiton;

b) laukininkystės produktai (grūdai, miltai, bulvės, linų produktai, pašaras ir t. t.) taip pat perduodami grūdų, šieno ir linų paruošų punktams grūdų, bulvių ir šieno privalomiesiems pristatymams padengti;

c) žemės ūkio mašinos ir žemės ūkio inventorius, namų daiktai pagal aktą perduodami valstybės prekybos arba vartotojų kooperacijos organizacijoms realizuoti tokiomis kainomis, kokias nustato valsčiaus vykdomojo komiteto komisija, susidedanti iš valsčiaus vykdomojo komiteto, finansų skyriaus ir prekybos organizacijos atstovų, o miestuose turtas perduodamas realizuoti finansų organams.

Jei ūkyje bus konfiskuota traktorių, lokomobilių bei kitų mechaninių variklių, tai juos reikia perduoti MTS arba žemės ūkio draugijoms, kad būtų panaudoti kūlimui, malūnuose ir lentpjūvėse;

d) galvijai ir arkliai parduodami kolūkiams ir žemės ūkio draugijoms nustatytomis kainomis arba perduodami į tarybinių ūkių ir MTS balansą.

Kartu leidžiama parduoti galvijų prieauglį kolūkiečiams ir vargingiesiems valstiečiams, kurie neturi gyvulių.

Reproduktoriai (eržilai, buliai, kuiliai ir avinai) perduodami žemės ūkio kooperatyvų, kolūkių ir valstybiniams kergimo punktams komplektuoti;

e) kaimo vietovėse esantys žemės ūkio ir gyvenamieji trobesiai, pagalbinės įmonės su jose esančiais įrengimais pereina į valsčiaus vykdomųjų komitetų fondą ir pagal valsčiaus vykdomųjų komitetų nutarimą perduodami apylinkių taryboms, pirkioms-skaitykloms, klubams, mokykloms, ambulatorijoms, pašto kontoroms įsikurti ir MTS, tarybinių ūkių, kolūkių bei žemės ūkio kooperatyvų gamybiniams poreikiams tenkinti.

Atskirais atvejais gali būti parduoti kolūkiečiams, ypač jų reikalingiems vargingiesiems valstiečiams ir Sovietinės armijos karių šeimoms;

f) miestų pastatai (gyvenamieji namai, sandėliai ir t. t.) perduodami į miestų ir rajonų darbo žmonių deputatų tarybų balansą.

6. Jei komisijos, kurios tiesiogiai dirba ūkyje, neįstengtų greitai realizuoti konfiskuotų gyvulių, tai joms suteikiama teisė, valsčiaus vykdomajam komitetui nurodžius, laikinai perduoti gyvulius tarybinių ūkių skyriams, pagalbiniams ūkiams, MANP ir atskiriems valstiečių ūkiams, pasirašiusiems, kad gyvuliai bus išsaugoti.

7. Pajamos, gautos konfiskuotą turtą realizavus, Valstybinio banko skyriuose pervedamos į Lietuvos SSR respublikinio biudžeto pajamų 18 skirsnio 11§ iškeldintųjų ūkių mokesčiams, rinkliavoms ir nepriemokoms padengti.

8. Apskrities darbo žmonių deputatų tarybomis suteikiama teisė iš pajamų, pervedamų į respublikinį biudžetą už realizuotą ūkio turtą, per Valstybinio banko vietinę kontorą apmokėti Žemės ūkio banko paskolas, kurias buvo gavę konfiskuojami ūkiai.

9. Tuo atveju, kai konfiskuotą turtą realizavus gautos lėšos nepadengia visų mokesčių, rinkliavų ir žemės ūkio produktų prievolių, sudaryti nepriemokininkų sąrašus ir perduoti juos atitinkamai Paruošų ministerijos įgaliotiniui apskričiai ir apskrities finansų skyriui.

10. Konfiskuojamų ūkių samdiniams valsčiaus vykdomojo komiteto nutarimu darbo užmokestis sumokamas natūra iš to ūkio sąskaitos. Įmonių, organizacijų ir asmenų pretenzijos gali būti patenkinamos tiktai liaudies teismui nusprendus.

11. Pasėliai, priklausantys iškeldinamoms šeimoms, perduodami į valsčiaus vykdomųjų komitetų fondą, pastarieji privalo juos prižiūrėti, nuimti derlių ir atiduoti valstybei grūdų, bulvių ir šieno tiek, kiek priklauso šiems ūkiams. Derliaus likučiai pervedami į valsčiaus vykdomųjų komitetų fondą, kuris gali būti panaudojamas pagal apskrities vykdomųjų komitetų nutarimus.

Tie pasėlių plotai, kurių neįstengs apdirbti pats valsčiaus vykdomasis komitetas, gali būti perduoti kolūkiams ir tarybiniams ūkiams, žemės ūkio draugijoms, samdiniams ir mažažemiams valstiečiams, kurie privalės atiduoti valstybei nuo tos žemės priklausomas grūdų, bulvių ir šieno prievoles.

12. Kiekviename konfiskuojamame ūkyje, ūkio galvos nuožiūra, šeimai paliekama iki 1 000 kg bendro svorio namų daiktų ir maisto produktų, kurie į surašymo aktus neįrašomi.

[Nuorašas] tikras: (Parašas neįskaitomas)

LVVOA. F. 1771. Ap. 190. B. 6. L. 38-41. Originalas rusų k. Mašinraštis. Skelbta: Gimtasis kraštas. 1991. Birželio 13-19.

85. LSSR vidaus reikalų ministro J. Bartašiūno ir SSRS MVD konvojinės kariuomenės viršininko V. Bočkov'o pranešimas SSRS vidaus reikalų ministrui S. Kruglov'ui apie pasirengimą Lietuvos partizanų, jų rėmėjų, politinių kalinių, ūkininkų šeimų trėmimo operacijai "Vesna".

Vilnius, 1948 m. gegužės 18 d.

Visiškai slaptai
Egz. Nr. 1

SSR Sąjungos vidaus reikalų ministrui
generolui pulkininkui draugui
S. N. Kruglov'ui

Pranešame, kokių priemonių imamasi užtikrinti operacijai "Vesna"*, kurią vykdo SSRS MGB, kad būtų paimti lietuvių banditų ir banditų pagalbininkų lietuvių buožių šeimų nariai.

Iš viso SSRS MGB numatė paimti Lietuvoje 12134 šeimas – 48000 žmonių.

Š. m. gegužės 17 d. LSSR valstybės saugumo ministerijoje SSRS MGB ministro pavaduotojas generolas leitenantas drg. Ogolcov surengė instruktažą visiems MGB operatyviniams darbuotojams, kurie dalyvauja operacijoje "Vesna". Parengėme ir su Lietuvos SSR MGB suderinome paimamų iškeldinti lietuvių priėmimo ir išsiuntimo organizavimo planą.

Pagal šį planą numatyta ešelonus formuoti 30-yje stočių, kur bus priimami perkeldinamieji.

Likus 12 valandų iki operacijos "Vesna" pradžios, į formavimo stotis atvyks lydimosios komandos, susidedančios iš ešelonų viršininkų, jų pavaduotojų, medicinos personalo ir konvojaus.

Lydimosioms komandoms komplektuoti į Vilnių atvyko 102 operatyviniai darbuotojai, 32 gydytojai ir 66 medicinos seserys.

Priimdami į ešelonus perkeldinamuosius, ešelonų viršininkai iš MGB operatyvinių grupių viršininkų gaus standartines pažymas kiekvienai

* Kodinis trėmimo operacijos pavadinimas "Vesna" – "Pavasaris".

perkeldinamai šeimai.

Šioms pažymoms pagrįsti Lietuvos SSR valstybės saugumo ministerijai atitinkamų respublikų MVD ir MGB valdybos iš tų vietų, kur bus įkurdinti lietuviai, atsiųs jų asmens bylas, kuriose bus MGB Ypatingojo pasitarimo nutarimai dėl jų iškeldinimo iš Lietuvos.

Š. m. gegužės 17 d. SSRS valstybės saugumo ministro pavaduotojo drg. Ogolcov'o surengtame pasitarime Lietuvos MGB apskričių organams leista priimti į perkeldinamųjų ešelonus lietuvius, kurie pateiks pareiškimus savo noru išvykti iš Lietuvos kartu su perkeldinamaisiais.

Išsiunčiant į formavimo stotis lydimąsias komandas, ešelonų viršininkams bus išduodamas piniginis avansas – kiekvienam perkeldinamajam po 5 rb ir 50 kp maistui [per parą] ir 50 kp sanitariniam apšvarinimui.

Tuo tikslu Lietuvos SSR MVD žinion pervesti 4250 tūkst. rb, iš kurių 3 milijonai grynais jau gauti ir yra LSSR MVD kasoje. Kiti 1250 tūkst. rb bus gauti šiandien.

Pagal Jūsų patvirtintą specialiųjų kontingentų išvežimo iš Pabaltijo užtikrinimo planą parengtas ir Lietuvos geležinkelio apsaugos bei priedangos planas, pagal kurį iš kitų MVD karinių dalinių paskirta 1050 žmonių ir sudaryti 126 nauji garnizonai.

Pagal šį planą MVD kariuomenė paėmė apsaugon 29 nesaugomus geležinkelio tiltus.

Manome, kad yra tikslinga:

1. Duoti nurodymus ešelonų viršininkams atimti iš įlaipintų į ešelonus perkeldinamųjų pasus, kad jie negalėtų kelionėje pabėgti.

Šiuos pasus ešelonų viršininkai, atsiskaitydami už ešelonus, perduos kartu su perkeldinamaisiais.

2. Duoti nurodymus MVD apskričių organams per 3 dienas paimti anksčiau iš nutrėmimo vietų pabėgusius specialiuosius tremtinius lietuvius, kad jie patektų į vieną ešeloną su dabar iš Lietuvos iškeldinamųjų lietuvių banditų šeimų nariais. Tokių bėglių, LSSR MVD Specialiojo skyriaus duomenimis, yra apie 800 žmonių.

Pranešame Jūsų nuožiūrai.

Lietuvos SSR vidaus reikalų ministras
generolas majoras
(**Batašiūnas**) (Parašas)
SSRS MVD konvojinės kariuomenės valdybos viršininkas
Vilnius, 1948 m. gegužės 18 d. generolas leitenentas
Nr. 1/00453. (**Bočkov**) (Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 427. L. 1-2. Originalas rusų k. Mašinraštis.

86. LSSR vidaus reikalų ministro J. Bartašiūno ir SSRS MVD konvojinės kariuomenės viršininko V. Bočkov'o pranešimas SSRS vidaus reikalų ministrui S. Kruglov'ui apie tremtinių ešelonų formavimą ir jų galutines stotis tremtyje.

Vilnius, 1948 m. gegužės 19 d.

SSR Sąjungos vidaus reikalų Visiškai slaptai
ministrui generolui pulkininkui draugui Kruglov'ui Egz. Nr. 1
Vilnius, 1948 m. gegužės 19 d. Lietuvos SSR
Vidaus reikalų ministerija
Nr. 1/00465

Pranešame, kad su SSRS MGB ministro pavaduotoju drg. Ogolcov'u suderintas iš Lietuvos SSR išsiunčiamų specialiojo kontingento ešelonų pakrovimo, formavimo ir transportavimo į paskyrimo vietas planas.

Š. m. gegužės 19 d. iš Vilniaus ešelonu konvojų viršininkai su gydytojais ir asmenine sudėtimi išvyksta į ešelonų formavimo punktus.

Visa konvojaus sudėtis pakankamai instruktuota.

Priedas: pagal tekstą.

Lietuvos SSR vidaus reikalų
ministras generolas majoras
(**Bartašiūnas**) (Parašas)
SSRS MVD konvojinės kariuomenės
valdybos viršininkas generolas leitenantas
(**Bočkov**) (Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 427. L. 26. Originalas rusų k. Mašinraštis.

"Tvirtinu" [Priedas]

Lietuvos SSR vidaus reikalų ministras Visiškai slaptai
generolas majoras Egz. Nr. 1
(Bartašiūnas) (Parašas)
1948 m. gegužės 19 d.
"Tvirtinu"
SSRS valstybės saugumo ministro pavaduotojas generolas leitenantas
(**Ogolcov**) (Parašas)
1948 m. gegužės 18 d.

Specialiojo kontingento iš Lietuvos SSR ešelonų pakrovimo, formavimo ir paskyrimo planas

Eil. Nr.	Schemų Nr.	Ešelonų Nr.	Pakrovimo stotis	Iš kurios apskrities pakraunama	Užduotis, šeimų skaičius	Vagonų skaičius	Ešelonų formavimo stotis	MGB apsaugos darbuotojas, atsakingas už vagonų atsiuntimą į pakrovimo ir formavimo stotį	MGB apskrities skyriaus komendantas, priimantis kontingentą pakrovimo stotyje ir pristatantis į formavimo punktą	MVD konvojinės kariuomenės konvojaus viršininkas, priimantis ešeloną formavimo punkte	Ešelono viršininkas, priimantis ešeloną formavimo punkte	Paskyrimo stotis ir geležinkelis	Pastaba
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	23	97900	Varėna	Alytaus	224	32	Varėna	ltn. Nikitin	mjr. Zaparaščiuk	ltn. Molotov	pplk. Židkov	Abakanas Krasnojarsko gelež. Krasnojarsko gelež.	
				Varėnos	210	30							
				Iš viso:	434	62							
2.	22	97923	Marcinkonys	Varėnos	91	13	Paneriai	vyr. ltn. Jegorov kpt. Kopik ltn. Zverev	ltn. Sidorov mjr. Filipov	kpt. Žoruškin	kpt. Stukal	Kamarčiaga Krasnojarsko gelež.	
			Rūdiškės Paneriai	Trakų Vilniaus m. ir apskr.	98	14							
					245	35							
				Iš viso:	434	62							
3.	21	97914	Kaišiadorys	Kaišiadorių	196	28	Kaišiadorys	kpt. Jelisejev	mjr. Kiseliov	kpt. Komarov	mjr. Karpenko	Jenisejus Krasnojarsko gelež.	
				Prienų	175	25							
				Iš viso:	371	53							

Eil. Nr.	Schemų Nr.	Ešelonų Nr.	Pakrovimo stotis	Iš kurios apskrities pakraunama	Užduotis, šeimų skaičius	Vagonų skaičius	Ešelonų formavimo stotis
1	2	3	4	5	6	7	8
4.	20	97907	Mauručiai	Prienų	175	25	Mauručiai
				Kauno	273	39	
				Iš viso:	448	64	
5.	24	97928	Šeštokai	Alytaus	224	32	Kalvarija
				Marijam-polės	35	5	
			Kalvarija	"	126	18	
				Iš viso:	385	55	
6.	25	97916	Marijampolė	Marijam-polės	196	28	Kazlų Rūda
			"	Vilkaviškio	98	14	
			Kazlų Rūda	Marijam-polės	91	13	
				Iš viso:	385	55	
7.	26	97922	Telšiai	Telšių:	350	50	Telšiai
				Iš viso	350	50	
8.	27	97915	Jonava	Ukmergės	427	61	Jonava
				Iš viso:	427	61	
9.	28	97902	Šeštokai	Lazdijų	406	58	Šeštokai
				Iš viso:	406	58	
10.	29	97925	Vilkaviškis	Vilkaviškio	203	29	Vilkaviškis
			Vilkaviškis	Šakių	105	15	
				Iš viso:	308	44	

MGB apsaugos darbuotojas, atsakingas už vagonų atsiuntimą į pakrovimo ir formavimo stotį	MGB apskrities skyriaus komendantas, priimantis kontingentą pakrovimo stotyje ir pristatantis į formavimo punktą	MVD konvojinės kariuomenės konvojaus viršininkas, priimantis ešelоną formavimo punkte	Ešelono viršininkas, priimantis ešelоną formavimo punkte	Paskyrimo stotis ir geležinkelis	Pastaba
9	10	11	12	13	14
jaun. ltn. Zelkin	mjr. Mylnikov	kpt. Belikov	mjr. Sirota	Angara Rytų Sibiro gelež.	
kpt. Gromov jaun. ltn. Šavša	vyr. ltn. Kiseliov kpt. Plevakov	kpt. Achmatov	pplk. Štodin	Zalariai Rytų Sibiro gelež.	
be laipsnio Dolgalov mjr. Kiseliov	pplk. Kotelkov mjr. Vlasov	kpt. Gubin	pplk. Poper	Jenisejus Krasnojarsko gelež.	
vyr. ltn. Nechorošev	pplk. Sivov	jaun. ltn. Lobanov	mjr. Morozov	Kanskas Krasnojarsko gelež.	
ltn. Pugačiov	mjr. Kladisko	jaun. ltn. Kazurov	pplk. Fedotov	Jenisejus Krasnojarsko gelež.	
kpt. Gromov	vyr. ltn. Kiseliov	vyr. ltn. Zinovjev	mjr. Molčanskij	Kopjovas 200 Abakanas 200 Krasnojarsko gelež.	Eš. 97902 vyksta iki Abakano st. 206 šeimas iškrauti Kopjovo st.
kpt. Mamajev	kpt. Fomičev	vyr. ltn. Tairov	kpt. Ignatjev	Kamarčiaga Krasnojarsko gelež.	

Eil. Nr.	Schemų Nr.	Ešelonų Nr.	Pakrovimo stotis	Iš kurios apskrities pakraunama	Užduotis, šeimų skaičius	Vagonų skaičius	Ešelonų formavimo stotis
1	2	3	4	5	6	7	8
11.	15	97910	Tauragė	Tauragės	406	58	Tauragė
				Iš viso:	406	58	
12.	16	97917	Kėdainiai	Kėdainių	350	50	Kėdainiai
				Kauno	70	10	
				Iš viso:	420	60	
13.	18	97918	Kėdainiai	Kauno	294	42	Jonava
			Jonava	Ukmergės	126	18	
				Iš viso:	420	60	
14.	17	97905	Radviliškis	Radviliškio	91	13	Radviliškis
			Tytuvėnai	Kelmės	147	21	
			"	Raseinių	63	9	
			"	Pagėgių	49	7	
				Iš viso:	350	50	
15.	19	97921	Viduklė	Raseinių	238	34	Viduklė
			Varlaukis	Jurbarko	196	28	
				Iš viso:	434	62	
16.	16	97901	Švenčionė-	Švenčionėlių	189	27	Dūkštas
			liai	Utenos	182	26	
			Dūkštas	Zarasų	77	11	
				Iš viso:	448	64	
17.	12	97926	Gustonys	Panevėžio	196	28	Gustonys
			Šeduva	Radviliškio	161	23	
				Iš viso:	357	51	
18.	13	97908	Panevėžys	Panevėžio	406	58	Panevėžys
				Iš viso:	406	58	
19.	14	97928	Kupiškis	Kupiškio	210	30	Kupiškis
				Utenos	210	30	
				Iš viso:	420	60	

MGB apsaugos darbuotojas, atsakingas už vagonų atsiuntimą į pakrovimo ir formavimo stotį	MGB apskrities skyriaus komendantas, priimantis kontingentą pakrovimo stotyje ir pristatantis į formavimo punktą	MVD konvojinės kariuomenės konvojaus viršininkas, priimantis ešeloną formavimo punkte	Ešelono viršininkas, priimantis ešeloną formavimo punkte	Paskyrimo stotis ir geležinkelis	Pastaba
9	10	11	12	13	14
kpt. Chudalej	pplk. Beliajev	jaun. ltn. Nikiforov	mjr. Sidorenko	Zima Rytų Sibiro gelež.	
ltn. Palčenkov	pplk. Trigubov	jaun. ltn. Jakovenko	pplk. Šilevskij	Jenisejus Krasnojarsko gelež.	
ltn. Palčenko ltn. Pugačiov	pplk. Trigubov mjr. Kladenkov	vyr. ltn. Koriajev	pplk. Kazakov	Jenisejus Krasnojarsko gelež.	
mjr. Asanovič kpt. Jefremov jaun. ltn. Bajev	mjr. Seifulin mjr. Dušutin mjr. Martynov	vyr. ltn. Kuzmenko	mjr. Chodonovič	Kanskas Krasnojarsko gelež.	
kpt. Bulygin ltn. Čerepanov	kpt. Perekretov	vyr. ltn. Riabko	mjr. Mordvinenko	Jenisejus Krasnojarsko gelež.	
kpt. Ivanov ltn. Čemyšov	mjr. Vorenkov	kpt. Šapyrin	mjr. Fiodorov	Tinskaja – 150 Rešotai – 298 Krasnojarsko gelež.	Eš. 97901 vyksta iki Rešotų st. 150 šeimų iškrauti Tinskajos st.
ltn. Debrov ltn. Karejev	pplk. Vasov mjr. Romanov	ltn. Pilmovskij	kpt. Klimov	Kamarčiaga Krasnojarsko gelež.	
pplk. Frolov	pplk. Dvernikov	ltn. Sidiak	mjr. Grišin	Ilka Rytų Sibiro gelež.	
mjr. Klimov	mjr. Machinin	kpt. Soleckij	pplk. Dovydov	Podorvicha Rytų Sibiro gelež.	

Eil. Nr.	Schemų Nr.	Ešelonų Nr.	Pakrovimo stotis	Iš kurios apskrities pakraunama	Užduotis, šeimų skaičius	Vagonų skaičius	Ešelonų formavimo stotis	MGB apsaugos darbuotojas, atsakingas už vagonų atsiuntimą į pakrovimo ir formavimo stotį	MGB apskrities skyriaus komendantas, priimantis kontingentą pakrovimo stotyje ir pristatantis į formavimo punktą	MVD konvojinės kariuomenės konvojaus viršininkas, priimantis ešeloną formavimo punkte	Ešelono viršininkas, priimantis ešelonų formavimo punkte	Paskyrimo stotis ir geležinkelis	Pastaba
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
20.	6	97906	Panevėžys	Biržų	406	58	Panevėžys	pplk. Frolov	pplk. Dvernikov	jaun. ltn. Zbitnev	kpt. Tupicin	Čeremchovas Rytų Sibiro geležinkelis	
				Iš viso:	406	58							
21.	7	97924	Subačius	Anykščių	252	36	Subačius	ltn. Skurčenko	pplk. Ryžov	vyr. ltn. Drobyšev	pplk. Sandalov	Kamarčiaga Krasnojarsko geležinkelis	
			"	Kupiškio	140	20							
				Iš viso:	392	56							
22.	8	97913	Panevėžys	Pasvalio	252	36	Panevėžys	pplk. Frolov ltn. Krapčin	pplk. Dvernikov pplk. Blagodanskij	vyr. ltn. Duhrov	kpt. Korostеliov	Ulan Udė Rytų Sibiro geležinkelis	
			Meškuičiai	Šiaulių	140	20							
				Iš viso:	392	56							
23.	9	97920	Obeliai	Zarasų	77	11	Obeliai	kpt. Smirnov ltn. Kuzovenko ltn. Kazakevič	kpt. Urvancev pplk. Zasukin mjr. Tugajev mjr. Mazinin	kpt. Borozinec	mjr. Popov	Jenisejus Krasnojarsko geležinkelis	
			"	Rokiškio	49	7							
			Rokiškis	"	133	19							
			Panemunėlis	"	199	17							
			Kupiškis	Utenos	56	8							
				Iš viso:	434	62		mjr. Klimov					
24.	10	97912	Plungė	Plungės	301	43	Pavenčiai	jaun. ltn. Frolov	mjr. Balsnev ltn. Borodin	ltn. Gusev	pplk. Skobočkin	Baikalas Rytų Sibiro geležinkelis	
			Pavenčiai	Kuršėnų	98	14		jaun. ltn. Romanov					
				Iš viso:	399	57							
25.	1	97909	Skuodas	Kretingos	161	23	Skuodas	mjr. Ananjev vyr. ltn. Golovin	ltn. Lavrentko pplk. Šuvalov	vyr. ltn. Averkov	kpt. Pavlov	Podorvicha Rytų Sibiro geležinkelis	
			Kretinga	"	224	32							
				Iš viso:	385	53							
26.	2	97904	Mažeikiai	Mažeikių	238	34	Mažeikiai	ltn. Bičajev jaun. ltn. Viskun ltn. Smirnov	ltn. Lavrentjev vyr. ltn. Zujev mjr. Kozlov	mjr. Morozov	pplk. Belousov	Kanskas Krasnojarsko geležinkelis	
			Lūšė	"	77	11							
			Papilė	Kuršėnų	56	8							
			"	Mažeikių	35	5							
				Iš viso:	406	58							
27.	3	97911	Gubernija	Kelmės	56	8	Gubernija	jaun. ltn. Aleinikov	pplk. Chamidulin	ltn. Pimenov	kpt. Barinov	Angara Rytų Sibiro geležinkelis	
			"	Šiaulių	308	44							
				Iš viso:	364	52							
28.	4	97919	Kartena	Kretingos	126	18	Kartena	kpt. Semionov vyr. ltn.	kpt. Ulanov pplk. Konstantinov	mjr. Riabov	mjr. Konorev	Jenisejus Krasnojarsko geležinkelis	
			Rimkai	Klaipėdos	147	21							

Eil. Nr.	Schemų Nr.	Ešelonų Nr.	Pakrovimo stotis	Iš kurios apskrities pakraunama	Užduotis, šeimų skaičius	Vagonų skaičius	Ešelonų formavimo stotis
1	2	3	4	5	6	7	8
			Šilutė	Šilutės	147	21	
				Iš viso:	420	60	
29.	5	97927	Joniškis	Joniškio	448	64	Joniškis
				Iš viso:	448	64	
30.	30	97903					
			Pilviškiai	Vilkaviškio	105	15	Palemonas
			"	Šakių	147	21	
			Palemonas	Kauno	196	28	
				Iš viso:	448	64	

Pastaba: Iš viso vagonų žmonėms – 1729. Konvojaus priedangos vagonų ir izoliatorių – 120. Iš viso 1849 vagonai. Iš viso ešelonų – 30. Šeimų – 12083.

MGB apsaugos darbuotojas, atsakingas už vagonų atsiuntimą į pakrovimo ir formavimo stotį	MGB apskrities skyriaus komendantas, priimantis kontingentą pakrovimo stotyje ir pristatantis į formavimo punktą	MVD konvojinės kariuomenės konvojaus viršininkas, priimantis ešeloną formavimo punkte	Ešelono viršininkas, priimantis ešeloną formavimo punkte	Paskyrimo stotis ir geležinkelis	Pastaba
9	10	11	12	13	14
Sidorenia jaun. ltn. Karamyšin	ltn. Ivkin				
vyr. ltn. Burenkov	mjr. Gorskij	jaun. ltn. Belov	mjr. Nikitin	Maganskas Krasnojarsko gelež.	
ltn. Sovin ltn. Kazakevič	vyr. ltn. Glazeris	kpt. Fomčinko	mjr. Raskin	Tinskaja Krasnojarsko gelež.	

1948 m. gegužės 19 d. Pulkininkas (**Beneson**)
1948 m. gegužės 19 d. Generolas leitenantas (**Bočkov**)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 427. L. 29-32. Originalas rusų k. Mašinraštis.

87. LTSR vidaus reikalų ministro J. Bartašiūno ir SSRS MVD konvojinės kariuomenės viršininko V. Bočkov'o telefonograma SSRS vidaus reikalų ministrui S. Kruglov'ui apie Lietuvos gyventojų masinio trėmimo pradžią.

Vilnius, 1948 m. gegužes 22 d.

Telegrama
Iš Vilniaus, Nr. 660154
Perduota: 1948.V.22 13.15 val.
Priimta: [1948]. V. 22 14.12 val. (Parašas)
Maskva. SSR Sąjungos vidaus reikalų ministrui
generolui pulkininkui
Drg. Kruglov'ui
nuorašas: ministro pavaduotojui drg. Riasnoj'ui

Visiškai slaptai
Vyriausybės "VČ"
ryšio skyrius

Specialiojo kontingento iškeldinimo iš Lietuvos SSR operacija Vilniuje ir Kaune prasidėjo 1948 m. gegužės 22. d. 00 val., srityse – 4 valandą ryto. Iš viso iškeldinta 12000 šeimų – 48000 žmonių. 1948 m. gegužės 22 d. 10 valandą ryto į ešelonus priimta: 524 šeimos, tarp jų vyrų – 654, moterų – 782, vaikų – 467, iš viso 1903 žmonės. Tuo metu kontingentas buvo pakraunamas 34 stotyse iš 46. Įvykių ir drausmės pažeidimų pakrovimo rajonuose neužfiksuota. Nė vienas ešelonas dar nėra pilnas kontingento. Nustatyti keli atvejai, kai atvežti ligoniai. Pastarieji į ešelonus nepriimti ir nusiųsti į ligonines. Taip pat pasitaikė atvejų, kai buvo nevisiškai įformintos bylos. Bylos baigiamos įforminti ir po to kontingentas priimamas į ešeloną. Kitą raportą apie padėtį su platesniais duomenimis pateiksime 12 val.

Lietuvos SSR vidaus reikalų ministras
generolas majoras
Bartašiūnas
generolas leitenantas
Bočkov

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 427. L. 56. Originalas rusų k. Telegramos tekstas.

88. LSSR vidaus reikalų ministro J.Bartašiūno ir SSRS MVD konvojinės kariuomenės viršininko V. Bočkovo telegrama SSRS vidaus reikalų ministrui S. Kruglovui apie gyventojų trėmimo iš Lietuvos eigą.

Vilnius, 1948 m.gegužės 22d.

(Išsiųsta) 1948.V.22 15.50 val.
Priimta: (1948).V.22 16.30 val.
Telegrama
Iš Vilniaus
Maskva. SSRS vidaus reikalų ministrui
generolui pulkininkui drg. Kruglov'ui
nuorašas: ministro pavaduotojui drg. Riasnoj'ui

Visiškai slaptai
Vyriausybės "VČ"
ryšio skyrius
Maskva

1948 m.gegužės 22d. 12.00 val. į ešelonus pakrauta iškeldinti iš Lietuvos SSR specialiojo kontingento: šeimų – 1 196, iš jų: vyrų – 1 237, moterų – 1 738, vaikų – 1 149, iš viso 4 124 žmonės. Nurodytu metu pakrovimas vyko 41 punkte iš 46. Įvykių ir drausmės pažeidimų pakrovimo vietose neužfiksuota. Joniškio apskrityje 6 val. 30 min., vykdant kontingento iškeldinimo operaciją, iš pasalos banditai nukovė MVD apskrities skyriaus operatyvinį įgaliotinį Saždulin'ą. Priemonių banditams likviduoti imtasi. Kitą raportą apie padėtį su platesniais duomenimis pateiksime 14.00 val.

Bartašiūnas
Bočkov

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 427. L. 57. Originalas rusų k. Telegramos tekstas.

89. SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojo V. Riasnoj'aus įsakymas Saratovo srities MVD viršininkui Zakusilo patikrinti, ar Rtiščevo geležinkelio stotis pasirengusi aprūpinti 30 ešelonų su tremtiniais iš Lietuvos.

Maskva, 1948 m. gegužės 22 d.

Slaptai
Perduoti "VČ"
Egz. Nr. 3

Saratovas, MVD valdyba
drg. Zakusilo

Š. m. gegužės 22 d. iš Lietuvos SSR išsiunčiami specialiųjų tremtinių ešelonai nuo Nr. 97900 iki Nr. 97929.

Pagal SSRS MVD 1947 m. kovo 21 d. įsakymą Nr. 0165 organizuokite patikrinimą, ar Rtiščevo stoties geležinkelio bufetas pasirengęs aprūpinti karštu maistu ir duona pravažiuojančius ešelonus.

Sąjungos Prekybos ministerija nurodymus srities prekybos skyriui bei geležinkelio bufetui yra davusi.

Atvykus ešelonams, patikrinkite jų būklę, taip pat padėkite gauti maisto.

Apie paaiškėjusius trūkumus, patikrinus ešelonus, nedelsiant praneškite telegrafu SSRS MVD *.

SSR Sąjungos vidaus reikalų
ministro pavaduotojas
generolas leitenantas
(Riasnoj)

Nr. 1/6578
[Nuorašas] tikras: (Parašas)
1948 m. gegužės 22 d.

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 427. L. 45. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

*Ant dokumento ranka užrašyta: "Nr. 1/520 drg. Orlov pranešė, kad patikrinti ešelonai 97928, 97909, 97925, 97923, 97926, 97905, 97921, 97917, 97903, 97900, 97915, 97902, 97918, 97914, iš viso 14 ešelonų" (Parašas).

90. SSRS MVD tremtinių iš Lietuvos paskirstymo priverstiniams darbams miško pramonės įmonėse planas.

Maskva, 1948 m. gegužės 24d.

Visiškai slaptai

"Tvirtiname"
SSR Sąjungos vidaus reikalų
ministro pavaduotojas
generolas leitenantas
(Riasnoj) (parašas)
1948 m. gegužės 27d.
SSR Sąjungos miško pramonės
ministro pavaduotojas
(Radčuk) (parašas)
1948 m. gegužės 26d.

Iš Lietuvos SSR iškeldinamų kontingentų
paskirstymo miško pramonės įmonėse
Planas

Krasnojarsko kraštas - 7 200 šeimų
Trestas Chakasles

1) Jermakovo MPŪ*	Jermakų k.	Abakano st., Krasnojarsko gelež., toliau 300 km autotransportu	- 200 šeimų
2) Ijuso MPŪ	Čebakių k.	Kopjovo st., Krasnojarsko gelež., toliau 120 km autotransportu	- 200 šeimų
3) Matūro MPŪ	Matūro k.	Abakano st., Krasnojarsko gelež., toliau 200 km autotransportu	- 200 šeimų
4) Taštypo MPŪ		Abakano st., Krasnojarsko	

* MPŪ – Miško pramonės ūkis

Arbatų k.	geležk., toliau 240 km autotransportu	-	200 šeimų
			800 šeimų

Trestas Kraschimles

1) Zavodovkos miško chemijos ūkis	Tinskajos st., Krasnojarsko geležk., toliau autotransportu	-	300 šeimų
2) Lebiažės miško chemijos ūkis	Tinskajos st., Krasnojarsko geležk., toliau autotransportu	-	300 šeimų
3) Kliučių miško chemijos ūkis	Rešotų st., Krasnojarsko geležk., toliau autotransportu	-	300 šeimų
4) Ilanskio miško chemijos ūkis	Kansko st., Krasnojarsko geležk., toliau autotransportu	-	300 šeimų
			1200 šeimų

Trestas Krasles

1) Partizanskojės MPŪ Minos k.	Kamarčiagos st., Krasnojarsko geležk., toliau autotransportu 80 km.	-	300 šeimų
2) Vilistajos MMPŪ* Vilistajos k.	Kamarčiagos st., toliau autotransportu	-	200 šeimų
3) Badžėjaus MMPŪ Bolšoi Unguto k.	"	-	300 šeimų
4) Bolšoi Unguto MMPŪ	Kamarčiagos st., toliau autotransportu	-	300 šeimų
5) Kolbos MPŪ	Kamarčiagos st., Krasnojarsko geležk., toliau autotransportu	-	200 šeimų
6) Manos plukdymo kontora	"	-	200 šeimų
7) Tiuchteto MPŪ	Magansko st., Krasnojarsko geležk., toliau autotransportu	-	200 šeimų
8) Beretės MPŪ	"	-	300 šeimų
9) Daurskojės MPŪ	Jenisejaus st., Krasnojarsko geležk., toliau Jenisejumi iki Jezagašo prieplaukos 250 km	-	400 šeimų
			2400 šeimų

* MMPŪ - mechanizuotas miško pramonės ūkis

Trestas Krasdrev

1) Igarkos miško kombinatas - Igarka	Jenisejaus st., Krasnojarsko geležk., toliau Jenisejumi 1779 km iki Igarkos prieplaukos	-	800 šeimų
2) Maklakovo miško gamykla, Maklakovo k.	Jenisejaus st., Krasnojarsko geležk., toliau Jenisejumi 374 km iki Maklakovo prieplaukos	-	400 šeimų
3) Kežmos MPŪ Prostychino k.	Jenisejaus st., Krasnojarsko geležk., toliau Jenisejumi iki Strelkos prieplaukos ir tresto vandens transportu	-	400 šeimų
4) Bogučiano MPŪ Bogučianai	Jenisejaus st., Krasnojarsko geležk., toliau Jenisejumi iki Strelkos prieplaukos ir tresto vandens transportu	-	400 šeimų
5) Kazačinskojes MPŪ Kazačinskojes k.	Jenisejaus st., Krasnojarsko geležk., toliau Jenisejumi 234 km iki Galanino prieplaukos	-	400 šeimų
6) Turuchansko MPŪ Jarcevo k.	Jenisejaus st., Krasnojarsko geležk., toliau Jenisejumi 700 km iki Jarcevo prieplaukos	-	400 šeimų
			2800 šeimų

Irkutsko sritis - 3600 šeimų

Trestas Vostsibles

1) Zulumajaus miško ruošos punktas	Zimos st., Rytų Sibiro geležk., toliau autotransportu 120 km	-	400 šeimų
2) Širkopadės MMPŪ	Angaros st., Rytų Sibiro geležk., toliau autotransportu 90 km	-	400 šeimų
3) Voznesenkos MMPŪ	Čeremchovo st., Rytų Sibiro geležk., toliau autotransportu 84 km	-	400 šeimų
4) Morgudeisko MMPŪ	Angaros st., Rytų Sibiro geležk., toliau autotransportu		

	80 km	-	400 šeimų
5) Talcų MPŪ	Podorvichos st., Rytų Sibiro geležk., toliau autotransportu 40 km	-	400 šeimų
6) Bolšaja Rečkos MPŪ	"	-	400 šeimų
7) Zalarių MPŪ	Zalarių st., Rytų Sibiro geležk., toliau autotransportu 20 km	-	400 šeimų
			2800 šeimų
Trestas Krasdrev			
1) Šitkino MPŪ	Kansko st., Krasnojarsko geležk., toliau autotransportu 240 km	-	400 šeimų
2) Čiūnos mechanizacijos bazė	Kansko st., Krasnojarsko geležk., toliau autotransportu 255 km	-	400 šeimų
			800 šeimų
Buriatijos-Mongolijos ASSR - 1200 šeimų			
Trestas Burmongollcs			
1) Baikalo MPŪ	Baikalo st., Rytų Sibiro geležk., toliau Baikalo ežeru iki Turkos-Goriačinsko prieplaukos	-	400 šeimų
2) Chorinsko MPŪ	Ulan Udės st., Rytų Sibiro geležk., toliau autotransportu 180 km	-	400 šeimų
3) Ilkos MMPŪ	Ilkos st., Rytų Sibiro geležk.,		
			1200 šeimų

SSRS MVD Specialiųjų tremčių skyriaus viršininkas
pulkininkas
(**Šijan**) (Parašas)
SSRS miško pramonės ministerijos kadrų, darbo ir
darbo atlyginimo valdybos viršininko pavaduotojas
1948 m. gegužės 24d. (**Varžcninov**) (Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 427. L. 3-5. Originalas rusų k. Mašinraštis.

91. LKP(b) CK ir LSSR MT įgaliotinio K. Liaudžio ataskaita LKP(b) CK sekretoriui A. Sniečkui ir LSSR MT pirmininkui M. Gedvilui apie Klaipėdos, Kretingos, Mažeikių, Plungės ir Telšių apskričių partizanų rėmėjų ir ūkininkų šeimų trėmimą.

Telšiai, 1948 m. gegužės 28d.

Lietuvos KP(b) CK sekretoriui
drg. Sniečkui
LSSR ministrų tarybos pirmininkui
drg. Gedvilui

Banditų pagalbininkų buožių ūkių iškeldinimas iš Klaipėdos, Telšių, Plungės, Kretingos ir Mažeikių apskričių vyko visiškai pritariant samdiniams, vargingiesiems ir vidutiniams valstietijos sluoksniams. MGB organų operatyvinės grupės ne iš karto pradėjo veikti numatytuose punktuose, todėl kai kurių ūkių šeimos pasislėpė.

Dėl to teko gaišti ieškant pasislėpusiųjų ir papildomai iškeldinti (šeimas) iš rezervo. Tai sukėlė gyventojų sutrikimą, gandus apie masišką gyventojų vežimą. Tiktai masinis aiškinamasis darbas apylinkėse įgalino užkirsti kelią šiems reiškiniams.

Nedidelė apskričių centrų ir miestelių gyventojų dalis bei pavieniai moksleiviai užjautė iškeldinamuosius. Paaiškinus, dauguma suprato, kad visa tai daroma siekiant išsaugoti ramų Lietuvos darbininkų, valstiečių ir inteligentijos gyvenimą ir darbą.

Iškeldinimas buvo derinamas su masiniu aiškinamuoju darbu apylinkėse, valstiečių, inteligentų susirinkimuose valsčių centruose. Apskrityse buvo surengti miestų gyventojų susirinkimai.

Į apskritis buvo duoti nurodymai aiškinti gyventojams gegužės 23d. laikraščio "Tarybų Lietuva" vedamąjį bei straipsnį "Buržuaziniai nacionalistai-pikčiausi lietuvių tautos priešai" ir paskelbti jį apskričių laikraščiuose.

Iki 1948 m. gegužės 24d. iškeldinta banditų pagalbininkų buožių ūkių:

Apskritis	Planuota išvežti	Išvežta	Pasislėpė arba iš anksto išvyko	Pastabos
Klaipėdos	200	210	4	
Kretingos	500	500		
Mažeikių	350	350	30	
Plungės	300	294	28	
Telšių	350	334	16	
Iš viso:	1700	1688	78	

Paimta gyvulių (išankstiniai duomenys):

Apskritis	Arklių	Eržilų	Karvių	Telyčių	Avių	Kiaulių	Paukščių
Klaipėdos	281	-	412	8	448	360	150
Kretingos	464	38	667	305	847	574	34
Mažeikių	301	-	467	67	793	357	-
Plungės	480	200	500	198	789	495	282
Telšių	372	-	475	233	924	502	118
Iš viso:	1898	238	2521	811	3801	2288	584

Prie kiaulių priskaičiuotas ir pricauglis.

Apskrityse iš dalies pradėtas gyvulių ir turto perdavimas ir įkainojimas. Dalis gyvulių perduota tarybiniams ūkiams ir kolūkiams, o dalis tebėra valsčių vykdomųjų komitetų žinioje, organizuota galvijų priežiūra.

Skirstyti bus pradėta gegužės 26 d. Iš anksto apskaičiuota, kiek reikės gyvulių kolūkiams, kolūkiečiams, samdiniams ir vargingiesiems valstiečiams. Jiems numatyta perduoti didžiąją dalį to, kas paimta. Samdiniai, varguomenė, tarybinių ūkių darbininkai rašo pareiškimus, kad gautų karvių ir baldų.

Paimant turtą, sovietinio teisėtumo pažeidimų, girtavimo faktų nebuvo. MVD Plungės aps. Rietavo skyriaus viršininkas drg. Cepin mėgino pasisavinti spintą, tačiau tai buvo tuoj pat pastebėta ir spinta grąžinta. Partijos Plungės apskrities komitetui nurodyta drg. Cepin'ą patraukti atsakomybėn. Kitų faktų iki gegužės 24 d. nepastebėta. Paimti gyvuliai ir turtas priimamas pagal aktus ir telkiamas valsčių centruose, o po to siunčiamas į kolūkius, tarybinius ūkius ir valsčių vykdomuosius komitetus.

Gyventojai pritaria nustatytoms paimtų gyvulių kainoms, sako, kad

sovietų valdžia yra varguomenės pusėje ir mes turėsime karves.

Pagal apskritis gyventojų nuotaikas galima apibūdinti taip:

Klaipėdos apskritis

Apskrityje visą laiką politinė padėtis buvo rami. Iš pradžių gyventojai buvo sutrikę, netgi gegužės 23 d., sekmadienį, visos apskrities bažnyčios buvo uždarytos.

Apylinkių susirinkimuose valstiečiai vieningai pažymėjo, kad įvykdytos priemonės yra teisingos, kad tai sudarys jiems galimybę ramiai gyventi ir dirbti. Nuotaika gera.

Endriejavo valsčiaus Šimkaičių apylinkės buožė, kai jį atvežė į stotį, pareiškė: "Amerikos laukėme, štai ir sulaukėme",- tai sukėlė visų juoką.

Kretingos apskritis

Kretingos apskrityje trūko mašinų. Vežimas į stotį vyko lėtai ir užtruko iki gegužės 23d. vakaro. Visa tai, be abejo, sudarė sąlygas plisti provokaciniams gandams – "ištisai visus išveš".

Kretingos kaimo vartotojų kooperatyvo darbuotoja Lovakienė metė darbą, susidėjo daiktus ir neišėjo iš namų tol, kol jai daug kartų nebuvo paaiškinta, jog gandai nepagrįsti.

Vargingųjų ir vidutinių valstiečių nuotaika gera. Visi pritaria įvykdytoms priemonėms. Darbėnų valsčiaus Darbėnų apylinkės vargingasis valstietis pareiškė: "Seniai reikėjo išvežti šituos kraugerius, nedavė jie mums gyventi, tačiau tuo pasitenkinti negalima, absoliučiai visus juos reikia išvežti, tik tada bus galima ramiai gyventi".

Per operaciją ties Mažeikių apskrities riba operatyvinė grupė, Mažeikių apskrities finansų skyriaus inspektorių ir vyresnįjį finansų agentą palaikę banditais,pradėjo šaudyti. Inspektorius buvo nušautas, o agentas – sužeistas.

Mažeikių apskritis

Kaip ir kitose apskrityse, gyventojų nuotaikos sveikos. Iš pradžių pasklido gandai, kad 30proc. Lietuvos gyventojų bus išvežta, tačiau po to, kai mieste, valsčių centruose buvo surengti pokalbiai, susirinkimai, kuriuose paaiškintos įvykdytos priemonės, nuotaikos pagerėjo.

Akmenės valsčiaus partorgas pranešė, kad Medemrodės apylinkėje 24 valstiečiai, daugiausia naujakuriai, padavė pareiškimus priimti juos į kolūkį. Anksčiau šioje apylinkėje vyko aiškinamasis darbas dėl kolūkių

organizavimo, tačiau be rezultatų, žmonės atrodė įbauginti. Valstiečiai, padavę pareiškimus, sako, kad dabar galime laisvai stoti į kolūkį.

Vykdant operaciją Ylakių valsčiuje, nukauti du banditai.

Telšių apskritis

Iš pradžių Telšių gyventojai rinkosi būriais ir kiekvieną mašiną lydėjo su ašaromis. Mokymo įstaigose mokiniai verkė, alpo. Partijos apskrities komitetas miesto mokymo įstaigose ir organizacijose operatyviai surengė susirinkimus.

Mokytojų seminarijos susirinkime direktorius Dambrauskas pasakė: "Po karo lietuvių tauta neturėjo ramybės, ji bijojo liaudies priešų – banditų ir jų pagalbininkų buožių. Vyriausybė teisingai nusprendė ir mus išlaisvina nuo šių bjaurybių. Mes galėsime kurti naują laimingą gyvenimą".

Spaustuvės darbininkas Rapalys pareiškė: "Nors prie sovietų valdžios esame laisvi, tačiau gyvenome įbauginti banditų pagalbininkų buožių. Juos reikia ne mašinomis išvežti, o už mūsų pralietą kraują varyti tūkstančius kilometrų pėsčiomis".

Valstietijos nuotaikos taip pat geros. Drąsiai kalba susirinkimuose. Kalbose jaučiamas džiaugsmas ir pritarimas.

Į susirinkimus ėjo iš anksto ir grupėmis. Vidutiniškai susirinkimuose valsčių centruose dalyvaudavo 150 – 200, apylinkėse 60 – 70 žmonių.

Nevarėnų valsčiaus valstiečių susirinkimuose naujakurys Božys ir 83 m. valstietis Rupkus pareiškė: "Visiškai pritariame sovietų valdžios priemonėms. Tai garantuos mums ramų gyvenimą". Rupkus visus susirinkusiuosius paragino aktyviai dalyvauti likviduojant mūsų priešus: "Manau, kad dar mažai išvežė".

Ubiškės valsčiuje gegužės 23d. susirinkime dalyvavo 200 valstiečių. Pasisakę 12 žmonių vieningai pritarė įvykdytoms priemonėms, o Juodsodės apylinkės valstiečiai pasisakė už kolūkio organizavimą; jie sakė: "Rytoj nuspręsime". Rytą pranešė, kad ketina stoti į kolūkį.

Varnių valsčiaus Gintalų apylinkės naujakurė Čiužienė valsčiaus susirinkime pasakė: "Aš labai džiaugiuosi, kad išveža kraugerius banditus. Nužudė mano vyrą, dukart apvogė, ir kai aš sužinojau, kad juos veža, tai pajutau norą gyventi. Noriu laisvai gyventi ir dirbti savo tėvynei".

Tame pačiame susirinkime Palukščio apylinkės pirmininkas Stanys

pasakė: "Štai dabar mums, pirmininkams, bus lengviau dirbti, mes atvirai viską pasakysime liaudžiai. Tik padėkite surengti valstiečių susirinkimą ir įvykdysime visus įsipareigojimus valstybei".

Pastebėta faktų, kai samdiniai patys vežė buožių turtą vykdomajam komitetui, išreikšdami visą neapykantą eksploatatoriams.

Janapolės valsčiaus Lenkalių apylinkės samdinė Kerbetaitė atvežė buožės, pas kurį tarnavo, turtą ir pareiškė: "Pagaliau ir mano rupūžei, aktyviam banditų pagalbininkui, atėjo galas. Jūs žinote, kaip aplink varguomenė atsiduso. Mes, samdiniai ir varguomenė, dabar laisvai dirbsime, kursime apylinkėse sovietų valdžią".

Tokios nuotaikos visoje apskrityje.

Pasitaikė ir neigiamų reiškinių. Pavyzdžiui, iškeldinant buožių ūkius, į praktinį darbą buvo įtraukta komunalinio skyriaus buhalterė Verkytienė, kuri po instruktavimo atsisakė dalyvauti, bet po to sutiko. Biržuvėnų tarybinio ūkio direktorius Gustaitis kategoriškai atsisakė dalyvauti iškeldinime, jis pareiškė: "Mano sąžinė neleidžia to daryti".

MVD Luokės apylinkės viršininko pavaduotojas milicijai Pilipenko, moraliai abejotinas tipas, kreipėsi į MGB apskrities skyrių prašydamas paleisti iškeldinamą Geldutytę Aldoną, gimusią 1926 metais, banditų pagalbininkę, kurios brolis yra veikiančioje gaujoje. Jis, Pilipenko, rengęsis ją vesti.

Nors kategoriškai buvo uždrausta šaudyti į bėgančias moteris, gegužės 23 d., ieškant buožės Kontorovskio, jo namuose buvo rasta vargingoji valstietė Monaitienė, 45 metų, kuri mėgino bėgti.

Liaudies gynėjas Musavičius po įspėjamųjų priemonių šovė iš šautuvo ir ją sužeidė, moteris netrukus mirė. Dėl Monaitienės nužudymo vyksta tardymas. Musavičius suimtas

Visuose valsčiuose į banditų pagalbininkų buožių ūkių iškeldinimą plačiai buvo įtraukti mokytojai, kurie aktyviai dirbo ir aiškino gyventojams.

Telšiai, 1948 m. gegužės 24 d. **Liaudis** (parašas)

LCVA. F. R-754. Ap. 13. B. 93. L. 100-107. Originalas rusų k. Mašinraštis.
Skelbta: Žinia. 1991. Lapkričio 21. Nr. 19.

92. LKP(b) CK nutarimas, kuriame pritariama užbaigtam 12000 partizanų, jų rėmėjų, politinių kalinių, ūkininkų šeimų ištrėmimui.

Vilnius, 1948 m. gegužės 25 d.

Lietuvos komunistų partija (bolševikų)
Centro komitetas
1948 m. gegužės 25 d.
Nr. BC 176/4vs
Biuro nutarimas
1948 m. gegužės 25 d. protokolas
Nr. 176 §4

Visiškai slaptai
Ypatingasis aplankas

SSRS valstybės saugumo ministro pavaduotojo S. Ogolcov'o informacija
1. Lietuvos KP(b) CK biuras mano, kad SSRS ministrų tarybos 1948 m. vasario 21 d. nutarimas "Dėl iškeldinimo iš Lietuvos SSR teritorijos specialiajai tremčiai 12 tūkstančių banditų bei nelegaliai gyvenančių nacionalistų, žuvusiųjų per ginkluotus susirėmimus bei nuteistųjų šeimų, taip pat banditų talkininkų buožių šeimų" įvykdytas.

2. Lietuvos KP(b) CK biuras pažymi, kad Valstybės saugumo ministerijos organai tinkamai atrinko iškeldinamųjų kontingentą ir organizuotai atliko trėmimo operaciją, tuo suteikdami Lietuvos respublikai didelę pagalbą – pagerėjo politinė padėtis, ypač kaime.

Lietuvos KP(b) CK sekretorius
A. Sniečkus (Parašas)

Pasiųsta: VKP(b) CK, drg. Abakumov'ui, Jefimov'ui, į bylą.
Išsp. 5 egz.

LVVOA. F. 1771. Ap. 190. B. 6. L. 60. Originalas rusų k. Mašinraštis.
Skelbta: Gimtasis kraštas. 1991. Birželio 13-19.

60

КОММУНИСТИЧЕСКАЯ ПАРТИЯ (большевиков) ЛИТВЫ
ЦЕНТРАЛЬНЫЙ КОМИТЕТ Особая папка

№ ВЦ-176/400.
25. мая 1948 г.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

БЮРО протокол № 176 § 4 от 25 мая 1948 г.

Информ.мин. Зам.Министра Госбезопасности Союза ССР
тов. ОГОЛЬЦОВА С.Я.

1. Бюро ЦК КП(б) Литвы считает выполненным постановление Совета Министров СССР от 21 февраля 1948 года "О выселении с территории Литовской ССР на спецпоселение 12 тысяч семей бандитов и националистов, находящихся на нелегальном положении, убитых при вооруженных столкновениях и осужденных, а также пособников бандитов – кулаков с семьями".

2. Бюро ЦК КП(б) Литвы отмечает, что органы Министерства Госбезопасности правильно подошли к отбору выселяемого контингента и организованно провели операцию по выселению, оказав этим большую помощь Литовской республике в улучшении политического положения, особенно в деревне.

СЕКРЕТАРЬ ЦК КП(б) ЛИТВЫ (А.СНЕЧКУС).

ПОСЛАНО: ЦК ВКП(б), т.т. АБАКУМОВУ, ОГОЛЬЦОВУ, ЕФИМОВУ.

Отпечатано 5 экз.
лл.

93. Anykščių apskrities MGB skyriaus viršininko Grigorjev'o sudarytas pasislėpusių nuo trėmimo šeimų sąrašas.

Anykščiai, 1948 m. gegužės 26 d.

Visiškai slaptai

Lietuvos SSR Anykščių apskrites šeimų,
numatytų ištremti, bet per operaciją pasislėpusių,
Sąrašas

Eil. Nr.	Pavardė, vardas, tėvo vardas	Gyvenamoji vieta
1.	Počinskas Bronius, Antano s.	Anykščiai, Stoties g-vė Nr. 1
2.	Kiaušienė Apolonija, Juozo d.	Anykščiai, Biliūno g-vė Nr. 69
3.	Šiaučiulienė Ona, Justino d.	Anykščiai, Šilalių* g-vė Nr. 12
4.	Matuliauskienė Ona, Justo d.	Anykščių valsč. Beržoniškio k.
5.	Podžiūnas Petras, Justo s.	Kupiškio aps. Inkūnų k.
6.	Augutis Pranas, Jono s.	Anykščių valsč. Pavarės k.
7.	Knizekevičius Jurgis, Alekso s.	Anykščių valsč. Naujikų k.
8.	Povilonis Antanas, Kazio s.	Anykščių valsč. Elmininkų k.
9.	Girgždas Juozas, Motiejaus s.	Debeikių valsč. Stanislavos k.
10.	Rožanskas Jonas, Adomo s.	Debeikių valsč. Gerkonių k.
11.	Mikolauskienė Zosė, Vinco d.	Debeikių valsč. Trumbatiškio k.
12.	Sližienė Justa, Liudviko d.	Skiemonių valsč. Vildiškių k.
13.	Gogelienė Teklė, Kazio d.	Skiemonių valsč. Juškonių k.
14.	Telienė Katrina, Adomo d.	Skiemonių valsč. Andrioniškio k.
15.	Mikolajūnienė Elena, Stasio d.	Kavarsko valsč. Raščiagalio k.
16.	Podžiūnienė Marijona, Petro d.	Kavarsko valsč.* Antanavos k.
17.	Gintautienė Ona, Kazio d.	Kavarsko valsč.** Dembuvkos k.
18.	Kintienė Adelė, Jono d.	Kavarsko valsč. Sudeikių k.
19.	Palavenis Kazys, Justino s.	Kavarsko valsč. Sirvydų k.
20.	Kublis Juozas, Jurgio s.	Troškūnų valsč. Pajuostinio k.
21.	Sližienė Rachelė, Stasio d.	Kurklių valsč. Liuciūnų k.
22.	Jankauskienė Ona, Petro d.	Kavarsko valsč. Dembuvkos k.

* Taip tekste.
* Taip tekste. Turėtų būti Kurklių valsč.
** Taip tekste. Turėtų būti Kurklių valsč.

Anykščių apskrities MGB skyriaus viršininkas
kapitonas
1948. V. 26. **Grigorjev** (Parašas)

LVVOA. F. 1771. Ap. 52. B. 36. L. 64. Originalas rusų k. Mašinraštis.

94. LKP(b) Klaipėdos miesto komiteto sekretoriaus A. Smirnov'o informacija LKP(b) CK apie Klaipėdos mieste gyvenusių partizanų, jų rėmėjų šeimų trėmimą.

Klaipėda, 1948 m. gegužės 28 d.

Lietuvos KP(b) Centro komitetui
1948.V.28. Nr. 136

Visiškai slaptai
Lietuvos KP(b) Klaipėdos MK

Informacija apie vyriausybės nutarimo "Dėl nacionalistinių elementų ir jų pagalbininkų iškeldinimo iš Lietuvos SSR" vykdymą Klaipėdoje*

Lietuvos KP(b) Klaipėdos MK kartu su MGB ir MVD organais laiku ir kruopščiai pasirengė, kad būtų įvykdytas vyriausybės nutarimas dėl nacionalistinių elementų, jų šeimų ir nacionalistinio pogrindžio pagalbininkų iškeldinimo iš Lietuvos SSR. Pagal Lietuvos KP(b) CK nurodymą Lietuvos KP(b) miesto komitetas pasiuntė į apskritis padėti Lietuvos KP(b) apskričių komitetams 330 partinio ir tarybinio aktyvo žmonių, kurie išvyko į apskritis 1948 m. gegužės 19-20 d.

1. Klaipėdos apskritis – 130 žmonių
2. Kretingos apskritis – 70 "
3. Šilutės apskritis – 30 "
4. Tauragės apskritis – 50 "
5. Plungės apskritis – 20 "

*Ant dokumento trys antspaudai: "Lietuvos KP(b) Klaipėdos miesto komitetas. 1948.V.28. Nr. 136", 'Grąžinti į Lietuvos KP(b) CK Ypatingojo sektoriaus Pirmąją dalį", "Visiškai slapta. Lietuvos KP (b) CK Ypatingasis sektorius. 1948 m. birželio 1d. Nr. 894-vs".

6. Pagėgių apskritis – 30 "

Mieste buvo mobilizuotos 104 automašinos, kurios buvo pasiųstos:

1. Kretingos apskritis – 53 automašinos
2. Klaipėdos apskritis – 44 "
3. Dirbo mieste – 7 "

Padėti MGB organams iškeldinti iš miesto nacionalistinio pogrindžio pagalbininkus ir jų šeimas buvo pasiųsta 44 partinio ir tarybinio aktyvo žmonės. Iš miesto buvo paimtos 8 šeimos, kurias sudarė 24 žmonės; pagal socialinę padėtį iškeldintos šeimos yra: buožių – 7. pavienių amatininkų – 1 šeima, kurios sūnus 1946 m. ginkluotame susirėmime su MGB organais žuvo, o tėvas palaiko nuolatinius ryšius su banditais.

Visos 7 buožių šeimos yra aktyvios nacionalistinio pogrindžio pagalbininkės, jos palaikė ryšius su banditais iki atvažiuodamos į miestą ir gyvendamos mieste.

Be to, pagal kitų apskričių medžiagą suimti ir išsiųsti besislapstantys nuo MGB organų ir gyvenantys mieste 23 pavieniai asmenys – gaujų formuočių dalyviai bei jų pagalbininkai. Visi numatyti iš miesto iškeldinti asmenys ir jų šeimos suimti, pabėgusių nėra.

Po įvykdytos iškeldinimo operacijos, t. y. 1948 m. gegužės 22 d., mieste buvo ramu, tačiau kai kurie iš vietinių pagrindinės tautybės asmenų kalbėjo (priešiškai), pavyzdžiui, dalis geležinkelio gyvenvietės gyventojų, iškeldinant Jurkonio šeimą, susirinko, nors ir buvo naktis, ir sakė, kad štai rusai iškeldina lietuvius. Ten buvęs partinis aktyvas aiškino, ką ir už ką iškeldina, ir gyventojai suprato teisingai, o viena pilietė pasakė, kad seniai reikėjo šitą šeimą iškeldint.

Panašios nesveikos vietinių gyventojų kalbos sklido mieste gegužės 22-23 d. Dalis inteligentijos irgi laikėsi nuomonės, kad juos irgi iškeldins iš respublikos ir tam ruošėsi, kaip, pavyzdžiui lietuvių muzikinės komedijos teatro režisierius Griauzdė, paaiškinus, ką ir už ką iškeldina, pasakė, kad jis taip pat mano, jog jį iškeldins.

Partijos miesto komitetas aiškino partinėms organizacijoms įvykdytos priemonės reikšmę, o partinės organizacijos atliko aiškinamąjį darbą savo darbininkų ir tarnautojų kolektyvuose. Atliktas aiškinamasis darbas ir tarp miesto inteligentų. Po aiškinamojo darbo nesveikų kalbų mieste nepastebima, vyriausybės nutarimas suprastas teisingai.

Iškeldinant banditų ir jų pagalbininkų šeimas, mieste instrukcija

nebuvo pažeista. Iškeldinamieji pasiėmė turimus drabužius, avalynę, baltinius, maisto produktus ir indus. Butuose liko tik baldai, kurie surašyti, finansų organų įkainoti ir perduoti valstybinei prekybai parduoti.

Iškeldinant Jurkonio šeimą, MGB darbuotojai – operatyvinis įgaliotinis Banikov, vyresnysis operatyvinis įgaliotinis Bachov ir tarybinio ūkio vairuotojas Cilimov pagrobė iš iškeldinamo buožės tris rūkytos kiaulienos kumpius, išardytą milinę, porą veltinių ir vaikiškas metalines pačiūžas. Pagrobimą atskleidė grupės vyresnysis drg. Telegin, pagrobti daiktai grąžinti savininkui. Banikov, Bachov suimti ir traukiami atsakomybėn. Medžiaga dėl vairuotojo Cilimov'o perduota MVD apskrities skyriui.

Lietuvos KP(b) Klaipėdos MK sekretorius
A.Smirnov (Parašas)

2-ak.

LVVOA. F. 1771. Ap. 52. B. 37. L. 1-2. Originalas rusų k. Mašinraštis.

95. SSRS valstybės saugumo ministro pavaduotojo S. Ogolcov'o ir LSSR valstybės saugumo ministro D. Jefimov'o pranešimas SSRS valstybės saugumo ministrui V. Abakumov'ui apie Lietuvos gyventojų trėmimą.

Vilnius. Ne vėliau kaip 1948 m. gegužės 28 d.

SSR Sąjungos valstybės saugumo ministrui Visiškai slaptai
draugui V. S. Abakumov'ui

Tarnybinis pranešimas
apie operacijos Lietuvos SSR rezultatus

Vadovaujantis SSR Sąjungos ministrų tarybos nutarimu ir SSR Sąjungos MGB įsakymu NR. 118, iš Lietuvos SSR teritorijos turėjo būti iškeldinta 12000 banditų, nacionalistų ir banditų pagalbininkų buožių šeimų.

Operacija buvo pradėta tuo pačiu metu visoje respublikoje -gegužės

22 d. 4 valandą ryto.

Iškeldintos 11345 šeimos, kurias sudarė iš viso 39766 žmonės:

a) nelegaliai gyvenančių banditų ir nacionalistų šeimų – 1442
b) nuteistų banditų ir nacionalistų šeimų – 2423
c) per ginkluotus susirėmimus nukautų banditų ir nacionalistų šeimų – 1234
d) banditų bendrininkų buožių šeimų – 6246

Iš to skaičiaus šeimos: buožių – 8385
vidutiniokų – 2388

Iš jų:

vargingųjų – 256
kitų – 316
vyrų – 12370
moterų – 16499
vaikų iki 15 metų – 10897

Atsižvelgiant į tai, kad pagrindinis kontingentas, kuris turi būti iškeldintas, buvo atgabentas iki gegužės 23 d. 16 valandos, paprašius Lietuvos KP(b) CK sekretoriui drg. SNIEČKUI bei LSSR ministrų tarybos pirmininkui drg. GEDVILUI ir vadovaujantis Jūsų nurodymu, operacija buvo nutraukta gegužės 23 d. 18 valandą.

Iš respublikos apskričių iškeldinta šeimų:

1.	Alytaus	–	382	21.	Plungės	–	291
2.	Anykščių	–	236	22.	Prienų	–	299
3.	Biržų	–	363	23.	Radviliškio	–	270
4.	Joniškio	–	380	24.	Raseinių	–	273
5.	Jurbarko	–	150	25.	Rokiškio	–	310
6.	Kaišiadorių	–	199	26.	Šakių	–	251
7.	Kauno aps.	–	517	27.	Šiaulių	–	469
8.	Kauno m.	–	150	28.	Šilutės	–	150
9.	Kėdainių	–	353	29.	Švenčionių	–	188
10.	Kelmės	–	197	30.	Tauragės	–	364
11.	Klaipėdos	–	209	31.	Telšių	–	332
12.	Kretingos	–	477	32.	Trakų	–	106
13.	Kupiškio	–	350	33.	Ukmergės	–	480
14.	Kuršėnų	–	166	34.	Utenos	–	360
15.	Lazdijų	–	408	35.	Varėnos	–	287
16.	Marijampolės	–	387	36.	Vilkaviškio	–	383
17.	Mažeikių	–	354	37.	Vilniaus aps.	–	92
18.	Pagėgių	–	53	38.	Vilniaus m.	–	108
19.	Panevėžio	–	600	39.	Zarasų	–	158
20.	Pasvalio	–	243				

Vilniaus, Kauno, Šiaulių, Panevėžio miestuose ir kituose stambiuose apskričių centruose operacija buvo įvykdyta nuo gegužės 22 d. 12 valandos nakties iki 5 valandos ryto.

Auštant visi gabenamieji iš miestų buvo išvežti į pakrovimo stotis ir įsodinti į vagonus.

Miestuose operacija įvykdyta visiškai tvarkingai.

Iškeldinamieji buvo kraunami 44 stotyse, kuriose iki gegužės 22 d. 6 valandos ryto buvo atvaryti 1786 vagonai, įrengti žmonėms vežti.

Visose pakrovimo stotyse, žodžiu apklausiant iškeldinamų šeimų galvas, tikrinta, ar kiekviena šeima iškeldinta teisingai. Iškeldinamųjų pakrovimas į ešelonus iš esmės buvo baigtas gegužės 23 d. Visi 30 ešelonų išsiųsti į paskyrimo vietas 1948 m. gegužės 24 d.

Iškeldinimo operacijoje dalyvavo: 2050 Lietuvos SSR MGB operatyvinių darbuotojų; 2500 operatyvinių darbuotojų, komandiruotų iš kitų Sovietų Sąjungos respublikų ir sričių; 13542 MGB kariuomenės kareiviai ir karininkai; 2000 MGB geležinkelio transporto apsaugos korpuso seržantų; 6914 liaudies gynėjų; 3112 MVD darbuotojų bei pasienio kariuomenės kariškių ir 11446 partinio ir tarybinio aktyvo žmonės.

Prieš prasidedant operacijai, gaujų buvimo vietose vyko aktyvios čekistų ir kariuomenės priemonės nacionalistiniam pogrindžiui ir ginkluotoms jų gaujoms likviduoti. Per parengiamąsias priemones nuo gegužės 12 d. nukauta banditų – 57, suimta ir sugauta – 69, paimta ginklų: kulkosvaidžių – 9, automatų – 35, šautuvų – 84, pistoletų – 49, granatų – 24 ir šovinių – 10519.

Per operaciją įvyko 3 susirėmimai su banditais ir 6 kartus apšaudyta iš pasalų; 3 banditai nukauti ir 21 sugautas; paimta: rankinis kulkosvaidis, automatas ir 3 pistoletai.

Apšaudant iš pasalų, žuvo du operatyviniai darbuotojai: leitenantas Šmelkov, komandiruotas iš MGB Maskvos srities valdybos, ir leitenantas Aleksejev, komandiruotas iš MGB Leningrado srities valdybos, geležinkelio apsaugos seržantas Sagidulin ir liaudies gynėjas Fiodorov.

Sužeisti: 2 darbuotojai – MGB Utenos apskrities skyriaus operatyvinis įgaliotinis leitenantas Saveljev ir iš MGB Leningrado valdybos komandiruotas leitenantas Kazakov, MGB kariuomenės kareivis Tranizan ir liaudies gynėjas Ivanov.

Iškeldinamieji 23 kartus mėgino pabėgti, 19 atvejų tam buvo užkirstas kelias,iš jų: 5 – nevartodami ginklo ir 14 – vartodami ginklą; 3 mėginę pabėgti iškeldinamieji nukauti ir 6 sužeisti.

Per operaciją liekanti laisva kariuomenė ir liaudies gynėjai saugojo partinį ir tarybinį aktyvą, kuris kaimuose surašė ir paėmė iškeldinamųjų turtą. Partinis ir tarybinis aktyvas nebuvo užpultas.

Iškeldinamoms šeimoms vežti pasitelkta 2501 automašina, iš jų: Sovietinės armijos – 996, MGB organų kariuomenės – 345, vietinių tarybinių ir ūkinių organizacijų – 1160.

Iškeldinamiesiems į sutelkimo punktus ir pakrovimo stotis nuvežti taip pat buvo pasitelktas kinkomasis transportas.

Operacijai buvo vadovaujama telefono ir radijo ryšių priemonėmis. Pagrindinė vadovavimo priemonė buvo "VČ" ryšys.

Apskričių skyriai ryšį su valsčių poskyriais ir pakrovimo stotimis daugiausia palaikė telefonu, jį dubliavo kariuomenės radijo stotys, įrengtos kiekviename valsčiuje, apskrityje ir pakrovimo stotyse.

Valsčių poskyriai ryšį su operatyvinėmis grupėmis palaikė per pėsčiuosius ir raituosius kurjerius, o su toliausiai esančiomis grupėmis – radijo stotimis, skirtomis specialiai tam reikalui.

Ryšininkai ir ryšių priemonės dirbo darniai ir nenutrūkstamai, todėl vadovybė laiku gaudavo informaciją apie operacijos eigą ir duodavo nurodymus. Nė karto neužfiksuota, kad darbuotojai ir kariuomenė būtų buvę bailūs ir pažeidę sovietinį teisėtumą.

Visoje respublikoje operacija atlikta organizuotai. Operatyvinės grupės veikė drąsiai ir ryžtingai. MGB organai, kariuomenė ir liaudies gynėjai sąžiningai vykdė iškeltą uždavinį.

Priedas: Ataskaitos operatyvinis žemėlapis*.

*Priedas neskelbiamas.

SSR Sąjungos valstybės saugumo ministro pavaduotojas
generolas leitenantas
(Ogolcov)
Lietuvos SSR valstybės saugumo ministras
generolas majoras
1948 m. gegužės ... d. **(Jefimov)**

LVRM. F. 135. Ap. 7. B. 61. L. 230a-236. Originalas rusų k. Mašinraštis.
Skelbta: Gimtasis kraštas. 1992. Kovo 26-31.

96. LSSR MT ir LKP(b) CK Įgaliotinio K. Didžiulio pranešimas LKP(b) CK sekretoriui A. Sniečkui apie Biržų apskrities partizanų, jų rėmėjų, ūkininkų šeimų trėmimą.

Vilnius, 1948 m. gegužės 30 d.

Lietuvos KP(b) CK sekretoriui
drg. A. Sniečkui

Visiškai slaptai

Tarnybinis pranešimas

V.20 atvykęs į Biržus radau apskrities aktyvą išsiųstą į valsčius atlikti politinio masinio darbo apylinkėse, apskrities centre buvo palikti tik tie draugai, kurie buvo numatyti valsčių įgaliotiniais organizuoti ir atlikti banditų šeimų iškeldinimą.

V.21 valsčių įgaliotiniams surengėme išsamų instruktažą ir pasiuntėme juos organizuoti ir vadovauti banditų ir banditų pagalbininkų buožių šeimų iškeldinimui. Šiame pasitarime dalyvavo tik apskrities įgaliotiniai valsčiams. Tą pačią dieną lyg tai svarstyti pavasario sėjos rezultatų, techninių kultūrų sėjos plano įvykdymo, paskolos lėšų rinkimo ir pieno prievolių 6 val. vakare visuose valsčiuose buvo sukviesti aktyvo pasitarimai, kuriuose dalyvavo apylinkių tarybų pirmininkai ir sekretoriai. Buvo nurodyta šituose pasitarimuose išklausyti kelių apylinkių pirmininkų kalbas. Greta to vienam iš atvykusių partinės mokyklos kursantų pavedėme padaryti pranešimą apie cinamąjį momentą. Taip

valsčiaus aktyvo pasitarimai užtruko iki reikiamo laiko. Partine linija atliekant parengiamąsias organizacines priemones, konspiracija buvo visiškai išlaikyta, niekas iš tarybinio partinio aktyvo iš anksto nežinojo apie numatytas banditų šeimų iškeldinimo specialiąsias priemones.

Organizacinė pusė buvo atlikta neblogai, į operaciją visuose valsčiuose žmonės išvyko laiku, nedelsdami ir neišėję iš uždarų susirinkimų.

V.22 antrojoje dienos pusėje iš valsčių pradėjo eiti žinios, kad iš viso numatyto iškeldinti banditų šeimų skaičiaus namie nebuvo 64 šeimų. Nors vėliau kai kurios palikusios namus šeimos buvo rastos, papildomai paimta ir iškeldinta iš esamo įforminto rezervo. Galų gale iškeldinta 33 šeimomis mažiau, negu buvo numatyta.

Turint galvoje tai, kad daugelis namie buvusių iškeldinamų šeimų, kaip vėliau paaiškėjo, savo turtą buvo susipakavę ir laukė ateinant iškeldinti, taip pat daugelis nenumatytų iškeldinti buožių šeimų iš namų pasitraukė ir kažkur slapstėsi, todėl kyla pagrįstas klausimas, kaip galėjo šie žmonės sužinoti apie ruošiamą priemonę. Išvykose į vietas, pakalbėjus valsčiuose ir apylinkėse su kaimo aktyvu ir kai kuriais valstiečiais, priežastys paaiškėjo. Pagrindinė priežastis – tai nemokšiškas MGB organų darbas, renkant asmenis kompromituojančią medžiagą. Pasirodo, MGB operatyviniai darbuotojai po kelis kartus lankėsi pas daugelį banditų šeimų ir klausinėjo, kad galėtų patvirtinti reikalingus duomenis; ir paskutinę prieš operaciją savaitę Kupreliškio, Papilio, matyt, ir kituose valsčiuose MGB operatyviniai darbuotojai, dangstydamiesi pieno prievolių vykdymo tikrinimu, daugelyje šeimų tikrino visų šeimos narių pasus. Manau, kad tai nemokšiškas, grubus slaptojo darbo stilius. Susidaro įspūdis, kad vietiniai MGB organai neturi sistemos rinkti ir grupuoti kompromituojančią medžiagą apie kiekvieną antisovietine veikla užsiimantį asmenį. Iš dalies tai patvirtina toks faktas, kad po banditų šeimų iškeldinimo MGB valsčių skyriuose ir netgi apskrities skyriuje agitatoriai negalėjo gauti konkrečios medžiagos apie vieno ar kito iškeldinto bandito ar banditų pagalbininko piktadarybes ir machinacijas, kad tuos duomenis galėtų panaudoti aiškinamajam darbui tarp gyventojų.

Greičiausiai, kai iš tikrųjų prireikė medžiagos įforminti kiekvienos banditų šeimos byloms, tai teko daryti skubotai, šturmuojant, ir kartu nusikalstamieji elementai galėjo nutuokti, kad prieš juos rengiamos priemonės. O kai kuriuose valsčiuose pasirodė dešimtys karininkų ir kai

kurios karinės grupės, nacionalistinis pogrindis, žinoma, padarė atitinkamas išvadas ir paskleidė gandus, kad ruošiamasi iškeldinti 80% lietuvių gyventojų. Manau, kad Valstybės saugumo ministerija turi nuodugniai išnagrinėti šios operacijos rengimo procesą ir šią pamoką išanalizuoti.

Iš esmės pati operacija Biržų apskrityje vyko be sutrikimų, organizuotai, jokių ekscesų ar kokių nors gyventojų demonstracijų nebuvo, iškyrus Radviliškio miestelyje: kai važiavo mašinos su iškeldinamaisiais, ant kelio išėjęs kunigas iš tolo juos laimino. Vabalninko valsčiuje iškeldinamoji Vagūnaitytė mėgino pabėgti, vejantis buvo šūviu sužeista ir palikta poliklinikoje gydytis. Labai nemalonus įvykis buvo Papilio valsčiuje: blokuojant vieną viensėdį, karininkai pastebėjo, kad kažkas bėga grioviu, vienas iš karininkų į bėgantįjį šovė ir mirtinai sužeidė 12-metį berniuką. Iš organų buvo pasiųstas operatyvinis darbuotojas patikrinti ir ištirti. Tyrimo nustatyta, kadangi žmogus bėgo grioviu, iš tolo nebuvo galima atskirti, ar bėga suaugęs žmogus, ar paauglys.

Per operaciją iki gegužės 23 d. gyventojai buvo labai įsitempę, beveik nieko nebuvo matyti darbe, laukuose. Gegužės 23 d., sekmadienį, bažnyčios buvo pustuštės, valstiečiai iš kaimo į bažnyčią nėjo. Į bažnyčią ėjo tik miestelių gyventojai ir tai beveik vienos moterys. Nors šeštadienį daugumoje valsčių buvo organizuoti pokalbiai su mokytojais ir kunigais.

Gegužės 23 d. apylinkės aktyvas pradėjo aiškinamąjį darbą tarp gyventojų, taip pat teko įtraukti valstiečius, apie 15 vežimų išvežti konfiskuotam turtui; jiems buvo plačiai paaiškintos šio renginio priežastys,kas ir už ką iškeldinamas. Šis aiškinamasis darbas sumažino įtampą tarp gyventojų, ir jau pirmadienį Biržuose vyko didelis turgus, valstiečiai suvažiavo į turgų iš visų valsčių, taip pat pirmadienį buvo matyti, kaip laukuose pagyvėję dirbo valstiečiai. Gyvenimas įėjo į normalias vėžes.

Vargingieji valstiečiai aktyviai atakuoja valsčių vykdomuosius komitetus, kad jiems duotų arklių, karvių ir kito žemės ūkio turto. Kai neturintiems karvių valstiečiams buvo paaiškintos karvių pirkimo sąlygos, valsčių vykdomieji komitetai gavo daug pareiškimų. Pasitarę su apskrities vadovais, valsčių vykdomųjų komitetų pirmininkams nurodėme, kad atidžiai nagrinėtų pareiškimus gauti karves bei kitą tur-

tą, sužinotų, ar tikrai valstietis neturi karvės, ar negavo karvės ankstesniais metais, kad karves gautų iš tikrųjų tie, kuriems reikia, o ne tie, kurie nori pasinaudoti spekuliaciniams tikslams.

Visa tai, kas aukščiau aprašyta ir daugelis faktų rodo, kad palikusieji savo namus sugrįžo, todėl galima daryti išvadą, kad aiškinamasis darbas pasiekė plačiąsias mases ir antisovietinių elementų paleistas gandas bei provokacija, jog bus vežama 8 dienas iš eilės ir 80% gyventojų, buvo demaskuoti. Taip pat reikia pažymėti, kad provokaciniai priešų gandai dėl karo nepopuliarūs, nes darbo valstiečių aktyvus siekimas įsigyti konfiskuotų gyvulių ir kito žemės ūkio turto rodo, jog jie netiki gandais ir nebijo įsigyti konfiskuoto banditų ūkio turto.

(19)48.V.30. **Didžiulis**

LVVOA. F. 1771. Ap. 52. B. 36. L. 71-74. Originalas rusų k. Rankraštis.

97. Respublikinio gyvulių paruošų tresto statistiniai duomenys apie 1948 m. gegužės 22-27 d. konfiskuotų tremtinių gyvulių pristatymą į paruošų punktus.

Vilnius, 1948 m. gegužės 31 d.

ŽINIOS
apie gyvulių pristatymą į gyvulių paruošų punktus

1948 m. gegužės 31 d. būklė

Eil. Nr.	Apskritis	Galvijai		Kiaulės		Avys		Paukščiai vnt.
		iš viso	iš jų veršiukų	iš viso	iš jų paršiukų	iš viso	iš jų ėriukų	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Alytaus	335	70	640	–	736	–	117
2.	Anykščių	127	71	–	–	–	–	–
3.	Biržų	380	212	298	132	578	287	511
4.	Joniškio	110	37	133	—	37	–	601
5.	Jurbarko	91	33	200	–	308	119	77
6.	Kaišiadorių	168	70	200	100	232	101	188
7.	Kauno	312	113	436	64	554	188	657
8.	Kėdainių	323	79	357	169	530	204	382
9.	Kelmės	150	–	63	–	3	–	–
10.	Klaipėdos	134	–	138	100	267	–	302
11.	Kretingos	272	97	349	98	1820	870	220
12.	Kupiškio	447	358	389	93	972	565	209
13.	Kuršėnų	228	–	212	–	205	–	378
14.	Lazdijų	500	–	504	100	484	285	–
15.	Marijampolės	226	–	613	–	661	–	140
16.	Mažeikių	117	113	195	–	–	–	487
17.	Pagėgių	29	–	22	–	29	–	41
18.	Panevėžio	652	483	679	200	1101	333	309
19.	Pasvalio	290	160	161	60	449	159	–
20.	Plungės	319	63	237	93	600	357	115
21.	Prienų	204	50	304	–	348	–	20
22.	Radviliškio	123	46	145	–	150	–	287
23.	Raseinių	538	27	119	47	200	–	220
24.	Rokiškio	407	90	132	24	367	147	–
25.	Šakių	150	–	68	–	–	–	–
26.	Šiaulių	345	–	348	–	548	–	460
27.	Šilutės	92	57	223	102	398	226	330
28.	Švenčionių	109	79	112	32	325	144	45
29.	Tauragės	362	92	310	29	610	186	103
30.	Telšių	244	65	216	45	158	51	305
31.	Trakų	44	8	56	9	57	27	51
32.	Ukmergės	263	100	313	39	744	433	412
33.	Utenos	382	113	264	28	713	272	270
34.	Varėnos	324	30	277	106	176	–	22
35.	Vilkaviškio	120	88	283	–	140	–	1369
36.	Vilniaus	262	52	220	60	350	80	39
37.	Zarasų	143	44	91	25	127	74	116
Iš viso:		9322	2900	9337	1755	14977	5108	8782

Respublikinio tresto valdytojas
Jonaitis (Parašas)*

LVVOA. F. 1771. Ap. 52. B. 36. L. 21. Originalas rusų k. Mašinraštis.

*Pasirašyta už Jonaitį.

1 priedas

Negalutiniai duomenys apie konfiskuotų gyvulių gavimą ir paskirstymą (skiltyje valstybinės prievolės įrašyti Respublikinio gyvulių paruošų tresto 1948.V.29 duomenys)

Galvijai

Eil. Nr.	Apskritys	Iš viso gauta	Paskirstymas							Pastabos
			valstybinės prievolės	kolūkiams	žemės ūkio draugijoms	kolūkiečiams ir valstiečiams	tarybiniams ūkiams	MTS ir MANP	tarybinėms organizacijoms	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Alytaus	469	335	52	20	18	75	–	–	
2.	Anykščių	431	127	11	23	50	41	–	–	
3.	Biržų	825	380	10	250	5	–	30	–	
4.	Joniškio	838	110	156	51	17	86	–	–	
5.	Jurbarko	312	91	53	93	–	40	–	–	
6.	Kaišiadorių	331	168	40	100	44	50	–	–	
7.	Kauno	967	312	68	125	131	61	33	–	
8.	Kėdainių	813	311	67	54	52	140	3	14	
9.	Kelmės	439	150	144	69	17	73	–	–	
10.	Klaipėdos	582	134	165	31	45	185	–	6	
11.	Kretingos	1014	272	–	85	78	389	–	–	
12.	Kupiškio	1070	216	21	430	12	–	5	–	Saugoti 314
13.	Kuršėnų	218	228	24	58	8	29	–	–	
14.	Lazdijų	590	500	10	42	5	17	–	–	
15.	Marijampolės	765	226	60	110	103	197	46	–	
16.	Mažeikių	975	48	199	95	–	50	10	–	
17.	Pagėgių	159	29	156	–	–	–	–	–	
18.	Panevėžio	1209	652	58	322	174	256	–	–	
19.	Pasvalio	655	290	98	47	102	363	–	–	Skiltyje tarybiniams ūkiams saugomi gyvuliai
20.	Plungės	615	306	25	96	152	52	5	–	Likę gyvuliai saugomi
21.	Prienų	513	204	115	–	–	65	–	–	Duomenų apie skirstymą kitoms organizacijoms nėra
22.	Radviliškio	732	123	64	103	246	25	–	–	
23.	Raseinių	566	538	89	69	29	23	–	–	
24.	Rokiškio	688	291	80	208	56	85	–	–	
25.	Šakių	460	150	228	36	115	–	–	4	Daugiau paskirstyta, negu gauta
26.	Šiaulių	990	345	322	110	–	84	–	–	
27.	Šilutės	323	74	18	45	18	84	–	–	
28.	Švenčionių	321	99	–	20	112	40	25	–	
29.	Tauragės	870	326	20	130	51	85	–	–	
30.	Telšių	873	224	15	81	121	92	–	–	
31.	Trakų	215	44	29	46	59	38	3	5	

lentelės tęsinys

Eil. Nr.	Apskritys	Iš viso gauta	Paskirstymas							Pastabos
			valstybinės prievolės	kolūkiams	žemės ūkio draugijoms	kolūkiečiams ir valstiečiams	tarybiniams ūkiams	MTS ir MANP	tarybinėms organizacijoms	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
32.	Ukmergės	910	263	6	144	113	221	19	–	Likę saugomi
33.	Utenos	812	382	32	121	208	–	–	–	
34.	Varėnos	317	324	–	9	–	–	–	–	
35.	Vilkaviškio	531	120	45	25	75	30	37	–	
36.	Vilniaus	316	262	27	7	79	–	–	7	
37.	Zarasų	310	143	44	75	70	68	–	–	
	Iš viso:	23024	8797	2551	3330	2372*	3044**	216	36	

Pastaba: Duomenys apie visų galvijų gavimą, taip pat paskirstymą, išskyrus pristatymą valstybinėms paruošoms, surašyti š. m. gegužės 25, 26, 27, 28 ir 29 d. pagal apskričių pranešimus.

LVVOA. F. 1771. Ap. 52. B. 36. L. 22. Originalas rusų k. Mašinraštis.

*Ties šiuo skaičiumi ranka parašyta "mažai".
**Ties šiuo skaičiumi ranka parašyta "daug".

2 priedas

Negalutiniai duomenys apie konfiskuotų gyvulių gavimą ir paskirstymą (skiltyje valstybinės prievolės įrašyti Respublikinio gyvulių paruošų tresto (19)48.V.29 duomenys)

Avys

Eil. Nr.	Apskritys	Iš viso gauta	Paskirstymas							Pastabos
			valstybinės prievolės	kolūkiams	žemės ūkio draugijoms	kolūkiečiams ir valstiečiams	tarybiniams ūkiams	MTS ir MANP	tarybinėms organizacijoms	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Alytaus	543	736							
2.	Anykščių	382	–	12						
3.	Biržų	873	578	–	–	–	–	–	–	Duomenų apie pasiskirstymą nėra
4.	Joniškio	1875	37	188	220	–	179	–	–	
5.	Jurbarko	528	308							
6.	Kaišiadorių	169	232	30	12	–	20	–	–	
7.	Kauno	1126	554							
8.	Kėdainių	708	417	25	77	–	30	–	–	
9.	Kelmės	594	8	94	36	7	78	–	–	319 nepaskirstyta
10.	Klaipėdos	870	267	121	17	–	101	–	–	
11.	Kretingos	538	1820	–	–	–	–	–	–	

lentelės tęsinys

Eil. Nr.	Apskritys	Iš viso gauta	Paskirstymas							Pastabos
			valstybinės prievolės	kolūkiams	žemės ūkio draugijoms	kolūkiečiams ir valstiečiams	tarybiniams ūkiams	MTS ir MANP	tarybinėms organizacijoms	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
12.	Kupiškio	870								
13.	Kuršėnų	497	205	22	22	1	–	–	–	Nepaskirstyta 85 avys ir 180 ėriukų
14.	Lazdijų	447	484							
15.	Marijampolės	756	661	75	–	–	41	–	–	
16.	Mažeikių	1173	–	260	117	–	120	–	–	
17.	Pagėgių	129	29	127	–	–	–	–	–	
18.	Panevėžio	1244	1101	48	19	–	114	–	–	
19.	Pasvalio	1056	449	192	35	–	708	–	–	Tarybiniams ūkiams nepaskirstyta.
20.	Plungės	824	430	10	–	109	20	–	–	Palikta saugoti
21.	Prienų	463	348							
22.	Radviliškio	879	150	100	27	122	–	–	–	
23.	Raseinių	649	200	120	104	32	51	–	–	
24.	Rokiškio	550	226	45	50	–	–	–	–	
25.	Šakių	255	–	140	40	–	30	–	–	
26.	Šiaulių	1120	548	301	83	–	40	–	–	
27.	Šilutės	366	361	–	–	5	–	–	–	
28.	Švenčionių	303	316							
29.	Tauragės	1013	610	89	–	6	46	–	–	
30.	Telšių	1179	200	16	89	154	123	15	–	
31.	Trakų	185	57	44	27	16	–	–	–	
32.	Ukmergės	783	744	–	–	–	1	–	–	
33.	Utenos	916	713	30	–	–	127	–	–	
34.	Varėnos	200	176	–	–	–	–	–	–	
35.	Vilkaviškio	730	140	21	4	19	15	6	–	Saugoti organizacijoms ir valstiečiams
36.	Vilniaus	456	350	42	–	44	–	–	10	
37.	Zarasų	400	127	90	76	3	122	–	–	
	Iš viso:	25609	13996	2287	1604	518	1966	21	10	

Pastaba: Duomenys apie visų gyvulių gavimą, taip pat paskirstymą, išskyrus pristatymą valstybinėms prievolėms, surašyti pagal š. m. gegužės 25, 26, 27, 28 ir 29 d. apskričių pranešimus.

LVVOA. F. 1771. Ap. 52. B. 36. L. 23. Originalas rusų k. Mašinraštis.

lentelės tęsinys

Eil. Nr.	Apskritys	Iš viso gauta	Paskirstymas							Pastabos
			valstybinės prievolės	kolūkiams	žemės ūkio draugijoms	kolūkiečiams ir valstiečiams	tarybiniams ūkiams	MTS ir MANP	tarybinėms organizacijoms	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
34.	Varėnos	250	277	–	–	50	–	–	–	
35.	Vilkaviškio	642	283	57	16	76	41	40	–	Likę nepaskirstyti
36.	Vilniaus	328	220	13	4	88	–	–	17	
37.	Zarasų	94	91	40	22	–	16	–	–	
	Iš viso:	17035	6510	1904	972	941	1184	47	33	

Pastaba: Duomenys apie visų gyvulių gavimą, taip pat paskirstymą, išskyrus pristatymą valstybinėms prievolėms, surašyti pagal š. m. gegužės 25, 26, 27, 28 ir 29 d. apskričių pranešimus.

LVVOA. F. 1771. Ap. 52. B. 36. L. 24. Originalas rusų k. Mašinraštis.

4 priedas

Negalutiniai duomenys apie visokio amžiaus konfiskuotų arklių gavimą ir paskirstymą

Eil. Nr.	Apskritys	Iš viso gauta	Paskirstymas							Pastabos
			valstybinės prievolės	kolūkiams	žemės ūkio draugijoms	kolūkiečiams ir valstiečiams	tarybiniams ūkiams	MTS ir MANP	tarybinėms organizacijoms	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Alytaus	506	100	35	23	10	133	55	115	
2.	Anykščių	233	100	4	20	1	42	30	30	
3.	Biržų	545	100	15	240	–		80	13	
4.	Joniškio	560	100	65	42	–	76	–	5	Pricauglis nepaskirstytas
5.	Jurbarko	226	–	39	90	–	70	–	–	Liko saugoti
6.	Kaišiadorių	215	100	40	49	–	20	20	49	
7.	Kauno	650	100	89	157	–	83	–	200	
8.	Kėdainių	435	100	56	46	47	83	10	75	
9.	Kelmės	270	–	77	34	–	42	–	90	
10.	Klaipėdos	344	–	110	39	9	83	–	77	
11.	Kretingos	521	150	–	86	–	–	30	107	
12.	Kupiškio	517	100	17	296	12	–	20	69	
13.	Kuršėnų	152	–	17	47	2	30	–	54	
14.	Lazdijų	523	100	15	74	–	43	40	100	
15.	Marijampolės	546	100	63	101	–	140	48	47	
16.	Mažeikių	422	100	85	95	–	75	30	–	

3 priedas

Negalutiniai duomenys apie konfiskuotų gyvulių gavimą ir paskirstymą (skiltyje valstybinės prievolės įrašyti Respublikinio gyvulių paruošų tresto 1948.V.29 duomenys)

Kiaulės

Eil. Nr.	Apskritys	Iš viso gauta	Paskirstymas							Pastabos
			valstybinės prievolės	kolūkiams	žemės ūkio draugijoms	kolūkiečiams ir valstiečiams	tarybiniams ūkiams	MTS ir MANP	tarybinėms organizacijoms	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Alytaus	576	640	57	–	–	–	–	–	
2.	Anykščių	266	–	1	5	–	2	–	–	
3.	Biržų	495	298	12	–	–	–	–	–	Likę atiduoti valst. prievolėms
4.	Joniškio	855	133	88	18	–	102	–	–	
5.	Jurbarko	360	200	9	9	–	–	–	–	
6.	Kaišiadorių	195	200	32	15	–	22	–	–	
7.	Kauno	–	436	–	–	–	–		–	
8.	Kėdainių	572	249	67	54	140	3	14		
9.	Kelmės	413	63	72	9	38	33	–	–	145 nepaskirstyta
10.	Klaipėdos	533	138	152	43	–	34	–	2	
11.	Kretingos	391	349							Viskas atiduota valst. paruošoms
12.	Kupiškio	669	239	32	19	81	–	–	–	290 saugoma organizacijose
13.	Kuršėnų	137	212	6	20	19	13	–	–	
14.	Lazdijų	545	504							
15.	Marijampolės	825	613	40	111	1	75	–	–	
16.	Mažeikių	782	163	28	22	–	74	4	–	
17.	Pagėgių	144	22	129	2	–	–	–	–	
18.	Panevėžio	917	676	22	181	–	34	–	–	
19.	Pasvalio	449	181	55	21	24	253	–	–	Atiduota parduoti
20.	Plungės	579	230	2	4	20	–	–	–	
21.	Prienų	175	304							
22.	Radviliškio	551	145	66	34	2	–	–	–	
23.	Raseinių	485	119	42	–	74	34	–	–	
24.	Rokiškio	315	108	32	35	–	65	–	–	
25.	Šakių	360	68	55	30	60	–	–	–	
26.	Šiaulių	854	348	171	73	–	43	–	–	
27.	Šilutės	283	221	14	9	1	6	–	–	
28.	Švenčionių	188	117	–	–	–	10	–	–	
29.	Tauragės	619	326	42	50	99	25	–	–	
30.	Telšių	784	200	3	31	115	20	–	–	
31.	Trakų	207	56	19	48	64	–	–	–	
32.	Ukmergės	692	313	18	55	77	134	–	–	98 perduota
33.	Utenos	501	264	6	32	–	8	–	–	

lentelės tęsinys

Eil. Nr.	Apskritys	Iš viso gauta	Paskirstymas							Pastabos
			valstybinės prievolės	kolūkiams	žemės ūkio draugijoms	kolūkiečiams ir valstiečiams	tarybiniams ūkiams	MTS ir MANP	tarybinėms organizacijoms	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
34.	Varėnos	250	277	–	–	50	–	–	–	
35.	Vilkaviškio	642	283	57	16	76	41	40	–	Likę nepaskirstyti
36.	Vilniaus	328	220	13	4	88	–	–	17	
37.	Zarasų	94	91	40	22	–	16	–	–	
	Iš viso:	17035	6510	1904	972	941	1184	47	33	

Pastaba: Duomenys apie visų gyvulių gavimą, taip pat paskirstymą, išskyrus pristatymą valstybinėms prievolėms, surašyti pagal š. m. gegužės 25, 26, 27, 28 ir 29 d. apskričių pranešimus.

LVVOA. F. 1771. Ap. 52. B. 36. L. 24. Originalas rusų k. Mašinraštis.

4 priedas

Negalutiniai duomenys apie visokio amžiaus konfiskuotų arklių gavimą ir paskirstymą

Eil. Nr.	Apskritys	Iš viso gauta	Paskirstymas							Pastabos
			valstybinės prievolės	kolūkiams	žemės ūkio draugijoms	kolūkiečiams ir valstiečiams	tarybiniams ūkiams	MTS ir MANP	tarybinėms organizacijoms	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Alytaus	506	100	35	23	10	133	55	115	
2.	Anykščių	233	100	4	20	1	42	30	30	
3.	Biržų	545	100	15	240	–		80	13	
4.	Joniškio	560	100	65	42	–	76	–	5	Prieauglis nepaskirstytas
5.	Jurbarko	226	–	39	90	–	70	–	–	Liko saugoti
6.	Kaišiadorių	215	100	40	49	–	20	20	49	
7.	Kauno	650	100	89	157	–	83	–	200	
8.	Kėdainių	435	100	56	46	47	83	10	75	
9.	Kelmės	270	–	77	34	–	42	–	90	
10.	Klaipėdos	344	–	110	39	9	83	–	77	
11.	Kretingos	521	150	–	86	–	–	30	107	
12.	Kupiškio	517	100	17	296	12	–	20	69	
13.	Kuršėnų	152	–	17	47	2	30	–	54	
14.	Lazdijų	523	100	15	74	–	43	40	100	
15.	Marijampolės	546	100	63	101	–	140	48	47	
16.	Mažeikių	422	100	85	95	–	75	30	–	

lentelės tęsinys

Eil. Nr.	Apskritys	Iš viso gauta	Paskirstymas							Pastabos
			valstybinės prievolės	kolūkiams	žemės ūkio draugijoms	kolūkiečiams ir valstiečiams	tarybiniams ūkiams	MTS ir MANP	tarybinėms organizacijoms	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
17.	Pagėgių	122	–	85	2	–	–	–	7	
18.	Panevėžio	839	100	31	361	–	206	–	115	
19.	Pasvalio	391	–	58	47	52	231	–	–	
20.	Plungės	367	100	19	40	8	28	23	25	
21.	Prienų	408	–	62	65	30	60	–	171	
22.	Radviliškio	427	–	32	76	257	50	–	–	257 palikti saugoti valstiečiams
23.	Raseinių	396	–	66	76	23	35	2	39	
24.	Rokiškio	385	100	40	176	–	18	20	131	
25.	Šakių	285	–	145	34	41	28	–	16	
26.	Šiaulių	651	100	239	94	–	104	–	–	
27.	Šilutės	205	–	12	50	7	56	30	16	
28.	Švenčionių	179	–	–	20	52	55	35	–	
29.	Tauragės	565	100	10	147	20	131	–	65	
30.	Telšių	426	100	10	67	40	67	7	142	
31.	Trakų	95	–	19	27	–	3	26	11	
32.	Ukmergės	457	100	7	129	–	146	21	129	
33.	Utenos	508	100	36	121	–	50	24	202	
34.	Varėnos	203	–	–	7	32	–	—	81	
35.	Vilkaviškio	493	–	21	22	44	17	46	34	274 nepaskirstyti
36.	Vilniaus	122	–	16	24	10	–	–	72	
37.	Zarasų	183	–	27	35	1	39	24	56	
	Iš viso:	14388	2050	1662	3058	698	2244	621	2348	

Žinios iš didumos apskričių gautos š. m. gegužės 25, 26 ir 27 d.

LVVOA. F. 1771. Ap. 52. B. 36. L. 25. Originalas rusų k. Mašinraštis.

98. LSSR MT ir LKP(b) CK įgaliotinio, LSSR teisingumo ministro J. Bliekos informacija LKP(b) CK sekretoriui A. Sniečkui apie Joniškio apskrities gyventojų trėmimą.

Vilnius, 1948 m. gegužės mėn.

Lietuvos KP(b) Centro komiteto sekretoriui drg. A. Sniečkui*

Joniškio apskrityje, vykdant banditų šeimų iškeldinimo kampaniją, buvo gana daug organizacinių trūkumų, nes tos organizacinės priemonės, kurias atliko MVD organai, gyventojams buvo žinomos, žinojo jie ir apie būsimas priemones, pavyzdžiui, tokia priemonė, kaip išankstinis iškeldintinų asmenų skaičiaus tikrinimas, buvo blogai organizuotas, ir daugelis suvokė, kas jų laukia. Dėl tokio darbo organizavimo daugelis numatytų iškeldinti šeimų arba šeimų narių pasislėpė.

Dėl priešiškos agitacijos visi gyventojai nusiteikę pesimistiškai. Priešo pogrindis paskleidė gandus, kad, girdi, bus vežami visi gyventojai.

Susirinkimuose gyventojai pateikia mažai klausimų, laikosi pasyviai, bet privačiuose pokalbiuose būgštauja, kad bus išvežamos vidutinių ir netgi vargingųjų valstiečių šeimos.

Lietuvos KP(b) Joniškio AK sekretorius gegužės 28 d., užėjęs pas vieną varguolių šeimą, rado juos visus pasiruošusius išvežimui. Pokalbiuose su piliečiais pavyksta juos įtikinti, kad iškeldinamos tik banditų šeimos.

Buržuaziniai nacionalistai intensyviai platina gandus, kad vežami visi lietuviai, girdi, žinoma, jeigu banditų pogrindis nutrauks savo piktadarybes, tai galbūt gyventojų ir neveš, bet vargu ar liausis. Taip pasakojo Joniškio apskrities švietimo skyriaus vedėjas.

Apskrityje atsirado didelis pakilimas stoti į kolūkius. Šitas nuotaikas reikėtų panaudoti ir pagal galimybes steigti kolūkius, kaip daroma Šiaulių apskrityje, kur po iškeldinimo organizuota daug naujų kolūkių.

---

* Ant dokumento du antspaudai "Grąžinti į LKP(b) CK Ypatingojo sektoriaus Pirmąją dalį" ir "Visiškai slapta. Lietuvos KP(b) CK Ypatingasis sektorius. 1948.V.5. Nr. 917-vs". Šalia neįskaitomas parašas ir 1948.VI.10 data.

Taip būtų galima paskirstyti likusį turtą.

Kaip matyti iš siunčiamos pažymos, turto labai daug. Maždaug trys ketvirtadaliai visų naminių gyvulių išdalyta kolūkiams, tarybiniams ūkiams, žemės ūkio draugijoms. Toms pačioms organizacijoms perduota dalis pastatų.

Mano nuomone, artimiausiu metu reikia atlikti tokius darbus:

1. Reikia atkakliai sklaidyti gandus apie visuotinį gyventojų vežimą, kurie įsišaknijo netgi tarp pažangios inteligentijos.

2. Manau, jog yra būtina, kad iki galutinio turto paskirstymo šiam reikalui vadovautų Ministrų taryba, nes vadovautis vien instrukcija, nesutvirtinant jos organizacinėmis priemonėmis, reikštų palikti viską savieigai, ir toks vertingas turtas būtų iššvaistytas.

3. Pasėlių kontrolę reikia perduoti konkretiems kolūkiams, tarybiniams ūkiams, žemės ūkio kooperatyvams, nes jeigu pasėliai liks valsčių vykdomųjų komitetų žinioje, yra pavojus, kad juos nuganys ir išvogs gretimi privatūs ūkiai.

Priedas: Joniškio apskrities turto aprašo suvestinė.

Lietuvos SSR teisingumo ministras
(**J. Blieka**) (Parašas)

LVVOA. F. 1771. Ap. 52. B. 15. L. 45. Originalas rusų k. Mašinraštis.

Joniškio apskrityje surašyto turto suvestinė [Priedas]

Pastatai:	
1. Gyvenamųjų namų	- 339
2. Tvartų	- 339
3. Daržinių	- 356
4. Kluonų	- 276
5. Pirčių	- 210
6. Kt. pastatų	- 116
Arkliai:	
1. Veisliniai eržilai	- 18
2. Veislinės kumelės	- 42
3. Darbiniai arkliai	- 668
4. Kumeliukai	- 61
Galvijai:	
1. Jaučiai	- 62
2. Karvės	- 736
3. Telyčios	- 203
4. Veršiukai	- 155
Kiaulės	
1. Veislinės	- 126
2. Veisliniai kuiliai	- 39
3. Nupenėtos kiaulės	- 384
4. Paršiukai	- 578

Avys ir ožkos:
1. Avys ir ožkos - 800
2. Ėriukai - 986

Paukščiai:
1. Paukščiai - 2262

Sudėtingas žemės ūkio inventorius:
1. Kuliamosios - 13
2. Varikliai - 7
3. Traktoriai - 5
4. Motorai - 6
5. Gateriai - 2
6. Javapjovės - 76
7. Šienapjovės ir kt. - 96

Žemės ūkio inventorius:
1. Plūgai dvinoragiai - 202
2. Plūgai vienanoragiai - 335
3. Kultivatoriai - 42
4. Purentuvai - 289
5. Akėčios - 330
6. Maniežai - 123
7. Ravėtuvai - 78
8. Sėjamosios - 16
9. Dobilų sėjamosios - 40
10. Arkliniai grėbliai - 129
11. Fuchteliai - 116
12. Trijeriai - 2
13. Vežimai - 602
14. Rogės - 536
15. Pakinktai - 721

Pasėliai:
1. Žieminiai - 651, 88 ha
2. Vasariniai - 81, 23 ha
3. Miežiai - 164, 53 ha
4. Avižos - 183,2 ha
5. Mišinys - 393,92 ha
6. Bulvės - 54,37 ha
7. Cukriniai runkeliai - 31,84 ha
8. Linai - 1,6 ha
9. Kitos kultūros - 136 ha

Grūdai:
1. Rugiai ir kt. kultūros - 204,876 kg
2. Bulvės - 146,766 kg
3. Miltai - 5013 kg
Vienetų skaičius - 373

Lietuvos SSR teisingumo ministras
(J. Blicka)

LVVOA. F. 1771. Ap. 52. B. 15. L. 46-47. Originalas rusų k. Mašinraštis.

99. LKP(b) Vilkaviškio apskrities komiteto sekretoriaus V. Jarmuševičiaus patvirtintas sąrašas šeimų, pasislėpusių nuo 1948 m. gegužės 22-27 d. trėmimo.

Vilkaviškis, 1948 m. gegužės mėn.

Vilkaviškio apskrities banditų,
buožių banditų rėmėjų šeimų, pasislėpusių nuo iškeldinimo*,
Sąrašas

Eil. Nr.	Pavardė, vardas, tėvo vardas	Gyvenamoji vieta	Žmonių skaičius	Pastabos
1	2	3	4	5
1.	Petraitis Stasys Juozo s.	Vilkaviškis	2	Ne
2.	Sakevičius Pijus, Pijaus s.	Vilkaviškio valsč. Smilgių k.	2	Ne
3.	Kviesulaitienė A. V.**	Vilkaviškis	1	Ne
4.	Jusas Mikas, Juozo s.	Vilkaviškio valsč., Palūkiškių k.	4	Ne
5.	Stanisevičius Ant(anas), Jono s.	Vilkaviškio valsč., Ožkabalių k.	4	Ne
6.	Kučinskas Ant(anas), Stasio s.	Vilkaviškio valsč. Beraginės k.	2	Taip
7.	Barniškienė Marija, Kazio d.	Vilkaviškio valsč. Serdokų k.	2	Ne
8.	Delininkaitis Juozas, Vinco s.	Vilkaviškio valsč. Beraginės k.	3	Taip
9.	Rušinskas Bronius, Jurgio s.	Vilkaviškio valsč. Gervėnų k.	2	Ne
10.	Snabkauskienė Albina, Juozo d.	Gražiškių valsč. Gražiškių m-lis	5	Ne
11.	Nauskaitis Tomas, Jono s.	Gražiškių valsč. Karpiejų k.	3	Ne
12.	Kraujutaitienė Anelė, Juliaus d.	Gražiškių valsč. Karpiejų k.		
13.	Venclovienė Marija, Miko d.	Gražiškių valsč. Eistiškių k.***	1	Taip

* 1948 m. gegužės 22-27 d. gyventojų trėmimas.
** Vardas ir tėvo vardas nenurodytas.
*** Taip tekste.

lentelės tęsinys

1	2	3	4	5
14.	Kemežienė Petronė, Miko d.	Gražiškių valsč. Šilsodžio k.	3	Ne
15.	Krivickas Jonas, Tomo s.	Gižų valsč. Adamarinos k.	5	Taip
16.	Sarpalienė Marijona	Gižų valsč. Išlandžių k.	2	Taip
17.	Šiškevičius Motiejus, Jurgio s.	Gižų valsč. Strazdžių k.	4	Taip
18.	Kubilius Vladas, Jurgio s.	Gižų valsč. Išlandžių k.	3	Taip
19.	Aleksa Baltrus, Jurgio s.	Bartninkų valsč. Pagerniavės k.	7	Taip
20.	Šnirčiūnas Vaclovas, Mato s.	Pilviškių valsč. Žiūrių (Gudelių) k.	4	Taip
21.	Byla Juozas, Juozo s.	Pilviškių valsč. Kaireliškių k.*	3	Taip
22.	Mačiokas Juozas, Jono s.	Pilviškių valsč. Parausių k.	2	Ne
23.	Katilius Antanas, Jono s.	Pilviškių valsč. Vaitų k.	5	Taip
24.	Paškauskas Bronius, Jono s.	Pilviškių valsč. Ramoniškių k.	4	Taip
25.	Kiveris Jonas, Juozo s.	Keturvalakių valsč. Geisteriškių k.	6	Taip
26.	Ilgūnienė Adelė, Juozo d.	Keturvalakių valsč. Būdviečių k.	5	Taip
27.	Paulauskienė Magdė, Kazio d.	Keturvalakių valsč. Žydronių k.	3	Ne
28.	Bindokas Vladas, Juozo s.	Keturvalakių valsč. Širvydų k.	2	Taip

LKP(b) Vilkaviškio apskrities
komiteto sekretorius
Jarmuševičius (Parašas)

Ne - Turtas aprašytas ir perduotas saugoti kaimynams.
Taip - Turtas konfiskuotas ir perduotas valsčių dispozicijai.

LVVOA. F. 1771. Ap. 52. B. 36. L. 120-121. Originalas rusų k. Mašinraštis

* Taip tekste.

100. Jurbarko apskrities vykdomojo komiteto pirmininko V. Eidukaičio, LKP(b) Jurbarko apskrities komiteto sekretoriaus A. Barausko, LKP(b) CK įgaliotinio P. Solovjov'o ataskaita LKP(b) CK sekretoriui A. Sniečkui ir LSSR MT pirmininkui M. Gedvilui apie Jurbarko apskrities partizanų, jų rėmėjų, politinių kalinių, ūkininkų šeimų trėmimą.

Jurbarkas. Ne vėliau kaip 1948 m. birželio 1 d.

Lietuvos KP(b) CK sekretoriui — Visiškai slaptai
drg. A. J. Sniečkui
Lietuvos SSR ministrų tarybos pirmininkui
drg. M. A. Gedvilui

Atlikto darbo iškeldinant banditų, banditų pagalbininkų ir buožių šeimas Jurbarko apskrityje*
Ataskaita

Organizuodamas banditų, banditų pagalbininkų ir buožių šeimų iškeldinimą ir tuo reikalu tarp darbo valstiečių, darbininkų ir inteligentijos atlikdamas masinį politinį darbą, Lietuvos KP(b) apskrities komitetas nuveikė atitinkamą parengiamąjį darbą.

Iš apskrities ir valsčių aktyvo buvo mobilizuota 250 žmonių.

Be to, 39 žmonės buvo komandiruoti iš Kauno ir 5 tarybinių darbuotojų kursų klausytojai iš Vilniaus.

Gegužės 21 d. visam apskrities aktyvui, draugams, atvykusiems iš Kauno, apylinkių tarybų pirmininkams, kurie buvo kursuose apskrityje, ir pirminių partinių organizacijų sekretoriams, buvusiems seminare, apskrities klube buvo perskaitytas pranešimas apie einamąjį momentą. Čia pat buvo paskelbta, kas į kokį valsčių vyksta, ir po to visas aktyvas mašinomis buvo išsiųstas į valsčius.

Iki to laiko į valsčių centrus buvo sukviestas apylinkių ir valsčių

* Ant dokumento ranka užrašyta: "LSSR MT gauta (19)48.VI.1. Nr. 938vs. D. Šatalov'ui – V. Pisarev. (19)48.VI.2".

aktyvas. Susirinkimuose jiems buvo perskaityti pranešimai apie einamąjį momentą, atsižvelgiant į vietos apylinkes.

Š. m. gegužės 21 d. 19 valandą į partijos apskrities komitetą buvo sukviesti apskrities komiteto įgaliotiniai valsčiams, valsčių partorgai, MGB valsčių skyrių viršininkai ir karinių dalinių vadai, kurie buvo supažindinti su numatytomis priemonėmis banditų, banditų pagalbininkų ir buožių šeimoms iškeldinti ir su instrukcija šiuo klausimu. Buvo numatyti išvežamų ūkių turto surašymo komisijų pirmininkai.

Š. m. gegužės 21 d. 23 valandą valsčiuose apskrities komiteto įgaliotiniai supažindino valsčių ir apylinkų aktyvą su priemonėmis banditų, banditų pagalbininkų ir buožių šeimoms iškeldinti ir instruktavo, kaip įforminti turto aprašą, įkainojimą ir perdavimą. Turto surašymo komisijos buvo sukomplektuotos pagal instrukciją. Komisijų vadovams buvo įteikti turto surašymui ir perdavimui reikalingi dokumentai. Aktyvas buvo įtrauktas į kovines grupes ir 1-2 valandą visos grupės išvyko į operaciją. 2-3 valandą visi ūkiai, kuriuos numatyta iškeldinti, buvo blokuoti. 4 valandą ryto prasidėjo iškeldinimo operacija ir turto surašymas.

Pažymėtina, kad buvo išlaikyta vykdomų priemonių konspiracija.

Š. m. gegužės 22 d. 20 valandą praktiškai visos iškeldinamos šeimos buvo suvežtos į sutelkimo punktus ir dauguma išsiųsta į geležinkelio stotį'

3 šeimų (14 žmonių) namie nerasta. Be to, iškeldinant banditų, banditų pagalbininkų ir buožių šeimas, iš 150 išvežtų šeimų nepaimti 42 žmonės.

Minėtų 3 pasislėpusių šeimų turtas nebuvo paimtas, o imtasi priemonių jį saugoti.

Ūkių, kuriuos nebuvo numatyta iškeldinti, tačiau kurių šeimos pasislėpė, turtas nepaimtas, ir šiuo metu beveik visos šeimos sugrįžo.

Vežant į sutelkimo punktus, keli mėgino pabėgti, todėl buvo nušauti buožės: Brozas Antanas, Antano s., iš Eržvilko valsčiaus Pašaltuonio apylinkės ir Muckaitis Vytautas, Kazio s., iš Veliuonos valsčiaus. Vienas buožė sužeistas.

Aktyvas, MGB darbuotojai, karinių dalinių kareiviai ir karininkai jokių nuostolių nepatyrė.

Ešelonas su iškeldintaisiais iš stoties išvyko š. m. gegužės 23 d. 21

val. 20 min.

Iškeldintieji apibūdinami taip:

1. Nelegaliai gyvenančių banditų ir nacionalistų šeimų – 20;
2. Nuteistų banditų ir nacionalistų šeimų – 27;
3. Nukautų per ginkluotus susirėmimus banditų ir nacionalistų šeimų-13;
4. Banditų pagalbininkų šeimų – 90;

Iš viso – 150, iš to skaičiaus:

a) buožių	122
vidutiniokų	18
vargingųjų	6
kitų	4
b) vyrų	147
moterų	231
vaikų iki 15 metų	123

Iš viso: 501 žmogus.

Kad turtas būtų tinkamai surašytas ir saugomas, valsčių įgaliotiniai, padedami aktyvo, kontroliavo atskirų ūkių surašymą ir vietoje teikė reikiamus nurodymus.

Iki gegužės 22 d. 20 valandos iš esmės visas turtas buvo suvežtas į valsčių centrus. Gyvuliai buvo atiduoti kolūkiams, tarybiniams ūkiams, žemės ūkio kooperatyvams gyvulių paruošoms ir atsakingiems asmenims, kad būtų saugomi valsčių centruose esančiuose sutelkimo punktuose.

Tą pačią dieną buvo sudarytos įkainojimo komisijos, kurios turtą ir inventorių įvertino ir perdavinėjo vartotojų kooperatyvams.

Konfiskuojant turtą, paimta gyvulių:

Arklių:		
darbinių	–	195 vnt.
eržilų	–	7 vnt.
kumeliukų	–	40 vnt.
Iš viso:		242 vnt.
Galvijų:		
karvių	–	199 vnt.
jaučių	–	14 vnt.
veršelių	–	135 vnt.

Iš viso:	348 vnt.	
Kiaulių:	– 203 vnt.	(iš to skaičiaus paršavedžių 18)
kuilių	– 3 vnt.	
paršelių	– 248 vnt.	
Iš viso:	454 vnt.	
įmitusių	– 303 vnt.	
Avių	– 532 vnt.	
Iš viso:	532 vnt.	
Paukščių	– 465 vnt.	

Š. m. gegužės 29 d. gyvuliai taip paskirstyti:

	Arkliai	Karvės	Kiaulės	Iš to sk. paršavedės	Avys
Kolūkiams	46	67	73	9	40
Tarybiniams ūkiams	43	–	–	–	–
Žemės ūkio kooperatyvams	153	104	60	9	41
Gyvulių paruošoms	–	88	190	–	491
Iš to skaičiaus prieauglio	–	85	190	–	491
Valstiečiams	–	88	–	–	–
Atiduota saugoti:					
kolūkiams	–	–	40	–	–
žemės ūkio kooperatyvams	–	–	60	–	–
valstiečiams	–	–	24	3	–

Visi paukščiai perduoti gyvulių paruošoms.

Paimta žemės ūkio inventoriaus (vienetais):

Vežimų ir vežėčių	Rogių	Purentuvų	Kultivatorių	Kertamųjų	Vėtyklių	Kuliamųjų	Trijerių	Svarstyklių	Šiaudapjovių	Maniežų	Sėjamųjų	Arklinių grėblių	Kitų
106	116	52	3	33	29	35	2	20	32	15	1	53	400

Partijos apskrities komitetas nusprendė visą paimtą žemės ūkio inventorių dabar neparduoti ir nepaskirstyti iki tol, kol bus nustatyti kolūkių, tarybinių ūkių, žemės ūkių kooperatyvų poreikiai, taip pat sudaryti inventoriaus rezervą naujai organizuojamiems kolūkiams. Inventorius apskritai įkainotas ir perduotas vartotojų kooperatyvams, stambusis inventorius perduotas saugoti kolūkiams ir žemės ūkio kooperatyvams.

Paimta žemės ūkio produktų:

Grūdų	Bulvių	Miltų
9830	23574	1215

Paimta įvairaus namų turto už 97339 rublius, visas perduotas vartotojų kooperatyvams. Iki š. m. gegužės 30 d. turtas nebuvo realizuotas.

Paruošų ministerijos įgaliotinio duomenimis, išvežtos banditų, banditų pagalbininkų ir buožių šeimos yra skolingos valstybei pagal valstybines prievoles, pagal 1947 metų nepriemokas ir pagal 1948 metų prievoles tiek žemės ūkio produktų:

	1947	1948	Iš viso	Perskaičiavus į mėsą
Vilnų	–	–	58,8	280
Mėsos	968	16090	17067	17067
Pieno	7502	68296	75798	17598
Kiaušinių	29911	20116	23110	2090
Grūdų	9146	106412	115812	11290
Bulvių	9400	106412	115812	11290
Šieno	–	28813	28813	1250

Kaip matyti iš lentelės, padengti įsiskolinimui tik už gyvulininkystės produktus į gyvulių paruošų punktus reikia atiduoti 36975 kg mėsos.

Iki š. m. gegužės 29 d. iš išvežtųjų ūkių pristatyta 24510 kg svorio gyvulių ir galima pristatyti dar 3-5 tonas.

Taigi kai kurios gyvulininkystės produktų prievolės ir nepriemokos bus šiek tiek neįvykdytos.

1947 metų grūdų ir bulvių nepriemokos bus padengtos paėmus šiuos produktus iš išvežtųjų ūkių.

Išvežtųjų ūkių žemės ūkio mokesčių ir mažaženimių bei viengungių mokesčių įsiskolinimas – 92572 rubliai.

Realizavus gyvulius ir turtą, bus gauta apie 500 tūkstančių rublių. Vadinasi, padengus išvežtųjų ūkių skolas, liks lėšų.

Apskrities vykdomasis komitetas ir Lietuvos KP(b) apskrities komitetas dabar imasi priemonių, kad būtų išsaugoti pasėliai ir trobesiai.

Jurbarko apskrities vykdomojo komiteto pirmininkas **Eidukaitis** (Parašas)

Lietuvos KP(b) apskrities komiteto sekretorius **Barauskas** (Parašas)

Lietuvos KP(b) CK įgaliotinis Jurbarko apskričiai **Solovjov** (Parašas)

LCVA. R-754. Ap. 13. B. 93. L. 95-99. Originalas rusų k. Mašinraštis.

101. LSSR MT pirmininko M. Gedvilo ir LKP(b) CK sekretoriaus A. Sniečkaus telegrama apskričių vykdomųjų komitetų pirmininkams ir LKP(b) apskričių komitetų sekretoriams dėl 1948 m. gegužės 22-27 d. ištremtų iš Lietuvos gyventojų konfiskuotų arklių paskirstymo.

Vilnius, 1948 m. birželio 2 d.

Du adresai
Apskrities vykdomojo komiteto pirmininkui
Lietuvos KP(b) apskrities komiteto sekretoriui

Vyriausybinė serija G

Lietuvos ministrų taryba ir KP(b) CK įpareigoja jus kbl iš konfiskuotų arklių kbl parduoti apskrities viduje vargingųjų valstiečių ūkiams – arklius ir valsčių vykdomiesiems komitetams kbl. apylinkių taryboms ir MVD bei MGB valsčių skyriams – arklius tšk. Parduokite nepaskirstytus arklius ir sumažindami tarybiniams ūkiams bei žemės ūkio draugijoms tšk. Atsiskaitykite už arklius pagal Lietuvos SSR ministrų tarybos 1948 m. gegužės 21 d. Nr. 310 trupmena ss Nr. 76 nutarimu nustatytas kainas.

Lietuvos SSR ministrų tarybos pirmininkas
Gedvilas

Lietuvos KP(b) CK sekretorius
Sniečkus

Lietuvos SSR ministrų taryba
Vilnius, Gedimino g. 3,
1948 m. birželio 2 d.
Sąskaita Nr. 16.
Antspaudas.

Lietuvos SSR ministrų tarybos pirmininkas
M. Gedvilas (Parašas)
Lietuvos KP(b) Centro komiteto sekretorius
A. Sniečkus(Parašas)

LVVOA. F. 1771. Ap. 52. B. 36. L. 32. Originalas rusų k. Mašinraštis.

102. Baškirijos ASSR vidaus reikalų ministro pavaduotojo Ivanov'o pranešimas SSRS vidaus reikalų ministrui S. Kruglov'ui apie Lietuvos tremtinių ešelono Nr. 97921 katastrofą.

Ufa, 1948 m. birželio 4 d.

Visiškai slaptai
Egz. Nr. 1

SSR Sąjungos vidaus reikalų ministrui
generolui pulkininkui
draugui KRUGLOV'ui
Maskva

Specialusis pranešimas
apie specialiųjų tremtinių ešelono Nr. 97921 katastrofą V. V. Kuibyševo geležinkelio Jumatovo stotyje

Traukinys Nr. 510 su ešelonu Nr. 97921, kuris vyko iš Lietuvos SSR į Krasnojarsko kraštо Kansko stotį ir kurį sudarė 46 vagonai su 1253 specialiaisiais tremtiniais, 1948 m. birželio 1 d. 5 val. 20 min. ryto Maskvos laiku, įvažiuodamas į V. V. Kuibyševo geležinkelio Jumatovo stotį, už 23 kilometrų nuo Ufos, patyrė katastrofą – sudužo ir sugadinta 12 vagonų, kuriuose buvo specialieji tremtiniai.

Į Jumatovo stotį buvo pasiųsta Baškirijos ASSR MVD operatyvinių darbuotojų grupė.

Ešelono katastrofos vietoje buvo rasta ir iš po vagonų nuolaužų ištraukta 19 specialiųjų tremtinių lavonų, iš jų:

vyrų – 8 žmonės,
moterų – 10 "
vaikų – 1 "

Be to, 57 specialieji tremtiniai buvo sužeisti, iš jų:
sunkiai sužeistų – 11 žmonių,
vidutiniškai – 26 "
lengvai sužeistų – 20 "

Iš konvojaus komandos buvo sužeista 4 žmonės, kareiviai ir ešelono viršininko pavaduotojas operatyviniams reikalams majoras drg. Gerasimčuk.

Nukentėjusiems specialiesiems tremtiniams ir sužeistiems konvojaus komandos kareiviams buvo suteikta pirmoji medicinos pagalba vietoje. Sunkiai ir vidutiniškai sužeistieji buvo perduoti Demos stoties – 12 kilometrų nuo katastrofos vietos -ir Ufos miesto ligoninėms. Be to, du žmonės buvo perduoti psichiatrinei ligoninei dėl smarkaus pamišimo ir 3 moterys gimdyvės, iš viso Ufoje palikti 42 žmonės.

1948 m. birželio 1 d. 17 val. ešelonas Nr. 97921 iš Jumatovo stoties buvo persiųstas į Ufos stotį, kur visi specialieji tremtiniai buvo asmeniškai patikrinti, pabėgusių nebuvo. Specialieji tremtiniai iš sudužusių ir sugadintų vagonų buvo perkraustyti į naujai atsiųstus vagonus.

Ešelonas Nr. 97921 buvo suformuotas griežtai pagal schemą ir 1948 m. birželio 3 d. 3 val. 5 min. iš Ufos stoties išsiųstas savo maršrutu.

Sužeistą ešelono viršininko pavaduotoją operatyviniams reikalams majorą drg. Gerasimčuk'ą pakeitė BASSR MVD operatyvinis įgaliotinis vyr. leitenantas Šabalin.

Ešelono Nr. 97921 traukinio katastrofos priežastys yra šios:

Demos depo garvežio Nr. 2545 brigada: mašinistas P. V. Prokofjev, mašinisto padėjėjas A. D. Noženkov traukinyje išbuvo daugiau kaip 36 valandas, dėl nuovargio, prieš įvažiuodami į Jumatovo stotį, užmigo, pravažiavo raudonąjį šviesoforą. Tuo metu Jumatovo stotyje stovėjo prekinis traukinys Nr. 850, kurio galiniai vagonai stovėjo ant iešmų sandūros, ešelono Nr. 97921 traukinio Nr. 510 garvežys įsirėžė į traukinio Nr. 850 galą, todėl ir įvyko katastrofa.

Ešelono Nr. 97921 traukinio Nr. 510 mašinistas Piotr Vladimirovič Prokofjev, gimęs 1912 m., kilęs iš Baškirijos ASSR Blagovarsko rajono Pokrovkos kaimo, rusas, nepartinis, mažaraštis. 1946 metais už

draudžiamojo signalo pravažiavimą buvo perkeltas 3 mėn. mašinisto padėjėju. 1948 metais už gerą darbą turi 3 padėkas.

Mašinisto padėjėjas Anatolij Dmitrijevič Noženkov, gimęs 1927 m., kilęs iš Kuibyševo srities Kubiankos kaimo, rusas, nepartinis, baigęs vidurinės mokyklos 7 klases. 1945 metais teistas 1,5 metų laisvės atėmimo už 16 kg. rugių vogimą, bausmę atliko. 1948 m. už gerą darbą turi tris padėkas.

Per katastrofą buvo sunkiai sužeistas, perduotas Ufos miesto ligoninei.

Katastrofos bylą tiria MGB transporto organai.

Priedas: žuvusiųjų specialiųjų tremtinių sąrašas.

BASSR vidaus reikalų ministro pavaduotojas
milicijos pulkininkas
Ivanov (Parašas)

Nr. 1/529
Ufa, 1948 m. birželio 4 d.

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 427. L. 167-169. Originalas rusų k. Mašinraštis.

Priedas

Specialiųjų tremtinių, 1948 m. birželio 1 d. žuvusių ešelono Nr. 97921 traukinio Nr. 510 katastrofoje V. V. Kuibyševo geležinkelio Jumatovo stotyje,
Sąrašas

Eil. Nr.	Pavardė, vardas, tėvo vardas	Amžius	Pastaba
1	2	3	4
1.	Užemeckas Pranas, Pilypo s.	60 metų	Atviras viršutinių galūnių lūžis, kaukolė ir krūtinės ląsta sutriuškinti
2.	Užemeckienė Bronė, Baltraus d.	nežinomas	-"-
3.	Pecevičienė Pranė, Petro d.	35 metų	Sutriuškinta kaukolė
4.	Norkus Froks, Anceros* s.	60 metų	Uždaras kaukolės lūžis

* Taip tekste. Pavardės ir vardai šiame sąraše labai iškraipyti.

1	2	3	4
5.	Neatpažintas moters lavonas	30 metų	Daugybiniai šonkaulių lūžiai, suspausta krūtinės ląsta, kojų lūžis
6.	Pranskaitienė Virginija, Kazimiero d.	45 metų	Uždaras kaukolės lūžis
7.	Pranskaitytė Virginija, Kazio d.	13 metų	Uždaras kaukolės lūžis ir atviros pilvo ir krūtinės ląstos žaizdos
8.	Aksametauskas Jonas, Mato s.	40 metų	Uždaras kaukolės lūžis
9.	Aksamet Marija	37 metų	Uždaras kaukolės lūžis, daugybiniai galūnių lūžiai
10.	Šiaulienė, vardas nenustatytas	40 metų	Uždaras kaukolės lūžis, sutriuškinta krūtinės ląsta, galūnių lūžis
11.	Aksametauskas Arvydėlis, Jono s.	3 metų	Kaukolės, šonkaulių ir krūtinės ląstos lūžiai
12.	Daulenckienė Kotryna, Mykolo d.	78 metų	Sutriuškinta kaukolė
13.	Pranckaitytė, Kazimiero d.	16 metų	Uždaras kaukolės lūžis, nutrauktos galūnės
14.	Stankutė Genė	17 metų	Atviras kaukolės lūžis
15.	Tomantaitis Jonas, Ječkese s.	nežinomas	Sutriuškinta kaukolė
16.	Stankus, moteris, vardas nenustatytas	30 metų	Uždaras kaukolės lūžis, sutriuškinta krūtinės ląsta
17.	Stankus (vyras), vardas nenustatytas	42 metų	Uždaras kaukolės lūžis, daugybiniai šonkaulių lūžiai
18.	Stankus (moteris), vardas nenustatytas	50 metų	Sutriuškinta kaukolė
19.	Stankus (vyras), vardas nenustatytas	60 metų	Uždaras galvos lūžis

Ufa, 1948 m. birželio 4 d.

Baškirijos SSR MVD specialiųjų tremčių skyriaus viršininkas majoras (**Gubaidulin**) (Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 427. L. 170-171. Originalas rusų k. Mašinraštis.

103. LSSR MGB "A" skyriaus viršininko P. Grišin'o pažyma apie numatytų ištremti Lietuvos gyventojų skaičių.

Vilnius, 1948 m. birželio 8 d.

Visiškai slaptai

Pažyma apie surašytų iš Lietuvos neišvežtų iškeldintų banditų ir banditų bendrininkų šcimų narių skaičių*

Pagal MVD apskričių skyrių pranešimą minėtų šcimų narių surašyta:

Iš viso: 8679 žmonės.

Iš jų:

Vyrų 2955
moterų 3625
vaikų 2099

Jų duomenimis, iš surašytųjų turi būti iškeldinti:

Iš viso: 7184 žmonės.

Iš jų:

vyrų 2630
moterų 3072
vaikų 1482

* Ant dokumento užrašyta rezoliucija: "drg. Bogdanov'ui. Saugoti byloje "Vesna". Kapralov [19]48.IX.14".

Nurodyti duomenys apskritimis:

Eil. Nr.	Apskrities skyriaus pavadinimas	Surašyta iš viso žmonių	iš jų vyrų	moterų	vaikų	iš viso žmonių	iš jų vyrų	moterų	vaikų
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	Alytaus	532	165	176	191	386	161	150	75
2.	Anykščių	108	33	45	30	108	33	45	30
3.	Biržų	225	73	96	56	194	64	82	48
4.	Joniškio	171	49	87	35	171	49	87	35
5.	Jurbarko	56	21	23	12	56	21	23	12
6.	Kaišiadorių	235	80	104	51	233	79	103	51
7.	Kauno miesto skyrius	80	30	33	17	80	30	33	17
8.	Kauno apskrities skyrius	426	146	195	85	426	146	115	85
9.	Kėdainių	190	68	80	42	68	20	33	15
10.	Kelmės	142	55	57	30	128	45	53	30
11.	Klaipėdos	101	44	31	26	101	44	31	26
12.	Kretingos	523	190	194	139	347	147	140	60
13.	Kupiškio	268	90	126	52	178	74	84	20
14.	Kuršėnų	66	14	32	20	13	2	6	5
15.	Lazdijų	719	290	328	101	719	290	328	101
16.	Marijampolės	341	107	157	77	252	121	131	–
17.	Mažeikių	108	37	50	21	108	37	50	21
18.	Pagėgių	4	2	1	1	4	2	1	1
19.	Panevėžio	466	172	202	92	431	161	209	61
20.	Pasvalio	182	46	92	44	134	39	74	21
21.	Plungės	185	60	89	36	185	60	89	36
22.	Prienų	441	141	181	119	416	137	169	110
23.	Radviliškio	37	12	12	13	20	13	4	3
24.	Raseinių	289	93	113	79	285	93	113	79
25.	Rokiškio	15	8	6	1	15	8	6	1
26.	Šakių	23	12	10	1	23	12	10	1
27.	Šiaulių	328	127	141	60	195	105	86	4
28.	Šilutės	81	25	37	19	81	25	37	19
29.	Švenčionių	156	55	57	44	141	49	53	39
30.	Tauragės	296	125	101	69	293	121	100	72
31.	Telšių	248	89	95	64	248	89	95	64
32.	Trakų	69	23	26	20	37	19	9	9
33.	Ukmergės	408	123	184	96	58	17	26	15
34.	Utenos	540	148	228	164	502	136	216	150
35.	Varėnos	317	79	131	107	317	79	121	107
36.	Vilkaviškio	181	59	62	60	135	49	40	46
37.	Vilniaus	66	34	20	12	41	28	8	5
38.	Zarasų	32	16	9	7	32	16	9	7
39.	Vilniaus miesto skyrius	29	9	14	6	23	9	13	1

Pastaba: Šakių apskrities praneštas tik numatytų iškeldinti asmenų skaičius, tą patį skaičių pateikiame kaip surašyta.

LSSR MGB "A" skyriaus viršininkas papulkininkis
(**Grišin**)

Vilnius, 1948 m. birželio 8 d.

(Nuorašas) tikras: LSSR MGB "A" skyriaus operatyvinis įgaliotinis jaunesnysis leitenantas **Kočkin** (Parašas)

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 61. L. 229a-230. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

104. SSRS MVD Specialiųjų tremčių skyriaus pranešimas SSRS vidaus reikalų ministrui S. Kruglov'ui apie tremtinių ešelonų atvykimą į tremties vietas.

Maskva, 1948 m. birželio 10 d.

Visiškai slaptai

SSR Sąjungos vidaus reikalų ministrui
generolui pulkininkui
draugui S. N. Kruglov'ui

Pranešu apie iki š. m. birželio 8 d. į paskyrimo stotis atvykusius iš Lietuvos SSR ir iškrautus specialiųjų tremtinių ešelonus.

Krasnojarsko krašte: š. m. birželio 4 d. į Jenisejaus stotį atvyko ir iškrautas ešelonas Nr. 97920 su 1557 žmonėmis, iš jų 460 garlaiviu "Marija Uljanova" nugabenti į įkurdinimo vietas. Kiti pakraunami į šilumlaivius "Stalin" ir "Ordžonikidze".

Į Kamarčiagos stotį š. m. birželio 5 d. atvyko ir iškrautas ešelonas Nr. 97924 su 1309 žmonėmis. Atvykusieji išgabenami į įkurdinimo vietas.

Š. m. birželio 6 d. į Jeniscjaus stotį atvyko ir iškrautas ešelonas Nr. 97916 su 1046 žmonėmis. Specialieji tremtiniai kraunami į šilumlaivį "Ordžonikidze".

Be to, į Krasnojarsko kraštą atvyko ir iškrauti ešelonai:

į Tinskajos st. - Nr. 97922 - 1293 žmonės;

į Maganskajos st. - Nr. 97927 - 1196 žmonės;

į Kamarčiagos st. - Nr. 97925 - 1195 žmonės.

Specialiųjų tremtinių išgabenimas į įkurdinimo vietas vyksta lėtai, nes trūksta transporto, be to, dėl praėjusių liūčių.

Specialiesiems tremtiniams greičiau išgabenti į įkurdinimo vietas, MVD valdybai reikalaujant, VKP(b) krašto komitetas ir krašto vykdomasis komitetas priėmė sprendimą paimti dalį autotransporto iš grūdų pervežimo darbų ir panaudoti jį specialiesiems tremtiniams išgabenti.

Į garlaivį "Marija Uljanova", į šilumlaivius "Stalin" ir "Ordžonikidze" iš viso bus pakrauta 2511 žmonių.

Irkutsko srityje: į Podorvichos stotį atvyko ir iškrautas ešelonas Nr. 97909 su 1301 žmogumi.

1948 m. birželio 10 d.
Nr. 6524. SSRS MVD Specialiųjų tremčių skyrius

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 427. L. 78-79. Originalas rusų k. Mašinraštis.

105. SSRS MVD Specialiųjų tremčių skyriaus viršininko V. Šijan'o pranešimas SSRS vidaus reikalų ministrui S. Kruglov'ui ir jo pavaduotojui V. Riasnoj'ui apie tremtinių ešelonų atvykimą į tremties vietas.

Maskva, 1948 m. birželio 16 d.

SSRS vidaus reikalų ministrui Visiškai slaptai
generolui pulkininkui
S. N. Kruglov'ui
SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojui
generolui leitenantui
V. S. Riasnoj'ui

Pranešu, kad iki š. m. gegužės* 14 d. visi specialiųjų tremtinių ešelonai iš Lietuvos SSR atvyko į paskyrimo stotis ir iškrauti:

Krasnojarsko krašte – 18 ešelonų, 23734 žmonės,

Irkutsko srityje – 9 ešelonai, 11644 žmonės,

Buriatijos-Mongolijos ASSR – 3 ešelonai, 4014 žmonių.

Iš viso atvyko ir iškrauti 39392 žmonės.

Specialiųjų tremtinių išvežiojimas į įkurdinimo vietas vyksta normaliai.

Krasnojarsko srityje į specialiųjų tremčių punktus išsiųsta 18970 žmonių, iš jų vandens transportu 7977 žmonės.

Dar lieka pasiųsti 4764 žmones, iš kurių autotransportu – 2081 žmogų ir vandens transportu – 2688 žmones. Pastarieji bus išsiųsti šilumlaiviams grįžus iš reiso.

Irkutsko srityje specialiųjų tremtinių išgabenimas į įkurdinimo vietas iš esmės baigtas. Iš 11644 žmonių į įkurdinimo vietas išvežta 9880

* Turėtų būti birželio.

žmonių. Likusieji bus išsiųsti artimiausiomis dienomis.

Specialiųjų tremtinių priėmimas, įkurdinimas ir transportavimas į jų įkurdinimo vietas Buriatijos-Mongolijos ASSR vyko patenkinamai.

Specialiųjų tremtinių pabėgimo atvejų iškrovimo stotyse ir juos gabenant į įkurdinimo vietas neužfiksuota.

Kai kuriuose "Krasnodrev" ir "Vostoksibles" trestų miško pramonės ūkiuose specialieji tremtiniai lietuviai apgyvendinti netinkamose gyventi patalpose.

Be to, nesant būtiniausių maisto atsargų, miško pramonės ūkiai negali atvykusių specialiųjų tremtinių aprūpinti normaliu maistu.

MVD valdyba ėmėsi priemonių atvykusiems specialiesiems tremtiniams sudaryti normalias būsto ir buities sąlygas.

1948 m. birželio 16 d.
Išsp. 3 egz.
1 – drg. **Kruglov'ui**
2 – drg. **Riasnoj'ui**
3 – į bylą
Vykdytojas drg. Konstantinov
Gaunamasis Nr. 38/s – 3526.

SSRS MVD Specialiųjų tremčių
skyriaus viršininkas pulkininkas
Šijan (Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 427. L. 80-81. Originalas rusų k. Mašinraštis.

106. SSRS MVD Irkutsko srities valdybos viršininko M. Došlov'o ir SSRS MVD atstovo V. Matvejev'o pranešimas SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojui V. Riasnoj'ui apie tremtinių iš Lietuvos atgabenimą ir apgyvendinimą Irkutsko srityje.

Irkutskas, 1948 m. birželio 20 d.

Visiškai slaptai

SSR Sąjungos vidaus reikalų ministro pavaduotojui
generolui leitenantui
drg. V. S. Riasnoj'ui

Tarnybinis pranešimas
apie specialiųjų tremtinių, atvykusių iš Lietuvos SSR įkurdinimui Irkutsko srityje, skaičių

Pagal SSRS ministrų tarybos 1948.II.21 nutarimą Nr. 417 – 160vs ir SSRS vidaus reikalų ministro 1948.IV.23. įsakymą Nr. 00432 MVD Irkutsko srities valdybos žinion nuo 1948 m. birželio 6 iki 10 dienos į iškrovimo stotis atvyko 9 ešelonai, kuriuose buvo 3531 specialiųjų tremtinių šeima – 11646 žmonės.

Specialiojo kontingento priėmimui, įkurdinimui ir operatyvinei priežiūrai MVD Irkutsko srities valdyba mobilizavo 30 operatyvinių darbuotojų, iš jų 7 žmones kaip MVD valdybos įgaliotinius darbui įkurdinimo rajonuose.

Irkutsko srities darbo žmonių deputatų tarybos vykdomojo komiteto 1948 m. birželio 2 d. nutarimu Nr. 426 į įkurdinimo rajonus įgaliotiniais buvo pasiųsti 8 žmonės.

Užtikrinti apsaugai ir neleisti specialiesiems tremtiniams pabėgti iškraunant vagonus bei juos lydint į įkurdinimo vietas, MVD konvojinės kariuomenės 38-osios divizijos vadovybė paskyrė 115 žmonių – kareivių, seržantų ir karininkų.

Iš šio skaičiaus buvo paskirtos ir Taišeto, Nižneudinsko, Zimos, Čeremchovo, Angaros ir Irkutsko stotyse išstatytos operatyvinės grupės, kiekvieną jų sudarė 4 kareiviai, seržantas ir karininkas.

Pagal ešelonų viršininkų pranešimus, kelionėje iki iškrovimo stoties iš viso pabėgo 14 žmonių, mirė 14 žmonių ir perduota gydyti 20 ligonių. Per vietinius MGB apsaugos skyrius ir MVD miestų ir rajonų skyrių operatyvines grupes įvykių vietose paskelbta visų bėglių paieška.

Atvykusieji specialiųjų tremtinių ešelonai buvo iškrauti:

Irkutsko K * st.	- Irkutsko rajonui – 706 šeimos, 2434
Nr. 97909 ir 91929	žmonės
Čeremchovo st.	- Golumetės ir Čeremchovo rajonams
Nr. 97906	- 345 šeimos, 1161 žmogus
Angaros st.	- Usolės rajonui - 418 šeimų, 1418

* K – keleivinė.

Nr. 97907 Zimos st. Nr. 97910, 97905 Taišeto st. Nr. 97911, 97904 Nižneudinsko st. Nr. 97928	žmonių - Zimos rajonui - 707 šeimos, 2472 žmonės - Taišeto rajonui - 821 šeima, 2979 žmonės - Nižneudinsko, Alzamajaus ir Čeremchovo rajonams - 334 šeimos, 1182 žmonės

Specialieji tremtiniai iš vagonų buvo iškraunami atvirose prekinėse ir karinėse iškrovimo aikštelėse.

Dėl nepakankamo automobilių ir kinkomojo transporto, blogų kelių ir įkurdinimo vietų tolumo bei patalpų iškrovimo stotyse (Angara, Čeremchovas, Zima) nebuvimo specialieji tremtiniai atvirame lauke išbuvo nuo 1 iki 3 parų. Žmonių nugabenimas į Zimos ir Usolės rajonų miškų kirtavietes užtruko iki š. m. birželio 19 d. Tai, kad specialieji tremtiniai turėjo didelius krovinius, irgi sunkino gabenimą.

Specialieji tremtiniai daugiausia įdarbinami miško pramonėje.

Tresto "Vostsibles" įmonėse – 8636 žmonės, "Irkuttransles" tresto įmonėse – 944 žmonės, "Irchimles" – 712 žmonių, "Leschimsojuz" – 386 žmonės, tresto "Kirovugol" – 635 žmonės, Maisto pramonės ministerijos įmonėse (Usolės druskos gamykla) -333 žmonės.

Kadangi SSRS miško pramonės ministerijos tresto "Krasnodrev" (Irkutsko srities Šitkino rajono) įmonės buvo nepasirengusios, anksčiau planuotus Kansko stotyje iškrauti ešelonus Nr. 97904 ir 97905 teko iškrauti Taišeto ir Zimos stotyse ir dalį specialiųjų tremtinių perduoti įdarbinti kitoms organizacijoms.

Atgabenti į tresto "Vostsibles" miško kirtavietes specialieji tremtiniai daugiausia įkurdinti nepritaikytose patalpose -barakuose, vasaros tipo daržinėse, palapinėse, klubuose ir mokyklose laikinai todėl, kad trestas "Vostsibles", dar kovo mėnesį žinojęs, jog kontingentas bus atvežtas, nesiėmė reikiamų priemonių pasirengti įkurdinti žmones.

Nors ir turėdamas lėšų kapitalinei statybai, trestas "Vostsibles" reikiamų darbų dar nepradėjo. Pavyzdžiui, Zimos miško pramonės ūkiui asignuota 1500 000 rublių, tačiau statyba nepradėta.

MVD srities valdybos darbuotojai kartu su miško pramonės ūkių ir

rajonų vykdomųjų komitetų atstovais tikrindami nustatė, kad gyvenamasis plotas atvykusiems specialiems tremtiniams kai kuriuose punktuose visiškai neparengtas. Pavyzdžiui, Irkutsko rajono Bolšaja Rečkos mechanizuotame miško ruošos bare vietoj planuotų 300 šeimų normaliomis sąlygomis galima įkurdinti tik 20 šeimų. To paties rajono Talcų mechanizuotame miško ruošos bare patalpos parengtos tik 90 žmonių, o buvo planuota šiame mechanizuotame miško ruošos bare įkurdinti 200 šeimų.

Zalarių mechanizuotame miško ruošos bare buvo planuota įkurdinti 250 žmonių. Paaiškėjo, kad šiame mechanizuotame miško ruošos bare normaliomis sąlygomis galima įkurdinti tik 18 žmonių, o nepritaikytose patalpose – 90 žmonių, kitų įkurdinti visiškai nėra kur, todėl į Zalarių rajoną specialiųjų tremtinių nebuvo atvežta.

Maisto tiekimas ir mitybos blokai specialiųjų tremtinių įkurdinimo vietose organizuoti visiškai nepatenkinamai, ypač Irkutsko, Širokopadės, Čeremchovo, Voznesenskos miško pramonės ūkiuose.

Tikrinti, kaip vyksta specialiųjų tremtinių įkurdinimas, aprūpinimas maistu ir įdarbinimas, buvo išvykęs: į Voznesenskos miško pramonės ūkį (Golumetės rajonas) ir Zimos miško pramonės ūkį (to paties rajono) – papulkininkis drg. Matvejev, į Nižneudinsko rajoną – majoras drg. Krasnov.

Apie specialiųjų tremtinių įkurdinimo eigą ir nustatytus trūkumus laiku buvo pranešama partijos srities komitetui ir srities vykdomajam komitetui, kad būtų imamasi atitinkamų priemonių.

Vykdant SSRS vidaus reikalų ministro 1948.IV.23 įsakymą Nr. 00432, operatyvinei priežiūrai, režimui įvesti, kovai su pabėgimais ir kriminaliniais nusikaltimais buvo įsteigta 12 specialiųjų MVD komendantūrų, kuriose buvo 16 darbuotojų, iš jų 12 komendantų ir 4 komendanto pavaduotojai.

Praktiškai padėti komendantams organizuojant specialiųjų tremtinių priežiūros agentūrinį bei operatyvinį darbą iš MVD miestų ir rajonų skyrių aparatų paskirta patyrusių operatyvinių darbuotojų.

Kad niekas nepabėgtų ir įkurdinimo vietose būtų įvesta privaloma tvarka, visiems specialiesiems tremtiniams buvo paskelbtas SSRS liaudies komisarų tarybos 1945 m. sausio 8 d. nutarimas Nr. 35. Kartu visi suaugusieji pasirašė, kad įspėti dėl baudžiamosios atsakomybės už

savavališką pasišalinimą iš įkurdinimo vietos.

Bėgliams gaudyti galimuose jų bėgimo keliuose išstatyti iš MVD miestų bei rajonų skyrių darbuotojų sudaryti postai ir užkardos.

Buvo surengtas pasitarimas su MVD miestų ir rajonų skyrių viršininkais ir srities valdybos operatyviniais darbuotojais, kuriame buvo iškelti uždaviniai užtikrinti ministro įsakymo Nr. 00432 vykdymą.

Nr. 17/1660
Irkutskas, 1948 m. birželio 20 d
Egz. 1 – adresatui
Egz. 2 – 3 – bylon

MVD Irkutsko srities valdybos
.viršininkas pulkininkas
Došlov (Parašas)
SSRS MVD atstovas papulkininkis
Matvejev (Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 247. L. 98-100. Originalas rusų k. Mašinraštis.

107. Tremtinių ešelono Nr. 97903 viršininko Raksin'o pranešimas SSRS MVD Specialiųjų tremčių skyriaus viršininkui V.Šijan'ui apie tremtinių ešelono Palemono geležinkelio stotyje formavimą, maršrutą, tremtinių sekimą ir išlaipinimą Sibire.

Minskas, 1948 m. birželio 23 d.

Visiškai slaptai
Egz. Nr.1

SSR Sąjungos MVD
Specialiųjų tremčių valdybos viršininkui
pulkininkui
draugui Šijan'ui
Maskva

Tarnybinis pranešimas
apie ešelono Nr. 97903 lydėjimo rezultatus

Š.m. gegužės 20 d. kartu su savo pavaduotojais (operatyviniam darbui ir tiekimo reikalams), medicinos personalu bei lydimaja komanda atvykau į Lietuvos geležinkelio Palemono stotį.

Atvykę parinkome įsikūrimo vietą ir ėmėmės saugos priemonių. Naktį apsauga buvo sustiprinta.

Gegužės 22 d. 1 val. 30 min. į stotį atvyko 29 ešelono vagonai. 4 valandą tą pačią dieną buvo pradėtos pristatyti pirmosios kontingento partijos, o iki 8-9 val. kontingento tiek pagausėjo, kad norint išvengti susigrūdimo pakrovimo aikštelėje, kontingentas netrukdomai buvo pakraunamas į vagonus, o priėmimas vyko vėliau. Tokį sprendimą diktavo ir meteorologinės sąlygos (stiprus lietus).

Pagrindinė kontingento dalis buvo priimta iki 18-19 val., vėliau neatvyko niekas. Gegužės 23 d. rytą atvyko antroji ešelono dalis (39 vagonai) iš Pilviškių apskrities *, ten ir pakrauta. Pristačiusieji šią ešelono dalį atvyko be vagonų sąrašų, juos sudarinėti pradėjo vietoje ir iki ešelono išvykimo nebaigė. Šios ešelono dalies žmonės buvo priimami kiekvieną asmeniškai iššaukiant pagal pažymas.

Tuo pačiu metu Palemono stotyje buvo tęsiamas gautų vagonų pakrovimas. Gegužės 23 d. 15 val. kontingento pristatymas beveik liovėsi ir abi ešelono dalys buvo sujungtos. Baro komendantui (MGB Kauno skyriaus atstovui) buvo iškeltas klausimas, ar negalima ešelono išsiųsti, nes kontingento pristatymas liovėsi. Tačiau SSRS MGB įgaliotinio pulkininko drg. Rudakov'o paliepimu, pakrovimo baro komendantas vyresnysis leitenantas drg. Glezeris ** raštiškai pareikalavo sulaikyti ešeloną iki 19.30 val. 19.00 val. gautas nurodymas ir gegužės 23 d. 19.30 val. ešelonas iš Palemono stoties išvyko į paskyrimo vietą.

Iš viso per š.m. gegužės 22 ir 23 d. abejose ešelono dalyse buvo priimta 1 215 žmonių. Iš jų 16 žmonių MGB Kauno skyrius išlaipino, tarp kurių buvo keletas ligonių (dokumentai pridedami).

Taigi ešelone išvykimo momentą buvo 1 199 specialiojo kontingento žmonės.

Pažymėtina, kad kai kurie žmonės, baro komendanto pareiškimu, buvo įkraustyti į ešeloną neteisėtai. Jie buvo išlaipinami abi pakrovimo dienas, tai kėlė nereikalingą įtampą darbe ir painiavą.

Ešelonas Palemono stotyje buvo suformuotas iš 58 *** vagonų. Tačiau dėl to, kad vagonai buvo nepilni (į paskutiniuosius vagonus buvo

* Turėtų būti valsčiaus.
** Šiame dokumente Glazeris.
*** Turėtų būti – 68.

pakraunama po 10-15 žmonių), 6 laisvi vagonai buvo atkabinti ir palikti Palcmono stotyje. Taigi išvykstantį ešeloną sudarė 62 vagonai.

Gegužės 24 d. 4.00 val. atvykome į Molodečną. Sutiko srities karinio tiekimo valdybos atstovas majoras drg. Cygankov. Kadangi nuo išvykimo momento buvo praėjusios tik 9 valandos, o iki Oršos stoties liko 7-8 valandos kelio, sutikau su draugo Cygankov'o nuomone pateikti paraišką pamaitinti kontingentą Oršoje. Paraiška buvo surašyta ir perduota drg. Cygankov'ui, kuris asmeniškai ėmėsi ją perduoti į Oršą.

Ešelonui atvykus į Oršą, mūsų paraiškos ten neradome ir restorano direkcija atsisakė maitinti. Iš esmės drg. Cygankov maitinimą sužlugdė, apie tai pranešiau Jums š.m. gegužės 24 d. telegrama iš Oršos.

Nuo Suchiničių stoties ir toliau (iki vietos) kontingentas buvo maitinamas normaliai. Iš viso per visą kelią kontingentas buvo maitinamas 12 kartų, iš to skaičiaus 3 kartus gavo sausąjį daviniį.

Motinos vaikams iki 3 metų gaudavo pinigų pienui, skaičiuojant po 5 rb ir 50 kp dienai. Iš viso kelyje kontingento maitinimui išleista 78 tūkstančiai 96 rb ir 40 kp.

Pirmosiomis dienomis, matyt, todėl, kad lydimosios komandos viršininkas nepakankamai suprato savo uždavinius, mūsų savitarpio santykiai buvo nenormalūs; komandos viršininkas kapitonas drg. Fomčenko dažnai kišosi ne į savo funkcijas. Suchiničių stotyje sušaukiau pavaduotojų pasitarimą, kuriame buvo nurodyti trūkumai darbe ir savitarpio santykiuose. Po šio pasitarimo ešelono vadovybės, kartu ir lydimosios komandos viršininko, darbas vyko daug normaliau.

Čeliabinsko stotyje buvo atliktas visuotinis kontingento sanitarinis apšvarinimas (vagonų, daiktų dezinfekcija ir žmonių maudymas).

Kelionėje instruktavau medicinos personalą, nes jis nežinojo, kaip praktiškai pradėti savo darbą. Pokalbyje buvo paliesti šie klausimai: ešelono tikrinimo tvarka, medicinos pagalbos teikimas nevėluojant, atsargumas kalbantis su kontingentu ir pan.

Kelionėje medicinos personalas atliko tokį darbą:

1. Pakrovimo vietoje buvo aptikta šeima – 3 dizenterija ir tymais sergantys vaikai ir su jais jų 80 metų senelė. Ši šeima iš ešelono buvo išlaipinta.

2. Periodiškai buvo teikiama medicinos pagalba ir galimi infekciniai ligoniai kasdien stebimi.

3. Visiems vaikams iki 10 metų buvo du kartus duota dizenterinio bakteriofago.

4. Buvo nustatytos dvi infekcinės ligos (skarlatina ir dizenterija), ligoniai – Švelnienės šeima, 3 vaikai ir motina (vienas vaikas susirgo skarlatina) ir Montvila Pijušas, 56 metų. Švelnienės šeima buvo perduota Tambovo stoties MGB apsaugos skyriui, o Montvila P. – Kazachijos SSR MVD Šiaurės Kazachijos stoties valdybai Petropavlovske.

5. Kelionėje viena moteris gimdė, gimdymas praėjo normaliai.

Taigi kelionėje buvo išlaipinti du ligoniai ir kartu su jais 3 šeimos nariai.

Pavaduotojas operatyviniams reikalams kelionėje įgijo 2 agentus ir naudojosi 3 agentais, kuriuos gavo iš MGB organų vietoje.

Be to, beveik kiekviename vagone buvo patikimų asmenų, kurie informuodavo apie padėtį vagonuose ir kontingento nuotaikas. Patikėtiniai buvo parinkti vietoje prieš išvykstant – iš dalies pagal juos pristačiusių operatyvinių darbuotojų rekomendacijas, iš dalies parinkus asmeniškai.

Kelionėje buvo gauta: iš agentų – 3 pranešimai, iš patikėtinių – 25 asmeninės informacijos.

Iš patikėtinių informacijų verta dėmesio štai kas:

1. Stovint Smolenske, specialusis tremtinys Kasperavičius Juozas bandė pabėgti, tačiau konvojus jį pastebėjo ir sulaikė už 100-150 metrų nuo ešelono. Kasperavičius buvo imtas sekti ir po kelių dienų patikėtinė E.Mauručaitė pranešė, kad Kasperavičius rengiasi antrą kartą bėgti. Buvo imtasi priemonių užkirsti kelią pabėgimui. Kasperavičius pristatytas į tremties vietą, apie jo elgesį kelionėje pranešta Nižnij Ingašo rajono MVD skyriaus viršininkui.

2. 58-ojo vagono patikėtinė Balsytė Ona pranešė apie šio vagono kontingento nuotaiką ir konkrečiai apie tai, kad grupė tremtinių dainuoja nacionalistines dainas. Šiame vagone buvo mūsų agentas "Abelis", kuris apie tai parašė raportą; šis perduotas vietoje MVD rajono skyriaus viršininkui.

3. Be to, per patikėtinius buvo nustatyta bendra specialiųjų tremtinių nuomonė dėl įvykdytos operacijos. Tremtiniai kalbėjo, jog juos iškeldina todėl, kad Sovietų Sąjunga, tariamai numatydama karą su Amerika, iš pasienio zonos valo įtartinus elementus, prie kurių pris-

kyrusi ir juos.

Iš agentūros pranešimų verti dėmesio šie:

1. Agentas "Budrevičė" pranešė, kad specialusis tremtinys Kazlauskas tikisi įkurdinimo vietoje nužudyti kariškį, paimti jo ginklą ir bėgti į Lietuvą dalyvauti gaujoje. Agentūrinis pranešimas perduotas tremties vietoje MVD organui.

2. Specialusis tremtinys Markevičius, neprivažiavus Kuibyševo, ešelono viršininko pavaduotojui operatyviniam darbui kapitonui drg. Revunov'ui pasiūlė 10 tūkstančių rublių kyšį, kad jį paleistų. Drg. Revunov tokį siūlymą atmetė. Po kelių dienų vienoje stotelėje Markevičius kreipėsi į mane siūlydamas pasikalbėti "rimtu" reikalu. Būdamas tuo metu užimtas ir nežinodamas apie jo pokalbį su kapitonu Revunov'u, pasiūliau vėliau Revunov'ui pasikalbėti su Markevičium. Tačiau kalbėtis su kapitonu Revunov'u jis atsisakė ir į mane daugiau nesikreipė, matyt, nesitikėdamas, kad reikalas baigsis palankiai.

Vėliau jis vagone pasipasakojo apie savo planus grįžti į Lietuvą mūsų agentui "Boreišai", apie tai pastarasis pranešė raštu.

Markevičius pristatytas į tremties vietą, medžiaga apie jį perduota MVD Nižnij Ingašo rajono skyriaus viršininkui.

Surašytas operatyvinės medžiagos perdavimo aktas, vieną jo egzempliorių pridedu.

Kelionėje į kitus ešelonus susijungti su šeimomis buvo perduoti 4 žmonės ir iš ešelono Nr. 97923, taip pat susijungti su šeima buvo priimtas vienas žmogus (Bagdonaitė Irena).

Iškrovimo stotyje (Tinskaja, Krasnojarsko geležk.) š.m. birželio 9 d. buvo perduoti 1 092 žmonės (keturi šimtai trisdešimt trys šeimos), iš jų: vyrų – 352, moterų – 520 ir vaikų – 320.

Kontingento perdavimo aktas pasiųstas MGB Kauno skyriui.

Priedas: 36 lapai dokumentų *.

Ešelono Nr. 97903 viršininkas majoras
Minskas, 1948 m. birželio 23 d. **(Raksin)** (Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 427. L. 119-123. Originalas rusų k. Mašinraštis.

* Priedas neskelbiamas.

108. LKP(b) CK sekretoriaus A.Sniečkaus pranešimas VKP(b) CK sekretoriui A.Ždanov'ui apie 1948 m. gegužės 22-27 d. Lietuvos gyventojų trėmimo okupacinius tikslus, trėmimo operaciją, iš tremtinių atimtą turtą, partizanų pasipriešinimo suaktyvėjimą.

Vilnius, 1948 m. birželio mėn.

Visiškai slaptai

VKP(b) CK sekretoriui
drg. A.Ždanov'ui

Rengdami banditų ir jų pagalbininkų šeimų iškeldinimo už respublikos ribų operaciją, MGB organai atliko didelį parengiamąjį darbą, kruopščiai ištyrė, atrinko ir įformino iškeldintinų šeimų bylas. Todėl dauguma, išskyrus vieną kitą, numatytų šeimų, iš tų, kurie aktyviai padėjo buržuaziniams nacionalistams ir jų gaujoms, išvežtos teisingai.

Vietų partinės organizacijos labai padėjo MGB organams sėkmingai įvykdyti šią operaciją. Partinės organizacijos įtraukė į šią operaciją ir masinį politinį bei aiškinamąjį darbą tarp gyventojų daugiau kaip 20 tūkstančių aktyvistų. Lietuvos KP(b) CK, siekdamas padėti apskričių komitetams atlikti organizacinį ir masinį politinį darbą, mobilizavo respublikos miestuose ir nusiuntė į apskritis daugiau kaip 2 000 partinių ir tarybinių aktyvistų, vadovaujančių darbuotojų, Lietuvos KP(b) CK biuro narių ir sekretorių.

Sovietų valdžiai ir lietuvių tautai priešiškų elementų iškeldinimo operacija visoje Lietuvoje vyko sėkmingai. Tačiau kai kuriose apskrityse ir valsčiuose, vykdant operaciją, buvo ir nemažų trūkumų. Utenos apskrityje iš numatytų iškeldinti 450 buožių, banditų ir jų pagalbininkų šeimų pavyko iškeldinti tiktai 366 (tarp jų – 45 šeimas iš rezervo). Pasislėpė nuo iškeldinimo 129 šeimos ir nemažai išvežtų šeimų narių.

Pagrindinė priežastis pasislėpti nuo iškeldinimo buvo nepakankama MGB apskrities organų konspiracija rengiant operaciją. Leliūnų valsčiuje dar balandžio mėnesį, atvykus į valsčių MGB karininkų grupei, atkakliai sklido gandai ir kalbos, kad bus iškeldinimas, todėl daugelis buožių nenorėjo pavasarį išeiti į laukus ir sėti. Kai kurios šeimos, kurios turėjo būti iškeldintos, likus 2-3 savaitėms iki iškeldinimo, pasi-

slėpė.

Videniškių, Utenos, Daugailių, Vyžuonų ir kituose valsčiuose buvo kalbama, kad iškeldinimas prasidės 3 valandą naktį iš gegužės 21 į 22 dieną. Banditų pagalbininkė Utenos miesto mokytoja Kazlauskienė Stasė, kai pas ją atėjo operatyvinė grupė, buvo jau visiškai pasiruošusi ir pareiškė, kad ji dar iš vakaro buvo įspėta, jog bus iškeldinta. Priedas neskelbiamas. Buožė banditų pagalbininkas Roškevičius iš Daugailių valsčiaus Maleišių kaimo, kai atėjo operatyvinė grupė, pasakė, kad jeigu būtų atėję šiek tiek vėliau, tai jų būtų jau neberadę. Banditų pagalbininkas buožė Bernotis iš Vyžuonų valsčiaus pasakė: "Aš jau žinojau, kad jūs atvažiuosite šiąnakt 3 valandą manęs išvežti ir pasiruošiau".

Telšių apskrityje taip pat plačiai sklido kalbos apie numatomą iškeldinimą. MGB Tverų VS viršininkas Kalugin, būdamas neblaivus, balandžio 18 d. liaudies gynėjo Majausko bute prie pašalinių asmenų kalbėjo apie būsimą iškeldinimą. Telšių apskrities milicijos skyriaus milicininkai Petras Junikas ir Stasiulis balandžio pabaigoje kalbėjo tarp civilių gyventojų apie būsimą buožių iškeldinimą už Lietuvos SSR ribų. Žarėnų valsčiaus vykdomojo komiteto pirmininkas Mykolas Grinius, atidavęs pažymą MGB organams apie iškeldinto Prano Juškevičiaus turtinę padėtį, pranešė jam apie būsimą iškeldinimą, todėl Juškevičius su savo šeima pasislėpė; iš viso apskrityje nuo iškeldinimo pasislėpė 93 šeimos.

Šakių apskrityje apie 35 iškeldintos šeimos, kai pas jas atėjo operatyvinės grupės, jau buvo visiškai pasiruošusios ir laukė, kada jų atvažiuos, nes, pasak jų, apie iškeldinimą žinojo seniai, bet bėgti nesiruošė. Apskrityje nuo iškeldinimo pasislėpė 38 šeimos. Kauno apskrityje nuo iškeldinimo pasislėpė 70 šeimų, Ukmergės – 54, Kupiškio – 48, Tauragės – 44 ir t.t. Iš viso respublikoje nuo iškeldinimo pasislėpė, partijos apskričių komitetų duomenimis, apie 1 200 šeimų ir nemažai išvežtų šeimų narių.

Kai kuriose apskrityse per operaciją mėginę bėgti iškeldintinų šeimų nariai -- 5 žmonės buvo nušauti ir vienas sužeistas (Ukmergės – 1, Marijampolės – 1, Jurbarko – 2 ir vienas sužeistas, Radviliškio – 1). Kai kuriose apskrityse nacionalistinis pogrindis ir banditų pagalbininkai mėgino priešintis.

Kretingos apskrities Mosėdžio valsčiuje operacijos dieną apie 8 val.

ryto gauja apšaudė operatyvinę grupę. Po susišaudymo banditai pasislėpė, aukų nebuvo. Salantų valsčiuje apie 11 val. ryto operatyvinė grupė, artėdama prie vienkiemio, susidūrė su 4 žmonių gauja. Po susišaudymo ir gaujos persekiojimo operatyvinė grupė sučmė iškeldintiną šeimos galvą ir nuginklavo, kiti banditai pasislėpė. Aukų nebuvo.

Tauragės apskrityje iškeldintinas banditų pagalbininkas Petkus pasipriešino ginklu ir šautuvo šūviu sužeidė operatyvinės grupės kareivį. Toje pačioje Kėdainių apskrityje Kėdainių valsčiuje suimamas buožė ir banditų pagalbininkas Poška mėgino pasipriešinti ir su peiliu puolė operatyvinės grupės vadovą. Kupiškio apskrityje banditai apšaudė Utenos apskrities automašiną, grįžtančią iš geležinkelio stoties, šeimas pakrovus į ešeloną. Žuvo 2 operatyvinės grupės darbuotojai, felčeris ir 4 žmonės buvo sužeisti. Kėdainių apskrityje buožės žmona Šavčinienė iš važiuojančios mašinos išmetė 4 mėnesių mergaitę. Kad vaikas dingo, buvo nustatyta tik per patikrinimą Kėdainių stotyje.

Šilutės apskrityje buvo toks atsitikimas. Valsčiaus komsorgas Aleknavičius vedė MGB organų per susirėmimą nušauto buožės bandito dukterį, du jos broliai dabar yra gaujoje. Šeima buvo iškeldinta. Aleknavičius pareikalavo, kad jį iškeldintų kartu su žmona ir jos šeima. Aleknavičiaus prašymas buvo patenkintas. Kitose apskrityse operacija vyko be incidentų.

Visose apskrityse buržuaziniai nacionalistai, siekdami sukelti valstiečių, darbininkų, inteligentijos paniką, skleidė provokacinius gandus, kad išveš visus lietuvius, kad greit bus SSRS karas su Amerika ir Anglija, todėl rusai išveža lietuvius, nes bijo 1941 metų.

Daugelyje valsčių operacijos dieną dalis valstiečių ir inteligentijos, nacionalistinio pogrindžio bei jo agentūros provokacinių gandų paveikti, labai sutriko, pasidavė panikai. Kuršėnų apskrities Papilės valsčiuje pirmą dieną nepavyko surengti susirinkimų ir pokalbių penkiuose kaimuose, nes valstiečiai išbėgiojo ir išsislapstė. Panašių faktų buvo ir kitose respublikos apskrityse. Tos pačios apskrities Raseinių valsčiuje, kai agitatoriai pradėjo kviesti valstiečius į susirinkimą mokykloje, valstiečiai atsisakė eiti, jie sakė: "Mokyklą apsups kariuomenė ir mus visus išveš". Teko susirinkimą rengti atviroje vietoje, tiesiog lauke. Susirinkime dalyvavo daugiau kaip 300 žmonių, ir tiktai tada, kai agitatoriai papasakojo, ką ir kodėl išveža, valstiečiai nusiramino, išsiskirstė į

namus ir ėmėsi darbo.

Kai kuriose apskrityse buvo ir tokių faktų. Agitatoriai ir aktyvistai, atėję į namus pasikalbėti, rasdavo valstiečius besikraunančius daiktus. Paklausti, kur rengiasi, pastarieji atsakydavo: "Kalba, kad visus lietuvius išveš, tai mes ir ruošiamės". Tauragės apskrities Batakių valsčiaus vidutinis valstietis Arbačiauskas Pranas susirinkime pareiškė: "Po pranešimo ir atsakymų į klausimus viskas tapo aišku, kad niekas mūsų visų nesiruošia išvežti. Veltui sklido gandai, kad išveš 70 procentų lietuvių, daugiausia turtingesnius valstiečius. Be reikalo patikėjau šmeižtu ir laukiau susirišęs ryšulius, kad nuo kaimyno pasuks mašina į mano vienkiemį. Aš klydau, sovietų valdžia žino, ką daro, ji visada išmintingai sprendžia klausimus, man ir mums visiems čia sėdintiems nieko kito nelieka, kaip džiaugtis, kad sumažėjo banditų".

Atlikus masinį aiškinamąjį darbą, vargingieji, vidutiniai valstiečiai, pramonės įmonių bei tarybinių ūkių darbuotojai, inteligentija vieningai pritaria sovietų vyriausybės vykdomoms priemonėms prieš buržuazinius nacionalistus ir jų ginkluotas gaujas. Iškeldinant, aprašant, saugant ir išgabenant iškeldinamųjų turtą, aktyviai dalyvavo daugelis vargingųjų, vidutinių valstiečių, apylinkių ir valsčių tarybų deputatų.

Partinės organizacijos, padedamos aktyvistų ir agitatorių, per 5 dienas surengė daugiau kaip 10 tūkstančių susirinkimų ir pokalbių, kuriuose dalyvavo apie 450 tūkstančių valstiečių, darbininkų ir tarnautojų, juose aiškino vykdomų priemonių esmę, demaskavo nacionalistinio pogrindžio bei jo agentų provokacinius gandus. Kauno "Inkaro" fabrike valcavimo cecho meistras Gakauskas pasakė: "Vyriausybė teisingai nutarė iškeldinti banditų šeimas. Jie tyčiojosi iš mūsų prie Smetonos ir prie vokiečių ir dabar iš už kampo šaudo. Visi mes matėme, kaip banditas Nekrašes *, turėjęs Kaune 3 namus, prie vokiečių lakstė su automatu, plėšė žydus ir darbininkus. Tokių buvo daug. Mes visada dirbome ir dirbam. Mums nėra ko bijoti, mes neplėšikavome. Sovietų valdžia iškeldina banditus. Mūsų įmonėje buvo kilusi panika, daugelis darbininkų vienas kito klausinėjo: "Tavęs neiškeldino?" daugelis patikėjo banditų gandais. Pas mus buvo dargi tokių darbininkų, kurie kalbėjo: "Ir dirbti nesinori, kai iškeldina". Mes turime sakyti, kad teisingai iškeldina banditus. Aš žinau, kaip Adamavičius prie vokiečių šaudė net vaikus, o dabar jiems visiems atėjo galas".

"Vilko" fabriko skardininkas Paškauskas pasakė: "Panevėžio apskrityje banditai dieną įsiveržė į mano namus ir nužudė mano tėvą ir brolį, plėšė turtą. Seniai buvo laikas pašalinti juos iš Lietuvos žemės".

Šiauliuose odinės avalynės kombinato "Elnias" stachanovietė Didiskienė pasakė: "Gerai, kad iškeldina banditus ir tuos, kurie jiems padėjo žudyti dorus ir sovietų valdžiai ištikimus žmones. Banditai ir buožės trukdė mums ramiai dirbti. Gąsdino ir grasino, kad mano fotonuotraukai neteks ilgai būti garbės lentoje, vis tiek užmušim, jeigu dirbsi sovietų valdžiai". Tauragės apskrities Batakių valsčiuje valstietis Mickiauskas kalbėjo: "Gerai padarė, kad išvežė banditus ir jų pagalbininkus. Juk jie neleidžia mums ramiai gyventi ir dirbti, atsibodo bijoti banditų keršto. Dabar galime be baimės būti sovietiniais žmonėmis".

Kėdainių apskrities Krakių valsčiuje vargingasis valstietis kalbėjo: "Jeigu išežtų visą buožiją, tai nebūtų banditizmo, vargingieji ir vidutiniokai aktyviai įsitrauktų į kolūkių kūrimą Lietuvoje ir pradėtų geriau gyventi. Nestojau į kolūkį tiktai todėl, kad gąsdino buožė Kilčiauskas, o dabar stoju į kolūkį".

Šiame valsčiuje per 2 dienas po operacijos paduoti 28 pareiškimai stoti į kolūkį, todėl numatyta įsteigti 2 naujus kolūkius.

Telšių apskrities Ubiškės valsčiuje 23 vargingųjų ir vidutinių valstiečių ūkiai nutarė įsteigti naują kolūkį. Į "Aušros" kolūkį, kuriame buvo 21 ūkis, pareiškimus padavė dar 13 ūkių. Daugelyje apskričių valstiečiai, karštai pritardami buožių banditų pagalbininkų iškeldinimui, reiškia norą stoti į kolūkius, sudaro iniciatyvines grupes. Respublikoje po operacijos numatoma įsteigti daugiau kaip 100 kolūkių.

Visose apskrityse ir miestuose buvo surengti specialūs inteligentijos susirinkimai, kuriuose kalbėjo partijos apskričių komitetų sekretoriai ir Lietuvos KP(b) CK atstovai. Gegužės 25 d. Panevėžyje, inteligentams prašant, buvo surengtas antras susirinkimas dėl to, kad dalies mokytojų prašymu buvo paleisti numatyti iškeldinti 2 mokytojai, – tai padarė miesto inteligentijai didelį įspūdį. Susirinkime dalyvavo daugiau kaip 300 žmonių. Kalbėjęs mokytojas Kodis pasakė: "Sovietų vyriausybė teisingai elgiasi su priešiškais elementais. Mes matėme, kad tuos, kurie dirba liaudies gerovei, vyriausybė gerbia. Sakykim, tarp mūsų, D.Lukšys

* Taip tekste.

– Lietuvos SSR nusipelnęs mokytojas. Turime ir Stalino premijos laureatų. Ir netiesa, kad visus lietuvius išveš. Mes turime susitelkti ir auklėti atsidavusį mūsų tėvynei jaunimą, ir aš prašyčiau apskrities komiteto sekretorius dažniau pas mus užeiti ir rengti tokius pokalbius". O mokytojas Juozelėnas kvietė mokytojus kelti savo politinį idėjinį lygį, įvaldyti Markso – Engelso – Lenino – Stalino mokymą, tiktai tada mokytojas galės teisingai suprasti iškeltus uždavinius ir tinkamai auklėti jaunimą.

Marijampolės apskrities Veiverių valsčiaus mokytojai susirinkime priėmė tokį nutarimą:

"Mes, Veiverių valsčiaus mokytojai, ligšiol laikėmės netinkamos linijos komunistų partijos ir Lietuvos SSR vyriausybės, stiprinančių sovietų valdžią, partijos ir vyriausybės vykdytų priemonių, ypač dėstymo metodų, atžvilgiu. Įsipareigojame nuo šio momento savo darbą mokyklose pertvarkyti pagal partijos ir vyriausybės nurodymus, sistemingai dirbti auklėjamąjį darbą su mokiniais ir jų tėvais ištikimybės sovietų valdžiai dvasia, padėti mūsų organams vykdyti visas priemones vietose".

Tačiau dalis inteligentų, ypač mokytojai, neigiamai reagavo į banditų ir jų pagalbininkų šeimų iškeldinimą. Alytaus apskrities Simno progimnazijos direktorius po mokinių susirinkimo, kuriame nekalbėjo nė vienas mokytojas, sukvietė mokytojus į mokytojų kambarį ir į partijos valsčiaus komiteto klausimą: "Ar viskas jums aišku?", atsakė: "Aiškumą parodys istorija..., tu lietuvis, ar tau neskauda širdies?" O paskui pokalbyje partijos valsčiaus komitete pasakė: "Iškeldindami lietuvius, jūs elgiatės žvėriškai".

Panašių kalbų ir nuotaikų buvo ir Seirijų bei Butrimonių progimnazijose. Šakių apskrityje pradinės mokyklos mokytojas Sinkevičius Antanas atėjo palydėti mokinės. Pabučiavo ją ir pasakė: "Važiuok į tolimąjį Sibirą, bei niekada nepamiršk, kad tu lietuvė ir būk tikra, kad ši valdžia ne mūsų". O mokytoja * pasakė: "Vokiečiai vežė ir bolševikai veža, jokio skirtumo". Daugelyje apskričių kai kurie kunigai per pamaldas ir pokalbiuose tinkamai aiškino tikintiesiems sovietų valdžios vykdomas priemones. Kunigas Lapinskas Rokiškio apskrities Aleksandravėlės miestelyje per pamaldas kvietė gyventojus nutraukti kraujo liejimą ir

* Turėtų būti mokinė.

kalbėjo, kad sovietų valdžia neveža dorų darbo žmonių, o tiktai tuos, kurie organizuoja žudynes ir padeda žudikams. Vilkaviškio apskrities Kybartų, Pilviškių, Pajevonio bažnyčiose kunigai per pamaldas aiškino tikintiesiems, ką ir už ką sovietų valdžios organai iškeldino už respublikos ribų.

Po operacijos respublikoje dar labiau padidėjo darbo žmonių gamybinis ir politinis aktyvumas. Valstiečiai pradėjo aktyviau dalyvauti visuomeniniame politiniame gyvenime, aktyviau ir drąsiau kalbėti susirinkimuose ir reikšti savo nuomonę, stoja į žemės ūkio kooperatyvus, teikia pareiškimus, kuriuose prašo steigti kolūkius, stengiasi greičiau įvykdyti įsipareigojimus valstybei. Žemės ūkio produkcijos ir piniginių lėšų visose respublikos apskrityse antrojoje gegužės pusėje valstybei pristatyta gerokai daugiau. Nuo gegužės 20 d. iki birželio 1 d. pieno pristatyta beveik tris kartus daugiau (nuo 4 420 t iki 12 040 t), analogiškai daugiau pateikta mėsos, kiaušinių ir kitų rūšių žemės ūkio produktų.

Daugelyje apskričių valstiečiai reikalauja iškeldinti likusius buožes banditų pagalbininkus, sustiprinti kovą likviduojant ginkluotas gaujas, demaskuoja banditų pagalbininkus, prašo duoti jiems ginklų, kad galėtų aktyviau kovoti su banditais.

Iškeldinus buožių, banditų ir banditų pagalbininkų šeimas, aktyvas nuveikė didelį darbą: surašė, paskirstė paliktą turtą, gyvulius, pastatus ir organizavo jo apsaugą. Apytikriais duomenimis, iš viso buvo gauta 15 191 arklys. Jie paskirstyti šitaip: už respublikos ribų išvežta 2 050, perduota kolūkiams -1 738, žemės ūkio draugijoms – 3 212, perduota neturintiems arklių valstiečiams – 1 220, perduota tarybiniams ūkiams – 2 811, MTS ir MANP – 771, tarybinėms organizacijoms – 2 491.

Galvijų gauta 24 960. Jie paskirstyti šitaip: kaip valstybinė prievolė atiduoda 9 227, perduota kolūkiams – 2 778, žemės ūkio draugijoms – 3 823, perduota neturintiems karvių kolūkiečiams bei vargingiesiems valstiečiams – 3 250, perduota tarybiniams ūkiams – 3 031, MTS ir MANP – 266, tarybinėms organizacijoms – 138.

Gauta 29 182 avys. Kaip valstybinė prievolė atiduota 17 006, perduota kolūkiams – 2 520, žemės ūkio draugijoms – 2 227, parduota kolūkiečiams bei valstiečiams – 1 993, perduota tarybiniams ūkiams – 1 894, MTS ir MANP – 123, tarybinėms organizacijoms – 59.

Gauta 20 786 kiaulės. Atiduota valstybei – 10 298, perduota kolūkiams – 2 089, žemės ūkio draugijoms – 2 022, perduota – 1 699, MTS ir MANP – 172, tarybinėms organizacijoms – 52. Visi paukščiai atiduoti kaip valstybinė mėsos prievolė.

Likę pasėliai skaičiuojami ir perduodami kolūkiams, žemės ūkio draugijoms, vargingiesiems valstiečiams – šie įpareigojami atiduoti grūdų prievoles valstybei.

Kai kuriose apskrityse surašant ir paskirstant paliktą turtą, nors ir buvo kategoriškai draudžiama, kai kurie darbuotojai leido švaistyti ir grobstyti gyvulius bei turtą. Partinės organizacijos labai griežtai nubaudė tuos, kurie mėgino pasisavinti iškeldintų šeimų gyvulius ir turtą. Kuršėnų apskrityje MGB Raudėnų VS viršininkas Aleksejev pasiėmė spintą, skyriui paėmė stalą, 8 kėdes, 4 centnerius avižų, 25 pūdus šieno, pakeitė bričką, liaudies gynėjams davė lovą ir spintelę; už tai partijos apskrities komiteto buvo pašalintas iš partijos ir gali būti atleistas iš darbo. Šiauliuose partijos narys Kultin, surašydamas turtą, pasisavino radijo aparatą, sieninį laikrodį, du paršiukus ir 900 rb. Tą pačią dieną Kultin'ą miesto komitetas pašalino iš partijos, jis yra prokuratūros suimtas ir patrauktas kriminalinėn atsakomybėn.

Buržuaziniai nacionalistai ir jų gaujos, įsiutinti gautų smūgių, pakirtusių jų ekonominę bei politinę bazę, stengiasi tarp gyventojų dirbti provokacinį, šmeižikišką darbą, suaktyvinti ginkluotų gaujų veiklą. Daugelyje apskričių politinė padėtis tebėra įtempta. Nacionalistinis pogrindis ir jo gaujos nuo gegužės 23 d. iki birželio 4 d. įvykdė 21 teroro aktą prieš varginguosius, vidutinius valstiečius, partinį ir tarybinį aktyvą – nužudė 55 ir sužeidė 14 žmonių. Yra faktų, kad Kuršėnų ir Prienų apskrityse banditai žudo varginguosius valstiečius ir naujakurius, nusipirkusius iškeldintų šeimų gyvulių bei turto.

Reikia pažymėti, kad partinės organizacijos dar nepakankamai išplėtojo masinį politinį darbą tarp kaimo gyventojų, nes nemaža aktyvo dalis buvo užsiėmusi turto surašymu, gabenimu ir paskirstymu. Partinės organizacijos privalo atlikti platų masinį politinį darbą tarp gyventojų, sustiprinti visų komunistų, komjaunuolių, valstybinių ir kooperatinių įstaigų darbuotojų, taikių valstiečių politinį budrumą, kad ir jie padėtų kuo greičiau sutriuškinti buržuazinius nacionalistus bei jų ginkluotas gaujas. Partinės organizacijos privalo duoti ryžtingesnį atkirtį

buržuazinių nacionalistų užmačioms, demaskuoti jų ideologiją ir žvėriškumus. Operatyvinės čekistų priemonės prieš banditizmą turi būti suderintos su išsamiu kasdieniniu politiniu darbu tarp gyventojų ir tuo remiantis pritraukti plačias dirbančiųjų mases į aktyvią puolamąją kovą su nacionalistiniu pogrindžiu bei ginkluotomis gaujomis.

Lietuvos KP(b) CK visais šiais klausimais rengia ir vykdo atitinkamas priemones.

Lietuvos KP(b) CK sekretorius
(A.Sniečkus)

Išsp. 3 egz., sm.

LVVOA. F. 1771. Ap. 52. B. 15. L. 4-13. Originalas rusų k. Mašinraštis.
Skelbta: Vakarinės naujienos. 1991. Lapkričio 13.

109. SSRS MVD Specialiųjų tremčių skyriaus pažyma apie tremtinių ešelonų formavimą ir išsiuntimą iš Lietuvos į tremties vietas 1948 m. gegužės mėn.

Maskva, 1948 m. liepos 2 d.

Pažyma Visiškai slaptai

apie specialiųjų tremtinių ešelonų, išsiųstų iš Lietuvos SSR 1948 m. gegužės mėn., formavimą ir išsiuntimą

Eil. Nr.	Ešelonų Nr.	Pakrautų į jį specialiųjų tremtinių skaičius					Sumažėjo ešelonui važiuojant				Paskyrimo stotis	Ešelono perdavimo
		iš viso šeimų	iš viso žmonių	iš jų vyrų	moterų	vaikų	iš viso	iš jų pabėgo	mirė	palikta ligonių	atsiliko nuo ešelonų	data
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	97900	403	1322	391	550	381	--	--	--	--	--	Abakanas	VI.8
2.	97901	443	1482	595	449	438	6	--	1	2	3	Rešotai, Krasnojarsko kr.	VI.8
3.	97902	416	1546	517	566	463	4	3	--	1	--	Abakanas, Krasnojarsko kr.	VI.9
4.	97903	433	1199	354	522	323	5	--	--	5	--	Tinskaja [Tinskojus], Krasnojarsko kr.	VI.9
5.	97904	428	1656	417	653	586	6	1	2	3	--	Taišetas	VI.8
6.	97905	340	1207	362	427	418	3	1	1	1	--	Zima, Irkutsko sr.	VI.10
7.	97907	438	1427	438	551	438	9	--	3	1	5	Angara, Irkutsko sr.	VI.9
8.	97910	363	1279	378	370	531	8	--	3	1	4	Zima, Irkutsko sr.	VI.10
9.	97912	399	1508	483	558	476	11	1	2	1	7	Baikalas, Buriatijos-Mongolijos ASSR	VI.10
10.	97914	404	915	262	373	280	10	--	5	4	1	Jarcevas, Krasnojarsko kr.	VI.9
11.	97916	330	1049	298	450	301	3	--	--	1	2	Maklakovo prieplauka, Krasnojarsko kr.	VI.7
12.	97922	365	1222	326	449	447	4	--	--	3	1	Jenisejus, Krasnojarsko kr.	VI.8
13.	97923	476	1387	388	588	411	2	--	2	--	--	Kamarčiaga, Krasnojarsko kr.	VI.7
14.	97925	339	1169	326	469	374	2	--	2	--	--	--"--	VI.9
15.	97926	346	1194	356	499	339	1	--	--	--	1	--"--	VI.7
16.	97927	383	1275	386	485	404	1	--	1	--	--	Maganskas	VI.8
17.	97929	368	1130	315	532	283	--	--	--	--	--	Irkutskas K	
18.	97928	334	1182	455	435	292	2	--	--	2	--	Čeremchovas, Irkutsko sr.	VI.10
19.	97913	387	1376	404	552	420	14	1	1	10	2	Ulan Udė	VI.8
20.	97917	390	1327	403	530	394	2	1	--	--	1	Daurskojės rajonas, Krasnojarsko kr.	VI.12
		7685	25 852	7 854	10 008	7 990	93	8	23	35	27		

[...] * SSRS MVD Specialiųjų tremčių

skyriaus 3-iojo poskyrio operatyvinio įgaliotinio padėjėjas

jaun. leitenantas (**Bolotov**)(Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 427. L. 60. Originalas rusų k. Mašinraštis.

* Tolesnė dokumento dalis neskelbiama, nes kartojasi kituose skelbiamuose dokumentuose (Nr. 102).

110. SSRS finansų ministro pavaduotojo V.Popov'o raštas LSSR MT pirmininkui M.Gedvilui dėl pajamų, gautų už konfiskuotą Lietuvos tremtinių turtą, įskaitymo į SSRS biudžeto pajamas.

Maskva, 1948 m. liepos 8 d.

Slaptai

SSRS finansų ministro
pavaduotojas
1948.VII.8
Nr. 25-95/35
Maskva, Kuibyševo g. Nr. 9.

Lėšos, gautos už realizuotą turtą (pastatus, arklius, gyvulius, žemės ūkio inventorių ir kt.), priklausiusį banditų ūkiams ir konfiskuotą dėl jų perkeldinimo už Lietuvos SSR ribų, turi būti įskaitytos į sąjunginio biudžeto pajamas, nes minėtos priemonės vykdomos pagal SSR Sąjungos vyriausybės sprendimą. Todėl lėšos, gautos už realizuotus gyvulius ir arklius, priklausiusius nurodytiems ūkiams, negali būti įskaitytos į Lietuvos SSR respublikinį ir vietinį biudžetus.

V.Popov (Parašas)

LCVA. F. R-754. Ap. 13. B. 134. L. 3. Originalas rusų k. Mašinraštis.

Lietuvos SSR ministrų tarybos pirmininkui *
drg. M.A.Gedvilui
Į 1948 m. birželio 18 d. raštą Nr. 0474 vs

* Ant dokumento užrašyta rašalu: "LSSR MT gauta [19]48.VII.12. Nr. 1427 s. Drg. Drobniui. Prašom parengti tarpininkavimo raštą SSRS ministrų tarybai. V.Pisarev [19]48.VII.13".

111. LSSR valstybės kontrolės ministro A.Jefremov'o pranešimas LKP(b) CK sekretoriui A.Trofimov'ui ir LSSR MT pirmininko pavaduotojui V.Pisarev'ui apie konfiskuoto tremtinių turto apskaitos ir realizavimo tikrinimo rezultatus.

Vilnius, 1948 m. liepos 21 d.

Slaptai

Lietuvos komunistų partijos (bolševikų)
Centro komiteto sekretoriui
drg. A.Trofimov'ui
Lietuvos SSR ministrų tarybos
pirmininko pavaduotojui
drg. V.Pisarev'ui

Lietuvos SSR
valstybės kontrolės ministras
Vilnius, 1948 m. liepos 21 d.
Nr.97-s

Apie tikrinimo, ar tinkama ištremtų už respublikos ribų asmenų konfiskuoto turto apskaita, realizavimas ir saugumo garantija, rezultatus

Lietuvos SSR valstybės kontrolės ministerija, dalyvaujant Lietuvos SSR finansų ministerijai, š.m. birželio ir liepos mėnesiais patikrino, ar tinkama konfiskuoto turto apskaita, realizavimas ir saugumo garantija.

Buvo patikrinti Kretingos, Kuršėnų, Šiaulių, Ukmergės, Kauno, Prienų ir Pasvalio apskričių darbo žmonių deputatų tarybų vykdomieji komitetai, jų finansų skyriai ir žemės ūkio skyriai, Kauno miesto ir rajonų finansų skyriai, nurodytose apskrityse 18 valsčių darbo žmonių deputatų tarybų vykdomieji komitetai, apskričių vartotojų sąjungos, jų kaimo vartotojų skyriai, Kauno pramonės prekyba, Šiaulių mėsos kombinatas ir trys apskričių gyvulių paruošų kontoros.

Pranešu tikrinimo rezultatus:

Atliktas tikrinimas parodė, jog kai kurie darbo žmonių deputatų tarybų vykdomieji komitetai ir jų finansų skyriai, įvesdami griežtą kontrolę, kad konfiskuotas turtas būtų laiku ir visas surašytas, tinkamai įkainuotas bei panaudotas pagal paskirtį ir visos už šį turtą gautos pajamos būtų pervestos į biudžetą, padarė grubių pažeidimų.

Daugelyje apskričių ir valsčių vykdomųjų komitetų pirmininkai, taip pat apskričių finansų skyrių vedėjai nusišalino nuo vadovavimo konfiskuoto turto surašymui, įkainojimui bei realizavimui ir šio darbo nekontroliavo.

Daugelis šių darbuotojų, tarp jų Šiaulių ir Pasvalio apskričių vykdomųjų komitetų pirmininkai, Kauno, Šiaulių, Pasvalio, Prienų, Ukmergės apskričių finansų skyrių vedėjai ir dauguma visų patikrintų apskričių valsčių vykdomųjų komitetų pirmininkų 1948 m. gegužės 22 d. buvo komandiruoti į valsčius ir apylinkes kaip tiesioginiai evakuacijos dalyviai. **Panaudodami šią komandiruotę kaip pagrindą nusiimti atsakomybę už darbą visame valsčiuje arba apskrityje, aukščiau nurodyti darbuotojai ir sugrįžę daugiau negu 1,5 mėnesio nesiėmė būtinų priemonių reikiamai tvarkai įvesti.**

Per operaciją konfiskuoto turto apskaitai ir realizavimui vadovavo apskričių vykdomųjų komitetų ir Lietuvos KP(b) apskričių komitetų specialiai paskirti įgaliotiniai, kurie, kaip parodė tikrinimas, **daugelyje apskričių ne tiktai kad nesusidorojo su jiems pavestu darbu, bet ir labai grubiai pažeidė konfiskuoto turto apskaitos ir realizavimo instrukciją.**

Dėl to daug gyvulių, žemės ūkio inventoriaus ir namų apyvokos daiktų trūko, visa tai buvo grobstoma ir savinamasi.

Pasėliai

Patikrintų apskričių vykdomųjų komitetų pirmininkai neskyrė pakankamai dėmesio konfiskuotų pasėlių apsaugai.

Konfiskuoti pasėliai vykdomiesiems komitetams arba valstiečių ūkiams nepaskirti, derliaus priežiūra ir jo nuėmimu nesirūpinama.

Kauno apskrityje konfiskuotose ūkiuose yra 2 453 ha pasėlių, tarp jų: javų – 698 ha, bulvių – 247 ha ir cukrinių runkelių -17 ha. Visi šie pasėliai iki tikrinimo pabaigos iš tikrųjų niekam nepaskirti ir buvo visiškai nesaugomi ir neprižiūrimi.

Ukmergės apskrities 8 valsčiuose liko neperduoti organizacijoms ir valstiečių ūkiams 495 ha javų pasėlių ir 60,15 ha daržų.

Šiaulių apskrityje 1948 m. liepos 1 d. buvo nepaskirstyti 35 ūkių konfiskuoti žemės ūkio kultūrų pasėliai, kurių bendras plotas yra 650 ha.

Pasvalio apskrityje 1948 m. liepos 9 d. liko neperduoti 73 ūkių pasėliai, kurių bendras plotas – 344 ha, iš jų 27,9 ha cukrinių runkelių ir 33 ha bulvių pasėlių.

Kretingos valsčiaus vykdomasis komitetas iš jo žinioje esančių 82 ūkių konfiskuotų pasėlių įvairioms organizacijoms perdavė tiktai 26 ūkių pasėlius, bet ir tai tikrinimo dieną, 1948 m. birželio 30 d., ir šios pasėlių dalies perdavimo aktai nebuvo surašyti.

Iki liepos 10 d. Prienų apskrities vykdomasis komitetas ir jo žemės ūkio skyrius apskritai nieko nepadarė, kad konfiskuoti pasėliai būtų kam nors perduoti.

Javų pasėliai, su sąlyga, jeigu bus imtasi neatidėliotinų priemonių, gali būti laiku nuimti ir grūdų pristatymas įvykdytas, o bulvių, daržovių ir techninių kultūrų – linų, runkelių ir kt. – pasėlių galima išgelbėti tik dalį, nes nuo š.m. gegužės 22 d. jie neprižiūrimi.

Gyvuliai

Apskričių ir valsčių vykdomųjų komitetų pirmininkai negarantavo konfiskuotų gyvulių saugumo ir leido netinkamai juos paskirstyti.

Tik patikrinimo duomenimis, gyvulių trūksta 7-iuose Prienų apskrities valsčiuose, 5-iuose Kauno apskrities valsčiuose, 3-juose Šiaulių apskrities valsčiuose, 2-juose Kretingos apskrities valsčiuose, 8-iuose Ukmergės apskrities valsčiuose ir viename Kuršėnų apskrities valsčiuje, iš viso 26-iuose valsčiuose trūksta 715 gyvulių, iš jų: 41 arklio, 36 kumeliukų, 83 karvių, 8 bulių, 111 veršiukų, 130 kiaulių, 84 paršiukų, 156 avių ir ožkų, 59 ėriukų ir įvairių naminių paukščių – 1 141 vnt.

Vien Prienų apskrityje išgrobstyti 125 gyvuliai, trūksta 105 gyvulių, iš viso 230 gyvulių, arba 10% konfiskuoto turto.

Be to, Kauno miesto finansų skyrius nebuvo įkainojęs ir nėra duomenų, kur dingo surašyti 37 naminiai gyvuliai, tarp jų: 2 arkliai, 10 karvių, 10 kiaulių, 13 ožkų, 2 avys, taip pat 19 vnt. naminių paukščių.

Tikrinimo metu kai kurie vykdomųjų komitetų pirmininkai ėmėsi gyvulių ieškoti, ir, kaip rodo kai kurie paaiškinimai (Kuršėnų, Šiaulių, Joniškėlio, Garliavos, Raudondvario valsčių vykdomųjų komitetų pirmininkų), dalis gyvulių buvo rasta ir grąžinta vykdomiesiems komitetams. Didesnė jų dalis gali būti rasta tik tardymo tvarka.

Derama konfiskuotų gyvulių priežiūra nebuvo organizuota. Kretingos apskrityje iš priimtų į valstybinį fondą gyvulių vienas arklys ir 3 karvės nugaišo, Stačiūnų valsčiaus vykdomojo komiteto sudarytų aktų duomenimis, kiaules išvogė, 7 ėriukai ir 2 ėriukai * nuskendo tvenkinyje. Iš Pušaloto ir Pumpėnų valsčių vykdomųjų komitetų "Lavėnų" tarybiniam ūkiui perduotų saugoti gyvulių 12 kiaulių ir 12 avių nugaišo.

Tikrinimo dieną Stačiūnų valsčiuje 28 konfiskuoti arkliai iki 2 val. dienos buvo negirdyti, nes niekas nebuvo paskirtas jų prižiūrėti. Prienų apskrityje nugaišo 3 kiaulės, 3 paršiukai ir 2 avys. Kauno apskrities Garliavos valsčiuje dėl barbariško elgesio su vežamais gyvuliais nugaišo trys nupenėtos kiaulės.

Vietos partiniai ir tarybiniai organai ne tiktai nesirūpino konfiskuotų gyvulių apskaitos kontrole bei jų priežiūra, bet pasuko antivalstybiniu keliu – švaistė gyvulius su žemės ūkiu nesusijusiems asmenims.

Tik pagal parinktus Kauno apskrities 1 valsčiaus, Pasvalio apskrities 3 valsčių, Prienų apskrities 4 valsčių ir Šiaulių apskrities 2 valsčių duomenimis, daugiausia valsčių vykdomųjų komitetų pirmininkų potvarkiais valsčių ir apskričių darbuotojams, nesusijusiems su žemės ūkiu ir neturintiems teisės gauti ir įsigyti konfiskuotų gyvulių, nemokamai buvo išdalyta 102 karvės, 3 kiaulės, 2 veršiukai, 18 paršiukai ir 8 arkliai. Tuose pačiuose valsčiuose tam pačiam kontingentui perduota 11 karvių, 3 veršiukai, 3 kiaulės, 47 paršiukai ir 2 ožkos.

Antai Kauno apskrities Garliavos valsčiaus vykdomasis komitetas neteisėtai išdalijo MVD ir MGB valsčiaus skyrių darbuotojams 10 karvių, 1 telyčią, 5 paršiukus ir 1 kiaulę, iš jų 8 karvės atiduotos nemokamai; namų šcimininkėms ir Kauno miesto gyventojams valsčiaus vykdomasis komitetas išdalijo 13 paršiukų ir 1 kiaulę, iš jų 3 paršiukai ir 1 kiaulė atiduoti nemokamai. Be to, Garliavos valsčiaus vykdomasis komitetas įvairių Kauno miesto įstaigų darbuotojams nemokamai išdalijo 8 karves, 1 arklį, 1 kiaulę ir 7 paršiukus, iš jų po 1 karvę gavo valsčiaus agronomas Janušauskas, žemės ūkio skyriaus vedėjas Selventas, namų šcimininkė Sokolova ir apskrities finansų skyriaus biudžeto sektoriaus vedėjas Buikauskas. Valsčiaus vykdomojo komiteto kurjeris nemokamai gavo karvę, arklį, paršiuką ir už pinigus kiaulę, ligoninės ūkio vedėjas Petkūnas nemokamai gavo 2 karves.

Aukštosios Panemunės valsčiaus vykdomasis komitetas valsčiaus įstaigų darbuotojams išdalijo 7 paršelius ir nemokamai davė 1 karvę valsčiaus vykdomojo komiteto vežėjui Savickui.

Be to, Aukštosios Panemunės vykdomasis komitetas nemokamai davė vieną arklį Mažeikai(Raguolio * k.) ir Paplauskienei (Dubravų k.) nemokamai davė 1 karvę, nors Mažeika turėjo savo arklį, o Paplauskienė turėjo karvę.

Pasvalio apskrities Pušaloto valsčiaus vykdomojo komiteto pirmininko I.Smirnov'o potvarkiu iš konfiskuotų gyvulių buvo neteisėtai ir nemokamai duota valsčiaus vykdomojo komiteto darbuotojams ir įvairiems su žemės ūkiu nesusijusiems asmenims 29 karves ir parduota 13 paršelių. Tarp gavusiųjų gyvulius -įstaigų tarnautojai, valsčiaus vykdomojo komiteto, milicijos, kaimo vartotojų bendrovės darbuotojai ir t.t.

Pumpėnų valsčiaus vykdomojo komiteto pirmininkas A.Abramavičius neteisėtai ir nemokamai davė 27 karves valsčiaus vykdomojo komiteto darbuotojams ir su žemės ūkiu nesusijusiems asmenims, tarp jų: valsčiaus partorgui B.Bartuliui, valsčiaus vykdomojo komiteto žemės ūkio skyriaus vedėjui V.Averkin'ui, valsčiaus moterų organizatorei Z.Ananikova'i, apskrities komiteto vairuotojui A.Danilov'ui, pašto viršininkui I.Pranckūnui ir kitiems.

Šiaulių apskrities vykdomojo komiteto pirmininko P.Variakojo nurodymu viena karvė buvo parduota Kužių miestelio gyventojai B.Varneckaitė, nesusijusiai su žemės ūkiu, ir Šiaulių apskrities vykdomojo komiteto sekretoriaus L.Činčio nurodymu neteisėtai buvo parduota karvė Šiaulių gyventojai B.Remienei, taip pat nedirbančiai žemės ūkyje.

Greta to Šiaulių valsčiaus vykdomojo komiteto pirmininkas A.Norvaišas leido nedirbančiam žemės tarnautojui K.Šarokui pakeisti savo blogesnę karvę į konfiskuotą geresnę, be to, Šiaulių valsčiaus vykdomajame komitete nėra duomenų, kad Šarokas būtų atidavęs savo karvę mėsos kombinatui.

Prienų apskrities Balbieriškio, Šilavoto, Prienų ir Stakliškių valsčių

* Matyt, čia kalbama apie ožiukus.

* Tikriausiai Rokelių.

vykdomųjų komitetų nutarimais neteisėtai nemokamai išdalyta žemės nedirbantiems ir neturintiems teisės įsigyti konfiskuotų gyvulių asmenims 26 karvės, iš jų 14 karvių duota valsčiaus ir apskrities darbuotojams, tarp jų: 1 karvė atiduota Stakliškių valsčiaus milicijos skyriaus viršininkui Ivanov'ui, 1 karvė – Šilavoto valsčiaus milicijos leitenantui Kašinskui ir dvi karvės kitiems MVD šio valsčiaus darbuotojams Kulešov'ui ir Bendoravičiui, 1 karvė Šilavoto valsčiaus kaimo vartotojų bendrovės pirmininkui Riaubai, viena karvė Balbieriškio valsčiaus partorgui Slukin'ui ir kitiems.

Prienų apskrities vykdomojo komiteto įgaliotinio Stakliškių valsčiui I.Ivaščenko nurodymu įvairiems asmenims pagal sąrašą buvo parduoti į turto surašymo aktus neįtraukti 16 paršelių, iš jų MGB valsčiaus skyriaus viršininkui – 1 paršelis, milicijos viršininkui – 1 paršelis, alaus gamyklos direktoriui – 1 paršelis, MGB bendradarbio žmonai – 1 paršelis ir kitiems.

Jiezno valsčiuje kariškiui buvo parduotas paršelis už 13 rb. Prienų apskrities vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojo Filimonov'o asmeniniu nurodymu vartotojų kooperatyvų sąjungos arbatinei buvo parduotos 5 kiaulės, kurių bendras svoris – 600 kg, po 3 rb 80 kap [už 1 kg] už 2 280 rb, tikrinimo dieną maistui buvo papjautos 3 kiaulės, tarp jų viena antrojo periodo paršavedė 200 kg svorio.

Panašių pavyzdžių, kaip švaistomi konfiskuoti gyvuliai, yra ir kituose valsčiuose bei apskrityse.

Kai kuriose apskrityse daug konfiskuotų gyvulių, ypač karvių, atiduota paruošų punktams ir mėsos kombinatams be brokavimo aktų.

Antai Prienų apskrities Šilavoto valsčiuje buvo atiduota 67 karvės ir 14 bulių, Kauno apskrities Garliavos valsčiuje 65 karvės, Kretingos apskrities Salantų valsčiuje 61 karvė, Kretingos – 43 karvės, Šiaulių apskrities Bazilionų valsčiuje 39 karvės, Stačiūnų – 36 karvės, iš viso tiktai šituose šešiuose valsčiuose 325 galvijai.

Veršingų telyčių ir veršiukų atiduota: Kretingos valsčiuje 88,7%, Mosėdžio – 97,1%, Pušaloto – 90%, Pasvalio apskrities Daujėnų valsčiuje – 88,1%, Bazilionų valsčiuje – 96% konfiskuotų gyvulių.

Avių atiduota: visoje Kretingos apskrityje – 1 231 avis, arba 93,1% konfiskuoto skaičiaus, tos pačios apskrities 4-iuose valsčiuose atiduota

avių 100%, Pasvalio apskrities Pušaloto valsčiuje taip pat atiduota 100% konfiskuotų avių.

Tarp paruošų punktams perduotų gyvulių buvo labai produktyvių melžiamų ir veršingų karvių, veislinių gyvulių, tinkamų bandos dauginimui.

Savo pasiaiškinime Lietuvos SSR valstybės kontrolės ministerijai Šiaulių valsčiaus pirmininkas A.Norvaišas rašo: "[...] per instruktažą asmenims, surašiusiems turtą, nebuvo paaiškinta, kad prieš atiduodant paruošų kontoroms gyvulius reikia išbrokuoti".

Drg. Samulionis – Joniškėlio valsčiaus, kuriame paruošų punktams atiduota 10 karvių, vykdomųjų pirmininkas rašo:

"[...] Iš pradžių paruošų kontorai buvo perduoti tik buliukai, veršeliai, kiaulės, avys, bet Paruošų ministerijos įgaliotiniui reikalaujant turėjome perduoti 10 karvių".

Veislei tinkami gyvuliai ir produktyvios karvės Pasvalio paruošų punkte neatrenkami.

Pasiaiškinime Lietuvos SSR valstybės kontrolės ministerijai Pasvalio apskrities gyvulių paruošų kontoros valdytojas M.Kuznecov rašo:

"[...] Iš Pasvalio valsčiaus pagal bendras gyvulių priėmimo taisykles priėmiau 2 karves ir vieną paršavedę, kurios buvo pakrautos į vagonus su visais gyvuliais ir nusiųstos į mėsos kombinatą paskersti. Į gyvulių veislę nekreipiau dėmesio". Šiame pasiaiškinime kalbama apie melžiamas karves ir veislinę paršavedę, konfiskuotas Gabriūno ūkyje.

Tikrinant Šiaulių mėsos kombinatą, nustatyta, kad iš gautų konfiskuotų galvijų 7 153 perdirbti ir 4 274 palikti penėti. Vien karvių ir veršingų telyčių mėsos kombinatas nuo 1948 m. gegužės 22 d. iki liepos 1 d. perdirbo 894.

Šiaulių apskrities gyvulių paruošų kontora konfiskuotų gyvulių nebrokavo.

Šios kontoros pažymoje nurodyta:

"Konfiskuoti gyvuliai atiduodami Šiaulių ir Vilniaus mėsos kombinatams, nes jie gaunami be brokavimo aktų. Konfiskuotų gyvulių apskaita atliekama pagal skaičių ir svorį [...], bet be jų markiruotės ir buvo priimami be brokavimo aktų".

Šiaulių mėsos kombinato pareigūnai, darbuotojai dėl mėsos kombinate gaunamų skersti labai produktyvių ir veislinių gyvulių pasiaiški-

nimuose Lietuvos SSR valstybės kontrolės ministerijai rašo:

"Gyvulių paruošų kontoros siunčia mėsos kombinatui labai produktyvius galvijus, netgi antrojo veršingumo periodo, mėsos kombinatas tokių vidutiniškai gavo apie 80-90".

(Iš Šiaulių mėsos kombinato vyriausiojo inžinieriaus G.Pisarnickio pasiaiškinimo.)

"Daugelis konfiskuotų karvių [...] mėsos kombinate paprastai gaunamos jau praradusios laktaciją, t.y. pieningumą, kadangi konfiskavus buvo nereguliariai melžiamos arba iš viso nemelžiamos [...]. Ypač daug, maždaug apie 100, tikslios apskaitos nėra, melžiamų, veršingų karvių gauta nuo š.m. gegužės 22 d. iki šiol. Daugelis jų produktyvios ir išvaizdžios".

"Ypač daug pristatoma veršelių. Tik birželio mėn. mūsų kombinatai gavo 4 235 veršelius. Toks didelis veršelių pristatymas ir jų skerdimas padeda ne vystyti, o žlugdyti gyvulininkystę". (Iš mėsos kombinato veterinarijos gydytojo, T.Filipov'o pasiaiškinimo.)

Daugelyje valsčių ir netgi visose apskrityse pagal valstybines prievoles atiduotos mėsos kiekis gerokai viršijo ūkių, iš kurių gyvuliai buvo konfiskuoti, mėsos įsiskolinimą.

Iš atiduotų skersti karvių ir kt. gyvulių buvo padengiamas ir iškeldintų ūkių pieno, vilnų bei kt. prievolių įsiskolinimas, o išsaugojus karvių ir avių skaičių, pristatymus galėjo ir turėjo įvykdyti tie ūkiai, kuriems šitie gyvuliai būtų buvę perduoti.

Kretingos apskrityje iš evakuotųjų ūkių buvo atiduota per 142 t įskaitinio svorio gyvulių, tai sudaro 19% visos apskrities bendrojo metinio mėsos prievolės plano.

Pasvalio apskrityje iš ūkių buvo atiduota 73,2 t įskaitinio svorio gyvulių, o iškeldintųjų ūkių mėsos prievolės valstybei įsiskolinimas sudarė tik 20,5 t; 51,4 t atiduotų karvių ir kitų gyvulių mėsos buvo užskaityta už pieno prievolę. Šiaulių aps. už evakuotųjų ūkių 42,2 t mėsos įsiskolinimą buvo atiduota 80,3 t įskaitinio svorio gyvulių, iš jų už mėsos prievoles užskaityta 11 t, už pieno – 66,26 t, už kiaušinių – 3 t mėsos.

Konfiskuoti gyvuliai buvo perduodami įvairioms organizacijoms bei valsčiečių ūkiams nemokamai ir neįforminant Žemės ūkio banke paskolų įsipareigojimo.

Antai tik patikrintuose Kauno apskrities 5-iuose valsčiuose įvairioms organizacijoms perduota nemokamai ir neįforminus įsipareigojimų 289 arkliai, 171 galvijas, 118 kiaulių ir 64 avys bei ožkos.

Panaši padėtis su Žemės ūkio banke neįformintais įsipareigojimais buvo ir kai kuriuose kitų apskričių valsčiuose.

Antai 1948 m. liepos 1 d. dar nebuvo įforminti įsipareigojimai 2-juose Kuršėnų apskrities valsčiuose, 5-iuose Šiaulių apskrities valsčiuose, o visoje Pasvalio apskrityje 1948 m. liepos 1 d. už perduotus organizacijoms ir valstiečių ūkiams gyvulius neįformintas nė vienas paskolos įsipareigojimas.

Kai kuriuose Kretingos, Pasvalio, Šiaulių, Ukmergės, Kuršėnų, Prienų ir Kauno apskričių valsčiuose nebuvo laiku sudaryti pirminiai konfiskuoto turto aktai – aprašai, ncišsami buvo šio turto apskaita, taip pat kartais priėmę turtą valsčių vykdomieji komitetai iš viso nesudarė aktų-aprašų ir konfiskuotinas turtas nebuvo valsčių vykdomųjų komitetų surašytas ir paimtas.

Tiktai pagal tikrinimo nustatytus faktus 3-jų Šiaulių apskrities valsčių, 2-jų Pasvalio apskrities valsčių, 2-jų Kretingos apskrities valsčių, 8-ių Ukmergės apskrities valsčių ir 5-ių Prienų apskrities valsčių vykdomieji komitetai nesurašė 46 arklių, 6 eržilų, 67 karvių, 9 bulių, 43 veršiukų, 58 kiaulių, 32 paršelių, 86 avių, 44 ėriukų, 42 vnt. paukščių, 5 plūgų, 10 akėčių, 5 arklinių grėblių, 3 šienapjovių, 7 grūdų valymo mašinų, 3 arklinių kuliamųjų, 23 vežimų, 5 rogių, 78 komplektų pakinktų, 3 variklių, 17,7 t bulvių ir 9,1 t įvairių grūdinių kultūrų.

Daugybė per tikrinimus paaiškėjusių faktų ryškiai parodė, kokie prasti buvo turto aprašai ir kaip nekruopščiai jis buvo surašomas.

Antai Pušaloto valsčiuje, sudarant I.Jarašiūno turto aktą-aprašą, surašinėjęs turtą valsčiaus partorgas I.Ūsevičius į aprašą visai neįtraukė veikiančių malūno ir lentpjūvės su visu jų inventoriumi.

Nurodytus objektus – malūną ir lentpjūvę – su visu inventoriumi iki tikrinimo dienos – 1948 m. liepos 7 d. Pušaloto valsčiaus vykdomasis komitetas nebuvo surašęs ir perdavęs Pasvalio pramonės kombinatui.

Pasvalyje pats Pasvalio apskrities vykdomojo komiteto pirmininkas A.Gražinis 1948 m. liepos 7 d. aptiko Biržų gatvėje apskaiton

neįtrauktą konfiskuotą baldų sandėlį, kuriame buvo suvežti, bet nesurašyti konfiskuoti minkšti baldai, mėsa ir lašiniai. Dabar šiuo reikalu vyksta tardymas.

Paimti baldai ir namų apyvokos daiktai, vežami iš ūkio į kaimo vartotojų kooperatyvo sandėlius, į mašinas bei vežimus buvo kraunami neatsargiai, krūvom, todėl daugelis baldų buvo pristatyti sulaužyti ir sugadinti.

Antai Kretingos kaimo vartotojų kooperatyvo sandėlyje per tikrinimą rasti sulaužyti ir sugadinti: 3 bufetai, 2 lovos, 7 spintos, 3 veidrodžiai (triumo), 5 stalai, 2 sofos, 9 kėdės, 3 sieniniai laikrodžiai ir kt.

Pagal Lenkimų valsčiaus vykdomojo komiteto komisijos 1948 m. gegužės 28 d. sudarytą aktą tik tarp iš 5 ūkių atvežtų baldų yra sulaužyta 18 daiktų: lovų, stalų, sofų, laikrodžių ir t.t.

Suvežtas į tris Kretingos vartotojų kooperatyvo sandėlius turtas sudėtas netvarkingai, suverstas į krūvą.

Šiuose sandėliuose esantis konfiskuotas turtas neįtrauktas į priėmimo aktus, neįkainotas, ant daiktų nepažymėta, koks jų numeris pagal aktus. Ant daugumos daiktų nėra finansų skyriaus anspaudų, kaip numatyta SSRS FLK 1943 m. gegužės 31 d. valstybinėje instrukcijoje.

Apskrities finansų skyriaus neįkainotas turtas laikomas sandėliuose tokiomis sąlygomis, kurios negarantuoja jo saugumo.

Antai Laisvės g. 7 esančiame sandėlyje laikomas privatininko paršelis. Per visą dieną sandėlis nerakinamas, paršelį savininkas užrakina tik nakčiai.

Kepyklos sandėlyje, esančiame Kretingoje Vilniaus g., pusė saugomų baldų yra kieme po atviru dangumi. Klonelių g. Nr. 5 daržinėje, priklausančioje žemės ūkio kooperatyvo "Linas" Kretingos kontorai, kartu su žemės ūkio kooperatyvo grūdais laikomas konfiskuotas turtas, perduotas kaimo vartotojų kooperatyvui; žemės ūkio kooperatyvo sandėlininkas Galdikas, turėdamas bendro sandėlio raktą, iš konfiskuoto turto paėmė ir pasisavino siuvamąją mašiną, dėžę su stiklo indais, sofą, vaikišką vežimėlį, po to buvo sulaikytas ir patrauktas atsakomybėn.

Kadangi konfiskuotas turtas buvo neišsamiai, nelaiku ir nekokybiškai surašytas, darbas buvo dirbamas neatsakingai, nuo jo nusišalino finansų skyriai, labai daug konfiskuoto turto žemės ūkio inventoriaus bei namų apyvokos daiktų trūksta.

Iš konfiskuoto žemės ūkio inventoriaus 2-juose Kretingos apskrities valsčiuose, 8-iuose Ukmergės apskrities valsčiuose ir 5-iuose Kauno apskrities valsčiuose trūksta 203 plūgų, 174 akėčių, 24 kultivatorių, 105 įvairių grūdų valymo mašinų, 16 arklinių grėblių, 1 sėjamosios, 22 šienapjovių, 49 šiaudų smulkintuvų, 36 arklinių kuliamųjų, 40 maniežų, 121 vežimo, 57 rogių, 37 komplektų pakinktų, 1 kilnojamojo malūno. Be to, trūksta 9,9 t įvairių javų ir 19,9 t bulvių.

Iš baldų ir namų apyvokos daiktų tik patikrintuose 5-iuose Kauno apskrities valsčiuose, viename Kuršėnų apskrities valsčiuje ir viename Pasvalio apskrities valsčiuje trūksta 79 stalų, 18 bufetų, 87 spintų, 139 lovų, 15 krėslų, 112 kėdžių, 19 veidrodžių, 6 patalų, 21 pagalvės, 7 dviračių, 3 siuvamųjų mašinų, 3 sieninių laikrodžių ir t.t.

Kaune miesto finansų skyrius ir rajonų vykdomieji komitetai neįvedė deramos konfiskuoto turto apskaitos ir realizavimo kontrolės, todėl susidarė palankios sąlygos kai kurių asmenų įvairaus pobūdžio piktnaudžiavimams.

Komisijos konfiskuoto turto butuose paprastai neįkainodavo ir netgi be apibūdinamojo aprašo veždavo į pramoninių prekių sandėlius atvežtas turtas buvo priimamas netikrinant pagal pirminį aktą-aprašą, todėl nebuvo garantijos, kad visas turtas bus atiduotas.

Tiktai iš 39 pirminių aktų, palyginus juos su įkainojimo ir atidavimo į Kauno pramoninių prekių sandėlį aktais, paaiškėjo, kad buvo neatgabenta 180 daiktų, tarp jų: 4 moteriški paltai, 2 vyriški kostiumai, 1 sieninis ir 2 kišeniniai laikrodžiai, 2 matracai, 2 komodos, 4 lovos, 3 bufetai, 5 sofos, 4 dviračiai, 9 sidabriniai šaukšteliai, 60 kg miltų, 20,5 kg cukraus, 260 kg grūdų, 4 622 knygos ir t.t. Be to, trūko 2 ožkų, 4 ožiukų, 4 kiaulių ir 5 karvių.

Apskričių vykdomųjų komitetų pirmininkai ir apskričių finansų skyrių vedėjai leido konfiskuotus baldus bei namų apyvokos daiktus realizuoti ir tiesiogiai, ir per kaimo vartotojų kooperatyvus, apskričių finansų skyriams nepatvirtinus šio turto įkainojimo aktų.

Antai turto realizavimas iki įkainojimo patvirtinimo buvo atliktas 3-juose Šiaulių apskrities valsčiuose, 6-iuose Pasvalio apskrities valsčiuose. Nė vienas įkainojimo aktas nebuvo patvirtintas Kauno,

Kuršėnų ir Ukmergės apskrityse.

Pasvalio apskrities Daujėnų, Pušaloto, Pumpėnų ir Joniškėlio valsčiuose, taip pat daugelyje Kauno ir Prienų apskričių valsčių konfiskuotas turtas buvo įkainojamas jį parduodant.

Taip buvo grubiai pažeidžiama konfiskuoto turto realizavimo tvarka, nustatyta SSRS FLK 1943 m. gegužės 31 d. instrukcija Nr. 311.

Įkainojant konfiskuotą turtą, visose apskrityse oficialūs finansų organų atstovai komisijose nedalyvavo. Paprastai į komisijas buvo įtraukiami mokesčių inspektoriai arba jų padėjėjai, neturintys komisijose autoriteto ir nepakankamai instruktuoti. Dėl to daugelyje apskričių konfiskuotas turtas buvo įkainojamas labai žema kaina.

Antai Pušaloto valsčiuje 4 arklinės kuliamosios buvo įkainotos po 30-35 rb kiekviena, 6 arkliniai grėbliai po 40-50 rb, dvikinkiai plūgai po 20-25 rb, vienkinkiai plūgai po 13 rb 70 kp vidutiniškai už plūgą, vežimai po 45 rb, rogės po 10 rb ir t.t.

Tame pačiame valsčiuje kaimo vartotojų kooperatyvui perduotos realizuoti lovos po 3 ir 5 rb, stalai po 11 rb 70 kp, virduliai po 5 rb, spintos po 56 rb ir t.t.

Daujėnų valsčiuje nauja kojinė siuvamoji mašina buvo įkainota 100 rb, geros poliruotos spintos po 80-100 rb, motociklas 100 rb ir t.t.

Pasvalio valsčiaus vykdomojo komiteto pirmininko M.Gedriko nurodymu įvairiems asmenims parduoti 13 arklių buvo įkainoti nuo 100 iki 700 rb kiekvienas, o šių arklių brokavimo aktai nebuvo sudaryti.

Taip pat jo nurodymu kolūkiui parduotos 2 karvės buvo įkainotos – viena 200 rb, o kita 240 rb ir viena karvė, parduota privačiam asmeniui, buvo įkainota 360 rb. Šių karvių brokavimo aktai taip pat nebuvo sudaryti.

Šiaulių valsčiuje valstiečiui B.Šiušiui parduota: 1 vežimas, rogės, kultivatorius ir plūgas, įkainoti 140 rb, Padubysio valsčiuje žemės ūkio kooperatyvui perduoti 2 arkliniai grėbliai, įkainoti bendrai 55 rb, ir kolūkiui perduota sėjamoji, įkainota 15 rb.

Kurtuvėnų valsčiuje žemės ūkio kooperatyvui perduoti 26 arkliai, įkainoti 18 550 rb, arba vidutiniškai po 713 rb kiekvienas, ir 16 avių, įkainotų 390 rb, arba po 22 rb kiekviena.

Kretingos apskrities Lenkimų valsčiuje bajanas buvo įkainotas 50

rb, smuikas su įdėklu 10 rb, siuvamosios mašinos po 50-60 rb, kėdės po 5 rb, moteriškas dviratis 80 rb, pagalvės po 5 rb, 8 paklodės iš viso už 2 rb, 4 avikailiai už 2 rb. ir t.t.

Prienų apskrities Šilavoto valsčiuje 10 spintų įkainota po 10-26 rb, 6 bufetai po 24-36 rb, 7 komodos po 12-24 rb. Per Prienų kaimo vartotojų kooperatyvą apskrities vykdomojo komiteto žemės ūkio skyriui parduotas vienas bufetas buvo įkainotas 400 rb. Tikrindama komisija šį bufetą perkainojo 2 058 rb. Prienų apskrities Pakuonio valsčiuje 3 siuvamosios mašinos įkainotos po 10-20 rb, 5 apskriti stalai po 5-15 rb ir t.t.

Kuršėnų valsčiaus komiteto pirmininkas A.Pinskis pardavė valsčiaus valstiečių ūkiams 7 karves ir 5 arklius vidutiniškai po 460 rb už karvę ir po 372 rb už arklį.

Kuršėnų apskrities Tryškių valsčiuje 8 parduotų valstiečiams arklių vidutinė kaina buvo 306 rb, 34 kiaulių – 176 rb ir 2 avių – 15 rb už kiekvieną.

Kuršėnų valsčiaus vykdomasis komitetas perdavė žemės ūkio draugijai 254 vienetus žemės ūkio inventoriaus be jokio akto ir įkainojimo. Žemės ūkio draugija pati sudarė šio turto sąrašą ir jį įkainojo. Sąrašas niekieno nepasirašytas ir įkainojimas nepatvirtintas. Tikrinimo dieną pagal šį sąrašą realizuota inventoriaus daugiau kaip už 20 tūkst. rb.

Kaune buvo sudaryta specialiųjų komisijų konfiskuotam turtui įkainoti. Įkainojant jau sandėliuose dalyvaudavo sandėlių vedėjai, kurie buvo suinteresuoti mažesniais įkainiais, nes jie šį turtą realizuodavo.

Antai Kauno pramoninių prekių sandėlyje Nr. 10 1 482 daiktų kainos buvo sumažintos 8 465 rb. Be to, pagal aktą Nr. 4 694 elektros varikliai, sidabrinė rankinė, kišeninis sidabrinis laikrodis, 260 vienetų kalvio instrumentų ir įvairių geležies dirbinių, kurių svoris apie 1 t, visiškai nebuvo įkainoti ir Lietuvos KP(b) Kauno m. Poželos RK sekretoriaus E.Savin'o nurodymu buvo perduoti pramonės kombinatui.

Miesto pramoninių prekių sandėliuose, įkainojamas turtas buvo gausiai nurašinėjamas į antrines žaliavas, kurios be parašo likdavo sandėlių vedėjų žinioje. Tik pagal 83 aktus buvo nurašyti kaip sugadinti 2 510 daiktų, kurie pagal pirminius aktus buvo laikomi tinkamais.

Šios turto dalies apskaita taip apleista, kad patikrinti, ar pamatuotai

jis buvo nurašytas ir ar vėliau buvo naudojamas, yra neįmanoma.

1948 m. gegužės 22 d. konfiskuoto turto įkainojimas iki tikrinimo dienos – 1948 m. liepos 6-7 d. – dar nėra visai atliktas, kartais jo dalį slepia parcigūnai.

Iki šiol dar visai neįkainoti baldai, esantys 2-juose Pasvalio kaimo vartotojų bendrovės sandėliuose ir 3-juose Kretingos kaimo vartotojų bendrovės sandėliuose.

Nebuvo įkainoti kai kuriems apskrities darbuotojams atrinkti ir, Pušaloto valsčiaus vykdomojo komiteto pirmininkui I.Smirnov'ui žinant, palėpėje sukrauti geriausi baldai, tarp jų 10 spintų rūbams bei indams, dvi sofos, 2 spintelės ir kt.

Taip pat nebuvo įkainoti Pasvalio valsčiaus vykdomojo komiteto pirmininko M.Gedriko apylinkių taryboms perduoti 9 arkliai, 7 vežimai, 7 komplektai pakinktų, vienas arklys, paimtas Pasvalio vykdomojo komiteto reikalams, ir 3 karvės, atiduotos privačių asmenų nuosavybėn.

Krinčino valsčiuje iki tikrinimo dienos, 1948 m. liepos 5 d., nebuvo įkainoti 2 krėslai, esantys pas valsčiaus partorgą Bagdoną, raudonu pliušu apmuštos 4 kėdės, esančios šio valsčiaus vykdomojo komiteto pirmininko kabinete, 1 komoda ir matracas, kuriuos pasiėmė Krinčino valsčiaus vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas V.Palmonas, be to, šie daiktai nebuvo įrašyti į anksčiau sudarytą viso valsčiaus suvestinį konfiskuoto turto įkainojimo aktą ir įkainoti.

Pušaloto valsčiuje iš į aktus-aprašus įrašyto konfiskuoto turto ir įkainojimo ir perdavimo aktus neįtraukti 4 dviračiai, kuriais, Pušaloto valsčiaus vykdomojo komiteto pirmininkui Smirnov'ui žinant, naudojasi pavieniai valsčiaus vykdomojo komiteto darbuotojai ir pats valsčiaus vykdomasis komitetas.

Pumpėnų valsčiaus vykdomojo komiteto pirmininkas A.Abramavičius nuslėpė nuo įkainojimo ir neperdavė prekybos organizacijai 3 dviračių, 1 bufeto, 1 veidrodžio, 5 kg vilnų, 1 šachmatų stalelio, 2 stalų, 8 avikailinių, 1 berankovio drabužio, 30 kg linų pluošto, 50 kg linų sėklų ir 258 kg grūdų, kurie tikrinimo dieną, 1948 m. liepos 11 d., buvo valsčiaus vykdomojo komiteto sandėlyje.

Pasvalio valsčiaus vykdomajame komitete į konfiskuoto turto surašymo aktus nebuvo įrašyti 3 dviračiai, kurie nebuvo įkainoti ir kuriais,

valsčiaus vykdomojo komiteto pirmininkui Gedrikui žinant, naudojosi valsčiaus mokesčių inspektorius, buvęs apskrities kinofikacijos skyriaus vedėjas ir Pasvalio apskrities sportokomiteto pirmininkas.

Nuo apskaitos ir įkainojimo slepiamą turtą švaisto miestų, apskričių ir valsčių darbuotojai.

Antai Kauno m. Lenino rajono vykdomojo komiteto pirmininko V.Dombrausko nurodymu 3-juose butuose konfiskuotas turtas buvo nuvežtas į Kauno m. Lenino rajono vykdomojo komiteto sandėlį ir eikvojamas.

Iš šio sandėlio V.Dombrauskas pasiėmė nemokamai moteriškus kailinius, rajono vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas A.Gribov nemokamai gavo 2 lovas su matracais, ąžuolinį bufetą ir moterišką paltą, Lietuvos KP(b) Kauno m. Lenino RK pirmasis sekretorius I.Šimaitis gavo bufetą ir komodėlę, Lietuvos KP(b) to paties RK sekretoriaus padėjėjas I.Černov gavo vyrišką kostiumą ir 4 vyriškus marškinius, mielių įmonės techninis vadovas Gluščiuk gavo komodą; buvęs pramoninės prekybos darbuotojas Žirolis – vyrišką kostiumą, moterišką paltą, vyriškus marškinius, staltiesę ir moteriškas kojines.

Be to, šiame sandėlyje trūko 20 kg miltų, 10 kg medaus, 11,5 kg cukraus bei saldainių, taip pat nežinia kam išdalyta 19 įvairių baldų. Taip pat neaišku, kur yra pagal turto surašymo aktą paimta karvė, priklausiusi vienam iš šių butų savininkų.

Kauno aps. Panemunės valsčiuje Lietuvos SSR MGB leitenantas M.Sobelnikovsu kitu MGB darbuotoju, Piliuonos kaime vykdę iškeldinimą, I.Bijamino ūkyje savavališkai paėmė 2 šautuvus. Į konfiskuoto turto surašymo aktą šie šautuvai nebuvo įtraukti. Be to, šiame ūkyje saugumo darbuotojai verdančiu vandeniu ištvilkė 18 avilių bičių ir papjovė 7 vištas.

Lietuvos KP(b) Kauno apskrities komiteto buhalteris K.Kuznecovapskrities komiteto vardu iš Panemunės vartotojų kooperatyvo paėmė konfiskuoto turto už 1 028 rb ir pinigų nesumokėjo.

Garliavos valsčiaus vykdomojo komiteto sekretorius E.Čižinauskas pardavė konfiskuotą arklį ir pasisavino pinigus.

Lietuvos KP(b) Garliavos valsčiaus komiteto sekretoriaus Kverevičiaus nurodymu konfiskuota 150 kg kiaulė į turto surašymo aktą buvo neįtraukta ir palikta valstiečiui.

MVD Garliavos skyriaus viršininko paliepimu konfiskavimo dieną karių maistui buvo papjauta 1 kiaulė, kuri į aprašą nebuvo įtraukta.

Garliavos valsčiaus įgaliotinis, Lietuvos KP(b) apskrities komiteto instruktorius F.Abaimov pasiėmė iš sandėlio geriausius atrinktus daiktus, kurių įkainojimo apskrities finansų skyrius nebuvo patvirtinęs.

Kauno apskrities Raudondvario valsčiaus įgaliotinis Lietuvos KP(b) apskrities komiteto sekretorius kadrų reikalams S.Šimonisir Lietuvos KP(b) apskrities komiteto moterų organizatorė Nakaitė iš konfiskuoto ūkio paėmė 35-40 kg lašinių, dar Nakaitė pasiėmė 2 paveikslus, visa tai į konfiskuoto turto aprašą buvo neįtraukta. Be to, dalyvaujant kitiems asmenims, S.Šimonis ir Nakaitė mėgino iš konfiskuoto turto pasisavinti siuvamąją mašiną ir laikrodį. Lietuvos KP(b) Kauno apskrities komiteto instruktorius Aleksandrov paėmė konfiskuotų baldų už 800 rb ir pinigų nesumokėjo.

Lietuvos KP(b) Kauno apskrities darbuotojas Ščerbatov, susitaręs su milicininku Legenzov'u ir MTS vyresniuoju mechaniku Esin'u, iš Bogdanavičius ūkyje konfiskuoto turto pasisavino 2 paršelius, lovą, sofą, apie 150 kg miltų, stalą, kėdžių ir kt. turto.

Lietuvos KP(b) Kauno apskrities instruktorius Balandin liaudies gynėjo Baltrušaičio vardu nusipirko Nakaitės vadovaujamos komisijos pigiai įkainotą mašiną.

Daujėnų valsčiaus partorgas Solovjov nemokamai pasiėmė siuvamąją mašiną, spintą, sofą, kušetę, lovą, patalus ir kt. daiktus. Daujėnų valsčiuje konfiskuotą neįkainotą turtą pardavinėjo V.Solovjov kartu su kaimo vartotojų kooperatyvo pirmininku J.Kviliūnu, mokesčių inspektoriumi S.Vaičekoniu, kurie parduodamas prekes čia pat savavališkai įkainodavo.

Pinigai už parduotus daiktus nepatekdavo į kasą, ir baigęs parduoti Solovjov už surinktus pinigus neatsiskaitė. Už dalį pasiimtų daiktų Solovjov sumokėjo už prekes surinktais pinigais.

Daujėnų valsčiaus vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas Ragauskas kartu su valsčiaus vykdomojo komiteto sekretoriumi Laurišoniuuž 100 rb įsigijo motociklą.

Buvęs Kuršėnų apskrities vykdomojo komiteto socialinio aprūpinimo skyriaus vedėjas Rudkovskij iš konfiskuoto turto gavo spintą, įkainuotą 20 rb, dviračio rėmus už 10 rb ir kanceliarinį stalą už 25 rb – iš.

viso už 55 rb, ir iki tikrinimo dienos, liepos 8 d., už šiuos daiktus nesumokėjo.

Kuršėnų apskrities milicijos skyriaus jaunesnysis leitenantas Filipiuškin 1948 m. liepos 5 d. pasirašytinai pasiėmė asmeniniams reikalams 1 spintą, bufetą, 2 stalus, 4 kėdes, 4 lovas ir 1 veidrodį.

Visi šie daiktai tikrinimo dieną, liepos 8 d., neįkainoti, ir už juos Filipiuškin nesumokėjo.

Pasvalio apskrities Pumpėnų valsčiaus partorgas B.Bartulis įsigijo 1 karvę, 1 paršelį, lovą, 2 spintas, 1 komodą; to paties valsčiaus moterų organizatorė I.Ananikova – spintą ir komodą; Pumpėnų valsčiaus vykdomojo komiteto sekretorius Aleksiūnas-lovą, komodą ir stalą; Pumpėnų valsčiaus vykdomojo komiteto pirmininkas A.Abramavičius – lovą, spintą, siuvamąją mašiną, sofą ir t.t.

Pakruojo kaimo vartotojų kooperatyvo valdybos pirmininkas I.Boreiko, dar nepatvirtinus įkainojimo, iš kaimo vartotojų kooperatyvo sandėlio paėmė baldų už 540 rb. Už šiuos daiktus jis sumokėjo gerokai vėliau.

Pasvalio apskrities Pušaloto kaimo vartotojų kooperatyvo valdybos pirmininkas P.Žvirblis įsigijo spintą, veidrodį, geležinę lovą, rankinę siuvamąją mašiną, 4 kėdes ir stalą.

Tos pačios apskrities Pasvalio kaimo vartotojų kooperatyvo valdybos pirmininkas P.Ketvirtis nemokamai pasiėmė iš kaimo vartotojų kooperatyvo sandėlio spintelę.

Pasvalio apskrities vartotojų sąjungos pirmininkas L.Plačiakis iš apskrities vartotojų kooperatyvo sandėlio nemokamai pasiėmė lovą su matracu.

Prienų apskrities vartotojų sąjungos pirmininkas Kudriavcev 1948 m. gegužės 26 d. iš Pakuonio valsčiaus vykdomojo komiteto sandėlio esą viešbučiui įrengti paėmė įvairių daiktų, iš kurių pats įsigijo pagal savo paties įkainojimą 3 minkštus krėslus po 35 rb, 1 kilimą už 50 rb ir veidrodį už 80 rb, iš viso už 235 rb.

Tikrindama komisija jo paimtus 3 minkštus krėslus ir veidrodį perkainojo 588 rb, tiktai šituos daiktus Kudriavcev buvo įvertinęs 185 rb.

Įsidėmėtina, kad pagal esančius įstatymus prekybos ir finansų darbuotojai apskritai neturėjo teisės įsigyti konfiskuoto turto.

Finasų darbuotojams įsigyti konfiskuotą turtą draudžia Sąjungos

sektorių vedėjai nesistengė, kad laiku būtų gauti iš valsčių darbo žmonių deputatų tarybų vykdomųjų komitetų konfiskuoto turto aktai-aprašai.

1948 m. liepos 5 d. Pasvalio finansų skyrius neturėjo konfiskuoto turto aktų-aprašų iš 3 apskrities valsčių. Kretingos apskrities vykdomojo komiteto finansų skyrius tikrinimo dieną, 1948 m. birželio 25 d., dar neturėjo turto aktų-aprašų iš 6 apskrities valsčių. Kuršėnų apskrities vykdomojo komiteto finansų skyrius tikrinimo dieną, 1948 m. liepos 7 d., turėjo konfiskuoto turto aktus-aprašus tik iš vieno Tryškių valsčiaus, o apskrityje yra 5 valsčiai. Kauno, Šiaulių apskričių finansų skyriai aktų-aprašų neturėjo, o gaunami nepatikrinti daliniai aktai buvo kraunami apskričių vykdomuosiuose komitetuose.

Pagal 1948 m. liepos 5 d. būklę apskričių vykdomieji komitetai, jų finansų skyriai ir valsčių vykdomieji komitetai dar nepalygino konfiskuoto turto kiekio pagal aktus-aprašus su tuo kiekiu, kuris buvo perduotas realizuoti įvairioms organizacijoms, valstiečiams, taip pat valstybiniam bei kooperatiniam tinklui, nesudarė lyginamųjų žiniaraščių ir neįformino konfiskuoto turto bylų pagal SSRS FLK 1943 m. gegužės 31 d. instrukcijos Nr. 311 59 §

Daug konfiskuotų gyvulių ir žemės ūkio inventoriaus vykdomieji komitetai iki šiol nerealizavo. Nerealizuoti gyvuliai išdalyti laikinai saugoti, be to, toks perdavimas laikinai saugoti irgi nepatenkinamai įformintas, todėl sunku jį atskirti nuo trūkumo. Nerealizuotas žemės ūkio inventorius dažnai suverstas kieno nors kiemuose, netgi privačių asmenų, nesurašytas ir už jį nepasirašyta; jis grobstomas ir keičiamas.

1948 m. birželio 22 d., t.y. praėjus mėnesiui po konfiskavimo, Stačiūnų valsčiuje dar buvo nerealizuoti 26 arkliai, 2 kumeliukai, 12 arpų, 12 arklinių grėblių, 6 šienapjovės, 10 javapjovių, 40 įvairių plūgų ir 2 linų kuliamosios.

1948 m. birželio 29 d. Šiaulių valsčiuje buvo nerealizuoti 3 konfiskuoti arkliai ir 4 karvės.

1948 m. liepos 5 d. Pasvalio apskrities Krinčino valsčiuje nerealizuota 13 karvių ir 11 arklių, Joniškėlio valsčiuje – 35 arkliai ir 12 karvių.

Patikrintuose Ukmergės apskrities 7 valsčiuose neįkainota ir nerealizuota 13 darbinių arklių, 16 karvių, 2 ėriukai ir 8 bičių aviliai, per 2 t bulvių, 13 plūgų, 4 kultivatoriai, 3 akėčios, 11 vežimų, 8 komplektai pakinktų, 3 grūdų valymo mašinos, 1 arklinis grėblys, 1 šienapjovė, 6 šiaudapjovės ir 1 arklinė kuliamoji.

Iki tikrinimo dienos, 1948 m. liepos 13 d., Prienų apskrities 3-juose valsčiuose – Birštono, Šilavoto ir Pakuonio -neperduotas prekybos organizacijoms realizuoti 401 daiktas, tarp jų 12 vežimų, 21 arpa, 29 šiaudapjovės, 28 rogės, 17 kuliamųjų, 78 akėčios, 61 plūgas, 12 arklinių grėblių, 13 šienapjovių, 6 trijeriai, 7 javapjovės, 4 sėjamosios, 45 stalai ir 9 spintos.

Negana to, Šilavoto valsčiuje 57 plūgai, 58 akėčios, 29 trijeriai, 36 šiaudapjovės, 15 arklinių grėblių, 31 kuliamoji, 13 šienapjovių, 40 vežimų, 17 rogių iki tikrinimo dienos, 1948 m. liepos 13 d., neišvežta iš ūkių ir iš tikrųjų neperduota Šilavoto kaimo vartotojų kooperatyvui, nors pagal įrašą akte perduota.

Aiškindamasi šiuo reikalu, Šilavoto kaimo vartotojų kooperatyvo vedėja O.Karpavičienė rašo:

"1948 m. birželio 16 d. aktą, kad priėmiau konfiskuotų daiktų ir inventoriaus už 41 885 rb, pasirašiau, bet iš tikrųjų šių daiktų nepriėmiau ir nemačiau".

Daugelyje tikrintų valsčių konfiskuoti gyvenamieji namai bei ūkiniai pastatai galutinai neperduoti, ir dalis jų pradeda irti – išnešiojami rėmai, langai durys ir t.t.

Atsižvelgdamas į tai, kad visoms respublikos apskritims itin svarbu išsaugoti konfiskuotą turtą, gyvulius ir pasėlius, tikrinimo rezultatus prašau apsvarstyti bendrame Lietuvos KP(b) CK ir Lietuvos SSR ministrų tarybos posėdyje.

Pridedu Lietuvos SSR ministrų tarybos ir Lietuvos KP(b) CK nutarimo projektą *.

A.Jefremov(Parašas)

Informacija **: 1. 1948 m. liepos 30 d. priimtas Lietuvos KP(b) CK biuronutarimas dėl konfiskuoto turto švaistymo faktų Prienų apskrityje.

---

* Projektas neskelbiamas.

**Parašyta ranka.

FLK 1948 m. gegužės 31 d. instrukcijos Nr. 311 48 §

Pažeisdamas šią tvarką, Kretingos apskrities finansų skyriaus vedėjas Orenko 1948 m. birželio 15 d., nepasirašęs ir tuojau pat nesumokėjęs pinigų, paėmė lovą, 6 kėdes, sofą, 2 patalus ir kt. daiktų, visa įkainota tik 550 rb, o birželio 16 d. iš to paties kaimo vartotojų kooperatyvo sandėlio paėmė 1 kilimą.

Naudodamasis tarnybine padėtimi savanaudiškais tikslais, Orenko privertė Kretingos apskrities finansų skyriaus valstybinių pajamų vyresnįjį inspektorių A.Šileiką paimtą turtą įkainoti mažiau.

Tik 1948 m. birželio 17 ir 23 d., tikrinimo metu, Orenko grąžino savavališkai pasiimtus kilimą ir sofą, be to, grąžinus į kaimo vartotojų kooperatyvo sandėlį kilimą, į kilimo įkainojimo aktą, priešais įkainojimo sumą 200 rb buvo įrašyta "1", taip jo vertė buvo padidinta iki 1 200 rb.

Be to, Orenko įsigijo įvairaus turto Darbėnų ir Palangos valsčiuose, kur vadovavo konfiskuoto turto perkainojimui.

Dalyvaves konfiskuoto turto įkainojimo komisijoje Lenkimų valsčiuje, Kretingos apskrities vykdomojo komiteto organizacinio skyriaus vedėjas V.Plavaitis, nesant finansų skyriaus patvirtinto įkainojimo, Lenkimų kaimo vartotojų kooperatyvo sandėlyje už 613 rb įsigijo dviratį, puskailinius ir radijo imtuvą, o Kretingos apskrities finansų skyriaus vyresnysis etatų inspektorius P.Idzelis šito paties kaimo vartotojų kooperatyvo sandėlyje už 100 rb neteisėtai įsigijo separatorių.

Tokių faktų nustatyta ir kitose respublikos apskrityse. Kai kuriuose Joniškėlio, Daujėnų, Pušaloto, Pasvalio ir kituose kaimo vartotojų kooperatyvuose įvairioms organizacijoms turtas buvo neteisėtai duodamas kreditan, be to, šios iki tikrinimo dienos, o kai kada nurodytieji kaimo vartotojų kooperatyvai nedavė šioms organizacijoms mokėjimo sąskaitų.

Antai Joniškėlio kaimo vartotojų kooperatyvo pirmininkas S.Garliauskas Lietuvos KP(b) Pasvalio apskrities komitetui davė iš sandėlio kreditan įvairių baldų už 2 225 rb, MGB Joniškėlio skyriui apskrities finansų skyriaus vedėjo nepatvirtintomis kainomis davė kreditan įvairių baldų už 1 928 rb; už gautus daiktus nepasirašyta ir sąskaita nepateikta.

Daujėnų kaimo vartotojų kooperatyvo pirmininkas J.Kviliūnas taip

pat nepateikė sąskaitų Lietuvos KP(b) Pasvalio apskrities komitetui už 1948 m. gegužės 27 d. iš šio kaimo vartotojų kooperatyvo paimtus neįkainotus baldus ir už juos nepasirašė.

Pušaloto kaimo vartotojų kooperatyvo pirmininkas davė kreditan ir iki įkainojimo įvairioms organizacijoms baldų daugiau kaip už 3 tūkst. rb ir Pasvalio kaimo vartotojų kooperatyvo pirmininkas P.Ketvirtis už 1 415 rb.

Šios organizacijos už aukščiau nurodytus baldus iki tikrinimo dienos, 1948 m. liepos 8 d., nebuvo sumokėjusios pinigų.

Prienų apskrities vartotojų sąjungos pirmininkas S.Kudriavcev davė kreditan įvairioms įstaigoms bei organizacijoms baldų už 16 925 rb, iš kurių tikrinimo dieną, 1948 m. liepos 10 d., buvo sumokėta tik 3 446 rb.

Kretingos, Šiaulių, Pasvalio, Prienų ir Kauno apskričių vykdomųjų komitetų pirmininkai ir jų finansų skyriai nekontroliavo, kad už parduotą konfiskuotą turtą gautos lėšos laiku patektų į biudžetą.

Pasirinktinai patikrinus kai kuriuos kaimo vartotojų kooperatyvus, paaiškėjo, kad iki tikrinimo pabaigos 5-iose apskrityse kaimo kooperatyvų apyvartoje sulaikyta ir nepervesta į biudžetą 153 tūkst. rb.

Šiaulių, Kretingos, Pasvalio, Ukmergės ir Kauno apskričių vykdomųjų komitetų finansų skyriai, perduodami realizuoti konfiskuotą turtą, sutarčių su prekybos organizacijomis (kaimo vartotojų kooperatyvais) nesudarė.

Pažeisdamas SSRS FLK 1948 m. gegužės 31 d. instrukciją Nr. 311, **draudžiančią finansų organams patiems realizuoti konfiskuotą turtą,** Šiaulių valsčiaus vykdomojo komiteto mokesčių inspektorius S.Gugašvili pagal kvitus f. Nr. 22 paėmė pinigus už neteisėtai privatiems asmenims parduotas tris karves ir 140 rb už mažesniais įkainiais privačiam asmeniui parduotus vežimą, roges, kultivatorių ir plūgą.

Lygumų valsčiuje taip pat mokesčių inspektorius I.ANDRIŠIŪNAS pagal kvitus f. Nr. 22 priėmė 6 506 rb už parduotą dviratį, linus ir kt. konfiskuotą turtą.

Kretingos, Šiaulių, Pasvalio, Kuršėnų, Prienų, Ukmergės ir Kauno apskričių darbo žmonių deputatų tarybų vykdomųjų komitetų finansų skyrių vedėjai ir šių skyrių valstybinių pajamų

sektorių vedėjai nesistengė, kad laiku būtų gauti iš valsčių darbo žmonių deputatų tarybų vykdomųjų komitetų konfiskuoto turto aktai-aprašai.

1948 m. liepos 5 d. Pasvalio finansų skyrius neturėjo konfiskuoto turto aktų-aprašų iš 3 apskrities valsčių. Kretingos apskrities vykdomojo komiteto finansų skyrius tikrinimo dieną, 1948 m. birželio 25 d., dar neturėjo turto aktų-aprašų iš 6 apskrities valsčių. Kuršėnų apskrities vykdomojo komiteto finansų skyrius tikrinimo dieną, 1948 m. liepos 7 d., turėjo konfiskuoto turto aktus-aprašus tik iš vieno Tryškių valsčiaus, o apskrityje yra 5 valsčiai. Kauno, Šiaulių apskričių finansų skyriai aktų-aprašų neturėjo, o gaunami nepatikrinti daliniai aktai buvo kraunami apskričių vykdomuosiuose komitetuose.

Pagal 1948 m. liepos 5 d. būklę apskričių vykdomieji komitetai, jų finansų skyriai ir valsčių vykdomieji komitetai dar nepalygino konfiskuoto turto kiekio pagal aktus-aprašus su tuo kiekiu, kuris buvo perduotas realizuoti įvairioms organizacijoms, valstiečiams, taip pat valstybiniam bei kooperatiniam tinklui, nesudarė lyginamųjų žiniaraščių ir neįformino konfiskuoto turto bylų pagal SSRS FLK 1943 m. gegužės 31 d. instrukcijos Nr. 311 59 §

Daug konfiskuotų gyvulių ir žemės ūkio inventoriaus vykdomieji komitetai iki šiol nerealizavo. Nerealizuoti gyvuliai išdalyti laikinai saugoti, be to, toks perdavimas laikinai saugoti irgi nepatenkinamai įformintas, todėl sunku jį atskirti nuo trūkumo. Nerealizuotas žemės ūkio inventorius dažnai suverstas kieno nors kiemuose, netgi privačių asmenų, nesurašytas ir už jį nepasirašyta; jis grobstomas ir keičiamas.

1948 m. birželio 22 d., t.y. praėjus mėnesiui po konfiskavimo, Stačiūnų valsčiuje dar buvo nerealizuoti 26 arkliai, 2 kumeliukai, 12 arpų, 12 arklinių grėblių, 6 šienapjovės, 10 javapjovių, 40 įvairių plūgų ir 2 linų kuliamosios.

1948 m. birželio 29 d. Šiaulių valsčiuje buvo nerealizuoti 3 konfiskuoti arkliai ir 4 karvės.

1948 m. liepos 5 d. Pasvalio apskrities Krinčino valsčiuje nerealizuota 13 karvių ir 11 arklių, Joniškėlio valsčiuje – 35 arkliai ir 12 karvių.

Patikrintuose Ukmergės apskrities 7 valsčiuose neįkainota ir nerealizuota 13 darbinių arklių, 16 karvių, 2 ėriukai ir 8 bičių aviliai, per 2 t bulvių, 13 plūgų, 4 kultivatoriai, 3 akėčios, 11 vežimų, 8 komplektai pakinktų, 3 grūdų valymo mašinos, 1 arklinis grėblys, 1 šienapjovė, 6 šiaudapjovės ir 1 arklinė kuliamoji.

Iki tikrinimo dienos, 1948 m. liepos 13 d., Prienų apskrities 3-juose valsčiuose – Birštono, Šilavoto ir Pakuonio -neperduotas prekybos organizacijoms realizuoti 401 daiktas, tarp jų 12 vežimų, 21 arpa, 29 šiaudapjovės, 28 rogės, 17 kuliamųjų, 78 akėčios, 61 plūgas, 12 arklinių grėblių, 13 šienapjovių, 6 trijeriai, 7 javapjovės, 4 sėjamosios, 45 stalai ir 9 spintos.

Negana to, Šilavoto valsčiuje 57 plūgai, 58 akėčios, 29 trijeriai, 36 šiaudapjovės, 15 arklinių grėblių, 31 kuliamoji, 13 šienapjovių, 40 vežimų, 17 rogių iki tikrinimo dienos, 1948 m. liepos 13 d., neišvežta iš ūkių ir iš tikrųjų neperduota Šilavoto kaimo vartotojų kooperatyvui, nors pagal įrašą akte perduota.

Aiškindamasi šiuo reikalu, Šilavoto kaimo vartotojų kooperatyvo vedėja O.Karpavičienė rašo:

"1948 m. birželio 16 d. aktą, kad priėmiau konfiskuotų daiktų ir inventoriaus už 41 885 rb, pasirašiau, bet iš tikrųjų šių daiktų nepriėmiau ir nemačiau".

Daugelyje tikrintų valsčių konfiskuoti gyvenamieji namai bei ūkiniai pastatai galutinai neperduoti, ir dalis jų pradeda irti – išnešiojami rėmai, langai durys ir t.t.

Atsižvelgdamas į tai, kad visoms respublikos apskritims itin svarbu išsaugoti konfiskuotą turtą, gyvulius ir pasėlius, tikrinimo rezultatus prašau apsvarstyti bendrame Lietuvos KP(b) CK ir Lietuvos SSR ministrų tarybos posėdyje.

Pridedu Lietuvos SSR ministrų tarybos ir Lietuvos KP(b) CK nutarimo projektą *.

A.Jefremov(Parašas)

Informacija **: 1. 1948 m. liepos 30 d. priimtas Lietuvos KP(b) CK biuronutarimas dėl konfiskuoto turto švaistymo faktų Prienų apskrityje.

---

* Projektas neskelbiamas.

**Parašyta ranka.

2. Lietuvos SSR ministrų tarybos ir Lietuvos KP(b) CK vardu pasiųstas raštas Nr. 0712 s.

Nr. 54
Išsp. 6 egz.
Vykd. **Bilvaisas, Brazinskis**
1948.VII.21.

LVVOA. F. 1771. Ap. 52. B. 15. L. 121-138. Originalas rusų k. Mašinraštis.

112. Tremtinių ešelono Nr. 97921, suformuoto Viduklės geležinkelio stotyje, viršininko N. Mordvinenko pranešimas SSRS MVD Specialiųjų tremčių skyriaus viršininkui V. Šijan'ui apie ešelono lydėjimą į tremties vietą, geležinkelio katastrofą, žmonių aukas.

Minskas, 1948 m. rugpjūčio 6 d.

Visiškai slaptai

SSRS MVD Specialiųjų tremčių valdybos viršininkui
pulkininkui
draugui Šijan'ui
Maskva

Tarnybinis pranešimas
apie specialiojo kontingento lydėjimą į
tremties vietą ešelonu Nr. 97921

Specialusis kontingentas buvo priimamas ir pakraunamas Viduklės ir Varlaukio stotyse, daugiausia specialiojo kontingento buvo iš dviejų apskričių – Raseinių ir Jurbarko.

Pakrovimas prasidėjo gegužės 23 d. 8 val. ir baigėsi gegužės 24 d. 3 val.

Viduklės stotyje į ešeloną pakrauta 239 šeimos, iš viso 766 žmonės,

iš jų*:

vyrų	-232
moterų	-305
vaikų iki 16m.	-225

Varlaukio stotyje -149 šeimos, iš viso 505 žmonės, iš jų:

vyrų	-161
moterų	-229

vaikų iki 16 metų -146, iš viso į ešeloną pakrauta 338 šeimos, 1271 žmogus, iš jų:

vyrų	-365
moterų	-534
vaikų	-372

Iš Viduklės stoties ešelonas išsiųstas 3 val. 15 min., kelionėje iki Jumatovo stoties įvykių nebuvo, išskyrus vieną atvejį Dankovo stotyje – nuo ešelono atsiliko psichinis ligonis latvis Jonas Baltraus (originale – Bažurus), gimęs 1895 m.

Birželio 1 d., artėjant prie Jumatovo stoties, 5 val. 15 min. ešelonas atsitrenkė į priekyje stovėjusį tuščią sąstatą, nes mašinistas ir padėjėjas miegojo – ešelonas važiavo 50 km per valandą greičiu.

Per katastrofą buvo visiškai sudaužyta 12 keturašių vagonų, tarp jų vienas priedangos vagonas ir 11 vagonų su žmonėmis.

Katastrofoje žuvo 19 žmonių, iš jų: vyrų – 8, moterų – 10, vaikų – 1.

Sunkiai sužeisti 35 žmonės, iš jų: vyrų – 10, moterų – 16, vaikų – 9. Žuvusieji palaidoti katastrofos vietoje prie Jumatovo stoties, sužeistieji perduoti Ufos miesto ligoninei.

Iš konvojaus buvo sužeisti 5 žmonės, tarp jų: pavaduotojas operatyviniams reikalams majoras Gerasimčuk, pastarasis iš Ufos stoties pasiųstas į darbo vietą, ir 4 kareiviai, iš kurių vienas sužeistas sunkiai, o trys sužeisti lengvai.

Į katastrofos vietą MGB ir MVD bei kitų tarnybų darbuotojai atvyko 8 valandą ryto. Kol atvyko parama, sužeistuosius ir žuvusiuosius iš vagonų nešė ešelono keleiviai (konvojus ir specialiojo kontingento vy-

* Aritmetinės paklaidos dokumente.

rai). Nenukentėję vagonai, kad būtų galima ramiai dirbti avarijos vietoje, buvo nugabenti į kitą stotį.

Iš Jumatovo stoties į Ufos stotį su nukentėjusiąja ešelono dalimi birželio 1 d. 21 valandą išvyko ir antroji dalis, atvyko 23 valandą. Birželio 2 d. Ufoje ešelonas buvo performuotas ir birželio 3 d. 3 val. išvyko toliau į paskyrimo vietą. Katastrofos vietoje didelę pagalbą suteikė Baškirijos ASSR MVD vadovybė. Nuo Ufos stoties iki Krasnojarsko kelionė vyko normaliai. Į Krasnojarską ešelonas atvyko birželio 10 d. ir sustojo Zlobino stotyje, buvusioje karo belaisvių stovykloje, o birželio 27 d. 9 val. ryto specialusis kontingentas išplaukė į Igarkos uostą, kur liepos 2 d. buvo galutinai perduotas (žr. aktą).

Operatyvinė priežiūra

Priimdami specialųjį kontingentą iš MGB organų, nė vieno žmogaus iš užverbuotos agentūros negavome, buvo nurodyti tik du, kuriuos galima panaudoti ir kurie kelionėje buvo įforminti. Iki Ufos stoties buvo užverbuota 10 žmonių, nuo Ufos stoties iki Krasnojarsko stoties – 19 žmonių, iš viso 29 žmonės. Pastarieji aktu buvo perduoti MVD Igarkos miesto skyriaus viršininkui. Be to, kiekviename vagone buvo patikimų asmenų, daugiausia – vagonų vyresnieji.

Maitinimas

Per visą kelionės laiką maitinimas nebuvo sutrikęs, išskyrus Zlobino stotį, kur tris dienas nebuvo duodama duonos. Toliau šis reikalas buvo sutvarkytas ir iki Igarkos sutrikimų nebuvo. Vaikams iki trijų metų maitinti tėvams iki birželio 10 d. buvo duota pinigų, skaičiuojant po 5 rb 50 kp parai, pienui įsigyti. Nuo Krasnojarsko stoties, susitarus su tėvais, vaikai irgi buvo maitinami iš bendro katilo, nes nuo Krasnojarsko iki Igarkos buvo sunku įsigyti pieno.

Medicininis bei sanitarinis aptarnavimas

Ešelono medicinos personalas buvo gydytojas ir 3 medicinos seserys. Savo užduotį jie visiškai įvykdė. Per visą kelionę nekilo nė vienos epidemijos. Ypač gerai dirbo per katastrofą, kol atvyko sanitarinis vagonas. Visiems sužeistiesiems ešelono medicinos personalas suteikė atitinkamą medicininę pagalbą.

Konvojus

Specialiojo kontingento apsauga tiek kelionėje, tiek stovėjimo vietose buvo organizuota gerai. Konvojaus asmeninė sudėtis tarnybą ėjo dorai

ir sąžiningai. Kadangi konvojus tarnybą ėjo budriai, buvo užkirstas kelias pabėgti, ypač katastrofos vietoje ir po to.

Konvojaus viršininkas vyresnysis leitenantas drg. Riabko tinkamai ir sumaniai organizavo specialiojo kontingento apsaugą ir jai vadovavo. Ypač dorai tarnybines parcigas ėjo karinio dalinio Nr. 7555 jefreitorius – Georgij Terioškin.

Visi lydimieji operatyviniai ešelono dokumentai perduoti Lietuvos SSR MVD.

Priedas: aktas *.

Minskas, 1948 m. rugpjūčio 6 d.
2/9-874.

Ešelono Nr. 97921 viršininkas
milicijos majoras
Mordvinenko (Parašas)

RFVA. F. 9749. Ap. 1. B. 429. L. 161-164. Originalas rusų k. Mašinraštis.

113. LSSR MT pirmininko M. Gedvilo ataskaita SSRS MT pirmininko pavaduotojui G. Malenkov'ui apie tremtinių konfiskuoto turto paskirstymą.

Vilnius, 1948 m. rugpjūčio 21 d.

Visiškai slaptai

SSR Sąjungos ministrų taryba
draugui Malenkov'ui

SSR Sąjungos ministrų tarybos nutarimo
Nr. 1663-652s įvykdymo ataskaita

Kadangi kai kuriose respublikos apskrityse buržuazinio nacionalistinio pogrindžio likučiai banditiškai terorizuoja gyventojus, atsižvelgdami į darbo žmonių prašymą apsaugoti juos nuo buožių ir nacionalistų gaujų keršto, Lietuvos SSR ministrų taryba ir Lietuvos KP(b) CK šių metų

* Aktas neskelbiamas.

gegužės mėnesį iškeldino už respublikos ribų šeimas, kurių narių yra veikiančiose gaujose, šeimas, kurių nariai nuteisti už dalyvavimą nacionalistiniame pogrindyje ir jo ginkluotose gaujose arba nukauti per ginkluotus susirėmimus, gaujoms padedančių buožių šeimas.

Iš viso už respublikos ribų iškeldintos 11345 ūkių šeimos, 39766 žmonės. Iš iškeldintų ūkių: buožių – 8385, vidutinių valstiečių – 2388, vargingųjų valstiečių – 256 ir kitokių – 316 ūkių.

Iškeldintuose banditų ūkiuose konfiskuota: 15703 arkliai, 27845 galvijai, 28433 kiaulės ir 30578 avys. Konfiskuota daug žemės ūkio mašinų, gyvenamųjų bei ūkinių pastatų.

Konfiskuotas turtas: gyvuliai, žemės ūkio mašinos, gyvenamieji ir ūkiniai pastatai perduoti kolūkiams, žemės ūkio kooperatinėms draugijoms, tarybiniams ūkiams, MTS, kolūkiečiams, samdiniams ir vargingiesiems valstiečiams bei kitoms tarybinėms ir ūkinėms organizacijoms.

Smulkūs gyvuliai – avys, kiaulės (išskyrus reproduktorius) ir paukščiai, kaip mėsos, pieno ir kiaušinių prievolės, atiduoti į Mėsos ir pieno pramonės ministerijos paruošų punktus; laukininkystės produkcija (grūdai, miltai, bulvės, linai, pašarai ir t. t.), taip pat kaip grūdų, bulvių ir šieno prievolės, atiduoti grūdų, šieno ir linų paruošų punktams. Mašinos, žemės ūkio inventorius, namų apyvokos daiktai pagal aktus perduoti valstybinei prekybai ir vartotojų kooperatyvams tokiomis kainomis, kokias nustatė valsčiaus vykdomojo komiteto komisijos, kurių nariai – valsčiaus vykdomojo komiteto pirmininkas ir finansų skyriaus bei prekybos organizacijos atstovai.

Galvijai, arkliai ir smulkių gyvulių reproduktoriai parduoti kolūkiams ir žemės ūkio draugijoms nustatytomis kainomis arba perduoti į tarybinių ūkių ir MTS balansą. Kartu leista parduoti karves ir galvijų priauglį kolūkiečiams bei vargingiesiems valstiečiams, kurie neturi gyvulių. Žemės ūkio ir gyvenamieji pastatai, pagalbinės įmonės su įrenginiais esančios kaimo vietovėse, perduotos į valsčių vykdomųjų komitetų fondą ir, remiantis valsčių vykdomųjų komitetų sprendimais, perduota apylinkių taryboms, pirkioms-skaitykloms, klubams, mokykloms, ambulatorijoms, pašto kontoroms įrengti ir MTS, tarybinių ūkių, kolūkių ir žemės ūkio draugijų poreikiams tenkinti. Atskirais atvejais pastatai buvo perduoti vargingiesiems valstiečiams ir Sovietinės armijos karių šeimoms, kuriems jų ypač reikia. Pastatai miestuose (gyvenamieji namai, sandėliai ir pan.) perduoti į miestų ir rajonų darbo žmonių deputatų tarybų balansą.

Remiantis SSRS ministrų tarybos 1948 m. gegužės 21 d. nutarimu Nr. 1663-652s, iš paimtų galvijų parduota: kolūkiams – 3135, tarybiniams ūkiams – 3041, žemės ūkio kooperatyvams – 4173, kolūkiečiams – 657, samdiniams ir vargingiesiems valstiečiams -4404 vienetai. Likę galvijai, kaip iškeldintų ūkių gyvulininkystės produktų prievolės, atiduoti mėsos ir pieno pramonės paruošų punktams. Įvairioms tarybinėms ir ūkinėms organizacijoms parduota atitinkamai 10238 ir 2197 tūkstančiai vienetų.

Iš konfiskuotų arklių parduota: kolūkiams – 2213, tarybiniams ūkiams – 2629, žemės ūkio kooperatyvams – 3568 ir MTS – 722 vienetai. Remiantis SSRS ministrų tarybos 1948 m. gegužės 29 d. nutarimu Nr. 1824-718s, parduota arklių: samdiniams ir vargingiesiems valstiečiams – 2710, respublikinei gyvulių paruošų kontorai (kitoms SSRS sritims) – 736 ir tarybinėms organizacijoms (valsčių vykdomiesiems komitetams, MGB, MVD) -2338 vienetai. Grąžinta savininkams – 137 vienetai, išgrobstyta ir nugaišo – 90 vienetų ir 560 vienetų dar nerealizuota.

Kai kuriose apskrityse ir valsčiuose, perimant ir realizuojant konfiskuotą turtą, gyvuliai ir kitoks turtas kartais buvo grobstomas, naikinamas, švaistomas, parduodamas pigiau asmenims, nedirbantiems žemės ir neturintiems teisės jo įsigyti.

Ministrų taryba ir Lietuvos KP(b) dešimtyje respublikos apskričių patikrino, kaip panaudojamas konfiskuotas turtas. Per tikrinimą kai kuriose apskrityse ir valsčiuose paaiškėjo daug nustatytos konfiskuoto turto realizavimo tvarkos pažeidimų. Pavyzdžiui, tik 26-iuose Prienų, Kauno, Šiaulių, Kretingos, Ukmergės ir Kuršėnų apskričių valsčiuose trūko 715 arklių, galvijų ir smulkių gyvulių. Devyniuose Kuršėnų, Pasvalio ir Šiaulių apskričių valsčiuose valsčių ir apskričių darbuotojams, nesusijusiems su žemės ūkiu ir neturintiems teisės įsigyti gyvulių, nemokamai išdalyti 104 galvijai ir 8 arkliai. Vien Prienų apskrityje trūksta 238 gyvulių, arba 10,4% bendro konfiskuotų gyvulių skaičiaus. Apskrityje gyvuliai buvo neteisėtai parduodami įvairioms organizacijoms bei atskiriems asmenims mažesnėmis kainomis. Konfiskuotą turtą švaistė ir kai kurie apskrities vykdomojo komiteto bei partijos apskrities komiteto darbuotojai.

Už didelį konfiskuotų gyvulių ir kitokio turto švaistymą bei pačių dalyvavimą jį švaistant, Lietuvos KP(b) CK biuro sprendimu partijos Prienų apskrities komiteto sekretorius buvo atleistas iš pareigų, į įskaitos kortelę įrašytas griežtas papeikimas. Tuo pačiu sprendimu už nesutvarkytą konfiskuoto turto apskaitą, saugojimą, įkainojimą ir realizavimą atleistas Prienų apskrities vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas.

Lietuvos SSR ministrų taryba ir Lietuvos KP(b) CK visiems partijos apskričių komitetų sekretoriams ir apskričių vykdomųjų komitetų pirmininkams specialiai nurodė, kaip ištaisyti klaidas, padarytas konfiskuojant ir realizuojant turtą.

1948 m. rugpjūčio 21 d. Lietuvos SSR ministrų tarybos pirmininkas **M. Gedvilas**
Nr. 0896s.

LCVA. F. R-754. Ap. 13. B. 134. L. 58-61. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.
Skelbta: Pasaulis. 1991. Nr. 19. P. 42-44.

114. SSRS MGB 2-osios vyriausiosios valdybos viršininko pavaduotojo J. Jedunov'o statistinė pažyma apie 1948 m. gegužės mėn. įvykdytos Lietuvos gyventojų trėmimo operacijos "Vesna" rezultatus.

Maskva, 1948 m. rugpjūčio mėn.

"Vesna" * bylos pažyma-atsiskaitymas — Visiškai slaptai

Eil. Nr.	Apskritys	Šeimų	Iškeldinta: pagal [politinį] atspalvį: nelegaliai gyvenančių banditų ir nacionalistų šeimų	nuteistų banditų ir nacionalistų šeimų	per ginkluotus susirėmimus nukautų banditų ir nacionalistų šeimų	banditų bendrininkų buožių	buožių šeimų	vidutinių valstiečių šeimų	vargingųjų valstiečių šeimų	kitų šeimų	iš viso žmonių	vyrų	moterų	vaikų iki 15 metų
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1.	Alytaus	382	17	97	22	246	297	73	7	5	1367	461	531	375
2.	Anykščių	236	28	63	65	80	137	68	12	19	751	220	326	205
3.	Biržų	363	43	42	88	190	267	72	16	8	1175	377	547	252
4.	Joniškio	380	60	50	22	248	360	16	2	2	1278	374	540	364
5.	Jurbarko	150	20	27	13	90	122	18	6	4	501	147	231	123
6.	Kaišiadorių	199	36	74	30	59	85	109	2	3	633	170	275	188
7.	Kauno apskrities skyrius	517	48	145	38	286	345	148	13	11	1807	515	761	531

* Trėmimo operacijos kodinis pavadinimas "Vesna -Pavasaris"

Eil. Nr.	Apskritys	Šeimų	Iškeldinta pagal [politinį] atspalvį: nelegalių gynėjų banditų ir nacionalistų šeimų	nuteistų buvusių banditų ir nacionalistų šeimų	per ginkluotus susirėmimus nukautų banditų ir nacionalistų šeimų	banditų bendininkų buožių	buožių šeimų	vidutinių valstiečių šeimų	turtingųjų valstiečių šeimų	kitų šeimų	iš viso žmonių	vyrų	moterų	vaikų iki 15 metų
			pagal [politinį] atspalvį					pagal socialinius požymius iš jų pagal lytį						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
8.	Kauno miesto skyrius	150	19	108	6	17	103	15	-	32	383	110	190	83
9.	Kėdainių	353	44	47	42	220	300	44	7	2	1250	399	501	350
10.	Kelmės	197	48	59	11	79	152	36	9	-	698	203	271	224
11.	Klaipėdos	209	4	9	4	192	204	3	1	1	919	303	341	275
12.	Kretingos	477	45	35	16	361	386	54	11	26	1850	594	731	525
13.	Kupiškio	350	58	43	61	188	278	54	10	8	1196	371	521	304
14.	Kuršėnų	166	20	6	14	126	154	10	1	1	632	202	241	189
15.	Lazdijų	408	62	74	17	255	282	110	10	6	1530	573	640	317
16.	Marijampolės	387	43	122	32	190	244	105	29	9	1295	415	564	316
17.	Mažeikių	354	64	133	20	137	300	44	3	7	1438	457	571	410
18.	Pagėgių	53	10	19	3	21	7	43	2	1	206	66	62	78
19.	Panevėžio	600	92	90	72	346	488	96	10	6	2019	621	897	501
20.	Pasvalio	243	24	15	29	175	224	14	-	-	845	268	346	231
21.	Plungės	291	24	39	7	221	264	17	10	-	1095	378	424	293
22.	Prienų	299	20	58	57	164	207	83	4	5	1019	333	398	288
23.	Radviliškio	270	53	18	3	196	238	16	2	14	913	305	356	252
24.	Raseinių	273	34	70	25	144	194	70	6	3	940	273	377	290
25.	Rokiškio	310	30	51	69	160	241	69	2	2	1145	345	498	302
26.	Šakių	251	25	23	19	184	207	37	7	-	925	286	372	267
27.	Šiaulių	469	50	90	35	294	386	35	10	38	1623	493	675	455
28.	Šilutės	150	16	45	12	77	106	32	5	7	517	145	236	136
29.	Švenčionių	188	39	36	45	68	104	81	2	1	702	191	317	194
30.	Tauragės	364	35	75	11	243	277	63	3	21	1291	467	492	332
31.	Telšių	332	55	53	11	213	279	41	6	6	1200	326	440	433
32.	Trakų	106	20	29	46	11	28	78	-	-	394	107	156	131
33.	Ukmergės	480	107	129	113	131	201	248	23	8	1617	475	703	439
34.	Utenos	360	53	93	86	128	242	100	12	6	1101	351	485	265
35.	Varėnos	287	40	121	45	81	71	190	5	21	979	306	383	290
36.	Vilkaviškio	383	16	120	8	239	306	67	8	2	1333	397	555	381
37.	Vilniausapskrities skyrius	92	1	30	10	51	63	26	-	3	368	111	163	94
38.	Vilniaus miesto skyrius	108	29	55	9	15	49	24	4	31	256	70	128	58
39.	Zarasų	158	10	10	18	120	136	22	-	-	571	159	249	165
	Iš viso:	11345	1442	2423	1234	6246	8385	2388	256	316	39766	12370	16499	10897

SSRS MGB 2-osios vyriausiosios valdybos viršininko pavaduotojas
generolas leitenantas
Jedunov

1948 m. rugpjūčio ... d.

Nuorašas tikras: Lietuvos SSR MGB "A" skyriaus operatyvinis įgaliotinis jaun. leitenantas
(Kočkin)(Parašas)

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 60. L. 67. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

115. LSSR MGB "A" skyriaus viršininko P. Grišin'o pažyma apie 1948 m. gegužės mėn. ištremtų iš Lietuvos partizanų, jų rėmėjų, politinių kalinių, ūkininkų šeimų ir asmenų skaičių.

Vilnius, 1948 m. spalio 15 d.

Visiškai slaptai

Duomenys
apie iškeldintus banditų ir banditų bendrininkų buožių šeimų narius pagal "Vesna" bylą (Lietuvos SSR MGB apskričių skyriais)

MGB apskrities skyriaus pavadinimas	Išviso iškeldinta šeimų	Iš jų šeimų								Iš jų:		
		nelegaliai gyvenančių banditų ir nacionalistų	nuteistų banditų ir nacionalistų	nukautų per ginkluotus susirėmimus	banditų bendrininkų buožių	buožių	vidutinių valstiečių	vargingųjų valstiečių	kitų	Iš viso žmonių	vyrų	moterų	vaikų iki 15 metų
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Iš viso:	11233	1503	2267	1099	4229/1435	8228	2395	256	354	39482	12278	16559	10645
Iš jų:													
Alytaus	380	12	96	20	241/11	298	75	4	3	1353	459	541	353
Anykščių	236	36	64	57	72/7	150	66	9	11	783	226	353	201
Biržų	339	37	47	83	145/27	236	75	19	9	1131	340	514	277
Joniškio	379	33	52	23	112/159	360	14	2	3	1292	382	539	37
Jurbarko	147	15	34	11	75/12	109	34	1	3	519	166	222	131
Kaišiadorių	197	43	68	24	40/22	85	105	4	3	634	173	283	178
Kauno miesto skyrius	144	22	92	7	20/3	33	32	8	71	352	92	177	83
Kauno apskrities skyrius	510	57	121	37	271/24	345	138	13	14	1758	522	760	476
Kėdainių	352	73	30	18	146/85	298	46	5	3	1232	411	505	316
Kelmės	196	39	58	11	72/16	149	39	5	3	685	208	271	206
Klaipėdos	208	9	8	2	91/98	207	1	-	-	921	303	361	257
Kretingos	476	43	56	13	320/44	404	47	12	13	1841	614	730	497
Kupiškio	347	50	29	61	185/22	277	59	8	3	1214	388	539	287
Kuršėnų	165	22	6	14	105/18	151	9	2	3	632	198	242	192
Lazdijų	403	51	68	16	227/41	278	111	8	6	1529	526	611	392
Marijampolės	382	46	104	39	192/1	239	106	28	9	1280	412	578	290
Mažeikių	354	65	75	14	97/103	306	34	4	10	1451	407	605	439
Pagėgių	52	11	-	-	20/21	49	3	-	-	204	65	62	77
Panevėžio	585	86	93	59	322/25	470	96	6	13	1956	601	872	483
Pasvalio	239	23	50	28	67/71	216	16	1	6	850	261	357	232
Plungės	285	27	51	7	166/34	260	17	7	1	1068	350	412	306
Prienų	302	38	56	44	132/32	214	79	6	3	1019	350	412	257
Radviliškio	267	48	23	3	186/7	234	21	4	8	913	307	369	237
Raseinių	273	40	65	21	142/5	200	65	5	3	936	283	383	270
Rokiškio	308	33	60	65	115/35	228	69	2	9	1146	353	495	298
Šakių	250	36	30	12	148/24	207	38	5	-	906	280	381	245
Šiaulių	469	38	87	40	202/102	378	53	5	33	1623	497	688	438
Šilutės	144	12	37	8	37/50	108	33	3	-	517	137	215	165
Švenčionių	184	38	37	44	64/1	103	79	1	1	697	200	316	181
Tauragės	363	42	67	11	129/114	277	66	3	17	1271	452	471	348
Telšių	329	71	45	11	197/5	272	44	6	7	1198	352	441	405
Trakų	106	22	32	43	9	33	69	4	-	399	110	167	122

MGB apskrities skyriaus pavadinimas	Išviso iškeldinta šeimų	Iš jų šeimų: nelegaliai gyvenančių banditų ir nacionalistų	nuteistų banditų ir nacionalistų	nukautų per ginkluotus susirėmimus	banditų bendininkų buožių	buožių	vidutinių valstiečių	vargingųjų valstiečių	kitų	Iš viso žmonių	Iš jų: vyrų	moterų	vaikų iki 15 metų
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Ukmergės	479	130	114	96	125/14	207	240	27	5	1606	470	698	438
Utenos	363	53	90	75	130/15	226	124	9	4	1085	360	481	244
Varėnos	285	41	119	42	83	90	166	13	16	976	292	404	280
Vilkaviškio	379	22	90	7	162/98	295	67	14	3	1306	388	550	360
Vilniaus miesto skyrius	108	19	66	7	6/10	39	15	1	53	265	71	138	56
Vilniaus apskrities skyrius	91	1	29	10	33/18	63	25	-	3	357	106	157	94
Zarasų	157	19	18	16	43/61	134	19	-	-	577	166	259	152

LSSR MGB "A"

1948 m. spalio 15 d.

[Nuorašas] tikras: 3-iojo poskyrio viršininkas (**Semeikina**) (Parašas) skyriaus viršininkas papulkininkis (**Grišin**)

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 60. L. 68-70. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

116.SSRS MT 1949 sausio 29 d. nutarimas dėl Lietuvos, Latvijos ir Estijos partizanų, jų rėmėjų, politinių kalinių, pasiturinčių ūkininkų ištrėmimo visam laikui į Sibirą operacijos.

Maskva, Kremlius, 1949 m. sausio 29 d.

Visiškai slaptai
(Ypatingasis aplankas)

SSRS ministrų taryba
Nutarimas Nr. 390-138vs
Dėl buožių su šeimomis, nelegaliai
gyvenančių, nukautų per ginkluotus
susirėmimus ir nuteistų banditų bei
nacionalistų šeimų, legalizuotų banditų,
tebetęsiančių priešišką veiklą, ir jų šeimų,
taip pat represuotų banditų talkininkų šeimų
iškeldinimo iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos teritorijos
1949 m. sausio 29 d. Maskva, Kremlius

SSRS ministrų taryba nutaria:

1. Priimti Lietuvos SSR, Latvijos SSR ir Estijos SSR ministrų tarybų ir Lietuvos , Latvijos ir Estijos KP(b) Centro komitetų siūlymus iškeldinti iš Lietuvos SSR, Latvijos SSR ir Estijos SSR teritorijos buožes su šeimomis, nelegaliai gyvenančių, nukautų per ginkluotus susirėmimus ir nuteistų banditų bei nacionalistų šeimas, legalizuotus banditus, tebetęsiančius priešišką veiklą, ir jų šeimas, taip pat represuotų banditų talkininkų šeimas.

Iš viso iškeldinti 29 000 šeimų, kurias sudaro 87 000 žmonių, iš jų: iš Lietuvos SSR -8 500 šeimų, 25 500 žmonių, iš Latvijos SSR-13 000 šeimų, 39 000 žmonių ir iš Estijos SSR --7 500 šeimų, 22 500 žmonių.

2. Aukščiau nurodytų kategorijų asmenis iškeldinti visam laikui į Jakutijos ASSR, Krasnojarsko ir Chabarovsko kraštus, Omsko, Tomsko, Novosibirsko ir Irkutsko sritis, taikyti jiems SSRS aukščiausiosios tarybos 1948 m. lapkričio 26 d. įsaką „Dėl į tolimuosius Sovietų Sąjungos rajonus tėvynės karo laikotarpiu iškeldintų asmenų baudžiamosios

atsakomybės už pabėgimą iš privalomosios ir nuolatinės tremties vietų".

3. Įpareigoti SSRS valstybės saugumo ministeriją (drg. Abakumov'ą) šio nutarimo 1 punkte išvardintų asmenų iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos iškeldinimą įvykdyti 1949 m. kovo 20--25 dienomis.

Buožes ir jų šeimas iškeldinti pagal Lietuvos, Latvijos ir Estijos SSR ministrų tarybos patvirtintus sarašus,o nelegaliai gyvenančių, nukautų per ginkluotus susirėmimus ir nuteistų banditų bei nacionalistų šeimas, legalizuotus banditus, tebetęsiančius pricšišką veiklą, ir jų šeimas, taip pat represuotų banditų talkininkų šeimas -- pagal Ypatingojo pasitarimo prie SSRS MGB nutarimą.

4 Įpareigoti SSRS vidaus reikalų ministeriją (drg. Kruglov'ą) užtikrinti: iškeldinamųjų iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos konvojavimą ir gabenimą geležinkeliu bei vandens keliais į jų tremties vietas; kruopščią iškeldinamųjų apsaugą kelyje; administracinę tremtinių priežiūrą įkurdinimo vietose ir deramą apskaitą, įvesti tokį režimą, kad niekas negalėtų pabėgti; iškeldinamuosius įdarbinti žemės ūkyje (kolūkiuose ir tarybiniuose ūkiuose) ir miško ruošos bei aukso gavybos pramonėje.

Iškeldinamųjų įkurdinimo vietose organizuoti MVD specialiąsias komendantūras.

5. Leisti iškeldinamiesiems pasiimti vertybes, namų daiktų (drabužių, indų, žemės ūkio, amato bei namų inventoriaus) ir maisto atsargų, kiekvienai šeimai iš viso iki 1 500 kilogramų.

Kitą iškeldinamųjų turtą ir gyvulius konfiskuoti.

Konfiskuotąjį iškeldinamųjų turtą panaudoti valstybinių prievolių įsiskolinimui padengti, likusią nuo įsiskolinimo padengimo turto dalį (gyvenamuosius ir ūkio pastatus, gamybos įmones, žemės ūkio bei amato inventorių ir gyvulius) neatlygintinai perduoti kolūkiams, įskaitant tai į nedalomąjį fondą. Kitą turtą perduoti finansų organams realizuoti. Maistinius ir pašarinius grūdus bei technines kultūras perduoti valstybei.

6.Įpareigoti SSR finansų ministeriją (drg. Zverev'ą) SSRS vidaus reikalų ministerijai iš sąjunginio biudžeto skirti papildomų lėšų 1949 metais specialiosioms komendantūroms išlaikyti, taip pat lėšų iškeldinamųjų maitinimo ir medicininio aptarnavimo kelionėje išlaidoms, skaičiuojant po 5 rb 50 kp per parą vienam žmogui.

7. Įpareigoti susisiekimo ministeriją (drg. Beščev'ą) skirti pagal SSRS vidaus reikalų ministerijos paraišką kiek reikia geležinkelio

vagonų, pritaikytų žmonėms vežti, ir pasirūpinti, kad iškeldinamųjų ešelonai iki paskyrimo vietų vyktų karinių ešelonų teisėmis.

Už iškeldinamųjų pervežimą atsiskaityti pagal kalinių pervežimo tarifą.

8. Įpareigoti SSRS prekybos ministeriją (drg. Žavoronkov'ą) per geležinkelių bufetus pasirūpinti karštu maistu iškeldinamųjų ešelonams,mokėti iš lėšų, SSRS vidaus reikalų ministerijai skirtų šio nutarimo 6 punktu.

9. SSRS sveikatos apsaugos ministerija (drg. Smirnov) privalo kiekvienam iškeldinamųjų ešelonui skirti po vieną medicinos gydytoją ir po dvi medicinos seseris su pakankamai vaistų ir tvarsliavos medicininei pagalbai iškeldinamiesiems kelionėje teikti.

10. Įpareigoti Jakutijos ASSR ministrų tarybą, Krasnojarsko ir Chabarovsko kraštų, Omsko, Novosibirsko, Tomsko ir Irkutsko darbo žmonių deputatų tarybų vykdomuosius komitetus teikti paramą SSRS vidaus reikalų ministerijai įkurdinant iškeldinamuosius ir tvarkant jų ūkį bei buitį, taip pat, esant reikalui, steigti invalidų ir senelių namus, kuriuose būtų įkurdinami vieniši invalidai ir seneliai iš atvykusių iškeldinamųjų, skirti lėšų šiems namams steigti ir išlaikyti.

SSR Sąjungos ministrų tarybos pirmininkas
J.Stalin
SSRS ministrų tarybos reikalų valdytojas
J.Čadajev

RFPA.SSRS MT 1949 m. nutarimų byla. Dok. Nr. 14. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

СОВ. СЕКРЕТНО
(ОСОБАЯ ПАПКА)

СОВЕТ МИНИСТРОВ СССР

ПОСТАНОВЛЕНИЕ №390-138сс

от „29" января 1949 г. Москва, Кремль.

О выселении с территории Литвы, Латвии и Эстонии кулаков с семьями, семей бандитов и националистов, находящихся на нелегальном положении, убитых при вооруженных столкновениях и осужденных, легализовавшихся бандитов, продолжающих вести вражескую деятельность, и их семей, а также семей репрессированных пособников бандитов.

Совет Министров Союза ССР ПОСТАНОВЛЯЕТ:

1. Принять предложения Советов Министров Литовской ССР, Латвийской ССР, Эстонской ССР и Центральных Комитетов КП(б) Литвы, Латвии и Эстонии о выселении с территории Литовской ССР, Латвийской ССР и Эстонской ССР кулаков с семьями, семей бандитов и националистов, находящихся на нелегальном положении, убитых при вооруженных столкновениях и осужденных, легализовавшихся бандитов, продолжающих вести вражескую деятельность, и их семей, а также семей репрессированных пособников бандитов.

Всего выселить 29.000 семей, составляющих 87.000 человек, в том числе: по Литовской ССР – 8.500 семей в количестве 25.500 человек, по Латвийской ССР – 13.000 семей в количестве 39.000 человек и по Эстонской ССР – 7.500 семей в количестве 22.500 человек.

2. Выселение лиц указанных выше категорий произвести навечно в Якутскую АССР, Красноярский и Хабаровский края, Омскую, Томскую, Новосибирскую и Иркутскую области, распространив на них действие Указа Президиума Верховного Совета СССР от 26 ноября 1948 г. "Об уголовной ответственности за побег из мест обязательного и постоянного поселения лиц, выселенных в отдаленные районы СССР в период Отечественной войны".

3. Обязать Министерство государственной безопасности СССР (т.Абакумова) выселение лиц поименованных категорий в п.1 настоящего Постановления из Литвы, Латвии и Эстонии произвести в сроки от 20 до 25 марта 1949 г.

Выселение кулаков и их семей произвести по спискам, утвержденным Советами Министров Литовской, Латвийской и Эстонской ССР, а семей бандитов и националистов, находящихся на нелегальном положении, убитых при вооруженных столкновениях и осужденных, легализовавшихся бандитов, продолжающих вести вражескую деятельность, и их семей, а также семей репрессированных пособников бандитов – по решению Особого Совещания при МГБ СССР.

4. Обязать Министерство внутренних дел СССР (т.Круглова) обеспечить: конвоирование и перевозку выселяемых из Литвы, Латвии и Эстонии по железной дороге и водным путям к месту их поселения; тщательную охрану выселяемых в пути следования; административный надзор в местах расселения и надлежащий учет поселенцев, установив режим, исключающий какую бы то ни было возможность побегов; трудоустройство выселенных в сельском хозяйстве (в колхозах и совхозах) и на предприятиях лесозаготовительной и золотодобывающей промышленности.

В местах расселения выселяемых организовать спецкомендатуры МВД.

5. Разрешить выселяемым брать с собой лично им принадлежащие ценности, домашние вещи (одежду, посуду, мелкий сельскохозяйственный, ремесленный и домашний инвентарь) и запас продовольствия на каждую семью общим весом до 1.500 килограммов.

Остальное имущество и скот выселяемых конфисковать.

Конфискованное имущество выселяемых обратить на покрытие недоимок по государственным обязательствам, оставшуюся после погашения недоимок часть имущества (жилые и хозяйственные постройки, производственные предприятия, сельскохозяйственный и ремесленный инвентарь, а также скот) передать безвозмездно

колхозов с зачислением их в неделимый фонд. Остальное имущество передать финансовым органам для реализации. Продовольственное зерно, зерно-фураж и технические культуры передать государству.

6. Обязать Министерство финансов СССР (т.Зверева) выделить Министерству внутренних дел СССР дополнительные средства на 1949 год на содержание спецкомендатур за счет союзного бюджета, а также средства на оплату расходов по питанию и подобслуживанию в пути следования выселяемых из расчета 5 руб.50 к в день на одного человека.

7. Обязать Министерство путей сообщения (т.Бещева) выделить по заявке Министерства внутренних дел СССР необходимое количество железнодорожных вагонов, оборудованных для людских перевозок, и обеспечить продвижение эшелонов с выселяемыми до места назначения на правах воинских.

Расчеты за перевозку выселяемых производить по тарифу, установленному для перевозки заключенных.

8. Обязать Министерство торговли СССР (т.Лазоркина) организовать выдачу через железнодорожные буфеты горячей пищи проходящих эшелонов с выселенцами, в соответствии с графиком движения эшелонов, за плату, в счет средств выделенных для Министерства внутренних дел СССР п.6 настоящего Постановления.

9. Министерству здравоохранения СССР (т.Смирнову) выделить на каждый эшелон выселяемых по одному медицинскому врачу и по две медсестры с необходимым количеством медикаментов и перевязочных средств для оказания медицинской помощи выселяемым в пути следования.

10. Обязать Совет Министров Якутской АССР, Красноярский и Хабаровский краевые исполкомы, Омский, Новосибирский, Томский

и Иркутский облисполкомы Советов депутатов трудящихся оказать содействие Министерству внутренних дел СССР в расселении выселяемых и их хозяйственно-бытовом устройстве, а также в случае необходимости организовать дома инвалидов и престарелых для размещения в них одиночек-инвалидов и престарелых из числа прибывших выселенцев, выделив для организации и содержания этих домов необходимые средства.

Председатель
Совета Министров Союза ССР И.Сталин

Управляющий Делами
Совета Министров СССР Я.Чадаев

117. SSRS MVD Specialiųjų tremčių skyriaus parengtas trėmimų planas.

Maskva,1949 m. vasario 24 d.

„Tvirtinu" Visiškai slaptai.
SSRS Sąjungos vidaus reikalų
ministro pavaduotojas
generolas leitenantas
(Riasnoj) (Parašas)
1949 m. vasario 28 d.

SSRS MVD Specialiųjų tremčių skyriaus priemonių naujiems iškeldintųjų kontingentams priimti, gabenti ir įkurdinti
Planas

Dokumento pavadinimas	Vykdymo terminas	Vykdytojai
1. Parengti nurodymą paruošti naujojo kontingento įkurdinimo vietas kolūkiuose ir tarybiniuose ūkiuose Jakutijos ASSR, Chabarovsko, Krasnojarsko kraštuose, Tomsko, Novosibirsko, Omsko, Irkutsko ir Amūro srityse	II.5	pulkininkas Konstantinov
2. Atsižvelgusį iš vietų gautus duomenis, parengti naujų iškeldintųjų kontingentų priėmimo, gabenimo bei įkurdinimo planą ir pateikti jį tvirtinti MVD vadovybei	III.5	pulkininkas Liutyj papulkininkis Koverin
3. Parengti SSRS MVD direktyvos projektą ir naujų iškeldintųjų kontingentų priėmimo bei įkurdinimo tvarkos instrukciją toms respublikų MVD ir valdyboms,į kurių teritorijas jie atvyks.	II.28	pulkininkas Liutyj papulkininkis Koverin
4. Parengti ešelonų viršininkams iškeldintųjų lydėjimo instrukciją	II.26	intendantinės tarnybos majoras Šigurov
5. Parengti konvojaus viršininkams iškeldintųjų ešelonų lydėjimo instrukciją	II.28	intendantinės tarnybos majoras Šigurov

Dokumento pavadinimas	Vykdymo terminas	Vykdytojai
		Konvojinės kariuomenės valdybos atstovas
6. Nustatyti, kiek ešelonams lydėti reikia operatyvinių darbuotojų; pareikalauti respublikų MVD ir MVD valdybų operatyvinių darbuotojų,anksčiau lydėjusių ešelonus, sąrašų, kad jie būtų panaudoti kaip ešelonų viršininkai ir viršininkų pavaduotojai	II.25	intendantinės tarnybos majoras Šigurov majoras Rožd-estvenskij
7. Tartis su SSRS sveikatos apsaugos ministerija dėl gydytojų ir medicinos seserų,kad jų pakankamai būtų paskirta iškeldintiesiems aptarnauti kelionėje į įkurdinimo vietas	III.3	intendantinės tarnybos majoras Šigurov
8. Duoti nurodymus į vietas dėl iškeldintųjų maitinimo kelionėje ir iškrovimo vietose	III.10	papulkininkis Koverin MVD VKTV atstovas
9. Pateikti SSRS MVD vadovybei tvirtinti sąrašus SSRS MVD įgaliotinių, kuriuos reikia komandiruoti į vietas parengti ir įkurdinti naujus iškeldintųjų kontingentus	II.28	pulkininkas Liutyj
10. Parengti naujų kontingentų iškeldinimo įsakymo projektą	III.8	pulkininkas Liutyj letenantas Kalliadin
11. Surinkti duomenis apie meteorologines sąlygas (pavasario pradžią, ledonešį, pavasario polaidį) iškeldintųjų įkurdinimo rajonuose	III.1	kapitonas Akopjan
12. Nustatyti atskaitomybės (pranešimų) apie iškeldintųjų pakrovimo, vykimo, iškrovimo ir įkurdinimo tvarką	III.3	kapitonas Trofimov
13. Parengti tarnybinį pranešimą MVD vadovybei, kaip pasirengta priimti iškeldintuosius	III.15	papulkininkis Koverin kapitonas Trofimov

SSRS MVD Specialiųjų tremčių skyriaus
viršininko pavaduotojas
pulkininkas
1949 m. vasario 24 d. Liutyj
(Parašas)

RFVA. F 9479. Ap. 1. B. 475. L. 1-3. Orginalas rusų k. Mašinraštis.

118. SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojo V. Riasnoj'aus instrukcija SSRS MVD įgaliotiniams, kaip organizuoti gyventojų trėmimą.

Maskva, 1949 m. vasario mėn.

Visiškai slaptai

Atmena SSRS MVD įgaliotiniams

Kad atvykstantys iškeldintieji būtų organizuotai priimami ir įkurdinami, Jūs privalote imtis šių priemonių, už kurias esate atsakingi:

1. Imtis būtinų priemonių padėti partiniams ir tarybiniams organams galutinai parengti gyvenamąsias vietas įkurdinti atvykstantiems iškeldintiesiems kiekviename kolūkyje ir tarybiniame ūkyje.

2. Kiekvienai geležinkelio stočiai, kurioje bus iškraunami atvykę iškeldintieji, paskirti respublikos MVD ir MVD valdybos įgaliotinius, kuriuos įpareigoti:

a) iki ešelonų atvykimo visiškai pasirengti iškrauti atvykstančius iškeldintuosius ir priimti juos iš ešelonų viršininkų ;

b) organizuoti dezinfekcinės kontrolės punktus sanitariniam atvykstančių iškeldintųjų apšvarinimui, o nesant galimybių ir reikalo, kai įkurdinimo vietos yra netoli iškrovimo stočių, sanitarinį apšvarinimą atlikti kolūkiuose ir tarybiniuose ūkiuose įkurdinimo vietose;

c) paruošti iškeldintiesiems laikinas patalpas iki jų išsiuntimo į įkurdinimo vietas, aprūpinti jas kuru ir karštu vandeniu;

d)iškrovimo stotyse pasirūpinti karštu maistu, o esant reikalui,tolesnei kelionei į įkurdinimo vietas, jeigu pastarosios toli nuo iškrovimo geležinkelio stočių, duoti sausąjį davinį.

3. Organizuoti automobiliais ir kinkomuoju transportu gabenamų iškeldintųjų apšilimo punktus, aprūpinti juos kuru ir karštu vandeniu.

4. Parengti konkretų iškeldintųjų įkurdinimo planą kiekvienam rajonui, nurodyti, kiek šeimų turi būti įkurdinta kiekviename kolūkyje ir tarybiniame ūkyje ir kokiose patalpose (gyvenamuosiuose namuose, barakuose, vietos gyventojų namuose ir pan.).

5. Iki iškeldintųjų ešelono atvykimo į iškrovimo stotis parengti kiek reikia automobilių ir kinkomojo transporto iškeldintiesiems nugabenti į jų nuolatinio įkurdinimo vietas. Tuo tikslu reikia iš anksto kartu su srities vykdomuoju komitetu ir rajonų vykdomaisiais komitetais nustatyti, kiek automobilių ir kinkomojo transporto turi paskirti kiekvienas kolūkis ir tarybinis ūkis, kuriuose bus įdarbinami atvykstantys iškeldintieji.

6. Tvarkai kelionėje palaikyti, iškeldintuosius gabenant automobiliais ir kinkomuoju transportu, automobilių ir kinkomojo transporto kolonų viršininkais turi būti skirti specialiųjų komendantūrų komendantai ar MVD rajonų skyrių darbuotojai.

7. Organizuoti atidų atvykstančių iškeldintųjų priėmimą iš ešelonų viršininkų pagal sąrašus, kuriuos MVD organų darbuotojai ir ešelonų viršininkai sudarė išsiųsdami pastaruosius iš išvykimo stočių. Iškeldintuosius iš ešelonų viršininkų priimti turi MVD rajonų skyrių viršininkai su atitinkamais specialiųjų komendantūrų komendantais ir MVD valdybų įgaliotiniais,kurie skiriami pagal šios atmenos 2-ąjį punktą. Apie iškeldintųjų priėmimą iš ešelonų viršininkų reikia surašyti išsamų aktą, kuriame būtų nurodomi visi kelionėje įvykę iškeldinamųjų skaičiaus pokyčiai, ir kiekvieno tokio akto nuorašą nedelsiant pasiųsti SSRS MVD Specialiųjų tremčių skyriui.

8. Iškeldintuosius iš iškrovimo stoties iki įkurdinimo vietos gabenti lydimus konvojaus, kuris lydėjo kelionėje geležinkeliu.

9. Visus sergančiuosius nedelsiant perduoti gydymo įstaigomos, organizuoti jų priežiūrą ir pagijusius siųsti į paskirtas tremties vietas.

10.Iškeldintųjų įkurdinimui tiesiogiai vadovauja MVD rajonų skyrių viršininkai ir MVD specialiųjų komendantūrų komendantai. Naujose iškeldintųjų įkurdinimo vietose specialiąsias komendantūras įsteigti iki iškeldintųjų atvykimo, kad specialiųjų komendantūrų darbuotojai galėtų tiesiogiai dalyvauti rengiantis priimti, priimant ir įkurdinant atvykstančius iškeldintuosius.

11. Iškeldintųjų įkurdinimo vietose pastaruosius įtraukti į įskaitą pagal instrukciją, kuri paskelbta SSRS MVD 1949 m. vasario 19 d. įsakyme Nr. 00165, paskelbti jiems SSRS liaudies komisarų tarybos 1945 m. sausio 8 d. nutarimą Nr. 35 ir SSRS aukščiausiosios tarybos Prezidiumo 1948 m. birželio 26 d. įsaką.

SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojas
generolas leitenantas **(V. Riasnoj)**

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 475. L.5-7. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

119. SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojo V.Riasnoj'aus pranešimas SSRS vidaus reikalų ministrui S.Kruglov'ui apie numatytų ištremti iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos 29 000 šeimų apgyvendinimą Sibire ir tremtiniams numatytus priverstinius darbus.

Maskva, 1949 m. kovo 4 d.

Visiškai slaptai

SSRS vidaus reikalų ministrui
generolui pulkininkui
draugui S.N.Kruglov'ui

Ryšium su SSR Sąjungos ministrų tarybos 1949 m. sausio 29 d. nutarimu dėl buožių ir nacionalistų šeimų iškeldinimo iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos teritorijos š.m. vasario 5 d. telegrafu buvo išsiuntinėtas Jūsų paliepimas: Jakutijos ASSR vidaus reikalų ministrui, MVD Tomsko, Novosbirsko, Omsko, Irkutsko ir Amūro sričių valdybų viršininkams, kuriuo jie buvo įpareigojami patikrinti, ar galės iškeldinamuosius įkurdinti ir įdarbinti žemės ūkyje.

Š. m. kovo 1 d. iš aukščiau išvardytų MVD ir MVD valdybų gauti pranešimai, išskyrus MVD Amūro srities valdybą.

Jakutijos ASSR vidaus reikalų ministras pulkininkas Samoilov pranešė, kad yra galimybė Jakutijos ASSR įkurdinti 1 650 šeimų, jas panaudoti numatoma žuvų ir geležies pramonėje, taip pat Jakutijos statybos treste bei amatų kooperatyvuose. Žemės ūkyje panaudoti iškeldinamuosius, jo nuomone, neįmanoma.

Gabenti iškeldinamuosius į Jakutijos ASSR, jo manymu, galima tik prasidėjus vasaros navigacijai, t.y. gegužės mėnesį.

MVD Chabarovsko krašto valdybos viršininko pavaduotojas pulkininkas Sokolov pranešė,kad Chabarovsko krašte gali būti įkurdinta 6

000 šeimų, kurios būtų panaudotos tik žuvų ir miško pramonėje.

Gabenti perkeldinamuosius, jo nuomone, galima tik birželo mėnesį, Amūro žemupyje prasidėjus navigacijai.

MVD Omsko srities valdybos viršininkas pulkininkas Petrov pranešė, kad yra galimybė Omsko srityje įkurdinti 6 000 šeimų ir 4 075 šeimas panaudoti kolūkiuose bei 1 925 šeimas tarybiniuose ūkiuose.

Vežti perkeldinamuosius iš geležinkelio stočių į įkurdinimo vietas numatoma automobiliais ir kinkomuoju transportu.

MVD Tomsko srities valdybos viršininkas pulkininkas Brovčenko pranešė, kad Tomsko srityje yra visiškai galima įkurdinti ir įdarbinti kolūkiuose 7 000 šeimų.

Perkeldinamieji iš geležinkelio stočių iki įkurdinimo vietų bus vežami auomobiliais ir kinkomuoju transportu.

MVD Novosibirsko srities valdybos viršininkas generolas majoras Petrovskij pranešė, kad yra galimybė Novosibirsko srityje įkurdinti ir įdarbinti srities kolūkiuose bei tarybiniuose ūkiuose 3 000 perkeldinamų šeimų. Perkeldinamuosius iš geležinkelio stočių iki įkurdinimo vietų veš automobiliai ir kinkomasis transportas.

MVD Krasnojarsko krašto viršininkas pulkininkas Kozlov pranešė, kad Krasnojarsko krašte galima įkurdinti ir įdarbinti kolūkiuose bei tarybiniuose ūkiuose 4 000 perkeldinamų šeimų.

Perkeldinamieji iš geležinkelio stočių į įkurdinimo vietas bus vežami automobiliais ir kinkomuoju transportu.

MVD Irkutsko srities valdybos viršininkas pulkininkas Došlov pranešė, kad srityje galima įkurdinti ir įdarbinti kolūkiuose bei tarybiniuose ūkiuose 6 967 perkeldinamas šeimas.

Perkeldinamieji iš geležinkelio stočių į įkurdinimo vietas bus vežami automobiliais ir kinkomuoju transportu.

Remiantis Jakutijos ASSR vidaus rekalų ministro drg. Samoilov'o ir MVD Chabarovsko krašto valdybos viršininko pavaduotojo drg. Sokolov'o pranešimais, iškeldinamuosius perkelti į Jakutijos ASSR ir Chabarovsko kraštą neįmanoma, nes navigacija upėmis prasidės gegužės-birželio mėn., o iškeldinimas vyks š.m. kovo 20-25 d.

Todėl galima įkurdinti iškeldinamųjų:

Krasnojarsko krašte	4 000 šeimų
Omsko srityje	6 000 "

Tomsko srityje	7 000	"
Novosibirsko srityje	3 000	"
Irkutsko srityje	6 967	"
Iš viso:	26 967	šeimas

Be to, Jūs davėte sutikimą 2 500 šeimų perkeldinti į Marių ASSR, ten jos būtų panaudotos miško pramonėje. Taigi aukščiau nurodytuose kraštuose ir srityse galima įkurdinti 29 467 šeimas, o pagal SSRS ministrų tarybos nutarimą numatoma iškeldinti 29 000 šeimų.

MVD Altajaus krašto valdybos viršininkas pulkininkas Antonov pranešė, kad VKP(b) krašto komitetas ir krašto vykdomasis komitetas prašo atvežti į Altajaus kraštą 3 000 iškeldintų šeimų--jos būtų panaudotos kolūkiuose ir tarybiniuose ūkiuose.

Manau, kad Altajaus kraštą galima laikyti įkurdinimo rezervu. Prašau patvirtinti aukščiau pateiktą iškeldinamųjų paskirstymą įkurdinti išvardytuose kraštuose ir srityse.

1949 m. kovo 4 d. **V.Riasnoj** (Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 475. L. 140-142. Orginalas rusų k. Mašinraštis.

120. SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojo V.Riasnoj'aus raštas SSRS sveikatos apsaugos ministrui J.Smirnov'ui dėl medicininės pagalbos Lietuvos, Latvijos ir Estijos tremtinių ešelonuose.

Maskva, 1949 m. kovo 9 d.

Visiškai slaptai
Tik asmeniškai

1949 m. kovo 9 d.
Nr. 1/3017
SSRS sveikatos apsaugos ministrui
draugui J.I.Smirnov'ui

Pagal SSRS ministrų tarybos nutarimą Nr. 390-138vs iškeldinamųjų ešelonams iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos teritorijų lydėti reikia skirti

42 medicinos gydytojus bei 144 medicinos seseris ir pasiųsti jas žinion:

Lietuvos SSR MVD	– Vilnius	–	medicinos gydytojų	– 11
			medicinos seserų	– 42
Latvijos SSR MVD	– Ryga	–	medicinos gydytojų	– 22
			medicinos seserų	– 64
Estijos SSR MVD	– Talinas	–	medicinos gydytojų	– 9
			medicinos seserų	– 33

Numatyti, kad jie atvyktų į vietas ne vėliau kaip 1949 m. kovo 16 d. Komandiruotės terminas apytikriai 1,5--2 mėnesiai.

Apie būsimos užduoties pobūdį komandiruojamiems prašome nepranešti. Užduotį ir instruktažą gaus vietoje.

Jūsų nurodymus prašau pranešti SSRS MVD.

(Išsamiai Jums asmeniškai praneš papulkininkis Liutyj.)

SSR Sąjungos vidaus reikalų
ministro pavaduotojas
V.Riasnoj

[Nuorašas] tikras: (Parašas)

RFVA. F. 0479. Ap. 1. B 475. L. 22. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

121. LSSR MT nutarimas dėl pasiturinčių ūkininkų ištrėmimo iš Lietuvos.

Vilnius,1949 m. kovo 19 d.

Visiškai slaptai

Lietuvos SSR ministrų taryba
Nutarimas Nr. 176vs
Dėl buožių iškeldinimo iš
Lietuvos SSR teritorijos *
Vilnius, 1949 m. kovo 19 d.

1. Iškeldinti iš Lietuvos SSR teritorijos šešis tūkstančius buožių su šeimomis į tolimus Sovietų Sąjungos rajonus specialiajai tremčiai.

2. Vykdomųjų komitetų pateiktus numatytų iškeldinti buožių ūkių sąrašus patvirtinti.

3. Kiekvienai iškeldinamai šeimai leisti pasiimti asmenines vertybes, pinigus, drabužius, smulkaus namų ir žemės ūkio inventoriaus, taip pat maisto atsargų — iš viso iki 1 500 kg. 4. Šio nutarimo 1-ojo punkto vykdymą pavesti Lietuvos SSR valstybės saugumo ministerijai.

Lietuvos SSR ministrų tarybos pirmininkas
(M.Gedvilas) (Parašas)
Lietuvos SSR ministrų tarybos reikalų valdytojas
(D.Petryla) (Parašas)

LCVA. F. R-754. Ap. 11. B. 56. L. 153. Orginalas rusų k. Mašinraštis.

* Dokumento viršuje rašalu užrašyta: „Lietuvos SSR MT gauta: [19]49.III.22. Nr.705vs. Išplatinta, spaudoje neskelbti, žr. [19]88.09.20 LSSR MT aktą Nr. 274". Dokumento apačioje lietuviškai užrašyta: „Panaikintas. LSSR MT nutarimas [19]88.09.20. Nr. 274".

122.LSSR MT ir LKP(b) CK nutarimas dėl numatytų ištremti Lietuvos partizanų ir pasiturinčių ūkininkų šeimų konfiskuoto turto realizavimo tvarkos.

Vilnius, 1949 m. kovo 22 d.

Ypatingasis aplankas *
Visiškai slaptai

Lietuvos SSR ministrų tarybos
ir Lietuvos KP(b) CK
nutarimas NR. 17vs
Dėl iškeldinamų už respublikos ribų buožių
ir banditų šeimų ūkių pastatų, gyvulių,
žemės ūkio inventoriaus,
žemės ūkio produktų, pasėlių ir namų turto
priėmimo ir realizavimo tvarkos.

Ministrų taryba ir Lietuvos KP(b) CK nutaria:

1. Atsakomybė už iškeldinamų už respublikos ribų buožių ir banditų šeimų viso turto priėmimo ir realizavimo organizavimą tenka apskričių, valsčių ir miestų darbo žmonių deputatų tarybų vykdomiesiems komitetams ir partijos apskričių, valsčių bei miestų komitetams.

2. Įpareigoti apskričių vykdomuosius komitetus, miestų vykdomuosius komitetus, partijos apskričių ir miestų komitetus buožių ir banditų šeimų turtui priimti ir realizuoti kiekvienam likviduojamam ūkiui sudaryti tokios sudėties komisiją: valsčiaus vykdomojo komiteto įgaliotinis, apylinkės tarybos atstovas ir kolūkiečių arba vargingųjų valstiečių (kur nėra kolūkių) atstovas. Miestuose sudaromos komisijos iš miesto vykdomojo komiteto, rajono vykdomojo komiteto ir valdybos atstovų.

3. Visas konfiskuotas kiekvieno ūkio turtas – gyvuliai, namų ir kitas turtas – surašomas atskirai ir įrašomas į turto surašymo aktą.

Kiekvieno ūkio turto surašymo aktą komisija sudaro dviem egzemplioriais, iš kurių: vienas egzempliorius lieka komisijai, o antrasis perduodamas valsčiaus arba rajono darbo žmonių deputatų tarybos vyk-

* Rašyta ranka.

domajam komitetui.

Savo akto egzempliorių, pasibaigus darbui,komisija perduoda valsčiaus vykdomajam arba rajono vykdomajam komitetui, pridėdama visus relizavimą pateisinančius dokumentus.

4. Nustatyti tokią turto realizavimo tvarką: a) smulkūs gyvuliai: avys, kiaulės (išskyrus veislinius bei geresnius gyvulius) ir paukščiai atiduodami į Mėsos ir pieno pramonės ministerijos paruošų punktus pagal šio ūkio 1949 metų 1 ketvirčio mėsos, pieno, kiaušinių prievoles; b) maistiniai ir pašariniai grūdai, taip pat techninės kultūros atiduodami grūdų paruošų punktams;

c) visi gyvenamieji namai ir ūkiniai pastatai, pasėliai, arkliai, karvės, reproduktoriai, veislinės paršavedės ir avys bei visi veisliniai jaunikliai, žemės ūkio mašinos ir žemės ūkio inventorius, apskaičiavus to turto vertę, perduodamas neatlyginamai į nedalomąjį fondą kolūkiams ir iniciatyvinėms grupėms, kurių bazėje artimiausiomis dienomis bus įsteigti kolūkiai. Perduodant gyvulius, pasirūpinti,kad kolūkiams be išlygų būtų perduoti visi pašarai, esantys buožių ir banditų ūkiuose (šienas, šiaudai, silosas, šakniavaisiai bei gumbavaisiai ir bulvės). Įpareigoti kolūkius laiku paskirti kiek reikia kolūkiečių* priimtiems gyvuliams, pašarams ir turtui pergabenti į kolūkius;

d) namų daiktai perduodami finanasų organams realizuoti per vartotojų kooperatyvus;

e) miestų pastatai (gyvenamieji namai, sandėliai ir pan.) perduodami į miestų darbo žmonių deputatų tarybų balansą.

5. Leisti kiekvienai iškeldinamai šeimai pasiimti savo nuožiūra daiktų, maisto produktų ir smulkaus ūkio inventoriaus bei įrankių – iš viso iki 1 500 kg.

6. Atkreipti ypatingą apskričių ir valsčių tarybinių ir partinių organų dėmesį į tai, kad būtų išsaugotas ir tinkamai panaudotas visas iškeldinamų šeimų turtas.

Kategoriškai uždrausti įsigyti paimtą turtą partinių ir tarybinių organizacijų darbuotojams. Asmenis, pažeidžiančius šį nurodymą, nedelsiant patraukti atsakomybėn.

7. Įpareigoti apskričių vykdomuosius komitetus paimtam turtui pervežti mobilizuoti kiek reikia apskrityje esančio autotransporto, tarybinių ūkių, MTS ir valstiečių ūkių vežimų.

8. Leisti apskričių vykdomiesiems komitetams ir partijos apskričių komitetams apskrityse, kur yra nedaug kolūkių, laikinai organizuoti bazes gyvuliams laikyti; vėliau juos perduoti naujai steigiamiems kolūkiams.

9. Įpareigoti Valstybės saugumo ministeriją ir Vidaus reikalų ministeriją pasirūpinti atitinkama paimamo ir pervežamo turto apsauga.

10. Įpareigoti Lietuvos KP(b) apskričių komitetus ir miestų komitetus plačiai aiškinti gyventojams politinę iškeldinimo* priemonių reikšmę. Skaityti pranešimus valstiečių susirinkimuose skirti labiausiai pasiruošusius apskričių ir valsčių aktyvo pranešėjus.

11. Padėti apskričių organizacijoms vykdyti buožių ir banditų šeimų iškeldinimo priemones, patvirtinti Ministrų tarybos ir Lietuvos KP(b) CK įgaliotinius (sąrašas pridedamas)**.

12. Įpareigoti apskričių ir valsčių vykdomuosius komitetus per 5 dienas po iškeldinimo pateikti Lietuvos SSR ministrų tarybai ataskaitą apie paimto turto priėmimą ir realizavimą.

Įpareigoti apskričių komitetus ir miestų komitetus pateikti Lietuvos KP(b) CK politinę informaciją.

13. Su šiuo nutarimu iki iškeldinimo pradžios turi būti supažindinti tik apskrities komiteto ir miesto komiteto 1 ir 2 sektoriai, apskrities vykdomojo komiteto pirmininkas ir MGB apskrities ir miesto skyriaus viršininkas.

Lietuvos SSR ministrų tarybos pirmininkas
(M.Gedvilas) (Parašas)
Lietuvos KP(b) CK sekretorius
(A.Sniečkus) (Parašas)***

Gauta 1949.III.30. A.Letulis****.

LVVOA. F. 1771. Ap. 190. B. 7. L. 17-20. Orginalas rusų k. Mašinraštis.

*Šioje vietoje ranka įrašyta pastaba: „Su transportu".

*Šioje vietoje ranka įrašyta pastaba: „Buožių ir banditų šeimų iškeldinimo".

**Sarašas neskelbiamas.

***A.Sniečkaus parašo faksimilė, o LKP(b) CK 2-ojo sekretoriaus A.Trofimov'o parašas.

****Įrašyta ranka.

123.SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojo V.Riasnoj'aus pranešimas SSRS MVD GULAG'o viršininkui Dobrynin'ui dėl apsaugos sustiprinimo tremtinių iš Baltijos šalių išlaipinimo Sibire stotyse.

Maskva, 1949 m. kovo 22 d.

Visiškai slaptai
Tik asmeniškai

SSRS MVD GULAG'o viršininkui
generolui majorui
draugui Dobrynin'ui

1949 m. balandžio mėn. Omsko, Tomsko, Novosibirsko, Irkutsko srityse ir Krasnojarsko krašte kaimo vietovėse (kolūkiuose, tarybiniuose ūkiuose) bus įkurdinami nauji kontingentai iš Pabaltijo.

Siųsdamas Jums sąrašą geležinkelio stočių, kuriose bus iškraunami iškeldinticji, siūlau imtis būtinų priemonių, kad aplink šias stotis būtų išstatyti operatyvinės paieškos būrių postai, užtvaros, kad laiku būtų užkirstas kelias iškeldintiesiems pabėgti iškraunant juos iš ešelonų, gabenant į įkurdinimo vietas, taip pat iš įkurdinimo vietų.

Paliepkite visiems nurodytų sričių operatyvinės paieškos būrių viršininkams, atsižvelgiant į įkurdinimo planus, kurie yra MVD atitinkamų sričių valdybose, darbą organizuoti taip, kad naujieji kontingentai negalėtų pabėgti.

Apie naujųjų kontingentų operatyvinės paieškos būrių darbą ir apie visus sulaikytus bėglius praneškite man.

Priedas: iškrovimo stočių sąrašas*.

SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojas
1949 m. kovo 22 d. generolas leitenantas **Riasnoj**
Nr. 1/3614. [Nuorašas] tikras: (Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 475. L. 23. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

*Sąrašas neskelbiamas.

124. LKP(b) CK sekretoriaus A.Sniečkaus ir LSSR valstybės saugumo ministro N.Gorlinskij potvarkis LKP(b) apskričių komitetams ir MGB apskričių skyriams dėl pasirengimo partizanų, jų rėmėjų, politinių kalinių ir pasiturinčių ūkininkų šeimų trėmimui.

Vilnius, 1949 m. kovo 25 d.*

Visiškai slaptai.

Lietuvos KP(b) apskričių komitetams ir
LSSR MGB apskričių skyriams

1949 m. kovo 5 d. potvarkiu Nr. 115, pasirašytu Lietuvos KP(b) CK sekretoriaus drg. Sniečkaus ir Lietuvos SSR valstybės saugumo ministro generolo leitenanto drg. Gorlinskij, ryšium su artimiausiu metu įvyksiančiu buožių ir jų šeimų, taip pat veikiančių, nuteistų ir nukautų banditų, buržuazinių nacionalistų bei banditų bendrininkų šeimų iš Lietuvos SSR, Lietuvos KP(b) apskričių komitetų sekretoriams pasiūlyta:

Susisiekite su MGB apskrities skyriaus viršininku ir prisidėkite prie šio darbo.

Neturi būti iškeldintos buožių, nacionalistų arba banditų šeimos, kuriose yra Sovietinės armijos kariškių, apdovanotų Sovietų Sajungos ordinais arba turinčių ypatingų nuopelnų tėvynei.

Dėl šeimų, kurios turi būti iškeldintos, bet kuriose yra mokslo ir kitų nusipelniusių darbuotojų, atsakingų tarybinių darbuotojų artimų giminaičių, kiekvienu atskiru atveju reikia spręsti atskirai ir pateikti Lietuvos KP(b) CK sankcionuoti.

Remiantis ankstesnių metų patirtimi, pačiai operacijai partinį ir tarybinį aktyvą reikia skirti taip,kad kiekvienam ūkiui tektų po tris žmones, ir jį instruktuoti. Pasirūpinkite, kad nebūtų iššvaistytas iškeldinamųjų turtas ir gyvuliai. Gyvulius, arklius ir pašarus pagal aktus perduokite kolūkiams bei tarybiniams ūkiams. Aktų blankus gausite per MGB.

Iškeldinamiesiems gabenti pagal MGB apskrities skyriaus paskirstą mobilizuokite visų rūšių apskrities transportą.

*Data nurodyta pagal lydraštį.

Imkitės visų priemonių, kad būtų laikomasi kuo griežčiausios konspiracijos ir kad numatoma operacija būtų užmaskuota.

Kad lengviau būtų sudaryti buožių apskaitą, priėmėme nutarimą suregistruoti buožių ūkius dėl žemės ūkio mokesčio, o Jums rekomenduojame nesiimti jokių priemonių, kurios galėtų paskatinti buožę išvykti iš kaimo.

Įspėjame, kad Jūs partiniu ir valstybiniu atžvilgiu esate asmeniškai atsakingas už žinių apie būsimąjį iškeldinimą slaptumą. Apie tai iki atskiro mūsų paliepimo privalote žinoti tik JŪS vienas.

Visais kylančiais klausimais susisiekite su draugais Sniečkumi arba Trofimov'u „VČ" ryšiu ar šifru per MGB apskrities skyrių.

Apie darbų pradžią, terminus ir kitus reikalus Jums bus nurodyta atskirai.

[Nuorašas] tikras: LSSR MGB 6-ojo poskyrio viršininko pavaduotojas leitenantas

(**Kudriavcev**) (Parašas)

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 162. L. 4-5. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

125. SSRS vidaus reikalų ministro S.Kruglov'o telegrama Irkutsko MVD valdybos viršininkui M.Došlov'ui ir SSRS MVD įgaliotiniui Poliakov'ui dėl tremtinių iš Lietuvos ir Estijos 19 ešelonų Sibire priėmimo ir apsaugos.

Maskva, 1949 m. kovo 25 d.

Irkutskas, MVD valdybai
drg.Došlov'ui
drg. Poliakov'ui

Slaptai
Perduoti „VČ"
Egz. Nr. 3

Kovo 25-26 d. Jums iš Estijos ir Lietuvos SSR bus pasiųsta 19 iškeldintųjų ešelonų, kurių Nr. 97318-97319 ir 97352-97368.

Teikiu:

Pirma: nedelsiant patikrinti, ar parengtos gyvenamosios patalpos iškeldintiesiems įkurdinti vietose, taip pat iškrovimo stotyse jiems laikinai laikyti. Parengti automobilių ir kinkomąjį transportą iškeldintiesiems iš geležinkelio stočių nugabenti į tremties vietas, atsižvelgti į tai, kad kiekvienai šeimai leista pasiimti 1 500 kg krovinio;

Antra: iki balandžio 1 d. baigti formuoti specialiąsias komendantūras. Jų darbuotojams surengti trijų dienų seminarus nagrinėti SSRS MVD įsakymams ir direktyvoms dėl darbo su iškeldintaisiais, ypač svarbu sutvarkyti režimą ir užbėgti už akių pabėgimams. Komendantūras steigti pagal SSRS MVD įsakymą Nr.00145;

Trečia: iškeldintuosius priimti iš ešelonų viršininkų MVD rajonų skyrių viršininkai ir specialiųjų komendantūrų komendantai turi pagal ešelonų sąrašus ir MGB sudarytas šeimų pažymas,priėmimą įforminti aktais;

Ketvirta: kad būtų išvengta pabėgimų, aplink iškrovimo stotis ir įkurdinimo vietose išstatyti MVD valdybos operatyvinės paieškos būrio postus ir užtvaras;

Penkta: iškeldintuosius iš iškrovimo stoties iki įkurdinimo vietos turi lydėti konvojus, kuris juos lydėjo važiuojant geležinkeliu;

Šešta: atvykusius iškeldintuosius tuoj pat įdarbinti tarybiniuose ūkiuose ir kolūkiuose;

Septinta: iškeldintuosius tikrinti kas savaitę, kad laiku būtų užkertamas kelias pabėgėliams, kam nors pabėgus nedelsiant pranešti man telegrafu;

Aštunta: apie kiekvieną priimtą ešeloną pranešti SSRS MVD Specialiųjų tremčių skyriui, nurodyti atvykimo datą, priimtų ir pasiųstų į įkurdinimo vietą šeimų bei žmonių skaičių.

Reikalauju tiksliai organizuoti iškeldintųjų priėmimo ir įkurdinimo darbą, kad niekas negalėtų pabėgti; įspėju Jus, kad esate asmeniškai atsakingas už šio nurodymo vykdymą.

Nr. 1179/k.

Kruglov
SSR Sąjungos vidaus reikalų ministras
generolas pulkininkas (**S.Kruglov**)

1949 m. kovo 25 d. Nuorašas tikras: (Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B.475. L. 41-42. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

126.LKP(b) CK biuro nutarimas,kuriame džiaugiamasi, kad gerai įvykdytas 1949 m. kovo 25-28 d. Lietuvos gyventojų trėmimas.

Vinius, 1949 m. kovo 29 d.

Visiškai slaptai
Ypatingasis aplankas

Lietuvos KP(b) CK biuro
1949 m. kovo 29 d.
Nutarimas

Lietuvos SSR valstybės saugumo ministro
drg. Gorlinskij
(drg. Trofimov)*
pranešimas

1. Išklausęs Lietuvos SSR valstybės saugumo ministro drg. Gorlinskij pranešimą apie buožių ir banditų šeimų iškeldinimo už Lietuvos SSR ribų išdavas, Lietuvos KP(b) CK mano, kad parengiamasis darbas ir iškeldinimo priemonės atliktos organizuotai. Lietuvos KP(b) CK pažymi, kad šiame darbe labai didelę pagalbą suteikė SSR Sąjungos valstybės saugumo ministerijos darbuotojai.

2.Dėl atliktų priemonių respublikoje aktyvesni tapo kolūkiečiai ir vargingieji bei vidutiniai valstiečiai, darbo valstiečiai stoja į kolūkius.

Lietuvos KP(b) CK sekretorius
(**A.Sniečkus**) (Parašas)

Pasiųsta: VKP(b) CK, SSR Sąjungos valstybės saugumo ministrui drg. **Abakumov'ui,**
Lietuvos SSR valstybės saugumo ministrui drg. Gorlinskij – 3 egz. 1-ek.
A.Letulis (Parašas)

LVVOA. F. 1771. Ap. 190. B. 7. L. 21. Orginalas rusų k. Mašinraštis.
Skelbta: Gimtasis Kraštas. 1991 Rugpjūčio 1-7.

*Biure referavo LKP(b) CK 2-asis sekretorius A.Trofimov.

127. LKP(b) CK ir LSSR MT įgaliotinio E.Načo informacija LKP(b) CK apie Rokiškio apskrities partizanų, jų rėmėjų ir pasiturinčių ūkininkų šeimų trėmimą.

Vilnius, 1949 m. kovo 30 d.

Lietuvos KP(b) Centro komitetui

Informacija* apie buožių ir banditų šeimų iškeldinimą Rokiškio apskrityje.

Pagal direktyvinių organų nurodymus buožių ir banditų šeimos išvežtos ir jų turtas konfiskuotas organizuotai.

Iki operacijos pradžios visas apskrities aktyvas buvo pasiųstas į valsčius. Apskrities komiteto ir apskrities vykdomojo komiteto įgaliotiniai buvo instruktuoti ir operacijos išvakarėse pasiųsti į valsčius.

Iš pradžių pagal nustatytą planą išvežti 325 šeimas, buvo atgabentos ir pakrautos į ešelonus išvežti 278 šeimos.

Kaip paaiškėjo, dalis šeimų dar gerokai prieš operaciją išvyko nežinia kur, o dalis šeimų, remdamosi įvairiais gandais apie išvežimą, operacijos išvakarėse pasislėpė.

Apskrities vadovaujantys darbuotojai pareiškia, kad kalbas apie būsimą iškeldinimą paskleidė atvažiavusieji iš Kauno.

Per papildomą iškeldinimo operaciją, pagal nurodymą iš respublikos centro, iškeldinimo planai įvykdyti ir viršyti. Iš viso išvežtos 359 šeimos (planas325), tarp jų 245 buožių ir 114 banditų šeimų. Pirmasis ešelonas su iškeldinamaisiais išsiųstas 1949.III.27, sekmadienį, o antrasis ešelonas su papildomais iškeldinamaisiais išsiųstas 1949.III.29, antradienį.

Papildomas iškeldinamųjų sąrašas sudarytas remiantis MVD organų operatyviniais duomenimis bei valsčių organizacijų žiniomis ir patvirtintas dalyvaujant apskrities vadovaujančių organizacijų atstovams.

Ištremtųjų turtą išvežė aktyvas kartu su kolūkiais. Iš esmės gyvu-

* Ant dokumento du antspaudai: „Grąžinti į Lietuvos KP(b) CK Ypatingojo sektoriaus Pirmąją dalį" ir „Slapta. LKP(b) CK Ypatingasis sekretorius. 1949 m. balandžio 4. Nr.336/s ". 1949.4.11 data ir šalia neįskaitomas parašas.

liai, žemės ūkio inventorius ir pašarai išvežti į kolūkius, o baldai – į kaimo vartotojų kooperatyvus. Galutinai gyvuliai ir žemės ūkio inventorius bus perduota artimiausiomis dienomis, atsižvelgiant į kolūkių poreikius. Visus konfiskuotus gyvulius panaudos apskrities kolūkiai.

Tomis dienomis, kai buvau Rokiškio apskrityje, paaiškinus reikalą darbo valstiečiams, buvo įsteigti septyni nauji kolūkiai. Taigi bendras kolūkių skaičius padidėjo iki 51.

Agitacinį masinį darbą tarp darbo valstiečių bei kolūkiečių pagal Lietuvos KP(b) CK nurodymą atlieka apskrities ir valsčių aktyvas nuo š.m. kovo 27 d. Politinė bei moralinė darbo valstiečių ir kolūkiečių būklė patenkinama. Iškeldinimas prisidės prie tolesnio kolūkių gausėjimo.

Iškeldinimo priemonių vykdyti mobilizuotas aktyvas bolševikiškai pažiūrėjo į iškeltas užduotis. Girtavimo arba turto pasisavinimo atvejų nenustatyta. Kai kurie aktyvistai, per anksti grįžę į Rokiškį, buvo grąžinami į kaimą baigti darbo. Banditai rengimosi ir iškeldinimo dienomis nesireiškė.

Priedas. Žinios apie 1949.III.29 Rokiškio apskrityje paimtus gyvulius ir turtą.

Lietuvos KP(b) CK ir Lietuvos ministrų
tarybos įgaliotinis Rokiškio apskričiai
(**E.Načas**) (Parašas)

1949.III.29

LVVOA. F. 1771. Ap. 52. B. 80. L.151. Orginalas rusų k. Mašinraštis.

Žinios Priedas
apie 1949.III.29 Rokiškio apskrityje paimtus gyvulius ir turtą

Eil. Nr.	Turto pavadinimas	Kiekis	Eil. Nr.	Turto Pavadinimas	Kiekis
1.	Arkliai	353	13.	Akėčios	90
2.	Kumeliukai	43	14.	Purentuvai	84
3.	Eržilai	3	15.	Vežimai	138
	Galvijai		16.	Šienapjovės	20
4.	Karvės	382	17.	Javapjovės	8
5.	Telyčios	159	18.	Grėbliai	16
6.	Buliai	13	19.	Šiaudapjovės	3
	Kiaulės:		20.	Rogės	88
7.	Paršavedės	83	21.	Pakinktai	52
8.	Paršeliai	174	22.	Arpai	18
9.	Kuiliai	1	23.	Maistiniai grūdai	10 111 kg.
10.	Avys	253	24.	Pašariniai grūdai	3 000 "
11.	Ėriukai	254	25.	Koncentruotieji pašarai	14 000 "
	Žemės ūkio inventorius		26.	Bulvės	54 000 "
12.	Plūgai	165			

Rokiškio apskrities vykdomojo
komiteto pirmininkas **Valiulis** (Parašas)

LVVOA. F. 1771. Ap. 52. B. 80. L. 152. Orginalas rusų k. Mašinraštis.

128. LSSR MT ir LKP(b) CK įgaliotinio D.Kučinsko ir LKP(b) Tauragės apskrities komiteto sekretoriaus B.Krasausko informacija LKP(b) ir LSSR MT apie Tauragės apskrities partizanų, jų rėmėjų, pasiturinčių ūkininkų šeimų trėmimą.

Vilnius, 1949 m. kovo 31 d.

Visiškai slaptai

1949.3.31.
Nr. 22s.
Lietuvos KP(b) CK ir Lietuvos SSR
ministrų tarybai

Lietuvos KP(b) Tauragės apskrities komiteto informacija *

Tauragės apskrityje buvo numatyta iškeldinti už respublikos ribų 176 buožių ir banditų šeimas, išvežta 130 šeimų. Nesurinkus iškeldintinų buožių ir banditų šeimų, vietoje papildomai buvo įformintos 32 šeimos,iš

* Ant dokumentų trys antspaudai: "Grąžinti į Lietuvos KP(b) CK Ypatingojo sektoriaus Pirmąją dalį", "Slapta. LKP(b) Tauragės apskrities komitetas. 1949.3.31. Nr. 22/s" ir "Slapta. LKP(b) CK Ypatingasis sekretorius. 1949 m. balandžio 4 d. Nr. 309-s. Šalia neįskaitomas parašas ir 1949.4.11 data.

jų išvežtos 25.

Taigi iš numatytų ir papildomai iškeldinimui įformintų buožių ir banditų ūkių 208 šeimų išvežtos 155. Per iškeldinimą atsijota 13 šeimų, iš jų:

a) kariškių šeimos – 8,

b) apdovanotos SSRS ordinais ir medaliais šeimos – 2,

c) nusenusios – 2.

Bet 40 * buožių šeimų pasislėpė nuo iškeldinimo, likus 2-3 dienoms iki operacijos pradžios.

Daug buožių prieš operaciją ėmė slapstytis dėl to, kad operacijos rengimas buvo dekonspiruotas.

Žemaitijos nacionalistinis pogrindis apie rengimąsi operacijai žinojo jau š.m. kovo viduryje.

Esančiais MGB AS duomenimis, Žemaitijos gaujų „Jūra" vadas Milaševičius, slapyvardis „Ronis", š.m. kovo 10 d. Skaudvilės valsčiaus gyventojams pranešė, kad gaujų formuočių „Aukščiausioji vadovybė" gavo tikslius duomenis apie būsimą iškeldinimą. „Ronis" perspėjo daug buožių, kad pasirodžius didelei automašinų grupei nedelsdami slėptųsi.

Apskrities komiteto fizinės kultūros ir sporto komiteto pirmininkas Petrov, VLKJS narys, 1949.3.22, būdamas neblaivus restorane, pasakė Biliūtei Irinai (kurios vyras nuteistas 25 metams), jos seseriai Biliūtei Valei, restorano padavėjai, kad nuo penktadienio bus iškeldinami lietuviai ir jis rytoj, t.y. š.m. kovo 23 d., vyksta į valsčių vykdyti iškeldinimo.

1949 m. kovo 24 d. Tauragės turguje Gaurės valsčiaus Pasalupio k. gyventojas Grinius Antanas kalbėjo, kad penktadienį arba šeštadienį lietuviai bus iškeldinami į Sibirą.

MVD Tauragės AS kriminalinės paieškos skyriaus operatyvinis įgaliotinis leitenantas Čepurnov'as, sužinojęs apie rengimąsi iškeldinti buožes, papasakojo savo žmonai, kuri įspėjo Tauragėje gyvenančio buožės Jono Čėsnos šeimą ir paslėpė ją savo bute. Operacijos dieną J. Čėsnos šeima Čepurnov bute buvo rasta.

Skaudvilės valsčiuje iš skirtų iškeldinti 28 buožių ūkių išsiųsta iš viso tik 11, kitos 17 šeimų iškeldinimo išvakarėse pabėgo, kadangi apie

* Įrašyta ranka

iškeldinimą sužinojo kovo 22 d. iš Varlaukio geležinkelio stoties tarnautojų.

Š.m. kovo 28 d. buožė Juozas Rukas iš Varlaukio miestelio, pasislėpęs nuo iškeldinimo trečią kartą, Skaudvilės miestelio turguje pranešė savo pažįstamiems apie traukinių formavimą 1949 m. kovo 24 ir 25 d.

Šilalės valsčiuje valsčiaus pašto skyriaus viršininkas Žakas, remdamasis nugirstu telefono pokalbiu, pranešė Užbikavičiui ir Kaminskui apie būsimą iškeldinimą. Nurodyti asmenys nuo š.m. kovo 23 d. namie nenakvojo.

Nacionalistinis pogrindis gerokai prieš iškeldinimą paskleidė gandus apie būsimą operaciją. Todėl iškeldinimo dieną daugelis valstiečių, bijodami iškeldinimo, pasislėpė, nes banditai agitavo, kad iškeldins 75% lietuvių ir Lietuvoje liks tik rusai ir žydai.

Per operaciją dėl sargybinių nerūpestingumo kai kas pabėgo. Pavyzdžiui, šeimos galva buožė Rusienė Barbora (Skaudvilės valsčius), pasinaudojusi, kad sargyba poste užmigo, pabėgo, palikusi du savo 6 ir 10 metų vaikus.

Pabėgo taip pat šeimos nariai Zaveckaitė Vitosė, gimusi 1927 m. (Pagramančio valsčius), Laucevičius Ipolitas, gimęs 1937 m., Zameckaitė Aldona, gimusi 1938 m.

Partijos apskrities komitetas numatytai operacijai vykdyti 1949 m. kovo 22 d. iš apskrities centro komandiravo 135* aktyvistus, kuriems buvo iškelta užduotis atlikti tarp gyventojų politinį masinį darbą dėl kolūkių organizavimo ir dėl pasiruošimo pavasario sėjai.

Gavus nurodymą paimti buožių ir banditų šeimas, kovo 24 d. vakare apskrities komiteto sekretoriai ir apskrities vykdomojo komiteto pirmininkas išvažiavo instruktuoti valsčių įgaliotinių.

Per operaciją prie kiekvieno iškeldinamo ūkio buvo pritvirtintas vienas žmogus iš apskrities centro arba valsčiaus partinio ir tarybinio aktyvo, kaip valsčių vykdomųjų komitetų atstovai, turto aprašyti ir paimti.

Po iškeldinimo, nuo 1949 m. kovo 26 d., visas apskrities ir valsčių aktyvas buvo pasiųstas į apylinkes ir kolūkius atlikti aiškinamojo darbo ir organizuoti kolūkių. Tačiau pirmosiomis po iškeldinimo dienomis,

* Įrašyta ranka

iki 1949 m. kovo 28 d., agitacinis darbas buvo nesėkmingas, nes dauguma vyrų, pasirodžius aktyvui, išeidavo iš namų. Ir tiktai 1949 m. kovo 28 – 30 d. apylinkėse įvyko valstiečių susirinkimai, kuriuose buvo aiškinami buožių ir banditų ūkių iškeldinimo bei kolūkių organizavimo klausimai. Per 1949 m. kovo 28 – 30 d. įkurta ir įforminta 14* kolūkių, sujungusių 272* ūkius. Iš 127* valstiečių ūkių įsteigta 11* iniciatyvinių grupių.

Tauragės valsčiaus Pašušvio kaimo susirinkime kolūkietis Petrauskas pareiškė: "Gerai vyriausybė padarė, kad iškeldino buožes. Aš anksčiau visai neturėjau žemės, o mano kaimynas buožė Stankus turėjo 70 ha žemės ir man tekdavo jam dirbti, o dabar veltėdžių nebus, kiekvienas dirbs sau".

Neturtėlė Sakalienė (Šilalės valsčiaus Tūbinės k.) pasakė: "Gaila, kad Lietuvoje liks mažiau lietuvių, bet nieko nepadarysi, buožių gailėti nereikia, jie mūsų anksčiau irgi nesigailėjo, kai mes jiems dirbome".

Drg. Sandaraitė (Žygaičių valsčiaus Žygaičių k.) pasakė, kad mums sovietų valdžia davė galimybę gyventi laimingai. Mes norime, kad mūsų kolukis būtų pavadintas Didžiojo Stalin'o vardu, to, kuris davė tautoms laimę ir laisvę.

Drg. Jonas Klumbys pasakė ir kitus pakvietė dėti visas pastangas, kad naujai įsteigtas kolūkis valsčiuje pirmautų, pavyzdingai atlikti pavasario sėją. Jis pasakė: "Mes pateisinsime pasitikėjimą, jeigu mūsų kolūkis turės Didžiojo žmogaus -Stalino vardą".

Buvo aiškiai neigiamų kai kurių buožių pakalikų pasisakymų.

Upynos valsčiaus Paežerių apylinkės gyventojas Rimkus, kai buvo kalbama apie kolūkių organizavimą, pareiškė: "Geriau į Sibirą negu į kolūkį".

Tarp valstiečių tęsiamas darbas dėl kolūkių organizavimo. Apskrities aktyvas iki 1949 m. balandžio 2 d. lieka valsčiuose tęsti darbo.

Paimamas turtas kartais buvo pasisavinamas. Pavyzdžiui, Batakių valsčiaus vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas drg. Lizunov bandė pasisavinti 30 kg miltų ir 15 kg mėsos.

Upynos valsčiaus komsorgas drg. Juršaitis pasisavino 6 m gelumbės ir paklodę.

* Įrašyta ranka.

Pagramančio valsčiuje iš sandėlio pagrobti 2 dviračiai ir siuvamoji mašina. Vienas dviratis rastas pas liaudies gynėją Matiukov'ą,* atliekamas tyrimas

Dėl nurodytų piktnaudžiavimų imtasi atitinkamų priemonių.

Dar ne visas paimtas turtas ir gyvuliai surašyta. Rugiai atiduoti grūdų paruošų punktui. Sėklos supiltos valsčių vykdomuosiuose komitetuose, bet dar ne visos pasvertos.

Pridedama pažyma apie surašytus ir paskirtus gyvulius. Išsami turto ir gyvulių paskirstymo ataskaita bus pateikta papildomai.

Lietuvos KP(b) Tauragės apskrities
komiteto sekretorius
(**Krasauskas**) (Parašas)

Išsp. 4egz.

Lietuvos KP(b) CK ir Lietuvos SSR
ministrų tarybos įgaliotinis
(**Kučinskas**) (Parašas)

LVVOA. F.1771. Ap. 52. B. 80. L. 183-186. Originalas rusų k. Mašinraštis

129. LKP(b) Kauno apskrities komiteto sekretoriaus B. Goštauto ir Kauno apskrities vykdomojo komiteto pirmininko E. Čipkaus panešimas LKP(b) CK sekretoriui A. Sniečkui ir LSSR MT pirmininkui M. Gedvilui apie Kauno apskrities partizanų, jų rėmėjų, pasiturinčių ūkininkų šeimų trėmimą.

Kaunas, 1949 m. kovo 31 d.

Lietuvos komunistų partijos (bolševikų) Kauno
apskrities komitetas
Nr. 89s, 1949 m. kovo 31 d.

Lietuvos KP(b)CK sekretoriui
drg. A.Sniečkui

Slaptai

* Įrašyta ranka.

LSSR ministrų tarybos pirmininkui
drg. M.Gedvilui

Apie buožių, banditų ir banditų pagalbininkų šeimų iškeldinimo priemonių Kauno apskrityje išdavas *

Kauno apskrities darbo žmonių deputatų tarybos vykdomasis komitetas pateikė ir Lietuvos SSR ministrų taryba patvirtino iškeldinti už Lietuvos SSR ribų 153 buožių ūkius. Kontrolinį numatytų iškeldinti skaičių sudarė 139 ūkiai, tarp jų buožių -120 ir banditų bei banditų pagalbininkų – 19 ūkių.

Per iškeldinimo operaciją paimti ir išsiųsti 49 banditų bei banditų pagalbininkų ūkiai, kurių šeimas sudaro 173 žmonės, ir 128 buožių ūkiai, kurių šeimos nariai – 465 žmonės. Iš viso už Lietuvos SSR ribų iš apskrities iškeldinta 177 buožių ir banditų ūkiai su 638 žmonėmis.

Į 177 iškeldintų šeimų skaičių įeina 10 mūsų papildomai įtrauktų iškeldinti šeimų pagal baigiantis operacijai gautą iš Lietuvos KP(b CK ir Lietuvos SSR ministrų tarybos nurodymą.

Per operaciją dėl įvairių priežasčių nuo iškeldinimo buvo atleistos 49 šeimos, kurių nariai turėjo vyriausybinius apdovanojimus, buvo vietinių tarybų deputatai, tėvynės karo bei partizaninio judėjimo dalyviai.

Prieš pačią operacijos pradžią pasislėpė ir nerasta vietose 57 ūkių ir 12 ūkių iš papildomai numatytų, be to, šių ūkių dalis išvažiavo įvairiu laiku prieš prasidedant iškeldinimui.

Banditų ir buožių ūkių iškeldinimo operacija, palyginti su 1948 m., vyko organizuočiau.

Šiam tikslui iš apskrities, valsčių ir apylinkų organizacijų buvo pasitelktas 431 partinis bei tarybinis aktyvistas. Operatyvines grupes, prižiūrinčias 2 – 3 ūkius, sudarė MGB organų karininkas, du kareiviai, trys liaudies gynėjai ir 3-4 partiniai bei tarybiniai aktyvistai.

Operatyvinės grupės, kuriose buvo ne daugiau kaip 6 ginkluoti asmenys, dviem trims, kai kada keturiems ūkiams buvo per mažos, todėl,

* Ant dokumento du antspaudai: "Grąžinti į Lietuvos KP(b) CK Ypatingojo sektoriaus Pirmąją dalį" ir "Slapta. LKP(b) CK Ypatingasis sektorius. 1949 m. balandžio 4 d. Nr. 304s". Šalia neįskaitomas parašas ir 1949.IV.11 data.

kai kas pabėgo tiesiog iš ūkių ir kelyje į pakrovimo vietą. Iš viso dėl nepakankamos apsaugos pabėgo 13 žmonių, daugiausia vidutinio amžiaus vyrų.

Klasiniu požiūriu svetimų elementų iškeldinimo suvestinius duomenis valsčiais apibūdina tokie rodikliai:

Valsčius	Paimta ir išsiųsta banditų šeimų		Paimta ir išsiųsta buožių šeimų		Iš viso	
	šeimų skaičius	žmonių skaičius	šeimų skaičius	žmonių skaičius	šeimų skaičius	žmonių skaičius
A.Panemunė	10	48	16	66	26	144
Garliava	5	7	7	18	42	35
Lekėčiai	8	30	14	59	22	89
Zapyškis	2	7	3	14	5	21
Veiveriai	8	19	10	22	18	41
Lapiai	1	7	12	43	13	50
Vandžiogala	-	-	33	123	33	123
Karmėlava	7	23	5	20	12	43
Raudondvaris	3	8	9	31	12	39
Jonava	5	14	19	69	24	83
Iš viso:	49	173	128	465	177	638

Organizuočiausiai iškeldinimas vyko Aukštosios Panemunės, Vandžiogalos, Lekėčių, Raudondvario, Lapių ir Karmėlavos valsčiuose. Blogiau ši priemonė organizuota Jonavos ir Garliavos valsčiuose. Garliavos valsčiuje naktį prieš iškeldinimą pabėgo 9 ūkiai* ir dieną prieš operaciją pasislėpė 8 banditų ir buožių ūkiai*. Šiame valsčiuje MGB valdyba atlieka tyrimą, kad būtų nustatytos pabėgimų priežastys ir kaltininkai patraukti atsakomybėn.

Per iškeldinimo operaciją buvo aptikta ir sunaikinta Prienų apskrities Pakuonio valsčiaus teritorijoje veikusi banditų grupė. Keturi banditai nukauti, iš kurių du banditai brigados "Geležinis vilkas" būrio 51-osios kuopos vadai. Likviduojant banditų grupę, iš mūsiškių 2 kareiviai nukauti ir 4 sužeisti.

Likviduotą banditų grupę, MGB organų duomenimis, sudarė teroristai, anksčiau įvykdę teroristinių aktų Garliavos ir Aukštosios Pane-

* Taip tekste. Turėtų būti šeimos.

munės valsčiuose.

Iškeldinimo operacijos išvakarėse, 1949 m. kovo 24 d., Lietuvos KP(b) apskrities komitete dieną įvyko vadovaujančių partinių ir tarybinių darbuotojų, paskirtų valsčių įgaliotiniais, instruktažas. Šiame pasitarime buvo apsvarstytas Ministrų tarybos ir Lietuvos KP(b) CK nutarimas dėl iškeldinimo tvarkos, konfiskuoto turto apskaitos ir realizavimo.

Tiesiog valsčiuose prieš iškeldinimo operaciją pasitelktas aktyvas taip pat buvo instruktuotas. Iškeldinimą, iškeldintųjų turto ir gyvulių apskaitą ir paėmimą, šio turto perdavimą į kolūkių balansą, vartotojų kooperatyvams realizuoti, vykdė aktyvas; palyginti su 1948 m. gegužės mėn., iškeldinimo operacija padaryta daug geriau. Tačiau darbo eigoje buvo pastebėta kai kurių trūkumų ir pažeidimų.

Antai operatyvinės grupės viršininkas (A.Panemunės valsčius) kapitonas Kazakov, iškeldinant buožės Deltuvo šeimą, grubiai su juo elgėsi, reikalavo, kad pagamintų pusryčius ir t.t.

Lietuvos KP(b) apskrities komitetas gavo signalą, kad apskrities komiteto įgaliotinis Savickas grįžo iš operacijos neblaivus ir pateikė nepakankamai įformintą paimto turto aktą. Lietuvos KP(b)) apskrities komiteto biuro nariui drg. Šulcui pavesta šį faktą ištirti ir pranešti biurui.

Komunistas Akimov – pramonės kombinato "Lietūkis"direktorius, Korovkina ir Izoch – apskrities vartotojų kooperatyvų sąjungos darbuotojai – per operaciją iš valsčių dezertyravo. Šių draugų elgesys bus apsvarstytas eiliniame Lietuvos KP(b) apskrities komiteto posėdyje.

Karmėlavos apylinkės tarybos pirmininkas Liutkevičius mėgino pasisavinti maišą miežių; Veiverių valsčiaus milicijos viršininko Sopožnikov'o žmona, naudodamasi vyro tarnybine padėtimi, mėgino pasisavinti iš iškeldinto Šimonėlio buto sieninį laikrodį.

MGB organai Jonavos valsčiuje per kratą buožės ūkyje paėmė medžioklinį šautuvą, kuris į aprašą nebuvo įtrauktas ir kaip paimamas turtas šautuvas buvo pasisavintas.

Garliavos valsčiuje operatyvinėje grupėje buvęs liaudies gynybos karys, grupės viršininkui nuolaidžiaujant, pasigėrė ir šautuvo buože sumušė vežusį turtą kolūkietį. Kitas atvejis -Lapių valsčiuje, jau pasibaigus operacijai, girtų muštynėse liaudies gynybos karys Jurevičius

smūgiu į galvą sunkiai sužeidė kolūkietį Rusteiką, kuris kitą dieną mirė. Abiem atvejais kaltininkai suimti, ir vyksta tyrimas.

Vienas iš didelių trūkumų yra tai, kad Mauručių stoties ešelono komendantas neteisėtai grąžino dvi senas moteris ir vieną reumatu sergantį ligonį, atskirdamas juos nuo šeimų. Kadangi sugrąžinti buvo prieš pat ešelonui išvykstant, ištaisyti šio pažeidimo nepavyko.

Pabėgusių prieš iškeldinimą banditų ir banditų pagalbininkų turtas pagal 1949 m. kovo 26 d. nurodymą telegrafu Nr.285 paimtas iš karto po kovo 26 dienos, todėl nebuvo įvykdytas 1949 m. kovo 28 d. nurodymas, kad šis turtas būtų perduotas saugoti kaimynams.

Iškeldintųjų ūkių pasėliai kol kas nesurašyti, neišmatuoti ir kolūkiams neperduoti. Pastatai į aprašus įtraukti, bet taip pat neįkainoti ir kolūkiams neperduoti. Apskrities valsčiaus vykdomasis komitetas ruošia pasiūlymus, kad dalis buožių pastatų būtų panaudota mokykloms, klubams-skaitykloms ir apylinkių taryboms.

Atskiri atvejai, kai gyvuliai ir turtas buvo per mažai įkainoti, apskrities komiteto įgaliotinių buvo ištaisyti per įkainojimą. Š.m. kovo 30 d. dauguma gyvulių ir žemės ūkio inventoriaus perduota kolūkiams, ir jų laikymo bazės dabar likviduojamos. Atlikus aiškinamąjį darbą, kolūkiečiai aktyviai dalyvavo išvežant išgabentų ūkių turtą.

Kolūkių valdybų pirmininkai ir valsčių pirmininkai mano, kad apskrities kolūkiams galima paskirstyti gyvulių papildomai. Beje, valsčiaus kolūkiai gali priimti iš kitų apskričių

Valčiaus pavadinimas	Arklių	Karvių	Kiaulių
Vandžiogala	10	20	
Garliava	12	20	
Veiveriai	-	10	
Raudondvaris	18	30	5
Jonava	10	20	
Karmėlava	10	10	
Zapyškis	-	15	
A.Panemunė	10		
	70	125	5

Masinis aiškinamasis darbas tarp valstiečių tebetęsiamas. Lietuvos

KP(b) apskrities komiteto ir vykdomojo komiteto įgaliotiniai, taip pat mobilizuotas aktyvas tebedirba vietose ir dabartiniu metu kviečia valstiečių susirinkimus, aiškina gyventojams buožių ir banditų pagalbininkų iškeldinimo politinę reikšmę. Vyksta apylinkių ir valsčių vykdomųjų komitetų sesijos, deputatų ataskaitos ir organizaciniai kolūkių susirinkimai.

Pastarosiomis dienomis įsteigta 11 naujų kolūkių. Š.m. kovo 31 d. apskrityje iš viso yra 41 kolūkis, prieš iškeldinimo operacijos pradžią buvo 30. Be to, apskrityje yra 15 naujų iniciatyvinių grupių, ir šių grupių kasdien daugėja.

Esančiam valsčiuose aktyvui nurodyta didžiausią dėmesį skirti kolūkių kūrimo ir kolūkių pasirengimo pavasario sėjai klausimams.

Konfiskuoto iškeldintų buožių ir banditų pagalbininkų ūkių turto ir gyvulių paėmimo ir paskirstymo suvestinis žiniaraštis pridedamas*.

Išsp. 3 egz.
Nr. 1 – Lietuvos KP(b) CK
Nr. 2 – Ministrų tarybai
Nr. 3 – į bylą
sš.

Lietuvos KP(b) Kauno
apskrities komiteto sekretorius
(**Goštautas**) (Parašas)
Kauno apskrities vykdomojo
komiteto pirmininkas
(**Čipkus**) (Parašas)

LVVOA. F. 1771. Ap. 52. B. 79. L. 14-18. Originalas rusų k. Mašinraštis.

* Žiniaraštis neskelbiamas.

130. LSSR valstybės saugumo ministro N. Gorlinskij ir SSRS MGB įgaliotinio Lietuvoje J.Jedunov'o pranešimas SSRS valstybės saugumo ministrui V. Abakumov'ui ir jo pavaduotojui S. Ogolcov'ui apie Lietuvos partizanų, jų rėmėjų, antisovietinio pasipriešinimo dalyvių ir pasiturinčių ūkininkų šeimų trėmimo rezultatus.

Vilnius, 1949 m. kovo 31 d.

Visiškai slaptai

SSR Sąjungos valstybės saugumo ministrui
generolui pulkininkui
drg. V.Abakumov'ui
SSRS valstybės saugumo ministro pavaduotojui
generolui leitenantui
drg. S.Ogolcov'ui
Maskva

Pranešame operacijos rezultatus:

Iš Lietuvos SSR teritorijos turėjo būti iškeldinta 6000 buožių šeimų ir 2500 banditų bei nacionalistų šeimų.

Operacija buvo pradėta kovo 25 d. visoje respublikoje: apskrityse – 6.00 val. ir baigta 1949 m. kovo 28 d. 18.00 val. Vilniuje, Kaune ir kituose respublikos miestuose operacija buvo tvarkingai atlikta per naktį ir baigta 6 val. ryto.

Iš viso iškeldintos 8765 šeimos, kurias sudarė 28 981 žmogus. Iš jų: buožių šeimų – 6817, banditų bei nacionalistų šeimų – 1948.

Iš to skaičiaus:

a) veikiančių banditų šeimų	–	252
b) nukautų banditų šeimų	–	324
c) nuteistų banditų šeimų	–	481
d) nuteistų nacionalistų šeimų	–	414
e) nuteistų banditų bendrininkų šeimų	–	453
f) legalizavusiųjųsi banditų	–	24

Iš bendro iškeldintų šeimų skaičiaus

buožių:	– 7101
vidutinių valstiečių	– 1370
vargingųjų valstiečių	– 200
kitų	– 94
Iš iškeldintųjų:	
vyrų	– 9 083
moterų	–11 541
vaikų iki 15 m.	– 9 357

Eil. Nr.	Apskritys	Iš viso šeimų	Iš jų: buožių	banditų	Iš viso žmonių
1.	Alytaus	177	105	72	589
2.	Anykščių	191	141	50	613
3.	Biržų	298	240	58	1026
4.	Joniškio	305	283	22	921
5.	Jurbarko	96	57	39	348
6.	Kaišiadorių	137	53	84	384
7.	Kalvarijos	166	117	49	651
8.	Kauno	176	125	51	621
9.	Kauno m.	110	57	53	342
10.	Kėdainių	190	143	47	558
11.	Kelmės	164	120	44	544
12.	Klaipėdos	264	216	48	927
13.	Kretingos	352	258	94	1078
14.	Kupiškio	152	137	15	461
15.	Kuršėnų	186	144	42	623
16.	Lazdijų	240	181	59	852
17.	Marijampolės	208	160	48	658
18.	Mažeikių	381	345	36	1379
19.	Pagėgių	85	75	10	281
20.	Panevėžio	357	288	69	1179
21.	Pasvalio	339	315	24	1112
22.	Plungės	232	224	8	749
23.	Prienų	171	119	52	562
24.	Radviliškio	272	221	51	882
25.	Raseinių	138	84	54	444
26.	Rokiškio	372	256	116	1261
27.	Šakių	320	274	46	1103
28.	Šiaulių	391	350	41	1322
29.	Šilutės	77	60	17	257

Eil. Nr.	Apskritys	Iš viso šeimų	Iš jų: buožių	baditų	Iš viso žmonių
30.	Širvintų	189	154	35	634
31.	Švenčionių	194	155	39	679
32.	Tauragės	208	171	37	679
33.	Telšių	167	107	60	556
34.	Trakų	169	141	28	577
35.	Ukmergės	263	203	60	902
36.	Utenos	154	100	54	451
37.	Varėnos	103	52	51	380
38.	Vilkaviškio	163	131	32	530
39.	Vilkijos	107	72	35	332
40.	Vilniaus	103	89	14	455
41.	Vilniaus m.	150	85	65	328
42.	Zarasų	248	209	39	841
	Iš viso:	8765	6 817	1948	28981

Iš respublikos apskričių iškeldinta:

Per operaciją dėl pateisinamų priežasčių (tarnaujantys ir tarnavusieji Sovietinėje armijoje, partizanų būriuose, apdovanotieji, nedarbingi ir kolūkiečiai) paleista 713 šeimų.

Iškeldinamieji buvo pakraunami 50-yje stočių. Pakrauti 1474 vagonai, pritaikyti vežti žmonėms žiemą. Suformuoti 24 ešelonai, kurie išsiųsti į paskyrimo vietas.

Ešelonus išsiųsti visiškai baigta 1949 m. kovo 29 d.

Kadangi iškeldinta daugiau žmonių negu buvo planuota, papildomai suformuoti 3 ešelonai.

Visose pakrovimo stotyse buvo įsteigtos komendantūros, kurios apklausdavo iškeldinamuosius ir jų apie save praneštus duomenis tikrindavo pagal dokumentus, tikrindavo, ar teisingai iškeldinami.

Operacijoje dalyvavo: 2835 operatyvinės karinės grupės, kurias sudarė: grupės viršininkas – operatyvinis darbuotojas, 2 kareiviai, 2 liaudies gynėjai ir 3 partinio ir tarybinio aktyvo žmonės.

Atokiai nuo stočių esančiuose valsčiuose iškeldinamieji buvo telkiami telkimo punktuose, iš kurių automašinomis buvo pristatomi į stotis.

Respublikoje buvo įrengta 290 telkimo punktų.

Iš viso operacijoje dalyvavo 2050 LSSR MGB operatyvinių dar-

buotojų, 330 operatyvinių darbuotojų, komandiruotų iš kitų Sovietų Sąjungos respublikų ir sričių, 9845 MGB kariuomenės karininkai ir kareiviai, 7166 liaudies gynėjai, 1560 MVD darbuotojų ir pasienio kariuomenės karcivių, 9500 partinio ir tarybinio aktyvo žmonių. Iš viso operacijoje dalyvavo 30 452 žmonės.

Iškeldinamiesiems gabenti pasitelkta 1948 automašinos, iš to skaičiaus: 245 MGB kariuomenės ir organų mašinos, 700 Ginkluotųjų pajėgų ministerijos mašinų, 993 liaudies ūkio organizacajų mašinos.

Ryšys su apskritimis buvo palaikomas per "VČ", Ryšių ir Susisiekimo ministerijų kanalais.

Kad ryšių linija būtų kontroliuojama ir dirbtų nenutrūkstamai, visuose apskričių mazguose budėjo ryšių karininkai.

Per operaciją 4 kartus iš pasalų buvo apšaudytos operatyvinės grupės, įvyko 3 susirėmimai su banditais, o Prienų apskrityje nupjauta 17 vietinio telefono ryšio stulpų.

Per susirėmimus ir apšaudymus iš pasalų žuvo: liaudies gynėjas Kudirka, apylinkės tarybos pirmininkas Lemešev, tarybinio ūkio direktorius Bandaris ir pieninės sargas Andriukaitis. Sužeisti 3 liaudies gynėjai. Kariuomenė ir operatyviniai darbuotiojai nuostolių neturėjo.

Buvo 16 mėginimų pabėgti. Iš jų 11-ai užkirstas kelias. Mėginę pabėgti nušauti – 5, sužeisti – 4, sugauti – 6 žmonės. Ruošdami ir vykdydami operaciją čekistai bei kariuomenė nušovė 191 banditą, suėmė 416 banditų, nacionalistinių organizacijų ir grupių dalyvių, banditų bendrininkų bei ryšininkų.

Visiškai likviduoti 2-jų banditų apygardų ("Dainavos" ir Vytauto) štabai, 4 banditų brigadų štabai, 17 nacionalistinių organizacijų ir grupių bei 22 gaujos.

Nukauti: "Dainavos" banditų apygardos vadciva Labėnas, slapyvardis "Kariūnas", buvęs vokiečių armijos leitenantas, gaujoje nuo 1945 metų;

apygardos štabo viršininkas Paukštys, slapyvardis "Vanagas", buvęs policininkas, gaujoje nuo 1945 m.;

apygardos štabo žvalgybos skyriaus viršininkas ir brigados vadas Vovcris, slapyvardis "Žaibas", gaujoje nuo 1944 m.;

banditų Vytauto apygardos vadciva Kaulinis, slapyvardis "Miškinis", buvęs Vilniaus m. rajono policijos viršininkas, gaujoje nuo 1944 m.;

apygardos adjutantas Pakalnis, slapyvardis "Ūsas", kilęs iš buožių, gaujoje nuo 1944 m. Ruošiant ir vykdant operaciją, imtasi priemonių, kad būtų įgyta agentūra ir įdiegta į nacionalistinį pogrindį bei ginkluotas gaujas.

Operacija visoje respublikoje įvykdyta organizuotai. Operatyvinės grupės veikė drąsiai ir ryžtingai. Organų asmeninė sudėtis, MVD ir MGB kariuomenė bei liaudies gynėjai pareigingai vykdė iškeltas užduotis.

Lietuvos KP (b) CK savo nutarime pažymėjo, kad operacija įvykdyta organizuotai ir padėjo sustiprinti tarybinius organus bei paspartinti kolūkių kūrimą.

Lietuvos SSR valstybės saugumo ministras
generolas leitenantas
Gorlinskij (Parašas)
SSR Sąjungos MGB įgaliotinis
generolas leitenantas
Jedunov (Parašas)

1949 m. kovo 31 d
Nr. s/357

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 162.L. 67-71. Originalas rusų k. Mašinraštis
Skelbta: Gimtasis kraštas. 1992. Balandžio 9-15.

131. SSRS MVD konvojinės kariuomenės viršininko pavaduotojo F. Spasenko raportas SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojui V. Riasnoj'ui apie gyventojų trėmimo operacijos iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos užbaigimą ir rezultatus.

1949 m. kovo 31 d.

SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojui
generolui leitenantui
draugui V.Riasnoj'ui

Priimta "VČ"

Pranešu, kad specialiojo kontingento iškeldinimo iš Estijos, Latvijos ir Lietuvos SSR teritorijos operacija baigta.

Nuo 1949 m. kovo 25 d. iki 30 d. iš viso išsiųsta 76 ešelonai, juose:
šeimų – 30 629, žmonių – 90 844, vyrų – 24 630, moterų – 40 688, vaikų – 25 526;
iš jų:
iš Estijos SSR ešelonų – 19, šeimų – 7471, žmonių – 20 480,
vyrų – 4566, moterų – 9866, vaikų – 6048;
iš Latvijos SSR ešelonų – 33, šeimų – 14 173, žmonių – 41 708, vyrų – 11135, moterų – 19 535, vaikų – 11 038;
iš Lietuvos SSR ešelonų – 24, šeimų – 8985, žmonių – 28 656, vyrų – 8929, moterų – 11287, vaikų – 8440.

SSRS MVD 1949 metų įsakymu Nr. 00225 iškeltai užduočiai įvykdyti buvo paskirta 175 karininkai, 253 seržantai, 1596 kareiviai.

Be to, Latvijos MGB padėti įvykdyti operaciją buvo paskirta 6 karininkai ir 75 kareiviai.

Įvykių ir atvejų, kad kariuomenės asmeninė sudėtis pažeistų drausmę, per visą operacijos vykdymo laiką nebuvo. Prašau leisti išvykti į Maskvą.

SSRS MVD konvojinės kariuomenės
viršininko pavaduotojas
generolas majoras
Spasenko

Perdavė: pulkininkas **Parfirov**
Priėmė: **Terentjeva**
[1949].III.31. 2.30. (Parašas)

RFVA.F.9479. Ap. 1. B. 475. L. 113. Originalas rusų k. Mašinraštis.

132. LKP(b) Trakų apskrities komiteto sekretoriaus M.Perov'o pranešimas LKP(b) CK sekretoriui A.Sniečkui apie Trakų apskrities partizanų, jų rėmėjų, pasiturinčių ūkininkų šeimų trėmimą.

Trakai, 1949 m. kovo mėn.

Visiškai slaptai

Lietuvos KP(b) CK sekretoriui drg. A.Sniečkui

Tarnybinis pranešimas apie Lietuvos KP(b) CK ir Lietuvos SSR ministrų tarybos nutarimo iškeldinti iš Trakų apskrities teritorijos buožių ir banditų ūkius įvykdymą.

Per atliktą operaciją iš Trakų teritorijos iškeldintos 169 šeimos, kurias sudaro 607 žmonės. Tarp jų: 142 buožių šeimos, kurias sudaro 527 žmonės; 27 banditų, kurias sudaro 80 žmonių.

Iš iškeldintųjų šeimų paimta: arklių – 180, nuo 1 iki 2 metų kumeliukų – 25, karvių – 294, prieauglio – 126, bulių reproduktorių – 16, veršiukų – 53, kiaulių – 208, paršelių -279, avių – 382, ėriukų – 500. Grūdų: kviečių – 6044 kg, rugių -27 t 294 kg, miežių – 15 t 573 kg, avižų – 42 t 477 kg, žirnių -4 t 496 kg, grikių – 5 t 135 kg, linų sėklų 611 kg ir kitų kultūrų – 5 t 180 kg, bulvių – 141 tona. Šie ūkiai turėjo 3042 ha žemės.

Iki operacijos ir per operaciją pasislėpė 75 šeimos, tarp jų 57 buožių ir 18 banditų. Be to, pabėgo 161 žmogus – iškeldintų buožių ir banditų šeimų nariai.

Per operaciją pasitaikė priešiškų iškeldinamų buožių ir banditų ūkių išpuolių.

Iškeldinamas Kalesninkų valsčiaus buožė Vaisiatas du kartus mėgino pabėgti, po to, kai jam nepavyko, apliejęs benzinu savo tvartą, pats puolė į ugnį, bet buvo iš ugnies ištrauktas su lengvais nudegimais.

Jo žmona bandė šokti į šulinį ir įžeidžiamai kalbėjo apie sovietų valdžią.

Naktį kovo 26 d. Aukštadvario valsčiuje iškeldinto buožės Tarasevičiaus giminės padegė jo tvartą. Kovo 27 d. buvo padegti ir sudegė iškeldinto buožės Nekrašo namas ir tvartas. Balandžio 1 d. Kalesninkų valsčiuje buvo padegtas ir sudegė tvartas, kuriame buvo dalis neiškultų grūdų ir šienas, priklausę Juozapiškių kaimo tarybos pirmininkui ir sekretoriui.

Semeliškių valsčiaus paruošų agentas Miškauskas (vėliau paaiškėjo, kad jis buožės sūnus iš Alytaus apskrities) iškeldinimo išvakarėse, kovo 24 d., atvyko į Trakus pas sviesto gamyklos technologą Poškų, kuris taip per operaciją paimtas, paėmė iš jo sandėlio raktus, atidaręs sandėlį, paėmė keletą kilogramų sūrio ir sviesto ir perdavė juos mokytojų seminarijos IV kurso moksleivei Keršytei, pastaroji tai perdavė Poškui.

Per iškeldinimą buvo apėmusi panika nedidelę dalį inteligentijos, beje, dvi dienas mokytojų seminarijoje slapstėsi ir nedėstė pamokų mokytojos Salomonaitė, Dragūnaitė, Blažytė. Pasislėpė seminarijos V kurso mokinys Pliepa ir mokinė Kanapavičiūtė, kurių šeimos iškeldintos.

Tokia pati padėtis buvo pastebima Onuškio, Valkininkų ir Aukštadvario valsčių gimnazijose bei progimnazijose.

Pas vieną mokytojų seminarijos mokytoją buvo paslėpta buožės duktė, pabėgusi nuo iškeldinimo iš Ukmergės apskrities. Aukštadvario gimnazijos direktorius Venzlauskas, kurio brolis iškeldintas, reiškė nepasitenkinimą dėl buožių šeimų iškeldinimo, sakė, kad iškeldinant reikėtų skaitytis su tokiomis šeimomis, kurių nariai yra mokytojai, gydytojai ir t.t.

Aukštadvario progimnazijos mokytojas Žilionis kalbėjo, kad iškeldinimas – tai greitai prasidėsiančio karo išvakarės ir kad šiame kare nuo susigrupavusių apie Ameriką valstybių Sovietų Sąjunga patirs krachą.

Buvęs Lentvario valsčiaus Padumblės kaimo tarybos pirmininkas Lechovičius pareiškė: tai neilgai tęsis, kad tik išgyventume iki gegužės vidurio, sovietų valdžios vis tiek greit nebebus, kare Rusija bus sumušta.

Rūdiškių valsčiaus Žėronių kaimo gyventojas Politika po iškeldinimo kalbėdamasis su valstiečiais pareiškė: sovietai mėgina mus nutempti į kolūkius, iš to nieko nebus, nereikia stoti į kolūkius, nes greitai sovietų nebebus ir t.t.

Vykdyti buožių ir banditų šeimų iškeldinimo operacijai ir MGB organams padėti valsčių partinėms ir tarybinėms organizacijoms atlikti tarp gyventojų masinį aiškinamąjį darbą, jog vykdomos priemonės yra būtinos, apskrities komitetas ir apskrities vykdomasis komitetas komandiravo iš apskrities centro 120 partinių, tarybinių bei komjaunimo aktyvistų, kurie apylinkėse ir kaimuose atliko didelį masinį aiškinamąjį darbą; susirinkimuose dalyvavo per 12 000 suaugusių gyventojų. Dauguma vargingųjų ir vidutinių valstiečių pritarė buožių ir banditų ūkių iškeldinimui. Rūdiškių valsčiaus Anglininkų kaimo vargingasis valstietis Morozas susirinkime pareiškė: seniai reikėjo šituos kraugerius išvežti, jie minkštai klojo, bet buvo kieta miegoti. Štai ir šiais metais už 2 pūdus bulvių turėjau pas buožę miške 3 dienas dirbti. Vievio valsčiaus

Dubovkos* kaimo valstietis drg. Kazlauskas susirinkime pasakė: mes turime pritarti sovietų vyriausybės nutarimui dėl buožių ir banditų ūkių iškeldinimo, užteko jiems gerti mūsų kraują. Aš paduodu pareiškimą stoti į kolūkį ir kviečiu visus valstiečius sekti mano pavyzdžiu.

Atlikus didelį masinį aiškinamąjį darbą tarp gyventojų apie Lietuvos KP(b) VI suvažiavimo nutarimą ir apie Lietuvos KP(b) CK bei Ministrų tarybos nutarimo dėl pavasario sėjos reikšmę, taip pat paaiškinus buožių ir banditų šeimų iškeldinimo priemones, apskrityje buvo įsteigta 19 naujų kolūkių, iš viso apskrityje dabar yra 31 kolūkis, be to, dar yra apie 30 iniciatyvinių grupių.

Iš bendro valstiečių ūkių skaičiaus kolektyvizuota 4,8%. Vykdant buožių ir banditų šeimų iškeldinimą, kai kurie partinio ir tarybinio aktyvo asmenys elgėsi nerūpestingai, girtuokliavo, todėl partijos apskrities komiteto biuro nutarimu buvo pašalintas Lebedev – MGB operatyvinis įgaliotinis Lentvario valsčiui; Tabaruchin – Trakų valsčiaus žemės ūkio skyriaus vedėjas; komunistams, MGB apskrities skyriaus darbuotojams Fadejev'ui, Bukovskij pareikštos griežtos partinės bausmės ir pasiūlyta juos atleisti iš MGB organų. Taip pat paskirta partinė bausmė partijos nariui Ščepačiov'ui – sviesto įmonės direktoriui, kuris užuot aiškinęs gyventojams buožių iškeldinimo priemones susirinkime mokykloje, klube skaitykloje, nepaisydamas kunigo perspėjimo, kalbėjo bažnyčioje, tuo sukeldamas tikinčiųjų nepasitenkinimą.

Lietuvos KP(b) Trakų apskrities
komiteto sekretorius
M. Petrov (Parašas)

LVVOA. F. 1771. Ap. 52. B. 80. L. 211-214. Originalas rusų k. Mašinraštis.

---

* Tikslus pavadinimas nenustatytas.

133. SSRS MVD Specialiųjų tremčių skyriaus viršininko pavaduotojo Liutyj pažyma apie numatomas tremtinių išlaipinimo stotis.

Maskva, 1949 m. kovo mėn.

Visiškai slaptai

Pažyma
apie naujų iškeldintųjų kontingentų iškrovimo stotis

1. Krasnojarsko kraštas - 3910 šeimų
Iškrovimo stotis:

Kanskas	- 500	šeimų	Krasnojarsko geležinkelis	
Ačinskas	- 470	”	”	
Užūras	- 460	”	”	
Adadymas	- 90	”	”	
Bogotolas	- 55	”	”	
Krasnojarskas	- 430	”	”	
Kozulka	- 50	”	”	
Kliukvenka	- 10	”	”	
Zaoziornas	- 145	”	”	
Kamarčiaga	- 10	”	”	
Abakanas	- 1430	”	”	
Sonas	- 210	”	”	
Šira	- 50	”	”	
	3910	šeimų		

2. Novosibirsko sritis - 3000 šeimų
Iškrovimo stotis:

Čianai	- 200	šeimų	Omsko	geležinkelis
Togučinas	- 50	”	Tomsko	”
Barabinskas	- 525	”	Omsko	”
Čiulymskas	- 150	”	Tomsko	”
Ojašas	- 75	”	”	”
Kuibyševas (Barabos				

Kainskas)	- 250	”	Omsko	”
Karagatas	- 250	”	”	”
Ubinskas	- 75	”	”	”
Karasukas	- 225	”	”	”
Iskitimas	- 100	”	Tomsko	”
Čerepanovas	- 750	”	”	”
Novosibirskas	- 150	”	”	”
Tatarskas	- 200	”	Omsko	”
	3000	šeimų		

3. Tomsko sritis- 7000 šeimų
Iškrovimo stotis:

Asinas	- 1200	šeimų	Tomsko geležinkelis	
Čeremošnikai (Tomskas)	- 5800	”	”	”
	7000	šeimų		

4. Omsko sritis- 6000 šeimų
Iškrovimo stotis:

Kulomzinas	- 1370	šeimų	Omsko	geležinkelis
Omskas	- 680	”	”	”
Liubinskas	- 1000	”	”	”
Nazyvajevskas	- 525	”	”	”
Kalačinskas	- 655	”	”	”
Isilkulis	- 650	”	”	”
Marjanovka	- 600	”	”	”
Kormilovka	- 250	”	”	”
Moskalenkos	- 270	”	”	”
	6000	šeimų		

5. Irkutsko sritis- 6967 šeimos

Iškrovimo stotis:

Taišetas	- 700	šeimų	Rytų	Sibiro	geležinkelis
Almazajus	- 300	”	”	”	”
Nižneudinskas	- 308	”	”	”	”

Tulūnas	-	1002	šeimų	Rytų	Sibiro	geležinkelis
Zima	-	300	"	"	"	"
Tyretė	-	110	"	"	"	"
Zalariai	-	550	"	"	"	"
Kuitūnas	-	300	"	"	"	"
Čermchovas	-	200	"	"	"	"
Angara	-	311	"	"	"	"
Irkutskas - K	-	2205	"	"	"	"
Kutulikas	-	525	"	"	"	"
Makarjeva	-	103	"	"	"	"

6967 šeimos

SSRS MVD Specialiųjų tremčių
skyriaus pavaduotojas
pulkininkas
(Liutyj)

1949 m. kovo mėn.

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 475. L. 24-26. Originalas rusų k. Mašinraštis.

134. LSSR MT ir LKP(b) CK įgaliotinio T. Senkevičiaus pranešimas LKP(b) CK sekretoriui A.Sniečkui ir LSSR MT pirmininkui M. Gedvilui apie Plungės apskrities gyventojų trėmimą.

Vilnius, 1949 m. balandžio 1 d.

Slaptai

Lietuvos KP(b) CK sekretoriui draugui
A.Sniečkui
Lietuvos SSR ministrų tarybos pirmininkui
draugui M. Gedvilui

Apie buožių iškeldinimą iš Plungės apskrities*

* Ant dokumento du antspaudai: "Grąžinti į Lietuvos KP(b) CK Ypatingojo sektoriaus Pirmąją dalį" ir "Slapta. LKP(b)CK Ypatingasis sektorius. 1949 m. balandžio 4 d. Nr. 304s". Šalia neįskaitomas parašas ir 1949.IV.11 data.

Man atvykus į Plungę (š.m. kovo 23 d. vakare), visas miesto ir valsčiaus aktyvas, mobilizuotas buožių paėmimo operacijai, buvo apylinkėse ir aiškino Lietuvos KP(b) VI suvažiavimo nutarimus. Pirmiausia mes su sekretoriais ir vykdomojo komiteto pirmininku ieškojome, kur sutelkti buožių galvijai bei kitas turtas, kad šis turtas nebūtų išdalytas pasirašiusiems jį saugoti atskiriems viensėdininkams. Tokių taškų numatėme 14, visi jie buvo prie gyvenviečių ir labai arti prie kolūkių bei iniciatyvinių grupių. Kitą dieną, kai buvo instruktuojami apskrities komiteto ir vykdomojo komiteto įgaliotiniai dėl operacijos vykdymo tvarkos, jau galėjome jiems konkrečiai pasakyti, kur vesti ir vežti konfiskuotą turtą ir kaip organizuoti jo saugojimą bei apskaitą. Po to, kai apskaičiavome, kokias pajėgas turime buožėms iškeldinti, tai paaiškėjo, kad tų pajėgų yra mažiau negu reikia. MGB apskrities skyrius negavo pažadėtų 25 karininkų, o visas miesto ir valsčiaus aktyvas buvo 195 menkai ginkluoti žmonės, nes papildomiems ginklams gauti pasiųsta mašina nieko neatvežė. Norint iš karto blokuoti 228 viensėdžius (pagrindinio sąrašo) ir skubiai paimti žmones bei turtą, aktyvo buvo mažoka, bet daugiau nebuvo iš kur paimti. Turėdami galvoje, kad daugiausia buožių reikės suimti dviejuose valsčiuose - Alsėdžių ir Plungės, nutarėme šiems valsčiams padėti - atsiųsti aktyvą iš kitų valsčių, kuriuose darbas turėjo būti atliktas anksčiau. Iš tikrųjų paaiškėjo, kad pagalbos reikėjo tik Alsėdžių valsčiui, ir jam padėjome: atsiuntėme papildomą 20 žmonių aktyvą, laisvą nuo darbo mieste.

Buožių šeimų paėmimas prasidėjo naktį iš kovo 24 d. į 25 d., bet per šią naktį nebuvo baigtas. Trūko 80 pasislėpusių šeimų. Gavus nurodymą, kad reikia išvežti visus buožes, kovo 25, 26, 27 ir 28 d. buvo sudarinėjami papildomi sąrašai, ieškomi pabėgę buožės bei paimami esantys. Beveik visas tas dienas tarybinis ir partinis aktyvas, įtrauktas į operatyvines grupes, aprašinėjo buožių ūkius, ieškojo pabėgusiųjų ir lydėjo sulaikytuosius, nes, trūkstant operatyvinių jėgų, tai buvo būtina. Tačiau dėl tos pačios priežasties turtas į telkimo punktus buvo vežamas lėtai ir paspartėjo tik kovo 27 dieną.

Galvijai ir grūdai iš esmės baigti išvežti kovo 30 d., ir tą pačią dieną apskrities įgaliotiniai valsčiams pagal 217 aktų (iš viso 247 aktai) atsiskaitė už turtą apskrities komitetui bei vykdomajam komitetui.

Iš ataskaitos matyti, kad paimta 202 arkliai ir 33kumeliai, 262 karvės

ir 157 telyčios, 19 repropduktorių, 1175 smulkūs gyvuliai ir per 60 tonų grūdų. Iš jų 137 arkliai bei kumeliai perduoti kolūkiams ir iniciatyvinėms grupėms, 98 laikinai liko sutelkimo vietose nepaskirstyti, 172 karvės ir telyčios perduotos kolūkiams. 85 nusiųstos į gyvulių paruošų punktą, 142 liko nepaskirstytos.

Klausimas dalį galvijų pasiųsti į mėsos paruošų punktus kilo todėl, kad valsčių darbuotojai prašė leisti išbrokuoti netinkamas (senas ir su įvairiais defektais) karves bei telyčias. Toks leidimas buvo duotas. Tačiau kai į paruošų punktus pateko tam tikras skaičius galvijų ir smulkių gyvulių, paprašiau, kad apskrities komitetas ir vykdomasis komitetas sudarytų vykdomojo komiteto pirmininko vadovaujama komisiją visų į paruošų punktą atiduotų galvijų kokybei nustatyti. Komisija, į kurią, be vykdomojo komiteto pirmininko, įėjo žemės ūkio skyriaus vedėjas, veterinarijos gydyklos vedėjas ir apskrities zootechnikas, patikrino visus galvijus ir nustatė, kad Alsėdžių valsčiuje į paruošas buvo atiduotos 9 geros karvės ir 3 veršiukai, 4 karvės buvo veršingos. Be to, punkte atsidūrė veislinis bulius ir 2 buliukai, atvaryti iš to paties valsčiaus.

Vykdomajam komitetui buvo pasiūlyta komisijos pažymėtus galvijus atiduoti kolūkiams ir visiškai uždrausti galvijus tiekti paruošoms. Apie draudimą buvo pranešta visiems valsčiams. Dalis smulkių gyvulių (kiaulių, avių) atiduota kolūkiams ir gyvulių paruošoms, kiti yra brokavimo punkte.

Visas kitas turtas (grūdai, pašarai, namų apyvokos daiktai) buvo skirstomos pagal Lietuvos ministrų tarybos ir Lietuvos KP(b) CK nutarimą Nr. 17-s (pažyma pridedama)*.

31 ūkyje gyvulių, pašarų ir grūdų nebuvo. Manau, kad kaip trūkumus, organizuojant buožių iškeldinimą, reikia pateikti tokius faktus:

1. Apskrities vykdomojo komiteto pirmininkui drg. Taurinskui ir MVD AS viršininkui drg. Malinin'ui buvo pavesta nakčiai iš kovo 24 į 25 d. mobilizuoti vietinį autotransportą. Ši užduotis nebuvo įvykdyta. Armijos autokolona (20 mašinų) atvyko kitos dienos 11 val., iki 13 val. apsirūpino benzinu, ir tik po to buvo pradėtos vežti į ešelonus naktį paimtos šeimos. Visą tą laiką nemažai operatyvininkų bei aktyvo buvo priversti saugoti sulaikytuosius ir, laukdami transporto, nieko neveikė,

* Pažyma neskelbiama.

o kai kurie iš jų, pasinaudoję valstiečių vežimais, lydėjo buožes iki Plungės.

2. Kai buvo gautas nurodymas vežti į pagrindinį sąrašą neįeinančius buožes, tai paaiškėjo, kad nei apskrities vykdomasis komitetas, nei valsčių vykdomieji komitetai neturi jokių rezervinių buožių sąrašų, ir valsčiuose tiesiog nežinoma, kas yra buožės. Plungės valsčiuje iš 40 apsvarstytų šeimų atrinktos tik 7, bet atidžiau susipažinus dar 3 teko atmesti. Platelių valsčiuje MGB AS viršininkas drg. Golovanov pats paleido keletą šeimų, kadangi tai buvo ne buožės, bet antisovietiniai asmenys, represuoti kita tvarka.

3. Nesėkmingai buvo parinkta apskrities komiteto ir apskrities vykdomojo komiteto įgaliotinio kandidatūra Alsėdžių valsčiui, kur reikėjo paimti daugiausia (ten buvo aprašomi 104 vienkiemiai). Įgaliotiniu buvo pasiųstas apskrities komiteto sekretorius propagandai drg. Skeivys.

Kovo 27 d. man nuvykus į Alsėdžius, MGB įgaliotinis šiam valsčiui majoras Solodovnikov pranešė, kad drg. Skeivys nesuteikia reikalingos pagalbos operatyvinėms grupėms, be to, 8 kartus patiems karininkams teko aprašinėti vienkiemių turtą.

Kai kas iš aktyvo girtauja, ir kai kurie apsaugos žmonės nugirdomi. Partijos narys drg. Belkindas padavė man pareiškimą, kuriame pranešė, kad Skeivys, kalbėdamasis su juo, išreiškė nusistebėjimą dėl vykstančio buožių iškeldinimo, ir esą jis pasakęs taip: "Praeitais metais, kai baigėme iškeldinimą, tai kalbėjome, kad daugiau nebekeldinsime, o iš tikrųjų vykdomas naujas iškeldinimas".

Todėl Skeivį teko iš įgaliotinio posto atšaukti.

Atlikdami iškeldinimą, nesugebėjome šio darbo suderinti su plačiu aiškinamuoju darbu ir nepasiekėme, kad būtų daugiau pareiškimų stoti į kolūkius. Per šias dienas (iki kovo 30) surinkome tiktai 61 pareiškimą. Apylinkių susirinkimai buvo pradėti organizuoti baigus vežti turtą, t.y. nuo kovo 29d., ir kovo 30 d. į šį darbą įsitraukė visi valstiečiai.

1949 m. balandžio 1 d. **T. Senkevič** (parašas)

LVVOA. F. 1771. Ap. 52. B. 80. L. 57-61. Originalas rusų k. Mašinraštis. Skelbta: Gimtasis kraštas. 1991. Rugpjūčio 1 - 7.

135. LKP(b) Klaipėdos miesto komiteto sekretoriaus A. Smirnov'o informacija LKP(b) CK apie Klaipėdos mieste gyvenusių partizanų, jų rėmėjų, pasiturinčių ūkininkų šeimų trėmimą.

Klaipėda, 1949 m. balandžio 2 d.

Visiškai slaptai
Lietuvos KP(b) Centro komitetui — Lietuvos LK(b) Klaipėdos MK
1949. IV. 2. Nr. 3

Informacija apie atliktą darbą Klaipėdos mieste iškeldinant buožių ir banditų šeimas už Lietuvos SSR ribų*

Lietuvos KP(b) miesto komitetas, vykdomasis komitetas, miesto taryba kartu su MVD skyriumi, iškeldinant už respublikos ribų buožių ir banditų šeimas, atliko tokį darbą:

Pagal užduotį iš miesto turėjo būti iškeldintos 23 šeimos, iš kurių 15 buožių šeimų ir 8 banditų šeimos.

Iškeldinta iš miesto iš viso 40 šeimų, kuriose buvo 148 žmonės. Tarp jų: buožių šeimos – 34, žmonių – 127, banditų ir nacionalistų šeimos – 6, žmonių – 21.

Iš bendro 148 iškeldintų žmonių skaičiaus, pagal kitų apskričių medžiagą, paimta 20 žmonių.

Iškeldintųjų sudėtis: vyrų – 56, moterų – 57, iki 15 metų vaikų – 35.

Iki iškeldinimo pabėgo 4 šeimos: buožių – 2, banditų – 2. Pagal papildomą užduotį buvo numatytos iškeldinti 7 nerijoje gyvenančios šeimos, kurios buvo pristatytos į miestą pakrauti vagonus. Kartu su iškeldinamomis šeimomis savanoriškai išvažiavo Nidos gyvenvietėje žvejų artelės "Pasienietis" pirmininku dirbančio Kalvio šeima.

6 šeimos – Raspulo, Rodmacherio, Kalvio, Kuro, Pingo, Frišmano,

* Ant dokumento trys antspaudai: "Lietuvos KP(b) Klaipėdos miesto komitetas. 1949.IV.2. Nr. 3", "Grąžinti į Lietuvos KP(b) CK Ypatingojo sektoriaus Pirmąją dalį" ir "Slapta. LKP(b) CK Ypatingasis sektorius. 1949 m. balandžio 4 d. Nr. 327s". Šalia neįskaitomas parašas ir 1949.IV.11 data.

apibūdinamos kaip buožių šeimos, – turėjo po dvi valtis, burinius barkasus, žvejybos įrankių, 1-2 arklius, karvę, anksčiau savo ūkyje naudojosi samdomąja darbo jėga.

Kruopščiai išnagrinėjus jų iškeldinimo klausimą, atsižvelgiant į tai, kad į neriją visi jie grįžo kaip repatriantai, buvo nutarta jų neiškeldinti, ir jie grąžinti į ankstesnę gyvenamąją vietą.

Iš nerijos iškeldinta Blodės Gertrūdos šeima, kuri turėjo arti 100 numerių viešbutį, 30 samdomų žmonių, 10 hektarų žemės, 4 arklius, 3 karves ir garinį barkasą.

Įvertinant bandito Kazlausko šeimos turtą, miesto butų valdybos vedėjas drg. Lobago pakeitė savo radiją. Šis faktas tuojau pat paaiškėjo, radijas grąžintas, o drg. Lobago bus patrauktas partinėn atsakomybėn.

Miesto gyventojai operaciją sutiko palankiai. Jokių antisovietinių ir kitų neigiamų kalbų mieste negirdėti. Visose įmonėse ir įstaigose atliktas aiškinamasis darbas.

Lietuvos KP(b) CK Klaipėdos MK sekretorius
2-ak. **(A. Smirnov)** (Parašas)

LVVOA. F. 1771. Ap. 52. B. 79. L. 46-47. Originalas rusų k. Mašinraštis.

136. LSSR MT ir LKP(b) CK įgaliotinio P. Artemjev'o informacija LKP(b) CK apie Kelmės apskrities partizanų, jų rėmėjų, pasiturinčių ūkininkų šeimų trėmimą.

Vilnius, 1949 m. balandžio 2 d.

Lietuvos KP(b) Centro komitetui*

Lietuvos KP(b) CK pavedimu nuo š.m. kovo 24 d. iki 28 d. dirbau Kelmės apskrityje prie buožių iškeldinimo.

* Ant dokumento du antspaudai: "Grąžinti į Lietuvos KP(b) CK Ypatingojo sektoriaus Pirmąją dalį" ir "Slapta. LKP(b) CK Ypatingasis sektorius 1949 m. balandžio 4 d. Nr. 337-s". Šalia neįskaitomas parašas ir 1949.IV.11 data.

Paskirtu laiku, iškeldinimo išvakarėse, į Kelmės apskrities valsčius buvo pasiųsti LKP(b) apskrities komiteto ir apskrities vykdomojo komiteto įgaliotiniai, kartu šie įgaliotiniai patys nežinojo tikrojo jų pasiuntimo tikslo – visa tai buvo daroma dangstantis pieno prievolių dešimtadieniu.

Kovo 24 d. 19 – 20 val. iš valsčių buvo sušauktas reikalingas aktyvas, ir, atvykus MGB apskrities skyriaus operatyviniams darbuotojams, jiems buvo paskelbtas tikrasis jų sušaukimo tikslas, be to, visi sušaukti žmonės jau niekur nebuvo išleidžiami iki pat 2 – 3 val., kai buvo pagal planą pasiųsti vykdyti užduoties.

Iš esmės užduotis buvo atlikta tą pačią dieną (š.m. kovo 25 d.) 21 val., tačiau dėl labai blogų kelių paskirtu laiku į kai kurias vietas neatvyko mašinos, todėl pristatymas iš sutelkimo punktų į geležinkelio stotį užtruko iki š.m. kovo 26 ir 27 d. Š.m. kovo 27 d. užduotis buvo visiškai atlikta.

Kartu reikia pasakyti, kad 14 ūkių* iš numatyto sąrašo pasislėpė nežinia kur ir jų vietoje buvo išvežti kiti, iškeldintini pagal anksčiau parengtą planą. Operatyviniai darbuotojai ir aktyvas sulaikė traukinyje Šiauliuose keturis žmones, kur jie esą važiavo pas savo kalinamus vyrus.

Trys šeimos buvo paleistos jau iš stoties, nes nebuvo išbuožintos (1 tėvynės karo invalidas, 1 kariškio šeima, 1 sergantis atvira džiova, navojingas aplinkiniams).

Išbuožintųjų ir išvežtųjų turtas tuojau pat buvo siunčiamas pagal paskirtį, t.y. į kolūkius ir vartotojų kooperatyvus. Plėšimo ir turto pasisavinimo faktų nežinau, nes visas aktyvas ir operatyviniai darbuotojai dėl to buvo griežčiausiai įspėti. Tačiau iki š.m. kovo 27 d. turtas nebuvo baigtas išvežti ir bendros apskrities suvestinės nebuvo. Buvo žiniaraščiai iš pavienių valsčių, kuriuose viskas buvo surašyta ir pažymėta kur nusiųsta.

Iškeldinimo dienos išvakarėse, t.y. š.m. kovo 24 d., Kelmėje buvo turgus, kur stebint buvo nustatyta, kad gyventojai, taigi ir buožės, buvo įspėti apie būsimą buožių iškeldinimą.

Apie būsimą iškeldinimą kai kas, matyt, vis dėlto žinojo, nes kai kurie paskirtą valandą buvo pasiruošę, t.y. visi daiktai buvo surišti, ir

* Turėtų būti šeimų.

laukė mašinos.

Be to, šios kalbos pasklido tiesiogiai iš Vilniaus, nes, pasak partijos apskrities sekretoriaus drg. Bieliausko pareiškimo, jam apie tai pasakė miesto vykdomojo komiteto pirmininkas Butkus, kuris savo ruožtu tai sužinojo iš savo pažįstamo profsąjungų suvažiavime Vilniuje.

Manyčiau, kad šis faktas labai svarbus ir reikėtų jį kruopščiai ištirti, nes, matyt, kai kur yra plepių šaltinių ir žmonių, negalinčių išlaikyti valstybinių paslapčių.

Grįžus iš komandiruotės, dg. Kaunietis man pasakė, kad jo namų darbininkė apie būsimą iškeldinimą žinojo dar prieš savaitę. Ir esą šios paslapties paskelbimo šaltinis yra patys MGB organai: sąrašų spausdinimas buvo išslaptintas arba, tiksliau tariant, buvo žinoma tiems, kurie visiškai neturtėjo žinoti.

Susipažinus su apskritimi, reikia pasakyti, kad ten liko daug asmenų (ir buožių, ir banditų pagalbininkų), kurie turi būti iškeldinti, nes apskrities darbuotojai savo užduotimi laikė tik sąrašuose numatytų asmenų arba, geriausiu atveju, nustatyto jų skaičiaus iškeldinimą.

Reikia pažymėti ir tokį faktą, kad kai kurie asmenys ir visos šeimos, pabėgę nuo iškeldinimo 1948 m. ir paskui grįžę, ir šį kartą vėl pasislėpė, taigi iškyla užduotis, kad jiems legalizavusis arba juos sugavus reikia vienaip ar kitaip juos izoliuoti.

Lietuvos KP(b) CK ir Lietuvos SSR
ministrų tarybos įgaliotinis
P. Artemjev (Parašas)

[19]49.IV.2

LVVOA. F. 1771. Ap. 52. B. 79. L. 42-43. Originalas rusų k. Mašinraštis.

137. LSSR MGB Tardymo dalies viršininko pavaduotojo M. Zacharov'o pažyma apie pasislėpusiųjų nuo 1949 m. kovo mėn. trėmimo šeimų ir pavienių asmenų skaičių.

Vilnius, 1949 m. balandžio 4 d.

Visiškai slaptai

Pažymaapie pasislėpusių nuo iškeldinimo buožių ir banditų šeimų bei atskirų šeimų šios kategorijos šeimų narių, kurių šeimos iškeldintos iš Lietuvos SSR vykdant operaciją pagal bylą "PRIBOJ"*, skaičių

Eil. Nr.	Apskritys	Buožių šeimų skaičius	Jose narių	Buožių šeimų pavienių narių	Iš viso buožių šeimų narių	Banditų šeimų skaičius	Jose narių	Banditų šeimų pavienių narių	Iš viso banditų šeimų narių	Iš viso buožių ir banditų šeimose: iš viso šeimų	pavienių narių	iš viso žmonių
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
1.	Kauno valdyba	45	-	-	-	12	-	-	-	57	-	-
2.	Vilniaus miesto skyrius	10	12	14	26	9	9	12	21	19	26	47
3.	Alytaus apskrities skyrius	41	176	117	293	-	-	18	18	41	135	311
4.	Anykščių " "	71	292	131	423	23	52	30	82	94	161	505
5.	Biržų " "	133	482	141	623	21	56	24	80	154	165	703
6.	Joniškio " "	117	396	125	521	17	5	25	83a	134	150	454
7.	Kaišiadorių "	21	75	65	140	44	8	101	248	65	166	232
8.	Kalvarijos "	19	87	15	112	13	147	15	57	32	30	169
9.	Kėdainių " "	68	122	36	208	10	42	35	99	78	121	188
10.	Kelmės " "	32	200	-	200	-	64	-	-	-	-	200
11.	Klaipėdos " "	42	-	-	-	30	-	-	-	72	-	-
12.	Kretingos " "	165	719	295	-	-	-	-	-	165	295	719
13.	Kupiškio " "	76	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
14.	Kuršėnų " "	50	199	78	227	17	-	12	29	67	90	256
15.	Lazdijų " "	40	188	-	-	26	57	-	-	66	161	191
16.	Marijampolės "	56	228	109	337	-	-	-	-	56	109	337
17.	Mažeikių " "	121	464	208	-	26	-	-	-	147	208	569
18.	Pagėgių " "	10	-	-	-	4	105	-	-	14	-	-
19.	Panevėžio " "	143	570	-	570	70	-	-	70	213	-	783
20.	Pasvalio " "	169	174	182	845	9	210	20	52	178	202	397
21.	Plungės " "	93	663	110	284	17	32	8	54	110	118	338
22.	Prienų " "	62	198	131	329	-	46	-	-	62	131	329
23.	Radviliškio "	121	465	116	581	23	-	-	62	144	116	943
24.	Raseinių " "	47	194	51	245	-	62	-	-	-	51	245
25.	Rokiškio " "	83	340	171	511	2	-	-	6	85	171	517
26.	Šakių " "	69	219	81	500	4	6 11	-	11	80	81	311
27.	Šiaulių " "	136	484	223	707	-	-	-	-	136	223	707
28.	Šilutės " "	48	228	17	245	2	7	6	13	50	23	258
29.	Širvintų " "	40	145	117	262	6	11	19	30	46	136	292
30.	Švenčionių " "	60	265	44	309	34	115	-	115	94	44	424
31.	Tauragės " "	142	539	110	649	58	225	23	248	200	133	897
32.	Telšių " "	54	225	66	291	6	12	-	12	60	66	303
33.	Trakų " "	30	219	52	271	25	116	40	158	55	92	429
34.	Ukmergės " "	28	99	148	247	13	35	-	35	41	148	282

*Trėmimo operacijos kodinis pavadinimas "Priboj" - "Bangų mūša".

Eil. Nr.	Apskritys	Buožių šeimų skaičius	Jose narių	Buožių šeimų pavienių narių	Iš viso buožių šeimų narių	Banditų šeimų skaičius	Jose narių	Banditų šeimų pavienių narių	Iš viso banditų šeimų narių	Iš viso buožių ir banditų šeimose: iš viso šeimų	pavienių narių	iš viso žmonių
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
35.	Utenos " "	84	270	12	282	-	-	-	-	84	2	282
36.	Varėnos " "	11	27	36	63	17	38	33	71	28	99	134
37.	Vilkaviškio "	14	50	18	68	4	11	-	11	18	18	79
38.	Vilkijos " "	36	131	44	175	15	63	37	100	51	81	275
39.	Vilniaus " "	10	34	-	34	1	5	-	5	11	-	39
40.	Zarasų " "	28	103	162	265	8	25	10	35	36	172	300
		2 656	9 466	3 284	10 738	581	1662	468	1845	3236	3912	13777

949 m. balandžio 4 d.

LSSR MGB Tardymo dalies
viršininko pavaduotojas
pulkininkas
(Zacharov) (Parašas)

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 162. L. 118-119. Originalas rusų k. Mašinraštis.

138. SSRS MVD vyriausiosios karinio aprūpinimo valdybos viršininko Gornostajev'o pranešimas SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojui V.Riasnoj'ui apie numatytą tremtinių maitinimą išlaipinimo stotyse.

Maskva, 1949 m. balandžio 5 d.

Visiškai slaptai

SSR Sąjungos vidaus reikalų ministro pavaduotojui
generolui leitenantui
draugui V.S.Riasnoj'ui

Egz. Nr. 1

Vykdydamas Jusų š.m. kovo 28 d. potvarkį Nr. 1/4108 dėl specialiųjų tremtinių maitinimo iškrovimo stotyse organizavimo, raportuoju:

SSR Sąjungos prekybos ministerijos š.m. balandžio 5 d. potvarkiu Nr. 14/17 nurodyta Krasnojarsko krašto, Novosibirsko, Tomsko, Omsko ir Irkutsko sričių prekybų skyriams iškrovimo stotyse specialiuosius tremtinius maitinti visą laiką iki prasidės navigacija.

SSRS MVD VK'TV š.m. balandžio 7 d. įsakymais Nr. 75948, 75649 MVD Sibiro ir Užbaikalės apygardų sričių karinio aprūpinimo valdybų viršininkams paliepta patikrinti, kaip parengtas specialiųjų tremtinių maitinimas iškrovimo punktuose pagal Prekybos ministerijos potvarkį.

1949 m. balandžio 5 d.
Nr. 25/001761

SSR Sąjungos MVD vyriausiosios karinio aprūpinimo valdybos viršininkas
intendantinės tarnybos
generolas majoras
Gornostajev (Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 475. L. 45. Originalas rusų k. Mašinraštis.

139. LSSR MGB Tardymo dalies viršininko pavaduotojo M. Zacharov'o pažyma apie papildomai ištremtų iš Lietuvos šeimų skaičių.

Vilnius, 1949 m. balandžio 5 d.

Visiškai slaptai

Pažyma apie paildomai įformintų ir iškeldintų iš Lietuvos SSR buožių ir banditų šeimų skaičių per operaciją "PRIBOJ"

Eil. Nr.	Apskritys:	Buožių šeimų:	Jose žmonių:	Banditų šeimų:	Jose žmonių:	Iš viso buožių ir banditų šeimų:	Iš viso žmonių:
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Vilniaus miesto skyrius	23	47	20	43	43	90
2.	Alytaus apskrities skyrius	35	119	-	-	35	119
3.	Anykščių " "	28	103		5	30	108
4.	Biržų " "	94	346	2	3	96	349
5.	Joniškio " "	43	135	2	3	44	138
6.	Jurbarko " "	15	53	1	3	16	56
7.	Kaišiadorių " "	25	100	1	2	26	102
8.	Kalvarijos " "	32	130	1	7	34	137
9	Kėdainių " "	23	91	2	-	23	91
10.	Kelmės " "	18	53	-	-	18	53
11.	Klaipėdos " "	29	-	-	-	29	-
12.	Kretingos " "	32	127	-	15	37	143
13.	Kupiškio " "	25	-	5	-	25	-
14.	Kuršėnų " "	34	132	-	11	38	143
15.	Lazdijų " "	32	128	4	8	36	136
16.	Marijampolės "	40	133	4	-	40	133
17.	Mažeikių " "	74	204	-	12	77	306
18.	Pagėgių " "	-	-	3	-	-	-
19.	Panevėžio " "	63	240	-	32	71	272
20.	Pasvalio " "	77	349	8	-	77	349
21.	Plungės (Rietavo apskrities skyrius)	50	88	- 2	9	52	97

Eil. Nr.	Apskritys:	Buožių šeimų:	Jose žmonių:	Banditų šeimų:	Jose žmonių:	Iš viso buožių ir banditų šeimų:	Iš viso žmonių:
1	2	3	4	5	6	7	8
22.	Prienų " "	34	131	7	22	41	153
23.	Radviliškio apskrities skyrius	83	147	9	30	92	177
24.	Raseinių " "	11	36	1	4	12	40
25.	Rokiškio " "	76	319	7	28	83	347
26.	Šakių " "	45	169	-	-	45	169
27.	Šiaulių " "	54	182	4	16	58	198
28.	Šilutės " "	17	63	-	-	17	63
29.	Širvintų " "	16	64	4	13	20	77
30.	Švenčionių " "	60	282	-	-	60	282
31.	Tauragės " "	25	93	-	-	25	93
32.	Telšių " "	10	35	1	3	11	38
33.	Trakų " "	22	66	-	-	22	66
34.	Ukmergės " "	24	88	-	-	24	88
35.	Utenos " "	20	76	8	30	28	106
36.	Varėnos " "	17	77	10	32	27	109
37.	Vilkaviškio " "	14	44	-	-	14	44
38.	Vilkijos " "	9	27	1	2	10	29
39.	Vilniaus " "	36	159	-	-	36	159
40.	Zarasų " "	51	171	2	4	53	175
	Iš viso respublikoje:	1426	4897	109	336	1525	5235

1949 m. balandžio 5 d.

LSSR MGB Tardymo dalies viršininko
pavaduotojas
pulkininkas
(Zacharov) (Parašas)

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 162. L. 120-121. Originalas rusų k. Mašinraštis.

140. SSRS valstybės saugumo ministro pavaduotojo S.Ogolcov'o raštas SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojui V. Riasnoj'ui dėl papildomų dviejų ešelonų skyrimo Lietuvos gyventojų, pasislėpusių per 1949 m. kovo mėn. trėmimą, išvežimui į Sibirą.

Maskva, 1949 m. balandžio 10 d.

Visiškai slaptai

Maskva, 1949 m. balandžio 10 d.
Nr. 1174 Egz. Nr. 1
SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojui
generolui leitenantui
drg. V. Riasnoj'ui

Prašau Jūsų nurodymo skubiai paskirti Lietuvos SSR MGB 2 ešelonus, įrengtus žmonėms vežti, kiek reikia konvojinės kariuomenės, medicinos personalo ir piniginių lėšų etapuoti iš Lietuvos į tremties vietą specialiajam kontingentui, kurį sudaro trys tūkstančiai žmonių, pasislėpusių per 1949 m. kovo mėnesio operaciją.

Iškeldintinos šeimos yra sutelkimo punkte Lietuvos SSR Šiaulių mieste. Ešelonus reikia atsiųsti į Lietuvos geležinkelio Gubernijos stotį, pirmąjį – iki š.m. IV.15, antrąjį – iki IV.19.

SSRS valstybės saugumo ministro pavaduotojas
generolas leitenantas
Ogolcov(Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 475. L. 199. Originalas rusų k. Mašinraštis.

141. LSSR vidaus reikalų ministro J. Bartašiūno pranešimas SSRS vidaus reikalų ministrui S. Kruglov'ui apie Lietuvos gyventojų trėmimo 1949 m. kovo mėn. operaciją ir jos rezultatus.

Vilnius, 1949 m. balandžio 11 d.

SSR Sąjungos vidaus reikalų ministrui Visiškai slaptai
generolui pulkininkui Ypač svarbu
draugui S. N. Kruglov'ui Egz. Nr. 1
Maskva

Tarnybinis pranešimas apie Lietuvos SSR MVD darbą vykdant SSRS MVD 1949 m. kovo 12 d. įsakymą Nr. 00225 dėl iškeldintųjų priėmimo ir išsiuntimo

SSRS MVD įsakymą nr. 00255 Lietuvos SSR MVD gavo š.m. kovo 15 d.

Kovo 17 d. iš SSRS MVD gauta šifruota telegrama Nr. 90 dėl reikiamos paramos teikimo MGB organams, vykdantiems operaciją, ir tuo tikslu reikiamo kiekio respublikos MVD ir milicijos organų operatyvinių darbuotojų paskyrimo.

Kovo 15 – 18 d. į Vilnių ėmė atvykti MVD konvojinės kariuomenės daliniai, skirti lydėti, bei operatyviniai darbuotojai -būsimieji ešelonų viršininkai ir medicinos personalas (gydytojai bei medicinos seserys), kurį paskyrė SSRS sveikatos apsaugos ministerija.

Visi atvykusieji buvo įkurdinti atitinkamose patalpose Vilniuje, o kad būtų užtikrinta iki operacijos pradžios reikiama konspiracija, jiems nustatytas režimas.

Pagal SSRS MVD įsakymą Nr. 00225 iš Baltarusijos SSR MVD organų 15 operatyvinių darbuotojų buvo paskirta ešelonų viršininkais, 11 gydytojų ir 42 medicinos seserys, kadangi formuojamas 21 ešelonas. Vėliau, į operacijos pabaigą, SSRS MVD, MGB prašoma, pavedė mums papildomai suformuoti 3 ešelonus.

Dėl to, kad visi 24 ešelonai būtų aprūpinti tarnybiniu personalu, iš Lietuvos SSR milicijos ir MVD organų karininkų buvo paskirta:

ešelonų viršininkų	– 9	žmonės
ešelonų viršininkų pavaduotojų operatyviniam darbui	– 24	"
viršininkų pavaduotojų tiekimui	– 24	"
gydytojų	– 13	"
medicinos seserų	– 6	"

Pagal MGB planą respublikos teritorijoje 21 ešelonui buvo numatyta 40 pakrovimo punktų, iš jų 19 punktų kartu buvo ir galutinio ešelonų formavimo punktai. Trys papildomi ešelonai buvo formuojami dar dviejuose punktuose.

Suderinus su MGB, buvo nustatyta, kad pakrovimo vietose kontingentą priima ir pakrauna MVD darbuotojai ir su savo pačių apsauga nugabena į formavimo punktus, kur tiesiog vaguonuose MVD ešelono viršininkas priima iš MGB operatyvinių darbuotojų pagal šeimų pažymas ir vagonų sąrašus.

Padėti pakrovimo stočių MGB komendantams organizuoti pakrautų vagonų apsaugą kelionėje iki formavimo stočių buvo komandiruoti MVD konvojinės kariuomenės karininkai. Ten, kur ešelono formavimo punktas sutapdavo su pakrovimo punktu, specialųjį kontingentą iš MGB priimdavo pats MVD ešelono viršininkas.

Kovo 23 – 24 d. ešelonų viršininkai su savo personalu ir kariuomenės konvojai iš Vilniaus buvo pervežti į ešelonų formavimo punktus automašinomis, specialiaisiais traukiniais (maršrutiniais prekiniais traukiniais) ir tuščiais ešelonais, kurie iš stovėjimo stočių vyko pro Vilnių. Kartu buvo atvežta kiek reikia maisto, virtuvės ir kitas ūkinis inventorius.

Iki operacijos pradžios visi ešelonų viršininkai ir konvojus atvyko į jiems skirtus punktus. Nė vieno pavėlavimo, nors, priešingai išankstiniam Lietuvos SSR MGB vadovybės pažadui informuoti mus apie operacijos pradžios terminus ne vėliau kaip prieš 48 valandas, apie tai oficialiai buvome informuoti tik prieš 24 valandas.

Vadovaujantis MVD 1949.III.16 šifruota telegrama Nr. 90, visiems periferiniams Lietuvos SSR MVD organams telegrafu buvo perduotas paliepimas, pasirašytas MVD ir MGB vadovų, aktyviai dalyvauti visose MGB vietinių organų vykdomose priemonėse ir paskirti jų žinion kiek galima daugiau operatyvinių darbuotojų tiek iš MVD ir milicijos apskričių, tiek iš valsčių skyrių, taip pat turimą autotransportą ir

mašininkes.

Lietuvos geležinkelio ruožams, kuriais turėjo važiuoti specialiojo kontingento ešelonai, saugoti MVD kariuomenės 14-osios divizijos ypatingai svarbiems pramonės ir geležinkelių transporto objektams saugoti jau esančioms įguloms, kurios perėjo į sustiprinto varianto tarnybą, papildomai buvo paskirta daugiau kaip 400 kareivių ir karininkų. Be to, kadangi divizijos daliniai nebuvo galutinai sukomplektuoti, jai sustiprinti paskirta 110-ties durtuvais ginkluotų Vilniaus MVD karininkų mokyklos kursantų kuopa (baigiamasis kursas).

Penkiems pavojingiausiems pakrovimo punktams pasienio ruože pridengti buvo paskirtos 5 grupės iš Lietuvos pasienio apygardos MVD pasienio kariuomenės; kiekvienoje iš jų buvo po 16 karių, vadovaujamų karininko. Lazdijų ir Kalvarijos apskričių valsčių, įeinančių į pasienio ruožą, teritorijoje visa iškeldinimo operacija buvo vykdoma vien MVD pasienio kariuomenės jėgomis, tam buvo panaudoti 405 kareiviai ir karininkai.

Iš viso dalyvauti operacijoje iš MVD kariuomenės dalinių ir mokyklų, taip pat MVD apskričių bei valsčių skyrių ir respublikinio milicijos aparato operatyvinių darbuotojų buvo paskirta 3895 žmonės.

Tiesiog prieš operacijos pradžią, kovo 24 d., Lietuvos SSR MVD visiems periferinių organų viršininkams buvo duotas paliepimas telegrafu:

a) rūpestingai prižiūrėti viešąją tvarką gyvenamuosiuose punktuose, ešelonų pakrovimo ir formavimo stotyse;

b) kategoriškai uždrausti visiems MVD ir milicijos darbuotojams pirkti ar imti laikinai naudotis tiek sau patiems, tiek ir mūsų organams bet kokį iškeldinamųjų paliktą turtą, baldus, gyvulius, inventorių ir pan.

Tą pačią dieną į visus formavimo punktus buvo pasiųsti Lietuvos SSR MVD atsakingi darbuotojai iš vadovaujančių ministerijos ir respublikinės milicijos valdybos darbuotojų, kurių uždavinys buvo kontroliuoti visų mūsų nurodymų vykdymą, palaikyti reikiamus kontaktus su vietiniais MGB organais ir garantuoti reikiamą tvarką iki ešelonų suformavimo ir išsiuntimo.

Prasidėjus operacijai, į pakrovimo ir formavimo punktus įvairiu metu buvo išvykę: Lietuvos SSR vidaus reikalų ministras generolas majoras drg. Bartašiūnas, SSRS MVD įgaliotinis generolas majoras drg. Mate-

vosov ir vidaus reikalų ministro pavaduotojai pulkininkai draugai Jefremov, Mickevičius ir 3-iojo rango milicijos komisaras drg. Sokolovskij.

Operacija visur prasidėjo naktį į kovo 25 d. Pirmosios iškeldinamųjų partijos ėmė atvykti į pakrovimo punktus prieš 6-7 val. ryto, bet beveik visą kovo 25 dieną iškeldinamųjų pristatymas vyko labai lėtai ir pakrovimas akivaizdžiai ėmė užtrukti.

Šis gaištas iš dalies paaiškinamas štai kuo:

a) planuojant operaciją, matyt, nebuvo atsižvelgta į tai, kad kovo 25 dieną yra didelė religinė katalikų šventė ("Marijos apreiškimo diena"), todėl kai kurie iš objektų buvo išvykę į bažnyčias ir jų namie nebuvo;

b) dėl didžiulio atšilimo pabjuro keliai, daugeliu kelių automašinos negalėjo išvažiuoti ir iškeldinamuosius teko pasodinti į vežimus.

Todėl 21 ešelonas buvo kraunamas kovo 25, 26, 27 ir 28 dienomis. Pirmieji ešelonai išvyko kovo 27 d. rytą. Papildomai pakrauti trys ešelonai iš formavimo stočių išvyko kovo 30 d. vakare.

Taigi operacija respublikoje apskritai buvo baigta iki š.m. kovo 31 d. Iš viso iš Lietuvos SSR išvyko 24 ešelonai iškeldinamųjų, kurių bendras skaičius šeimų – 8 765, žmonių – 28 981, iš to skaičiaus: vyrų – 9 083, moterų – 11 541, vaikų iki 15 metų – 8 357.

Operacija visur iš esmės vyko ramiai, rimtų gaujų pasireiškimų ar teroristinių aktų operacijos laikotarpiu neužregistruota. Iškeldinamuosius paimant iš gyvenamųjų vietų, operatyvinėse grupėse, kuriose buvo MVD bendradarbių, užfiksuoti tokie įvykiai:

1949.III.25 d. 5.00 val. 9 žmonių operatyvinė grupė, kuriai vadovavo MVD Alytaus apskrities kovos su socialistinės nuosavybės grobstymu skyriaus vyr. operatyvinis įgaliotinis milicijos jaunesnysis leitenantas Gorbatenko, prie buožės Bernatavičiaus sodybos Dūdiškių* kaime buvo apšaudyta trijų sodyboje buvusių banditų.

Apšaudant buvo sužeisti du žvalgais ėję liaudies gynėjai. Operatyvinei grupei atsišaudant, buvo sužeistas vienas iš banditų, tačiau, kadangi sodyba nebuvo apsupta, banditams pavyko pabėgti.

Numatytas iškeldinti buožė ir jo šeima buvo paimti ir išvežti.

Kovo 25 naktį Vilniaus apskrities Juozapinės** kaime, iškeldinant

* Originale – Duduči.

** Originale Juzefovas.

buožę J. A. Bogdanovičių, šis, išmušęs langų rėmus, iššoko į kiemą ir mėgino pasprukti. Tuo metu užtvaroje buvęs MVD Vilniaus apskrities apylinkės įgaliotinis Lučinskas ėmė šaudyti į bėgantįjį ir mirtinai jį sužeidė į šlaunį.

Bogdanovičiaus šeima paimta ir išvežta.

Ešelonų formavimo stotyse ir ešelonams važiuojant Lietuvos geležinkeliu iškeldinamųjų pabėgimų iš viso užregistruota 8 atvejai (11 žmonių), iš jų vienas grupinis (3 žmonės), 9 žmonės iš bėgusiųjų sulaikyti, kiti tebeieškomi.

Per visą operacijos rengimo ir vykdymo laikotarpį nepastebėta atvejų, kad operacijoje dalyvavę MVD bei milicijos organų operatyviniai darbuotojai ir MVD pasienio bei vidaus kariuomenės padalinių kariai būtų pažeidę čekistinę karinę drausmę ar elgęsi amoraliai.

Lietuvos SSR vidaus reikalų ministras
generolas majoras
Bartašiūnas (Parašas)

Vilnius, 1949 m. balandžio 11 d.
Nr. 1/00164

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 475. L. 158-161. Originalas rusų k. Mašinraštis.

142. LSSR valstybės saugumo ministro pavaduotojo P. Kapralov'o pažyma apie atleistų nuo trėmimo šeimų skaičių.

Vilnius, 1949 m. balandžio 15d.

Visiškai slaptai

Pažyma apie iškeldintųjų iš Lietuvos SSR, bet nuo iškeldinimo atleistų buožių šeimų skaičių ir atleidimo priežastis.

Eil. Nr.	Apskričių pavadinimai	Tarnaujantys ir tarnavę sovietinėje armijoje	Turintys vyriausybinių apdovanojimų	Tėvynės karo partizanai ir jų aktyvas	Partinių ir tarybinių organų prašymu	Kolūkiečių	Dėl senatvės ir nedarbingumo	Kitos priežastys	Iš viso	Pastaba
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10	11.
Iš viso atleista		227	95	14	29	68	176	67	667	
1.	Alytaus	1	-	-	-	-	-	1	3	
2.	Anykščių	7	2	-	12	1	3	-	25	
3.	Biržų	4	-	-	-	-	5	-	9	
4.	Joniškio	6	8	-	-	9	10	2	35	
5.	Jurbarko	1	1	-	-	1	2	-	5	
6.	Kaišiadorių	1	-	-	-	-	-	-	1	
7.	Kalvarijos	1	-	-	-	4	-	-	5	
8.	MGB Kauno valdyba	3/4	3/4	-/2	-	-	1/4	-/8	7/22	MGB Kauno valdybos teritorijoje trupmenos skaitiklis reiškia miesto šeimas, vardiklis – apskrities.
9.	Kėdainių	3	2	-	-	-	2	3	10	
10.	Kelmės	7	1	-	-	-	3	2	13	
11.	Klaipėdos	4	-	-	-	4	2	3	13	
12.	Kretingos	6	4	-	2	-	5	-	17	
13.	Kupiškio	-	1	-	-	-	3	-	4	
14.	Kuršėnų	5	-	-	2	-	9	-	16	
15.	Lazdijų	4	8	-	-	-	5	-	17	
16.	Marijampolės	10	-	-	-	-	7	-	17	
17.	Mažeikų	23	6	-	-	3	10	2	44	
18.	Pagėgių	-	2	-	-	-	1	1	4	
19.	Panevėžio	17	3	1	-	-	3	-	24	
20.	Pasvalio	11	5	-	-	23	3	10	52	
21.	Plungės	12	-	-	-	1	-	8	21	
22.	Prienų	1	1	-	-	-	2	-	4	
23.	Radviliškio	10	2	-	1	3	14	-	30	
24.	Raseinių	3	2	-	-	3	8	2	18	
25.	Rokiškio	7	4	-	-	3	3	-	17	
26.	Šakių	10	5	-	-	8	9	-	32	
27.	Šiaulių	6	6	-	2	-	12	-	26	
28.	Šilutės	-	2	-	-	1	3	-	6	
29.	Širvintų	-	8	-	-	-	3	-	11	
30.	Švenčionių	6	-	7	-	-	10	-	23	
31.	Tauragės	3	1	-	-	2	6	-	12	
32.	Telšių	3	1	-	-	-	2	-	6	
33.	Trakų	8	1	2	-	-	5	2	8	
34.	Ukmergės	16	3	-	2	-	-	3	24	
35.	Utenos	4	3	-	-	-	1	-	8	
36.	Varėnos	-	-	-	-	-	2	-	2	
37.	Vilkaviškio	11	2	-	2	1	3	2	21	

Eil. Nr.	Apskričių pavadinimai	Tarnautojus ir tarnavę sovietinėje armijoje	Turtingus ūkininkus	Buvusius baltagvardiečius, dvarininkus, policininkus ir jų tarnautojus	Buvusius Lietuvos kariuomenės karininkus, partizanus ir jų aktyvistus	Partinių ir sovietinių aktyvistų, darbuotojų, mokytojų, agronomų, gydytojų, inžinierių, agitatorių, propagandistų, korespondentų, redaktorių, rašytojų, kompozitorių, dailininkų, teatro ir kino veikėjų	Kitus priešiškus elementus	Iš viso	Pastaba
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
38.	Vilkijos	4	2	-	-	-	4	9	19
39.	Vilniaus	2	-	-	-	-	4	1	7
40.	Zarasų	3	-	2	4	1	6	6	22
41.	Vilniaus miesto skyrius	-	2	-	2	-	-	2	6

Vilnius, 1949 m. balandžio 15 d.

Lietuvos SSR valstybės saugumo ministro pavaduotojas
generolas majoras
(Kapralov)

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 169. L. 67-68. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

143. LSSR valstybės saugumo ministro pavaduotojo P. Kapralov'o pažyma apie ištremtų iš Lietuvos partizanų, jų rėmėjų, pasiturinčių ūkininkų šeimų skaičių.

Vilnius, 1949 m. balandžio 16 d.

Visiškai slaptai

Pažyma apie iškeldintų iš Lietuvos SSR buožių ir banditų nacionalistų šeimų skaičių

Iš viso iškeldinta 8817 šeimų, kuriose buvo 29180 žmonių. Iš jų: buožių šeimų – 6845, banditų nacionalistų šeimų –1972.

Iš jų:

a) Veikiančių banditų šeimų	–	255
b) Nukautų banditų "	–	331
c) Nuteistų banditų "	–	481
d) Nuteistų nacionalistų "	–	408
e) Nuteistų banditų bendrininkų "	–	468
f) Legalizuotų banditų "	–	27
Iš bendro iškeldintų šeimų skaičiaus:		
Buožių	–	7135
Vidutiniokų	–	1365
Vargingųjų	–	197
Kitų	–	120
Iš iškeldintųjų:		
Vyrų	–	9199
Moterų	–	11736
Vaikų iki 15-kos metų	–	8245

Iš respublikos apskričių iškeldinta:

Eil. Nr.	Apskritys	Iš viso šeimų	Iš jų buožių	Iš jų banditų ir nacionalistų	Iš viso žmonių
1.	Alytaus	176	105	71	574

Eil. Nr.	Apskritys	Iš viso šeimų	Iš jų buožių	Iš jų banditų ir nacionalistų	Iš viso žmonių
2.	Anykščių	192*	141	54	572
3.	Biržų	298	240	58	106
4.	Joniškio	305	282	23	929
5.	Jurbarko	96	55	41	270
6.	Kaišiadorių	137	53	84	384
7.	Kalvarijos	159	117	42	541
8.	Kauno	176	125	51	647
9.	Kauno m.	111	57	54	319
10.	Kėdainių	196	148	48	588
11.	Kelmės	161	117	44	546
12.	Klaipėdos	259	210	49	921
13.	Kretingos	352	258	94	1078
14.	Kupiškio	159	144	15	485
15.	Kuršėnų	181	141	40	618
16.	Lazdijų	234	174	60	827
17.	Marijampolės	208	160	48	658
18.	Mažeikių	382	343	40	1861
19.	Pagėgių	85	75	10	281
20.	Panevėžio	351	285	66	1181
21.	Pasvalio	336	309	27	1112
22.	Plungės	241	227	17	845
23.	Prienų	187	124	63	613
24.	Radviliškio	304	258	46	991
25.	Raseinių	139	85	54	449
26.	Rokiškio	372	257	115	1263
27.	Šakių	314	266	48	1107
28.	Šiaulių	391	350	41	1322
29.	Šilutės	76	61	15	251
30.	Širvintų	189	146	43	634
31.	Švenčionių	208	163	43	723
32.	Tauragės	206	171	37	670
33.	Telšių	167	107	60	556
34.	Trakų	169	142	27	578
35.	Ukmergės	260	200	60	901
36.	Utenos	156	102	54	477
37.	Varėnos	103	52	51	380
38.	Vilkaviškio	163	131	32	530
39.	Vilkijos	111	77	34	336
40.	Vilniaus	103	91	12	445
41.	Vilniaus m.	150	85	65	328
42.	Zarasų	250	211	39	863

* Taip dokumente, nors sudėjus visas išvežtas šeimas būtų 195.

Lietuvos SSR valstybės saugumo
ministro pavaduotojas generolas
majoras (**Kapralov**)

Vilnius, 1949 m. balandžio 16 d.

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 169. L. 60-62. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

144. SSRS MVD konvojinės kariuomenės viršininko V.Bočkov'o pranešimas SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojui V.Riasnoj'ui apie tremtinių vežimą iš Gubernijos geležinkelio stoties.

Maskva, 1949 m. balandžio 21 d.

Visiškai slaptai
Egz. Nr. 1

SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojui
draugui Riasnoj'ui

Pranešu apie specialiojo kontingento pakrovimo eigą Lietuvos geležinkelio Gubernijos stotyje.

Lietuvos SSR vidaus reikalų ministro generolo majoro drg. Bartašiūno pranešimu ir konvojinės kariuomenės 48-osios divizijos vado generolo majoro Kemerov'o raportu, 1949.IV.21 d. 14.00 val. į pirmąjį ešeloną buvo pakrauta 1 600 specialiojo kontingento šeimų.

Pirmojo ešelono pakrovimas dėl sutelkimo punkto viršininko MGB atstovo papulkininkio Zacharkin'o nerangumo prasidėjo ne š.m. IV.20 d. 10 val., kaip buvo numatyta plane, bet 11.45 val. Iki 19.00 val. spe-

cialusis kontingentas į pakrovimo stotį buvo gabenamas labai lėtai dėl automobilių stokos (dirbo tik 8 automobiliai).

Pakrovimo punkte Lietuvos SSR MVD ir konvojinės kariuomenės atstovai kontingentą priiminėjo normaliai, negaišdami. Pakrautas ešelonas š.m. IV.21 vakare bus išsiųstas.

Balandžio 21 d. toliau buvo kraunamas 2-asis ešelonas. Kontingentas gabenamas iš įvairių apskričių labai lėtai, tai gaišina ešelono pakrovimą.

Išsiųsti antrąjį ešeloną numatoma š.m. balandžio 22 d. po pietų.

MVD atstovai ir konvojinės kariuomenės konvojaus kariai dirba tiksliai ir negaišdami.

1949 m. balandžio 21 d. SSRS MVD konvojinės kariuomenės viršininkas
generolas leitenantas
(**Bočkov**) (Parašas)

Nr. 21/7-001268.

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 475. L. 219. Originalas rusų k. Mašinraštis.

145. LSSR vidaus reikalų ministro J.Bartašiūno telefonograma SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojui V.Riasnoj'ui apie papildomų tremtinių ešelonų iš Gubernijos geležinkelio stoties išsiuntimą.

Vilnius. 1949 m. balandžio 23 d.

Priimta "VČ"

Iš Vilniaus
Maskva, SSRS MVD
draugui V.S.Riasnoj'ui

Į telegramą Nr. 1/5103. Iš Gubernijos stoties išvyko:

ešelonas Nr. 97496, ešelono viršininkas kapitonas Šukin, balandžio 21 d. 23 val. 30 minučių. Išsiųsta 1373 žmonės, iš jų: vyrų – 679, moterų – 353, vaikų – 341, tarp jų šeimų -355, vienišų – 193;

ešelonas Nr. 97497, ešelono viršininkas kapitonas Borisčik, išsiųstas balandžio 23 d. rytą – 3 val. 10 min. Iš viso – 1554 žmonės, iš jų: vyrų – 642, moterų – 573, vaikų – 339, tarp jų šeimų – 398, vienišų – 362.

Nr. 31
1949 m. balandžio 23 d.
Perdavė – **Starikov**
Priėmė – **Makarova** (Parašas)
1949.IV.23.

LSSR vidaus reikalų ministras
Bartašiūnas

RFVA. F. 4979. Ap. 1. B. 475. L. 222. Originalas rusų k. Mašinraštis.

146. SSRS MVD Krasnojarsko krašto valdybos viršininko G.Kozlov'o ir SSRS MVD įgaliotinio Maslenikov'o pranešimas SSRS vidaus reikalų ministrui S.Kruglov'ui apie tremtinių iš Lietuvos ir Estijos apgyvendinimą Krasnojarsko krašte.

Krasnojarskas, 1949 m. balandžio 23 d.

Visiškai slaptai
Egz. Nr.1

SSR Sąjungos vidaus reikalų ministrui
generolui pulkininkui
draugui S.N.Kruglov'ui

Tarnybinis pranešimasapie 13 823 žmonių, iškeldintų iš Pabaltijo, įkurdinimą Krasnojarsko krašte

Vykdydama Jūsų 1949 m. kovo 12 d. įsakymą Nr. 00225, MVD Krasnojarsko krašto valdyba pasirengė priimti, priėmė ir įkurdino iškeldintuosius, atvykusius į kraštą iš Estijos ir Lietuvos respublikų.

MVD valdybos teikimu Krasnojarsko krašto vykdomojo komiteto 1949 m. vasario 26 d. sprendimu buvo numatyta atvykstančius iškeldintuosius įkurdinti 43-juose krašto rajonuose – kolūkiuose 2 470 šeimų ir

tarybiniuose ūkiuose 1 530 šeimų, iš viso 4 000 šeimų.

1949 m. kovo antrojoje pusėje komandiruoti į rajonus MVD valdybos bendradarbiai patikrinti, kaip parengtos įkurdinimo vietos, nustatė, kad kai kuriuose rajonuose dėl gyvenamojo ploto stokos 300 šeimų įkurdinti numatytose vietose negalima. Be to, prasidėjus pavasario polaidžiui, į šiaurinius – Jeniseisko, Kazačinskojės ir kitus rajonus iškeldintieji negali būti nuvežti – juos reikia laikyti iki navigacijos.

Atsižvelgus į turimą gyvenamąjį plotą ir galimybę kompaktiškiau įkurdinti ir įdarbinti iškeldintuosius, susitarus su krašto organizacijomis, numatytų tremties rajonų skaičius buvo sumažintas nuo 43 iki 36.

Į geležinkelio stotis buvo komandiruota 14 MVD valdybos įgaliotinių, jų ir MVD rajonų skyrių viršininkų žinion iškeldintiesiems saugoti iškrovimo vietoje ir lydėti į įkurdinimo vietas buvo paskirta MVD kariuomenės 350-ojo konvojinio pulko 65 kareiviai, MGB kariuomenės 50 kareivių, 45 milicijos ir priešgaisrinės apsaugos darbuotojai. MVD valdybos Paieškų būrio operatyvinės grupės, kurias sudarė 52 žmonės, iškeldintųjų iškrovimo ir pervežimo į įkurdinimo vietas metu buvo perdislokuotos prie plentų ir miškelių aplink geležinkelio stotis.

Nuo 1949 m. balandžio 6 iki 16 d. į Krasnojarsko geležinkelio iškrovimo stotis atvyko 12 iškeldintųjų ešelonų. Sanitarinė ešelonų būklė patenkinama. Kelionėje keletas senų iškeldintųjų ir vaikų buvo susirgę skrandžio ir žarnyno neinfekcinėmis ligomis.

Iš 12 ešelonų sanitarinis apšvarinimas atliktas tik ešelono Nr. 97406 – Omsko stotyje. Kitų ešelonų, kurie buvo kelionėje po 11-16 parų, sanitarinis apšvarinimas neatliktas. Į Kansko stotį atvykusiame ešelone Nr. 97370 nustatyta, kad iškeldintieji utėlėti.

Iškeldintuosius iš ešelonų viršininkų priminėjo MVD rajonų skyrių viršininkai kartu su MVD valdybų įgaliotiniais ir specialiųjų komendantūrų darbuotojais, patikrindami kiekvieną iškeldinamąjį.

Priimant buvo sudaromi iškeldintųjų sąrašai, kurie yra priėmimo-perdavimo dokumentai, pridedami prie priėmimo akto.

Kiekvieną iškeldintąjį priimant asmeniškai, šeimų pažymos (ešelonų viršininkų gautos iš MGB organų) buvo sutikrinamos su esama padėtimi. Šeimų pažymų neturėjusios 6 šeimos ir 12 vienišų žmonių buvo įtraukti į priėmimo-perdavimo sąrašus ir MVD rajonų viršininkų priimti iš ešelonų viršininkų pagal aktus.

Pagal šeimų pažymas ir ešelonų sąrašus, pateiktus ešelonų viršininkams, išsiuntimo stotyse buvo pakrauta 4 910 šeimų, 13 689 žmonės, tarp jų: vyrų – 3 541, moterų – 6 105, vaikų iki 16 metų – 4 223.

Kelionėje iki Krasnojarsko krašto:

Pabėgo: – 16 žmonių, iš jų: vyrų – 7, moterų – 9.

Mirė – 22 žmonės, tarp jų: vyrų – 11, moterų – 9, vaikų – 2.

Išlaipinta iš ešelonų ligonių įvairiose geležinkelio stotyse -vyrų – 2, moterų – 5, vaikų – 5, iš viso – 12 žmonių.

Gimė kelionėje 7 vaikai.

Priimta į ešelonus atsilikusių nuo kitų ešelonų – 4 žmonės, tarp jų: vyrų – 2, vaikų – 2.

Perduota MGB organams kelionėje pagal jų paklausimus – 7 žmonės, tarp jų: vyrų – 4, moterų – 3.

Faktiškai iš ešelonų viršininkų MVD Krasnojarsko krašto rajonų skyrių viršininkai priėmė esamas 4 902 šeimas, tarp jų: vyrų – 3 514, moterų – 6 103, vaikų – 4 206, iš viso – 12 823 žmones, tarp jų 1 231 vienišą žmogų.

Vienišų žmonių amžiaus struktūra:

Iki 40 metų	Nuo 41 iki 50 metų	Nuo 51 iki 55 metų	Nuo 55 iki 60 metų	Daugiau kaip 60
vyrų – 180	39	27	47	59
moterų –317	166	88	158	134

Pagal MGB organų pažymas ešelonuose atvyko 16 vaikų iki 16 metų, neturinčių giminių, pavyzdžiui:

Leppik Inna Iganovna, gimusi 1935 metais, estė, atvyko su ešelonu Nr. 97306. Pagal šeimos pažymą, surašytą Estijos SSR MGB operatyvinės grupės Nr. 40/s operatyvinio įgaliotinio vyresniojo leitenanto Moroz'o, Leppik I.J. yra vieniša, buožės duktė.

Su ešelonu Nr. 97304 pagal MGB pažymas atvyko vieniši:

Lovald Milvi Romanovičius, gimęs 1934 metais.

Messak Lui Augustovičius, gimęs 1935 metais.

Su ešelonu Nr. 97377 atvyko Čeloviučiūtė * Amelija, Vinco d.,

*Taip dokumente.

gimusi 1934 metais, lietuvė ir kiti.

Tarp atvykusių iškeldintųjų buvo 169 šeimos, kuriose nėra darbingo amžiaus narių, šiose šeimose yra 405 žmonės.

Priimtų iškeldintųjų dauguma – buožių, banditų ir jų rėmėjų šeimos. Suaugę šeimų nariai, sprendžiant iš jų išorės, fiziškai sveiki.

Tarp priimtųjų 700 žmonių – miestų gyventojai – nacionalistų šeimų nariai ir kiti.

Atvykusiojo kontingento tautybės tokios: estų – 6 592 žmonės, lietuvių – 6 830 žmonių, vokiečių – 118 žmonių, lenkų – 158 žmonės, rusų – 82 žmonės, latvių – 24 žmonės, ukrainiečių – 5 žmonės, švedų – 3 žmonės, suomių – 6 žmonės, žydų – 4 žmonės ir armėnų – 1 žmogus.

Visos atvykusios šeimos ir vieniši žmonės įkurdinti 36 krašto rajonuose ir 360 gyvenamųjų punktų, kur gyvena anksčiau į kraštą atvykę specialieji tremtiniai. Kolūkiuose įdarbinta 2 939 šeimos, tarybiniuose ūkiuose – 1963 šeimos.

3.217 šeimų įkurdinta atskiruose namuose ir 1 685 šeimos įkeltos į vietos gyventojų butus.

Įkurdinimo vietose iš visų atvykusių iškeldintųjų paimti raštteliai, kad jiems žinomas SSRS liaudies komisarų tarybos 1945 m. sausio 8 d. nutarimas Nr. 85 "Dėl teisinės specialiųjų tremtinių padėties" ir SSR Sąjungos aukščiausiosios tarybos Prezidiumo 1948 m. lapkričio 26 d. įsakas "Dėl atsakomybės už pabėgimus".

Iš 36 rajonų, kuriuose įkurdinti iškeldintieji, 14-oje rajonų baigta iškeldintųjų apskaita ir surašytos jų anketos. Šiuose rajonuose iš iškeldintųjų atimti pasai.

Ešelonus iškraunant, iškeldintuosius vežant iš stočių ir įkurdinant, pabėgimų bei kokių kitų įvykių nebuvo.

Nuo 1949 m. kovo 20 d. iki balandžio 23 d. į MVD organus Specialiųjų tremčių skyriaus periferijos aparatui sukomplektuoti naujai priimti 127 žmonės. Pervesta iš kitų padalinių 32 žmonės. Atvyko iš MVD kitų sričių valdybų 36 žmonės. Iš viso – 195 žmonės.

Iš jų paskirta: komendantų, pakomendančių, operatyvinių įgaliotinių pareigoms – 95 žmonės; prižiūrėtojų – 100 žmonių. Iš šio skaičiaus pagal SSRS MVD 1949 m. balandžio 12 d. įsakymą Nr. 00331 leista papildomai 20 komendantų, 20 pakomendančių ir 100 prižiūrėtojų etatų, naujai atvykstantiems prižiūrėti paskirta ir dirba 20 komendantų, 20 pakomendančių ir 85 prižiūrėtojai.

Visiems naujai priimtiems, pervestiems ir atvykusiems iš kitų sričių darbuotojams prieš leidžiant dirbti surengti instrukciniai trumpalaikiai seminarai, kuriuose komendantai, pakomendančiai supažindinti su SSRS MVD įsakymais specialiųjų tremčių ir specialiųjų tremtinių klausimais.

Atvykusių iškeldintųjų režimui ir administracinei priežiūrai garantuoti numatytos šios priemonės:

1. Iki 1949 m. balandžio 25 d. visiškai sukomplektuoti trūkstamus 15 prižiūrėtojų.

2. Iki 1949 m. balandžio 30 d. baigti rašyti atvykusių iškeldintųjų anketas bei forminti įskaitos korteles ir pradėti rašyti asmens bylas.

3. Į toliau nuo komendantūrų esančias gyvenvietes nuvežtus linkusius bėgti vienišus žmones perkelti į gyvenamuosius punktus prie komendantūrų.

4. Persvarstyti MVD valdybos operatyvinės paieškos būrio užkardų ir operatyvinių postų dislokaciją.

5. Balandžio 25 d. komandiruoti patyrusius MVD valdybos operatyvinius darbuotojus į atvykusių iškeldintųjų įkurdinimo rajonus, kad praktiškai padėtų kaupti informaciją, kuria remiantis būtų užkertamas kelias pabėgti, kurti rėmimo grupes bei organizuoti naujai priimtų prižiūrėtojų darbą.

6. Atsižvelgiant į naujojo kontingento įdarbinimo patikrinimo rezultatus, tarpininkauti krašto organizacijose, kad iškeldintiesiems būtų padedama įsigyti sėklų sodybiniams sklypams, įsiveisti gyvulių, gauti paskolų, kreditų individualių namų statybai.

MVD Krasnojarsko krašto valdybos viršininkas
pulkininkas
G.Kozlov (Parašas)
SSRS MVD įgaliotinis
pulkininkas
Maslenikov (Parašas)

Krasnojarskas 4/40, 1949 m. balandžio 23 d.

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 475. L. 86-91. Originalas rusų k. Mašinraštis.

147. SSRS MVD Irkutsko srities valdybos viršininko M.Došlov'o ir SSRS MVD įgaliotinio Poliakov'o pranešimas SSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojui V.Riasnoj'ui apie tremtinių iš Pabaltijo sunkią padėtį, jų apgyvendinimą ir čekistinę priežiūrą Irkutsko srityje.

Maskva, 1949 m. balandžio 30 d.

SSR Sąjungos vidaus
reikalų ministro pavaduotojui
generolui leitenantui
drg. Riasnoj'ui
Maskva

Visiškai slaptai
Egz. Nr.1
SSR Sąjungos vidaus reikalų ministerija
MVD Irkutsko srities valdyba
1949 m. balandžio 30 d.
Nr.17/1-002715 Irkutskas

Tarnybinis pranešimas
Pagal Ministrų tarybos nutarimą ir vidaus reikalų ministro generolo pulkininko drg. Kruglov'o 1949 m. balandžio 7 d. telegramą Nr. 277 dėl atgabenimo į Irkutsko sritį iš Pabaltijo iškeldintų 8 000 šeimų, VKP(b) Irkutsko srities komiteto biuras 1949 m. vasario 8 d. priėmė sprendimą dėl nurodyto skaičiaus iškeldintųjų šeimų atvežimo ir įkurdinimo srities rajonų kolūkiuose bei tarybiniuose ūkiuose. Tuo pačiu nutarimu patvirtintas išankstinis įkurdinimo pagal rajonus planas.

I MVD valdybos priemonės rengiantis priimti ir įkurdinti iškeldintuosius

MVD valdyba 1949 m. vasario 11 d. į numatomo įkurdinimo rajonus komandiravo savo įgaliotinius patikrinti iškeldintųjų įkurdinimo kolūkiuose ir tarybiniuose ūkiuose galimybių.

MDV valdybos įgaliotiniai ir MVD miestų ir rajonų skyrių viršininkai kartu su rajonų darbo žmonių deputatų tarybomis patikrino kolūkius: kolūkių valdybų pasėdžiuose ir visuotiniuose kolūkiečių susirinkimuose patikslino, kiek iš tikrųjų galima priimti iškeldintųjų, turint galvoje, kad reikės juos aprūpinti būstu ir suteikti materialinę pagalbą.

Kiekvienam kolūkiui ir tarybiniam ūkiui buvo surašyti aktai ir numatytos pasirengimo iškeldintiesiems priimti priemonės, po to buvo

sudaryti įkurdinimo rajonų kolūkiuose planai bei specialiųjų komendantūrų formavimo projektai.

Pagal patikrinimo medžiagą nustatyta:

Srities rajonuose laisvo gyvenamojo ploto yra 2 066 kaimo tipo namai, iš kurių 956 reikia kapitaliai remontuoti, 336 reikia vidutinio ir eilinio remonto ir tik 254 namai tinkami gyventi. Atvykstantiems iškeldintiesiems padėti maistu ir sėklinėmis bulvėmis absoliuti dauguma kolūkių negali.

Remdamasis iš rajonų gauta medžiaga dėl galimybės iškeldintuosius įkurdinti kolūkiuose ir tarybiniuose ūkiuose, srities vykdomasis komitetas 1949 m. kovo 3 d. nutarimu Nr. 009 įpareigojo rajonų vykdomųjų komitetų pirmininkus nedelsiant iškeldintuosius priimančiuose kolūkiuose organizuoti gyvenamųjų ir ūkinių pastatų remontą, kiekviename tokiame kolūkyje sudaryti remonto ir statybos brigadas.

Tuo pačiu sprendimu srities vykdomasis komitetas įpareigojo srities plano komitetą iškeldintuosius priimantiems kolūkiams skirti gyvenamųjų patalpų remontui pakankamai medžiagų; srities prekybos skyrių – paskirti iškeldintiesiems specialius maisto ir pramonės prekių fondus; atvežti į srities rajonus 500 tonų bulvių; rajonų vykdomųjų komitetų pirmininkus kartu su MVD rajonų ir miestų skyrių viršininkais – sudaryti operatyvinius iškeldintųjų šeimų transportavimo iš iškrovimo stočių į įkurdinimo vietas organizavimo planus, kuriuose būtų numatyta mobilizuoti kiek galima daugiau rajonuose esančių transporto priemonių, taip pat iškrovimo stotyse parengti patalpas, reikalingas žmonėms laikinai laikyti.

MVD miestų ir rajonų skyrių viršininkai per vėlesnį patikrinimą, kaip vykdomos priemonės gyvenamajam fondui remontuoti ir pasirengti iškeldintiesiems priimti, nustatė, kad kai kuriuose rajonuose kolūkiai ir tarybiniai ūkiai priimti iškeldintuosius pasirengė visiškai prastai, gyvenamasis fondas remontuojamas nepatenkinamai, o kai kuriuose kolūkiuose dėl to, kad nėra statybinių medžiagų ir lėšų, gyvenamasis fondas visiškai neremontuojamas.

Ypač blogai gyvenamasis fondas buvo remontuojamas Buriatijos-Mongolijos nacionalinėje apygardoje.

MVD srities valdybos teikimu VKP(b) srities komitetas 1949 m. balandžio 5 d. priėmė dar vieną sprendimą dėl atvykstančio kontingen-

to paskirstymo į srities rajonus, numatė dalį kontingento įkurdinti srities pramonės įmonėse, mažiau iškeldintųjų atvežti į Žigalovo, Šitkino ir Buriatijos-Mongolijos nacionalinės apygardos rajonus. Į Žigalovo rajoną srities partijos komiteto biuro š.m. vasario 8 d. sprendimu buvo planuota atvežti 1 005 šeimas, š.m. balandžio 5 d. sprendimu numatyta atvežti 500 šeimų. Taip VKP(b) srities komiteto š.m. balandžio 5 d. sprendimu buvo nustatytas galutinis iškeldintųjų įkurdinimo srities rajonuose planas, pagal kurį numatyta įkurdinti kolūkiuose ir tarybiniuose ūkiuose 5 855 šeimas ir pramonėje – 1 867 šeimas.

Ešelonams atvykus, padėti MVD miestų ir rajonų skyriams priimti, iškrauti ir transportuoti iškeldintuosius į įkurdinimo vietas buvo komandiruota 40 operatyvinių MVD darbuotojų. Kartu į tuos pačius rajonus kaip įgaliotiniai buvo komandiruoti VKP(b) srities komiteto ir srities vykdomojo komiteto atstovai.

Kad specialiosios komendantūros sukomplektuotų prižiūrėtojus, VKP(b) srities komitetas 1949 m. kovo 13 d. nutarimu įpareigojo VKP(b) miestų ir rajonų komitetus atrinkti komunistus ir pasiųsti juos į MVD rajonų skyrius dirbti prižiūrėtojais specialiosiose komendantūrose.

Kadrų SSRS vidaus reikalų ministro numatytoms specialiosioms komendantūroms komplektuoti MVD srities valdyba iki ešelonų atvykimo negavo. Todėl MVD srities valdyba buvo priversta su drg. Kruglov'o sankcija laikinai dirbti specialiosiose komendantūrose pakviesti 92 kursantus iš Irkutsko milicijos mokyklos.

II Atvykstančių iškeldintųjų priėmimo iškrovimo stotyse ir gabenimo į įkurdinimo vietas organizavimas

Iškeldintųjų ešelonai pagal geležinkelių dokumentus, kaip nurodyta SSRS MVD paskirstoje, buvo numatyti iškrauti šiose Rytų Sibiro geležinkelio stotyse:

Taišeto stotis,	Iškraunamas ešel.	Nr. 97368	šeimų sk.	340
	"	Nr. 97367	"	164
Alzamajaus	"	Nr. 97367	"	196
	"	Nr. 97366	"	209
Nižneudinsko	"	Nr. 97366	"	147
	"	Nr. 97365	"	85
Tulūno	"	Nr. 97365	"	329
	"	Nr. 97364	"	326
Kuitūno stotis,	Iškraunamas ešel.	Nr. 97319	šeimų sk.	442
	"	Nr. 97362	"	185
	"	Nr. 97363	"	361
Zimos	"	Nr. 97362	"	201
	"	Nr. 97361	"	129
Zalarių	"	Nr. 97361	"	112
	"	Nr. 97360	"	429
Tyretės	"	Nr. 97361	"	98
Kutuliko	"	Nr. 97359	"	298
	"	Nr. 97358	"	96
Čeremchovo	"	Nr. 97357	"	329
Irkutsko	"	Nr. 97358	"	170
	"	Nr. 97356	"	469
	"	Nr. 97355	"	356
	"	Nr. 97354	"	396
	"	Nr. 97353	"	359
	"	Nr. 97352	"	330
Michailovkos	"	Nr. 97318	"	361
Makarjevos	"	Nr. 97378	"	488

Ešelonai į iškrovimo stotis ėmė atvykti nuo š.m. balandžio 11 iki 18 d., iš jų priimta ir srities rajonuose įkurdinta 8 022 šeimos – 23 907 žmonės, iš jų vyrų – 7 303, moterų – 9 817, vaikų – 6 787. Iš šio skaičiaus priimta senų vienišų žmonių -413, vaikų iki 16 metų, neturinčių tėvų, – 44 ir invalidų, netinkamų fiziniam darbui, – 614.

Iškraunant ir priimant Alzamajaus, Tulūno, Zimos, Zalarių, Makarjevos, Angaros, Irkutsko-K stotyse, laukdami transportavimo į įkurdinimo vietas, iškeldintieji buvo laikomi laikinojo prieglobsčio vietose.

Kai kuriuose srities rajonuose dėl pavasario polaidžio ir pabjurusių kelių bei užtrukus navigacijos Angara pradžiai, iškeldintuosius buvo keblu transportuoti, todėl kontingento įkurdinimas buvo susijęs su dideliais sunkumais.

Pavyzdžiui, vietoj 500 iškeldintųjų šeimų, numatytų nugabenti į Žigalovo rajoną, dėl pabjurusių kelių ir pavasario polaidžio buvome priversti nugabenti tik 352 šeimas. Be to, pakeliui iš šio šeimų skaičiaus Ust Udos rajono kolūkiuose buvome priversti įkurdinti 92 šeimas. Taigi į Žigalovo rajoną iš viso nugabenta tik 260 šeimų.

Alzamajaus rajone dėl pabjurusių kelių ir pavasario polaidžio kontingentas laikino prieglobsčio punktuose buvo laikomas nuo balandžio 16 iki 27 d. imtinai.

Iškeldintųjų įkurdinimas Buriatijos-Mongolijos nacionalinės apygardos rajonuose: Bochano, Osos ir Ust Udos, taip pat Kirovo * rajone užtruko iki š.m. balandžio 25 d., nes ilgai neprasidėjo navigacija Angara. 100 šeimų kontingentas Ust Udos rajonui dėl tos pačios priežasties iki šiol tebėra Makarjevos stotyje.

Taišeto, Tulūno, Nižneudinsko ir kituose rajonuose iškeldintųjų transportavimas į įkurdinimo vietas vyko kiek normaliau. Iškeldintiesiems transportuoti į Kačiugo, Žigalovo, Aginskojės, Bajandajaus, Echirit Bulagatskio ir Olchono rajonus VKP(b) srities komiteto nutarimu buvo mobilizuotas Irkutsko miesto autotransportas – 850 mašinų.

Priimant iš ešelonų viršininkų iškeldintuosius, nustatyta, kad kelionėje, daugiausia dar Lietuvos SSR teritorijoje, pabėgo 28 žmonės, be to, 20 žmonių mirė, perduota į ligonines 15 žmonių ir priimta atsilikusių nuo kitų ešelonų 3 žmonės.

Iš šio skaičiaus pagal

Nr. 97318,	ešelonus:	ešelono viršininkas papulkininkis Tetsov, mirė 3 žmonės
Nr. 97353	”	majoras Korneiko, pabėgo 5 žmonės, mirė 1 žmogus
Nr. 97354	”	papulkininkis Davydov, mirė 2 žmonės
Nr. 97356	”	majoras Sirota, pabėgo 6 žmonės, mirė 3 žmonės
Nr. 97359	”	kapitonas Gorkovyj, pabėgo 11 žmonių, mirė 3 žmonės
Nr. 97361	”	papulkininkis Špilevskij, mirė 1 žmogus
Nr. 97363	”	majoras Chodoginskij, pabėgo 1 žmogus
Nr. 97364	”	milicijos majoras Včadov, mirė 2 žmonės
Nr. 97365	”	milicijos majoras Klibanskij, pabėgo 2 žmonės.
Nr. 97366	”	vyr. leitenantas Jeršov, mirė 1 žmogus.
Nr. 97368		kapitonas Potapov, pabėgo 3 žmonės, mirė 1 žmogus
Nr. 97378		majoras Boutov, mirė 3 žmonės.

Iš iškeldintųjų, numatytų gabenti į Žigalovo rajono kolūkius, ir iš Irkutsko-K stotyje iškrauto kontingento, siekiant užkirsti kelią galimiems pabėgimams, vienišus ir linkusias bėgti 66 šeimas apgyvendinome Olchono saloje, jie dirbs žuvų pramonėje, ir 18 šeimų Sliudiankos rajone "Baikalzoloto" kombinato Kotų aukso kasykloje.

Kad iškeldintieji nepabėgtų iškrovimo ir gabenimo į nuolatinio įkurdinimo vietas metu, MVD valdybos operatyvinės paieškos būrys iškrovimo stotyse bei kituose punktuose ir plentuose, vieškeliuose organizavo operatyvinės paieškos grupes.

III Iškeldintųjų įkurdinimo kolūkiuose, tarybiniuose ūkiuose ir pramonės įmonėse būklė

Miško ir popieriaus pramonės ministerijos, Susisiekimo ministerijos įmonėse, Hidrolizės pramonės įmonėse kontingentas iš esmės įkurdintas parengtame gyvenamajame plote. Srities rajonų kolūkiuose iškeldintieji kai kur įkurdinti neparengtame gyvenamajame plote. Kai kuriuose Kačiugo, Bajandajaus, Echirit Bulagatskio, Irkutsko ir kitų rajonų kolūkiuose dėl to, kad gyvenamasis plotas buvo neparengtas, kontingentas įkurdintas ankštai – po 3-4 šeimas – 15-16 žmonių viename valstiečio name.

Kai kuriuose kolūkiuose iškeldintieji neaprūpinti maistu, o tos kontingento dalies, kuri iškeldinta iš Lietuvos SSR miestų ir apgyvendinta Kačiugo, Bajandajaus, Ikėjaus ir kitų rajonų kolūkiuose, padėtis yra sunki, todėl kai kurie susirgo skrandžio ir žarnyno ligomis.

IV Ypatingi įvykiai iškeldintųjų priėmimo, gabenimo ir įkurdinimo laikotarpiu

Iškeldintųjų iškrovimo, priėmimo ir gabenimo į jų įkurdinimo vietas laikotarpiu buvo trys bandymai pabėgti, kuriems laiku buvo užkirstas kelias. Tuo pačiu metu viena moteris pabėgo iš Kačiugo rajono, paieška vyksta.

Gabenant iškeldintuosius į Bochano rajoną, automašinos avarijoje

* Dabar dalis buv. Kirovo raj. priklauso Bachano raj., dalis Ust Ordynskio buriatų autonominei apygardai.

gavo mirtiną traumą iškeldintasis Kazlauskas Juozas, gimęs 1892 metais, mašinos vairuotojas suimtas ir traukiamas baudžiamojon atsakomybėn.

Keliantis per Angarą, per neatsargumą iš baržos iškrito ir nuskendo viena specialioji tremtinė, senyvo amžiaus, psichiškai nesveika, skenduolės lavonas iš upės ištrauktas. Šios bylos tyrimą vykdo MVD Kirovo rajono skyrius.

V Naujai įsteigtų specialiųjų komendantūrų komplektavimas ir etatų paskirstymas

Naujam iškeldintųjų kontingentui priimti srities rajonuose buvo įsteigtos 34 specialiosios komendantūros, kurios paskirstytos šiuose rajonuose:

Rajonai	Naujai įsteigtų specialiųjų komendantūrų skaičius	
	rajonuose, į kuriuos specialusis kontingentas atvežtas pirmą kartą	rajonuose, kuriuose buvo senasis specialusis kontingentas
Alario rajonas	3	-
Aginskojės	1	-
Alzamajaus	-	2
Bajandajaus	-	2
Bochano	1	-
Golumetės	-	-
Žigalovo	-	1
Zalarių	1	-
Zimos	-	-
Irkutsko	-	1
Ikėjaus	1	-
Kirovo	2	-
Kačiugo	-	2
Nižneudinsko	-	-
Nukutų	2	-
Osos	1	-
Olchono	1	-
Sliudiankos	-	-
Taišeto	-	2
Tangujaus	1	-
Tulūno	-	3
Tyretės	1	-
Usolės	-	1
Ust Ordynskio	2	-
Ust Udos	1	-
Chariko	-	1
Čeremchovo	-	-
Šitkino	1	-
Iš viso:	19	15

Iškeldintųjų apskaitai ir anketavimui organizuoti į visas specialiąsias komendantūras š.m. balandžio 23 d. komandiruoti MVD valdybos registratoriai.

Kontingento įkurdinimo, aprūpinimo būstu, maistu ir įdarbinimo eigai patikrinti į Čeremchovo, Kačiugo, Bajandajaus, Echirit Bulagatskio ir Irkutsko kaimiškuosius rajonus buvo išvykę MVD valdybos viršininkas pulkininkas drg. Došlov, SSRS MVD įgaliotinis pulkininkas drg. Poliakov, MVD valdybos Specialiųjų tremčių skyriaus viršininko pavaduotojas majoras drg. Mirošničenko.

Išvykose paaiškėjo komendantūrų organizavimo trūkumų, pavyzdžiui, Bajandajaus, Kačiugo ir kituose rajonuose specialiosioms komendantūroms nepaskirta patalpų. Vietose buvo imtasi reikiamų žygių.

Kartu pagal tikrinimo duomenis rajonų skyrių viršininkams nurodyta pašalinti nustatytus trūkumus.

VI Tolesnės priemonės

Kad būtų užkirstas kelias galimiems pabėgimams, priėmėme sprendimą: iš priimtojo kontingento visus fiziškai sveikus vienišus vyrus pasiųsti tremčiai į Bodaibo rajoną ir įdarbinti treste "Lenzoloto".

Padėti organizuoti čekistinę operatyvinę priimto iškeldintųjų kontingento priežiūrą į naujai įsteigtas specialiąsias komendantūras š.m. gegužės 3 d. bus pasiųsti MVD operatyviniai darbuotojai.

Iškeldintųjų įkurdinimui ir įdarbinimui pagerinti MVD valdyba kartu

su srities vykdomojo komiteto perkeltųjų skyriumi parengė VKP(b) srities komiteto sprendimo projektą, kuriame numatyti iškeldintųjų priėmimo kolūkiuose, jų aprūpinimo sodybiniais sklypais, erdvesnio įkurdinimo, maitinimo, medicininio aptarnavimo, paramos MVD rajonų skyriams teikimo aprūpinant komendantūras ir jų darbuotojus tarnybinėmis ir gyvenamosiomis patalpomis ir kiti klausimai.

Artimiausiu metu sprendimas šiuo klausimu bus priimtas.

Priedas *: 1 Žinios apie ešelonų iškrovimą.

2. Etatų sąrašas.

MVD Irkutsko srities valdybos pulkininkas
Došlov (Parašas)
SSRS MVD įgaliotinis pulkininkas
1949 m. balandžio 24 d. **Poliakov** (Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 475. L. 75-83. Originalas rusų k. Mašinraštis.

148. SSRS vidaus reikalų ministro S.Kruglov'o pranešimas J.Stalin'ui, V. Molotov'ui, L.Berija, G.Malenkov'ui apie SSRS MT 1949 m. sausio 29 d. nutarimo dėl Lietuvos, Latvijos ir Estijos sovietiniam okupaciniam režimui pavojingų šeimų ištrėmimo visam laikui įvykdymą.

Maskva, 1949 m. gegužės 18 d.

1949 m. gegužės 18 d.
Nr. 2137/1
draugui J.V.Stalin'ui
draugui V.M.Molotov'ui
draugui L.P.Berijai
draugui G.M.Malenkov'ui
Visiškai slaptai
Egz. Nr.7

SSRS vidaus reikalų ministerija raportuoja, kad įvykdė SSRS ministrų tarybos 1949 m. sausio 29 d. nutarimo Nr. 390-1388 vs "Dėl iškeldinimo iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos teritorijos buožių su šeimomis, nelegaliai gyvenančių, nukautų ginkluotų susirėmimų metu ir nuteistų banditų bei nacionalistų šeimų, legalizuotų banditų, tebetęsiančių priešišką darbą, ir jų šeimų, taip pat represuotų banditų rėmėjų šeimų" SSSR MVD liečiančią dalį.

SSRS ministrų taryba įpareigojo SSRS vidaus reikalų ministeriją pasirūpinti iškeldinamųjų iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos konvojavimu ir gabenimu geležinkeliu bei vandens keliais į jų įkurdinimo vietas, kruopščia iškeldinamųjų apsauga kelionėje; administracine iškeldinamųjų priežiūra įkurdinimo vietose ir derama įskaita - įvesti tokį režimą, kad nebūtų jokios galimybės pabėgti; iškeldinamųjų įdarbinimu žemės ūkyje (kolūkiuose ir tarybiniuose ūkiuose) ir miško ruošos bei aukso gavybos pramonės įmonėse; iškeldintųjų įkurdinimo vietose steigti MVD specialiąsias komendantūras.

MVD organai kartu su vietiniais partiniais ir tarybiniais organais, atsižvelgdami į galimybę iškeldintuosius įdarbinti, sutvarkyti jų buitį ir įkurdinti, numatė konkrečias įkurdinimo vietas nustatytuose įkurdinimo rajonuose.

Kolūkiai, tarybiniai ūkiai ir ūkinės organizacijos, kurių įmonėse buvo numatyta įdarbinti iškeldintuosius, ėmėsi visų reikiamų priemonių jiems priimti: paskirti ir paruošti namai, bendrabučiai bei kitos patalpos iškeldintiesiems įkurdinti, parengtas transportas iškeldintiesiems nugabenti iš geležinkelio stočių į įkurdinimo vietas.

Padėti MVD vietos organams priimti, įkurdinti ir įdarbinti iškeldintuosius, taip pat organizuoti griežtą jų įskaitą, režimą ir administracinę priežiūrą, į iškeldintųjų įkurdinimo vietas kaip SSRS MVD įgaliotiniai buvo komandiruoti atsakingi SSRS MVD darbuotojai. SSRS MVD įgaliotiniai buvo pasiųsti taip pat į Lietuvos, Latvijos ir Estijos SSR, kad palaikytų viešąją tvarką miestuose bei kaimų gyvenamuosiuose punktuose ir pasirūpintų, kad iškeldinamieji būtų priimti ir išsiųsti į įkurdinimo vietas.

SSRS MVD nurodymu Lietuvos, Latvijos ir Estijos SSR MVD organai MGB organams padėti įvykdyti iškeldinimą paskyrė daug MVD ir milicijos operatyvinių darbuotojų.

Prieš pat iškeldinimo operaciją į pakrovimo stotis buvo atvaryta 76

* Priedai neskelbiami.

geležinkelio ešelonai, įrengti žmonėms vežti, paskirtas konvojus iškeldintiesiems lydėti ir paskirti ešelonų viršininkai - patyrę MVD organų karininkai. Medicinos pagalbai iškeldinamiesiems teikti kelionėje kiekvienam ešelonui buvo paskirti medicinos darbuotojai ir kiek reikia vaistų bei tvarsliavos.

Pakraunant vagonus geležinkelio stotyse, buvo pasirūpinta derama viešąja tvarka. Prikrauti ešelonai iš karto buvo išsiunčiami. Kelionėje iškeldinamieji buvo aprūpinami karštu maistu per geležinkelio bufetus.

Iš viso iš Lietuvos, Latvijosi ir Estijos teritorijos buvo iškeldinta 30 630 buožių, nacionalistų ir banditų šeimų (94 779 žmonės, iš jų vyrų - 25 708, moterų - 41 987 ir vaikų - 27 084), tarp jų:

iš Lietuvos SSR	-	9 598	šeimos	(31 917 žmonių)
iš Latvijos SSR	-	13 624	šeimos	(42 149 žmonės)
iš Estijos SSR	-	7 488	šeimos	(20 713 žmonių)

Pagal SSRS ministrų tarybos nutarimą iškeldintieji įkurdinti:

Krasnojarsko krašte	-	3 671	šeima	(13 823 žmonės)
Novosibirsko srityje	-	3 152	šeimos	(10 064 žmonės)
Tomsko srityje	-	5 360	šeimų	(16 065 žmonės)
Omsko srityje	-	7 944	šeimos	(22 542 žmonės)
Irkutsko srityje	-	8 475	šeimos	(25 834 žmonės)
Amūro srityje	-	2 028	šeimos	(5 451 žmogus)

Iškrovimo stotyse atvykusius iškeldintųjų ešelonus priėmė specialiai paskirti MVD darbuotojai, iškeldintieji buvo laikinai apgyvendinti iš anksto parengtose patalpose iki bus išsiųsti į įkurdinimo vietas. Iškeldintieji gavo karšto maisto ir sausąjį davinį kelionei į tremties vietas.

Pagal įkurdinimo planą iškeldintieji su konvojais buvo išvežioti į nuolatinės tremties vietas ir įkurdinti parengtose patalpose.

Iškeldintieji įdarbinti: kolūkiuose - 75 790 žmonių, tarybiniuose ūkiuose - 16 005 žmonės, aukso gavybos pramonėje -2 031 žmogus ir miško paruošų pramonėje - 953 žmonės.

Paaiškėjo, kad tarp iškeldintųjų yra 2 850 nukaršusių vienišų senių, 185 maži vaikai be giminių, kurie galėtų juos išlaikyti, ir 146 invalidai, visiškai negalintys dirbti fizinio darbo.

Įdarbinti iškeldintuosius invalidus ir nusenusius žmones daugeliu atvejų neįmanoma, esami invalidų ir senelių namai pilni. Todėl pagal SSRS ministrų tarybos š.m. sausio 29 d. nutarimą darbo žmonių deputatų tarybų vykdomiesiems komitetams buvo iškeltas klausimas, jog būtina organizuoti invalidų namus vienišiems invalidams ir nusenusiems iškeldintiesiems įkurdinti.

Be giminaičių atvykę vaikai įkurdinti rajonų vaikų namuose. Tremties vietose įsteigtos MVD specialiosios komendantūros, visi iškeldintieji paimti įskaiton ir jiems įvestas griežtas režimas bei administracinė priežiūra. MVD organai visiems iškeldintiesiems paaiškino jų teisinę padėtį ir paskelbė SSRS aukščiausiosios tarybos 1948 m. lapkričio 26 d. įsaką dėl baudžiamosios atsakomybės už pabėgimą iš tremties vietų.

SSRS vidaus reikalų ministras
(S.Kruglov)

[Nuorašas] tikras: Minajeva (Parašas)
1949.V.18

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 475. L. 226-229. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

149. SSRS vidaus reikalų ministro S.Kruglov'o raštas SSRS MT pirmininko pavaduotojui G.Malenkov'ui apie 1949 m. kovo-balandžio mėn. iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos ištremtųjų į Sibirą skaičių, tremtinių prievartinį įdarbinimą.

Maskva, 1949 m. birželio 21 d.

Visiškai slaptai

2741/k
1949 m. birželio 21 d.
SSR Sąjungos ministrų tarybos
pirmininko pavaduotojui draugui
G.M.Malenkov'ui
Egz. Nr.3

1949 m. kovo-balandžio mėn. iš Pabaltijo respublikų buvo iškeldinti visiems laikams į Krasnojarsko kraštą, Novosibirsko, Tomsko, Omsko, Irkutsko ir Amūro sritis buožės su šeimomis, banditų ir nacionalistų

šeimos - 30 630 šeimų, 94 211 žmonių.

Visi iškeldintieji paskirstyti taip: kolūkiuose - 64 306 žmonės, tarybiniuose ūkiuose - 17 822 žmonės ir pramonėje - 12 083 žmonės.

Irkutsko, Novosibirsko ir Tomsko sričių vykdomųjų komitetų prašymu SSRS ministrų taryba priėmė tokius potvarkius:

1949 m. balandžio 21 d. Nr. 5100-rs paskyrė Irkutsko srities vykdomajam komitetui 5 milijonų rublių kreditą, kad iškeldintiesiems būtų duodamos piniginės paskolos statytis ir susiremontuoti namus, ir suteikė lengvatų miško medžiagai tokiai statybai gauti;

1949 m. gegužės 29 d. Nr. 8147-rs Novosibirsko srities vykdomajam komitetui tiems patiems tikslams suteikė 5 milijonus rublių kreditą ir pasiūlė RSFSR valstybiniam plano komitetui patenkinti vykdomojo komiteto prašymą pasistatyti invalidų namus;

1949 m. birželio 10 d. Nr. 8317-rs Tomsko srities vykdomajam komitetui paskyrė 5 milijonų rublių kreditą tiems patiems poreikiams ir paskyrė langų stiklo bei statybinių vinių.

Kad sparčiau būtų vykdomos priemonės iškeldintiesiems iš Pabaltijo ūkiškai susitvarkyti ir aklimatizuotis naujose įkurdinimo vietose, būtina išspręsti tokius klausimus: priimti iškeldintuosius kolūkių nariais, paskirti jiems sodybinius sklypus individualių namų statybai ir daržams, nustatyti iškeldintųjų darbo kolūkiuose ir tarybiniuose ūkiuose apmokėjimo tvarką.

Šiems klausimams parengti SSRS vidaus reikalų ministerija laiko esant tikslinga pavesti komisijai iš VKP(b) CK žemės ūkio skyriaus, SSRS ministrų tarybos biuro žemės ūkio klausimams ir SSRS vidaus reikalų ministerijos atstovų parengti priemones ir SSRS ministrų tarybos nutarimo aukščiau nurodytais klausimais projektą.

Referuoju Jūsų nuožiūrai.

SSR Sąjungos vidaus reikalų
ministras **(S.Kruglov)**
[Nuorašas] tikras: (Parašas)

RFVA. F. 9479. Ap. 1. B. 475. L. 230-231. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

150. LSSR MGB "A" skyriaus viršininko P.Grišin'o pažyma apie 1948 m. ištremtų partizanų, jų rėmėjų, antisovietinio pogrindžio dalyvių, pasiturinčių ūkininkų šeimų skaičių

Vilnius, 1949 m. liepos 23 d.

Visiškai slaptai

Pažyma apie banditų bendrininkų buožių šeimų ir banditų nacionalistų šeimų, iškeldintų iš Lietuvos SSR, skaičių 1948 metais

Iš viso iškeldina 11 233 šeimos, kuriose yra 39 482 žmonės. Iš jų: banditų bendrininkų buožių šeimų - 4 929, antisovietinę agitaciją skleidusių vokiečių bendrininkų šeimų - 1 435, banditų nacionalistų šeimų - 4 869.

Iš jų:

a) nelegaliai gyvenančių banditų nacionalistų šeimų	- 1 503
b) nuteistų banditų nacionalistų šeimų	- 2 267
c) per ginkluotus susirėmimus nukautųjų šeimų	- 1 099
Iš bendro iškeldintų šeimų skaičiaus:	
buožių	- 8 228
vidutiniokų	- 2 395
vargingųjų	- 256
kitų	- 364
Iš iškeldintųjų:	
vyrų	- 12 278
moterų	- 16 559
vaikų iki 15 metų	- 10 645

Pasirašė: LSSR MGB "A" skyriaus
viršininkas papulkininkis (GRIŠIN)
3-iojo poskyrio viršininkas majoras
1949 m. liepos 23 d. **(Semcikina)** (Parašas)

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 60. L. 71. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

151. LSSR valstybės saugumo ministro pavaduotojo A.Leonov'o ir LSSR MGB "A" skyriaus viršininko P.Grišin'o telefonograma SSRS valstybės saugumo ministro pavaduotojui S.Ogolcov'ui apie andersininkų ir jehovininkų šeimų ištrėmimą iš Lietuvos.

Vilnius, 1951 m. balandžio 4 d.

Visiškai slaptai
Pranešimas "VČ"

Maskva - SSR Sąjungos valstybės
saugumo ministro pavaduotojui
generolui leitenantui drg.
Ogolcov'ui

Pranešu andersininkų * ir jehovininkų ** šeimų iškeldinimo iš Lietuvos operacijos, įvykdytos naktį iš šių metų kovo 31 d. į balandžio 1 d., patikslintus duomenis.

Iš viso minėtų šeimų buvo paimta 132, kuriose buvo 433 žmonės, iš jų vyrų - 149, moterų - 162 ir vaikų iki 15 metų - 122.

Atskirai andersininkų šeimų paimta 80, kuriose buvo 283 žmonės, iš jų vyrų - 104, moterų - 93, vaikų iki 15 metų - 86 žmonės; pagal tautybę - 79 lietuviai, 39 rusai, 16 baltarusių, 139 lenkai, 6 žydai ir 4 totoriai; pagal socialinę padėtį: vidutinių valstiečių šeimų - 21, vargingųjų valstiečių - 1, kolūkiečių -31, tarnautojų - 3, amatininkų - 1, darbininkų - 11, neturinčių aiškaus darbo - 11 ir kitų - 1.

Jehovininkų šeimų paimta 52, kuriose buvo 150 žmonių, iš jų vyrų -45, moterų - 69, vaikų iki 15 metų - 36 žmonės; pagal tautybę: lietuvių - 145, baltarusių - 4, vokiečių - 1 žmogus; pagal socialinę padėtį: buožių šeimų - 5, kolūkiečių - 13, vidutinių valstiečių - 7, vargingųjų valstiečių - 1, tarnautojų - 4, darbininkų - 10 ir neturinčių aiškaus darbo - 12.

Paimtos šeimos buvo pakrautos į specialųjį ešeloną Nr. 97392, kuris iš Lietuvos geležinkelio Panerių stoties šių metų balandžio 2 d. 16 val. 10 min. traukiniu Nr. 502 buvo išsiųstas: andersininkų šeimos - į Irkutsko, jehovininkų - į Tomsko sritį.

Operacijos, iškeldinamųjų atgabenimo į pakrovimo stotis ir paties pakrovimo metu jokių atsitikimų nebuvo.

Vilnius, 1951 m. balandžio 4 d.
Nr. 10/7/1 - 837
Perdavė: 1951.IV.5. 3.10 Vasevas
Priėmė: Liadova.

Lietuvos SSR valstybės saugumo
ministro pavaduotojas
pulkininkas
(LEONOV) (Parašas)
LSSR MGB "A" skyriaus viršininkas
papulkininkis
(Grišin) (Parašas)

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 325. L. 118-119. Originalas rusų k. Mašinraštis.

152. SSRS MT nutarimas dėl pasiturinčių 4 000 ūkininkų šeimų, kenkiančių kolektyvizacijai, ištrėmimo iš Lietuvos visam laikui į Krasnojarsko kraštą ir Tomsko sritį.

Maskva, Kremlius, 1951 m. rugsėjo 5 d.

Visiškai slaptai
(Ypatingasis aplankas)

SSRS ministrų taryba
Nutarimas
Dėl iškeldinimo iš Lietuvos teritorijos buožių su šeimomis
1951 m. rugsėjo 5 d. Nr. 3309-1568 vs
Maskva, Kremlius

SSRS ministrų taryba nutaria:

1. Iškeldinti iš Lietuvos SSR ribų visiems laikams į Krasnojarsko kraštą ir Tomsko sritį apie 4 000 priešiškai veikiančių prieš kolūkius buožių su šeimomis.

Iškeldinamiesiems taikyti SSRS aukščiausiosios tarybos 1948 m. lapkričio 26 d. įsaką "Dėl į tolimuosius Sovietų Sąjungos rajonus Tėvynės karo laikotarpiu iškeldintų asmenų baudžiamosios atsakomybės už pabėgimą iš privalomosios ir nuolatinės tremties vietų".

---

* Andersininkai - buvę gen. V.Anderso vadovaujamos lenkų armijos kariškiai.
** Jehovininkai - Jehovos liudytojai, protestantų sekto nariai.

2. Įpareigoti SSRS valstybės saugumo ministeriją (drg. Ignatjev'ą) buožių su šeimomis iškeldinimą įvykdyti 1951 m. rugsėjo mėn. pagal Lietuvos SSR ministrų tarybos patvirtintus sąrašus.

3. Įpareigoti SSRS vidaus reikalų ministeriją (drg. Kruglov'ą) pasirūpinti iškeldinamųjų iš Lietuvos SSR konvojavimu ir nugabenimu į jų tremties vietas.

4. Leisti iškeldinamiesiems pasiimti jiems priklausančias vertybes, namų apyvokos daiktų ir maisto atsargų, iš viso kiekvienai šeimai iki 1 500 kg. Visą likusį iškeldinamųjų turtą konfiskuoti ir perduoti vietinių valdžios organų atstovams.

Konfiskuotąjį iškeldinamųjų buožių turtą panaudoti valstybinių prievolių įsiskolinimui padengti. Likusią nuo įsiskolinimo padengimo turto dalį (gyvenamuosius ir ūkio pastatus, žemės ūkio ir kitą inventorių, taip pat gyvulius perduoti kolūkiams nemokamai, įskaitant į nedalomuosius fondus. Maistinius grūdus, pašarinius grūdus ir technines kultūras perduoti valstybei.

5. Įpareigoti Susisiekimo ministeriją (drg. Beščev'ą) pagal SSRS vidaus reikalų ministerijos paraišką skirti kiek reikia geležinkelio vagonų, pritaikytų žmonėms vežti žiemą, ir užtikrinti, kad iškeldinamųjų ešelonai iki paskyrimo vietų vyktų karinių ešelonų teisėmis.

6. Įpareigoti SSRS finansų ministeriją (drg. Zverev'ą) SSRS valstybės saugumo ministerijai iš sąjunginio biudžeto skirti papildomų lėšų specialiosioms komendantūroms išlaikyti, taip pat SSRS vidaus reikalų ministerijai skirti lėšų iškeldinamųjų maitinimo ir medicininio aptarnavimo kelionėje išlaidoms apmokėti.

7. Įpareigoti SSRS valstybės tiekimo komitetą (drg. Kaganovič'ių) skirti, o Naftos pramonės ministeriją (drg. Baibakov'ą) pagal SSRS valstybės saugumo ministerijos paraišką patiekti 300 tonų benzino iškeldinamiesiems nuvežti iš gyvenamųjų vietų iki geležinkelio stočių ir pagal Krasnojarsko krašto vykdomojo komiteto ir Tomsko srities vykdomojo komiteto paraišką 700 tonų benzino nugabenti iškeldinamiesiems iš geležinkelio stočių iki įkurdinimo vietų.

8. Įpareigoti Krasnojarsko krašto vykdomąjį komitetą ir Tomsko srities vykdomąjį komitetą pasirūpinti iškeldinamųjų nugabenimu automobilių ir kinkomuoju transportu iš geležinkelio stočių iki įkurdinimo vietų, taip pat įkurdinamuosius įdarbinti ir aprūpinti būstu.

SSR Sąjungos ministrų tarybos
pirmininkas
J.Stalin
SSRS ministrų tarybos reikalų
valdytojas
M.Pomaznev

RFPA. SSRS MT 1951 m. nutarimų byla. Dok. Nr. 9. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

153. LKP(b) CK biuro nutarimas, ištremti visam laikui iš Lietuvos priešiškas kolektyvizacijai pasiturinčių ūkininkų šeimas.

Vilnius, 1951 m. rugsėjo 28 d.

Visų šalių proletarai, vienykitės!

Visiškai slaptai
Ypatingasis aplankas

Lietuvos komunistų (bolševikų) partija
Centro komitetas
Biuro biuletenis
1951 m. rugsėjo 28 d.
protokolas Nr.155 1
Dėl buožių ir jų šeimų iškeldinimo
iš Lietuvos SSR teritorijos *
Nr. Bc-155/vs (YA)
1951 m. rugsėjo 28 d.

1. Iškeldinti už Lietuvos SSR ribų maždaug 4 000 buožių su šeimomis, kenkėjiškai veikiančių prieš kolūkius.

2. Įpareigoti Lietuvos SSR MGB (drg. Kapralov'ą) atlikti buožių ir jų šeimų iškeldinimą pagal Lietuvos SSR ministrų tarybos patvirtintus sąrašus.

3. Įpareigoti Lietuvos KP(b) sričių komitetus (drg. Šupikov'ą, Ozarskį, Šumauską, Liaudį) paaiškinti kaimo gyventojams, jog buožijos iškel-

* Ant dokumento antspaudas: "Grąžinti į Lietuvos KP(b) CK YS per 3 dienas".

dinimas - tai priemonė garantuoti dirbančiųjų saugumui ir pagerinti sąlygas kolūkių kūrimui respublikoje.

4. Patvirtinti Lietuvos SSR ministrų tarybos pridedamą projektą "Dėl buožių ir jų šeimų iškeldinimo iš Lietuvos teritorijos".

Lietuvos KP(b) CK sekretorius
A.Sniečkus (Parašas)

Pasiųsta: Lietuvos KP(b) Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Šiaulių sričių komitetų sekretoriams
Išsp. 6 egz.
J.K

LVVOA. F. 1771. Ap. 190. B. 8. L. 139. Originalas rusų k. Mašinraštis.
Skelbta: Gimtasis kraštas. 1991. Rugpjūčio 1-7.

Priedas
Visiškai slaptai
Ypatingasis aplankas

Priedas prie Lietuvos KP(b) CK biuro
1951.IX.28 nutarimo, protokolas Nr. 155 p. 1.
Lietuvos SSR ministrų tarybos
Nutarimas
Dėl buožių ir jų šeimų iškeldinimo
iš Lietuvos teritorijos

1. Iškeldinti visiems laikams už Lietuvos SSR ribų į tolimus Sovietų Sąjungos kraštus kenkėjiškai veikiančius prieš kolūkius buožes ir jų šeimas pagal pridedamus sąrašus.

2. Leisti iškeldinamiesiems pasiimti asmeniškai jiems priklausančias vertybes, namų apyvokos reikmenų bei maisto atsargų kiekvienai šeimai iki 1 500 kilogramų. Visą kitą turtą konfiskuoti ir perduoti rajonų vykdomųjų komitetų atstovams.

Konfiskuotą iškeldinamųjų buožių ūkių turtą panaudoti neįvykdytiems valstybiniams įsipareigojimams padengti. Likusią turto dalį, padengus skolą (gyvenamieji bei ūkiniai pastatai, žemės ūkio bei kitas inven-

...е все стран. составлялось

...МУНИСТИЧЕСКАЯ ПАРТИЯ (большевиков) ЛИТВЫ
ЦЕНТРАЛЬНЫЙ КОМИТЕТ

БЮРО — 166/1 от ...
...сентября 1951г.

Строго секретно/...

ОСОБАЯ ПАПКА.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

БЮРО протокол № 166 § 1 от 28 сентября 1951г.

О выселении с территории Литовской ССР кулаков с семьями.

1. Выселить из пределов Литовской ССР до 4000 враждебно-действующих против колхозов кулаков с их семьями.

2. Обязать МГБ Литовской ССР /т.Капралова/ произвести выселение кулаков с семьями по спискам, утвержденным Советом Министров Литовской ССР.

3. Обязать Обкомы КП/б/Литвы /т.т.Зуников, Озаронис, Шумаускас, Лаудис/ разъяснить сельскому населению значение выселения кулачества, как мероприятия, направленного на обеспечение безопасности трудящихся и улучшение колхозного строительства в республике.

4. Утвердить прилагаемый проект постановления Совета Министров Литовской ССР "О выселении с территории Литвы кулаков с семьями".

СЕКРЕТАРЬ ЦК КП/б/ЛИТВЫ /А.ЭНЕЧКУС/

Разосл. Послано: Секретарям Вильнюсского, Каунасского, Клайпедского и Шяуляйского Обкомов КП/б/Литвы.
...ЦК ЗКП/б/.

СОВ.СЕКРЕТНО.
/Особая папка/. 140

Приложение к постановлению
Бюро ЦК КП/б/Литвы от 28/IX-51г.
протокол № 150 п. 1.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
СОВЕТА МИНИСТРОВ ЛИТОВСКОЙ С.С.Р.

О выселении с территории Литвы кулаков с семьями.

1. Выселить из пределов Литовской ССР навечно в отдаленные края Советского Союза враждебно-действующих против колхозов кулаков с семьями согласно прилагаемых списков.

2. Разрешить выселяемым брать с собой лично принадлежащие им ценности, домашние вещи и запас продовольствия на каждую семью общим весом до 1500 килограммов. Все остальное имущество конфисковать и передать представителям райисполкомов.

Конфискованное имущество выселяемых кулацких хозяйств обратить на покрытие недоимок по государственным обязательствам. Оставшуюся после погашения недоимок часть имущества /жилье и хозяйственные постройки, сельскохозяйственный и другой инвентарь, а также скот/ передать колхозам бесплатно с зачислением ее в неделимые фонды. Продовольственное зерно, зерно-фураж и технические культуры передать государству.

З е р н о:

torius, taip pat gyvuliai), nemokamai perduoti kolūkiams į nedalomuosius fondus. Maistinius, pašarinius grūdus ir technines kultūras perduoti valstybei.

[Nuorašas] tikras: (Parašas)

Ats. 6 egz.
sk.
LVVOA. F. 1771. Ap. 190. B. 8. L. 140. Originalas rusų k. Mašinraštis.
Skelbta: Gimtasis kraštas. 1991. Rugpjūčio 1-7.

154. LSSR MT nutarimas, remiantis SSRS MT nutarimą ištremti visam laikui iš Lietuvos priešiškas kolektyvizacijai pasiturinčių ūkininkų šeimas.

Vilnius, 1951 m. rugsėjo 29 d.

Lietuvos SSR ministrų tarybos
Nutarimas Nr. 865 vs
Dėl buožių ir jų šeimų iškeldinimo
iš Lietuvos SSR teritorijos *
1951 m. rugsėjo 29 d.

Visiškai slaptai
Egz. Nr. 1

1. Iškeldinti visiems laikams už Lietuvos SSR ribų į tolimus Sovietų Sąjungos kraštus priešiškai prieš kolūkius veikiančius buožes su šeimomis pagal pridedamus sąrašus.

2. Iškeldinamiesiems leisti pasiimti asmeniškai jiems priklausančias vertybes, apyvokos reikmenų ir maisto atsargų iki 1 500 kilogramų kiekvienai šeimai. Visą likusį turtą konfiskuoti ir perduoti rajonų vykdomųjų komitetų atstovams.

Iš iškeldinamųjų buožių ūkių konfiskuoto turto padengti valstybinių prievolių nepriemokas. Padengus nepriemokas, likusią turto dalį (gyve-

* Dokumento viršuje rusiškai užrašyta: "LSSR MT gauta [19]51.X.12. Nr. 2211 vs. drg. Redeckai, prašau įforminti. V.Pisarev. Dėl dalinio pakeitimo žr. LSSR MT [19]53.VI.5 nut. Nr. 400". Dokumento apačioje rusiškai užrašyta: "Išslaptinta, neskelbti spaudoje, žr. [19]88.09.20 aktą". Lietuviškai užrašyta: "Panaikinta".

рассмотрено, см. акт от 88.09.20, не публикуется в печати.

с. секретно

Кнд. № 205 сс
Спецдосье; 29/IX-89 г.

153

СОВЕТ МИНИСТРОВ ЛИТОВСКОЙ ССР

у.с. Рамойлите

см. прот. СМ Лит.ССР от 88.09.20 к 274

ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 176сс

О выселении кулаков с территории Литовской ССР

г.Вильнюс. № 19 марта 1949 г.

1. Выселить с территории Литовской ССР в отдаленные районы Советского Союза на спецпоселение шесть тысяч кулаков с семьями.

2. Представленные на выселение Укомполномоченными списки кулацких хозяйств утвердить.

3. Разрешить каждой выселяемой семье взять с собой все лично принадлежащие ценности; деньги, одежду, домашний и сельскохозяйственный мелкий инвентарь, а также запас продовольствия-общим весом до 1500 килограммов.

4. Выполнение пункта 1-го настоящего постановления возложить на Министерство Государственной Безопасности Литовской ССР.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ СОВЕТА МИНИСТРОВ ЛИТОВСКОЙ ССР (ГЕДВИЛАС)

УПРАВЛЯЮЩИЙ ДЕЛАМИ СОВЕТА МИНИСТРОВ ЛИТОВСКОЙ ССР (ПЕТРУЛА)

namuosius ir ūkinius pastatus, žemės ūkio ir kitą inventorių, taip pat gyvulius) nemokamai perduoti kolūkiams, įskaitant jį į nedalomuosius fondus. Maistinius bei pašarinius grūdus ir technines kultūras perduoti valstybei.

Lietuvos SSR ministrų tarybos
pirmininko pavaduotojas
K.Preikšas (Parašas)

Išsp. 3 egz.

LCVA. F. R-754. Ap. 11. B. 90. L. 22. Originalas rusų k. Mašinraštis.
Skelbta: Gimtasis kraštas , 1992. Balandžio 23-29.

155. LSSR valstybės saugumo ministro P.Kapralov'o ir SSRS MGB įgaliotinio Lietuvoje J.Jedunov'o ataskaita SSRS valstybės saugumo ministrui S.Ignatjev'ui ir jo pavaduotojui J.Pitovranov'ui apie Lietuvos gyventojų trėmimą 1951 m. spalio 2 d.

Vilnius, 1951 m. spalio 3 d.

Visiškai slaptai

SSR Sąjungos valstybės saugumo ministrui
draugui S.Ignatjev'ui
SSR Sąjungos valstybės saugumo
ministro pavaduotojui
generolui majorui
drg. J.Pitovranov'ui

Pranešame, kad šių metų spalio 2 d. įvykdyta buožių ir jų šeimų iškeldinimo iš Lietuvos SSR teritorijos operacija remiantis LSSR ministrų tarybos patvirtintais sąrašais.

Operacija pradėta spalio 2 d. švintant ir baigta iki 24 valandos.

Iš viso iškeldinta 4 018 šeimų, 15 537 žmonės. Iš jų: vyrų – 4 815, moterų – 5 757, vaikų – 4 965.

Iš to skaičiaus iš:

Vilniaus srities – 1 093 šeimos,4 548 žmonės,
Kauno srities –1006 šeimos, 3 836 žmonės,
Klaipėdos srities – 804 šeimos, 2 942 žmonės,

Šiaulių srities – 1 115 šeimų,4211 žmonės,

Per operaciją buvo imtasi priemonių surinkti pavienius asmenis, kurie dėl mokslo, darbo ir kitų priežasčių gyveno atskirai nuo savo šeimų. Iš viso surinkti 153 pavieniai asmenys.

Iškeldinamieji pakrauti į 800 geležinkelio vagonų, iš kurių suformuota 16 ešelonų ir kurie atiduoti SSRS MVD konvojaus viršininkui pasirašytinai.

Visi ešelonai su iškeldinamaisiais š.m. spalio 3 d. išsiųsti į paskyrimo vietas.

Operacijoje dalyvavo 3 818 žmonių – MGB organų, milicijos, kontržvalgybos, vidaus ir pasienio apsaugos operatyvinių darbuotojų bei karininkų; 11 270 kareivių, liaudies gynėjų bei milicininkų; 8 000 tarybinių ir partinių aktyvistų.

Nuvežti į pakrovimo stotis buvo pasitelkta 2 350 automašinų, iš jų 198 liaudies ūkio ir 370 Sovietinės armijos.

Organų operatyviniai darbuotojai, vidaus apsaugos karininkai ir eiliniai, taip pat liaudies gynėjai užduotį vykdė sąžiningai.

Per operaciją buvo tokių atsitikimų:

Klaipėdos srities Skaudvilės rajono Kūgelių kaime, apsupant buožės Junaičio vienkiemį, iš namo metėsi bėgti į mišką jo sūnus Liudas, gimęs 1911 metais.

Liaudies gynėjo šaukiamas sustoti ir jam iššovus įspėjamuosius šūvius, Junaitis nesustojo. Paskui į jį buvo šauta taikliai, ir jis buvo lengvai sužeistas. Junaitis buvo sulaikytas ir, suteikus medicinos pagalbą, nuvežtas į stotį ir kartu su šeima įsodintas į vagoną.

To paties Skaudvilės rajono Nemakščių kaime, apsupant vienkiemį, pabėgo 1918 m. gimęs buožės sūnus Vladas Kavaliauskas, kuris turėjo būti iškeldintas. Kavaliausko ieškoma.

Šiaulių srities Joniškėlio rajono Draudelių kaime, apsupant buožės Garšvos vienkiemį, pabėgo ir nebuvo surasti sūnus Anastazas Garšva, gimęs 1918 m., ir duktė Eugenija, gimusi 1920 m., Anastazo ir Eugenijos Garšvų tebeieškome.

Šiaulių srities Kupiškio rajono Papilių kaime, iškeldinant buožės Veiksos šeimą, pabėgo iš namo jo sūnus Mykolas, gimęs 1931 m. Veiksa ieškomas.

MGB valdybų viršininkams paliepta nustatyti pasisekusių pabėgimų

priežastis ir kas dėl to kaltas.

Iškeldinant pabėgę Vilniaus srities Utenos rajono Kubilių kaime buožės Tilvyčio vaikai (apie tai Jums buvo pranešta per operaciją), ėmusis priemonių, sulaikyti ir iškeldinti kartu su šeima.

Kitokių atsitikimų, ekscesų ir banditizmo apraiškų per operaciją nebuvo.

Su operacija susiję klausimai buvo derinami su Lietuvos KP(b) CK, o vietose – su partijos sričių ir rajonų komitetų sekretoriais.

LSSR valstybės saugumo ministras
generolas majoras
(Kapralov)
SSRS MGB įgaliotinis Lietuvai
generolas leitenantas
(Jedunov)

1951 m. spalio 3 d.
[Nuorašas] tikras: (Parašas neįskaitomas)

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 328. L. 144-146. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.
Skelbta: Gimtasis kraštas. 1992. Balandžio 23-29.

156. LSSR valstybės saugumo ministro P.Kapralov'o pažyma apie 1951 m. spalio mėn. ištremtų Lietuvos gyventojų šeimų ir asmenų skaičių.

Vilnius, 1951 m. gruodžio 7 d.

Visiškai slaptai

Pažyma apie 1951 m. spalio mėn. įvykdytos buožių ir jų šeimų iškeldinimo iš Lietuvos SSR operacijos rezultatus *

Turėjo būti iškeldinta 4 000 šeimų.

Įvykdytos iškeldinimo operacijos rezultatus apibūdina tokie

* Ant dokumento ranka užrašyta: "Vienas šios pažymos egz. perduotas ministrui generolui majorui drg. Kapralov'ui, o vieną, pasirašytą ministro pav. drg. Gavrilov'o, jis pats yra įteikęs VKP(b) CK įgaliotiniui drg. Aleksandrov'ui. 1951.XII.8. Grišin".

duomenys:

	[Į sąrašus] buvo įrašyta šeimų	Iškeldinta šeimų	Iškeldinta žmonių	Liko neiškeldinta šeimų
Iš viso:		4009	16150	775
1. Pagal pagrindinį sąrašą, patvirtintą Lietuvos SSR ministrų tarybos	4008	3278	13394	725
2. Pagal papildomą, t.y. rezervinį sąrašą, patvirtintą ministrų tarybos	998	642	2491	–
3. Partinių ir tarybinių organų nurodymu	–	89	265	–

Pastaba: 1. 725 šeimos nebuvo iškeldintos dėl šių priežasčių:

1. Išvyko gyventi į kitas vietas	–	524
2. Iškeldinta anksčiau	–	20
3. Atleista nuo iškeldinimo	–	181
iš jų:		
a) dėl to, kad šeimų narių yra Sovietinėje armijoje	–	25
b) dėl to, kad šeimose yra asmenų, turinčių ypatingų nuopelnų	–	4
c) dėl to, kad šeimose nėra darbingų asmenų	–	57
d) nutarus partiniams ir tarybiniams organams	–	41
e) kaip neteisingai įrašytos į iškeldinamųjų sąrašus	–	39
f) dėl operatyvinių sumetimų	–	15

Nurodytos šeimos iš pagrindinio sąrašo buvo išbraukiamos rengiant operaciją, t.y. iš anksto buvo tikslinama ir tikrinama. Papildomas, t.y. rezervinis, sąrašas buvo sudarytas turint galvoje tai, kad direktyviniai organai numatytų iškeldinti buožių šeimų skaičių padidins pagal prašymą iš Lietuvos. Tokio sprendimo nebuvo.

Todėl galutinai svarstant buvo atsižvelgta ne tik į pagrindinį, bet ir į rezervinį sąrašą.

	Į sąrašus buvo įrašyta šeimų	Iškeldinta šeimų	Iškeldinta žmonių	Liko neiškeldinta šeimų
Vilniaus sritis				
Iš jų:		1081	4522	215
1. Pagal pagrindinį sąrašą, patvirtintą Lietuvos SSR ministrų tarybos	1096	881	3735	215
2. Pagal papildomą, t.y. rezervinį, sąrašą	300	188	752	–
3. Partinių ir tarybinių organų nurodymu		12	35	–

Pastaba: 215 šeimų nebuvo iškeldinta dėl šių priežasčių:

1. Išvyko gyventi į kitas vietas	–	168
2. Iškeldinta anksčiau	–	2
3. Atleista nuo iškeldinimo	–	45
Iš jų:		
a) dėl to, kad šeimų narių yra Sovietinėje armijoje	–	10
b) dėl to, kad šeimose yra asmenų, turinčių ypatingų nuopelnų	–	3
c) dėl to, kad šeimose nėra darbingų asmenų	–	18
d) nutarus partiniams ir tarybiniams organams	–	9
e) kaip neteisingai įrašytos į iškeldinamųjų sąrašus	–	4
f) dėl operatyvinių sumetimų	–	1

	Į sąrašus buvo įrašyta šeimų	Iškeldinta šeimų	Iškeldinta žmonių	Liko neiškeldinta šeimų
Kauno sritis		1010	4087	147
iš jų:				
1. Pagal pagrindinį sąrašą, patvirtintą Lietuvos SSR ministrų tarybos	1003	856	3440	147

2. Pagal papildomą, t.y. rezervinį, sąrašą	199	122	463	–
3. Partinių ir tarybinių organų nurodymu	–	32	134	–

Pastaba: 147 šeimos nebuvo iškeldintos dėl šių priežasčių:

1. Išvyko gyventi į kitas vietas	–	105
2. Iškeldinta anksčiau	–	
3. Atleista nuo iškeldinimo	–	42
iš jų:		
a) dėl to, kad šeimų narių yra Sovietinėje armijoje	–	1
b) dėl to, kad šeimose yra asmenų, turinčių ypatingų nuopelnų	–	
c) dėl to, kad šeimose nėra darbingų asmenų	–	9
d) nutarus partiniams ir tarybiniams organams	–	5
e) kaip neteisingai įrašytos į iškeldinamųjų sąrašus	–	21
f) dėl operatyvinių sumetimų	–	6

	Į sąrašus buvo įrašyta šeimų	Iškeldinta		Liko neiškeldinta šeimų
		šeimų	žmonių	
Šiaulių sritis				
iš jų:		1118	4335	199
1. Pagal pagrindinį sąrašą, patvirtintą Lietuvos SSR ministrų tarybos	1108	904	3520	199
2. Pagal papildomą, t.y. rezervinį, sąrašą	298	184	719	–
3. Partinių ir tarybinių organų nurodymu	–	30	96	–

Pastaba: 199 šeimos nebuvo iškeldintos dėl šių priežasčių:

	Į sąrašus buvo įrašyta šeimų	Iškeldinta		Liko neiškeldinta šeimų
		šeimų	žmonių	
1. Išvyko gyventi į kitas vietas	– 143			

2. Iškeldinta anksčiau	–	1
3. Atleista nuo iškeldinimo	–	55
iš jų:		
a) dėl to, kad šeimų narių yra Sovietinėje armijoje	–	14
b) dėl to, kad šeimose yra asmenų, turinčių ypatingų nuopelnų	–	1
c) dėl to, kad šeimose nėra darbingų asmenų	–	13
d) nutarus partiniams ir tarybiniams organams	–	18
e) kaip neteisingai įrašytos į iškeldinamųjų sąrašus	–	4
f) dėl operatyvinių sumetimų	–	5

	Į sąrašus buvo įrašyta šeimų	Iškeldinta		Liko neiškeldinta šeimų
		šeimų	žmonių	
iš jų:				
Klaipėdos sritis				
iš jų:		800	3256	164
1. Pagal pagrindinį sąrašą, patvirtintą Lietuvos SSR ministrų tarybos	801	637	2699	164
2. Pagal papildomą, t.y. rezervinį sąrašą	201	148	557	-
3. Partinių ir tarybinių organų nurodymu	-	15	-	-

Pastaba: 164 šeimos nebuvo iškeldintos dėl šių priežasčių:

1. Išvyko gyventi į kitas vietas	–	108
2. Iškeldinta anksčiau	–	17
3. Atleista nuo iškeldinimo	–	39
iš jų:		
a) dėl to, kad šeimų narių yra Sovietinėje armijoje	–	
b) dėl to, kad šeimose yra asmenų, turinčių ypatingų nuopelnų	–	
Į sąrašus buvo įrašyta šeimų		
c) dėl to, kad šeimose nėra darbingų asmenų	–	17
d) nutarus partiniams ir tarybiniams organams	–	9

e) kaip neteisingai įrašytos į iškeldinamųjų sąrašus – 10
f) dėl operatyvinių sumetimų – 3

Lietuvos SSR valstybės saugumo ministras
generolas majoras
(**Kapralov**)
Lietuvos SSR MGB "A" skyriaus viršininkas
papulkininkis
Vilnius, 1951 m. gruodžio 7 d. **Grišin**

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 328. L.293-297. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.

157. LSSR valstybės saugumo ministro P.Kapralov'o telefonograma SSRS valstybės saugumo ministrui S.Ignatjev'ui apie 1951 m. spalio mėn. numatytų ištremti, bet neištremtų ūkininkų skaičių.

Vilnius, 1952 m. sausio 5 d.

Visiškai slaptai
Pranešimas "VČ"

SSRS valstybės saugumo ministrui
draugui S.D.Ignatjev'ui

Pranešu, kad iki 1952 m. sausio 5 d. nustatyta: buožių šeimų narių, kurie kartu su šeimomis nebuvo iškeldinti iš Lietuvos SSR praeitų metų spalio mėnesį – i 329 žmonės, iš jų:

a) respublikoje – 1 153 žmonės
b) už respublikos ribų – 31 žmogus
c) tarnauja Sovietinėje armijoje – 58 žmonės
d) įkalinimo vietose kaip suimti už įvairius nusikaltimus – 37 "
e) mirę – 44 žmonės
f) išvyko į šeimų tremties vietą – 6 "

Iš nustatytų ligonių ir asmenų, kurių šeimos padėtis pakito, – 59

žmonės.

Be to, tarp nustatytųjų yra vienišų vaikų iki 15 metų, gyvenančių pas gimines ir pažįstamus, – 51 žmogus.

Asmenų, kurie turi būti iškeldinti, paieška tęsiame.

Vilnius, 1952 m. sausio 5 d.
Perdavė: **Sakancev**
Priėmė: **Tarakanova**
[19]52.1.5. 19.00.

Lietuvos SSR valstybės
saugumo ministras
generolas majoras
(**Kapralov**) (Parašas)

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 329. L. 86. Originalas rusų k. Mašinraštis.

158. LSSR valstybės saugumo ministro pavaduotojo A.Gavrilov'o įsakymas LSSR "A" skyriaus viršininko pavaduotojui P.Lysenko suformuoti ir išsiųsti ešeloną su tremiamomis šeimomis iš Lentvario.

Vilnius, 1952 m. rugpjūčio 6 d.

Visiškai slaptai

Lietuvos SSR MGB "A" skyriaus viršininko pavaduotojui
papulkininkiui
draugui P.D.Lysenko

Įsakymas

Jums liepiama Lietuvos geležinkelio Lentvario stotyje suformuoti ir laiku išsiųsti ešeloną su specialiuoju kontingentu, iškeldinamu iš Lietuvos.

Kartu pats ir per įsodinimo punktų komendantus kruopščiai patikrinkite, ar nėra paimtų ir į ešeloną pakrautų šeimų, kurioms nėra Ypatingojo pasitarimo nutarimo, ar visi iškeldinamųjų šeimų nariai paimti remiantis Ypatingojo pasitarimo nutarimu, kas dar nėra paimtas, kas paimtas papildomai ir kaip tai įforminta dokumentais (ar yra papildomai paimtų asmenų ir jų giminių apklausos protokolai). Jeigu tie asmenys neapklausti, šį darbą tuojau pat organizuokite vietoje, kad visi ncaiškumai būtų pašalinti ir patvirtinti dokumentais.

Jei kokie nors direktyviniai duomenys būtų skirtingi, tuos duomenis reikia patikslinti per minimų asmenų ir jų giminių apklausą.

Taip pat patikrinkite, ar teisingai įforminti ešelonų sąrašai, apklausos lapai ir kiti dokumentai, susiję su šios operacijos vykdymu. Ar visi operatyviniai darbuotojai, vykdę iškeldinimą, raportais pranešė, kad jie iš tikrųjų iškėlė šeimas, ir kur tie raportai, kaip įforminti ir kur turto konfiskavimo dokumentai.

Apie Jūsų atlikto darbo rezultatus praneškite raportu.

1952 m. rugpjūčio 6 d.
Nr. 10/2/1-10891.

Lietuvos SSR valstybės saugumo
ministro pavaduotojas
pulkininkas
Gavrilov (Parašas)

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 351. L. 193. Originalas rusų k. Mašinraštis.

159. LSSR MGB "A" skyriaus viršininko pavaduotojo P.Lysenko raportas LSSR valstybės saugumo ministro pavaduotojui A.Gavrilov'ui apie tremtinių ešelonų formavimą Lentvario, Viduklės, Kartenos geležinkelio stotyse.

1952 m. rugpjūčio 8 d.

Visiškai slaptai

Lietuvos SSR valstybės saugumo
ministro pavaduotojui
pulkininkui drg. **Gavrilov**'ui
Raportas *

Vadovaudamasis Jūsų 1952 m. rugpjūčio 6 d. įsakymu Nr. 10/2/1-10891, pranešu atlikto darbo rezultatus.

* Ant dokumento užrašyta rezoliucija: "Drg. Lysenko. Parašyti pastabas MGB valdybų viršininkams, kad jų pavaduotojai, paskirti vykdyti iškeldinimo operaciją, jai rengėsi aplaidžiai. Pareikalauti visas įskaitos bylas įforminti iki š.m. rugsėjo 1 d. ir išsiųsti LSSR MGB [19]52.VIII.15. Gavrilov".

Tikrinant paaiškėjęs ešelonų sąrašų ir pasirašytinų pažymų įforminimo trūkumai pašalinti – perspausdintas MGB Klaipėdos srities valdybos nerūpestingai sudarytas 28 šeimų sąrašas ir iš naujo perrašyta daugelis pasirašytinų pažymų, kuriose buvo neteisingai nurodyti svarbiausi iškeldinamųjų duomenys (Vilniaus sritis).

Be to, paaiškėjus, kad iš Vilniaus srities Druskininkų rajonų iškeldinamos Bengelienės šeimos dokumentuose svarbiausi duomenys labai skirtingi, papildyta dokumentacija – MGB Druskininkų rajono skyriaus darbuotojai priėmė nutarimą, apklaustas iškeldinamas suaugęs, šeimos narys ir parašyta pažyma apie tai, kad nustatyta, jog šeima iškeldinama teisingai.

Asmeniškai nebuvo įmanoma patikrinti specialiojo kontingento, kuris buvo pakrautas Viduklės stotyje ir kurį sudarė 7 šeimos iš Šiaulių srities bei 11 šeimų iš Klaipėdos srities, ir nustatyti, ar perduotos šeimos atitinka Ypatingojo pasitarimo protokolo išrašus, kadangi išrašai, kuriuose nurodytos tos šeimos, liko vietoje, MGB Šiaulių ir Klaipėdos sričių valdybose.

Pakrovimo punkto komendanto drg. Mylnikov'o turimų to kontingento sąrašų tebuvo juodraščiai ir juose surašytos vien šeimų galvos.

Kaip yra pareiškę pakrovimo punktų komendantai, paimtų ir į ešeloną pakrautų šeimų, kurioms nėra Ypatingojo pasitarimo nutarimų, nėra.

Remiantis pakrovimo punktų komendantų dokumentais, paėmimo ir pakrovimo į ešelonus pakrovimo punktuose būklę galima apibūdinti tokiais duomenimis: turėjo būti iškeldintos 98 šeimos, kurias sudarė 351 žmogus, pakrauta 95 šeimos, kurias sudarė 362 žmonės, iš jų:

Lentvario stoties pakrovimo punkte (Vilniaus sritis)

Turėjo būti iškeldintos 28 šeimos, kurias sudarė 103 žmonės, pakrautos 27 šeimos, kurias sudarė 103 žmonės.

Nebuvo paimta: dėl to, kad nenustatyta, – 1 šeima, kurioje 1 žmogus, ir iš kitų šeimų 2 žmonės dėl ligos ir dėl to, kad nenustatyta.

Papildomai paimta: 2 moterys, pareiškusios norą išvykti į specialiąją tremtį su savo vyrais ir pateikusios pareiškimus, kad išvyksta savo noru; ir 1 vaikas, neįskaitytas įforminant bylą.

Viduklės stoties pakrovimo punkte

MGB Kauno srities valdyba – turėjo būti iškeldintos 24 šeimos, kurias sudarė 69 žmonės, pakrautos 22 šeimos, kurias sudarė 69 žmonės.

Nebuvo paimtos 2 šeimos ir, be to, iš kitų šeimų 3 žmonės dėl to, kad buvo suimti, ir dėl to, kad nenustatyta. Papildomai paimti 6 žmonės, neįskaityti įforminant bylas.

MGB Šiaulių srities valdyba – turėjo būti iškeldintos 7 šeimos, kurias sudarė 29 žmonės, pakrautos 7 šeimos, kurias sudarė 33 žmonės.

MGB Klaipėdos srities valdyba – turėjo būti iškeldinta 11 šeimų, kurias sudarė 35 žmonės, pakrauta 11 šeimų, kurias sudarė 37 žmonės.

Kartenos stoties pakrovimo punkte

MGB Klaipėdos srities valdyba – turėjo būti iškeldintos 28 šeimos, kurias sudarė 117 žmonių, pakrautos 28 šeimos, kurias sudarė 120 žmonių.

Nebuvo paimta: 1 žmogus nenustatytas ir 1 žmogus iškeldintas anksčiau.

Papildomai paimti 5 žmonės, neįskaityti įforminant bylas. Kaip pareiškė pakrovimo punktų komendantai – iškeldinant papildomai paimtiesiems dokumentai bus įforminti ir pridėti prie iškeldinimo bylų, operatyvinių darbuotojų raportai apie iš tikrųjų iškeldintas šeimas yra MGB rajonų skyriuose, o turto konfiskavimo dokumentai – rajonų vykdomuosiuose komitetuose.

LSSR MGB "A" skyriaus viršininko pavaduotojas
papulkininkis
1952 m. rugpjūčio 8 d. (**Lysenko**) (Parašas)

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 351. L. 194-196. Originalas rusų k. Mašinraštis.

160. LSSR valstybės saugumo ministro P.Kondakov'o teikimas LSSR MT pirmininkui M.Gedvilui tvirtinti 161 ūkininkų šeimos, ištremtos 1950 m. rugsėjo mėn. iš Vilniaus, Klaipėdos ir Šiaulių sričių sąrašą.

Vilnius, 1952 m. rugpjūčio 18 d.

Visiškai slaptai

Lietuvos SSR ministrų tarybos pirmininkui
draugui M.Gedvilui*
Vilnius

1950 m. liepos-rugpjūčio mėn. Lietuvos SSR Klaipėdos, Šiaulių ir Vilniaus sričių teritorijoje lietuvių nacionalistų ginkluotų gaujų likučiai prieš partijos ir tarybinius darbuotojus įvykdė teroro aktų.

Klaipėdos srities Šilalės rajone buvo nužudyti Lietuvos SSR aukščiausiosios tarybos deputatas draugas Šimašius, pradžios mokyklos vedėjas Maurušaitis, pirkios-skaityklos vedėja Milašienė, Šaukys ir kiti.

Tauragės rajone buvo nužudyti kolūkio pirmininkas drg. Solopetas ir apylinkės tarybos sekretorius Rimkus.

Šiaulių srities Vabalninko rajone buvo nužudyti kolūkio pirmininkas Voznys, apylinkės tarybos pirmininkas Prokofjev ir tos tarybos sekretorius Seleznov.

Vilniaus srities Eišiškių rajone nužudytas apylinkės tarybos pirmininkas Drututis ir kiti.

Todėl 1950 m. rugsėjo mėn., Lietuvos KP(b) CK ir Lietuvos SSR ministrų tarybai nurodžius, iš Lietuvos SSR Klaipėdos, Šiaulių ir Vilniaus sričių buvo iškeldinta 161 buožių šeima; tos šeimos gyveno gaujų veikimo teritorijoje. Šis iškeldinimas buvo laikomas buožių iškeldinimo, įvykdyto remiantis Lietuvos SSR ministrų tarybos 1949 m. kovo 19 d. nutarimu Nr. 176/vs, tęsiniu.

---

* Ant dokumento ranka užrašyta: "Grąžintus priedus gavau: LSSR MGB skyriaus viršininkas papulkininkis Grišin (Parašas) 1952.VIII.28".

Kiekviena šeima, kuri turėjo būti iškeldinta, buvo apsvarstyta ir patvirtinta srities darbo žmonių deputatų taryboje ir Lietuvos KP(b) srities komitete.

Teikiu tvirtinti iškeldintų buožių šeimų sąrašus, kuriuos parengė sričių darbo žmonių deputatų tarybos.

Priedas *: Vilniaus srities vienas sąrašas, kuriame – 48 šeimos.
Šiaulių srities vienas sąrašas, kuriame – 78 šeimos.
Klaipėdos srities vienas sąrašas, kuriame – 35 šeimos.

1952 m. rugpjūčio 18 d. Lietuvos SSR valstybės saugumo ministras
Nr. 10/2/1-11340. generolas majoras
(**P.Kondakov**) (Parašas)

LCVA. F. R-754. Ap. 12. B. 121. L. 163-164. Originalas rusų k. Mašinraštis.

161. LSSR valstybės saugumo ministro P.Kondakov'o teikiamas LSSR MT pirmininkui M.Gedvilui tvirtinti šeimų, ištremtų 1951 m. spalio ir lapkričio mėn. ir 1952 m. sausio mėn. iš Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Šiaulių sričių, patikslintus sąrašus.

Vilnius, 1952 m. rugpjūčio 18 d.

Visiškai slaptai

Lietuvos SSR ministrų tarybos pirmininkui
draugui M.Gedvilui **
Vilnius

"A"
Egz. Nr.1

Vadovaudamiesi direktyvinių organų nurodymu ir Lietuvos SSR ministrų tarybos 1951 m. rugsėjo 29 d. nutarimu Nr. 865/vs, MGB organai pagal sričių darbo žmonių deputatų tarybų sąrašus 1951 m. spalio 2 d. ir lapkričio 30 d., ir 1952 m. sausio 23 d. iš Lietuvos SSR iškeldino

* Priedas neskelbiamas.

** Ant dokumento ranka užrašyta: "Grąžintus priedus gavau: LSSR MGB skyriaus viršininkas papulkininkis Grišin (Parašas) 1952.VIII.28".

buožių šeimas.

Remdamasis turimomis instrukcijomis, teikiu galutinai patvirtinti patikslintus iš Lietuvos iškeldintų buožių šeimų sąrašus, kuriuos parengė sričių darbo žmonių deputatų tarybos.

Priedas *: Vilniaus srities keturi sąrašai, kuriuose – 1 131 šeima,
Kauno srities trys sąrašai, kuriuose – 1 063 šeimos,
Šiaulių srities penki sąrašai, kuriuose – 1 152 šeimos,
Klaipėdos srities šeši sąrašai, kuriuose – 890 šeimų.

1952 m. rugpjūčio 18 d. Lietuvos SSR valstybės saugumo ministras
Nr. 10/2-1-11341. generolas majoras
(**P.Kondakov**) (Parašas)

LCVA. F. R-754. Ap. 12. B. 121. L. 162. Originalas rusų k. Mašinraštis.

162. LSSR MT nutarimas dėl 1950 m. rugsėjo mėn. ištremtų iš Vilniaus, Šiaulių ir Klaipėdos sričių 161 ūkininkų šeimos sąrašo tvirtinimo.

Vilnius, 1952 m. rugpjūčio 27 d.

Visiškai slaptai
Egz. Nr.1

Lietuvos SSR ministrų taryba
Nutarimas Nr. 803-vs.
Dėl 1950 m. rugsėjo mėnesį iškeldintų
iš Lietuvos SSR Vilniaus, Šiaulių ir Klaipėdos
sričių buožių šeimų sąrašų tvirtinimo **
Vilnius, 1952 m. rugpjūčio 27 d.

Patvirtinti Vilniaus, Šiaulių ir Klaipėdos sričių darbo žmonių deputatų [tarybų] vykdomųjų komitetų pateiktus 161 buožių šeimos sąrašus;

* Priedas neskelbiamas.

** Ant dokumento yra antspaudas: "Lietuvos SSR ministrų tarybos Reikalų valdyba. Slaptoji dalis. 1952.IX.10. Nr. 0757-vs".

šeimos iškeldintos 1950 m. rugsėjo mėnesį, remiantis Lietuvos SSR ministrų tarybos 1949 m. kovo 19 d. nutarimu Nr. 176-vs.

Lietuvos SSR ministrų tarybos pirmininkas
(**M.Gedvilas**) (Parašas)

LCVA.F. R-754. Ap. 12. B. 121. L. 161. Originalas rusų k. Mašinraštis.

163. LSSR valstybės saugumo ministro P.Kondakov'o teikimas LSSR MT pirmininkui M.Gedvilui tvirtinti 45 ūkininkų šeimų, ištremtų 1951 m. rugsėjo, spalio ir lapkričio mėn. iš Klaipėdos ir Šiaulių sričių, sąrašus.

Vilnius, 1952 m. rugsėjo 22 d.

Visiškai slaptai
"A"
Egz. Nr. 1

Lietuvos SSR ministrų tarybos pirmininkui
draugui M.Gedvilui *
Vilnius

Nurodžius direktyviniams organams ir suderinus su Lietuvos KP(b) sričių komitetais bei sričių vykdomaisiais komitetais, 1951 m. rugsėjo, spalio ir lapkričio mėn. iš Lietuvos SSR Klaipėdos ir Šiaulių sričių buvo iškeldintos 45 buožių šeimos.

Remdamasis turimomis direktyvomis, teikiu tvirtinti minėtų šeimų sąrašus, kuriuos parengė sričių darbo žmonių deputatų tarybų vykdomieji komitetai.

Priedas **: Šiaulių srities: 1 sąrašas, kuriame – 24 šeimos,
Klaipėdos srities: 1 sąrašas, kuriame – 21 šeima.

* Ant dokumento yra antspaudas: "Lietuvos SSR ministrų tarybos Reikalų valdybos Slaptoji dalis. 1952.IX.27. Nr. 0822-vs". Apačioje rašalu užrašyta: "Grąžintus sąrašų priedus gavau: LSSR MGB skyriaus viršininkas papulkininkis Grišin. [1952].IX.27".

** Priedas neskelbiamas.

Lietuvos SSR valstybės ministras
generolas majoras
P.Kondakov (Parašas)

Vilnius, 1952 m. rugsėjo 22 d.
Nr. 10/2/1-13475.

LCVA. F. R-754. Ap. 12. B. 122. L. 85. Originalas rusų k. Mašinraštis.

164. LSSR MT nutarimas dėl 1951 m. ištremtų iš Klaipėdos ir Šiaulių sričių 45 ūkininkų šeimų sąrašų tvirtinimo.

Vilnius, 1952 m. rugsėjo 26 d.

Visiškai slaptai

Lietuvos SSR ministrų taryba
Nutarimas Nr. 886-vs
Dėl 1951 metais iškeldintų iš Lietuvos SSR
Klaipėdos ir Šiaulių sričių
buožių ir šeimų sąrašų tvirtinimo *
Vilnius, 1952 m. rugsėjo 26 d.

Patvirtinti Klaipėdos ir Šiaulių sričių darbo žmonių deputatų [tarybų] vykdomųjų komitetų pateiktus 1951 m. rugsėjo, spalio ir lapkričio mėn. iškeldintų 45 buožių šeimų sąrašus ir taikyti toms šeimoms Lietuvos SSR ministrų tarybos 1951 m. rugsėjo 29 d. nutarimą Nr. 865/vs.

Lietuvos SSR ministrų tarybos pirmininkas
(**M.Gedvilas**) (Parašas)

LCVA. F. R-754. Ap. 11. B. 112. L. 158. Originalas rusų k. Mašinraštis.

* Ant dokumento yra antspaudas: "Slaptoji dalis. Lietuvos SSR ministrų tarybos Reikalų valdyba. 1952.IX.27. Nr. 0823-vs". Apačioje rašalu užrašyta: "Du nuorašo egz. gavau. Grišin (Parašas) [1952].IX.27".

165. LSSR valstybės saugumo ministro P.Kondakov'o teikimas LSSR MT pirmininkui M.Gedvilui tvirtinti 21 ūkininkų šeimos, ištremtos 1951 m. rugsėjo, spalio ir lapkričio mėn. iš Vilniaus, Šiaulių ir Klaipėdos sričių, sąrašą.

Vilnius, 1952 m. spalio 28 d.

Visiškai slaptai

Lietuvos SSR ministrų tarybos pirmininkui
draugui M.Gedvilui *
Vilnius

Direktyvinių organų nurodymu ir suderinus su Lietuvos KP sričių komitetais bei sričių vykdomaisiais komitetais, 1951 m. rugsėjo, spalio ir lapkričio mėn. iš Lietuvos SSR Vilniaus, Šiaulių ir Klaipėdos sričių buvo iškeldinta 21 buožių šeima.

Remdamasis turimomis direktyvomis, pateikiu tvirtinti sričių darbo žmonių deputatų tarybų vykdomųjų komitetų parengtus minėtų šeimų sąrašus.

Priedas **:
Vilniaus srities 2-jų šeimų 1 sąrašas;
Šiaulių srities 14 šeimų 1 sąrašas;
Klaipėdos srities 5 šeimų 1 sąrašas.

Vilnius, 1952 m. spalio 28 d.
Nr. 10/2/1-15636.

Lietuvos SSR valstybės saugumo
ministras
generolas majoras
(**P.Kondakov**) (Parašas)

LCVA. F. R-754. Ap. 12. B. 123. L. 13. Originalas rusų k. Mašinraštis.

---

* Ant dokumento yra antspaudas: "Slaptoji dalis. Lietuvos SSR ministrų tarybos Reikalų valdyba. 1952.XI.1. Nr. 0918-vs".

Dokumento apačioje rašalu užrašyta: "Priedą – tris sąrašus, skirtus Lietuvos SSR MGB, gavau. Lietuvos SSR MGB A skyriaus poskyrio viršininkas majoras Vasev (Parašas). 1952.X.31".

** Priedas neskelbiamas.

166. LSSR MT nutarimas dėl 1951 m. rugsėjo, spalio ir lapkričio mėn. iš Vilniaus, Šiaulių ir Klaipėdos sričių ištremtos 21 ūkininkų šeimos sąrašo tvirtinimo.

Vilnius, 1952 m. spalio 31 d.

Visiškai slaptai

Lietuvos SSR ministrų taryba
Nutarimas Nr. 963-vs
Dėl 1951 metais iškeldintų iš Lietuvos SSR
Vilniaus, Šiaulių ir Klaipėdos sričių buožių
šeimų sąrašų tvirtinimo *

Patvirtinti Vilniaus, Šiaulių ir Klaipėdos sričių darbo žmonių deputatų [tarybų] vykdomųjų komitetų pateiktus 1951 m. rugsėjo, spalio ir lapkričio mėn. iškeldintos 21 buožių šeimos sąrašus ir taikyti toms šeimoms Lietuvos SSR ministrų tarybos 1951 m. rugsėjo 29 d. nutarimą Nr. 865/vs.

Lietuvos SSR ministrų tarybos pirmininkas
(**M.Gedvilas**) (Parašas)

LCVA. F. R-754. Ap. 11. B. 112. L. 238. Originalas rusų k. Mašinraštis.

---

* Ant dokumento yra antspaudas: "Slaptoji dalis. Lietuvos SSR ministrų tarybos Reikalų valdyba. 1952.XI.1. Nr. 0919-s".

Apačioje rašalu užrašyta: "Lietuvos SSR MGB skirtus du nutarimų egz. gavau – Lietuvos SSR MGB poskyrio viršininkas valstybės saugumo majoras Vasev (Parašas). 1952.X.31".

167. LSSR MGB pažyma apie 1952 m. ištremtų Lietuvos gyventojų skaičių.

Vilnius, 1953 m. vasario mėn.

Visiškai slaptai

Pažyma
apie iškeldintų iš Lietuvos SSR buožių šeimų,
buožių šeimų pavienių narių, taip pat banditų
nacionalistų bendrininkų šeimų skaičių
1952 metais

Per nurodytą laikotarpį Lietuvos SSR MGB organų teikimu iškeldinta specialiajai tremčiai:

	Žmonių	Iš jų: vyrų	moterų	vaikų
Iš viso:	2287	865	932	490
iš jų:				
sausio mėn.	1845	723	755	367
rugpjūčio mėn.	359	78	158	123
surasta ir papildomai iškeldinta buožių šeimų pavienių narių (per metus)	83	64	19	–

Minėtą iškeldinimą pagal vykdymo terminus apibūdina tokie duomenys:

a) iškeldinta sausio mėnesį:

	Žmonių	Iš jų: vyrų	moterų	vaikų
Iš viso:	1845	723	755	367
217 buožių šeimų				
iš jų:				
buožių šeimų	782	230	299	253
pavienių narių	1063	493	456	114

Pastaba: Prie buožių šeimų pavienių narių priskirti 23 žmonės, demobilizuoti iš Sovietinės armijos ir iškeldinti specialiajai tremčiai pas savo šeimas.

b) iškeldinta rugpjūčio mėnesį:

iš viso veikiančių banditų ir banditų
bendrininkų šeimų – 95
jose žmonių – 359
iš jų:
vyrų – 78
moterų – 158
vaikų – 123

c) surasta buožių šeimų narių ir 1952 metais iškeldinta per Lietuvos SSR MVD kalėjimus

Iš viso žmonių – 83
iš jų:
vyrų – 64
vaikų – 19

Ypatingajam pasitarimui prie SSRS MGB svarstyti siunčiamos iškeldinimo bylos 1951 metų pabaigoje ir 1952 metų pirmojoje pusėje būdavo svarstomos vidutiniškai pusketvirto mėnesio. Pavyzdžiui:

a) iškeldinimo bylas Nr. 10/2/1-20826, nusiųstas 1951 m. lapkričio 17 d. (per SSRS MGB "A" skyrių) Ypatingajam pasitarimui svarstyti, Ypatingasis pasitarimas apsvarstė 1952 m. vasario 27 d.;

b) taip pat iškeldinimo bylas Nr. 10/2/1-122, 1952 m. sausio 4 d. nusiųstas Ypatingajam pasitarimui prie SSRS MGB svarstyti, Ypatingasis pasitarimas apsvarstė 1952 m. balandžio 25 d.;

c) taip pat iškeldinimo bylos, 1952 m. gegužės 31 d. nusiųstos (per SSRS MGB "A" skyrių) Ypatingajam pasitarimui prie SSRS MGB svarstyti, buvo apsvarstytos 1952 m. liepos 9 d.;

d) 1952 m. gegužės 31 d. į Ypatingąjį pasitarimą prie SSRS MGB buvo nusiųsti Ministerijos atstovai (draugai Mylnikov, Makarov, Poguliajev) daryti pranešimo apie veikiančių banditų ir banditų bendrininkų šeimų bylas ryšium su numatyta jų iškeldinimo operacija.

Minėtas bylas (jų buvo 98) Ypatingasis pasitarimas apsvarstė per

birželio mėnesį, būtent: VI.14 – 25 bylas, VI.18 – 26 bylas, VI.21 – 15 bylų, VI.26 – 19 bylų ir VI.30 – 13 bylų.

Lietuvos SSR MGB "A" skyriaus viršininkas
valstybės saugumo papulkininkis
(**Grišin**)
2-ojo poskyrio viršininkas
valstybės saugumo majoras
1953 m. vasario .. d. (**Vasev**) (Parašas)

LVRMA. F. 135. Ap. 7. B. 330. L. 173-175. Originalas rusų k. Mašinraštis.

168. Lietuvos KP CK biuro nutarimas draudžiantis buvusiems tremtiniams grįžti į Lietuvą

Vilnius, 1956 m. lapkričio 5 d.

Griežtai slaptai
Lietuvos KP Centro Komiteto biuro Ypatingasis aplankas
1956 m. lapkričio 5 d. nutarimas

1. Lietuvos KP CK biuras atžymi, kad į respubliką be suderinimo su vadovaujančiais respublikos organais sugrįžo atlikę bausmę ir pagal amnestiją eilė asmenų, kurie anksčiau buvo įvykdę sunkius kontrrevoliucinius nusikaltimus. Šie asmenys praeityje buvo buržuazinių vyriausybių vadovai ir jų nariai, buržuazinių politinių partijų, nacionalistinių organizacijų lyderiai, ginkluotų gaujų vadeivos ir aktyvūs dalyviai, antitarybinių organizacijų vadovai ir kurie buvo teisti už tėvynės išdavimą, teroristinius ir diversinius aktus ir banditizmą. Atvykimas į respubliką kai kurių iš šių asmenų, puoselėjančių planus vykdyti organizuotą antitarybinę veiklą, politiškai netikslingas.

2. Žymus skaičius asmenų, paleistų atlikus bausmę už sunkius kontrrevoliucinius nusikaltimus ir pagal amnestiją sugrįžo į respubliką savivališkai, pažeisdami SSRS Ministrų Tarybos 1955 m. lapkričio 24 d. Nr. 1963-1052 s ir 1956 m. kovo 12 d. nutarimą Nr. 342-216 vs.

1956 m. spalio 15 d. tokių šeimų respublikoje gyveno per 2 tūkstančius. Daugelio jų šeimos, o taip pat jie patys sąžiningai dirba įmonėse, įstaigose, kolūkiuose ir tarybiniuose ūkiuose. Beteisė šios kategorijos sugrįžusiųjų padėtis sukelia tarp tam tikros dalies kaip šių asmenų, o taip pat tarp gyventojų nesveikas politines nuotaikas.

3. Tarybų valdžios Lietuvoje kūrimo metais, sunkios kovos su banditizmu aplinkybėse pagal mažai reikšmingą, nepakankamai patikrintą medžiagą buvo tremiamos šeimos, įvardintos banditų rėmėjais, nacionalistinio pogrindžio dalyviais iš neturtingų ir vidutinių valstiečių, darbininkų ir tarnautojų tarpo. Šių asmenų tolimesnis buvimas specialaus apgyvendinimo vietose turi neigiamą poveikį pasilikusiems respublikoje giminėms ir gyventojams, ypač ir dėl to, kad per pastaruosius metus buvo pritaikyta amnestija asmenims, įvykdžiusiems daug sunkesnius nusikaltimus.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta Lietuvos KP CK biuras nutaria:

1. Prašyti SSKP CK Prezidiumą, kad išspręstų klausimą dėl priėmimo SSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsako, draudžiančio buvusiems buržuazinių vyriausybių vadovams ir nariams, buržuazinių politinių partijų lyderiams, nacionalistinių organizacijų ir ginkluotų gaujų vadeivoms ir aktyviems dalyviams, kurie buvo teisti už tėvynės išdavimą, teroristinius ir diversinius aktus ir banditizmą, atlikus bausmę sugrįžti į Lietuvos SSR teritoriją ir kaimynines su Lietuvos respublika Baltarusijos SSR, Latvijos SSR ir RSFSR Kaliningrado sritį be specialaus kiekvienu atveju atskiro Lietuvos SSR Ministrų Tarybos leidimo. Nustatyti, kad už savivališką įvažiavimą į respublikos teritoriją šie asmenys traukiami baudžiamon atsakomybėn pagal teismų nuosprendžius. (Įsako projektas pridedamas).*

2. Prašyti SSKP CK Prezidiumą, kad išspręstų klausimą dėl SSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsako priėmimo, kuris suteiktų Lietuvos SSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumui teisę sudaryti komisiją dėl peržiūrėjimo buvusio Ypatingojo pasitarimo prie SSRS NKVD-NKGB sprendimų, o taip pat NKVD-NKGB potvarkių ir direktyvų pagrįstumo, pagal kuriuos į specialaus apgyvendinimo vietas buvo ištremtos banditų rėmėjų ir nacionalistinio pogrindžio dalyvių šeimos,

*Įsako projektas neskelbiamas

kilusios iš neturtingų ir vidutinių valstiečių, darbininkų ir tarnautojų tarpo, o taip pat spręsti klausimą dėl tikslingumo šiuos asmenis palikti specialaus apgyvendinimo vietose. Suteikti šiai komisijai SSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo vardu teisę priimti galutinius sprendimus dėl paleidimo iš specialaus apgyvendinimo vietų (projektas pridedamas).

4. Atsižvelgiant į tai, kad didžiausias skaičius nepageidautinų elementų sugrįžo ir sugrįžta į Kauną, kur ypatingai stipriai praeityje veikė nacionalistinis pogrindis ir kur sutelktas didelis mokslo įstaigų, aukštųjų ir vidurinių mokymo įstaigų skaičius, o taip pat kur dar stiprus buržuazinių nacionalistų ir reakcinės dvasininkijos poveikis kai kuriems atskiriems elementams, prašyti SSKP CK Prezidiumą, kad pastarasis įpareigotų SSRS Ministrų Tarybą priskirti Kauno miestą prie režimą turinčių miestų skaičiaus, pritaikyti 1953 m. spalio 21 d. SSRS Ministrų Tarybos patvirtintą pasų nuostatų 40 srt.

5. Įpareigoti Lietuvos SSR vidaus reikalų ministrą Gailevičių, suderinus su Lietuvos SSR Ministrų Taryba, išspręsti klausimą dėl leidimo prisiregistruojant asmenims, kurie, atlikę bausmę ir pagal amnestiją, atvyko į respubliką, pažeisdami SSRS Ministrų Tarybos 1955 m. lapkričio 24 d. nutarimą Nr. 1963-1052 s ir 1956 m. kovo 12 d. nutarimą Nr. 342-216 vs.

Prisiregistravimo klausimą spręsti individualiai, atsižvelgiant kiekvienu atskiru atveju į tai, kokia yra partinių ir tarybinių organų, kolūkių valdybų nuomonė, neleidžiant prisiregistruoti kai kuriems iš tų asmenų tuose rajonuose, kurių teritorijoje jie įvykdė nusikaltimus.

6. Įpareigoti Valstybės saugumo komiteto prie Lietuvos SSR Ministrų Tarybos pirmininką drg. Liaudį, Lietuvos SR vidaus reikalų ministrą drg. Gailevičių ir Lietuvos SSR prokurorą drg. Bacharovą artimiausiu metu pristatyti Lietuvos KP CK ir Lietuvos SSR Ministrų Tarybai (medžiagą) apie klausimo pateikimą atitinkamoms instancijoms dėl atšaukimo įvairių teisinių ir administracinių organų neteisingų sprendimų, dėl atleidimo nuo bausmės atlikimo ir leidimo įvažiuoti į Lietuvos SSR teritoriją, o taip pat dėl neteisingos amnestijos asmenims, kurie praeityje buvo buržuazinių vyriausybių vadovai ir jų nariai, buržuazinių politinių partijų ir nacionalistinių gaujų vadeivos ir aktyvūs dalyviai, antitarybinių organizacijų vadovai, kurie buvo teisti už tėvynės

išdavimą, teroristinius ir diversinius aktus ir ginkluotą banditizmą. Šį klausimą spręsti atsižvelgiant į kiekvieno politinį elgesį dabartiniu metu.

7. Pavesti Lietuvos SSR Ministrų Tarybai, kad patikrintų pagal Lietuvos SSR Ministrų Tarybos nutarimus ištremtų į specialaus apgyvendinimo vietas asmenų pagrįstumą ir užtikrintų atsitiktinai ištremtų neturtingų ir vidutinių valstiečių sugrįžimą iš specialaus apgyvendinimo vietų. Šį klausimą spręsti, atsižvelgiant į vietos partinių ir tarybinių organizacijų ir kolūkių valdybų nuomonę.

8. Įpareigoti Lietuvos SSR Ministrų Tarybą, ministerijų ir žinybų vadovus, Lietuvos KP rajonų ir miestų komitetus, miestų ir rajonų vykdomuosius komitetaus, tuojau aprūpinti darbu ir būtinomis gyvenamomis patalpomis visus sugrįžusius iš specialaus apgyvendinimo vietų. Sistemingai su jais dirbti atitinkamą politinį darbą, kad jie kuo greičiau įsitrauktų į socializmo kūrimą.

Lietuvos KP CK sekretorius
A.Sniečkus

V.Kašauskienė. Laisvė ir teisingumas buvo toli //Pozicija. 1993. Nr.16. P.6.

169. LSSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsakas dėl draudimo buvusiems Lietuvos Respublikos politiniams veikėjams ir antisovietinio pasipriešinimo vadovams grįžti į Lietuvą.

Vilnius, 1957 m. sausio 21 d.

Nuorašas
Neskelbtina

Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsakas

Dėl uždraudimo grįžti į Lietuvą nuteistiesiems ir atlikusiems bausmę buvusiems Lietuvos buržuazinių vyriausybių vadovams, buržuazinių politinių partijų vadovams, lietuvių nacionalistinio pogrindžio aktyviems dalyviams, antitarybinių organizacijų vadovams

Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas nutaria:

Uždrausti grįžti į Lietuvą buvusiems Lietuvos buržuazinių vyriausybių vadovams, buržuazinių politinių partijų vadovams, lietuvių nacionalistinio pogrindžio aktyviems dalyviams, antitarybinių organizacijų vadovams, nuteistiems už Tėvynės išdavimą, teroristinius ir diversinius aktus, o taip pat asmenims, nuteistiems už banditizmą ir atlikusiems bausmę.

Nustatyti, kad nurodyti asmenys, kurie ateityje savavališkai grįš į Lietuvos TSR, turi būti teismo nuosprendžiu nutremiami iki 5 metų.

Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo pirmininkas J.Paleckis

Lietuvos TSR Aukščiausios Tarybos Prezidiumo pirmininkas S. Naujalis

Vilnius, 1957 m. sausio 21 d.

Tremtinys. 1990. Nr.12. P.1. Nuorašo faksimilė.

170. Komisijos tremtinių byloms nagrinėti pirmininko, LSSR MT pirmininko pavaduotojo K.Preikšo pranešimas LKP CK apie 1941-1952 m. ištremtų iš Lietuvos gyventojų bylų svarstymo rezultatus.

Vilnius, 1958 m. gegužės mėn.

Visiškai slaptai

Lietuvos KP CK
biuro nutarimu sudarytos komisijos
Tarnybinis pranešimas
apie iškeldintų už Lietuvos SSR ribų
specialiųjų tremtinių bylų svarstymo
būklę 1958 m. gegužės 1 d.

Iš viso specialiajai tremčiai buvo iškeldinta	–	32 230	šeimų

Apsvarstyta bylų	–	27 481	"
Iš viso paleista	–	20 569	"
tarp jų:			
a) grąžinant konfiskuotą turtą	–	2 573	"
b) negrąžinant turto	–	17 996	šeimų
Atsisakyta paleisti	–	6 912	"
Liko neapsvarstyta	–	4 749	"

Kiek pagal tam tikras kategorijas iškeldinta šeimų ir kiek jų paleista 1954-1957 m., yra tokie orientaciniai duomenys:

1. Apie administracine tvarka pagal Lietuvos SSR NKGB ir NKVD organų nutarimus 1941 m. iškeldintas šeimas.

1941 metais buvo iškeldinamos ministerijų, departamentų, aktyvių vyriausybinių buržuazinių nacionalistinių partijų bei organizacijų narių, fabrikantų, dvarininkų, stambių prekybininkų, buržuazinės Lietuvos baudžiamųjų organų tarnautojų ir kitų kategorijų "socialiai pavojingų elementų" šeimos bei šeimų nariai, taip pat prostitutės, recidyvistai ir "socialiai žalingų elementų" kategorijos asmenys. Iškeldintų šeimų turtas, kaip rodo medžiaga, iškeldintų asmenų bylos, nebuvo konfiskuotas. (Stambus fabrikantų, dvarininkų, prekybininkų ir kitų asmenų turtas buvo nacionalizuotas.)

Iškeldinta	–	3 000	šeimų
Apsvarstyta bylų	–	1 602	"
Paleista	–	1 082	"
tarp jų:			
a) grąžinant konfiskuotą turtą	–	78	"
b) negrąžinant konfiskuoto turto	–	1 004	"
Komisija atsisakė paleisti	–	520	"
Liko neapsvarstyta bylų	–	1 398	"

2. Apie administracine tvarka pagal NKGB ir NKVD direktyvas (1945-1946 m.) ir buvusio Ypatingojo pasitarimo prie SSRS MGB ir MVD nutarimus (1948-1952 m.) iškeldintas šeimas.

1945-1946 m. pagal SSRS NKGB ir NKVD direktyvas buvo iškeldinamos veikusių, nukautų arba nuteistų nacionalistinių gaujų dalyvių šeimos bei šeimų nariai.

Iškeldinimas pagal Ypatingojo pasitarimo nutarimus buvo vykdomas daugiausia 1948-1949 ir 1951-1952 m. Buvo iškeldinamos veikusių,

nuteistų arba nukautų nacionalistinių gaujų dalyvių, nuteistų nacionalistų ir gaujų pagalbininkų, buožių banditų pagalbininkų, andersininkų ir jehovininkų šeimos bei šeimų nariai.

Iškeldinta	–	16 945	šeimos
Apsvarstyta bylų	–	16 224	"
Paleista	–	13 015	"
tarp jų:			
a) grąžinant konfiskuotą turtą	–	1 143	šeimos
b) negrąžinant konfiskuoto turto	–	11 872	"
Komisija atsisakė paleisti	–	3 209	"
Liko neapsvarstyta bylų	–	721	"

3. Apie šeimas, iškeldintas pagal Lietuvos SSR ministrų tarybos nutarimus.

Iškeldinimas buvo vykdomas daugiausia 1949, 1951-1952 m. Buvo iškeldinamos buožių šeimos bei šeimų nariai.

Iškeldinta	–	12 285	šeimos
Apsvarstyta bylų	–	9 655	"
Paleista	–	6 472	"
tarp jų:			
a) grąžinant konfiskuotą turtą	–	1 352	"
b) negrąžinant konfiskuoto turto	–	5 120	"
Komisija atsisakė paleisti	–	3 183	"
Liko neapsvarstyta bylų	–	2 630	"

Lietuvos SSR MVD nėra daugelio 1941, 1945 ir 1946 m. iškeldintų šeimų bylų bei medžiagos, nes jų dokumentai dėl iškeldinimo nebuvo laiku įforminti, todėl sunku šias bylas parengti svarstymui.

Be to, respublikos MVD dažnai nėra duomenų arba jie gaunami labai pavėluotai iš SSRS MVD apie asmenis, kurie paleisti SSRS ministrų tarybos 1955 m. lapkričio 24 d. nutarimu ryšium su išvykimu į Lenkiją, taip pat apie išsiųstus specialiajai tremčiai po to, kai jie atliko teismo nuosprendžiu nustatytą bausmę. Dabartiniu metu žinių apie šių asmenų skaičių nėra.

Iš darbo praktikos, rengiant ir nagrinėjant medžiagą dėl specialiosios tremties iškeldintiesiems už respublikos ribų panaikinimo, taip pat dėl gaunamų iš jų skundų bei pareiškimų ir atsižvelgiant į šiame darbe esamus kai kuriuos trūkumus, reikia nurodyti štai ką:

1. Daug iš respublikos iškeldintų šeimų paleidžiama SSRS ministrų tarybos 1955 m. lapkričio 24 d. nutarimu Nr. 1963-1052-s ir 1956 m. kovo 12. nutarimu Nr. 342-216-vs (vyriausybinius apdovanojimus turintys mokytojai, Didžiojo tėvynės karo dalyviai, invalidai ir kt.). Paleistiems pagal šiuos nutarimus asmenims draudžiama grįžti į ankstesnę gyvenamąją vietą, ir konfiskuotas turtas negrąžinamas.

Kaip parodė praktika, didžioji dauguma pagal nurodytus SSRS ministrų tarybos nutarimus paleistųjų į Lietuvą grįžta be leidimo, ir klausimas dėl jų priregistravimo ilgai neišsprendžiamas, dėl to šie piliečiai skundžiasi ir yra nepatenkinti.

Atsižvelgiant į tai, kas aukščiau išdėstyta, reikėtų jiems suteikti teisę prisiregistruoti ankstesnėje jų gyventoje vietoje.

2. Dauguma piliečių paleidžiami iš specialiosios tremties vietų negrąžinant jiems konfiskuoto turto (apie 86% visų paleistųjų). Sugrįžę į gyvenamąją vietą, kai kurie iš jų prašo iš naujo apsvarstyti iškeldinimo pagrįstumą, tikėdamiesi būti reabilituoti ir atgauti turtą, tai verčia pakartotinai nagrinėti bylas, kai kada papildomai tikrinti iškeldinimo pagrįstumą.

Nesant pagrindo patenkinti jų prašymą, jie kreipiasi į partinius ir tarybinius organus, atkakliai siekdami susigrąžinti nors dalį konfiskuoto turto, svarbiausia namą, karvę. Per praėjusius metus ir šių metų pirmąjį ketvirtį Lietuvos SSR ministrų tarybos aparatas gavo 4 199 tokius pareiškimus, tačiau nėra juridinio pagrindo jų prašymus patenkinti.

Atsižvelgiant į tai, kas anksčiau išdėstyta, reiktų, kad miestų ir rajonų vykdomiesiems komitetams būtų suteikta teisė grąžinti, išimties tvarka, gyvenamuosius namus arba vargingoms šeimoms skirti pinigų pasistatyti gyvenamąjį namą ir įsigyti karvę.

Tikrinimas parodė, kad grąžintieji iš specialiosios tremties vietų piliečiai dažniausiai įsitraukia į naudingą darbą. Dauguma iš jų aprūpinami gyvenamosiomis patalpomis, darbu.

Kartu reikia pažymėti, kad kai kurie rajonų vadovai nederamai žiūri į buvusių specialiųjų tremtinių vargus: neleidžia jiems prisiregistruoti rajono teritorijoje, nepadeda įsidarbinti, įsigyti gyvenamąsias patalpas, laiko juos nusikaltėliais. Tokių faktų yra Kalvarijos ir kai kuriuose kituose rajonuose.

3. Lietuvos SSR ministrų tarybos 1957 m. kovo 5 d. nutarimu Nr.

96 nustatyta turto grąžinimo tvarka asmenims, kurių specialioji tremtis panaikinta kaip nepagrįsta, pagal kurį turto grąžinimo klausimas turi būti sprendžiamas remiantis pareiškimu, paduotu ne vėliau kaip per 6 mėnesius nuo paleidimo dienos.

Piliečiai, grįžtantys iš specialiosios tremties vietų praėjus 6 mėnesiams, praranda teisę gauti turtą, jeigu jie negali nurodyti svarbios priežasties, sutrukdžiusios jiems laiku grįžti į Lietuvą ir pareikšti pretenzijas į turtą. Tokios priežastys iš esmės yra tolima vietovė, nėra geležinkelio, ribotos materialinės galimybės apsimokėti kelionę, neatleidimas iš darbo ir kai kurios kitos objektyvios priežastys. Tačiau rajonų vykdomieji komitetai dažnai formaliai žiūri į klausimo sprendimą, jeigu šios priežastys nepatvirtinamos dokumentais, o specialieji tremtiniai savo ruožtu pateikti tokių dokumentų neturi galimybės.

Beje, Lietuvos SSR ministrų tarybos 1955 m. rugsėjo 26 d. nutarimu Nr. 446 toks ribojimas nepagrįstai patrauktiems baudžiamojon atsakomybėn ir vėliau reabilituotiems asmenims netaikomas.

Jeigu iš esmės pripažįstama, kad iškeldinimas buvo nepagrįstas ir konfiskuotas turtas yra grąžintinas, būtų teisingiau vadovautis esama trejų metų senaties tvarka, nes tai neleistų klaidingai aiškinti šio klausimo. Atitinkamai reikia minėtame Lietuvos SSR ministrų tarybos nutarime padaryti pakeitimą.

4. Didelį sunkumą sprendžiant klausimą dėl konfiskuoto turto grąžinimo sudaro tai, kad kai kuriuose rajonų vykdomuosiuose komitetuose neišliko konfiskuoto turto surašymo dokumentų, o kartais jie iš viso nebuvo sudaryti.

Specialiosios tremties vietose grįžtantiesiems nebuvo išduodamos į rankas pažymos, pagal kurias būtų galima nustatyti, kuo remiantis specialioji tremtis jiems panaikinta. Nesant tokių pažymų, priregistravimo ir turto grąžinimo reikalai vilkinami.

Reikia taip pat pažymėti, kad kai kuriuose rajonuose nevedama piliečių, grįžtančių iš specialiosios tremties vietų, apskaita.

5. Didžiąją dalį, maždaug 85%, specialiųjų tremtinių bylų komisija jau išnagrinėjo ir artimiausiu metu šis darbas gali būti baigtas. Tačiau reikia pažymėti, kad piliečiai, kuriems atsisakyta panaikinti specialiąją tremtį, kreipiasi į komisiją prašydami pakartotinai nagrinėti jų bylas, kartu nurodo naujas aplinkybes, prideda atsiliepimus, charakteristikas

ir kt. dokumentus, liudijančius, kad jų iškeldinimas nepakankamai pagrįstas. Kai kada tą pačią bylą tenka nagrinėti keletą kartų, ir komisijos darbas tokiu būdu gali užsitęsti neribotą laiką.

Kaip matyti iš to, kas parašyta, specialiųjų tremtinių reikalai – ne vien jų paleidimas, reikia išspręsti ir kai kuriuos kitus jų tolesnio įsitaisymo klausimus.

Siūlymai

1. Paleisti iš specialiosios tremties vietų visus specialiuosius tremtinius, išskyrus fabrikantus, dvarininkus, stambius prekybininkus, buržuazinių partijų lyderius ir nacionalistinių organizacijų vadovus, buvusių buržuazinių vyriausybių narius, taip pat banditus ir teroristinių grupių dalyvius, baudžiamųjų organų bendradarbius, šnipus, diversantus, kurie buvo teismo nuteisti ir atliko arba atliks bausmės laiką. Paleisti reikėtų neribojant teisių apsigyventi anksčiau gyventoje vietoje.

Nagrinėti turto grąžinimo klausimus pavesti miestų ir rajonų vykdomiesiems komitetams individualia tvarka: miestuose atsižvelgiant į partinių organų nuomonę, kaimo vietovėse -atsižvelgiant į kolūkių valdybų siūlymus.

2. Jeigu anksčiau išdėstyto siūlymo priėmimas užtruktų, tai pirmiausia reikėtų iš specialiosios tremties vietų paleisti ten esančius tuos asmenis, kurių dokumentai dėl iškeldinimo nebuvo įforminti, bet jie buvo paimti vietinių vidaus reikalų organų specialiojon įskaiton.

3. Piliečiams, paleistiems iš specialiosios tremties vietų remiantis SSRS ministrų tarybos 1955 m. lapkričio 24 d. ir 1956 m. kovo 12 d. nutarimu, suteikti teisę gyventi Lietuvos SSR ankstesnėje gyvenamojoje vietoje.

4. Manau, kad būtina padaryti pakeitimą Lietuvos SSR ministrų tarybos 1957 m. kovo 5 d. nutarime Nr. 96 dėl teisės atgauti turtą per 6 mėnesius, šiais atvejais taikyti trejų metų senaties tvarką.

5. Pavesti Lietuvos SSR MVD išreikalauti iš tremties vietų ten likusių iš Lietuvos SSR iškeldintų šeimų sudėties sąrašą.

Komisijos pirmininkas
Lietuvos SSR ministrų tarybos
pirmininko pavaduotojas
K.Preikšas (Parašas)

1958 m. gegužės .. d.

LVVOA. F. 1771. Ap. 190. B. 11. L. 123-130. Originalas rusų k. Mašinraštis.
Skelbta: Gimtasis kraštas. 1991. Lapkričio 28-gruodžio 4.

171. LSSR valstybės saugumo komiteto pažyma LKP CK apie 1941-1952 m. ištremtus Lietuvos gyventojus.

Vilnius, 1988 m. gegužės 12 d.

Slaptai
Egz. Nr. 2

Pažyma apie 1941-1952 metais iškeldintus iš Lietuvos SSR respublikos gyventojus specialiajai tremčiai į SSRS šiaurinius ir rytinius rajonus

Tik atkūrus sovietų valdžią Lietuvoje, pirmasis respublikos gyventojų iškeldinimas už jos ribų buvo įvykdytas 1941 m. birželio 15-17 d. Ši priemonė buvo taikoma antisovietiniams, socialiai pavojingiems bei socialiai žalingiems elementams ir jų šeimų nariams (terminologija pagal tų laikų dokumentus). Kokiais teisiniais aktais remiantis buvo vykdoma ši akcija, respublikos MGB ir MVD medžiagos nėra. Buvo iškeldinti 12 562 žmonės (7 439 šeimos). Tarp jų: aktyvūs buržuazinių partijų nariai ir antisovietinių nacionalistinių organizacijų dalyviai (5 536 žm.); buvę vadovaujantys kriminalinės ir politinės policijos darbuotojai, kalėjimų darbuotojai (1 582 žm.); buvę Lietuvos, carinės ir kitų baltųjų armijų karininkai (221 žm.); buvę dvarininkai, fabrikantai, prekybininkai ir aukšti buržuazinio valstybės aparato valdininkai (3 165 žm.); pabėgėliai iš Lenkijos – buvę dvarininkai, fabrikantai, karininkai ir valdininkai, taip pat asmenys, politiniais motyvais atsisakę priimti sovietinę pilietybę (1 430 žm.); prostitutės (449 žm.).

Aukščiau išvardytų asmenų kategorija buvo iškeldinta ne tik pagal formalius socialinio pavojingumo principus, bet ir valstybės saugumo organuose esant juos kompromituojančiai medžiagai.

---

* Ne karo pradžioje išlaisvinti, o sovietiniuose lageriuose už akių nuteisti.

Tuo pat metu Lietuvos SSR NKGB už aktyvią antisovietinę veiklą suėmė ir įvairiam laikui nuteisė 3 649 žmones, iš kurių daugelis Didžiojo tėvynės karo pradžioje vokiečių valdžios nuo bausmės buvo atleisti *.

1945-1952 metais iš respublikos buvo iškeldinti 108 362 žmonės (29 923 šeimos). Šiais metais, be buožių ir jų šeimų narių, buvo iškeldinami nuteistų tėvynės išdavikų, baltųjų sukilėlių ir baudžiamųjų būrių dalyvių, vokiečių talkininkų, ginkluotų gaujų ir jų pagalbininkų šeimų nariai.

Taigi **1945 metais** (nuo 04.21 iki 05.02 ir nuo 07.17 iki 09.03), remiantis SSRS NKVD potvarkiu, buvo iškeldinti 5 479 žmonės (1 504) šeimos, tarp jų – 437 buožių, 1 067 nacionalistinių gaujų dalyvių ir 300 vokiečių šeimų).

1946 metais (nuo 02.18 iki 02.21), remiantis SSRS NKVD potvarkiu, – 2 082 žmonės (501 banditų vadeivų ir aktyvių banditų šeima).

1947-1948 metais (nuo [19]47.12.22 iki [19]48.03.28) pagal Ypatingojo pasitarimo prie SSRS MGB nutarimas – 3 938 žmonės (1 037 šeimos, tarp jų – 602 buožių ir 425 banditų šeimos).

1948 metais (05.22-27) Ypatingojo pasitarimo prie SSRS MGB nutarimu – 39 482 žmonės (11 233 šeimos, tarp jų – 4 929 buožių banditų pagalbininkų, 4 869 – banditų ir 1 435 – vokiečių talkininkų šeimos).

1949 metais (03.25-28; 04.11 ir 05.03), remiantis Lietuvos SSR ministrų tarybos 1949.03.19 nutarimu Nr. 176-vs, – 32 735 žmonės (9 633 šeimos, tarp jų – 7 886 buožių banditų pagalbininkų ir 1 747 – banditų šeimos).

1950 metais (nuo 08.31 iki 10.01), remiantis tuo pačiu Lietuvos SSR ministrų tarybos 1949.03.19 nutarimu, – 1 355 žmonės (360 šeimų, tarp jų – 263 buožių ir 97 banditų pagalbininkų šeimos).

1951 metais Ypatingojo pasitarimo prie SSRS MGB nutarimais ir Lietuvos SSR ministrų tarybos 1951.09.29 nutarimu Nr. 765-vs -20 357 žmonės (5 139 šeimos, tarp jų – 135 andersininkų ir sektantų jehovininkų, 995 banditų ir banditų pagalbininkų, 4 009 buožių šeimos).

1952 metais Ypatingojo pasitarimo prie SSRS MGB nutarimu ir Lietuvos SSR ministrų tarybos 1951.09.29 nutarimu Nr. 765-vs – 2 934 žmonės (526 šeimos, tarp jų – 431 buožių, 95 banditų bei banditų pagalbininkų šeimos).

Iš viso 1941-1952 metais už respublikos ribų buvo iškeldinti specialiajai tremčiai į tolimus SSRS rajonus 120 924 žmonės (37 362 šeimos).

Pagal SSRS NKVD ir Prokuratūros 1942.06.27 direktyvą Nr. 252 neiškeldintos buvo tos šeimos, kurių artimi giminės buvo Raudonosios armijos gretose, dalyvavo partizaniniame judėjime, buvo išrinkti į partinius ir tarybinius organus bei apdovanoti SSRS ordinais ir medaliais.

Lietuvių reakcinės emigracijos leidiniuose ("Lietuvių enciklopedija". 1956; "Lietuviai Sibire". 1981, JAV ir kituose) nurodoma, kad tuo laikotarpiu iš Lietuvos buvo deportuota apie 350 tūkst. žmonių. Emigrantų istorikas K.Girnius ("Partizanų kovos Lietuvoje". 1987, VFR) pateikia duomenis, kad buvo iškeldinta 80-100 tūkst. žmonių.

Lietuvos SSR MVD archyvo įskaitoje yra 1941-1952 m. iškeldintųjų už respublikos ribų 39 445 bylos.

Nuo 1957 metų ligi šiol Lietuvos SSR aukščiausiosios tarybos prezidiumo ir Ministrų tarybos komisija, Prokuratūra bei Aukščiausiasis teismas išnagrinėjo 33 166 įskaitoje esančias bylas. Priimant nutarimus dėl paleidimo iš specialiosios tremties vietų su teise grįžti ir gyventi Lietuvos SSR, dėl pripažinimo, kad iškeldinimas buvo nepagrįstas, kartu grąžinant konfiskuotą turtą, remiamasi tų metų norminiais ir tvarkomaisiais aktais.

Pripažinta, kad iškeldinimas buvo nepagrįstas, pagal 3 998 įskaitos bylas, ir reabilituoti 12 342 žmonės; tai sudaro šiek tiek daugiau negu 10 proc. visų šia administracine bausme nubaustų asmenų.

Tarp jų:

529 šeimos, iškeldintos 1941 metais;

3 469 šeimos, iškeldintos 1945-1952 metais.

Dabar respublikoje gyvena apie 60 tūkstančių žmonių, grįžusių iš specialiosios tremties.

Nr. S/1183

1988 m. gegužės 12 d. Lietuvos SSR valstybės saugumo komitetas

LVVOA. F. 1771. Ap. 58. B. 916. L. 1-3. Nuorašas rusų k. Mašinraštis.
Skelbta: Pozicija. 1993. Liepos 10-16.

GEOGRAFINIŲ VARDŲ RODYKLĖ

A
Abakanas 96, 211, 231, 294, 328, 355, 357, 367, 368, 440, 522
Abanas 162, 230
Abezė 47
Ačinskas 162, 211, 230, 231, 235, 522
Adadymas 211, 522
Adamarina 406
Adutiškis 274
Aginskojė 560, 562
Aikino 229
Akmenė 373
Akmolinskas 163, 223, 237
Aktiubinskas 152, 163, 178, 223, 237
Alaris 562
Aleiskas 162
Aleksandravėlė 436
Aleksandrovskas 214, 220
Alyt 32, 33, 55, 60, 63, 65, 74, 75, 76, 79, 82, 114, 121, 132, 142, 198, 201, 205, 252, 254, 271, 277, 278, 280, 281, 283, 284, 285, 310, 354, 356, 382, 388, 390, 393, 396, 399, 418, 436, 471, 474, 514, 519, 532, 536, 542, 544, 547
Alma Ata 222
Alsėdžiai 525, 526, 527
Altajus 29, 35, 43, 46, 47, 97, 99, 101, 119, 120, 140, 162, 178, 208, 209, 217, 224, 227, 233, 234, 235, 237, 238, 240, 241, 294, 490
Alzamajus 424, 523, 558, 559, 562
Amerika, JAV 10, 11, 58, 77, 108, 117, 133, 274, 373, 429, 433, 520, 612
Amūro sr. 97, 484, 488, 489, 566, 567
Andrioniškis 378
Angara 333, 357, 361, 424, 440, 524, 559, 560
Anglija 274, 433
Anglininkai 520
Antaliesė 320
Antanava 378
Anykščiai 144, 360, 378, 379, 382, 388, 390, 393, 396, 399, 418, 471, 474, 514, 532, 536, 544, 548
Arbatai 368
Archangelskas 22, 29, 133
Ariogala 263
Asinas 523
Astrachanė 50
Ašmena 38, 121
Augsburg 91
Aukštadvaris 519, 520
Aukštoji Panemunė 447, 457, 509, 510, 511

B
Babyninas 207
Badžėjus 368
Baganas 163
Baikalas 136, 329, 332, 361, 370, 440
Baikalas ež. 329, 332, 370
Bajandajus 560, 561, 562, 563
Bakčiaras 214
Baksajus 223
Balbieriškis 447, 448
Balninkai 274
Baltarusija 16, 22, 26, 34, 35, 36,

44, 54, 57, 62, 82, 87, 104, 105, 136, 140, 141, 210, 215, 217, 218, 219, 222, 224, 227, 229, 230, 233, 234, 240, 241, 334, 539, 601
Baltstogė 207
Baškirija 145, 413, 414, 416, 466
Bašlykovskas 229
Barabinskas 522
Barnaulas 29, 162, 171, 207, 208, 209, 224, 225, 227
Bartninkai 406
Batakiai 434, 435, 506
Bazilioniai 448
Belbaltlagas 178
Bellagas 239
Beraginė 405
Beretė 368
Beriozovka 162
Beržiniai 273
Beržoniškis 378
Bežeckas 331
Bijskas 29, 99, 171, 207, 208, 209, 210, 294
Biriliusai 230
Birštonas 463
Biržai 28, 61, 63, 83, 88, 121, 142, 145, 167, 198, 201, 205, 260, 267, 268, 271, 273, 274, 360, 382, 385, 387, 388, 390, 393, 396, 399, 418, 451, 471, 474, 514, 532, 536, 544, 548
Biržuvėnai 375
Blagovarskas 414
Bochanas 560, 561, 562
Bodaibo 563
Bogojavlenskas 331
Bogotolas 162, 230, 522
Bogradas 230
Bogučianai 162, 369
Bolšaja Murta 230, 231, 235
Bolšaja Rečka 370, 425
Bologojė 86, 207, 331
Bolšoi Ungutas 368
Borovičiai 50
Boston 106, 151, 162
Brestas 29, 50
Brooklyn 106, 108
Buriatija-Mongolija 92, 119, 136, 336, 370, 421, 422, 440, 557, 558, 560
Burla 162
Butrimonys 436
Būdviečiai 406

C
California 122
Chabarovskas 95, 97, 119, 152, 477, 479, 488, 489
Charikas 563
Chorinskas 370
Cleveland 106, 109

Č
Čebakiai 367
Čečėnija 63
Čeliabinskas 331, 428
Čeremchovas 96, 329, 361, 370, 423, 424, 425, 440, 559, 563
Čeremošnikai 523
Čerepanovas 523
Čianai 522
Čiapajevas 220
Čikaga (Chicago) 107, 108, 117, 132, 133
Čistooziornoje 162
Čiuchlomas 228
Čiulymskas 522
Čiūna 370
Čkalovas 238, 239, 241

D
Dankovas 465
Darbėnai 75, 297, 298, 299, 300, 302, 303, 373, 460
Daugailiai 432
Daugiliai 312
Daugpilis 36, 60
Daujėnai 448, 454, 458, 460
Daurskojė 162, 230, 369, 440
Debeikiai 378
Dema 414
Dembuvka 378
Didžioji Britanija 58
Donbasas 207
Dotnuva 263
Druskininkai 37, 589
Dubovka 50, 521
Dubravai 447
Dudučiai žr. Dūdikės
Dusetos 311, 320, 321, 322, 323, 324, 325
Dūdiškės 542
Dūkštas 358
Dymosas 228
Dzeržinskoje 162, 230

E
Echirit Bulagatskis 560, 561, 563
Eistiškiai 405
Eišiškės 121, 591
Elmininkai 378
Endriejavas 373
Eržvilkas 408
Estija 26, 29, 43, 71, 82, 94, 95, 124, 138, 139, 140, 141, 146, 147, 148, 149, 152, 162, 164, 165, 170, 171, 173, 174, 177, 178, 179, 191, 207, 215, 217, 218, 219, 233, 234, 238, 239, 240, 241, 242, 477, 478, 488, 490, 491, 498, 517, 518, 551, 553, 564, 565, 566, 567

G
Galaninas 332, 369
Gardinas 50
Garliava 263, 445, 446, 448, 457, 458, 509, 510, 511
Gaurė 504
Gdanskas 82
Geisteriškiai 406
Gerkonys 378
Geručiai 264
Gervėn 405
Gintalai 374
Gižai 406
Golumetė 423, 425, 562
Goriačinskas 332, 370
Gorkis 47
Grabava 263, 264, 274
Grajauskai 264
Gražiškiai 405, 406
Gruzija 51, 54
Gubava 46
Gubernija 93, 148, 360, 538, 549, 550
Gudeliai 265, 406
Gurjevas 35, 152, 163, 223, 237
Gustonys 358

I
Igarka 132, 332, 369, 466
Ignalina 46
Ijusas 367
Ikėjus 561, 562
Ilanskis 368
Ilka 370
Ingušija 63
Inkūnai 378
Inta 47
Irbeiskojė 162, 230, 231
Irkutskas 68, 79, 92, 95, 96, 98, 99, 119, 136, 145, 147, 149, 241, 320,

326, 331, 333, 335, 336, 369, 421, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 440, 477, 479, 484, 488, 489, 490, 496, 498, 523, 524, 535, 556, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 566, 567, 568, 570
Isilkulis 523
Iskitimas 523
Išlandžiai 406
Ivano Frankovsas 212
Ivdellagas 238
Izraelis 38

Y
Ylakiai 374

J
Jakutija 46, 90, 95, 119, 136, 152, 241, 305, 306, 336, 477, 479, 484, 488, 489
Janapolė 375
Jarcevas 92, 332, 369, 440
Jaroslavlis 207
Jekaterinburgas 88, 119
Jelecas 207
Jelgava 50
Jelšanka 51
Jemeljanovas 230
Jeniseiskas 230, 552
Jenisejus 207, 211, 332, 355, 357, 359, 361, 369, 420, 440
Jenisejus u. 332, 369
Jermakai 367
Jermakovas 367
Jeruzalė 38
Jezagašas 332, 369
Jieznas 448
Jonava 356, 358, 509, 510, 511
Joniškis 63, 85, 86, 88, 145, 205, 206, 271, 362, 365, 382, 388, 390, 393, 396, 399, 402, 403, 418, 536, 548
Joniškėlis 445, 449, 454, 460, 462, 580
Juchnovas 177, 178, 239
Jumatovas 413, 414, 415, 465, 466
Juodsodė 374
Juozapinė 542
Juozapiškės 519
Jurbarkas 88, 145, 358, 382, 389, 390, 393, 396, 399, 407, 412, 418, 432, 464, 471, 474, 514, 536, 544, 548

K
Kabardino Balkarija 54
Kačiugas 560, 561, 562, 563
Kaišiadorys 258, 354, 382, 389, 390, 393, 396, 399, 418, 471, 474, 514, 532, 536, 544, 548
Kaireliškiai 406
Kalačinskas 523
Kalesninkai 519
Kalininas 50, 334
Kaliningradas 82, 104, 601
Kalmanka 225, 226
Kalmukija 53
Kalnų Altajaus sr. 209
Kalūga 22, 36
Kalvarija 356, 514, 532, 536, 541, 544, 548, 607
Kamarčiaga 330, 331, 355, 357, 359, 361, 368, 420, 440, 522
Kamenis 224
Kaniūkai 143, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325
Kanskas 87, 162, 211, 230, 329, 357, 359, 361, 368, 370, 413, 424, 522, 552

Kapčiamiestis 290
Karaganda 152, 178, 223, 237, 238
Karagatas 163, 523
Karakalpakija 152
Karasukas 162, 523
Karelija 29, 35, 50
Kargasokas 214
Karlagas 133, 239
Karmėlava 509, 510, 511
Karpiejai 405
Kartena 150, 297, 298, 299, 300, 301, 360, 588, 590
Kaunas 24, 27, 29*, 30, 32, 34, 38, 41, 55, 56, 60, 61, 63, 66, 67, 79, 82, 83, 89, 92, 98, 103, 111, 117, 121, 142, 147, 150, 151, 158, 161, 167, 169, 172, 173, 175, 187, 189, 190, 195, 196, 197, 198, 201, 202, 252, 260, 262, 263, 264, 265, 266, 271, 273, 274, 275, 356, 358, 362, 364, 382, 383, 389, 390, 393, 396, 399, 407, 418, 427, 430, 432, 434, 443, 444, 445, 446, 448, 451, 453, 454, 455, 457, 458, 461, 462, 469, 471, 472, 474, 501, 507, 508, 512, 513, 514, 532, 544, 548, 574, 579, 583, 589, 592, 593, 602
Kavarskas 378
Kazačinskoje 230, 369, 552
Kazachija 35, 100, 119, 120, 140, 152, 163, 171, 178, 217, 222, 223, 233, 235, 237, 238, 239, 240, 241, 429
Kėdainiai 61, 63, 86, 121, 142, 198, 201, 205, 260, 262, 263, 264, 271, 274, 358, 382, 389, 390, 393, 396, 399, 418, 433, 435, 472, 474, 514, 532, 536, 544, 548
Kelmė 89, 148, 358, 360, 382, 389, 390, 393, 396, 399, 418, 472, 474, 514, 529, 530, 532, 536, 544, 548
Kemerovas 58, 119
Keturvalakiai 406
Kežma 162, 369
Kijevas 29, 207
Kišiniovas 206
Kirovas 136, 163, 178, 207, 217, 233, 234, 235, 237, 238, 240, 241, 331, 560, 562
Klaipėda 9, 63, 67, 82, 98, 144, 148, 150, 271, 360, 371, 372, 373, 379, 380, 381, 382, 389, 390, 393, 396, 399, 418, 472, 474, 514, 528, 529, 532, 536, 544, 548, 574, 579, 580, 585, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597
Kliučiai 368
Kliukvenka 211, 522
Kniažij Pogostas 60, 249, 250
Kolainiai 87
Kolba 368
Kolyma 152
Komija 43, 45, 47, 54, 55, 59, 60, 119, 140, 151, 162, 171, 178, 227, 228, 229, 233, 234, 237, 238, 240, 241, 248, 249
Komsomolskas 97
Kopjovas 328, 357, 367
Kormilovka 523
Kortkerosas 228
Kosicha 225, 226
Kotai 561
Kotelničiua 163
Kozelskas 22, 177, 178, 238
Kozulka 162, 522
Kožva 60
Krakės 435
Kraslagas 239
Krasnogorskojė 224
Krasnojarskas 58, 68, 85, 86, 87, 90,

92, 95, 96, 98, 100, 101, 119, 120, 136, 140, 148, 149, 152, 162, 171, 178, 207, 210, 211, 212, 217, 229, 232, 233, 235, 236, 238, 240, 241, 305, 306, 328, 329, 330, 331, 335, 336, 355, 357, 359, 361, 363, 367, 368, 369, 370, 413, 420, 421, 430, 440, 466, 477, 479, 484, 489, 496, 522, 535, 551, 552, 553, 555, 566, 567, 571, 572
Kretinga 55, 61, 63, 74, 76, 77, 82, 88, 121, 142, 143, 144, 198, 201, 205, 252, 270, 271, 296, 297, 298, 299, 300, 303, 310, 360, 371, 372, 373, 379, 380, 382, 389, 390, 393, 397, 399, 418, 432, 443, 445, 446, 448, 450, 451, 452, 453, 454, 456, 460, 461, 462, 469, 472, 474, 514, 532, 536, 544, 548
Krinčinas 456, 462
Krymas 37, 49, 54, 63
Kubianka 415
Kubiliai 581
Kuibyševas 56, 206, 331, 413, 415, 430, 442, 522
Kuitūnas 524, 559
Kulomzinas 523
Kulunda 162
Kupinas 162
Kupiškis 310, 358, 360, 378, 382, 389, 390, 394, 397, 399, 418, 432, 433, 472, 474, 514, 532, 536, 544, 548, 580
Kupreliškis 386
Kurgan Tiubė 56
Kurkliai 378
Kuršėn 310, 360, 382, 389, 390, 394, 397, 399, 418, 433, 438, 443, 445, 451, 453, 454, 455, 458, 459, 461, 462, 469, 472, 474, 514, 532, 536, 544, 548
Kurtuvėnai 454
Kustanajus 152, 178, 238
Kutaisis 51
Kutašas 226
Kutulikas 524, 559
Kužiai 99, 447
Kūgeliai 580
Kybartai 437
Kzyl Orda 152, 163, 178, 223, 237, 238

L
Lapiai 509
Latvija 26, 29, 34, 36, 43, 50, 71, 82, 94, 95, 104, 124, 138, 139, 140, 141, 146, 147, 149, 152, 162, 164, 165, 170, 171, 173, 174, 177, 178, 179, 207, 210, 211, 212, 215, 217, 218, 219, 223, 229, 230, 233, 234, 238, 239, 240, 241, 242, 477, 478, 488, 490, 491, 517, 518, 564, 565, 566, 567, 601
Lavėnai 446
Lazdijai 55, 61, 63, 65, 74, 76, 82, 114, 143, 201, 205, 271, 277, 278, 279, 282, 283, 288, 289, 290, 310, 356, 382, 389, 391, 394, 397, 399, 418, 472, 474, 514, 532, 536, 541, 544, 548
Lazovskas 97
Lebiažė 368
Leipalingis 76, 289
Lekėčiai 509
Leliūnai 431
Lena 333
Leningradas 383, 384
Lenkija 22, 25, 26, 44, 97, 122, 172, 173, 174, 191, 192, 199, 200, 216, 606, 610

Lenkimai 297, 298, 299, 300, 302, 452, 454, 460
Lentvaris 93, 149, 150, 287, 520, 521, 587, 588, 589
Lesosibirskas 332
Liubinskas 523
Liuciūnai 378
Liudvinavas 274
Lokotė 207
Luokė 87, 375
Lūšė 360
Lūza 163
Lyda 207
Lygumai 273, 461

M
Maganskas 331, 363, 368, 440
Maganskaja 420
Makarjeva 524, 559, 560
Makatas 35
Maklakovas 332, 369, 440
Malcišiai 432
Mamontovas 225
Mana 230, 231, 235, 368
Mandeikiai 86
Marcinkonys 354
Marijampolė 32, 41, 55, 61, 63, 65, 66, 82, 121, 142, 198, 201, 205, 252, 265, 269, 271, 274, 277, 278, 279, 310, 356, 383, 389, 391, 394, 397, 399, 418, 432, 436, 472, 474, 514, 532, 536, 544, 548
Marių ASSR 490
Maskva 18, 20, 21, 27, 28, 29, 47, 50, 53, 55, 63, 69, 84, 86, 89, 90, 93, 94, 104, 109, 127, 129, 130, 132, 151, 152, 161, 162, 164, 165, 170, 171, 177, 185, 187, 206, 207, 208, 213, 215, 217, 218, 219, 224, 227, 229, 233, 234, 239, 240, 247, 248, 250, 278, 287, 292, 305, 311, 328, 332, 333, 337, 341, 342, 364, 365, 366, 367, 383, 413, 420, 421, 426, 440, 442, 464, 471, 477, 484, 486, 488, 490, 496, 498, 513, 518, 522, 535, 538, 539, 549, 550, 556, 564, 567, 570, 571
Matūras 368
Mauručiai 356, 511
Mažeikiai 55, 61, 63, 121, 142, 144, 198, 201, 205, 252, 260, 266, 271, 360, 371, 372, 373, 383, 389, 391, 394, 397, 399, 418, 447, 472, 474, 514, 532, 536, 544, 548
Medemrodė 373
Medgora 207
Medininkai 9
Medvežjegorskas 50
Memmingen 117
Mendelejevas 60
Meškuičiai 360
Michailovka 559
Migla 263
Mina 368
Minskas 29, 35, 82, 83, 115, 331, 426, 430, 464, 467
Minusinskas 230
Moldavija 22, 26, 43, 54, 138, 139, 140, 141, 162, 170, 177, 178, 179, 185, 206, 215, 217, 218, 219, 220, 222, 223, 227, 229, 230, 233, 234, 236, 238, 240, 241, 242
Molodečnas 62, 331, 428
Molotovas 53, 60, 65, 119, 137
Morgudeiskas 370
Mosėdis 297, 298, 299, 300, 301, 432, 448
Moskalenkos 523
Mostachas 46
Mostovskas 231

Muchtaja 333
Munich 108

N
Narymas 163, 214, 219, 221, 236
Naujikai 378
Naujoji Vilnia 27, 34
Nazyvajevskas 523
Nemakščiai 580
Nevarėnai 374
Nevelis 331
New York 108, 132, 133
Nida 528
Nižneudinskas 423, 424, 425, 523, 558, 560, 562
Nižnij Ingašas 100, 230, 231, 429, 430
Norillagas 211
Norilskas 47, 51
Norvaišiai 311, 326
Novgorodas 50, 207
Novosadai 205
Novosibirskas 35, 43, 68, 95, 119, 137, 140, 152, 163, 171, 178, 207, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 222, 233, 235, 236, 238, 240, 241, 331, 477, 479, 484, 489, 490, 496, 522, 523, 535, 566, 567, 568
Novosiolovas 162, 230
Nukutai 562

O
Obė 47
Obeliai 360
Ohio 106, 109, 132, 133
Oirotų aut sr. 209, 224, 225, 226, 235
Ojašas 522
Olchonas s. 560, 561, 562
Oliokminskas 333
Omskas 68, 71, 95, 152, 163, 178, 206, 207, 217, 233, 234, 235, 237, 238, 240, 241, 293, 331, 477, 479, 484, 488, 489, 496, 522, 523, 535, 552, 566, 567
Onega, Oneglagas 178, 239
Onuškis 258, 275, 520
Oparinas 163
Oranai 281
Ordžonikidzė 21
Orenburgas 47
Oričiai 163
Orša 207
Osa 560, 562
Ožkabaliai 405

P
Paamūrė 16
Pabaiskas 274
Pabaltijya 22, 26, 54, 82, 95, 107, 147, 149, 152, 185, 206, 223, 233, 234, 236, 238, 240, 241, 333, 334, 352, 496, 551, 556, 567, 568
Padubysya 273, 454
Padumblė 520
Paežeriai 506
Pagėgiai 63, 82, 271, 358, 380, 383, 389, 391, 394, 397, 400, 418, 472, 474, 514, 532, 536, 544, 548
Pagerniavė 406
Pagramantis 505, 507
Pajevonis 437
Pajuostinys 378
Pakruojis 273, 459
Pakuonis 455, 459, 463, 509
Palanga 37, 297, 298, 299, 300, 301, 304, 460
Palauzas 228
Palemonas 146, 362, 426, 427, 428
Palnėgiai 283
Palnyčia 283
Palūkiškiai 405
Palukštys 374
Panemunė 273, 457
Panemunėlis 360
Paneriai 98, 354, 570
Panevėžys 41, 55, 61, 63, 74, 77, 78, 79, 82, 114, 121, 197, 201, 205, 252, 260, 271, 310, 358, 360, 383, 389, 391, 394, 397, 400, 418, 435, 472, 474, 514, 532, 536, 544, 548
Papiliai 580
Papilys 386, 387
Papilė 360, 433
Parabelis 221
Parausiai 406
Partizanskoje 162, 368
Pasalupis 504
Pasvalys 310, 360, 383, 389, 391, 394, 397, 400, 418, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 453, 454, 456, 457, 459, 460, 461, 462, 469, 472, 474, 514, 532, 536, 544, 548
Pašaltuon ys 408
Pašušvis 506
Pašvinys 273
Pavarė 378
Pavenčiai 360
Pavolgys 53
Pečiora 60, 133, 137, 162, 249, 250
Penza 331
Permė 53, 60, 119, 294, 331
Petropavlovskas 429
Petrovskas 226
Piliuona 457
Pilviškiai 362, 406, 427, 437
Piniugas 163
Pinskas 207
Pirovskoje 162, 230, 231, 235, 237
Plateliai 527
Plokščiai 32
Plungė 74, 78, 114, 144, 148, 310, 360, 371, 372, 379, 382, 389, 391, 394, 397, 400, 418, 472, 474, 514, 524, 525, 527, 532, 536, 544, 548
Podorvicha 318, 359, 361, 370, 421
Pokrovka 414
Polockas 86, 331
Pospelicha 163
Povalicha 163
Prienai 354, 356, 382, 389, 391, 394, 397, 400, 418, 438, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 451, 454, 455, 459, 461, 463, 469, 470, 472, 474, 509, 514, 516, 532, 537, 544, 548
Primorje 16
Prostychinas 369
Pskovas 334
Pudinas 214
Pumpėnai 446, 447, 454, 456, 459
Pušalotas 446, 447, 448, 449, 451, 454, 456, 459, 460, 461
Putivlis 177, 238
Putnam 132

R
Radoškovičiai 207
Radviliškis 60, 61, 74, 77, 78, 99, 114, 310, 358, 382, 387, 389, 391, 394, 397, 400, 419, 432, 472, 474, 514, 532, 537, 544, 548
Raguolis 447
Raguva 79
Rainiai 87, 115
Ramonaičiai 273
Ramoniškiai 406
Raseiniai 41, 55, 61, 63, 121, 142, 197, 201, 205, 252, 260, 262, 271, 310, 358, 382, 389, 391, 394, 397,

400, 419, 433, 464, 472, 474, 514, 532, 537, 544, 548
Raščiagalis 378
Raudėnai 438
Raudondvaris 445, 458, 509, 511
Razdolnas 220
Rebricha 226
Rešiotai 47
Rešotai 328, 359, 368, 440
Rietavas 31, 372, 536
Rimkai 591
Rybinskojė 162, 230
Ryga 29, 37, 38, 83, 491
Rytų 16, 19, 137, 318, 369, 370, 558
Rytų Sibiras 16, 137, 318, 329, 331, 357, 359, 361, 369, 370, 558
Rytų Sibiro gel. 329, 331, 357, 359, 361, 369, 370, 558
Rokeliai 447
Rokiškis 32, 38, 41, 61, 63, 121, 147, 198, 201, 205, 260, 271, 275, 310, 320, 360, 382, 389, 391, 394, 397, 400, 419, 436, 472, 474, 501, 502, 503, 514, 532, 537, 544, 548
Roma 108
Rozalimas 78
Rtiščevas 144, 331, 366
Rubcovskas 162, 224
Rudamina 279, 282, 283
Rusija, RSFSR 15, 16, 17, 22, 24, 27, 29, 35, 38, 43, 47, 49, 51, 67, 69, 82, 86, 95, 102, 104, 108, 115, 130, 131, 134, 137, 195, 274, 305, 320, 322, 323, 327, 520, 568, 601
Rūdiškės 354, 520

S
Sajanskas 230
Salantai 297, 298, 299, 300, 302, 433, 448
Sangrūda 76, 283, 289, 291
Saratovas 22, 51, 144, 366
Sažskas 162
Seinai 198, 252
Seirijai 436
Semeliškės 258, 519
Serdokai 405
Seriogovas 228
Sevurallagas 239
Sibiras 7, 9, 12, 14, 16, 18, 20, 38, 45, 77, 79, 88, 90, 97, 107, 108, 109, 116, 123, 132, 133, 146, 147, 148, 149, 216, 263, 264, 265, 426, 436, 477, 488, 496, 498, 504, 506, 535, 538, 567
Silinas 207
Simnas 436
Sirvydai 378
Skaudvilė 504, 505, 580
Skiemonys 378
Skuodas 297, 298, 299, 300, 360
Slavgorodas 162
Sliudianka 561, 562
Smilgiai 405
Smolenskas 331, 334, 429
Soltonas 226
Sonas 522
Sorokinas 225
Sovetskas 230
Stačiūnai 446, 448, 462
Stakliškės 79, 447, 448
Stalinabadas 56, 119
Stalinogorskas 50
Stanford 122
Stanislava 378
Stanislavas 212
Stanobadas 97
Staraja Barda 224
Starobelskas 29, 177, 178, 207, 239
Strazdžiai 406
Strelka 332, 369
Streževas 220
Subačius 360
Suchiničiai 331, 428
Suchobuzimskas 230
Sudeikiai 378
Suomija 35
Suvalkija 82
Sverdlovskas 331
Svyriai 38, 121
Syktyvdinskas 228
Syktyvkaras 227, 229
Sysola 228

Š
Šakiai 32, 55, 61, 63, 82, 121, 356, 362, 382, 389, 391, 394, 397, 400, 419, 432, 436, 472, 474, 514, 532, 537, 544, 548
Šanskas 230
Šarja 331
Šarypovas 230
Šegarka 163
Šeštokai 283
Šetskas 223
Šiauliai 28, 29, 32, 38, 41, 43, 46, 55, 60, 61, 63, 67, 74, 77, 78, 81, 82, 86, 87, 93, 98, 99, 109, 121, 150, 198, 201, 204, 252, 260, 262, 265, 271, 273, 310, 360, 382, 383, 389, 391, 394, 397, 400, 402, 419, 435, 438, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 453, 454, 461, 462, 469, 472, 474, 514, 530, 532, 537, 538, 544, 548, 574, 580, 584, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597
Šiaurės Kaukazas 16
Šiaurės Osetija 21
Šiaurės Pečiora 60, 249, 250
Šilalė 505, 506, 591
Šilavotas 447, 448, 455, 463
Šilsodė 406
Šilutė 63, 67, 82, 271, 362, 379, 382, 389, 391, 395, 397, 400, 419, 433, 472, 474, 514, 532, 537, 544, 548
Šimkaičiai 373
Šipunovas 163
Šira 522
Širokopadė 425
Širvintos 515, 532, 537, 544, 548
Širvydai 406
Šitkinas 370, 424, 558, 563
Šortandai 206, 223
Šveicarija 37
Švenčionys 38, 41, 60, 63, 121, 198, 254, 271, 274, 382, 389, 391, 395, 397, 400, 419, 472, 474, 515, 532, 537, 544, 548
Švenčionėliai 60, 99, 139, 198, 201, 204, 205, 206, 358
Šventežeris 282, 283
Šventoji 298

T
Tadžikija 55, 56, 102, 111, 119
Taišetas 92, 329, 423, 424, 440, 523, 558, 560, 562
Talcai 370, 425
Talinas 491
Tambovas 22, 429
Tangujus 562
Taštypas 368
Tasejevas 96, 162
Tatarskas 523
Taukotiškės 278
Tauragė 32, 55, 61, 63, 65, 74, 82, 89, 114, 121, 147, 198, 201, 204, 252, 272, 278, 310, 358, 379, 382, 389, 391, 395, 397, 400, 419, 432,

433, 434, 435, 472, 474, 503, 504, 506, 507, 515, 532, 537, 544, 548, 591
Telšiai 49, 55, 61, 63, 83, 87, 88, 110, 115, 121, 144, 198, 201, 252, 260, 272, 310, 356, 371, 372, 374, 375, 382, 389, 391, 395, 397, 400, 419, 432, 435, 472, 474, 515, 532, 537, 544, 548
Tenga 226
Tinskaja, Tinskojus 328, 359, 363, 368, 420, 440
Tirkšliai 78
Tit Arai 46
Tiuchtetas 230, 368
Tiumenė 71, 119, 331
Togučinas 163, 522
Tolimieji Rytai 16
Tolimoji Šiaurė 16
Tomskas 46, 71, 95, 98, 101, 119, 120, 137, 149, 171, 207, 213, 293, 294, 477, 479, 484, 488, 489, 490, 496, 522, 523, 535, 566, 567, 568, 571, 572
Trak 60, 63, 86, 121, 142, 147, 198, 201, 254, 257, 272, 275, 354, 382, 389, 391, 395, 397, 400, 404, 419, 472, 474, 515, 518, 519, 521, 532, 537, 544, 548
Trojicko Pečiorskas 228, 229
Trojickojė 224
Troškūnai 378
Trumbatiškis 378
Tryškiai 455, 462
Tula 50
Tulūnas 524, 558, 559, 560, 562
Tumasonys 273
Turka 332, 370
Turuchanskas 162, 369
Tūbinė 506
Tverai 432
Tyretė 524, 559, 562
Tytuvėnai 358

U
Ubinskas 523
Ubiškė 374, 435
Uchta 51, 59
Uchtalagas 59, 112
Ufa 331, 413, 414, 415, 416, 465, 466
Ujaras 162, 230, 235
Ukmergė 41, 55, 60, 63, 121, 198, 201, 252, 254, 272, 274, 310, 356, 358, 382, 389, 392, 395, 397, 400, 419, 432, 443, 444, 445, 451, 453, 454, 461, 462, 469, 472, 476, 515, 520, 532, 537, 544, 548
Ukraina 16, 17, 22, 26, 27, 29, 35, 37, 44, 54, 57, 137, 140, 141, 210, 217, 218, 219, 222, 229, 233, 234, 238, 240, 241
Ulan Udė 92, 329, 361, 370, 440
Unžlagas 239
Upyna 506
Uralas 107, 132, 229
Usolė 423, 424, 563
Usollagas 177, 178, 239
USSR 43, 137, 211, 212, 217, 222, 223, 233, 234, 236, 238, 240, 241
Ust Abakanas 231
Ust Kulomas 228
Ust Ordynskis 560, 563
Ust Uda 559, 560, 563
Ust Vymė 228, 229
Ust Vymlagas 238
Utena 28, 32, 41, 60, 63, 82, 121, 139, 143, 198, 201, 202, 203, 205, 254, 272, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 323, 326, 358, 360, 382, 384, 389, 392, 395, 397, 400, 419, 431, 432, 433, 472, 476, 515, 534, 537, 544, 548, 581
Uzbekija 152
Užbaikalė 535
Užpaliai 143, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 326
Užūras 522
Užvenčiai 87

V
Vabalninkas 387, 591
Vagajus 162
Vaitai 406
Vaitkūnai 274
Vakarų Vokietija 39, 91
Valkininkai 520
Vandžiogala 509
Varėna 74, 281, 310, 354, 374, 382, 389, 392, 395, 398, 401, 419, 472, 476, 515, 534, 537, 544, 548
Varlaukis 358, 464, 465, 505
Varniai 374
Vasiuganė 214
Veisiejai 290
Veiveriai 436
Velikije Lukai 331, 334
Veliuona 408
Vengerovas 163
Verbyliškės 263
VFR 612
Viatlagas 238
Viazma 207
Videniškiai 432
Viduklė 146, 150, 464, 465, 588, 589
Vidurinė Azija 16
Vievis 258, 520
Viktoriškiai 313
Vildiškiai 378
Vilgortas 228
Vilistaja 368
Vilkaviškis 41, 55, 61, 63, 82, 121, 145, 198, 201, 252, 272, 310, 356, 362, 383, 389, 392, 395, 398, 401, 405, 406, 419, 437, 472, 476, 515, 534, 537, 544, 548
Vilkija 263, 515, 534, 537, 546, 549
Vilnius 28, 29, 31, 32, 34, 36, 38, 41, 52, 60, 62, 63, 67, 69, 78, 81, 82, 83, 88, 89, 90, 92, 98, 99, 100, 106, 107, 121, 150, 159, 194, 196, 198, 201, 203, 204, 242, 244, 245, 247, 248, 250, 252, 253, 254, 257, 260, 262, 265, 266, 267, 269, 270, 271, 272, 276, 278, 279, 280, 282, 284, 287, 288, 292, 293, 294, 296, 304, 309, 310, 311, 315, 326, 327, 334, 341, 342, 343, 347, 351, 353, 354, 364, 365, 376, 381, 383, 385, 388, 389, 392, 395, 398, 401, 402, 407, 412, 413, 417, 419, 431, 443, 449, 452, 467, 472, 474, 476, 491, 492, 493, 497, 501, 503, 513, 515, 516, 524, 529, 531, 532, 534, 536, 537, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 546, 547, 549, 550, 569, 570, 571, 573, 574, 577, 579, 581, 583, 586, 587, 589, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 600, 603, 604, 610
Viskėnai 323
Vyžuona 432
Vladikaukazas 21
Vokietija 14, 21, 22, 25, 37, 39, 43, 51, 52, 54, 89, 91, 97, 122, 164, 165, 174, 192, 200, 266
Volovas 331
Vorkutlagas 59, 112
Votča 228
Voznesenkas 370
Vspolė 331

Z
Zagainovas, Zagamnovas 35, 171, 207
Zaganskas 163
Zajarskaja 333
Zalariai 357, 370, 425, 524, 559, 562
Zaoziornas 522
Zapyškis 275, 509, 511
Zarasai 198, 201, 204, 254, 272, 358, 360, 383, 389, 392, 395, 398, 401, 419, 472, 476
Zavodovka 368
Zima 329, 359, 369, 423, 424, 425, 440, 524, 559, 562
Ziziūnai 274
Zlobinas 466
Zmejinogorskas 225, 227
Zulumajus 369

Ž
Žarėnai 432
Žasliai 258
Železnodorožnas 228
Žemaitija 504
Ženeva 37
Žešartas 229
Žėronys 520
Žiežmariai 258
Žigalovas 558, 559, 560, 561, 562
Žiūriai 85
Žydroniai 406
Žygaičiai 506

www.atmintiesknygos.lt